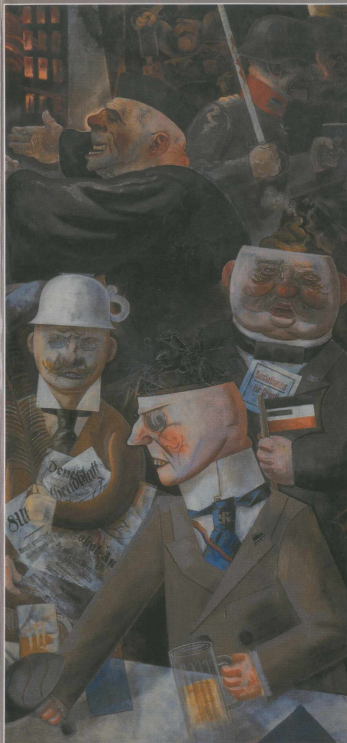

ΛΕΟΝ ΤΡΟΤΣΚΙ

Η πάλη ενάντια στο φασισμό στη Γερμανία

ΛΕΟΝ ΤΡΟΤΣΚΙ
Η ΠΑΛΗ ΕΝΑΝΤΙΑ
ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

MB
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Λέον Τρότσκι

Λέον Τρότσκι

**Η πάλη ενάντια
στο φασισμό στη Γερμανία**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΕΜΒΡΗΣ 2000

Leon Trotsky
Fascism, Stalinism
and the United Front
BOOKMARKS, London 1989

ISBN 960-7967-10-0

Λέον Τρότσκι
Η πάλη ενάντια στο φασισμό στη Γερμανία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΑΘΗΝΑ: Τ.Θ. 8161, 10010 Αθήνα
ΛΕΥΚΩΣΙΑ: Τ.Κ. 7280 Λευκωσία

Τυπώθηκε τον Νοέμβρη 2000
σε 1500 αντίτυπα
Η μετάφραση από τα αγγλικά έγινε
από τον Κώστα Πίττα και τον Χρήστο Πετράκο,
παίρνοντας υπόψη και την ελληνική μετάφραση
των σχετικών κειμένων του Τρότσκι από
τις Εκδόσεις Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη (1978)
Επιμέλεια: Κώστας Πίττας

Εκτύπωση: Γκαντήραγας Δημήτρης, Γερανίου 7

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: "ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ",
Αναξαγόρα 14Α, 105 52 Αθήνα, τηλ. 52 47 584

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος στην ελληνική έκδοση.....	7
Στιβ Ράιτ	
Εισαγωγή.....	11

Μέρος Πρώτο

Κρις Χάρμαν	
1930 - Τα γεγονότα.....	37
Λέον Τρότσκι	
Η στροφή της Κομμουνιστικής Διεθνούς και τα καθήκοντα του προλεταριάτου στη Γερμανία.....	43

Μέρος Δεύτερο

Κρις Χάρμαν	
1931 - Τα γεγονότα.....	65
Λέον Τρότσκι	
Το κλειδί της διεθνούς κατάστασης είναι στη Γερμανία.....	69
Λέον Τρότσκι	
Και τώρα;.....	79

Μέρος Τρίτο

Κρις Χάρμαν	
1932 - Τα γεγονότα.....	209
Λέον Τρότσκι	
Ο μόνος δρόμος.....	215

Μέρος Τέταρτο

Κρις Χάρμαν	
1933 - Τα γεγονότα.....	257
Λέον Τρότσκι	
Τι είναι Εθνικοσοσιαλισμός;.....	261
Σημειώσεις.....	271
Γλωσσάρι.....	281

Φωτογραφίες εξώφυλλου:

«Οι κολώνες της κοινωνίας»,
πίνακας του George Grosz (1926).

Ήταν ένα από τα αγαπημένα έργα του
επαναστάτη καλλιτέχνη γιατί απεικόνιζε όλους
εκείνους που μισούσε περισσότερο.

Στην μικρή φωτογραφία, ο Χίτλερ χρίζεται
καγκελάριος από τον πρόεδρο
της Δημοκρατίας. Χίντεμπουργκ.

Πρόλογος

Η ελληνική έκδοση αυτού του βιβλίου είναι αφιερωμένη στα 60 χρόνια από τη δολοφονία του Τρότσκι. Στα τέλη του καλοκαιριού του 1940, ο Τρότσκι έπεφτε δολοφονημένος από έναν πράκτορα του σταλινικού καθεστώτος της Μόσχας. Εξόριστος ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1920, ο ιστορικός ηγέτης της μεγάλης ρώσικης επανάστασης βρέθηκε στη δεκαετία του 1930 να δίνει την πιο σκληρή και -όπως έλεγε ο ίδιος- την πιο σημαντική πολιτική μάχη της ζωής του.

Ο Τρότσκι ήταν κορυφαίος επαναστάτης ήδη από το 1905. Πρόεδρος του πρώτου σοβιέτ που εμφανίστηκε στην ιστορία -στην Πετρούπολη το 1905- συγγραφέας της θεωρίας για τη Διάρκη Επανάσταση, μέλος των Μπολσεβίκων και της ηγεσίας τους την κρίσιμη χρονιά του 1917, δημιουργός και ηγέτης του Κόκκινου Στρατού στα δύσκολα χρόνια της πολιορκίας της νικηφόρας επανάστασης από τους στρατούς των νικητών του Πρώτου Παγκόσμιου Πόλεμου. Κι όμως ο ίδιος θεωρούσε ότι ο ρόλος του στη δεκαετία του '30 ήταν πιο σημαντικός από όλη την προηγούμενη συμβολή του στο επαναστατικό κίνημα. Γιατί έβλεπε ότι ήταν ο μόνος που είχε απομείνει από τη γενιά των μαρξιστών της αυγής του 20ου αιώνα, ο μόνος φορέας της πολιτικής εμπειρίας του κύματος των επαναστάσεων του 1917-23, ο οποίος είχε χρέος να μεταδώσει αυτή την επαναστατική παράδοση στους αγωνιστές του εργατικού κινήματος που αντιμετώπιζαν την μεγαλύτερη κρίση του καπιταλισμού στη δεκαετία του 30.

Ο Τρότσκι ανταποκρίθηκε σ' αυτή την πρόκληση με τον πιο μεγαλειώδη τρόπο. Με απίστευτο θάρρος που δεν κάμφθηκε ποτέ, ακόμα κι όταν πρό-

σφερε τη ζωή του στο βωμό αυτής της προσπάθειας. Αλλά, κυρίως με απaráμιλλη ικανότητα να διεισδύει στις εξελίξεις, να αναλύει τα γεγονότα και να προτείνει εναλλακτικές λύσεις για το εργατικό κίνημα. Άφησε πίσω του αξεπέραστα κείμενα εφαρμοσμένου μαρξισμού, μια πραγματική γέφυρα ανάμεσα στην επαναστατική θεωρία του Οκτώβρη 1917 και την κρίση του σύγχρονου καπιταλισμού στην αναπτυσσόμενη Δύση.

Το θεμέλιο γι' αυτό το επίτευγμα ήταν η εικόνα του για τη μεγάλη κρίση που συγκλόνισε το σύστημα τότε. Πραγματικά, από το Κραχ του 1929 μέχρι την ήττα των κινημάτων της Αντίστασης στα μέσα της δεκαετίας του 1940, ο καπιταλισμός πέρασε μια θυελώδη περίοδο. Επανάσταση και αντεπανάσταση συγκρούστηκαν στις πιο σκληρές μάχες με την άνοδο του φασισμού στη Γερμανία το 1933, τα Λαϊκά Μέτωπα στη Γαλλία και την Ισπανία το 1936, την κορύφωση της Αντίστασης στην Ιταλία και την Ελλάδα το 1943-45. Το σύστημα δεν ξανασταθεροποιήθηκε παρά μόνο αφού οι επαναστατικές ευκαιρίες είχαν χαθεί μέσα από την ανεπάρκεια των ηγεσιών εκείνης της εποχής και μόνο αφού είχε μεσολαβήσει ο πιο καταστροφικός πόλεμος στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Το βιβλίο αυτό καλύπτει μόνο τα κείμενα του Τρότσκι από την πρώτη φάση αυτής της περιόδου, την επικράτηση του ναζισμού στη Γερμανία. Αντίστοιχες αξίες είναι και οι παρεμβάσεις του στις επόμενες δραματικές κορυφώσεις στη Γαλλία και στην Ισπανία. Αλλά ήδη από την αρχή, ο Τρότσκι αναδεικνύει τα κυρίαρχα ζητήματα και τις μαρξιστικές απαντήσεις: τη σύνδεση του φασισμού με την κρίση του καπιταλισμού, την πολιτική ανεπάρκεια της σοσιαλδημοκρατίας και του σταλινισμού σαν ηγεσίες του εργατικού κινήματος και την κεντρικότητα του Ενίαιου Μετώπου στην επαναστατική στρατηγική και τακτική για την ανατροπή του καπιταλισμού.

Σήμερα, η έκδοση αυτών των κειμένων του Τρότσκι κάθε άλλο παρά επετειακό χαρακτήρα έχει. Η τελευταία δεκαετία του εικοστού αιώνα έδειξε ότι βρισκόμαστε σε μια περίοδο που θυμίζει την εποχή του '30 σε αργότερους ρυθμούς.

Ο καπιταλισμός αντί για το θρίαμβο που υπόσχονταν οι απολογητές του το 1989, έφερε και φέρνει την μεγαλύτερη ταξική πόλωση της ανθρωπίνης κοινωνίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Μια ακραία μειοψηφία δισεκατομμυρίων συγκεντρώνει στα χέρια της το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής και του πλούτου ολόκληρου του πλανήτη, ενώ την ίδια ώρα δισεκατομμύρια άνθρωποι βυθίζονται στη φτώχεια. Κόμματα που υπόσχονται να μεταρρυθμίσουν το σύστημα και να φέρουν έναν «καπιταλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο»

βρίσκονται στις κυβερνήσεις των πιο πολλών χωρών της Ευρώπης και όχι μόνο. Αλλά καταγράφουν την πιο παταγώδη αποτυχία να σταματήσουν την καταστροφική πορεία του υπαρκτού καπιταλισμού που δείχνει το πιο απάνθρωπο πρόσωπο -φτώχεια όχι μόνο στον Τρίτο Κόσμο αλλά στις ίδιες τις μεταλουπόλεις του αναπτυγμένου καπιταλισμού, εγκληματικές ιμπεριαλιστικές πολεμικές επεμβάσεις στη Μέση Ανατολή, στα Βαλκάνια, στον Καύκασο, απίστευτες ρατσιστικές επιθέσεις σε βάρος μεταναστών και προσφύγων, οικολογική καταστροφή χωρίς προηγούμενο.

Απέναντι σε όλα αυτά έχουμε την επανεμφάνιση του αντικαπιταλιστικού κινήματος σε διεθνή κλίμακα. Και με τη διάσταση μιας μειοψηφίας που εκδηλώνεται όλο και πιο δυναμικά ενάντια στο σύστημα, ιδιαίτερα από το Σιάτλ και μετά. Και με τη διάσταση των εκρήξεων της εργατικής τάξης που ξαναδείχνει ποια είναι η βασική δύναμη για την κοινωνική αλλαγή. Οι ανατροπές του Σουχάρτο στην Ινδονησία και του Μιλόσεβιτς στη Σερβία ήταν γεύσεις από τη δύναμη των εργατών, σε πείσμα όσων φαντάζονται ότι ο «παγκοσμιοποιημένος καπιταλισμός» έχει απαλλαγεί από τον «ιστορικό νεκροθάφτη του».

Οι ακτιβιστές αυτού του σημερινού κινήματος έχουν να βρουν πολύτιμες ιδέες στα κείμενα του Τρότσκι. Αυτοί που διαδήλωσαν στους δρόμους της Μελβούρνης ή της Πράγας ενάντια στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, την τάξη του Μπιλ Γκέιτς και των ομοίων του. Οι μαχητικοί εργάτες από τη Γαλλία μέχρι την Αμερική που οδηγούν τον συνδικαλισμό ξανά στις νίκες από τον καυτό Δεκέμβρη του 95 μέχρι τις απεργίες στην UPS και στη Βέριζον. Οι συνάδελφοι τους στην Ελλάδα που έχουν συσσωρεύσει τις πιο πλούσιες αγωνιστικές εμπειρίες, από τις μαχητικές απεργίες μέχρι τα αντιπολεμικά συλλαλητήρια των τελευταίων χρόνων. Όλοι αυτοί έχουμε να αντιμετωπίσουμε ξανά τις δύσκολες πολιτικές επιλογές της πάλης ενάντια σ' ένα σύστημα σε κρίση. Το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε είναι να αξιοποιήσουμε την πλούσια κληρονομιά που μας άφησε ο Τρότσκι από το προηγούμενο μεγάλο κύμα του αντικαπιταλιστικού κινήματος.

Πάνος Γκαργκάνας

*Απρίλης 1943 - Η φρίκη του ναζισμού στο εβραϊκό γκέτο
της Βαρσοβίας*

Στιβ Ράιτ

Εισαγωγή

Το 1928 οι οργανώσεις της γερμανικής εργατικής τάξης ήταν οι ισχυρότερες στον κόσμο. Πέντε εκατομμύρια εργάτες ήταν μέλη των Ελεύθερων Συνδικάτων που ανήκαν στην κύρια συνδικαλιστική ομοσπονδία, την ADGB.¹ Το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (SPD) με 1.021.000 μέλη, ήταν ριζωμένο στη ζωή αυτών των συνδικαλισμένων εργατών με τις εφημερίδες μαζικής κυκλοφορίας και τις 9.000 τοπικές οργανώσεις του.² Το Κομμουνιστικό Κόμμα (KPD) επίσης είχε σημαντικές δυνάμεις, αλλά μόνο ένα μικρό ποσοστό από τα 130.000 μέλη του ανήκε στους συνδικαλισμένους εργάτες, όπου το SPD διατηρούσε συντριπτική κυριαρχία.³

Η Σοσιαλδημοκρατία υποστήριζε την ειρηνική μεταρρύθμιση μέσα στα πλαίσια του νόμου. Επιφανειακά οι προοπτικές της φαίνονταν καλές. Ο γερμανικός καπιταλισμός έμοιαζε να έχει επανασταθεροποιηθεί μετά τους ξεσηκωμούς του 1919-23⁴ και παρά το συνεχιζόμενο βάρος από τις πληρωμές των μεγάλων πολεμικών επανορθώσεων, η οικονομία φαινόταν υγιής και δυναμική. Μετά από μία απότομη ύφεση το 1925-26, η βιομηχανική παραγωγή είχε αυξηθεί βασισμένη σε μία φαινομενικά ανεξάντλητη ροή αμερικάνικου δανεισμού. Για τους περισσότερους εργάτες, οι μεταρρυθμίσεις που μπορούσαν να κερδηθούν κάτω απ' αυτές τις συνθήκες έμοιαζαν να δικαιώνουν τη στρατηγική της Σοσιαλδημοκρατίας. Για τους γερμανούς καπιταλιστές, αυτές οι παραχωρήσεις, σίγουρα ήταν το τίμημα που έπρεπε να πληρωθεί για τη συνεχιζόμενη (σχετική) κοινωνική αρμονία, αλλά το κόστος ήταν σχετικά μικρό. Οι ακραίες λύσεις δεν θεωρούνταν πλέον αναγκαίες. Ο Αδόλφος Χίτλερ είχε λίγες δυνάμεις έξω από τη Βαυαρία και οι περισσότεροι τον έβλεπαν σαν ένα κακόγουστο αστείο. Η εργατική τάξη, στην πλειοψηφία της, αν και δεν καταλάβαινε ακόμα την ανάγκη για επανάσταση, φαινόταν παρ' όλα αυτά πανίσχυρη στις αμυντικές της θέσεις.

Λίγα χρόνια αργότερα, στα μέσα του 1933, όλο αυτό το οικοδόμημα κείτονταν σε ερείπια. Ο Χίτλερ ήταν καγκελάριος και οι περισσότεροι από τους ηγέτες των εργατών, ρεφορμιστές και επαναστάτες, γραφειοκράτες και συνδικαλιστές της βάσης, βρίσκονταν μαζί σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Οι Ναζί δεν είχαν συναντήσει καμία συντονισμένη αντίσταση.

Η βασικότερη αιτία της ανόδου του Ναζισμού ήταν η διεθνής οικονομική κρίση που πυροδοτήθηκε από το Κραχ στο Χρηματιστήριο των ΗΠΑ.⁵ Στη Γερμανία η διαδικασία ήταν ιδιαίτερα βίαιη και άναρχη καθώς οι βιομηχανικές και τραπεζικές της επιχειρήσεις ζήτησαν να ξαναδιαπραγματευτούν με τους ηγέτες των εργατών τους όρους των συμφωνιών που είχαν κλείσει το 1924-28. Τα χρόνια της σταθεροποίησης η καθιερωμένη πρακτική των συνδικαλιστικών ηγεσιών ήταν να επιδιώκουν την κρατική διαιτησία μεταξύ των μελών τους και των εργοδοτών. Το 1923 θεσμοθετήθηκαν επιτροπές διαιτησίας, αποτελούμενες από ίσους αριθμούς αντιπροσώπων των εργοδοτών και των συνδικάτων, για να επιλύονται οι εργασιακές αντιπαραθέσεις. Κάθε πλευρά είχε τη δυνατότητα να απορρίψει τις αποφάσεις της επιτροπής, αλλά αυτές οι περιπτώσεις παραπέμπονταν σ' έναν κρατικό αξιωματούχο του οποίου η απόφαση ήταν υποχρεωτική και δεσμευτική. Το 1927 δημιουργήθηκαν ειδικά εργασιακά δικαστήρια, επίσης με συμμετοχή και των δύο πλευρών. Οι δυνατότητες απασχόλησης ρυθμίστηκαν με ανάλογες μεθόδους. Κατά συνέπεια, ο κρατικός μηχανισμός δέθηκε με τον μηχανισμό της κορυφής των συνδικάτων, ο οποίος ήταν επίσης αναμεμιγμένος σε μία εντυπωσιακή πληθώρα άλλων ζητημάτων. Τελικά, όπως εξηγούσε ο Φράντς Νόιμαν:

Η συνδικαλιστική γραφειοκρατία ήταν πολύ πιο ισχυρή από την αντίστοιχη κομματική γραφειοκρατία [του SPD]. Κατείχε πολλές θέσεις όχι μόνο μέσα στα συνδικάτα, αλλά και στην Τράπεζα Εργασίας, τους οικοδομικούς οργανισμούς, τις δημοτικές κτηματικές επιχειρήσεις, τα συνδικαλιστικά τυπογραφεία και εκδοτικές εταιρίες, τις συνδικαλιστικές ασφαλιστικές οργανώσεις... Και επίσης, υπήρχαν αμέτρητες κρατικές θέσεις στα εργατικά δικαστήρια, στους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης, στον οργανισμό άνθρακα και ποτάσας, στο σιδηροδρομικό σύστημα. Ορισμένοι αξιωματούχοι των συνδικάτων είχαν πέντε, έξι και ακόμα και δέκα θέσεις ταυτόχρονα, συχνά συνδυάζοντας πολιτικά και συνδικαλιστικά αξιώματα.⁶

Ο Νόιμαν έβλεπε ότι η διάθεση των συνδικαλιστών ηγετών -η «ψυχολογική τους στάση που πηγάζει από την εξάρτησή τους και που αποθαρρύνει τις απεργίες»- προέρχεται από τις υλικές ρίζες αυτής της πολύπλοκης γρα-

φειοκρατίας. Η συνδικαλιστική γραφειοκρατία και η γραφειοκρατία του SPD μοιράζονταν και οι δυο μια βαθιά πίστη στις δυνατότητες της ειρηνικής εξέλιξης μέσα στο νομικό και συνταγματικό πλαίσιο στο οποίο λειτουργούσε ο μηχανισμός τους. Το 1928, μπορούσαν να επιδείξουν τις βελτιώσεις στη στέγαση ή την παιδεία και την κοινωνική νομοθεσία, σαν απόδειξη για τον ρεαλισμό αυτής της στρατηγικής. Αλλά η διεθνοποίηση της κρίσης στα χρόνια που ακολούθησαν, έδειξε της χρεοκοπία της.

Στο τέλος του 1929, το Κραχ στην Γουώλ Στρίτ οδήγησε τους ξένους καπιταλιστές να αποσύρουν τα περισσότερα κεφάλαια πάνω στα οποία ειδικά βασιζόταν η γερμανική οικονομία. Επίσης, η ραγδαία πτώση του παγκόσμιου εμπορίου είχε καταστροφικές συνέπειες για τις βιομηχανικές εξαγωγές της Γερμανίας. Ακολούθησαν χρεοκοπίες, απολύσεις και ραγδαία μείωση των εσόδων από τη φορολογία. Η δυνατότητα να εξασφαλιστούν οφέλη για την εργατική τάξη μέσα στα πλαίσια της συνταγματικής νομιμότητας του καπιταλισμού, εξαφανίστηκε. Ωστόσο, αυτό που έβραζαν σαν προτεραιότητα οι ηγέτες του SPD ήταν η αφοσίωσή τους στο ίδιο το σύνταγμα και όχι στις φιλεργατικές μεταρρυθμίσεις που μια προηγούμενη περίοδο μπορούσαν να γίνουν μέσα από αυτό το σύνταγμα. Αυτή η αφοσίωση παρέμεινε αναλλοίωτη.

Η κυβερνητική κρίση ήρθε τον Μάρτη του 1930. Η πίεση των συνδικάτων εμπόδισε την κυβέρνηση Μύλλερ (μια κυβέρνηση συνασπισμού όπου το SPD είχε τα περισσότερα υπουργεία) από το να φορτώσει στους εργάτες τις αυξήσεις στη φορολογία για τα επιδόματα ανεργίας. Η πολιτική κρίση ήταν μια άμεση συνέπεια της οικονομικής κρίσης. Η παραίτηση του Μύλλερ ήταν απλώς ένα μικρός τριγμός σε σχέση με τον σεισμό που θα ακολουθούσε, αλλά έδειξε ότι η Σοσιαλδημοκρατία δεν ήταν πλέον χρήσιμη σαν κυβερνητικό κόμμα. Απλά, το ύψος των απαιτήσεων της άρχουσας τάξης ξεπερνούσε κατά πολύ την ικανότητα της Σοσιαλδημοκρατίας να τις ικανοποιήσει. Ακόμα και τα αστικά κόμματα του κέντρου ήταν απρόθυμα να πάρουν την ευθύνη για τα μέτρα λιτότητας που απαιτούσε ο γερμανικός καπιταλισμός. Ο διάδοχος του Μύλλερ, ο Μπρύνινγκ, δεν μπορούσε να εξασφαλίσει σταθερή πλειοψηφία στο Ράιχσταγκ [κοινοβούλιο] και κυβερνούσε όλο και περισσότερο με έκτακτα προεδρικά διατάγματα.

Η αδυναμία του Ράιχσταγκ αντανάκλούσε το κοινωνικό αδιέξοδο και έδειχνε την αδυναμία των κοινοβουλευτικών θεσμών να αποφασίσουν για τα μεγάλα κοινωνικά ζητήματα. Η παρατεινόμενη λατρεία της Σοσιαλδημοκρατίας στο κοινοβούλιο ήταν μια έκφραση της ανικανότητας του ίδιου του κόμματος. Στην αντιπολίτευση, το SPD μπορούσε να αποφύγει την άμεση ευθύ-

νη για τις σκληρές περικοπές μισθών και τις αυξήσεις στη φορολογία που επέβαλλαν τα διατάγματα του Μπρύνινγκ. Αλλά δεν έκανε τίποτα για να τα εμποδίσει, συνεχίζοντας να «ανέχεται» την κυβέρνηση του σαν το «μικρότερο κακό» σε σχέση με τον Χίτλερ.

Στα μέσα του 1931 η κατάρρευση της τράπεζας Kredit Anstalt στη Βιέννη απείλησε να οδηγήσει τη γερμανική Deutsche Bank στη χρεοκοπία. Τα οικονομικά της ίδιας της κυβέρνησης χειροτέρευσαν. Τα έσοδα από την φορολογία μειώθηκαν ενώ ταυτόχρονα οι δαπάνες για τα επιδόματα ανεργίας και τις επιδοτήσεις στους αγρότες και τους βιομηχάνους αυξήθηκαν. Τα τεράστια κρατικά χρέη, με τη σειρά τους, έβαζαν φρένο στην προσπάθεια της κυβέρνησης να εμποδίσει την κατάρρευση όλου του τραπεζικού συστήματος.⁷ Ακολούθησαν και άλλα μέτρα λιτότητας καθώς η κρίση χτυπούσε κάθε τομέα της εθνικής οικονομίας. Οι άνεργοι, που ήταν 1,3 εκατομμύρια το 1929, ανέβηκαν στα 3 εκατομμύρια τον επόμενο χρόνο, στα 4,3 εκατομμύρια το 1931, στα 5,1 εκατομμύρια το 1932 (τα στοιχεία υπολογίζονταν κάθε Σεπτέμβρη) και έφτασαν σε πάνω από 6 εκατομμύρια στις αρχές του 1933. Το SPD και τα συνδικάτα στριμωγμένα από τους καπιταλιστές, αλλά και διστακτικά να κινητοποιήσουν τους εργάτες σε αμυντική δράση, βούλιαξαν μέσα στο νομικίστικο καβούκι τους. Οι οργανώσεις των εργατών είχαν παραλύσει, επειδή από την μια μεριά ήταν πολύ φοβισμένες για να προχωρήσουν σε δράση, αλλά από την άλλη ήταν πολύ δυνατές για να παραδοθούν αμαχητί.

Ούτε το SPD ούτε κανένα άλλο από τα παραδοσιακά κόμματα της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης φαινόταν ικανό να αντιμετωπίσει την κρίση. Σε μια ατμόσφαιρα αυξανόμενου χάους, το Ναζιστικό Κόμμα ήταν αυτό που μπόρεσε να εμφανιστεί στα μάτια των απελπισμένων και αποπροσανατολισμένων μαζών σαν το κίνημα που μπορούσε να προσφέρει αυτά που έλειπαν από τους υπόλοιπους: την ενεργητικότητα και το θάρρος να επιβάλλει δραστικές λύσεις. Στις προεδρικές εκλογές του Μάρτη-Απριλή 1932, ο Χίτλερ πήρε 37% των ψήφων. Αρνήθηκε τις προτάσεις για μια θέση στην κυβέρνηση και αντιστάθηκε στην πίεση από το ίδιο του το κόμμα για να κάνει πραξικόπημα, υποσχόμενος πως το πρόγραμμά του θα εφαρμοζόταν νόμιμα, σύμφωνα με το σύνταγμα. Όμως τον Νοέμβρη, οι Ναζί είχαν μια μείωση των ψήφων τους στις εκλογές για το Ράιχσταγκ. Σχολιάζοντας τη σημασία αυτού του γεγονότος, ο Ρούντολφ Χίλφερντιγκ, πρώην μαρξιστής και υπουργός οικονομικών του Ράιχ ως το 1930, κήρυξε την «πτώση του φασισμού»:

Η νομιμότητα είναι η καταστροφή του [του Χίτλερ]. Στις δεύτερες εκλογές για

το Ράιχσταγκ, ο Χίτλερ έχασε δύο εκατομμύρια ψήφους. Η εικόνα της ανίκητης δύναμης έχει σπάσει, η παρακμή του έχει αρχίσει... ¹⁴

Οι Εθνικοσοσιαλιστές είναι τώρα στριμωγμένοι μέσα στα όρια της νομιμότητας.... ¹⁵

Ένα χρόνο πριν, όμως, ο Λέον Τρότσκι είχε σχολιάσει τις φαντασιώσεις του Χίτλερ και των ομοίων του, προειδοποιώντας ότι η φαινομενική αφοσίωση του Χίτλερ στον συνταγματικό δρόμο εξυπηρετούσε ένα σημαντικό σκοπό:

Με την κάλυψη της συνταγματικής προοπτικής που αποκοιμίζει τους αντιπάλους του, ο Χίτλερ σκοπεύει να κρατήσει για τον εαυτό του τη δυνατότητα να χτυπήσει την κατάλληλη στιγμή. Αυτή η στρατιωτική πανουργία, όσο απλοϊκή κι αν είναι, έχει μια τρομερή δύναμη, γιατί στηρίζεται όχι μόνο πάνω στην ψυχολογία των ενδιάμεσων κομμάτων που θα ήθελαν να λύσουν το πρόβλημα ειρηνικά και νόμιμα, αλλά πάνω στην ευπιστία των των μαζών της χώρας πράγμα που είναι ακόμα πιο επικίνδυνο. ¹⁶

Ο Χίτλερ έγινε Καγκελάριος στο τέλος του ίδιου μήνα που ο Χίλφερντιγκ τον είχε ξεγράψει. Μπόρεσε να το πετύχει πατώντας στην παθητικότητα των οργανώσεων της εργατικής τάξης, όπου η Σοσιαλδημοκρατία ήταν πολιτικά κυρίαρχη. Αλλά γιατί εκατομμύρια από τους εργάτες που υποστήριζαν το SPD εξακολουθούσαν να πιστεύουν μέχρι τέλους στους καταστροφικά ανίκανους ηγέτες τους; Αυτό το ερώτημα χρειάζεται απάντηση, γιατί στη Γερμανία υπήρχε μια ισχυρή κομμουνιστική εναλλακτική λύση: το KPD, το γερμανικό τμήμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς που είχε δημιουργηθεί το 1919. Το KPD είχε στις γραμμές του τους πιο πρωτοπόρους και μαχητικούς εργάτες και ισχυριζόταν ότι κρατούσε την παράδοση των Μπολσεβίκων. Αυτή η παράδοση περιελάμβανε όχι μόνο τις βασικές αρχές του επαναστατικού διεθνισμού, αλλά ένα μεγάλο απόθεμα τακτικών και στρατηγικών μαθημάτων όχι μόνο των ίδιων των Μπολσεβίκων, αλλά και όλων των τμημάτων της Διεθνούς στα πρώτα της χρόνια.

Το 1922, ο Μπενίτο Μουσολίνι είχε πάρει την εξουσία στη Ρώμη. Το ιταλικό ΚΚ (PCI), που μόλις είχε φτιαχτεί, καθοδηγούνταν από τον Αμαντέο Μπορντιγκά, έναν αδιάλλακτο και δογματικό αριστεριστή. Αρνιόταν κάθε συνεργασία με το Σοσιαλιστικό Κόμμα για λόγους αρχής. Αυτό το σημαντικό λάθος, όμως, τελικά αντανάκλωσε την απειρία του μπροστά στην εκρηκτική και αναπάντεχη άνοδο του φασισμού, που τότε ήταν ένα ιταλικό φαινόμενο

μόνο. ¹¹ Το γερμανικό ΚΚ δεν αντιμετώπιζε τέτοιες δυσκολίες το 1929. Είχε κλείσει πάνω από μια δεκαετία δράσης κάτω από τις πιο ποικίλες συνθήκες και είχε τα γεγονότα της Ιταλίας σαν διδάγμα, ενώ μπορούσε επίσης να χρησιμοποιήσει και τη δική του προηγούμενη εμπειρία σε σχέση με το φασισμό. Η ανάγκη ν' αντιμετωπιστεί ο φασισμός υπήρχε και στη Γερμανία, πριν ακόμα από την τελική νίκη του Μουσολίνι. Η Κλάρα Τσέτκιν, ένα ηγετικό στέλεχος του γερμανικού ΚΚ, υποστήριζε το 1923:

Ο φασισμός δεν εξετάζει αν ο εργοστασιακός εργάτης συμπαρατάσσεται με το γαλανόλευκο της Βαυαρίας, με το μαύρο, κόκκινο και χρυσό της αστικής Δημοκρατίας ή με την κόκκινη σημαία με το σφυρί και το δρεπάνι... Για το φασισμό, αρκεί να δει έναν ταξικά συνειδητό προλετάριο μπροστά του, τον χτυπάει αδιαφορώντας για οτιδήποτε άλλο. Οι εργάτες πρέπει λοιπόν να παλέψουν μαζί, χωρίς κομματικές ή συνδικαλιστικές διακρίσεις. Η αυτοάμυνα του προλεταριάτου ενάντια στο φασισμό είναι ένας από τους ισχυρότερους παράγοντες που συμβάλλουν στην οργάνωση και σταθεροποίηση του προλεταριακού ενιαίου μετώπου. ¹²

Ο φασισμός δεν ήταν τότε ο κύριος εχθρός στη Γερμανία. Αλλά οι παρατηρήσεις της Τσέτκιν έδειχναν (και εξακολουθούν να δείχνουν) την μόνη αποτελεσματική απάντηση όποτε ο φασισμός αναπτύσσεται σε σημαντική απειλή για το εργατικό κίνημα. Από το 1924 και μετά, σε εξαιρετικά αρνητικές συνθήκες, το ιταλικό ΚΚ, καθοδηγούμενο τώρα από τον Αντόνιο Γκράμσι, άρχισε να εφαρμόζει τέτοιες τακτικές, που βασίζονταν στην κατανόηση του γεγονότος ότι ο φασισμός είναι μια ιδιαίτερη μορφή αντίδρασης που συνεπάγεται το τσάκισμα όλων των εργατικών οργανώσεων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών της Σοσιαλδημοκρατίας. Το 1926, ο Μουσολίνι μπόρεσε να ολοκληρώσει αυτή τη διαδικασία. Και δυο χρόνια αργότερα, ο Τολιάττι, μια ηγετική μορφή στο ΚΚΙ, θυμόταν ακόμα τι σήμαινε ο φασισμός:

... ο φασισμός απορρίπτει κάθε συμβιβασμό με τη Σοσιαλδημοκρατία. Την έχει καταδιώξει αλύππτα, της έχει στερήσει κάθε δυνατότητα νόμιμης δράσης, την υποχρεώνει να μεταναστεύσει.

Αλλά το Φλεβάρη του 1930, η εμπειρία αυτής της τρομερής ήττας είχε εξαφανιστεί εντελώς από τη μνήμη του. Τώρα έλεγε:

Η Ιταλική Σοσιαλδημοκρατία φασιστικοποιείται με την μεγαλύτερη ευκολία. ¹³

Σύμφωνα με τη νέα θέση της Κομμουνιστικής Διεθνούς, ο φασισμός και η

Σοσιαλδημοκρατία δεν είχαν καμία διαφορά. Κατά την άποψη του Στάλιν, «η Σοσιαλδημοκρατία είναι ουσιαστικά η μετριοπαθής πτέρυγα του φασισμού». Η διατήρηση μιας ηγετικής θέσης σε κάθε Κομμουνιστικό Κόμμα εξαρτιόταν πια από την επανάληψη και εφαρμογή αυτής της «ανάλυσης». Αντηχούσε σε όλη την Κομιντέρν και κυριότερα στη Γερμανία.

Η θεωρία του «σοσιαλφασισμού» σήμαινε το θάψιμο όλης της προηγούμενης επαναστατικής εμπειρίας. Μιας εμπειρίας, που έβλεπε την ανάγκη οι επαναστάτες να υπερασπίσουν, μαζί με τους ρεφορμιστές, τις εργατικές οργανώσεις και τις κατακτήσεις τους, όταν αυτές απειλούνταν από αντιδραστικές δυνάμεις. Σήμαινε ότι ξεχνιόταν η κοινή δράση για την υπεράσπιση των ρωσικών σοβιέτ ενάντια στον στρατηγό Κορνίλοφ τον Αύγουστο του 1917, η δράση που είχε επιτρέψει στο κόμμα του Λένιν να βάλει την εργατική εξουσία στην ημερήσια διάταξη για πρώτη φορά· ότι ξεχνιόντουσαν οι προτάσεις για κοινή δράση ενάντια στην επίθεση των αφεντικών το 1922-23 στη Γερμανία και αλλού, τα λόγια της Τσέκιν και πολλών άλλων, ότι ξεχνιόντουσαν οι συνέπειες της καθυστέρησης στη δημιουργία του ενιαίου μετώπου στην Ιταλία, μια καθυστέρηση την οποία όλες οι οργανώσεις της εργατικής τάξης είχαν πληρώσει ακριβά. Ο «σοσιαλφασισμός» ήταν κάτι παραπάνω από αμνησία. Γιατί ο μαρξισμός, σαν θεωρία της απελευθέρωσης της εργατικής τάξης, επιδιώκει να κατανοήσει και τη σοσιαλδημοκρατία και το φασισμό, αναλύοντας το εντελώς διαφορετικό κοινωνικό και πολιτικό τους περιεχόμενο με ταξικούς όρους. Ο «σοσιαλφασισμός», λοιπόν, δεν ήταν ένα απλό τακτικό λάθος. Εκφράσε μια αποφασιστική ρήξη με την εμπειρία και τη βασική μέθοδο της Διεθνούς.

Προβάλλοντας αντίσταση στη «θεωρία» του σοσιαλφασισμού, ο Τρότσκι και όχι οι «επίσημοι» μαρξιστές, ήταν αυτός που συνέχιζε την παράδοση της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Απ' αυτό το θησαυρό εμπειριών, ο Τρότσκι μπόρεσε να συγκροτήσει τις βάσεις της δικής του ανάλυσης για το φασισμό και της ισχυρής επιχειρηματολογίας του για την πολιτική αναγκαιότητα ενός ενιαίου μετώπου εναντίον του.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η νέα γραμμή της Κομιντέρν πήγαζε από τη Ρωσία. Οι καταβολές της βρίσκονταν σε δύο αλληλένδετες πλευρές των συμφερόντων της ομάδας γύρω από τον Στάλιν. Πρώτον, η ήττα της βρετανικής Γενικής Απεργίας το 1926 και της Κινέζικης Επανάστασης του 1927 αποκάλυψαν την προδοσία δύο ειδών «προοδευτικών» συμμάχων [της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας και των αστών εθνικιστών, αντίστοιχα] και σημάδεψαν το τέλος της περιόδου που θα μπορούσαν αυτοί οι "σύμμαχοι" να εί-

ναί χρήσιμοι. Αυτές οι ήττες οδήγησαν και τον Βρετανικό και τον Γαλλικό ιμπεριαλισμό να υιοθετήσουν μια πιο επιθετική στάση. Δεύτερον, οι ογκούμενες οικονομικές δυσκολίες μέσα στη Ρωσία ενθάρρυναν την ομάδα του Στάλιν να στραφεί, άτολμα στην αρχή, προς μια πολιτική αντιπαράθεσης με τους αγρότες και να εγκαταλείψει τις προσπάθειες να εξασφαλίσει οικονομική βοήθεια από το εξωτερικό.¹⁴

Η νέα γραμμή δεν ήταν μια στροφή προς τα αριστερά. Όπως υποστήριζε ο Τρότσκι και οι σύντροφοί του στην Αριστερή Αντιπολίτευση, ο Στάλιν δεν εγκατέλειψε το δόγμα του «σοσιαλισμού σε μια χώρα» για χάρη μιας διεθνιστικής πολιτικής. Η αποτυχία των διπλωματικών συμμαχιών του με τους ηγέτες των βρετανικών συνδικάτων και του κινέζικου εθνικισμού, μια πολιτική που τόσο σωστά είχε καταδικάσει ο Τρότσκι, συγκαλύφθηκε διπλωματικά. Η Αριστερή Αντιπολίτευση υποστήριζε την εκβιομηχάνιση για να μπορέσει να ενισχύσει την δυνατότητα της εργατικής τάξης να επηρεάσει την πολιτική. Στα μέσα της δεκαετίας του 1920 αυτή η δυνατότητα ήταν ήδη πολύ περιορισμένη. Το 1928-29 εκμηδενίστηκε.

Το συνέδριο του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος τον Δεκέμβρη 1927, επικύρωσε την διαγραφή του Τρότσκι και εμφάνισε για πρώτη φορά μια στροφή προς μια νέα γραμμή. Ο Στάλιν διακήρυξε το τέλος της «Δεύτερης Περιόδου» της καπιταλιστικής σταθεροποίησης και την αρχή της περιόδου που έγινε γνωστή ως η Τρίτη Περίοδος, «μια νέα επαναστατική άνοδος».¹⁵ Όμως δεν υπήρχε απολύτως καμία απόδειξη γι' αυτόν τον ισχυρισμό.¹⁶

Το νόημα της νέας «προοπτικής», όμως, έγινε καθαρό καθώς επιταχύνθηκε η κολλεκτιβοποίηση της γεωργίας και η αναγκαστική εκβιομηχάνιση. Το σύνθημα «τάξη ενάντια σε τάξη» επ' ουδενί δεν αποτελούσε στρατηγική για τη διεθνή επανάσταση, αλλά αντανakλούσε την άποψη της σταλινικής γραφειοκρατίας, καθώς αυτή κινούνταν προς τη βίαιη και αυτάρκη εθνική ανάπτυξη. Η νέα γραμμή σήμαινε μία ολική επίθεση στις μάζες της ρώσικης κοινωνίας, σε σύγκρουση με όλες τις δυνάμεις που θα επιδίωκαν να αντισταθούν στην επίθεση ή ακόμα και να μετριάσουν την έντασή της.

Η μοναδική δύναμη που παρέμενε μέσα στους ηγετικούς κύκλους του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος και θα μπορούσε να εμποδίσει τα σχέδια του Στάλιν, είχε επικεφαλής τον Μπουχάριν ο οποίος υποστήριζε τη συνέχιση του εξευμενισμού των πλουσιότερων αγροτών και τη διατήρηση του μεσολαβητικού ρόλου των συνδικάτων. Από την Ένατη Ολομέλεια της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομιντέρν (Φλεβάρης του 1928) και στο εξής, καλλιεργήθηκε μια βίαιη εκστρατεία για να εξουδετερωθούν τέτοιες ανασταλτικές ε-

πιρροές και μέσα στη Ρωσία και διεθνώς.¹⁷ Η ανακάλυψη των «ογκούμενων επαναστατικών αγώνων» και η αποκάλυψη ότι οι σοσιαλδημοκράτες ήταν στην πραγματικότητα «φασίστες» ήταν τα κύρια όπλα του Στάλιν σ' αυτή τη δημαγωγία. Αυτοί που ήταν αντίθετοι στην πολιτική του καταγγέλλονταν ως «μαλακοί» απέναντι στους σοσιαλδημοκράτες και άρα ως «αντικειμενικοί» τους σύμμαχοι. Οποιαδήποτε ρεαλιστική εκτίμηση του πραγματικού συσχετισμού των ταξικών δυνάμεων ονομάστηκε δειλία ή αποστασία. Το αποτέλεσμα ήταν καταστροφικό:

Ο ακραίος φραστικός ριζοσπαστισμός συμβάδιζε με την παθητικότητα στην πράξη. Τα Κομμουνιστικά Κόμματα αυτοαπομονώθηκαν και μετά άρχισαν να φωνάζουν και να καταγγέλουν από το περιθώριο.

Κάτι τέτοιο ικανοποιούσε τον Στάλιν. Είχε ακόμα ανάγκη αυτά τα κόμματα, αλλά κυρίως σαν πρακτορεία προπαγάνδας για την ΕΣΣΔ. Μια ενεργή πολιτική, για παράδειγμα μία προσέγγιση με τους Σοσιαλδημοκράτες με στόχο ένα επιθετικό ενιαίο μέτωπο ενάντια στον Χίτλερ, συνεπαγόταν το ρίσκο της δημιουργίας πολιτικών αναταραχών. Αυτό ήταν το τελευταίο πράγμα που ήθελε ο Στάλιν. Η πολιτική του ήταν συντηρητική. Ήθελε να αποφύγει μπλεξίματα στο εξωτερικό και άρα να αποφύγει και τον κίνδυνο ξένης επέμβασης. Ο αριστερισμός της Τρίτης Περιόδου ταίριαζε πολύ καλά μ' αυτό τον στόχο.¹⁸

Στη Γερμανία, η νέα γραμμή επιβλήθηκε αμείλικτα από τον αγαπημένο ηγέτη της Κομιντέρν, τον Τέλμαν. Στο 6ο Παγκόσμιο Συνέδριο (Μάη του 1928), όπου ο Μπουχάριν και οι υποστηρικτές του ακόμα ασκούσαν κάποια επιρροή, ο Τέλμαν απαίτησε να γίνει ακόμα πιο "αιχμηρή" η απόφαση, που ήδη προέτρεπε σε «ένα προσανατολισμό πλήρως ανταγωνιστικό προς τους Σοσιαλδημοκράτες» και να εστιάζει περισσότερο στην αποκάλυψη του ρόλου της Αριστερής Σοσιαλδημοκρατίας.¹⁹ Μεταξύ του Δεκέμβρη του 1928 και του Μάρτη του 1929, η ομάδα γύρω από τον Μπράντλερ και τον Ταλχάιμερ που συμπαθούσε τον Μπουχάριν, ηττήθηκε και εκκαθαρίστηκε πλήρως από το KPD.²⁰ Όταν έφτασε το συνέδριο του κόμματος, τον Ιούνη, ήταν αδύνατο να διαφωνήσει κανείς: ο μόνος αντιπρόσωπος που το έκανε διώχτηκε από το βήμα και οι σοφίες του Τέλμαν, που κατήγγειλε την κυβέρνηση του SPD σαν «μία εξαιρετικά επικίνδυνη μορφή φασιστικής εξέλιξης με, τη μορφή του σοσιαλφασισμού», χαιρετίστηκαν με εξάλλο ενθουσιασμό.²¹

Η κυβέρνηση του SPD σίγουρα είχε κάνει πολλές αντεργατικές επιθέσεις. Η πιο κραυγαλέα περίπτωση ήταν αυτή του αστυνομικού διευθυντή της Πρωσίας, του Τσοργκίμπελ, που υπερασπίστηκε την αστυνομία όταν αυτή

χτύπησε μια Κομμουνιστική Πρωτομαγιάτικη διαδήλωση το 1929, σκοτώνοντας 25 ανθρώπους. Αλλά η ηγεσία του KPD, αντί να προσπαθήσει να κερδίσει τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες που η πίστη στο κόμμα τους δοκιμαζόταν απ' αυτή τη συμπεριφορά των ηγετών τους, άρχισε να τους καταγγέλλει σαν «μικρούς Τσοργκίμπελ»!

Πρέπει αμείλικτα να εκκαθαρίσουμε τις γραμμές του προλεταριάτου στο εργοστάσιο και τα συνδικάτα απ' όλα τα σάπια στοιχεία. Αυτός που ανήκει στο SPD είναι σάπιος και πρέπει να φύγει.²²

Ομάδες του KPD μπλέκονταν σε συμπλοκές στους δρόμους με Σοσιαλδημοκράτες. Οι συνδικαλιστές του KPD καλούσαν σε κινητοποιήσεις χωρίς την παραμικρή προετοιμασία που κατέληγαν στην απομόνωσή τους και συχνά στην αποβολή τους από τα συνδικάτα τα οποία ήταν κάτω από σοσιαλδημοκρατική ηγεσία. Τα μέλη του KPD υποτιμούσαν εντελώς το ρόλο των συνδικάτων, με τη δικαιολογία ότι οι συνδικαλιστές ηγέτες συμμαχούσαν με το αστικό κράτος. Από την άνοιξη του 1929, κάτω από την πίεση του Λοζόφσκι που ήταν επικεφαλής του συνδικαλιστικού τμήματος της Κομιντέρν, η άποψη που επικράτησε ήταν ότι τα «κόκκινα» συνδικάτα που είχαν φτιαχτεί από ανοργάνωτους και διαγραμμένους από τα επίσημα σωματεία εργάτες θα ήταν η διόδος για να στραφούν οι ριζοσπαστικοποιημένοι εργάτες στην Επαναστατική Συνδικαλιστική Αντιπολίτευση (RGO). Το αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν το χτύπημα της οργανωμένης εργατικής τάξης. Οι επαναστάτες και οι πιο μαχητικοί εργάτες, αν και απολυμένοι από τους εργοδότες και διωγμένοι από τους ηγέτες των συνδικάτων, έμοιαζαν στα μάτια της πλειοψηφίας σαν τραμπούκοι και διασπαστές.

Αλλά μήπως δεν ήταν αλήθεια ότι η συνδικαλιστική γραφειοκρατία έπαιζε πυροσβεστικό και προδοτικό ρόλο στις απεργίες και δενόταν όλο και πιο πολύ στην κρατική μηχανή; Οι σοσιαλδημοκράτες ηγέτες ήταν υπεύθυνοι για την καταστολή όταν βρίσκονταν στην κυβέρνηση και αντιμετώπιζαν παθητικά την άνοδο της ανεργίας και την ενίσχυση του Ναζισμού. Η Κομιντέρν σίγουρα είχε δίκιο στην εκτίμησή της για το ρόλο τους, ότι δηλαδή άνοιγαν το δρόμο στο Ναζισμό. Για τον αντιδραστικό ρόλο των συνδικαλιστών γραφειοκρατών, ο ίδιος ο Τρότσκι δεν είχε καμιά αμφιβολία:

Στα καπιταλιστικά κράτη, οι πιο τερατώδεις μορφές του γραφειοκρατισμού παρατηρούνται ακριβώς στα συνδικάτα. Αρκεί να κοιτάξει κανείς στην Αμερική, την Αγγλία και τη Γερμανία.

Ο Τρότσκι θεωρεί ότι είναι ανόητο να φέρνει κανείς σαν αντίβαρο

τη συνδικαλιστική οργάνωση στην κρατική οργάνωση. Στην Αγγλία, περισσότερο απ' οπουδήποτε αλλού, το κράτος στηρίζεται πάνω στην πλάτη της εργατικής τάξης. Ο μηχανισμός είναι τέτοιος που η γραφειοκρατία στηρίζεται άμεσα πάνω στους εργάτες και το κράτος έμμεσα, μέσω του μηχανισμού της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας.²³

Αλλά ακόμα και σε καταστάσεις όπου οι ίδιοι οι ρεφορμιστές είχαν προκαλέσει μια ρήξη, έτσι ώστε η πλειοψηφία των οργανωμένων εργατών να βρεθεί κάτω από επαναστατική ηγεσία, «το Κομμουνιστικό Κόμμα επιδιώκει μέσα από τη δράση να μειώσει στο ελάχιστο τα εμπόδια που βάζει στο εργατικό κίνημα μία οργανωτική διάσπαση».²⁴

Ούτε είχε ψευδαισθήσεις ο Τρότσκι για το ρόλο που παίζουν οι ηγέτες του SPD «ανοίγοντας το δρόμο» για τους Ναζί. Μάλιστα προχωρούσε περισσότερο:

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι την κρίσιμη στιγμή οι ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας θα προτιμήσουν τη νίκη του φασισμού από τη δικτατορία του προλεταριάτου.²⁵

Γιατί λοιπόν να προτείνει κανείς ενιαίο μέτωπο με τέτοιους προδότες; Γιατί να μην τους καταγγείλει απλώς σαν σοσιαλφασίστες; Επειδή, όποιες κι αν ήταν οι υποκειμενικές τους προθέσεις ή πεποιθήσεις, οι σοσιαλδημοκράτες ηγέτες βρίσκονταν επικεφαλής ενός πολιτικού κόμματος οργανικά δεμένου με τα ισχυρότερα κομμάτια των γερμανών εργατών. Η επιρροή των Σοσιαλδημοκρατών εξαρτιόταν από τη διατήρηση αυτής της βάσης, την οποία οι Ναζί σκόπευαν να καταστρέψουν. Ίσως αυτοί οι ηγέτες να συμβιβαζονταν κυνικά με τους Ναζί, ίσως να καθυσχάζαν τους οπαδούς τους προβάλλοντας ότι η αστυνομία και ο στρατός θα στήριζαν το σύνταγμα και ότι η μαζική δράση δεν χρειαζόταν. Ακολουθώντας μια τέτοια στρατηγική θα αυτοκτονούσαν πολιτικά και ίσως και κυριολεκτικά. Αλλά κάτι τέτοιο δεν ήταν αποφασισμένο από τα πριν. Εξαρτιόταν από τα εκατομμύρια των σοσιαλδημοκρατών εργατών για τους οποίους οι ατομικές λύσεις ήταν αδύνατες. Γιατί, αν και δεν ήταν επαναστάτες, τα συμφέροντα αυτών των μαζών που ήταν αφοσιωμένες στις συνδικαλιστικές τους οργανώσεις, στις εφημερίδες και στους ομίλους του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, έρχονταν σε βίαιη αντίθεση με τους ίδιους τους ηγέτες τους που θα τους εγκατέλειπαν.

Αλλά θα το κατανοούσαν αυτό οι σοσιαλδημοκρατικές μάζες και θα

δρούσαν εγκαίρως; Προς το παρόν, δεν εμπιστεύονταν την επαναστατική ηγεσία και δεν βάδιζαν κάτω από τα λάβαρα της. Μπορούσαν να κινητοποιηθούν και αν ναι, πώς; Η απάντηση του Τρότσκι ήταν ναι, αλλά μόνο με μια μέθοδο: αν το ΚΚ, η μόνη οργάνωση με αρκετή δύναμη για να επηρεάσει τα γεγονότα, πρότεινε ένα Ενιαίο Μέτωπο, πρότεινε πρακτικά μέτρα για την κοινή υπεράσπιση των οργανώσεων των εργατών.

Το 1922 η Εκτελεστική Επιτροπή της Διεθνούς είχε στείλει ένα γράμμα στο γαλλικό της τμήμα, ασκώντας κριτική για την αποτυχία του να οργανώσει το ενιαίο μέτωπο και εξηγώντας τις αιτίες αυτής της αποτυχίας. Το γαλλικό Κόμμα, που είχε την υποστήριξη μιας ισχυρής μειοψηφίας των εργατών, θα έπρεπε να είχε χρησιμοποιήσει αυτή την επιρροή για να κινητοποιήσει ευρύτερα στρώματα ενάντια στην καταστολή μιας απεργίας στην Χάβρη. Επρεπε να έχει

...κάνει μια απ' ευθείας και δημόσια πρόταση σ' αυτούς, τους Διαφωνούντες [σοσιαλιστές] για την οργάνωση μιας συνδιάσκεψης. Δεν υπάρχει και δεν μπορεί να υπάρχει ένα λογικό, σοβαρό επιχείρημα ενάντια σε μια τέτοια πρόταση. Και αν, κάτω από την επίδραση της κατάστασης και κάτω από την πίεσή μας, οι Διαφωνούντες είχαν κάνει μισό βήμα μπροστά προς όφελος της απεργίας, θα είχαν προσφέρει πραγματική υπηρεσία στους εργάτες και η πλειοψηφία των εργαζόμενων μαζών, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που ακολουθούν τους Διαφωνούντες, θα είχαν καταλάβει ότι ήταν η πίεσή μας που τους υποχρέωσε να κάνουν αυτό το πολιτικό βήμα.²⁶

Αυτό το συμπέρασμα πήγαινε από τις βασικές αρχές που υπήρχαν στις θέσεις τις οποίες είχε συντάξει για την Εκτελεστική Επιτροπή της Διεθνούς ο ίδιος ο Τρότσκι:

Οι ρεφορμιστές τρέμουν την επαναστατική δυναμική του μαζικού κινήματος. Το αγαπημένο τους πεδίο είναι το κοινοβουλευτικό βήμα, το γραφείο του συνδικάτου, ο προθάλαμος του υπουργικού γραφείου. Αντίθετα, εμείς ενδιαφερόμαστε, ασχέτως όλων των άλλων υπολογισμών, να βγάλουμε τους ρεφορμιστές από τα καταφύγιά τους και να τους βάλουμε πλάι μας μπροστά στα μάτια των αγωνιζόμενων μαζών.²⁷

Για να το πετύχει αυτό, η Κομιντέρν ήταν ξεκάθαρη ήδη από το 1922, ότι το σύνθημα του ενιαίου μετώπου «μόνο από τα κάτω», ήταν «καθαρός σχολαστικισμός». Είναι αδύνατο «να καλέσεις τις οργανωμένες μάζες σ' έναν ενιαίο αγώνα χωρίς να μπεις σε διαπραγματεύσεις με εκείνους τους οποίους

ένα συγκεκριμένο μέρος της μάζας έχει ορίσει σαν αντιπροσώπους του. Αυτό που δείχνει καθαρά μια τέτοια αδιαλλαξία είναι η πολιτική παθητικότητα...»²⁸

Αλλά το 1929-33 αυτή η «πολιτική παθητικότητα» ανθούσε: ο Τέλμαν κατήγγειλε τον Τρότσκι επειδή καλούσε τους Κομμουνιστές να «σταθούν πλάι-πλάι με τους δολοφόνους του Καρλ Λήμπκενχτ και της Ρόζας Λούξεμπουργκ και μαζί με τον Τσοργκίμπελ».²⁹

Οι ειδικές συνθήκες της Γερμανίας το 1930-33, ήταν φυσικά διαφορετικές απ' αυτές του 1922 στη Γαλλία. Αλλά η κύρια διαφορά ήταν ότι η κλίμακα και η σοβαρότητα της αντιδραστικής απειλής, που έβαζε την ανάγκη για ένα ενιαίο μέτωπο τότε, ήταν πολύ μεγαλύτερη τώρα -και οι Κομμουνιστικές αλλά και οι Σοσιαλδημοκρατικές οργανώσεις απειλούνταν με εκμηδένιση. Ήταν αναγκαίο, πρώτον, να εξηγήσουν οι Κομμουνιστές στους οπαδούς της Σοσιαλδημοκρατίας την σοβαρότητα της απειλής -την οποία πολλοί απ' αυτούς ήδη αισθάνονταν αλλά η οποία υποτιμούνταν από τους ηγέτες τους- και, δεύτερον, να προτείνουν πρακτική συνεργασία μεταξύ των δυο κομμάτων για την υπεράσπιση των εργατικών συνδικαλιστικών και πολιτικών οργανώσεων.

Αυτή η συνεργασία δεν ήταν ένας συνασπισμός για χάρη του οποίου οι Κομμουνιστές έπρεπε να θυσιάσουν την ανεξαρτησία τους και να κρατήσουν διπλωματική σιωπή για τον ρόλο της Σοσιαλδημοκρατίας. Αντίθετα ο Τρότσκι την έβλεπε ακριβώς όπως κάποτε την αντιμετώπιζε η Διεθνής: σαν μια ισχυρή μέθοδο κριτικής. Στο βαθμό που οι ηγέτες του SPD αρνούνταν την κοινή αμυντική δράση θα αποκαλύπτονταν στα μάτια των οπαδών τους όχι απλώς σαν μη επαναστάτες, αλλά και σαν προδότες απέναντι ακόμα και στην ίδια τη Σοσιαλδημοκρατία. Στο βαθμό που συμφωνούσαν, οι ψευδαισθήσεις τους για την ουδετερότητα της κρατικής μηχανής (και κατά συνέπεια για την προθυμία της αστυνομίας να υπερασπίσει το σύνταγμα ενάντια στο φασισμό) θα τους οδηγούσαν σε ασυνέπεια και διστακτικότητα μέσα στον ίδιο τον αγώνα. Έτσι, με την προϋπόθεση ότι οι Κομμουνιστές θα διατηρούσαν πλήρη πολιτική ανεξαρτησία ασκώντας κριτική σε όλους τους διασταγμούς και τα ημίμετρα των προσωρινών τους συμμάχων, το ενιαίο μέτωπο μπορούσε να βοηθήσει να χτιστεί ένα ισχυρό αμυντικό κίνημα, το οποίο εξευτελιζοντας και ξεπερνώντας τις ρεφορμιστικές μεθόδους καθώς προχωρούσε, θα μπορούσε να βάλει τα θεμέλια για μια εργατική επίθεση στο μέλλον, στην οποία η επιρροή του ρεφορμισμού θα ήταν σημαντικά μειωμένη.

Το ενιαίο μέτωπο, λοιπόν, αποτελούσε μια μέθοδο αγώνα για το κέρδι-

σμα της επιρροής μέσα στην εργατική τάξη. Ωστόσο, δεν ήταν ένας απλός ελιγμός. Η κοινή αμυντική δράση ήταν προς συμφέρον όλων των εργατικών οργανώσεων. Οι προτάσεις για το στήσιμο τέτοιων πρωτοβουλιών έπρεπε να γίνονται τίμια και μόνιμα και όχι να εμφανίζονται σαν τελεσίγραφα συνοδευόμενα από υστερικές καταγγελίες και μετά να αποσύρονται εξίσου απότομα. Όμως, αυτός ακριβώς ο τελεσίγραφισμός ήταν η πρακτική του KPD στις σπάνιες περιπτώσεις που έκανε τέτοιες προτάσεις. Μια τέτοια προσέγγιση εξυπηρετούσε μόνο τους Σοσιαλδημοκράτες δίνοντάς τους άλλοθι για την αδράνειά τους. Φαινόταν να αποδεικνύει ότι το κίνητρο των Κομμουνιστών ήταν ο σεχταρισμός και όχι μια σοβαρή επιθυμία να οργανωθεί η κοινή δράση. Ο «γραφειοκρατικός τελεσίγραφισμός» του KPD πήγαζε από τη θεωρία του σοσιαλφασισμού, η οποία καθόριζε την πολιτική του στην περίοδο 1929-33.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η πολιτική του KPD ήταν απόλυτα συνεπής σ' αυτή τη γραμμή. Τον Μάρτη του 1930 το θεωρητικό περιοδικό του κόμματος είχε ένα άρθρο του Ρέμμελε που καταδίκασε «τους μεγαλόστομους κομपाσμούς για τις πολύ μικρές προόδους και επιτυχίες» του KDP. Αυτή η απροσδόκητη μετριοφροσύνη ακολούθουσε μία απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομιντέρν που καταδίκασε την αριστερή «επαναστατική φρασεολογία». Ο Ε. Χ. Καρρ εξηγεί:

Αποκλείεται να ήταν απλή σύμπτωση ότι η απόφαση γράφτηκε ακριβώς την ίδια στιγμή με το περιβόητο γράμμα του Στάλιν προς το κόμμα με τίτλο *"Η επιτυχία μας χτύπησε στο κεφάλι"* όπου έβαζε φρένο στην ραγδαία κολλεκτιβοποίηση και καταδίκασε «τους ανθρώπους που θεωρούν τον εαυτό τους "αριστεριστή"...».³⁰

Το άρθρο του Ρέμμελε επίσης απέρριπτε το τσουβάλιασμα των φασιστών και των «σοσιαλφασιστών» στο ίδιο σακκούλι μιας αντιδραστικής μάζας. Αλλά οι αναφορές του άρθρου που υποδήλωναν την ανάγκη να πολεμηθούν οι πραγματικοί Ναζί μετατράπηκαν σε αγωνιώδεις προσπάθειες του KPD να ξεπεράσει τους Ναζί σε εθνικιστική δημαγωγία. Χλεύαζε τους ναζιστικούς ισχυρισμούς «ότι παλεύουν για την απελευθέρωση του γερμανικού λαού» και τους κατάγγελλε σαν «πράκτορες του γαλλικού και πολωνικού ιμπεριαλισμού». ³¹ Αυτά τα καραγκιοζιλίκια το μόνο που έκαναν ήταν να ενισχύουν τον εθνικισμό, αλλά ταίριαζαν με τους σκοπούς του Στάλιν για τον οποίο ο κύριος κίνδυνος ήταν η ξένη επέμβαση και η κύρια πηγή αυτού του κινδύνου ήταν η Γαλλία και η Βρετανία:

Ετσι η Πράβδα εξέφραζε τη χαρά της μετά τις εκλογές στη Γερμανία το 1930 γιατί οι ναζιστικές επιτυχίες δημιούργησαν «αρκετές δυσκολίες για τον γαλλικό ιμπεριαλισμό». Αυτό που κυριαρχούσε στη σκέψη της ήταν η μάταιη ελπίδα ότι μια ακροδεξιά κυβέρνηση στη Γερμανία θα κρατούσε μια κύρια αντιγαλλική στάση.³²

Ο Τρότσκι, στο πρώτο από τα άρθρα που ανατυπώνονται σ' αυτό το βιβλίο, εμφανίζει το γλιότρημα στον «Εθνικό Μπολσεβικισμό» σαν μια νέα στροφή, σαν μια απομάκρυνση από τη γραμμή της Τρίτης Περιόδου. Εκ των υστέρων, αποδείχθηκε ότι ήταν η συνέχιση της ίδιας καταστροφικής πολιτικής, με την εμφάνιση ακόμα ενός εμποδίου στην προσπάθεια να κερδηθεί ένα ακροατήριο ανάμεσα στους σοσιαλδημοκράτες εργάτες. Οι επιθέσεις στον «σοσιαλφασισμό» συνέχισαν σ' όλο αυτό το διάστημα. Αυτή η θεωρία απομόνωνε το KPD από τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες, κρύβοντας συστηματικά το ποιος ήταν ο πραγματικός φασισμός και άρα αφοπλίζοντας την αντίσταση εναντίον του.

Ο Τρότσκι θεωρούσε τον φασισμό σαν ένα πολιτικό κίνημα που ξεπήδησε μέσα από τα πλαίσια του μονοπωλιακού καπιταλισμού σε μια φάση τόσο έντονης κρίσης που οι κανονικές μέθοδοι της κοινοβουλευτικής διακυβέρνησης δεν μπορούσαν να την αντιμετωπίσουν. Ήταν μια φάση, στην οποία ακόμα και η πιο περιορισμένη δυνατότητα οργάνωσης των εργατών γίνεται ανυπόφορη για τους μεγάλους καπιταλιστές. Αυτό δεν σημαίνει, όπως λένε οι περισσότεροι που ασκούν κριτική στον Μαρξισμό -και που ταυτίζουν τον Μαρξισμό με τον Σταλινισμό- ότι η άνοδος του Χίτλερ είναι αποτέλεσμα μιας καπιταλιστικής συνωμοσίας. Ο Τρότσκι καταλάβαινε ότι ο φασισμός διαφέρει από τις άλλες μορφές αντίδρασης γιατί αναπτύσσεται σαν μαζικό κίνημα που είναι ριζωμένο κυρίως στα μεσαία στρώματα της κοινωνίας, τους μικροαστούς της πόλης και της υπαίθρου και σε μεγάλα τμήματα του αυξανόμενου αριθμού των ανέργων. Σε αντίθεση με το μεγάλο κεφάλαιο ή τους οργανωμένους εργάτες, αυτά τα στρώματα έχουν πολύ λίγη ή και καθόλου οργανωμένη δύναμη για να αποφύγουν τα καταστροφικά αποτελέσματα της κρίσης. Όλα τα στοιχεία δείχνουν ότι αυτές ήταν πραγματικά οι κοινωνικές ρίζες του κινήματος του Χίτλερ. Ο Ναζισμός αυξήθηκε δυσανάλογα στις αγροτικές περιοχές και στις μικρές πόλεις όπου το κοινωνικό βάρος της οργανωμένης εργατικής τάξης ήταν μικρότερο και δυνάμωσε σαν μία απάντηση απελπισίας στα καταστροφικά αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης. Από το 1928, ο αριθμός των χρεοκοπιών στην ύπαιθρο αυξήθηκε έντονα (από 31 κατά ένα μέ-

σο όρο το 1925-27 στις 64 το 1928, στις 85 το 1929, στις 94 το 1930, στις 135 το 1931 και στις 190 το 1932). Ο Μπρόσζατ σχολιάζει ως εξής αυτά τα νούμερα:

Αυτό ήταν το έδαφος για τη μαζική προπαγάνδα του ναζιστικού κόμματος [NSDAP] που άρχισε το 1929-30... Από το καλοκαίρι του 1930 και μετά, το NSDAP έγινε το κυρίαρχο αγροτικό κίνημα... Έτσι το μερίδιο των Ναζί στις ψήφους [στις εκλογές του 1930] στις αγροτικές περιφέρειες του Σλέσβιγκ - Χόλσταϊν ανέβηκε από το 5,4% στο 35,1%.

...Στις επαρχίες και στις μικρές πόλεις... οι ψήφοι για τους Ναζί ήταν πάνω από τον μέσο όρο. Αυτό ίσχυε ιδιαίτερα σ' εκείνες τις περιοχές όπου μια παραδοσιακή προτεσταντική ή «εθνικόφρων» μεσαία τάξη είχε έρθει σε σύγκρουση πολιτικά και κοινωνικά με τις εξίσου ισχυρές ταξιαρχίες της σοσιαλδημοκρατικής ή κομμουνιστικής εργατικής τάξης. Σ' αυτές τις περιοχές ήταν που τα αντι-μαρξιστικά συνθήματα του NSDAP έβρισκαν πρόσφορο έδαφος.³⁴

Στο Βερολίνο, αντίθετα, οι Ναζί εξασφάλισαν μόνο το 15% των ψήφων κερδίζοντας «τα μεγαλύτερα ποσοστά στα ευκατάστατα αστικά προάστια της πόλης»,³⁵ αλλά επίσης αυξάνοντας τη δύναμή τους επικινδύνω στις συνοικίες που είχαν χτυπηθεί χειρότερα από την ανεργία, όπως π.χ. στο Φρήντριχσχάιν στο Βερολίνο, όπου τα ναζιστικά SA συγκρούονταν με το ΚΚ για τον έλεγχο των δρόμων. Σε μία περιφέρεια της Σαξονίας για την οποία υπάρχουν στοιχεία, το 61% των μελών των Ναζί ήταν μεταξύ 18 και 30 χρόνων συγκρινόμενο με μόνο το 19% του SPD που αντιστοιχούσε σ' αυτές τις ηλικίες. Είναι πιθανό ότι ένα μεγάλο ποσοστό αυτών των νέων ήταν άνεργοι. Στις πόλεις η ραχοκοκαλιά της ναζιστικής οργάνωσης ήταν οι νεαροί άνεργοι, οι μαγαζάτορες, οι φοιτητές και οι ανοργάνωτοι υπάλληλοι γραφείου.

Ο «αντικαπιταλισμός» πολλών από εκείνους που ανήκαν σ' αυτά τα στρώματα ήταν πραγματικός και εκφραζόταν από τη ναζιστική «αριστερά» γύρω από τον Γκρέγκορ Στράσσερ, που δεν έχανε ευκαιρία να εκτοξεύει διάφορες απειλές για το τι σκόπευε να κάνει ενάντια στο χρηματιστικό κεφάλαιο. Η προσχώρηση αυτών των στρωμάτων στους Ναζί δεν ήταν αναπόφευκτη, υποστήριζε ο Τρότσκι, αλλά εξαρτιόταν πρώτα και κύρια από το αν η εργατική τάξη θα μπορούσε να δώσει μια προοπτική εναλλακτικής λύσης απέναντι στην αθλιότητα που πήγαζε από την κρίση.³⁶ Η αποτυχία των εργατικών οργανώσεων να δώσουν μια τέτοια διέξοδο έγινε η ρίζα της ναζιστικής κυριαρχίας, αφού οι Ναζί μπόρεσαν να στρέψουν τη δυσареσκεια της μεσαίας τάξης ενάντια στους Εβραίους και ενάντια στην ίδια την εργατική τάξη.

Ετσι, για τον μικρέμπορο, το μεγάλο κεφάλαιο ήταν ο εχθρός μόνο στο βαθμό που ήταν εβραϊκό, και συμπορεύθηκε με τους Ναζί φαιοχίτωνες για να σπάσει τις βιτρίνες των εβραϊκών πολυκαταστημάτων. Ο απελπισμένος άνεργος ή ανοργάνωτος εργάτης, έβλεπε την δύναμη των συνδικάτων, που προστάτευαν μόνο άλλους εργάτες, σαν την αιτία των βασάνων του και σπειρωνόταν σε συμμορίες για να διαλύσει σοσιαλδημοκρατικές συγκεντρώσεις. Για τον φοιτητή, η ήττα για την οποία έπρεπε να πάρει εκδίκηση ήταν η ήττα του "γερμανικού έθνους" στις Βερσαλλίες και όχι η ήττα των επαναστατών διεθνιστών το 1923. Ο Κομμουνισμός φαινόταν σαν μία στείρα και ξενόφερτη ιδεολογία που οι οπαδοί της χρειάζονταν ένα χέρι ξύλο. Ετσι το εργατικό κίνημα πλήρωσε για τα λάθη του, καθώς όλο και ευρύτερα κομμάτια των εν δυνάμει συμμάχων του στρέφονταν ενάντιά του.

Η δυναμική ανάπτυξη των Ναζί ήταν μια πηγή μαγνητικής έλξης για τους αναποφάσιστους μέσα στη δυσaréσκεια που φούντωνε. Τον Γενάρη του 1931 τα μέλη των SA έφτασαν στους 100.000. Στις αρχές του επόμενου χρόνου έφτασαν στις 300.000 και τον Ιούλη του 1932 στις 400.000.³⁷ 86 άνθρωποι σκοτώθηκαν σε «πολιτικές ταραχές» μόνο τον Ιούλη του 1932.³⁸ Αυτές ήταν μάχες για τον έλεγχο των δρόμων. Γενικά, στις περιοχές, όπου υπήρχαν μεγάλα εργοστάσια, ορυχεία ή λιμάνια, η ναζιστική κυριαρχία επιτεύχθηκε μόνο μετά το 1933, μέσω της μαζικής τρομοκρατίας που εξαπολύθηκε από τις δυνάμεις της «κανονικής» κρατικής μηχανής, μαζί με τις ομάδες των Ναζί που δρούσαν πια σαν εφεδρική αστυνομία. Τα κόμματα της εργατικής τάξης συγκέντρωσαν 13 εκατομμύρια ψήφους το 1933. Αυτή που έπεσε στα χέρια των Ναζί ήταν η εκλογική βάση των μεσοαστών φιλελεύθερων και των μετριοπαθών εθνικιστών. Λιγότερο από το 1% των μελών των εργοστασιακών συμβουλίων ήταν μέλη των Ναζί το 1931, μόνο 710 από 138.418.³⁹

Το διακριτικό γνώρισμα του φασισμού ήταν η κινητοποίηση του των μαζών σε μια εκστρατεία βίας ενάντια στην εργατική τάξη. Δεν ήταν μια καπιταλιστική συνωμοσία, αλλά σε πολλές κρίσιμες στιγμές ο Χίτλερ βοηθήθηκε από το μεγάλο κεφάλαιο και από το κράτος. Ενώ είχε φυλακιστεί για πέντε χρόνια τον Απρίλη του 1924 για τη συμμετοχή του στο «πραξικόπημα της μπυραρίας» στο Μόναχο, αφέθηκε ελεύθερος λιγότερο από 8 μήνες μετά. Όλα τα ηγετικά στελέχη των Ναζί αντιμετωπιζονταν επιεικώς από τα γερμανικά δικαστήρια, τα οποία αφήνονταν να χρησιμοποιούνται σαν βήμα προπαγάνδας για τους Ναζί: «Θαυμάσια προπαγάνδα για μας», σχολίασε ο Γκαίμπελς το 1930 όταν του επιβλήθηκε πρόστιμο 800 μάρκων.⁴⁰ Παρά το ότι

βρισκόταν κάτω από τον «έλεγχο» των Σοσιαλδημοκρατών, η αστυνομία συχνά απέφευγε να δράσει ενάντια στους Ναζί και όλο και περισσότερο επιδείκνυε φιλοναζιστική στάση. Στα μέσα του 1932, η στάση των αξιωματικών του στρατού συνοψιζόταν στη φράση: «Τι κρίμα που θα ήταν να χρειαστεί να προβολήσουμε αυτούς τους θαυμάσιους νέους των SA». ⁴¹

Με την περιθωριοποίηση της Βουλής και την αυξανόμενη αστάθεια της πολιτικής κυβέρνησης, ο ρόλος του στρατού απέκτησε καθοριστική σημασία. Από τους ανώτερους αξιωματικούς, ο στρατηγός Σλάιχερ ήταν η μορφή με τη μεγαλύτερη επιρροή. Η επιθυμία του Σλάιχερ να βάλει τους Ναζί σε μία κυβέρνηση συνασπισμού δεν ικανοποιήθηκε, επειδή ο Χίτλερ αρνήθηκε την προσφορά του, αλλά ο στρατηγός μπόρεσε να στήσει ένα υπουργικό συμβούλιο «αριστοκρατών κυρίων συντηρητικής - εθνικιστικής απόχρωσης». Αυτοί «ήταν αποφασισμένοι να απαλλαγούν και από τα τελευταία απομεινάρια σοσιαλδημοκρατικής και συνδικαλιστικής επιρροής που ο Μπρύνινγκ λάμβανε ακόμα υπόψη». ⁴² Κατάργησαν την Πρωσική κυβέρνηση, όχι από μια αφηρημένη αφοσίωση στο νόμο και την τάξη, αλλά επειδή η Πρωσική κυβέρνηση ήταν απρόθυμη να παραχωρήσει στα ναζιστικά SA τον πλήρη έλεγχο των δρόμων και είχε «αποτύχει» να χρησιμοποιήσει την αστυνομία επαρκώς ενάντια στο KPD. «Ο Βίλχελμ φον Γκάουλ, ο νέος υπουργός Εσωτερικών του Ράιχ, ... στις 11 Ιούλη διακήρυξε ωμά ότι τα πρωσικά μέτρα ενάντια στους Κομμουνιστές ήταν ανεπαρκή, προσθέτοντας ότι η παρακολούθηση των Ναζί ήταν λάθος και ανεπιθύμητη...». ⁴³ Τίποτα, όμως, δεν μπορούσε να κλονίσει τον κοινοβουλευτικό κρετινισμό της ηγεσίας του SPD. Παρέδωσε αμαχητί τον έλεγχο της πρωσικής αστυνομίας την οποία πάντοτε εμφάνιζε σαν στήριγμα για τους οπαδούς του. Όμως:

Σε όλες τις γερμανικές πόλεις ομάδες της Ράιχσμπάνερ και του Σιδερένιου Μετώπου [Σοσιαλδημοκρατικών οργανώσεων], προετοιμάζονταν, καθαρίζοντας τα τουφέκια τους και περιμένοντας το κάλεσμα στη δράση. Αν ποτέ υπήρχε μια στιγμή που έπρεπε να υπερασπιστούν τη Δημοκρατία αυτή ήταν η 20η Ιούλη του 1932, όταν ο κύριος φον Πάπεν παρέδωσε την εκτελεστική εξουσία της Πρωσίας στον στρατηγό φον Ρούνστεντ. ⁴⁴

Οι Σοσιαλδημοκράτες δεν κινητοποιήσαν αυτές τις δυνάμεις ούτε καν έκαναν προσπάθεια (καταδικασμένη βέβαια σε αποτυχία) να κινητοποιήσουν την αστυνομία. Η διωγμένη κυβέρνηση έκανε έκκληση στο Πρωσικό Ανώτατο Δικαστήριο στη Λειψία, που φυσικά, επίσης δεν έκανε τίποτα. Το αποτέλεσμα ήταν ότι σχεδόν παντού στην Πρωσία, οι σοσιαλδημοκράτες ή αριστε-

ροι φιλελεύθεροι επικεφαλής της αστυνομίας ή περιφερειακοί αξιωματούχοι αντικαταστάθηκαν από συντηρητικούς υπαλλήλους. Ο Μάρτιν Μπρόσζατ συμπεραίνει απ' αυτό ότι: «Το κάστρο της Δημοκρατίας είχε γκρεμιστεί πολύ πριν αναλάβουν την εξουσία οι Ναζί τον Φλεβάρη του 1933». ⁴⁵ Ήταν αλήθεια ότι, όπως έλεγε ο Τρότσκι, «ελάχιστα απομένουν τώρα από το περήφανο σύνταγμα της Βαϊμάρης εκτός από τα κόκαλα και το δέρμα». ⁴⁶ Όμως αυτό που άξιζε κανείς να υπερασπιστεί στην Δημοκρατία, δεν ήταν η ύπαρξη ή όχι αριστερών αστυνομικών ή αξιωματούχων. Έπρεπε το πρόβλημα να εκτιμηθεί, όπως τόνιζε ο Τρότσκι, «από την πλευρά της εργατικής δημοκρατίας». Η παθητικότητα της Σοσιαλδημοκρατίας αποδυνάμωνε και αποθάρρυνε τις δημοκρατικές οργανώσεις των εργατών και ενίσχυε αυτές τις δυνάμεις που μπορούσαν να κινητοποιηθούν και θα κινητοποιούνταν ενάντια τους, δηλαδή την κρατική μηχανή και τους Ναζί. Αλλά η εργατική δημοκρατία δεν είχε καταστραφεί ακόμα.

Στις τελευταίες φάσεις της ανόδου του Χίτλερ στην εξουσία, η χρηματοδότηση από τους καπιταλιστές ήταν απαραίτητη, ιδιαίτερα μετά τις εκλογικές αποτυχίες των Ναζί του τέλους του 1932 που είχαν μειώσει πολύ τα κομματικά έσοδα. Η υποστήριξη από τα βασικά τμήματα των μεγάλων επιχειρήσεων, των μεγάλων γαιοκτημόνων και του στρατού, εξασφαλίστηκε όταν ο τελευταίος και ο πιο ασταθής κυβερνητικός συνασπισμός, υπό την προεδρία του ίδιου του Σλάιχερ, προσπάθησε να περικόψει τις επιδοτήσεις στους γαιοκτήμονες. Ο Σλάιχερ είχε μία ανεξάρτητη βάση στον στρατό, αλλά τίποτα έξω από αυτόν. Σαν τον Μπρύνινγκ και τον Πάπεν, προσπάθησε να ισορροπήσει την μια κοινωνική δύναμη ενάντια στην άλλη. Αλλά η πλάστιγγα θα έγερνε γρήγορα.

Καθώς το ναζιστικό κίνημα μεγάλωνε, η ανάλυση του KPD για την κατάσταση έδειχνε ότι το κόμμα βρισκόταν σε τέλεια σύγχυση. Στις 16 Σεπτεμβρίου του 1930 η *Rote Fahne* περιέγραφε την αύξηση των ψήφων των Ναζί από 800.000 σε 6,4 εκατομμύρια, σαν "το απόγειο και το όριο του εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος" ⁴⁷ Αλλά επτά εβδομάδες αργότερα η εφημερίδα εξηγούσε ότι εννοούσε το ακριβώς αντίθετο: «η φασιστική δικτατορία δεν είναι πλέον μία απειλή αλλά βρίσκεται ήδη εδώ». ⁴⁸ Τον Μάρτιο του 1931 έλεγε η *Rote Fahne*: «κανένας δεν έχει την ψευδαίσθηση ότι ο φασισμός μπορεί να τσακιστεί σε συμμαχία με τον σοσιαλφασισμό». ⁴⁹ Αν, όμως, ο φασισμός ήταν ήδη στην εξουσία, ή αν, σε αντίθετη περίπτωση, το KPD από μόνο του δεν ήταν αρκετά ισχυρό για να τον εμποδίσει να έρθει στην εξουσία, αν το KPD δεν μπορούσε να ξεπεράσει τους Ναζί σε υστερικό εθνικισμό και δεν

μπορούσε να τους νικήσει σε συμμαχία με τη Σοσιαλδημοκρατία, τότε μόνο μία πιθανότητα έμενε. Η νίκη του Χίτλερ θεωρήθηκε αναπόφευκτη και το KPD άρχισε να προβάλλει το αναπόφευκτο ως νίκη της επανάστασης: «Μόλις αυτοί [οι Ναζί] βρεθούν στην εξουσία [σημειώστε ότι δεν λέει πια "αν"], το ενιαίο μέτωπο του προλεταριάτου θα σηκωθεί και θα σαρώσει τα πάντα... Δεν φοβόμαστε τους φασίστες κυρίους. Θα βουλιάξουν γρηγορότερα από οποιαδήποτε άλλη κυβέρνηση». ⁵⁰

Αυτά ήταν σκέτοι κομπασμοί. Μπερδεμένοι και πολιτικά παράλυτοι, οι ηγέτες του KPD φοβόντουσαν τους φασίστες κυρίους (και πολύ λογικά). Τον Ιούλη του 1932 ο Τέλμαν έκανε έκκληση εκ μέρους του KPD στον «άγνωστο στρατιώτη των SA» να «μπει στον επαναστατικό στρατό της ελευθερίας ενάντια στο Σχέδιο Γιανγκ και τους γερμανούς καπιταλιστές» ⁵¹. Ο μεγάλος αριθμός ψήφων για τους Ναζί τον επόμενο μήνα (13,7 εκατομμύρια) αγονήθηκε: «Το KPD ήταν ο μόνος νικητής της 31ης Ιούλη» ισχυριζόταν ο Τέλμαν. ⁵² Αυτή ήταν μία επανάληψη της εκτίμησης της *Rote Fahne* από το Σεπτέμβρη του 1930, αλλά το ποσοστό των Ναζί είχε υπερδιπλασιαστεί από τότε.

Θα υπενθυμίσουμε ότι μετά τις επόμενες εκλογές, στις οποίες οι ψήφοι των Ναζί μειώθηκαν κατά δύο εκατομμύρια, ο Χίλφερντινγκ του SPD είχε διακηρύξει ότι έφτασε η «κατάρρευση του φασισμού». Το KPD από τη μεριά του γιόρταζε «τη διάλυση του φασιστικού μαζικού κινήματος». ⁵³ Η δειλία των ηγετών και των δύο κομμάτων όσον αφορά στην άρνησή τους να δουν την πραγματικότητα κατάματα ή να κάνουν οτιδήποτε το ουσιαστικό, ήταν απόλυτα όμοια. Στις 30 Γενάρη του 1933, ο Χίτλερ έγινε καγκελάριος.

Ακόμη και τώρα, η Σοσιαλδημοκρατία κρατούσε τα μάτια της κλειστά: ούτε η ηγεσία του SPD, ούτε οι ηγέτες των συνδικάτων ήταν προετοιμασμένοι να κινητοποιηθούν και ζήτησαν να μην κινηθεί οποιοσδήποτε άλλος: «Πράξεις απειθαρχίας από μεμονωμένες οργανώσεις ή ομάδες από δική τους πρωτοβουλία θα έκαναν μεγάλη ζημιά στην εργατική τάξη». ⁵⁴

Στο μεταξύ, σύμφωνα με την κατοπινή μαρτυρία στη Νυρεμβέργη του Σέ-βερινγκ, ενός από τους ηγέτες των Σοσιαλδημοκρατών, η κομματική ηγεσία απεγνωσμένα ζητούσε διαβεβαιώσεις από το στρατό ότι θα υπεράσπιζε το σύνταγμα. Δεν τις πήρε.

Στη διάρκεια της τελευταίας ανοικτής συγκέντρωσης που επιτράπηκε να κάνουν οι σοσιαλιστές στο Lustgarten του Βερολίνου, ο Όττο Βελς, ο πρόεδρος του κόμματος έδωσε την εκτίμησή του για την κατάσταση αναφέροντας τη χαρακτηριστική παροιμία «*Gestrengte Herren regieren nicht lange*» [Οι αυταρχικοί α-

φέντες δεν κυβερνούν για πολύ].⁵⁵

Το 1931 ο Φριτζ Τάρνοφ, ο σοσιαλδημοκράτης ηγέτης του συνδικάτου των ξυλεργατών, είχε εξασφαλίσει τη θέση του στις υποσημειώσεις της ιστορίας, θέτοντας το εξής ερώτημα σχετικά με το κόμμα του: «Στεκόμαστε... στο κρεβάτι του πόνου του καπιταλισμού... σαν το γιατρό που επιθυμεί να κάνει τον άρρωστο καλά; Ή σαν τους χαρούμενους κληρονόμους που βιάζονται να έλθει ο φυσικός θάνατος και μάλιστα θα ήθελαν να τον επιταχύνουν με δηλητήριο;»⁵⁶

Πιθανά κάποιοι από το ακροατήριο του Τάρνοφ να προσδοκούσαν το γρήγορο θάνατο του ασθενούς, αλλά η ηγεσία τους ήθελε να παίξει το ρόλο του γιατρού, αφού πολύ καιρό πριν είχε απορρίψει το ρόλο του εκτελεστή. Γι' αυτό το πόστο η κεντρική επιτροπή του KPD έβλεπε τον εαυτό της σαν το μόνο υποψήφιο. Στις αρχές της δεκαετίας του 1930 και οι δύο στέκονταν σε αναμονή στο κρεβάτι ενός καπιταλιστικού συστήματος θανάσιμα άρρωστου. Όμως, ο γιατρός δεν είχε κανένα άλλο γιατρικό εκτός από τις προσευχές. Η οικονομική κατάσταση θα βελτιωθεί, έλεγε ο Κάουτσκι. Αλλά και ο εκτελεστής δεν είχε άλλο όπλο πέρα από κενές απειλές: «Δεν φοβόμαστε τους φασίστες κυρίους», κόμπαζε ο Ρέμμελε.

Στο μεταξύ, οι Ναζί μάζευαν τα εργαλεία τους για την εγχείριση. Τις εβδομάδες μετά το διορισμό του Χίτλερ ως καγκελάριου, επιδόθηκαν στο να κουρελιάσουν το σεβάσμιο κείμενο του συντάγματος της Βαϊμάρης. Στις 22 Φλεβάρη δημιουργήθηκε μία βοηθητική αστυνομική δύναμη 50.000 ανδρών που περιελάμβανε 25.000 μέλη των SA και 15.000 μέλη των SS.⁵⁷ Πέντε μέρες μετά, με το πρόσχημα της πυρκαγιάς στο Ραϊχσταγκ, άρχισαν οι μαζικές συλλήψεις των Κομμουνιστών. Οι εκλογές του Μάρτη του 1933 είχαν σκοπό να στηρίξουν το κύρος των Ναζί, χρησιμοποιώντας όλα τα αναγκαία μέσα. «Οι σοσιαλδημοκρατικές συγκεντρώσεις διαλύθηκαν, τα τυπογραφεία και τα προεκλογικά γραφεία καταστρέφονταν, για να τρομοκρατηθεί το SPD και οι ψηφοφόροι».⁵⁸ Πενήντα αντιπάλαι των Ναζί δολοφονήθηκαν. Παρ' όλο που είχαν όλους τους πόρους του κρατικού μηχανισμού στη διάθεσή τους, οι Ναζί μπόρεσαν να κερδίσουν μόνο 43% των ψήφων αλλά, όπως εξηγούσε ο Γκαίμπελς: «Τι σημασία έχουν οι αριθμοί τώρα πια; Είμαστε τα αφεντικά στο Ράιχ και στην Πρωσία».⁵⁹ Οι Κομμουνιστές βουλευτές εμποδίστηκαν από το να καταλάβουν τις έδρες τους και συλλαμβάνονταν μόλις εμφανίζονταν.

Στις 21 Μάρτη, όταν το SPD ψήφισε ενάντια στο «νόμο της Εξουσιοδότησης» του Χίτλερ, ήταν το μόνο κόμμα που υπεράσπισε έτσι το αγαπημένο

του σύνταγμα. Τον Απρίλη, ο Κάουτσκι πρόσφερε τη δική του σοφή ανάλυση της κατάστασης: η υποστήριξη για το Χίτλερ ήταν «μία προσωρινή μόδα» ιδιαίτερα ανάμεσα «στους πολιτικά και οικονομικά αμόρφωτους νεολαίους» και ούτως ή άλλως «το να αποφεύγει κανείς μια αποφασιστική μάχη κάτω από αρνητικές συνθήκες δεν σημαίνει ότι παραδίδεται». ⁶⁰ Ο Χίτλερ δεν πολυνοιαζόταν για την τακτική σοφία του Κάουτσκι και συγκέντρωσε τις δυνάμεις του για την αποφασιστική μάχη, μια μάχη στην οποία το SPD μπορούσε να αποφασίσει να αντισταθεί ή να σφαγιαστεί, αλλά που δεν μπορούσε να την αποφύγει. Καταφεύγοντας σε μία τελική, εγκληματική πράξη προδοσίας, οι ηγέτες των συνδικάτων έσπευσαν να κολακέψουν τον εκτελεστή τους:

... η νίκη του Εθνικοσοσιαλισμού, αν και κερδήθηκε ενάντια σ' ένα κόμμα που συνηθίζαμε να θεωρούμε σαν την ενσάρκωση της ιδέας του σοσιαλισμού, είναι και δική μας νίκη γιατί σήμερα το σοσιαλιστικό καθήκον είναι καθήκον για όλο το έθνος. ⁶¹

Η αφορμή γι' αυτή την αηδιαστική δήλωση, που την έγραψε ο Βάλτερ Παλ στην επίσημη εφημερίδα της εργατικής ομοσπονδίας, ήταν η φρικτή χιτλερική παρωδία μιας Πρωτομαγιάτικης διαδήλωσης. Δεν γνωρίζουμε τι περίμεναν απ' αυτή την κίνηση οι συνδικαλιστές που συμμετείχαν, κινητοποιημένοι από ηγέτες σαν τον Παλ. Αλλά την επόμενη ημέρα, όλα τα κτίρια των συνδικάτων καταλήφθηκαν από τους Ναζί και οι παραπάνω ηγέτες συνελήφθησαν στις 12 Μάη, η παρουσία των συνδικάτων κατασχέθηκε και τον επόμενο μήνα το SPD κηρύχθηκε παράνομο. Η αντίδραση του KPD;

Ο πλήρης εξοβελισμός των σοσιαλφασιστών από τον κρατικό μηχανισμό και η βίαιη καταστολή των εντύπων τους δεν αλλάζει το γεγονός ότι αντιπροσωπεύουν τώρα όπως και πριν το κύριο κοινωνικό στήριγμα της δικτατορίας του κεφαλαίου. ⁶²

Τον Νοέμβριο οι Ναζί έκαναν "εκλογές" με μόνους υποψηφίους τους ίδιους και ισχυρίστηκαν ότι πήραν το 92,2% των ψήφων. Το αποτέλεσμα, είπε το KPD, αντιπροσώπευε «μία μεγάλη νίκη του κόμματος του Τέλμαν» και «επιβεβαιώνει την ορθότητα της δήλωσης, που έκανε ήδη η Κεντρική Επιτροπή του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος, ότι μια νέα επαναστατική άνοδος έχει αρχίσει στη Γερμανία». ⁶³ Μέσα σε έξι βδομάδες απ' αυτή τη δήλωση 130.000 γερμανοί κομμουνιστές βρίσκονταν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Ο Χίτλερ πλέον είχε στη διάθεση έναν ισχυρότατο μηχανισμό παρακολούθησης. Χαφιέδες σε κάθε τετράγωνο και άλλοι που παρακολουθούσαν

τους δρόμους, βοηθούμενοι από τη δράση των ναζιστικών πυρήνων στους χώρους δουλειάς και της ναζιστικοποιημένης αστυνομίας, διέλυαν συστηματικά τις παράνομες πλέον κομμουνιστικές και σοσιαλιστικές οργανώσεις. Τα μέλη αυτών των οργανώσεων ήταν υποχρεωμένα να ζουν με ψευδώνυμα, να κοιμούνται κάθε βράδυ αλλού, στο έλεος της πείνας και των καταδοτών, με το συνεχή φόβο της σύλληψης.⁶⁴ Ένας επιζών διηγείται πως όταν τον ανέκρινε η Γκεστάπο τον μαστίγωσαν έως ότου τρέξει αίμα από κάθε μέρος του σώματός του και πως οι ίδιες οι πληγές μαστιγώθηκαν ώπου να πιστέψει ότι είχε πεθάνει, και ακόμα πως ένας σύντροφος ρίχτηκε από το παράθυρο του δού ορόφου των αρχηγείων της Γκεστάπο στο Βερολίνο γιατί ο θάνατος ήταν προτιμότερος από τη συνέχιση των βασανιστηρίων και την αναπόφευκτη κατάδοση των άλλων συντρόφων του.⁶⁵

Τα γερμανικά συνδικάτα διαλύθηκαν και τυπικά στις 7 Δεκέμβρη του 1933 και αντικαταστάθηκαν με το Γερμανικό Εργατικό Μέτωπο. Αυτό ήταν κυρίως ένα όργανο προπαγάνδας. Οι εργάτες αναγκάζονταν να δεχτούν υποχρεωτική επάνοδο στον τόπο καταγωγής τους και υποχρεωτική επανεκπαίδευση με στόχο την πλήρη κινητοποίηση του εργατικού δυναμικού.⁶⁶ Τα εργοστασιακά συμβούλια καταργήθηκαν και αντικαταστάθηκαν από τα «συμβούλια εμπιστοσύνης», τα μέλη των οποίων εκλέγονταν από μια λίστα που όριζαν ο εργοδότης και ο πρόεδρος του ναζιστικού πυρήνα. Καμιά άλλη υποψηφιότητα δεν επιτρεπόταν. Κάθε ανεξάρτητη εργατική οργάνωση είχε διαλυθεί χωρίς οργανωμένη αντίσταση σε διάστημα λίγων μηνών.

Η καταστροφή δεν περιορίστηκε στη Γερμανία. Άλλαξε τον συσχετισμό των ταξικών δυνάμεων διεθνώς. Τον Φλεβάρη του 1934, η άκρα δεξιά στη Γαλλία μπόρεσε να επιβάλλει την παραίτηση του Νταλαντιέ και την αντικατάστασή του από τον αντιδραστικό Ντουμέργκ. Τον ίδιο μήνα στη Βιέννη, οι εργατικές πολυκατοικίες, το πιο περήφανο επίτευγμα του κοινοτικού σοσιαλισμού, βομβαρδίστηκαν από το πυροβολικό του κληρικο-φασιστικού συνασπισμού του Ντόλφους. Στην Ισπανία, η CEDA, η πολιτική εμπροσθοφυλακή του Φρανκισμού μπήκε στην κυβέρνηση και η γενική απεργία που έγινε σε αντίδραση γι' αυτή την εξέλιξη, αρχικά απομονώθηκε στην περιοχή των Αστουριών και μετά τσακίστηκε. Παντού, οι εξελίξεις στη Γερμανία ανέβαζαν τη διάθεση των πιο αντιδραστικών στοιχείων γιατί αν το θρυλικό γερμανικό εργατικό κίνημα ήταν δυνατόν να ηττηθεί χωρίς ποτέ να δώσει μάχη, πολύ πιο ευκολότερη φαινόταν αυτή η προοπτική αλλού.

Ο Λέον Τρότσκι απέτυχε στην προσπάθειά του να εμποδίσει αυτό το τραγικό αποτέλεσμα που άλλαξε την πορεία της παγκόσμιας ιστορίας και την έ-

σπρωξε σ' ένα μονοπάτι που ο ίδιος είχε προβλέψει με σχεδόν μαντική ακρίβεια. Αλλά το έργο του παραμένει σημαντικό σήμερα -και όχι μόνο σαν μία αξεπέραστη ιστορική ανάλυση. Σήμερα [Μάης 1989], καθώς ο καπιταλισμός κινείται ξανά προς μία κρίση που είναι μέρος της εσωτερικής του φύσης, ξαναδημιουργεί συνθήκες στις οποίες ο φασισμός μπορεί να μεγαλώσει. Πουθενά ο φασισμός δεν είναι ο κύριος κίνδυνος για το εργατικό κίνημα, αν και στη Γαλλία η άνοδος του Εθνικού Μετώπου έχει δείξει ότι τέτοια κινήματα δεν είναι ένα ιστορικό αξιοπερίεργο, ούτε προϊόν του «γερμανικού πνεύματος». ⁴⁷ Η επανεμφάνισή τους στο μέλλον θα απαιτήσει επείγουσα δράση, βασισμένη σε μεγάλο βαθμό στην κατανόηση της εμπειρίας του παρελθόντος. Αυτή η εμπειρία πουθενά δεν αναλύεται πιο δυνατά και πιο καθαρά απ' ότι στις σελίδες που ακολουθούν.

Μέρος Πρώτο

1930

Κρις Χάρμαν

1930 - Τα γεγονότα

Το 1929 η γερμανική κοινωνία μπήκε σε μια βαθιά κρίση, για τρίτη φορά μέσα σε λιγότερο από δώδεκα χρόνια.

Η πρώτη περίοδος της κρίσης ακολούθησε την ήττα του 1918. Ανταρσίες στο στρατό, απεργίες στα εργοστάσια και μαζικές διαδηλώσεις που είχαν επικεφαλής επαναστάτες σοσιαλιστές, ανάγκασαν τους δεξιούς σοσιαλδημοκράτες ηγέτες - που οι ίδιοι είχαν σαν στόχο μόνο μια συνταγματική μοναρχία - ν' ανακηρύξουν την αβασίλευτη δημοκρατία. Για λίγο καιρό η ουσιαστική εξουσία βρισκόταν στα χέρια των συμβουλίων των εργατών και των στρατιωτών. Όμως, η δυνατότητα των Σοσιαλδημοκρατών να ελέγξουν την πλειοψηφία στα συμβούλια, τους επέτρεψε να κυβερνήσουν και να διαλύσουν τα ίδια τα συμβούλια για χάρη του αστικού κοινοβουλίου. Εστω κι έτσι, μέχρι το 1920, μόλις και μετά βίας υπήρχε ένα ενιαίο και σταθερό εποίκοδόμημα. Η σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση μπόρεσε να αποκαταστήσει την "κανονική ζωή" μόνο με τη βοήθεια του στρατού και των δεξιών παραστρατιωτικών *freikorps*. Ολοι αυτοί μαζί δολοφόνησαν χιλιάδες ανθρώπους για να τσακίσουν την εξέγερση των Σπαρτακιστών στο Βερολίνο, για να διαλύσουν την Σοβιετική Δημοκρατία της Βαυαρίας, για να καταστείλουν τις εξεγέρσεις στην Βρέμη και στο Αμβούργο.

Από το 1921, αυτή αρχική περίοδος ακραίας πολιτικής αστάθειας ανήκε στο παρελθόν. Η απόπειρα του Κομμουνιστικού Κόμματος να οργανώσει μια πανεθνική εξέγερση τον Μάρτη του ίδιου χρόνου (το "Κίνημα του Μάρτη") κατέληξε σε μια καταστροφική αποτυχία. Όμως, το 1923, η συνέχεια της ύπαρξης του καπιταλισμού στην Γερμανία μπήκε ξανά σε κρίση. Οι νικηφόρες δυνάμεις του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, μέσα στην απληστεία τους να

ληηλατήσουν τους ηττημένους, ανάγκασαν την γερμανική κυβέρνηση να πληρώσει τις αποζημιώσεις που επέβαλλε η Συνθήκη των Βερσαλιών. Κάτι τέτοιο ξεπερνούσε κατά πολύ τις αντοχές της γερμανικής οικονομίας. Το αποτέλεσμα ήταν η συνεχής υποτίμηση του μάρκου. Όταν το 1922 η Γερμανία δεν μπόρεσε να δώσει στην Γαλλία τις απαιτούμενες από τις αποζημιώσεις ποσότητες άνθρακα, ο γαλλικός στρατός κατέλαβε το Ρουρ τον Γενάρη του 1923.

Αυτόματα, όλη η γερμανική κοινωνία βυθίστηκε στην κρίση. Στην οικονομία επικράτησε χάος. Ο πληθωρισμός ανέβαινε με απίστευτους ρυθμούς. Τον Γενάρη, σε κάθε δολάριο αντιστοιχούσαν 10.000 μάρκα, τον Ιούνη 47.000 και τον Σεπτέμβρη 200 εκατομμύρια. Το γερμανικό νόμισμα έχασε κάθε αξία. Ολόκληρα τμήματα των μεσαιών τάξεων ανακάλυψαν ότι όλες οι οικονομίες τους δεν άξιζαν τίποτα. Στο Ρουρ ξέσπασαν αυθόρμητες μαζικές απεργίες, όχι μόνο ενάντια στους Γάλλους, αλλά και απαιτώντας την εθνικοποίηση των ορυχείων. Το Αύγουστο έγινε γενική απεργία στο Βερολίνο και σε άλλες βιομηχανικές περιοχές. Σε κάθε μέρος, η αγανάκτηση για την γαλλική κατοχή συνδυάστηκε με την αγανάκτηση ενάντια στην κυβέρνηση που έμοιαζε ανίκανη ν' αντισταθεί. Ο κόσμος έχασε κάθε εμπιστοσύνη στο *status quo*. Στα δεξιά, στράφηκε προς τα ακραία εθνικιστικά και τα φασιστικά κόμματα. Στ' αριστερά, το Κομμουνιστικό Κόμμα για πρώτη φορά έμοιαζε να κερδίζει σχεδόν την πλειοψηφία της υποστήριξης των εργατών. (Ένα χρόνο αργότερα οι ψήφοι που πήρε ήταν περίπου το 60% των ψήφων του SPD). Ακόμα κι εκείνοι που υποστήριζαν τα δεξιά κόμματα ήταν πρόθυμοι να αποδεχθούν κάθε αλλαγή, έστω και επαναστατική αλλαγή, στο βαθμό που θα μπορούσε να λύσει την κρίση.

Ομως, η αστική δημοκρατία επιβίωσε. Το Κομμουνιστικό Κόμμα, αρχικά αγνόησε τα μηνύματα της κρίσης, ύστερα κάλεσε μια εξέγερση χωρίς να έχει προετοιμάσει τους οπαδούς του και τελικά ανέστειλε την εξέγερση την τελευταία στιγμή. (Μόνο στο Αμβούργο, ένα πρόβλημα επικοινωνίας οδήγησε μερικές εκατοντάδες κομμουνιστές να προσπαθήσουν να καταλάβουν την εξουσία απομονωμένοι από ό,τι συνέβαινε στην υπόλοιπη Γερμανία). Το αποτέλεσμα ήταν η απογοήτευση των εκατομμυρίων ανθρώπων που προσωρινά είχαν στραφεί προς την επαναστατική αριστερά. Το μόνο θετικό ήταν ότι στο Μόναχο ένα φασιστικό πραξικόπημα - το "πραξικόπημα της μπυραρίας" - απέτυχε κι αυτό.

Από την άνοιξη του 1924, η κυβέρνηση είχε αρχίσει να λύνει την κρίση. Το "Σχέδιο Ντόους" αλάφρυνε το βάρος των αποζημιώσεων. Το νόμισμα α-

νατιμήθηκε και σταθεροποιήθηκε. Η οικονομία ανέκαμψε με τη βοήθεια αμερικάνικων δανείων και επενδύσεων. Η επαναστατική αριστερά και οι φασίστες έχασαν γρήγορα την υποστηρίξη που είχαν κερδίσει. Για τα επόμενα πέντε χρόνια έμοιαζε ότι η γερμανική κοινωνία είχε επιτέλους σταθεροποιηθεί. Το 1928, τα τρία εκατομμύρια ψήφοι που πήρε το Κομμουνιστικό Κόμμα, υπολείπονταν πολύ των εννιά εκατομμυρίων που πήρε το SPD. Οι Σοσιαλδημοκράτες κέρδιζαν ξανά όλη την ισχύ και επιρροή που είχαν χάσει. Ένας από τους ηγέτες τους, ο Μύλλερ, σχημάτισε κυβέρνηση συνασπισμού. Είχαν επίσης τον έλεγχο της τοπικής κυβέρνησης της Πρωσίας και πολλών επαρχιακών πόλεων. Είχαν 900.000 κομματικά μέλη, 10.000 τοπικές οργανώσεις και επηρέαζαν 5.000.000 συνδικαλισμένους εργάτες στα ελεύθερα συνδικάτα.

Την ίδια ώρα οι Ναζί έμοιαζαν περιθωριοποιημένοι παρανοικοί. Πήραν μόνο ένα 2,5% των ψήφων.

Το κραχ της Γουόλ Στρίτ και η ύφεση που ακολούθησε, άλλαξε δραματικά την κατάσταση. Τα ξένα δάνεια, πάνω στα οποία η γερμανική οικονομία στήριζε την σταθερότητά της, έπαψαν να έρχονται. Χιλιάδες εργοστάσια έκλεισαν. Στα μέσα του 1930, οι άνεργοι έφτασαν τα τρία εκατομμύρια και άλλοι τόσοι ήταν οι υποαπασχολούμενοι. Ολόκληρα τμήματα των μεσαίων τάξεων ρίχτηκαν στη φτώχεια μετά τη χρεοκοπία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Οι τιμές των αγροτικών προϊόντων κατρακυλούσαν και οι αγρότες καταστρέφονταν. Ο,τιδήποτε αποτελούσε πλεονέκτημα την προηγούμενη περίοδο, τώρα φαινόταν επιβλαβές. Αυτά που θεωρούνταν ζητήματα ήσσονος σημασίας - πχ οι συνέπειες της Συνθήκης των Βερσαλιών - τώρα αντιμετωπιζόνταν σαν τις μεγαλύτερες αιτίες των δεινών.

Η κυβέρνηση Μύλλερ ήταν τελείως ανίκανη να αντιμετωπίσει τη νέα κρίση. Κατέρρευσε το Μάρτη του 1930, μετά από καυγάδες ανάμεσα στα κόμματα που την απάρτιζαν. Τότε, ο πρόεδρος Χίντενμπουργκ ζήτησε από τον ηγέτη του Καθολικού Κόμματος του Κέντρου, Μπρύνινγκ, να σχηματίσει μια δεξιά κυβέρνηση. Ο Μπρύνινγκ δεν μπόρεσε να συγκεντρώσει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία και προκηρύχθηκαν εκλογές για τον Σεπτέμβρη.

Αυτές οι εκλογές κατέγραψαν δραματικά τη νέα διάθεση οργής και απελπισίας του κόσμου. Οι ψήφοι του Κομμουνιστικού Κόμματος αυξήθηκαν κατά 40%. Όμως αυτή η επιτυχία επισκιάστηκε από την αύξηση των ψήφων των Ναζί κατά 800%! Οι Ναζί, ξαφνικά αποτελούσαν μια πολύ πιο μεγαλύτερη και πολύ πιο επικίνδυνη δύναμη απ' ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση μετά το 1923.

Η Κομιντέρν και το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας (KPD)

Από το 1925 μέχρι το 1928, η Κομιντέρν, κάτω από την ηγεσία του Στάλιν και του Μπουχάριν, ακολουθούσε μια πολιτική που είχε σαν κέντρο τις συμμαχίες με μη-επαναστατικές δυνάμεις σαν ένα μέσο για να κερδίσει μαζική υποστήριξη. Αυτή ήταν γνωστή σαν η στρατηγική της "δεύτερης περιόδου", δηλαδή της περιόδου της καπιταλιστικής σταθεροποίησης (σε αντίθεση με την "πρώτη περίοδο" της καπιταλιστικής αστάθειας 1917-24). Ο Τρότσκι άσκούσε κριτική σε αυτή τη στρατηγική (όπως αργότερα άσκούσε κριτική στα "λαϊκά μέτωπα"), όχι επειδή περιελάμβανε κοινή δράση με μη-επαναστατικές δυνάμεις, αλλά επειδή για να πετύχουν αυτή την ενότητα οι ηγέτες της Κομιντέρν θυσιάζαν την ανεξαρτησία των Κομμουνιστικών Κομμάτων και τη δυνατότητά τους να κάνουν πολιτική κριτική απέναντι στους "συμμάχους".

Το 1928, ο Στάλιν στράφηκε απότομα ενάντια στον πρώην συμμαχό του, τον Μπουχάριν και την προηγούμενη πολιτική. Στο 6ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς το καλοκαίρι του 1928, διακήρυξε ότι ο καπιταλισμός έχει εξαντλήσει τη δεύτερη περίοδο της προσωρινής σταθερότητάς του και έχει μπει στην "τρίτη περίοδο" της "ραγδαίας ανάπτυξης των αντιθέσεων στην παγκόσμια οικονομία" και της "μέγιστης όξυνσης της γενικής καπιταλιστικής κρίσης" που θα οδηγήσει "αυτομάτως" σε πολέμους και επαναστάσεις. Συνέπεια αυτής της ανάλυσης ήταν μια πλήρης αλλαγή τακτικής. Όχι μόνο εγκαταλείφθηκε η εντελώς αποτυχημένη πολιτική της στήριξης χωρίς καμιά κριτική στους "αριστερούς" Σοσιαλδημοκράτες, αλλά απορρίφθηκε και κάθε είδους συνεργασία μαζί τους.

Ταυτόχρονα, όλοι οι ηγέτες των Κομμουνιστικών Κομμάτων που προηγουμένως υποστήριζαν τις δεξιές πολιτικές του Μπουχάριν και έδειχναν κάποιο βαθμό ανεξαρτησίας από τον Στάλιν, διαγράφτηκαν (μαζί με τα υπολείμματα της Αριστερής Αντιπολίτευσης): στην Ιταλία ο Τάσκα, στην Ινδία ο Ρόι, στις ΗΠΑ ο Λάβστοουν, στην Τσεχοσλοβακία ο Χάις και ο Γίλεκ, στη Σουηδία ο Κίλμπουν, στην Ισπανία ο Νιν, ο Μαουρίν και ο Ανδράδε.

Η ηγεσία της Κομιντέρν διακήρυξε ότι υπήρχε μια ραγδαία "ριζοσπαστικοποίηση" των μαζών. Οτι "οι μάζες έχαναν την πίστη τους στην Σοσιαλδημοκρατία". Ο ρόλος των Σοσιαλδημοκρατικών Κομμάτων ήταν απλά αντιδραστικός. Υποστηρίχθηκε ότι αυτά τα κόμματα ελάχιστα διέφεραν από τους φασίστες. Ο Στάλιν έγραψε σ' ένα κείμενό του ότι "η σοσιαλδημοκρατία και ο φασισμός είναι διδυμα αδέρφια". Αυτό το σύνθημα το επεξεργάστηκαν περισσότερο διάφορα στελέχη της Κομιντέρν. "Σε χώρες που υπάρχουν ισχυρά

Σοσιαλδημοκρατικά Κόμματα, ο φασισμός παίρνει την ιδιαίτερη μορφή του σοσιαλ-φασισμού..."¹ Ο όρος "σοσιαλφασισμός" δεν αφορούσε μόνο τη σκληροπυρηνική δεξιά πτέρυγα των Σοσιαλδημοκρατών, αλλά ειδικά την αριστερή πτέρυγα: "Είναι γεγονός ότι αυτή (η "αριστερή" πτέρυγα της σοσιαλδημοκρατίας) υποστηρίζει με ενθουσιασμό την πολιτική του σοσιαλφασισμού".²

Αυτή η ανάλυση (ο "σοσιαλφασισμός") συνοδευόταν από μια μόνιμη ανικανότητα των σταλινικών ηγεσιών να συλλάβουν το μέγεθος της πραγματικής φασιστικής απειλής. Ήδη από τον Φλεβάρη του 1930, ο ηγέτης του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας, ο Τέλμαν, αποκαλούσε τη σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση του Μύλλερ "σοσιαλφασιστική συμμορία" και διεκήρυξε ότι "η κυριαρχία του φασισμού έχει ήδη εγκαθιδρυθεί στη Γερμανία".³ Αν ο φασισμός είχε ήδη επικρατήσει, ποιος ο λόγος να παλέψει κανείς ενάντια στους Ναζί, οι οποίοι αποτελούσαν απλώς "μία διαφορετική μορφή φασισμού";

Αντιμέτωπη με τα τεράστια εκλογικά κέρδη των Ναζί στις εκλογές του 1930, σε σύγκριση με τα μικρότερα κέρδη που είχε το KPD, η εφημερίδα του κόμματος *Rote Fahne* έγραψε ότι το αποτέλεσμα ήταν "νίκη για τους κομμουνιστές" και συνέχιζε: "Χθες ήταν η μεγαλύτερη νύχτα του κυρίου Χίτλερ, αλλά η λεγόμενη εκλογική νίκη των Ναζί είναι η αρχή του τέλους τους".⁴ Και παρακάτω: "Η 14η Σεπτέμβρη ήταν το ανώτερο σημείο του Εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος στη Γερμανία. Από εδώ και μπρος δεν μπορεί παρά να υπάρχει η παρακμή και η πτώση".⁵

Η Στροφή της Κομμουνιστικής Διεθνούς και η Κατάσταση στη Γερμανία γράφτηκε αμέσως μετά τις εκλογές του 1930. Είναι μια από τις πρώτες απόπειρες του Τρότσκι να εκτιμήσει την νέα κατάσταση και τις πολιτικές δυνάμεις που αναδείχθηκαν και να δείξει την ανικανότητα της προσφάτως Σταλινοποιημένης Κομιντέρν να ανταποκριθεί στις ανάγκες. Οι πολύ μικρές περικοπές στο κείμενο, έγιναν προκειμένου ν' αποφευχθούν επαναλήψεις με επόμενα κείμενα του Τρότσκι που ακολουθούν σε αυτό το βιβλίο.

Στην πάνω φωτογραφία μέλη της νεολαίας του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος στην προεκλογική εκστρατεία για τις εκλογές του 1930.

Στις ίδιες εκλογές το πάνω του Κομμουνιστικού Κόμματος γράφει: «Όποιος εμπιστεύεται ακόμη το SPD, είναι ηλίθιος» (φωτογραφία κάτω)

Λέον Τρότσκι

Η ΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

1. Οι πηγές της τελευταίας στροφής

Στην εποχή μας, είναι απόλυτα αναπόφευκτες οι στροφές στην τακτική, ακόμα και πολύ σημαντικές στροφές. Είναι το αποτέλεσμα των απότομων αλλαγών στην αντικειμενική κατάσταση (αστάθεια στις διεθνείς σχέσεις, απότομες και ακανόνιστες διακυμάνσεις στη συγκυρία, βίαια αντανάκλαση των οικονομικών διακυμάνσεων στο πολιτικό επίπεδο, αυθόρμητες εκρήξεις των μαζών οι οποίες νιώθουν πως βρίσκονται σε αδιέξοδη κατάσταση κτλ). Η προσεκτική μελέτη των μεταβολών στην αντικειμενική κατάσταση αποτελεί ένα καθήκον πολύ πιο σημαντικό και ταυτόχρονα πολύ πιο δύσκολο σήμερα, παρά πριν από τον πόλεμο. στην εποχή της "οργανικής" ανάπτυξης του καπιταλισμού. Η ηγεσία του κόμματος βρίσκεται τώρα στη θέση ενός σωφέρ που οδηγεί το αμάξι του στο δρόμο ενός βουνού με απότομες στροφές. Μια πρόωρη στροφή ή μια λάθος ταχύτητα αποτελούν για τους ταξιδιώτες και για το αμάξι πολύ μεγάλους κινδύνους που μπορεί να αποδειχθούν καταστροφικοί.

Η ηγεσία της Κομμουνιστικής Διεθνούς μας έδωσε στα τελευταία χρόνια παραδείγματα πολύ απότομων στροφών. Την πιο πρόσφατη την είδαμε μέσα στους τελευταίους αυτούς μήνες. Ποιός είναι ο λόγος των στροφών της Κομμουνιστικής Διεθνούς μετά τον θάνατο του Λένιν; Μήπως οφείλονται στις με-

ταβολές της αντικειμενικής κατάστασης; Όχι. Μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι από το 1923 η Κομμουνιστική Διεθνής δεν αποφάσισε έγκαιρα καμιά στροφή τακτικής βασισμένη στη σωστή ανάλυση των αλλαγών που σημειώθηκαν στις αντικειμενικές συνθήκες. Αντίθετα, κάθε στροφή υπήρξε το αποτέλεσμα της ανυπόφορης όξυνσης των αντιφάσεων ανάμεσα στη γραμμή της Κομμουνιστικής Διεθνούς και στην αντικειμενική κατάσταση. Αυτό ακριβώς διαπιστώνουμε ακόμα μια φορά σήμερα.

Η 9η Ολομέλεια της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, το 6ο Συνέδριο και προπάντων η 10η Ολομέλεια¹ υιοθέτησαν την άποψη ότι βρισκόμαστε σε μια απότομη και άμεση επαναστατική άνοδο (η "τρίτη περίοδος"), άνοδο που η αντικειμενική κατάσταση εκείνης της εποχής την απέκλειε ολότελα, ύστερα από τις σοβαρές ήττες στην Αγγλία και στην Κίνα, την εξασθένηση των Κομμουνιστικών Κομμάτων σ' όλο τον κόσμο και προπάντων μέσα στις συνθήκες της εμπορικής και βιομηχανικής ανάκαμψης που παρουσίαζε μια ολόκληρη σειρά καπιταλιστικών χωρών. Η τακτική στροφή της Κομμουνιστικής Διεθνούς μετά τον Φλεβάρη του 1928 ερχόταν έτσι σε πλήρη αντίθεση με την πραγματική στροφή του δρόμου της ιστορίας. Αυτή η αντίφαση οδήγησε σε τυχοδιωκτικές τάσεις, σε παρατεινόμενη απομόνωση των κομμάτων από τις μάζες, σε οργανωτικό αδυνάτισμά τους κτλ. Μόνο το Φλεβάρη του 1930, όταν αυτά τα φαινόμενα είχαν πια πάρει απειλητικό χαρακτήρα, η ηγεσία της Κομμουνιστικής Διεθνούς πραγματοποίησε μια νέα στροφή, αλλά η στροφή αυτή ήταν προς τα πίσω και προς τα δεξιά σε σύγκριση με την τακτική της "τρίτης περιόδου".

Από ειρωνία της τύχης, που είναι ανελέητη για κάθε βραδυπορία² τούτη η νέα τακτική στροφή της Κομμουνιστικής Διεθνούς συνέπεσε χρονικά με μια νέα στροφή στην αντικειμενική κατάσταση. Η χωρίς προηγούμενο εκρηκτική διεθνής κρίση ανοίγει αναμφίβολα νέες προοπτικές ριζοσπαστικοποίησης των μαζών και κοινωνικών ανατροπών. Ειδικά μέσα σ' αυτές τις συνθήκες έπρεπε να γίνει μια στροφή προς τ' αριστερά: αυτό που χρειαζόταν ήταν η επιτάχυνση της πορείας της επαναστατικής ανόδου. Κάτι τέτοιο θα ήταν ολότελα σωστό και αναγκαίο αν στα τελευταία αυτά τρία χρόνια η Κομμουνιστική Διεθνής είχε επωφεληθεί, όπως έπρεπε, από την περίοδο της οικονομικής ανάκαμψης που συνοδευόταν από την υποχώρηση του επαναστατικού κινήματος, για να ενισχύσει τις θέσεις του κόμματος μέσα στις μαζικές οργανώσεις και κυρίως μέσα στα συνδικάτα. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες ο σωφέρ θα μπορούσε και θα όφειλε το 1930, να αλλάξει από την δεύτερη ταχύτητα στην τρίτη ή τουλάχιστο να προετοιμαστεί να κάνει την αλλαγή πολύ γρήγορα. Στην πραγματι-

κότητα, είδαμε μια αντίθετη κίνηση. Για να μην πέσει στον γκρεμό ο σωφέρ, που προηγούμενα είχε αναπτύξει πρόωρα ταχύτητα, αναγκάστηκε να κατεβάσει στη δεύτερη και να επιβραδύνει. Πότε; Μέσα σε συνθήκες που αν είχε ακολουθήσει μια σωστή στρατηγική γραμμή, θα ήταν υποχρεωμένος να επιταχύνει το ρυθμό.

Τέτοια είναι η κραυγαλέα αντίφαση ανάμεσα στις τακτικές ανάγκες και στις στρατηγικές προοπτικές, μέσα στην οποία ξαναβρίσκονται σήμερα τα Κομμουνιστικά Κόμματα σε μια σειρά από χώρες σαν λογική συνέπεια των σφαλμάτων της ηγεσίας τους.

Στη Γερμανία αυτή η αντίφαση εκδηλώνεται με την πιο καθαρή και επικίνδυνη μορφή της. Εκεί, οι τελευταίες εκλογές αποκάλυψαν έναν εντελώς ιδιόμορφο συσχετισμό δυνάμεων, που είναι το αποτέλεσμα όχι μόνο των δύο περιόδων μεταπολεμικής σταθεροποίησης στη Γερμανία, αλλά επίσης και των τριών περιόδων λαθών της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

2. Η κοινοβουλευτική νίκη του Κομμουνιστικού Κόμματος στο φως των επαναστατικών καθηκόντων

Σήμερα ο επίσημος τύπος της Κομμουνιστικής Διεθνούς παρουσιάζει τα αποτελέσματα των εκλογών στη Γερμανία σαν μεγαλειώδη νίκη του κομμουνισμού, που βάζει στην ημερήσια διάταξη το σύνθημα "Σοβιετική Γερμανία". Οι αισιόδοξοι γραφειοκράτες αποφεύγουν να σκεφθούν τη σημασία του συσχετισμού των δυνάμεων που αποκαλύπτουν οι εκλογικές στατιστικές. Αναλύουν την αύξηση των ψήφων που κέρδισε το Κομμουνιστικό Κόμμα ανεξάρτητα από τα επαναστατικά καθήκοντα και τα εμπόδια που προκύπτουν από την αντικειμενική κατάσταση.

Το ΚΚ πήρε 4.600.000 ψήφους έναντι 3.300.000 στα 1928. Αυτή η αύξηση των 1.300.000 ψήφων είναι τεράστια, αν ειδωθεί από την άποψη της "κανονικής" κοινοβουλευτικής μηχανικής, συνυπολογίζοντας και την γενική αύξηση του αριθμού των εκλογέων. Αλλά τα κέρδη του Κομμουνιστικού Κόμματος ωχριούν μπροστά στο άλμα των φασιστών, που ανέβηκαν από τις 800.000 στις 6.400.000 ψήφους. Το γεγονός ότι η Σοσιαλδημοκρατία, παρά τις σημαντικές απώλειές της, διατήρησε τα κύρια στελέχη της και συγκέντρωσε περισσότερους εργατικούς ψήφους από το ΚΚ, έχει επίσης μεγάλη σημασία στην εκτίμηση των εκλογών.

Ωστόσο, αν κανείς ζητούσε να μάθει ποιος είναι ο προσφορότερος συνδυασμός εσωτερικών και διεθνών συνθηκών για μια στροφή της εργατικής τάξης προς τον κομμουνισμό, δεν θα έβρισκε καλύτερο παράδειγμα από αυτό

που δίνει η τωρινή κατάσταση στη Γερμανία: ο βρόγχος του Σχεδίου Γιάνγκ³ οικονομική κρίση, ο ξεπεσμός των κυβερνήσεων, η κρίση του κοινοβουλευτισμού, ο φοβερός τρόπος με τον οποίο αυτοξεσκεπάζεται η Σοσιαλδημοκρατία στην εξουσία. Μπροστα στις συγκεκριμένες αυτές ιστορικές συνθήκες το βάρος του γερμανικού ΚΚ στην κοινωνική ζωή της χώρας παραμένει δυσανάλογα μικρό παρά το κέρδος των 1.300.000 ψήφων.

Η αδυναμία της θέσης του κομμουνισμού, που είναι αδιάσπαστα δεμένη με την πολιτική και εσωτερική λειτουργία της Κομμουνιστικής Διεθνούς, αποκαλύπτεται με τρόπο ακόμα πιο παταγώδη αν αντιπαραβάλουμε τον τωρινό κοινωνικό ρόλο του Κομμουνιστικού Κόμματος με τα συγκεκριμένα και επείγοντα καθήκοντά του μέσα στις σημερινές ιστορικές συνθήκες.

Είναι αλήθεια ότι το ίδιο το ΚΚ δεν υπολόγιζε ότι θα είχε τέτοια κέρδη. Αλλά αυτό αποδειχνει ότι, συσσωρεύοντας σφάλματα και ήττες, η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος έπαψε να έχει μεγάλες προοπτικές και στόχους. Χτες υποτιμούσε τις ίδιες τις δυνατότητές της, σήμερα υποτιμάει πάλι τις δυσκολίες. Ετσι ο ένας κίνδυνος πολλαπλασιάζεται από έναν άλλο.

Η πρώτη αρετή ενός γνήσιου επαναστατικού κόμματος είναι να μπορεί να βλέπει καταπρόσωπο την πραγματικότητα.

3. Οι ταλαντεύσεις της μεγαλοαστικής τάξης

Σε κάθε στροφή του δρόμου της ιστορίας, σε κάθε κοινωνική κρίση, πρέπει να εξετάζουμε και να ξαναεξετάζουμε το πρόβλημα των σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στις τρεις τάξεις της σημερινής κοινωνίας: τη μεγάλη αστική τάξη με επικεφαλής το χρηματιστικό κεφάλαιο, τη μικροαστική τάξη που ταλαντεύεται ανάμεσα στα δύο κύρια στρατόπεδα, και τέλος το προλεταριάτο.

Η μεγαλοαστική τάξη, που αποτελεί μια ελάχιστη μερίδα του έθνους, δεν μπορεί να κρατηθεί στην εξουσία αν δεν στηρίζεται στη μικροαστική τάξη της πόλης και της υπαίθρου, δηλαδή στα απομεινάρια των παλιών μεσαιών στρωμάτων και στις μάζες που αποτελούν σήμερα τα νέα μεσαία στρώματα. Στην τωρινή περίοδο αυτό το στήριγμα παίρνει δύο κύριες μορφές, πολιτικά ανταγωνιστικές, αλλά ιστορικά συμπληρωματικές: τη σοσιαλδημοκρατία και το φασισμό. Στο πρόσωπο της Σοσιαλδημοκρατίας η μικροαστική τάξη που ρυμουλκείται από το χρηματιστικό κεφάλαιο, σέρνει πίσω της εκατομμύρια εργαζόμενους.

Διαιρεμένη, η γερμανική μεγαλοαστική τάξη αμφιταλαντεύεται σήμερα. Οι εσωτερικές διαφωνίες αφορούν την επιλογή της θεραπείας που πρέπει να εφαρμοστεί στην σημερινή κοινωνική κρίση. Η σοσιαλδημοκρατική θεραπευτι-

κή αποδοκιμάζεται από ένα μέρος της μεγάλης αστικής τάξης γιατί τα αποτελέσματά της έχουν αβέβαιο χαρακτήρα και συνεπάγεται πολύ μεγάλα γενικά έξοδα (φόρους, κοινωνική νομοθεσία, μισθούς). Η φασιστική χειρουργική επέμβαση φαίνεται, από την άλλη μεριά, πολύ παρακινδυνευμένη και όχι δικαιολογημένη από την κατάσταση. Με άλλα λόγια η χρηματιστική αστική τάξη αμφιταλαντεύεται στο σύνολό της ως προς την εκτίμηση της κατάστασης, γιατί δεν βρίσκει ακόμα επαρκείς λόγους για να διακηρύξει τον ερχομό της δικής της "τρίτης περιόδου", όπου η Σοσιαλδημοκρατία πρέπει να παραχωρήσει επιτακτικά τη θέση της στο φασισμό· επιπλέον ο καθένας ξέρει πως όταν έρθει η ώρα του λογαριασμού, η Σοσιαλδημοκρατία θα ανταμειφθεί για τις υπηρεσίες της με ένα γενικό πογκρόμ. Οι αμφιταλαντεύσεις της μεγάλης αστικής τάξης -και η εξασθένιση των κυριότερων κομμάτων της- ανάμεσα στη σοσιαλδημοκρατία και το φασισμό είναι το πιο φανερό σύμπτωμα μιας κατάστασης προεπαναστατικής. Είναι αυταπόδεικτο ότι αυτοί οι δισταγμοί θα σταματήσουν ευθύς μόλις εμφανιστεί μια πραγματικά επαναστατική κατάσταση.

4. Η μικροαστική τάξη και ο φασισμός

Για να μπορέσει η κοινωνική κρίση να καταλήξει στην προλεταριακή επανάσταση είναι απαραίτητο, εκτός από τις άλλες συνθήκες, οι μικροαστικές τάξεις να κλίνουν αποφασιστικά στην πλευρά του προλεταριάτου. Αυτό επιτρέπει στο προλεταριάτο να μπει επικεφαλής του έθνους σαν ηγέτης του.

Οι τελευταίες εκλογές φανερώνουν μια αντίθετη στροφή και σ' αυτό βρίσκεται η ουσιαστική ενδεικτική αξία τους. Κάτω από τα χτυπήματα της κρίσης η μικροαστική τάξη στρέφεται όχι προς την πλευρά της προλεταριακής επανάστασης, αλλά προς την πλευρά της πιο ακραίας ιμπεριαλιστικής αντίδρασης, παρασέρνοντας μαζί της σημαντικά τμήματα του προλεταριάτου.

Η γιγαντιαία ανάπτυξη του Εθνικοσοσιαλισμού εκφράζει δυο ουσιαστικά γεγονότα: τη βαθειά κοινωνική κρίση που αποσπά τις μικροαστικές μάζες από την ισορροπία τους και την απουσία ενός επαναστατικού κόμματος που θα έπαιζε στα μάτια των μαζών το ρόλο αναγνωρισμένου επαναστατικού ηγέτη. Αν το Κομμουνιστικό Κόμμα είναι το κόμμα της επαναστατικής ελπίδας, ο φασισμός σαν μαζικό κίνημα είναι το κόμμα της αντεπαναστατικής απελπισίας. Όταν η επαναστατική ελπίδα συνεγείρει ολόκληρη τη μάζα του προλεταριάτου, αυτό το τελευταίο παρασέρνει αναπόφευκτα μαζί του στο δρόμο της επανάστασης, σημαντικά και ολοένα πλατύτερα στρώματα της μικροαστικής τάξης. Όμως, σ' αυτό το πεδίο οι εκλογές δίνουν ακριβώς την αντίθετη εικόνα: η αντεπαναστατική απελπισία έχει αγκαλιάσει τη μάζα της μικροαστικής

τάξης με τόσο δύναμη που παρέσυρε μαζί της σημαντικά τμήματα του προλεταριάτου.

Πώς μπορεί να εξηγηθεί αυτό; Στο παρελθόν έχουμε παρατηρήσει (Ιταλία, Γερμανία) μια απότομη ενίσχυση του φασισμού, νικηφόρου ή τουλάχιστον απειλητικού, ύστερα από μια εξαντλημένη ή αποτυχημένη επαναστατική κατάσταση, στο τέλος μιας επαναστατικής κρίσης στη διάρκεια της οποίας η προλεταριακή πρωτοπορία φανέρωσε την ανικανότητά της να μπει επικεφαλής του έθνους για να αλλάξει την τύχη όλων των τάξεων, μαζί και της μικροαστικής τάξης. Ακριβώς αυτό επέτρεψε στο φασισμό στην Ιταλία να αποκτήσει τεράστια δύναμη. Όμως σήμερα στη Γερμανία δεν έχουμε το τέλος μιας επαναστατικής κατάστασης, αλλά τον ερχομό της. Απ' αυτό, η επίσημη ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος, αισιόδοξη *ex-officio*, συμπεραίνει ότι ο φασισμός επειδή ήρθε "πολύ αργά", είναι καταδικασμένος σε γοργή και αναπόφευκτη ήττα (*Rote Fahne*). Αυτοί οι άνθρωποι δεν θέλουν να μάθουν τίποτε. Ο φασισμός φτάνει "πολύ αργά" σε σχέση με τις περασμένες επαναστατικές κρίσεις. Αλλά παρουσιάζεται αρκετά νωρίς -την αυγή- σε σχέση με τη νέα επαναστατική κρίση. Το γεγονός ότι είχε τη δυνατότητα να καταλάβει μια τόσο ισχυρή βάση αφετηρίας στις παραμονές μιας επαναστατικής περιόδου και όχι στο τέρμα της, αποτελεί όχι το ασθενές σημείο του φασισμού, αλλά το ασθενές σημείο του κομμουνισμού. Η μικροαστική τάξη, κατά συνέπεια, δεν έχει ανάγκη να περιμένει νέες απογοητεύσεις όσον αφορά την ικανότητα του Κομμουνιστικού Κόμματος να τη βοηθήσει να βελτιώσει την τύχη της. Στηρίζεται στην πείρα του παρελθόντος, θυμάται τα μαθήματα του 1923, τα αλλοπρόσασλα πηδήματα του υπεραριστερού ρεύματος των Μάσλοφ - Τέλμαν, την οпор-τουνιστική αδυναμία του ίδιου του Τέλμαν, τη φλυαρία της "τρίτης περιόδου"⁴ κτλ. Τέλος, κι αυτό είναι ουσιαστικό, η δυσπιστία της προς την προλεταριακή επανάσταση τρέφεται από τη δυσπιστία που χιλιάδες σοσιαλδημοκράτες εργάτες διατηρούν απέναντι στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Η μικροαστική τάξη, ακόμα κι όταν τα γεγονότα την έχουν ολότελα αποσπάσει από τη συντηρητική τροχιά, δεν μπορεί να στραφεί στην κοινωνική επανάσταση, παρά μόνο όταν η κοινωνική επανάσταση έχει τη συμπαθεια των εργατών. Ακριβώς τούτη η πολύ σημαντική προϋπόθεση λείπει στη Γερμανία, κι αυτό δεν είναι τυχαίο.

Η προγραμματική διακήρυξη του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος πριν από τις εκλογές ήταν ολοκληρωτικά και αποκλειστικά αφιερωμένη στο φασισμό σαν τον κύριο εχθρό. Ωστόσο, ο φασισμός βγήκε νικητής στις εκλογές, συγκεντρώνοντας όχι μονάχα εκατομμύρια μισοπρολεταριακά στοιχεία, αλλά επίσης και εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες της βιομηχανίας. Αυτό δείχνει

ότι παρά την κοινοβουλευτική νίκη του Κομμουνιστικού Κόμματος, η προλεταριακή επανάσταση σαν σύνολο έχει υποστεί μέσα σ' αυτές τις εκλογές μια βαριά ήττα που δεν είναι βέβαια αποφασιστική, αλλά που είναι προκαταρκτική και πρέπει να χρησιμεύσει σαν προειδοποίηση και σήμα κινδύνου. Μπορεί να γίνει αποφασιστική και θα γίνει αναπόφευκτα, αν το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν είναι ικανό να συνεκτιμήσει τη μερική νίκη του με την "προκαταρκτική" ήττα της επανάστασης, βγάζοντας απ' αυτό όλα τα αναγκαία συμπεράσματα.

Ο φασισμός έγινε στη Γερμανία πραγματικός κίνδυνος· είναι η έκφραση του οξυμένου αδιεξόδου του αστικού καθεστώτος, του συντηρητικού ρόλου της Σοσιαλδημοκρατίας απέναντι σ' αυτό το καθεστώς και της συσσωρευμένης αδυναμίας του Κομμουνιστικού Κόμματος που είναι ανίκανο να ανατρέψει το καθεστώς. Οποιοσ το αρνιέται αυτό είναι είτε τυφλός, είτε φανακρόνος.

Το 1923 ο Μπράντλερ, παρόλες τις προειδοποιήσεις μας, υπερεκτιμούσε τερατωδώς τις δυνάμεις του φασισμού. Απ' αυτή τη λανθασμένη εκτίμηση του συσχετισμού των δυνάμεων γεννήθηκε μια πολιτική αμυντική, που συνδύαζε την αναμονή, την υπεκφυγή και την δειλία. Ετσι χάθηκε η επανάσταση. Τέτοια γεγονότα αφήνουν τα ίχνη τους στη συνείδηση όλων των τάξεων του έθνους. Η υπερεκτίμηση του φασισμού από την κομμουνιστική ηγεσία δημιούργησε μια από τις αιτίες για την κατοπινή ενίσχυση του φασισμού. Το αντίστροφο λάθος, δηλαδή η υποτίμηση του φασισμού από τη σημερινή ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος, μπορεί να οδηγήσει την επανάσταση σε μια ακόμα μεγαλύτερη ήττα για πολλά χρόνια.

Το ζήτημα του *ρυθμού* με τον οποίο εξελίσσεται αυτή η κατάσταση, που ολοφάνερα δεν εξαρτάται μονάχα από μας, προσδίδει σ' αυτό τον κίνδυνο ιδιαίτερη οξύτητα. Οι εξάρσεις του πυρετού που σημειώνονται στο διάγραμμα των πολιτικών θερμοκρασιών και αποκαλύπτονται στις εκλογές, μας κάνουν να σκεφτόμαστε ότι ο ρυθμός στην εξέλιξη της εθνικής κρίσης μπορεί να είναι πολύ ταχύς. Με άλλα λόγια, στο πολύ κοντινό μέλλον, η πορεία των γεγονότων στη Γερμανία μπορεί να ξαναφέρει, σε μια νέα ιστορική κλίμακα, την παλιά τραγική αντίφαση ανάμεσα στην ωριμότητα της επαναστατικής κατάστασης, από τη μια μεριά, και στην αδυναμία και στρατηγική καχεξία του επαναστατικού κόμματος, από την άλλη. Πρέπει να το πούμε καθαρά, ανοιχτά και προπάντων έγκαιρα.

5. Το Κομμουνιστικό Κόμμα και η εργατική τάξη

Θα ήταν τερατώδες λάθος να παρηγοριόμαστε λέγοντας ότι το μπολσεβίκικο κόμμα που τον Απρίλη του 1917, μετά την άφιξη του Λένιν, άρχισε να προε-

τοιμάζεται για την κατάληψη της εξουσίας, είχε λιγότερα από 80.000 μέλη και υποστηριζόταν, ακόμα και στην Πετρούπολη, μόλις από το ένα τρίτο των εργατών και από ένα ακόμα μικρότερο ποσοστό στρατιωτών. Η κατάσταση στη Ρωσία ήταν εντελώς διαφορετική. Μόλις το Μάρτη τα επαναστατικά κόμματα είχαν βγει από την παρανομία, ύστερα από τριών χρόνων διακοπή της έστω και στραγγαλισμένης πολιτικής ζωής που υπήρχε προπολεμικά. Στη διάρκεια του πολέμου η εργατική τάξη ανανεώθηκε περίπου κατά 40%. Η συντριπτική μάζα του προλεταριάτου δεν γνώριζε τους Μπολσεβίκους, δεν είχε ποτέ ακούσει να μιλάνε γι' αυτούς. Η ψήφος που δόθηκε στους Μενσεβίκους και στους Σοσιαλεπαναστάτες τον Μάρτη και τον Ιούνιο ήταν απλώς η έκφραση των πρώτων διστακτικών βημάτων της μετά την αφύπνισή της. Στην ψήφο δεν υπήρχε ούτε σκιά απογοήτευσης απέναντι στους Μπολσεβίκους ή συσσωρευμένης δυσπιστίας που είναι το αποτέλεσμα των λαθών του κόμματος τα οποία διαπιστώνουν μέσα από την εμπειρία τους οι μάζες. Αντίθετα, κάθε μέρα της επαναστατικής εμπειρίας του 1917 αποσπούσε τις μάζες από τους συμφιλιωτές και τις ωθούσε προς τους Μπολσεβίκους. Σ' αυτό οφείλεται η θεαλλώδης, ασυγκράτητη ανάπτυξη του κόμματος και προπάντων της επιρροής του.

Σ' αυτό το σημείο και σε πολλά άλλα η κατάσταση στη Γερμανία διαφέρει βασικά. Η εμφάνιση στην πολιτική σκηνή της Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος δεν χρονολογείται ούτε από χτές ούτε από προχτές. Το 1923, η πλειοψηφία της εργατικής τάξης το ακολουθούσε, ανοιχτά ή όχι. Το 1924, σε περίοδο υποχώρησης, συγκέντρωσε 3.600.000 ψήφους, δηλαδή ένα ποσοστό της εργατικής τάξης ανώτερο από το σημερινό. Αυτό σημαίνει ότι οι εργάτες που έμειναν με τη Σοσιαλδημοκρατία, όπως και εκείνοι που ψήφισαν αυτή τη φορά τους Εθνικοσοσιαλιστές, κράτησαν αυτή τη στάση όχι από απλή άγνοια, όχι γιατί μόλις αφυπνίστηκαν πολιτικά, όχι γιατί δεν ξέρουν ακόμα τι είναι το Κομμουνιστικό Κόμμα, αλλά γιατί δεν πιστεύουν σ' αυτό με βάση την ίδια την εμπειρία τους στα τελευταία χρόνια.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τον Φεβρουάριο του 1928 η 9η Ολομέλεια της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς έδωσε το σήμα για έναν αγώνα έντονο, εξαιρετικό και αμείλικτο ενάντια στους «σοσιαλφασίστες». Σ' όλη σχεδόν αυτή την περίοδο η γερμανική Σοσιαλδημοκρατία βρισκόταν στην εξουσία και κάθε μια πράξη της αποκάλυπτε στις μάζες τον εγκληματικό και ξεδιάντροπο ρόλο της. Μια γιγάντια οικονομική κρίση ακάλυψε τα πάντα. Είναι δύσκολο να φανταστούμε ευνοικότερες συνθήκες για την εξασθένηση της Σοσιαλδημοκρατίας. Ωστόσο, αυτή διατήρησε το σύνολο

των θέσεών της. Πώς εξηγείτε αυτό το εκπληκτικό γεγονός; Μονάχα με το ό-
τι η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος με όλη την πολιτική της βοήθησε
τη Σοσιαλδημοκρατία, υποστηρίζοντάς την από τα αριστερά.

Τούτο δεν σημαίνει καθόλου ότι τα πέντε ως έξι εκατομμύρια εργάτες και
εργάτριες, που ψήφισαν τη Σοσιαλδημοκρατία, εκφράζουν έτσι την πλήρη και
ολοκληρωτική εμπιστοσύνη τους σ' αυτή. Δεν πρέπει να θεωρούμε τυφλούς
τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες. Δεν είναι τόσο αφελείς απέναντι στους η-
γέτες τους, αλλά μέσα στη σημερινή κατάσταση δεν βλέπουν άλλη διεξοδό.
Βέβαια μιλάμε για τους απλούς εργάτες και όχι για την εργατική αριστοκρα-
τία και την εργατική γραφειοκρατία. Η πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος
δεν τους εμπνέει εμπιστοσύνη όχι γιατί το Κομμουνιστικό Κόμμα είναι επανα-
στατικό, αλλά γιατί δεν πιστεύουν ότι μπορεί να πραγματοποιήσει μια επανα-
στατική νίκη και δεν θέλουν να διακινδυνεύσουν μάταια τα κεφάλια τους. Ψη-
φίζοντας με κρύα καρδιά τη Σοσιαλδημοκρατία, αυτοί οι εργάτες δεν εκφρά-
ζουν έτσι την εμπιστοσύνη τους σ' αυτήν. Αντίθετα, εκδηλώνουν τη δυσπιστία
τους απέναντι στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Σ' αυτό έγκειται η τεράστια διαφο-
ρά ανάμεσα στην κατάσταση των γερμανών κομμουνιστών σήμερα και στην
κατάσταση των ρώσων Μπολσεβίκων το 1917.

Οι δυσκολίες όμως δεν περιορίζονται σ' αυτό το πρόβλημα. Μια υπόκωφη
δυσπιστία προς την ηγεσία έχει συσσωρευτεί στο εσωτερικό του κόμματος
και προπάντων μέσα στους εργάτες που το υποστηρίζουν ή απλώς το ψηφί-
ζουν. Έτσι, αυξάνεται αυτό που λέμε «δυσαναλογία» ανάμεσα στην επιρροή
του κόμματος και στα μέλη του. Στη Γερμανία μια τέτοια δυσαναλογία υπάρ-
χει αναμφίβολα και είναι ιδιαίτερα φανερή στον τομέα της δουλειάς μέσα στα
συνδικάτα. Η επίσημη εξήγηση για τη δυσαναλογία είναι ότι το κόμμα δεν έ-
χει μπορέσει να «ενισχύσει» στο οργανωτικό επίπεδο την επιρροή του. Η μά-
ζα εδώ θεωρείται σαν υλικό ολότελα παθητικό που η προσχώρησή του ή μή-
προσχώρησή του στο κόμμα εξαρτάται από την ικανότητα του γραμματέα να
αρπάξει απ' το λαιμό κάθε εργάτη. Η γραφειοκρατία δεν καταλαβαίνει ότι οι
εργάτες έχουν τη δική τους σκέψη, τη δική τους εμπειρία, τη δική τους θέλη-
ση και τη δική τους ενεργητική ή παθητική πολιτική απέναντι στο κόμμα. Ψη-
φίζοντας το κόμμα, ο εργάτης ψηφίζει για τη σημαία του, για την Οχτωβριανή
Επανάσταση, για την μελλοντική επανάστασή του. Αλλά αρνούμενος να προ-
σχωρήσει στο Κομμουνιστικό Κόμμα ή να το ακολουθήσει στον συνδικαλιστι-
κό αγώνα, εκφράζει τη δυσπιστία του απέναντι στην καθημερινή πολιτική του
κόμματος. Αυτή η «δυσαναλογία» είναι σε τελευταία ανάλυση ένα από τα κα-
νάλια μέσα από τα οποία εκφράζεται η δυσπιστία των μαζών απέναντι στην

τωρινή ηγεσία της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Και τούτη η δυσπιστία, που δημιουργήθηκε και ενισχύθηκε από τα σφάλματα, τις ήττες, τις μπλόφες και τις κυνικές εξαπατήσεις των μαζών από το 1923 ως το 1930, αποτελεί ένα από τα κυριότερα εμπόδια πάνω στο δρόμο για τη νίκη της προλεταριακής επανάστασης.

Χωρίς έστω μερική εμπιστοσύνη στον εαυτό του, το κόμμα δεν θα κερδίσει την τάξη. Αν δεν κερδίσει έδαφος στο προλεταριάτο, δεν θα αποσπάσει τις μικροαστικές μάζες από τον φασισμό. Αυτά τα δύο στοιχεία είναι αναπόσπαστα δεμένα μεταξύ τους.

6. Επιστροφή στη «δεύτερη περίοδο» ή ξανά προς την «τρίτη περίοδο»;

Αν δεχτούμε την επίσημη ορολογία του κεντρισμού, πρέπει να διατυπώσουμε το πρόβλημα με τον ακόλουθο τρόπο: Η ηγεσία της Κομμουνιστικής Διεθνούς επέβαλε στα εθνικά της τμήματα την τακτική της «τρίτης περιόδου», δηλαδή την τακτική του άμεσου επαναστατικού ξεσηκωμού, σε μια εποχή (1928) που είχε τα χαρακτηριστικά στοιχεία της «δεύτερης περιόδου»: σταθεροποίηση της αστικής τάξης, άμπωτη και κάμψη της επανάστασης. Η στροφή που έγινε το 1930 αποτελούσε άρνηση της τακτικής της «τρίτης περιόδου» και επιστροφή στην τακτική της «δεύτερης περιόδου». Όμως, στο μεταξύ, την περίοδο που αυτή η στροφή κυριαρχούσε μέσα στο γραφειοκρατικό μηχανισμό, πολύ σημαντικά συμπτώματα έδειχναν καθαρά ότι, τουλάχιστο στη Γερμανία, πλησίαζε πραγματικά η «τρίτη περίοδος». Μήπως αυτό κάνει αναγκαία μια νέα στροφή προς την τακτική της «τρίτης περιόδου», που μόλις πριν από λίγο είχε εγκαταλειφθεί;

Καταφεύγουμε σε αυτή την ορολογία για να κάνουμε πιο προσιτή την έκφραση του προβλήματος σε κείνους που το μυαλό τους έχει παγιδευτεί από τη μεθοδολογία και την ορολογία της κεντριστικής γραφειοκρατίας. Μα σε καμία περίπτωση δεν υιοθετούμε αυτή την ορολογία που καλύπτει το συνδυασμό του σταλινικού γραφειοκρατισμού με την μπουχαρινική μεταφυσική. Απορρίπτουμε την Αποκαλυψιακή εκτίμηση της «τρίτης περιόδου» σαν τελευταίας: ο αριθμός των περιόδων ως τη νίκη του προλεταριάτου είναι ένα ζητήμα που καθορίζεται από το συσχετισμό των δυνάμεων και τις μεταβολές της κατάστασης: όλο αυτό μπορεί να επαληθευτεί μόνο μέσα στη δράση. Δεν υπάρχει μια αφηρημένη τακτική, καθορισμένη από τα πριν, για την «δεύτερη» ή «τρίτη» περίοδο.

Βέβαια δεν μπορούμε να φτάσουμε στη νίκη και στην κατάκτηση της ε-

ξουσίας χωρίς την ένοπλη εξέγερση. Αλλά πώς θα φτάσουμε στην εξέγερση; Οι μέθοδοι και ο ρυθμός κινητοποίησης των μαζών εξαρτώνται όχι μόνο από την αντικειμενική κατάσταση γενικά, αλλά επίσης και προπάντων από την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το προλεταριάτο στο ξεκίνημα της κοινωνικής κρίσης μέσα στην χώρα, από τις σχέσεις ανάμεσα στο κόμμα και την τάξη, ανάμεσα στο προλεταριάτο και την μικροαστική τάξη κλπ. Η κατάσταση του προλεταριάτου στο κατώφλι της «τρίτης περιόδου» εξαρτάται με την σειρά της από την τακτική που εφάρμοσε το κόμμα στην προηγούμενη περίοδο.

Η κανονική και φυσική αλλαγή τακτικής που αντιστοιχεί στη σημερινή στροφή της κατάστασης στη Γερμανία θα έπρεπε να είναι *η επιτάχυνση των ρυθμών, η μεγαλύτερη αιχμηρότητα των συνθημάτων και των μεθόδων πάλης*. Αλλά αυτή η στροφή στην τακτική θα ήταν κανονική και φυσική, αν ο ρυθμός και τα συνθήματα πάλης που υπήρχαν χθες ανταποκρινόταν στις συνθήκες της προηγούμενης περιόδου. Αλλά δεν συνέβαινε αυτό. Η οξεία αντίφαση ανάμεσα στην υπεραριστερή πολιτική και στη σταθεροποίηση της κατάστασης είναι μια από τις αιτίες για τη στροφή στην τακτική. Γι' αυτό το λόγο, τη στιγμή όπου η νέα στροφή της αντικειμενικής κατάστασης παράλληλα με μια δυσμενή γενικά ανακατάταξη των πολιτικών δυνάμεων, έχει προσφέρει στον κομμουνισμό ένα μεγάλο κέρδος νέων ψήφων, το κόμμα αποδειχνεται στρατηγικά και τακτικά περισσότερο από κάθε άλλη φορά απροσανατόλιστο, συγχισμένο και έξω απ' τα νερά του.

Για να εξηγήσουμε την αντίφαση μέσα στην οποία έπεσε το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα -όπως και τα περισσότερα άλλα τμήματα της Κομμουνιστικής Διεθνούς, αλλά πολύ πιο βαθιά από αυτά- ας κάνουμε την πιο απλή σύγκριση. Για να πηδήσουμε ένα εμπόδιο πρέπει πρώτα να πάρουμε φόρα. Όσο ψηλότερο είναι το εμπόδιο, τόσο μεγαλύτερη σημασία έχει να αρχίσουμε το τρέξιμο την κατάλληλη στιγμή, όχι πολύ αργά, όχι πολύ νωρίς, για να φτάσουμε στο εμπόδιο με το αναγκαίο απόθεμα δύναμης. Το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα πήρε τη φόρα του, από το Φλεβάρη του 1928 και προπάντων από τον Ιούνη του 1929. Δεν είναι λοιπόν καθόλου παράξενο που το κόμμα άρχισε να λαχανιάζει και να σέρνει τα πόδια του. Η Κομμουνιστική Διεθνής έδωσε τελικά το σύνθημα: "επιβραδύνετε!". Αλλά μόλις το λαχανιασμένο κόμμα βρήκε ένα κανονικότερο ρυθμό, εμφανίστηκε μπροστά του ένα εμπόδιο, όχι φανταστικό, αλλά πραγματικό, που απαιτεί ένα επαναστατικό άλμα. Η απόσταση είναι αρκετή για να πάρει τη φόρα που χρειάζεται; Πρέπει ν' αρνηθεί τη στροφή και να επιχειρήσει αντιστροφή; Αυτά είναι, με όλη τους την οξύτητα, τα στρατηγικά και τακτικά ζητήματα που αντιμετωπίζει το γερμανικό κόμμα.

Τα ηγετικά στελέχη του κόμματος, για να είναι σε θέση να δώσουν μια σωστή απάντηση σ' αυτά τα ερωτήματα, πρέπει να έχουν την ευκαιρία να εκτιμήσουν την πορεία που θ' ακολουθήσουν, σε σύνδεση με την ανάλυση της στρατηγικής των τελευταίων χρόνων και των συνεπειών της, όπως παρουσιάστηκαν στις εκλογές. Αν αντίθετα μ' αυτό, η γραφειοκρατία με τις κραυγές της για νίκες κατορθώσει να πνίξει την φωνή της πολιτικής αυτοκριτικής, τότε το προλεταριάτο θα παρασυρθεί αναπόφευκτα σε μια καταστροφή τρομερότερη από εκείνη του 1923.

7. Οι ενδεχόμενες παραλλαγές της παραπέρα εξέλιξης

Η επαναστατική κατάσταση, που βάζει στο προλεταριάτο το άμεσο πρόβλημα της κατάκτησης της εξουσίας, αποτελείται από αντικειμενικά και υποκειμενικά στοιχεία, που αλληλοσυνδέονται και σε μεγάλο βαθμό αλληλοεπηρεάζονται. Αλλά αυτή η αλληλεξάρτηση είναι σχετική. Ο νόμος της άνισης ανάπτυξης εφαρμόζεται επίσης πλήρως και στους συντελεστές της επαναστατικής κατάστασης. Η ανεπαρκής ανάπτυξη του ενός απ' αυτούς τους συντελεστές μπορεί να οδηγήσει στην παρακάτω εναλλαγή: είτε η επαναστατική κατάσταση να μην φτάσει στην έκρηξη και να αυτο-σπαταληθεί, είτε φτάνοντας μέχρι την έκρηξη να τελειώσει με την ήττα της επαναστατικής εργατικής τάξης. Ποια είναι, απ' αυτή την άποψη, η κατάσταση σήμερα στη Γερμανία;

1. Βρισκόμαστε αναμφίβολα μπροστά σε μια βαθειά εθνική κρίση (οικονομία, διεθνής κατάσταση). Ο κανονικός δρόμος του αστικού κοινοβουλευτικού καθεστώτος δεν οδηγεί σε καμιά διέξοδο.

2. Υπάρχει απολύτως αναμφισβήτητα πολιτική κρίση της κυρίαρχης τάξης και του κυβερνητικού συστήματός της. Δεν είναι μια κοινοβουλευτική κρίση, αλλά μια κρίση ταξικής κυριαρχίας.

3. Ωστόσο, η επαναστατική τάξη είναι ακόμα βαθιά διαιρεμένη από εσωτερικές αντιθέσεις. Η ενίσχυση του επαναστατικού κόμματος σε βάρος των ρεφορμιστών βρίσκεται μόλις στην αρχή της και συντελείται, ως αυτή τη στιγμή ακόμα, με ένα ρυθμό που καθόλου δεν ανταποκρίνεται στο βάθος της κρίσης.

4. Από την αρχή της κρίσης η μικραστική τάξη πήρε μια θέση ανταγωνιστική απέναντι στο τωρινό σύστημα κυριαρχίας του κεφαλαίου, αλλά που ταυτόχρονα είναι θανάσιμα εχθρική προς την προλεταριακή επανάσταση.

Με άλλα λόγια, είμαστε μπροστά σε βασικές αντικειμενικές συνθήκες για την προλεταριακή επανάσταση. Μια απ' αυτές τις πολιτικές συνθήκες υπάρχει (η κατάσταση της κυρίαρχης τάξης). Η άλλη πολιτική συνθήκη (η κατάσταση του προλεταριάτου) άρχισε να εξελίσσεται στην κατεύθυνση της επανό-

στασης, αλλά εξαιτίας της κληρονομιάς του παρελθόντος δεν μπορεί να αναπτυχθεί γρήγορα. Τέλος, η τρίτη πολιτική συνθήκη (η κατάσταση της μικροαστικής τάξης) κλίνει όχι προς την πλευρά της προλεταριακής επανάστασης, αλλά προς το μέρος της αστικής αντεπανάστασης. Αυτή η τελευταία συνθήκη θα εξελιχτεί ευνοικά μόνο αν συντελεστούν ριζικές μεταβολές στις γραμμές του προλεταριάτου, δηλαδή αν η Σοσιαλδημοκρατία διαλυθεί πολιτικά.

Ετσι, αντιμετωπίζουμε μια κατάσταση βαθιά αντιφατική. Μερικοί από τους συντελεστές της θέτουν στην ημερήσια διάταξη την προλεταριακή επανάσταση· άλλοι όμως αποκλείουν κάθε δυνατότητα νίκης σε μια πολύ κοντινή περίοδο γιατί προυποθέτουν μια βαθειά τροποποίηση στο συσχετισμό των πολιτικών δυνάμεων.

Θεωρητικά μπορούμε να φανταστούμε ορισμένες παραλλαγές στην κατοπινή εξέλιξη της σημερινής κατάστασης στη Γερμανία. Αυτές οι παραλλαγές εξαρτώνται τόσο από αντικειμενικούς παράγοντες στους οποίους συμπεριλαμβάνεται και η πολιτική των ταξικών εχθρών, όσο και από τη στάση του ίδιου του Κομμουνιστικού Κόμματος. Ας παραθέσουμε σχηματικά τέσσερις δυνατότες παραλλαγές της εξέλιξης:

1. Το Κομμουνιστικό Κόμμα, τρομαγμένο από την ίδια τη στρατηγική του της "τρίτης περιόδου", προχωρεί ψηλαφητά, με υπερβολική προσοχή, αποφεύγοντας κάθε ριψοκίνδυνο βήμα· αφήνει να χαθεί χωρίς μάχη μια κατάσταση επαναστατική. Αυτό θα ήταν μια επανάληψη, κάτω από άλλη μορφή, της πολιτικής του Μπράντλερ 1921 - 1923. Οι μπραντλεριανοί και οι μισομπραντλεριανοί μέσα κι έξω από το κόμμα θα ωθήσουν σ' αυτή την κατεύθυνση που αντανάκλα την πίεση της Σοσιαλδημοκρατίας.

2. Κάτω από την επίδραση της εκλογικής επιτυχίας του, το κόμμα, αντίθετα, πραγματοποιεί απότομη στροφή προς τα αριστερά, αναλαμβάνοντας άμεσο αγώνα για την εξουσία και έτσι μετατρέπεται σε κόμμα μιας ενεργητικής μειοψηφίας και υφίσταται μια καταστροφική ήττα. Προς αυτή την κατεύθυνση ωθούν: ο φασισμός, η φωνακλάδικη και ανούσια δράση του μηχανισμού που δεν ανεβάζει καθόλου τη συνείδηση των μαζών αλλά αντίθετα τη σκοτίζει, η απελπισία και η ανυπομονησία μιας μερίδας της εργατικής τάξης και προπά- των της άνεργης νεολαίας.

3. Είναι επίσης δυνατόν η ηγεσία, χωρίς να εγκαταλείψει τίποτε, να προσπαθήσει εμπειρικά να βρει έναν ενδιάμεσο δρόμο ανάμεσα στις δυο πρώτες παραλλαγές, διαπράττοντας έτσι μια νέα σειρά λαθών. Θα χρειαστεί όμως τόσος χρόνος για να ξεπεράσουν οι προλεταριακές και μισοπρολεταριακές μάζες την έλλειψη αυτοπεποίθησης, ώστε σ' αυτό το χρονικό διάστημα οι αντι-

κειμενικές συνθήκες θα βρουν τον καιρό να εξελιχτούν σε μια κατεύθυνση δυσμενή για την επανάσταση, αφήνοντας θέση για μια νέα περίοδο σταθεροποίησης. Σ' αυτή την κατεύθυνση ενός εκλεκτικισμού, που συνδυάζει τη γενική πολιτικής της ουράς μ' ένα τυχοδιωκτισμό σε ειδικές περιπτώσεις, έχει σπρωχτεί προπάντων το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα από τη σταλινική ηγεσία της Μόσχας η οποία φοβάται να πάρει καθαρή θέση και προετοιμάζει από τώρα ένα άλλοθι, δηλαδή τη δυνατότητα να φορτώσει στα "εκτελεστικά όργανα" την ευθύνη, στη δεξιά ή στην αριστερή πτέρυγα ανάλογα με τα αποτελέσματα. Είναι μια πολύ γνωστή σε μας πολιτική που θυσιάζει τα διεθνή ιστορικά συμφέροντα του προλεταριάτου στα συμφέροντα του "γοήτρου" της γραφειοκρατικής κορυφιάς ηγεσίας. Οι θεωρητικές προϋποθέσεις ενός τέτοιου προσανατολισμού έχουν ήδη δοθεί στην *Πράβδα* της 16 του Σεπτεμβρίου.

4. Τέλος η ευνοϊκότερη ή ακριβέστερα η μόνη ευνοϊκή παραλλαγή: χάρη στην προσπάθεια των καλύτερων και συνειδητότερων στοιχείων του, το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα υπολογίζει όλες τις αντιφάσεις της σημερινής κατάστασης. Με μια σωστή, τολμηρή και ευλύγιστη πολιτική το κόμμα έχει ακόμα τον καιρό, ξεκινώντας από την τωρινή κατάσταση, να ενώσει την πλειοψηφία του προλεταριάτου και να πετύχει οι μισοπρολεταριακές *μάζες* και τα πιο εκμεταλλεζόμενα στρώματα της μικροαστικής τάξης να αλλάξουν στρατόπεδο. Η προλεταριακή πρωτοπορία, επικεφαλής του έθνους των εργαζόμενων και καταπιεζόμενων, φτάνει στην νίκη. Το καθήκον των Μπολσεβίκων - Λενινιστών (της Αριστερής Αντιπολίτευσης) είναι να βοηθήσει το κόμμα να προσανατολίσει την πολιτική του σ' αυτό το δρόμο.

Θα ήταν εντελώς ανώφελο να προσπαθήσουμε να μαντέψουμε ποια απ' αυτές τις παραλλαγές έχει περισσότερες ελπίδες να πραγματοποιηθεί στην περίοδο που έρχεται. Τέτοια προβλήματα λύνονται με τον αγώνα και όχι κάνοντας εικασίες.

Απαραίτητο στοιχείο αυτού του αγώνα είναι η αδιάλλακτη ιδεολογική πάλη ενάντια στην κεντριστική ηγεσία της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Η Μόσχα με τις υποκριτικές ιαχές της για το νέο θρίαμβο της γραμμής, έδωσε το σήμα μιας πολιτικής γραφειοκρατικού γοήτρου που συγκαλύπτει τα χθεσινά σφάλματα και προετοιμάζει τα αυριανά λάθη.

Διογκώνοντας με τρόπο τερατώδη τη νίκη του κόμματος, υποτιμώντας με τρόπο όχι λιγότερο τερατώδη τις δυσκολίες και παρουσιάζοντας τις φασιστικές επιτυχίες σαν θετικό συντελεστή της προλεταριακής επανάστασης, η *Πράβδα* εκφράζει ωστόσο μια μικρή επιφύλαξη: "Οι επιτυχίες του κόμματος δεν πρέπει να το μεθύσουν". Η ολέθρια πολιτική της σταλινικής ηγεσίας μένει

κι εδώ επίσης πιστή στον εαυτό της. Η ανάλυση της κατάστασης έχει γίνει με το πνεύμα ενός άκριτου υπεραριστερισμού. Αυτό ωθεί συνειδητά το κόμμα στο δρόμο του τυχοδιωκτισμού. Ταυτόχρονα ο Στάλιν προετοιμάζει ένα άλλο-θι με τελετουργικές φράσεις για τον "ίλιγγο της επιτυχίας". Ακριβώς αυτή η μωπική και αναισχυνη πολιτική μπορεί να οδηγήσει στην καταστροφή τη γερμανική επανάσταση.

8. Πού βρίσκεται η διέξοδος;

Παραπάνω δώσαμε μια ανάλυση χωρίς κανένα εξωραισμό ή επιείκεια, των δυσκολιών και των κινδύνων που σχετίζονταν ολοκληρωτικά με την πολιτική υποκειμενική σφαίρα. Απορρέουν κυρίως από τα σφάλματα και τα εγκλήματα της ηγεσίας των επιγόνων⁵ και σήμερα εκθέτουν σε κίνδυνο τη νέα επαναστατική κατάσταση που κατά τη γνώμη μας άρχισε να διαμορφώνεται. Οι κομματικοί αξιωματούχοι ή θα αγνοήσουν την ανάλυσή μας ή θα ανανεώσουν τα αποθέματά τους σε βρισιές. Το ζήτημα όμως δεν είναι τι θα κάνουν οι αγιάτρευτοι αυτοί αξιωματούχοι, αλλά η τύχη του γερμανικού προλεταριάτου. Μέσα στο κόμμα, ακόμα και μέσα στο μηχανισμό του, υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που παρατηρούν και σκέφτονται και που ο οξυμένος χαρακτήρας της κατάστασης θα τους αναγκάσει αύριο να στοχαστούν με διπλάσια ένταση. Γι' αυτούς προορίζουμε την ανάλυση και τα συμπεράσματά μας.

Κάθε κατάσταση κρίσης περικλείει σημαντικούς αστάθμητους παράγοντες. Η κατάσταση των διαθέσεων, οι απόψεις και οι δυνάμεις, τόσο οι εχθρικές όσο και οι φιλικές, σχηματίζονται μέσα στην ίδια τη διαδικασία της κρίσης. Είναι αδύνατο να τις προβλέψει κανείς με μαθηματική ακρίβεια. Πρέπει να τις μετρήσει μέσα στην πάλη, διαμέσου της πάλης και να κάνει τις αναγκαίες διορθώσεις στην πολιτική του στηρίζοντάς την στις ζωντανές εκτιμήσεις.

Θα μπορούσαμε να υπολογίσουμε από τα πριν την αντοχή της συντηρητικής αντίστασης των σοσιαλδημοκρατών εργατών; Όχι. Στο φως των γεγονότων των τελευταίων χρόνων αυτή η αντίσταση φαίνεται γιγάντια. Αλλά η ουσία του προβλήματος είναι ότι η λανθασμένη πολιτική του κόμματος, που βρήκε την υπέρτατη έκφρασή της στην παράλογη θεωρία του σοσιαλφασισμού, είναι αυτή που ευνόησε τη συνοχή της Σοσιαλδημοκρατίας. Για να μετρήσουμε την πραγματική ικανότητα αντίστασης της σοσιαλδημοκρατίας πρέπει να βρούμε ένα άλλο όργανο μέτρησης, δηλαδή μια σωστή κομμουνιστική τακτική. Αν αυτός ο όρος έχει εκπληρωθεί -και δεν είναι ασήμαντος όρος- θα αποκαλυφθεί σε σχετικά μικρό διάστημα ως ποιο σημείο η Σοσιαλδημοκρατία έχει

διαβρωθεί στο εσωτερικό της.

Αυτό που ειπώθηκε παραπάνω ισχύει επίσης και για το φασισμό, αλλά με μια άλλη μορφή. Αυτός αναπτύχθηκε μέσα σε διαφορετικές συνθήκες, χάρη στις αδυναμίες της παραπαίουσας στρατηγικής των Ζηनोंβιεφ και Στάλιν. Ποια είναι η επιθετική του δύναμη; Ποια είναι η σταθερότητά του; Έχει φτάσει στο απόγειό του, όπως μας βεβαιώνουν οι *ex-officio* αισιόδοξοι, ή βρίσκεται ακόμα στα πρώτα του βήματα; Είναι αδύνατο να το προείπουμε μηχανιστικά. Δεν μπορούμε να το προσδιορίσουμε παρά μόνο διαμέσου της δράσης. Ακριβώς απέναντι στο φασισμό, που είναι ένα ξυράφι στα χέρια του ταξικού εχθρού, μια λανθασμένη πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος μπορεί, μέσα σε πολύ μικρό διάστημα, να οδηγήσει σε ολέθριο αποτέλεσμα. Αντίθετα, μια σωστή πολιτική μπορεί -είναι αλήθεια σε διάστημα πολύ μεγαλύτερο- να υπονομεύσει τις θέσεις του φασισμού.

Στη διάρκεια των κρίσεων του καθεστώτος, το επαναστατικό κόμμα είναι πολύ ισχυρότερο στην εξωκοινοβουλευτική μαζική πάλη παρά μέσα στα πλαίσια του κοινοβουλευτισμού. Ωστόσο με μια μόνο προϋπόθεση: ότι αντιλαμβάνεται σωστά την κατάσταση και είναι ικανό να συνδέσει τις πραγματικές ανάγκες των μαζών με τα καθήκοντα της κατάκτησης της εξουσίας. Σήμερα, απ' αυτό εξαρτώνται τα πάντα.

Θα ήταν επομένως ένα πολύ μεγάλο λάθος αν στην τωρινή γερμανική κατάσταση βλέπαμε μονάχα τις δυσκολίες και τους κινδύνους. Όχι, η κατάσταση προσφέρει επίσης τεράστιες δυνατότητες με τον όρο ότι θα αναλυθεί βαθιά και θα χρησιμοποιηθεί σωστά.

Τι χρειάζεται γι' αυτό;

1. Μια αναγκαστική στροφή "προς τα δεξιά", την ώρα που η κατάσταση εξελίσσεται "προς τα αριστερά", απαιτεί μια προσεκτική εξέταση, συνειδητή και επιδέξια, της κατοπινής εξέλιξης των άλλων συντελεστών της κατάστασης.

Πρέπει να απορριφθεί αμέσως η αφηρημένη αντιπαράθεση των μεθόδων της «δεύτερης περιόδου» απέναντι στις μεθόδους της «τρίτης περιόδου». Πρέπει να αντιμετωπιστεί η κατάσταση όπως είναι, με όλες τις αντιφάσεις της και μέσα στη ζωντανή δυναμική της εξέλιξής της. Πρέπει προσεκτικά να προσαρμοστούμε στις πραγματικές αλλαγές αυτής της κατάστασης και να επιδράσουμε στην κατεύθυνση της πραγματικής της εξέλιξης και όχι να προσαρμοστούμε στα σχήματα του Μολότοφ ή του Κουουσίνεν.

Ο προσανατολισμός στην κατάσταση είναι το δυσκολότερο και το σημαντικότερο καθήκον. Δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί με γραφειοκρατικές με-

θόδους. Οι στατιστικές, όσο σημαντικές κι αν είναι, δεν επαρκούν γι' αυτό το σκοπό. Πρέπει καθημερινά να ερχόμαστε σε στενή επαφή με το προλεταριάτο και τους εργαζόμενους γενικότερα. Πρέπει όχι μόνο να προβάλλουμε συνθήματα ζωτικά και ελκυστικά, αλλά επίσης να παρακολουθούμε πώς τα δέχονται οι μάζες. Μονάχα ένα κόμμα που έχει παντού δεκάδες χιλιάδες κεραιές, συγκεντρώνει τις μαρτυρίες τους, εξετάζει όλα τα προβλήματα και επεξεργάζεται δραστήρια μια συλλογική θέση, μπορεί να επιτύχει αυτό το στόχο.

2. Η εσωτερική λειτουργία του κόμματος συνδέεται αναπόσπαστα μ' αυτό το πρόβλημα. Άνθρωποι διορισμένοι από τη Μόσχα, ανεξάρτητα από την εμπιστοσύνη ή τη δυσπιστία του κόμματος απέναντί τους, δεν μπορούν να οδηγήσουν τις μάζες στην επίθεση ενάντια στην καπιταλιστική κοινωνία. Όσο πιο πολύ το σημερινό καθεστώς του κόμματος είναι τεχνητό, τόσο πιο βαθεία θα είναι η κρίση τη μέρα και την ώρα της απόφασης. Από όλες τις "στροφές", η πιο επείγουσα και η πιο αναγκαία είναι εκείνη που αφορά το εσωτερικό καθεστώς του κόμματος. Αυτή η στροφή είναι ζήτημα ζωής ή θανάτου.

3. Η αλλαγή του καθεστώτος του κόμματος είναι ένας όρος αλλά επίσης και μια συνέπεια της αλλαγής του προσανατολισμού. Το κόμμα πρέπει να αποσπαστεί από αυτή την υποκριτική και συμβατική ατμόσφαιρα όπου αποσιωπώνται τα πραγματικά κακά και δοξάζονται οι πλασματικές αξίες, με μια λέξη να αποσπαστεί από την καταστρεπτική ατμόσφαιρα του σταλινισμού που είναι ο καρπός όχι μιας ιδεολογικής και πολιτικής επιρροής, αλλά μιας χυδαίας υλικής εξάρτησης από το μηχανισμό και τις διοικητικές μεθόδους που απορρέουν απ' αυτόν.

Για να αποσπαστεί το κόμμα από τα γραφειοκρατικά δεσμά του είναι απαραίτητο να εξεταστεί συνολικά η "γενική γραμμή" της γερμανικής ηγεσίας από το 1923, ακόμα και από τις μέρες του Μάρτη του 1921. Η Αριστερή Αντιπολίτευση έδωσε με μια σειρά ντοκουμέντα και θεωρητικές εργασίες την αντίληψή της για όλους τους σταθμούς της ολέθριας επίσημης πολιτικής της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Αυτή η κριτική πρέπει να αποτελέσει μια από τις κατακτήσεις του κόμματος. Δεν θα μπορέσει ούτε να την αποφύγει ούτε να την παρασιωπήσει. Το κόμμα δεν θα ανέβει στο ύψος των τεράστιων καθηκόντων του χωρίς μια ελεύθερη εκτίμηση του παρόντος του στο φως του παρελθόντος του.

4. Αν το Κομμουνιστικό Κόμμα, παρά τις εξαιρετικά ευνοϊκές συνθήκες, αποδείχτηκε αδύναμο να κλονίσει σοβαρά το σοσιαλδημοκρατικό οικοδόμημα με τη φόρμουλα του "σοσιαλφασισμού", αντίθετα ο πραγματικός φασισμός απειλεί τώρα αυτό το ίδιο οικοδόμημα όχι με τις φραστικές φόρμουλες κάποιου

πλασματικού ριζοσπαστισμού, αλλά με τις χημικές φόρμουλες των εκρηκτικών βομβών. Όσο αληθινή κι αν είναι η εκτίμηση σύμφωνα με την οποία η Σοσιαλδημοκρατία προετοίμασε με όλη την πολιτική της την άνθηση του φασισμού, δεν είναι λιγότερο αληθινό ότι ο φασισμός αποτελεί μια θανάσιμη απειλή προπάντων γι' αυτή την ίδια τη Σοσιαλδημοκρατία που όλη της η λάμψη είναι αναπόσπαστα δεμένη με τις κοινοβουλευτικές, δημοκρατικές, ειρηνικές μορφές και μεθόδους διακυβέρνησης.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι την κρίσιμη στιγμή οι ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας και ένα ισχυρό στρώμα της εργατικής αριστοκρατίας προτιμούν σε τελευταία ανάλυση μια νίκη του φασισμού από την επαναστατική δικτατορία του προλεταριάτου. Αλλά αυτή ακριβώς η προσέγγιση μιας τέτοιας επιλογής βρίσκεται στη βάση των τεράστιων δυσκολιών που συναντά η σοσιαλδημοκρατική ηγεσία από τους ίδιους τους εργάτες της. Η πολιτική του ανιαίου μετώπου των εργατών ενάντια στο φασισμό απορρέει από όλη την κατάσταση. Προσφέρει στο Κομμουνιστικό Κόμμα τεράστιες δυνατότητες. Αλλά η προϋπόθεση της επιτυχίας βρίσκεται στην εγκατάλειψη της πρακτικής και της θεωρίας του "σοσιαλφασισμού" που η νοσηρότητά της γίνεται επικίνδυνη μέσα στις σημερινές συνθήκες.

Η κοινωνική κρίση θα προκαλέσει αναπόφευκτα βαθείες ρωγμές στο σοσιαλδημοκρατικό οικοδόμημα. Η ριζοσπαστικοποίηση των μαζών θα αγγίξει επίσης τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες πολύ προτού αυτοί πάψουν να είναι σοσιαλδημοκράτες. Θα χρειαστεί αναπόφευκτα να κλείσουμε συμφωνίες ενάντια στο φασισμό με τις διάφορες σοσιαλδημοκρατικές οργανώσεις και φράξιες, βάζοντας στους ηγέτες τους συγκεκριμένους όρους μπροστά στις μάζες. Μονάχα φοβισμένοι οπορτουνιστές, χτεσιστοί σύμμαχοι του Πάρελ και του Κουκ, του Τσάνγκ Κάι-Σεκ και του Γουάνγκ Τσιν Βέι μπορούν να δένουν τα χέρια τους από τα πριν με μια τυπική υποχρέωση ενάντια σ' αυτές τις συμφωνίες. Πρέπει να εγκαταλειφθούν οι κούφιες διακηρύξεις των κομματικών αξιωματούχων για το ενιαίο μέτωπο για να επιστρέψουμε στην πολιτική του ενιαίου μετώπου όπως αυτή διατυπώθηκε από τον Λένιν και εφαρμόστηκε πάντοτε από τους Μπολσεβίκους το 1917.

5. Το πρόβλημα της ανεργίας είναι ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία της τωρινής πολιτικής κρίσης. Ο αγώνας ενάντια στον καπιταλιστικό εκσυγχρονισμό και για το 7ωρο μένει πάντοτε στην ημερήσια διάταξη. Αλλά μόνο το σύνθημα της πλατειάς και συστηματικής συνεργασίας με την Σοβιετική Ένωση μπορεί να ανεβάσει αυτό τον αγώνα στο ύψος των επαναστατικών καθηκόντων. Στην προγραμματική της διακήρυξη για τις εκλογές η Κεντρική Ε-

πιτροπή του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος διακηρύττει ότι *μετά την άνοδό τους στην εξουσία* οι κομμουνιστές θα πραγματοποιήσουν μια οικονομική συνεργασία με την Σοβιετική Ένωση. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία γι' αυτό. Αλλά δεν μπορεί να προβάλουμε την ιστορική προοπτική, αντί για τα σημερινά πολιτικά καθήκοντα. Από σήμερα πρέπει να κινητοποιούμε τους εργάτες και κατά πρώτο λόγο τους ανέργους κάτω από το σύνθημα της πλατειάς οικονομικής συνεργασίας με τη Δημοκρατία των Σοβιέτ. Η Επιτροπή Κρατικού Σχεδίου της ΕΣΣΔ πρέπει να επεξεργαστεί με τη συμμετοχή γερμανών κομμουνιστών και συνδικαλιστών ένα σχέδιο οικονομικής συνεργασίας που, έχοντας σαν αφετηρία τη σημερινή ανεργία, αναπτύσσεται σε μια γενικότερη συνεργασία περιλαμβάνοντας τους κύριους κλάδους της οικονομίας. Το πρόβλημα δεν είναι να υποσχεθούμε την αναδιοργάνωση της οικονομίας μετά την κατάληψη της εξουσίας· το πρόβλημα βρίσκεται στην κατάληψη της εξουσίας. Το ζήτημα δεν είναι να υποσχεθούμε την συνεργασία της Σοβιετικής Γερμανίας με την ΕΣΣΔ, αλλά να κερδίσουμε σήμερα τις μάζες σ' αυτή τη συνεργασία, συνδέοντάς τη στενά με την κρίση και την ανεργία και αναπτύσσοντάς την σε ένα γιγάντιο σχέδιο σοσιαλιστικής αναδιοργάνωσης των δυο χωρών.

6. Η πολιτική κρίση στη Γερμανία ξαναβάζει το πρόβλημα του καθεστώτος που επέβαλε η Συνθήκη των Βερσαλλιών στην Ευρώπη. Η Κεντρική Επιτροπή του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος λέει ότι όταν φτάσει στην εξουσία το γερμανικό προλεταριάτο θα καταργήσει τα κείμενα των Βερσαλλιών. Αυτό είναι όλο; Η ακύρωση της Συνθήκης των Βερσαλλιών θα είναι έτσι η υψηλότερη κατάκτηση της προλεταριακής επανάστασης! Με τι θα αντικατασταθεί; Αυτός ο αρνητικός τρόπος που μπάνει το ζήτημα φέρνει το κόμμα κοντά στους Εθνικοσοσιαλιστές (φασίστες). *Ενωμένες Σοβιετικές Πολιτείες της Ευρώπης*, να ποιο είναι το μόνο σωστό σύνθημα που προσφέρει τη λύση στον κατατεμαχισμό της Ευρώπης ο οποίος απειλεί όχι μόνο τη Γερμανία αλλά επίσης ολόκληρη την Ευρώπη με πλήρη οικονομικό και πολιτιστικό μαρασμό.

Το σύνθημα της προλεταριακής ενοποίησης της Ευρώπης είναι ταυτόχρονα ένα σημαντικότερο όπλο στην πάλη ενάντια στον αποκρουστικό σωβινισμό των φασιστών, ενάντια στην σταυροφορία τους κατά της Γαλλίας κ.ο.κ. Η πιο επικίνδυνη και πιο λανθασμένη πολιτική είναι εκείνη που συνίσταται στην παθητική προσαρμογή στον εχθρό, κάνοντας προσπάθεια να του μοιάσουμε. Στα συνθήματα της εθνικής απελπισίας και της εθνικής παράνοιας πρέπει να αντιτάξουμε τα συνθήματα της διεθνούς απελευθέρωσης. Αλλά γι' αυτό είναι απαραίτητο να αποτοξινώσουμε το κόμμα από το δηλητήριο του εθνικού σοσια-

λισμού που το κυριότερο στοιχείο του είναι η θεωρία του σοσιαλισμού σε μια μόνη χώρα...

...Εξετάσαμε το πρόβλημα της στροφής στην τακτική της Κομμουνιστικής Διεθνούς αποκλειστικά στο φως της γερμανικής κατάστασης, πρώτα, γιατί η γερμανική κρίση θέτει ξανά σήμερα το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα στο κέντρο της προσοχής της παγκόσμιας προλεταριακής πρωτοπορίας, κι έπειτα γιατί στο φως αυτής της κρίσης όλα τα προβλήματα παίρνουν την πιο ανάγλυφη όψη. Ωστόσο δεν θα ήταν δύσκολο να δείξουμε πώς ό,τι ειπώθηκε εδώ, εφαρμόζεται λίγο - πολύ επίσης στις άλλες χώρες.

Στη Γαλλία όλες οι μορφές που πήρε η πάλη των τάξεων μεταπολεμικά έχουν ένα χαρακτήρα ασύγκριτα λιγότερο οξύ και αποφασιστικό απ' ό,τι στη Γερμανία. Αλλά οι γενικές τάσεις της εξέλιξης είναι οι ίδιες, χωρίς να μιλήσουμε, εννοείται, για την άμεση εξάρτηση της τύχης της Γαλλίας από εκείνη της Γερμανίας. Οι στροφές της Κομμουνιστικής Διεθνούς έχουν οπωσδήποτε χαρακτήρα παγκόσμιο. Το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα, που ο Μόλοτοφ από το 1928 το θεωρούσε πρώτο υποψήφιο για την εξουσία, ακολούθησε αυτά τα τελευταία δυο χρόνια μια αυτοκτονική πολιτική. Ειδικότερα, πήρε ελάχιστα υπόψη του την οικονομική κρίση. Μια στροφή στην τακτική αναγγέλθηκε στη Γαλλία, τη στιγμή όπου η οικονομική ανακαμψη παραχωρούσε την θέση της στην κρίση. Ετσι οι ίδιες αντιφάσεις, οι ίδιες δυσκολίες και τα ίδια καθήκοντα για τα οποία μιλήσαμε σχετικά με τη Γερμανία είναι επίσης στην ημερήσια διάταξη στη Γαλλία.

Η στροφή της Κομμουνιστικής Διεθνούς, σε συνδυασμό με τη στροφή στην κατάσταση, θέτει την Αριστερή Κομμουνιστική Αντιπολίτευση μπροστά σε νέα εξαιρετικά καθήκοντα. Οι δυνάμεις της είναι περιορισμένες. Αλλά κάθε ρεύμα αναπτύσσεται παράλληλα με τα καθήκοντά του. Το να κατανοήσουμε καθαρά αυτά τα καθήκοντα σημαίνει ότι κατέχουμε ένα από τα σημαντικότερα εχέγγυα της νίκης.

Πρίγκηπος, 26 Σεπτέμβρη 1930

Μέρος Δεύτερο | **1931**

Κρις Χάρμαν

1931 - Τα γεγονότα

Οι εκλογές του 1930 δεν έδωσαν σε κανένα κόμμα την πλειοψηφία για να σχηματίσει κυβέρνηση. Ο Μπρύνινγκ συνέχισε να κυβερνάει με προεδρικά διατάγματα χωρίς καμιά αναφορά στο κοινοβούλιο. Παρόλα αυτά δεν ήταν σε θέση να προσφέρει καμιά διέξοδο από την κρίση. Στην εξωτερική του πολιτική, η απόπειρα να προχωρήσει σε τελωνιακή ένωση με την Αυστρία για να μειώσει τις οικονομικές συνέπειες της Συνθήκης των Βερσαλλιών, εγκαταλείφθηκε μετά από πιέσεις της Γαλλίας. Τον Ιούλη χρεωκόπησαν δυο μεγάλες τράπεζες. Η ανεργία συνέχισε να αυξάνεται. Μη μπορώντας να βρει τρόπους για να λύσει την κρίση, η κυβέρνηση μείωσε τους μισθούς, άρχισε περικοπές στις δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης, περιόρισε τα δικαιώματα του κοινοβουλίου και του τύπου. Για την πλειοψηφία του πληθυσμού ήταν "η πιο μισητή κυβέρνηση". Και οι Ναζί και το Κομμουνιστικό Κόμμα αποκαλούσαν τον Μπρύνινγκ "πρωθυπουργό της πείνας". Παρόλα αυτά ο Μπρύνινγκ μπόρεσε να επιβιώσει για δυο χρόνια. Από τη μια πλευρά είχε την υποστήριξη των σημαντικότερων τμημάτων του μεγάλου κεφάλαιου και του στρατού. Από την άλλη, η μαζική αντιπολίτευση τόσο από τη φασιστική δεξιά, όσο και από την κομμουνιστική αριστερά, δημιουργούσαν μια ασταθή ισορροπία.

Η υποστήριξη προς τους Ναζί συνέχισε να μεγαλώνει. Στα τέλη του 1930 υπήρχαν ήδη περισσότεροι από 100.000 άνδρες στις παραστρατιωτικές συμμορίες των SA που έδιναν την μάχη για τον έλεγχο των δρόμων. Στους λιγοστούς μεγαλοβιομήχανους (κύρια τον βαρώνο των ανθρακωρυχείων, Κίρντοφ, και τον επικεφαλής του χαλυβουργικού τραστ, Τύσεν) που υποστήριζαν από παλιότερα τον Χίτλερ, προστέθηκαν και άλλοι, αν και αρκετά από τα μεγάλα ονόματα των καπιταλιστών κρατούσαν ακόμα αποστάσεις.

Οι Σοσιαλδημοκράτες είχαν επίγνωση του κινδύνου που τους απειλούσε, αλλά έκαναν ελάχιστα πράγματα για να τον αντιμετωπίσουν. Είχαν κι αυτοί την δική τους παραστρατιωτική οργάνωση, την *Reichsbanner*. Επίσης, έλεγχαν την τοπική κυβέρνηση της Πρωσίας και την αστυνομία στα δύο τρίτα της Γερμανίας. Αυτές οι αστυνομικές δυνάμεις είχαν 80.000 άνδρες, οπλισμένους με αυτόματα, θωρακισμένα αυτοκίνητα, δακρυγόνα, χειροβομβίδες κλπ. Ολος αυτός ο οπλισμός υποτίθεται ότι θα δινόταν στη *Reichsbanner*, στην περίπτωση ενός πραξικοπήματος από τους φασίστες ή τον στρατό. Ετσι, η γραμμή άμυνας του SPD ήταν η στήριξη στην Πρωσία που θεωρείτο το κάστρο της Σοσιαλδημοκρατίας. Την ίδια στιγμή οι Σοσιαλδημοκράτες "έδιναν ανοχή" στην κυβέρνηση Μπρύνινγκ. Οσο αντιλαϊκή και να ήταν η πολιτική της, υποστήριζαν ότι αυτή η κυβέρνηση αποτελούσε "μικρότερο κακό" σε σχέση με τους φασίστες.

Ομως, ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι αυτή η στρατηγική πρόσφερε τα πρακτικά μέσα για την άμυνα, δεν έδινε καμιά λύση στα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που ωθούσαν εκατομμύρια κόσμο στην υποστήριξη προς τους φασίστες. Το μόνο που μπορούσαν να κάνουν οι ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας ήταν να περιμένουν και να ελπίζουν ότι η κρίση θα περνούσε από μόνη της. Κάτι τέτοιο μπορεί να έμοιαζε σωστή πολιτική για τα τρεις - τέσσερις χιλιάδες μέλη της τεράστιας γραφειοκρατίας που βρισκόταν κάτω από σοσιαλδημοκρατικό έλεγχο (στο SPD, στα Ελεύθερα Συνδικάτα, στις τοπικές κυβερνήσεις), αλλά δεν έδινε καμιά προοπτική στις άνεργες και εξαθλιωμένες από τη φτώχεια μάζες.

Ενα κομμάτι του SPD άρχισε να ανησυχεί όλο και περισσότερο με αυτή την πολιτική του "κάτσε και περίμενε". Η αριστερά των Σοσιαλδημοκρατών, αφού πάλεψε για να επιβάλλει μια αριστερή στροφή στην πολιτική του κόμματος το 1931, προχώρησε στη διάσπαση κάτω από την ηγεσία του σοσιαλδημοκράτη βουλευτή Σάιντεβιτς για να σχηματίσει ένα αριστερό σοσιαλιστικό κόμμα, το SAP. Απέτυχε, όμως, να συσπειρώσει μαζική υποστήριξη.

Η ανικανότητα των Σοσιαλδημοκρατών να αντιμετωπίσουν την κρίση, άνοιξε τεράστιες ευκαιρίες για το KPD. Δεν μπόρεσε, όμως, να τις εκμεταλλευτεί. Η γραμμή που επιβαλλόταν από τη Μόσχα του αφαιρούσε κάθε δυνατότητα να ανταποκριθεί στις ανάγκες της κατάστασης. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος για την ηγεσία του KPD ήταν οι "σοσιαλφασίστες" και όχι οι Ναζί. Ετσι, όταν ολόκληρα κομμάτια σοσιαλδημοκρατών εργατών αμφισβήτησαν την ηγεσία τους και έκαναν κάλεσμα για δημιουργία αποφασιστικού ενιαίου μετώπου Σοσιαλδημοκρατών και Κομμουνιστών, ο Τέλμαν απέρριψε αυτό το

κάλεσμα, αποκαλώντας το "τελευταία μανούβρα του σοσιαλφασισμού".¹ Οι χειρότεροι "σοσιαλφασίστες", έλεγε, ήταν εκείνοι που έσπαγαν από το SPD προς τ' αριστερά.

Αλλά το χειρότερο παράδειγμα αυτού του εμπνευσμένου από τη Μόσχα σεχταρισμού ήταν το αποκαλούμενο "κόκκινο δημοψήφισμα". Για κάποιο διάστημα οι Ναζι και οι ακραίοι εθνικιστές (συνασπισμένοι στο "Μέτωπο Χάρτζμπουργκ"), προσπάθησαν να ανατρέψουν το σοσιαλδημοκρατικό καθεστώς στην Πρωσία επειδή ήταν εμπόδιο στο δρόμο τους για την εξουσία. Ήταν ξεκάθαρο ότι άμεσα κερδισμένοι από νέες εκλογές θα ήταν σε κάθε περίπτωση οι Ναζι. Επιδίωξαν να χρησιμοποιήσουν ένα άρθρο του συντάγματος που έδινε τη δυνατότητα να γίνει ένα δημοψήφισμα για ν' αποφασίσει αν η Πρωσική κυβέρνηση μπορούσε να παραμείνει στη θέση της. Η άμεση αντίδραση των ηγετών του KPD ήταν ν' αντιταχθούν σε ένα τέτοιο δημοψήφισμα. Υποστήριξαν με πάθος αυτή τη γραμμή μέχρι τρεις βδομάδες πριν την ημέρα της ψηφοφορίας. Ξαφνικά, κάτω από τις εντολές της Κομιντέρν, η γραμμή άλλαξε υπέρ του δημοψηφίσματος και το κόμμα έριξε όλες του τις δυνάμεις σε αυτή την κατεύθυνση. Προφανώς ο Στάλιν απέρριπτε εντελώς ένα ενιαίο μέτωπο με τους "σοσιαλφασίστες", όχι όμως και με τους πραγματικούς φασίστες. Τελικά, η απόπειρα ανατροπής της κυβέρνησης της Πρωσίας απέτυχε, αφού η πλειοψηφία των εργατών αρνήθηκε να υποστηρίξει το δημοψήφισμα.

Στη διάρκεια αυτής της περιόδου το KPD συχνά προσπάθησε να υπερφαλαγγίσει τους φασίστες χρησιμοποιώντας την ίδια τη δική τους φρασεολογία. Μιλούσε για "λαϊκή επανάσταση ενάντια στη Συνθήκη των Βερσαλιών" και συνεργαζόταν με ακραίους εθνικιστές αξιωματικούς, όπως τον Σλέρινγκερ και τον κόμη Στέρνμπακ-Φερμόι.

Η πολιτική του KPD χαρακτηριζόταν από ασυνέπεια. Για παράδειγμα, τον Ιούλη του 1931 πρότεινε ένα ενιαίο μέτωπο στους σοσιαλδημοκράτες ηγέτες, αλλά όταν πήρε αρνητική απάντηση επανήλθε στην προηγούμενη γραμμή και αποκήρυξε κάθε ενιαίο μέτωπο "από τα πάνω". Αντιπρότεινε ένα "ενιαίο μέτωπο από τα κάτω", δηλαδή ζητούσε οι οπαδοί των Σοσιαλδημοκρατών να βαδίσουν πίσω από τα πανό του KPD.

Για να δικαιολογήσει μια τέτοια πολιτική επιστράτευσε πολλά επιχειρήματα. Το πιο διαβόητο απ' αυτά ήταν το ότι μια νίκη των Ναζι θα ήταν κοντοπρόθεση και επομένως με το να υπονομεύει την επιρροή των Σοσιαλδημοκρατών, το KPD ετοίμαζε το δρόμο για τη δική του νίκη. Ο Κομμουνιστής ηγέτης, Ρέμελε, έλεγε σε μια ομιλία του στο Κοινοβούλιο:

Από τη στιγμή που [οι Nazi] θα βρεθούν στην εξουσία, το ενιαίο μέτωπο του προλεταριάτου θα συγκροτηθεί και θα σαρώσει μονομιάς τα πάντα... Δεν φοβόμαστε τους κύριους φασίστες. Οι μέρες τους θα είναι μετρημένες περισσότερο από οποιασδήποτε άλλης κυβέρνησης.²

Το Κομμουνιστικό Κόμμα συνέχιζε να είναι η δύναμη που μπορούσε ν' αλλάξει την κατάσταση. Τα μέλη του ήταν προετοιμασμένα να πολεμήσουν άμεσα και όχι σε κάποια υποθετική μελλοντική συγκυρία. Αλλά το κόμμα συνέχιζε να παλεύει αναποτελεσματικά, χωρίς ξεκάθαρη κατεύθυνση. Οι ηγέτες του, κάτω από τις διαταγές του μηχανισμού της σταλινικής Κομιντέρν συνέχιζαν να επιμένουν ότι ο Χίτλερ δεν αποτελούσε τον κύριο κίνδυνο. Ο Τέλμαν προειδοποιούσε ότι "δεν πρέπει να υπερβάλλουμε σχετικά με τον φασισμό του Χίτλερ".³ Σε μια προηγούμενη περίοδο, το δικαιολογημένο μίσος που ένοιωθαν οι κομμουνιστές ηγέτες για τους δολοφόνους της Λούξεμπουργκ και του Λήμπκνεχτ, αναμφίβολα έπαιξε ρόλο στην αποδοχή μιας τέτοιας γραμμής. Όμως τώρα, όλοι ήξεραν ότι η υιοθέτηση από κάποιον μιας εναλλακτικής γραμμής σήμαινε σχεδόν αυτομάτως την αντικατάστασή του στην ηγεσία από την Μόσχα. Από τους τρεις βασικούς ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γερμανίας, μόνο ένας, ο Χάιντς Νόιμαν, ζήτησε την τροποποίηση της γραμμής. Αμέσως διατάχθηκε από τον μηχανισμό της Κομιντέρν να εγκαταλείψει την Γερμανία και να πάει στην Ισπανία.

Ο Τρότσκι έγραψε την προσούρα *Το κλειδί της διεθνούς κατάστασης βρίσκεται στη Γερμανία* τον Νοέμβρη του 1931. Προκειμένου να χωρέσουμε σ' ένα τόμο τα βασικά κείμενα του Τρότσκι για την περίοδο, αναγκαστήκαμε να περικόψουμε μερικές από τις πρώτες σελίδες. Αυτές ασχολούνται με την συνολική διεθνή κατάσταση και εξετάζουν, για παράδειγμα, την ανατροπή της μοναρχίας στην Ισπανία, την πορεία των εξελίξεων στην Γαλλία και την Βρετανία, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ρωσία κλπ.

Το *Και τώρα;* γράφτηκε τους πρώτους μήνες του 1932. Ο Τρότσκι ασχολείται κύρια με την εξέταση των πολιτικών δυνάμεων που δρουν μέσα στο εργατικό κίνημα και υποστηρίζει ότι μπορούν ακόμα να δώσουν με επιτυχία τη μάχη, αν υιοθετήσουν την σωστή στρατηγική. Σε αυτή του την προσπάθεια οδηγείται σε μια μακροσκελή - και εξαιρετικά επίκαιρη σήμερα - ανάλυση της τακτικής του ενιαίου μετώπου.

Λέον Τρότσκι

ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Στην παγκόσμια πολιτική σκηνή, που μόλις και μετά βίας μπορεί να χαρακτηριστεί ειρηνική, η κατάσταση στη Γερμανία ξεχωρίζει καθαρά. Σ' αυτή τη χώρα οι πολιτικοί και οικονομικοί ανταγωνισμοί έχουν μια πρωτόγνωρη οξύτητα. Η λύση προμηνύεται σύντομη. Ερχεται η στιγμή όπου η προεπαναστατική κατάσταση πρέπει να μετασχηματιστεί σε κατάσταση επαναστατική ή αντεπαναστατική. Ανάλογα με την κατεύθυνση προς την οποία θα βρεί διέξοδο η γερμανική κρίση θα καθοριστούν, για πολλά χρόνια, όχι μονάχα η τύχη της ίδιας της Γερμανίας (κι αυτό είναι ήδη αρκετό), αλλά τα πεπρωμένα της Ευρώπης, τα πεπρωμένα όλου του κόσμου.

Η σοσιαλιστική οικοδόμηση στην ΕΣΣΔ, η πορεία της ισπανικής επανάστασης, η ανάπτυξη προεπαναστατικής κατάστασης στην Αγγλία, το μέλλον του γαλλικού ιμπεριαλισμού, η τύχη του επαναστατικού κινήματος στην Κίνα και στην Ινδία, όλα αυτά συνδέονται απευθείας και άμεσα, με ένα μονάχα ζήτημα: στους μήνες που έρχονται ποιος θα είναι ο νικητής στη Γερμανία; Ο κομμουνισμός ή ο φασισμός;

Μετά τις βουλευτικές εκλογές για το Ράιχσταγκ, τον περασμένο Σεπτέμβριο, η ηγεσία του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος διακήρυξε ότι ο φασισμός έφτασε στο αποκορύφωμά του και ότι στο εξής θα έμπαινε σε μια

φάση ραγδαίας αποσύνθεσης, στρώνοντας το δρόμο για την προλεταριακή επανάσταση. Η Αριστερή Κομμουνιστική Αντιπολίτευση (Μπολσεβίκοι - Λενινιστές) ειρωνευόταν τότε αυτή την απερίσκεπτη αισιοδοξία. Ο φασισμός είναι προϊόν δυο καταστάσεων: από το ένα μέρος της βαθιάς κοινωνικής κρίσης, από το άλλο μέρος της επαναστατικής αδυναμίας του γερμανικού προλεταριάτου. Η αδυναμία του προλεταριάτου, με τη σειρά της, πηγάζει από δυο αιτίες: πρώτα, από τον ιδιαίτερο ιστορικό ρόλο της Σοσιαλδημοκρατίας που είναι ακόμα πανίσχυρος πράκτορας του καπιταλισμού μέσα στις γραμμές του προλεταριάτου, έπειτα, από την ανικανότητα της κεντριστικής ηγεσίας του Κομμουνιστικού Κόμματος να ενώσει τους εργάτες κάτω από την σημαία της επανάστασης.

Για μας ο υποκειμενικός συντελεστής είναι το Κομμουνιστικό Κόμμα γιατί η Σοσιαλδημοκρατία είναι το αντικειμενικό εμπόδιο που πρέπει να εξαλειφτεί. Πραγματικά, ο φασισμός θα γινόταν κομμάτι αν το Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν ικανό να πραγματοποιήσει την ενότητα της εργατικής τάξης, μεταβάλλοντας αυτή την τάξη σε ισχυρό επαναστατικό πόλο έλξης για όλες τις καταπιεζόμενες μάζες του πληθυσμού. Αλλά η πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος μετά τις εκλογές του Σεπτέμβρη επιδείνωσε μονάχα την ασυναρτησία της: πολυλογία για τον "σοσιαλφασισμό", ερωτοτροπίες με το σωβινισμό, απομίμηση του αυθεντικού φασισμού με σκοπό να τον συναγωνιστεί στην ίδια αγορά, εγκληματικός τυχοδιωκτισμός με το "κόκκινο δημοψήφισμα" - όλα αυτά εμποδίζουν το Κομμουνιστικό Κόμμα να γίνει ηγεσία του προλεταριάτου και του λαού. Η Σοσιαλδημοκρατία, παρά την ύπαρξη μιας καταστροφικής για την ίδια πολιτικής κατάστασης, μπόρεσε, χάρη στη βοήθεια Κομμουνιστικού Κόμματος, να κρατήσει το μεγαλύτερο αριθμό των οπαδών της και διατηρείται για την ώρα, με αρκετές απώλειες είναι αλήθεια, αλλά ωστόσο δευτερεύουσας σημασίας. Όσο για τον φασισμό, παρόλες τις κομπορημοσύνες του Τέλμαν, του Ρέμμελε και των άλλων, αλλά εντελώς σύμφωνα με τις προβλέψεις των Μπολσεβίκων-Λενινιστών, έκανε από τον Σεπτέμβρη του περασμένου χρόνου ένα νέο και τεράστιο άλμα προς τα εμπρός. Η ηγεσία της Κομμουνιστικής Διεθνούς δεν μπόρεσε ούτε να προβλέψει ούτε να προλάβει τίποτα. Περιορίζεται να σημειώνει ήττες. Οι αποφάσεις της και άλλα ντοκουμέντα δεν δείχνουν- αλλοίμονο- τίποτε άλλο από τη φωτογραφία των οπισθίων της ιστορικής εξέλιξης.

Η αποφασιστική ώρα πλησιάζει. Όμως η Κομμουνιστική Διεθνής δεν θέλει να πάρει υπόψη τον πραγματικό χαρακτήρα της τωρινής παγκόσμιας κατάστασης, ή μάλλον ακριβέστερα, φοβάται να τον πάρει υπόψη της. Το προ-

εδρείο της Κομμουνιστικής Διεθνούς καταφεύγει σε οδηγίες και εντολές κενές περιεχομένου. Το ηγετικό κόμμα της Κομιντέρν, το ΚΚΣΕ, δεν παίρνει καμία θέση. Οι "ηγέτες του παγκόσμιου προλεταριάτου" έχουν καταπιεί τη γλώσσα τους. Προτιμούν να μένουν σιωπηλοί. Ελπίζουν να αντέξουν περιμένοντας τα γεγονότα. Αντικαταστήσανε την πολιτική του Λένιν με την πολιτική του στρουθοκαμηλισμού. Πλησιάζει εκείνη η στιγμή, μια από τις αποφασιστικές στιγμές στην ιστορία, όπου η Κομμουνιστική Διεθνής, αφού έκανε μεγάλη λάθη -αλλά ωστόσο "επιμέρους" λάθη που κλόνισαν ή υπονόμευσαν τις ίδιες τις δυνάμεις της που είχε συγκεντρώσει στα πέντε πρώτα χρόνια της ύπαρξής της- κινδυνεύει να κάνει ένα θεμελιακό, ολέθριο σφάλμα που μπορεί να παρασύρει την ίδια την Κομμουνιστική Διεθνή, να την σβήσει σαν επαναστατικό παράγοντα από τον πολιτικό χάρτη για μια ολόκληρη εποχή της ιστορίας.

Ας μην το βλέπουν οι τυφλοί και οι δειλοί! Ας μας κατηγορούν οι συκοφάντες και οι έμμοιθο δημοσιογράφοι για συμμαχία με την αντεπανάσταση! Στη γλώσσα τους η αντεπανάσταση δεν είναι εκείνο που ενισχύει τον παγκόσμιο ιμπεριαλισμό, αλλά περισσότερο αυτό που ταραξεί τη χώνευση του Κομμουνιστή γραφειοκράτη. Τους Μπολσεβίκους - Λενινιστές η συκοφαντία δεν θα τους τρομάξει ούτε θα τους εμποδίσει να εκπληρώσουν το επαναστατικό τους καθήκον. Τίποτε δεν θα παραισιωηθεί, τίποτε δεν θα μισοειπωθεί. Θα το φωνάξουμε καθαρά και δυνατά στους πρωτοπόρους εργάτες. Υστερα από την "τρίτη περίοδο" του τυχοδιωκτισμού και της κομπορρημοσύνης, ανοίγει τώρα η "τέταρτη περίοδος" του πανικού και των συνθηκολογήσεων.

Αν μεταφράσουμε τη σιωπή των τωρινών ηγετών του Σοβιετικού Κομμουνιστικού Κόμματος στην καθομιλουμένη, αυτή η σιωπή σημαίνει: "αφήστε μας ήσυχους!" Οι εσωτερικές δυσκολίες της ΕΣΣΔ είναι πολύ μεγάλες. Οι οικονομικές και κοινωνικές αντιφάσεις συνεχίζουν να επιδεινώνονται. Η διαφθορά του μηχανισμού, αναπόφευκτη συνέπεια ενός άζεστου καθεστώτος, έχει πάρει πραγματικά απειλητικές διαστάσεις. Οι πολιτικές σχέσεις και προπάντων οι σχέσεις στο εσωτερικό του κόμματος, οι σχέσεις ανάμεσα στον διεφθαρμένο μηχανισμό και στη διαλυμένη μάζα έχουν ενταθεί στο έπακρο. Όλη η σοφία της γραφειοκρατίας περιορίζεται στην αναμονή μήπως καλύτερέψει η κατάσταση, στην αναβολή. Η κατάσταση στη Γερμανία εγκυμονεί φανερούς κινδύνους τρανταγμών. Μα ακριβώς, ο σταλινικός μηχανισμός φοβάται περισσότερο από κάθε τι άλλο τους τρανταγμούς. "Αφήστε μας ήσυχους! Αφήστε μας ν'αντιμετωπίσουμε πρώτα τις δυσκολότερες εσωτερικές αντιφάσεις μας και μετά βλέπουμε". Αυτό το πνεύμα επικρατεί στις ανώτε-

ρες σφαίρες της σταλινικής φράξιας. Ακριβώς αυτό κρύβεται πίσω από την σκανδαλώδη σιωπή των "ηγετών" σε μια στιγμή που το πιο στοιχειώδες καθήκον των επαναστατών είναι να μιλήσουν καθαρά και ξάστερα.

Δεν είναι καθόλου παράξενο ότι η ύπουλη σιωπή της ηγεσίας της Μόσχας έστειλε σήμα πανικού στους Βερολινέζους ηγέτες. Τώρα που πρέπει να προετοιμαστεί για να οδηγήσει τις μάζες στις αποφασιστικές μάχες, η ηγεσία του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος δείχνει φοβισμένη, διστάζει και υπεκφεύγει με κούφιας φράσεις. Τούτοι οι άνθρωποι δεν έχουν συνηθίσει να δρουν με δική τους ευθύνη. Ονειρεύονται από τώρα ένα τρόπο για να μπορέσουν να αποδείξουν ότι ο "μαρξισμός-λενινισμός" απαιτεί την εγκατάλειψη του αγώνα.

Πάνω σ' αυτό το θέμα δεν φαίνεται ακόμα ότι έχουν επινοήσει μια ολοκληρωμένη θεωρία. Αλλά αυτή η θεωρία υπάρχει κιόλας στην ατμόσφαιρα. Περνάει από στόμα σε στόμα και ξεπροβάλλει μέσα σε άρθρα και λόγους. Η ουσία αυτής της θεωρίας είναι τούτη: Ο φασισμός ανεβαίνει ασυγκράτητα, ό,τι και να κάνουμε η νίκη του είναι αναπόφευχτη· αντί να ριχτούμε "τυφλά" στον αγώνα και να συντριβούμε, είναι καλύτερα να συμπτυχθούμε, να αφήσουμε στο φασισμό τη δυνατότητα να πάρει την εξουσία και να εκτεθεί. Και τότε- ω τότε!- θα δείξουμε τι αξίζουμε.

Το τυχοδιωκτικό πνεύμα και η επιπολαιότητα, σύμφωνα με τους νόμους της πολιτικής ψυχολογίας, ανοίγουν το δρόμο στις υποκλίσεις και στην συνθηκολόγηση. Τη νίκη των φασιστών, που πριν ένα χρόνο τη θεωρούσαν αδύνατη, σήμερα τη θεωρούν σίγουρη. Κάποιος Κουουσίεν, εμπνεόμενος στα παρασκήνια από κάποιον Ράντεκ, ετοιμάζει ετοιμάζει για τον Στάλιν μια μεγαλοφυή στρατηγική φόρμουλα: έγκαιρη υποχώρηση, τράβηγμα των επαναστατικών στρατευμάτων έξω από την ζώνη του πυρός και στήσιμο στο φασισμό μιάς παγίδας που θα έχει τη μορφή της κρατικής εξουσίας.

Αν η θεωρία αυτή υιοθετηθεί τελικά από το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα και καθορίσει την πολιτική πορεία αυτού κόμματος τους επρχόμενους μήνες, τότε η Κομμουνιστική Διεθνής θα έχει κάνει μια προδοσία που η σημασία της δεν θα είναι μικρότερη από την προδοσία της Σοσιαλδημοκρατίας την 4η Αυγούστου του 1914¹ και οι συνέπειές της σήμερα θα είναι ακόμα πιο φοβερές.

Το καθήκον της Αριστερής Αντιπολίτευσης είναι να σημάνει τον κώδωνα του κινδύνου: η ηγεσία της Κομμουνιστικής Διεθνούς οδηγεί το γερμανικό προλεταριάτο σε μία τεράστια καταστροφή που αιτία της είναι η πανικόβλητη συνθηκολόγηση μπροστά στο φασισμό.

Η κατάληψη της εξουσίας από τους "Εθνικοσοσιαλιστές" θα σήμαινε προπάντων την εξόντωση του ανθού του γερμανικού προλεταριάτου, την καταστροφή των οργανώσεών του, το χάσιμο της εμπιστοσύνης στον ίδιο τον εαυτό του και στο μέλλον του. Αν πάρουμε υπόψη πόσο πιο ώριμες και πιο οξυμένες είναι οι κοινωνικές αντιφάσεις που υπάρχουν στη Γερμανία, το καταχθόνιο έργο του ιταλικού φασισμού θα φαινόταν ασφαλώς σαν ένα ασήμαντο και σχεδόν ανθρωπιστικό πείραμα μπροστά στο έργο του γερμανικού Εθνικοσοσιαλισμού.

Υποχώρηση, λέτε εσείς, οι χθεσinoί προφήτες της "τρίτης περιόδου"; Οι ηγέτες και οι οργανώσεις μπορούν να υποχωρήσουν. Μεμονωμένα άτομα μπορούν να κρυφτούν. Αλλά η εργατική τάξη, μπροστά σε μια φασιστική εξουσία, δεν μπορεί πουθενά να υποχωρήσει, πουθενά να κρυφτεί. Αν δεχτούμε το πιο απίστευτα τερατώδες ενδεχόμενο, ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα θα αποφύγει πραγματικά τη μάχη και συνεπώς θα παραδώσει το προλεταριάτο στο θανάσιμο εχθρό του, αυτό το εγχείρημα θα έχει σαν συνέπεια να ξεσπάσουν φοβερές μάχες, όχι πριν αλλά μετά από την άνοδο των φασιστών στην εξουσία, δηλαδή μέσα σε συνθήκες άπειρα ευνοικότερες για τους φασίστες. Ο αγώνας ενός προλεταριάτου, προδομένου από την ίδια την ηγεσία του, αιφνιδιασμένου, αποπροσανατολισμένου, απελπισμένου, ενάντια στο φασιστικό καθεστώς θα μεταβαλλόταν σε μια σειρά από φοβερές και μάταιες εκρήξεις. Μια δεκάδα προλεταριακές εξεγέρσεις, μια δεκάδα από αλλεπάλληλες ήττες δεν θα εξασθένιζαν το γερμανικό προλεταριάτο, όσο το εξασθενεί αυτή τη στιγμή η υποχώρησή του μπροστά στο φασισμό, την ώρα που τίθεται ακόμη το ζήτημα ποιός θάνατο το αφεντικό στη Γερμανία.

Ο φασισμός δεν βρίσκεται ακόμα στην εξουσία. Ο δρόμος δεν είναι ακόμα ανοιχτός σ' αυτόν. Οι ηγέτες του φασισμού φοβούνται ακόμα να τολμήσουν, καταλαβαίνουν ότι το παιχνίδι είναι χοντρό, ότι παίζουν με τα κεφάλια τους. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, οι τάσεις για συνθηκολόγηση που δείχνουν οι ηγέτες του κομμουνισμού, το μόνο που κάνουν είναι να προσφέρουν στους φασίστες μια απρόσμενη απλοποίηση και διευκόλυνση για να πραγματοποιήσουν τους στόχους τους.

Αν ακόμα και τώρα σημαντικοί κύκλοι της αστικής τάξης φοβούνται τα πειράματα του φασισμού, είναι γιατί δεν επιθυμούν τρανταγμούς, δεν θέλουν ένα μακροχρόνιο και γεμάτο απειλές εμφύλιο πόλεμο. Όμως η πολιτική συνθηκολόγηση του Κομμουνιστικού Κόμματος, που ανοίγει στους φασίστες το δρόμο προς την εξουσία, ωθεί ολότελα προς τον φασισμό τις μεσαίες τάξεις, τη διατακτική ακόμα μικροαστική τάξη, καθώς και σημαντικά τμήματα

του προλεταριάτου.

Βέβαια, ο φασισμός, που θριαμβεύει σήμερα, θα πέσει κάποτε, θύμα των αντικειμενικών αντιφάσεων και της ίδιας της ανικανότητάς του. Αλλά στο μεταξύ, στο άμεσο μέλλον, για μια περίοδο που μπορεί να προβλεφτεί για τα επόμενα δέκα ή είκοσι χρόνια, η νίκη του φασισμού στη Γερμανία θα σήμαινε ένα ρήγμα στην ανάπτυξη της επαναστατικής εξέλιξης, την κατάρρευση της Κομμουνιστικής Διεθνούς, το θρίαμβο του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού με την πιο αποκρουστική και πιο αιματηρή μορφή του.

Η νίκη του φασισμού στη Γερμανία θα οδηγούσε αναπόφευχτα σ' ένα πόλεμο ενάντια στην ΕΣΣΔ.

Θα ήταν πραγματικά καθαρή πολιτική βλακεία να πιστεύουμε ότι οι γερμανοί Εθνικοσοσιαλιστές μόλις ανέβαιναν στην εξουσία θα άρχιζαν τον πόλεμο με την Γαλλία ή έστω με την Πολωνία. Ο αναπότρεπτος εμφύλιος πόλεμος ενάντια στο γερμανικό προλεταριάτο θα δεσμεύσει το φασισμό στην εξωτερική του πολιτική, στη διάρκεια της πρώτης περιόδου της κυριαρχίας του. Ο Χίτλερ θα χρειάζεται τον Πίλσούντσκι όπως και ο Πίλσούντσκι τον Χίτλερ. Κι ο ένας κι ο άλλος θα γίνουν όργανα της Γαλλίας. Αν για την ώρα η γαλλική αστική τάξη φοβάται την κατάληψη της εξουσίας από τους γερμανούς φασίστες σαν ένα άλμα προς το άγνωστο, δεν είναι λιγότερο βέβαιο ότι την μέρα της νίκης του Χίτλερ, η γαλλική αντίδραση, "εθνικιστική" ή ριζοσπαστικοσοσιαλιστική, θα ποντάρει ολότελα πάνω στο γερμανικό φασισμό.

Καμιά από τις "κανονικές" αστικές κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις δεν μπορεί σήμερα να διακινδυνέψει ένα πόλεμο ενάντια στην ΕΣΣΔ, παρόμοιο εγχείρημα θα συνεπαγόταν αναρίθμητες εσωτερικές περιπλοκές. Μα αν ο Χίτλερ φτάσει στην εξουσία, αν συντρίψει μετά την πρωτοπορία των γερμανών εργατών, αν κοινορτοποιήσει και γονατίσει το προλεταριάτο στο σύνολό του για χρόνια, η φασιστική κυβέρνηση θάναη η μόνη ικανή να αποτολμήσει ένα πόλεμο ενάντια στην ΕΣΣΔ. Φυσικά θα τον κάνει μαζί με την Πολωνία και την Ρουμανία, με τα άλλα συνοριακά κράτη, και στην Απω Ανατολή με την Ιαπωνία. Σε μια τέτοια επιχείρηση η κυβέρνηση του Χίτλερ θα ήταν το εκτελεστικό όργανο όλου του παγκόσμιου καπιταλισμού. Ο Κλεμανσώ, ο Μίλλερν, ο Λούντ Τζώρτζ, ο Ουίλσον δεν μπόρεσαν να κάνουν ανοιχτό πόλεμο ενάντια στη Δημοκρατία των Σοβιέτ, κατόρθωσαν όμως επί τρία χρόνια να υποστηρίζουν τα στρατεύματα του Ντενίκιν, του Κόλτσας, του Βράνγκελ.² Σε περίπτωση νίκης του, ο Χίτλερ, θα γίνει ο υπερ-Βράνγκελ της παγκόσμιας αστικής τάξης.

Είναι ανώφελο (και μάλιστα αδύνατο) να προβλέψουμε πώς θα τελειώνει

μια τόσο μεγάλη σύγκρουση. Είναι όμως απόλυτα καθαρό ότι αν ο πόλεμος της παγκόσμιας αστικής τάξης ενάντια στα Σοβιέτ εξαπολυθεί μετά την άνοδο των γερμανών φασιστών στη εξουσία, τότε η ΕΣΣΔ θα βρισκόνταν σε τρομερή απόγνωση και θα αναγκαζόταν σ'έναν αγώνα ζωής και θανάτου μέσα στις πιο δύσκολες και επικίνδυνες συνθήκες. Η συντριβή του γερμανικού προλεταριάτου από το φασισμό θα συνεπαγόταν τουλάχιστον τη μισή κατάρευση της Δημοκρατίας των Σοβιέτ.

Αλλά πριν κριθεί στα ευρωπαϊκά πεδία μαχών το ζήτημα πρέπει να λυθεί μέσα στη Γερμανία. Να γιατί λέμε ότι στη Γερμανία βρίσκεται το κλειδί της παγκόσμιας κατάστασης. Ποιός κρατά αυτό το κλειδί; Για την ώρα βρίσκεται στα χέρια του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Το κόμμα δεν το έχασε ακόμα. Μπορεί όμως να το χάσει. Η ηγεσία του κόμματος τραβά σ' αυτό το δρόμο.

Οποίος κηρύχνει τη "στρατηγική υποχώρηση", δηλαδή μια συνθηκολόγηση, όποιος ανέχεται τέτοια κηρύγματα, είναι ένας προδότης. Οι προπαγανδιστές μιας υποχώρησης μπροστά στους φασίστες πρέπει να θεωρηθούν σαν ακούσιοι πράκτορες του εχθρού μέσα στις γραμμές του προλεταριάτου.

Το στοιχειώδες επαναστατικό καθήκον του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος είναι να διακηρύξει: ο φασισμός δεν μπορεί να φτάσει στην εξουσία παρά διαμέσου ενός εμφυλίου πολέμου αμειλικτού και εξοντωτικού, ανελέητου. Αυτό πρέπει να το ξέρουν πρώτα απ' όλους οι κομμουνιστές εργάτες. Αυτό πρέπει να το μάθουν οι σοσιαλδημοκράτες εργάτες, οι ακομμάτιστοι, όλο το προλεταριάτο. Αυτό πρέπει να το ξέρει το παγκόσμιο προλεταριάτο. Αυτό πρέπει να το ξέρει προπάντων ο Κόκκινος Στρατός.

Μα δεν είναι πραγματικά ανέλπιδος ο αγώνας;

Στα 1923 ο Μπράντλερ υπερτιμούσε τερατωδώς τη δύναμη του φασισμού και έτσι κάλυπτε τη δική του συνθηκολόγηση. Το παγκόσμιο προλεταριάτο υφίσταται ως τώρα τις συνέπειες εκείνης της στρατηγικής. Η ιστορική συνθηκολόγηση του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος και της Κομμουνιστικής Διεθνούς το 1923 χρησίμευσε σαν βάση για την ανάπτυξη του φασισμού. Σήμερα ο γερμανικός φασισμός κατέχει μια πολιτική δύναμη απείρως ανώτερη από εκείνη που διέθετε πριν οχτώ χρόνια. Ολον αυτό τον καιρό δεν σταμάτησαμε τις προειδοποιήσεις ενάντια στην υποτίμηση του φασιστικού κινδύνου και δεν πρόκειται τώρα να παραγνωρίσουμε αυτόν το κίνδυνο. Γι' αυτό ακριβώς μπορούμε και πρέπει να πούμε στους γερμανούς επαναστάτες εργάτες: οι ηγέτες σας πέφτουν από το ένα άκρο στο άλλο άκρο.

Ως τώρα η κυριότερη δύναμη των φασιστών είναι η δύναμή τους σε αριθ-

μούς. Ναι, παίρνουν πολλούς ψήφους στις εκλογές. Αλλά στον κοινωνικό αγώνα δεν αποφασίζει το ψηφοδέλτιο. Οι κύριες δυνάμεις του φασισμού αποτελούνται πάντα από την μικροαστική τάξη και την νέα μεσαία τάξη: μικροβιοτέχνες και μαγαζάτορες των πόλεων, δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, τεχνικοί, διανοούμενοι, ξεπεσμένοι χωρικοί. Στη ζυγαριά μιας εκλογικής στατιστικής χίλιοι φασιστικοί ψήφοι ισοδυναμούν με χίλιους κομμουνιστικούς ψήφους. Μα στον επαναστατικό αγώνα χίλιοι εργάτες που δουλεύουν σε ένα μεγάλο εργοστάσιο αξίζουν εκατό φορές πιά πολύ απ' όσο χίλιοι κρατικοί υπάλληλοι, γραφιάδες, μαζί με τις γυναίκες και τις πεθερές τους. Το μεγαλύτερο μέρος της φασιστικής μάζας αποτελείται από ανθρώπινη σκόνη.

Οι Σοσιαλεπαναστάτες στη ρώσικη επανάσταση ήταν το κόμμα που έπαιρνε τους πιο πολλούς ψήφους. Αυτούς ψηφίζανε τα πρώτα χρόνια, όλοι όσοι δεν ήταν συνειδητοί αστοί ή συνειδητοί εργάτες. Ακόμα και στη Συντακτική Εθνοσυνέλευση, δηλαδή μετά την Επανάσταση του Οκτώβρη, οι Σοσιαλεπαναστάτες είχαν την πλειοψηφία. Γι' αυτό θεωρούνταν σαν το μεγάλο εθνικό κόμμα. Αποδείχτηκε πως ήταν ένα μεγάλο μηδενικό.

Δεν έχουμε την πρόθεση να βάλουμε το σημείο της εξίσωσης ανάμεσα στους ρώσους Σοσιαλεπαναστάτες και τους γερμανούς Εθνικοσοσιαλιστές. Μα υπάρχουν αναμφισβήτητα μεταξύ τους πολύ σημαντικές ομοιότητες για όποιον θέλει να φωτίσει το ζήτημα που εξετάζουμε εδώ. Οι Σοσιαλεπαναστάτες αποτελούσαν το κόμμα τις σύγχυσης των λαϊκών ελπίδων. Οι Εθνικοσοσιαλιστές είναι το κόμμα της εθνικής απελπισίας. Η μικροαστική τάξη δείχνεται η πιο ικανή για να περάσει από την ελπίδα στην απελπισία, παρασύροντας μαζί της ένα μέρος του προλεταριάτου. Η κυριότερη μάζα των Εθνικοσοσιαλιστών, όμοια με εκείνη των Σοσιαλεπαναστατών, αποτελείται από ανθρώπινη σκόνη.

Ερμαιοι του πανικού τους οι στρατηγοί της συμφοράς ξεχνούν το πιο ουσιαστικό: τη μεγάλη κοινωνική και μαχητική υπεροχή του προλεταριάτου. Οι δυνάμεις του προλεταριάτου δεν έχουν εξαντληθεί. Το προλεταριάτο είναι ικανό όχι μόνο να αγωνιστεί, αλλά και να νικήσει. Όταν μας μιλάνε για ψυχολογία αποθάρρυνσης που υπάρχει μέσα στα εργοστάσια, τις περισσότερες φορές εκφράζουν την αποθάρρυνση που επικρατεί μέσα στους παρατηρητές, δηλαδή ανάμεσα στους κομματικούς αξιωματούχους που έχουν χάσει το μπούσουλα. Πρέπει όμως επίσης να μη λησμονούμε ότι οι εργάτες ανησυχούν από την πολυπλοκότητα της κατάστασης και από τη σύγχυση που εκδηλώνεται στους ηγετικούς κύκλους. Οι εργάτες αντιλαμβάνονται ότι μια μεγάλη μάχη απαιτεί μια σταθερή ηγεσία. Δεν τρομάζουν ούτε από τη δύναμη

του φασισμού ούτε από την ανάγκη μιας άγριας πάλης. Ανησυχούν για την αβεβαιότητα, τη δισταχτικότητα, τις ταλαντεύσεις της ηγεσίας τους στην πιο κρίσιμη στιγμή. Αν τώρα υπάρχει μέσα στα εργοστάσια κάποια υποτονικότητα, δεν θα μείνει ίχνος από αυτήν από την στιγμή που το κόμμα θα υψώσει τη φωνή του δυνατή, καθαρή, σίγουρη.

Αναμφισβήτητα οι φασίστες διαθέτουν στελέχη σοβαρά εκπαιδευμένα για τη μάχη, έχουν έμπειρες ομάδες κρούσης. Δεν πρέπει να αντιμετωπίζουμε επιπόλαια το ζήτημα: οι "αξιωματικοί" παίζουν μεγάλο ρόλο ακόμα και σ' ένα στρατό δημιουργημένο για τον εμφύλιο πόλεμο. Αλλά το αποφασιστικό στοιχείο δεν είναι οι αξιωματικοί: είναι οι στρατιώτες. Αλλά, οι στρατιώτες του προλεταριακού στρατού είναι ασύγκριτα ανώτεροι, πιο αξιόπιστοι και πιο αποφασισμένοι, από τους στρατιώτες του στρατού του Χίτλερ.

Όταν ο φασισμός πάρει την εξουσία, θα βρει εύκολα τους στρατιώτες του. Όταν διαθέτει τον κρατικό μηχανισμό μπορεί να σχηματίσει ένα στρατό από αστόπαιδα, διανοούμενους, διοικητικούς υπαλλήλους, απογοητευμένους εργάτες, αλήτες κτλ. Παράδειγμα: ο ιταλικός φασισμός. Αλλά κι εδώ πρέπει να πούμε ότι πουθενά δεν φάνηκε μέχρι τώρα σε μια σοβαρή ιστορική δοκιμασία η μαχητική αξία της φασιστικής миліτοίας στην Ιταλία. Ο γερμανικός φασισμός, όμως, προς το παρόν δεν είναι ακόμα στην εξουσία. Για να την καταλάβει θα χρειαστεί ακόμα να παλέψει ενάντια στο προλεταριάτο. Θα μπει σ' αυτό τον αγώνα το Κομμουνιστικό Κόμμα διαθέτοντας χειρότερο στρατό από τους φασίστες; Και μπορούμε να δεχτούμε ποτέ, ότι οι γερμανοί εργάτες, που κρατάνε στα χέρια τους τα παντοδύναμα μέσα παραγωγής και μεταφορών, που από τις ίδιες τις συνθήκες εργασίας τους σχηματίζουν ένα στρατό του σιδήρου, του κάρβουνου, του σιδηροδρόμου, του ηλεκτρισμού, δεν θα ξετυλίξουν μέσα στον αποφασιστικό αγώνα την ασύγκριτη υπεροχή τους απέναντι στην ανθρώπινη σκόνη που αντιπροσωπεύει ο Χίτλερ;

Υπάρχει ακόμα ένα σημαντικό στοιχείο άντλησης δύναμης για ένα κόμμα ή για μια τάξη: είναι η εικόνα που δημιουργεί αυτό το κόμμα ή αυτή τη τάξη για το συσχετισμό των δυνάμεων μέσα στη χώρα. Σε κάθε πόλεμο ο εχθρός προσπαθεί να περάσει μια υπερβολική εικόνα για τις δυνάμεις του. Αυτό ήταν ένα από τα μυστικά της στρατηγικής του Ναπολέοντα. Ο Χίτλερ μπορεί να ψευδολογεί όχι λιγότερο επιδέξια από τον Ναπολέοντα. Αλλά ο κομμασμός του μπορεί να τον εξυπηρετεί σ' αυτόν τον πόλεμο μόνο από την στιγμή που αρχίζουν να τον πιστεύουν οι κομμουνιστές. Περίσσότερο από κάθε τι άλλο αυτή την ώρα χρειάζεται μια πραγματική εκτίμηση των δυνάμεων. Τι διαθέτουν οι Εθνικοσοσιαλιστές μέσα στα εργοστάσια, μέσα στους σιδηρο-

δρομικούς, μέσα στο στρατό; Πόσους οργανωμένους και οπλισμένους αξιωματικούς έχουν; Μια καθαρή ανάλυση της κοινωνικής σύνθεσης των δύο στρατοπέδων, μια διαρκής άγρυπνη καταγραφή των δυνάμεων που υπάρχουν, να ποιές είναι οι πηγές μιας αλάνθαστης επαναστατικής αισιοδοξίας.

Τούτη τη στιγμή η δύναμη των Εθνικοσοσιαλιστών έγκειται όχι τόσο στον ίδιο το στρατό τους, όσο στη διάσπαση που υπάρχει στις γραμμές των θανάσιμων εχθρών τους. Ακριβώς, όμως, η πραγματικότητα του φασιστικού κινδύνου, το δυνάμωμα και το πλησίασμα αυτής της απειλής, η συναίσθηση της ανάγκης να αποτραπεί με κάθε θυσία αυτός ο κίνδυνος, είναι εκείνα που επιβάλλουν στους εργάτες το καθήκον να σφίξουν τις γραμμές τους για την ίδια τους την άμυνα. Η συσπείρωση των προλεταριακών δυνάμεων θα γίνει τόσο γρηγορότερα και τόσο πιο πετυχημένα, όσο πιο αξιόπιστος θα είναι ο άξονας αυτής της της διαδικασίας, δηλαδή το Κομμουνιστικό Κόμμα. Το κλειδί της κατάστασης είναι ακόμα στα χέρια αυτού του κόμματος. Αλλοιμονό του αν αφήσει να του πέσει!

Τα τελευταία χρόνια οι υπάλληλοι της Κομμουνιστικής διεθνούς φωνάζουν με κάθε ευκαιρία, συχνά χωρίς λόγο, για τον κίνδυνο πολέμου που απειλεί άμεσα την ΕΣΣΔ. Σήμερα αυτός ο κίνδυνος παρουσιάζεται πραγματικά και με μορφή συγκεκριμένη. Για κάθε επαναστάτη εργάτη το παρακάτω αξίωμα πρέπει να θεωρείται σαν αυτονόητο: αν οι φασίστες επιχειρήσουν να καταλάβουν την εξουσία στη Γερμανία, δεν μπορεί να μην ακολουθήσει μια κινητοποίηση του Κόκκινου Στρατού. Για το προλεταριακό κράτος τίθεται καθάρα και απλά ζήτημα για την ίδια την επαναστατική άμυνά του στην κυριολεξία. Η Γερμανία δεν είναι μόνο Γερμανία. Είναι η καρδιά της Ευρώπης. Κι ο Χίτλερ δεν είναι μόνο ο Χίτλερ. Είναι ο υποψήφιος υπερ-Βράνγκελ. Αλλά ο Κόκκινος Στρατός δεν είναι μόνο Κόκκινος Στρατός. Είναι ένα όργανο της παγκόσμιας προλεταριακής επανάστασης!

26 Νοέμβρη 1931

Λέον Τρότσκι

ΚΑΙ ΤΩΡΑ;

Ζωτικά ερωτήματα για το προλεταριάτο της Γερμανίας

Ο ρωσικός καπιταλισμός αποδείχθηκε ο πιο αδύνατος κρίκος της ιμπεριαλιστικής αλυσίδας εξαιτίας της ακραίας καθυστέρησής του. Ο γερμανικός καπιταλισμός αποδεικνύεται αδύνατος κρίκος εξαιτίας ενός διαμετρικά αντίθετου λόγου: στη σημερινή κρίση είναι ο πιο ανεπτυγμένος καπιταλισμός μέσα στις συνθήκες του ευρωπαϊκού αδιέξοδου. Όσο πιο μεγάλη είναι η δυναμική των παραγωγικών δυνάμεων της Γερμανίας, τόσο πιο πολύ πνίγεται από το σύστημα των κρατών της Ευρώπης - που μοιάζει περισσότερο με το "σύστημα" των κλουβιών ενός μικρού επαρχιακού ζωολογικού κήπου. Κάθε στροφή της συγκυρίας φέρνει τον γερμανικό καπιταλισμό αντιμέτωπο με τα ίδια προβλήματα που είχε προσπαθήσει να λύσει μέσα από τον [Πρώτο Παγκόσμιο] πόλεμο. Κάτω από το καθεστώς των Χοεντζόλερν η γερμανική αστική τάξη προετοιμαζόταν να "οργανώσει την Ευρώπη". Κάτω από το καθεστώς Μπρύνινγκ - Κούρτιους αυτό που προσπάθησε ήταν να δημιουργήσει... τελωνιακή ένωση με την Αυστρία. Τόσο χαμηλά έχουν ξεπέσει οι επιδιώξεις, οι δυνατότητες, οι προοπτικές! Αλλά [η Γερμανία] αναγκάστηκε να κάνει πίσω ακόμα και από αυτή την τελωνιακή ένωση. Όπως το σπιτάκι της μάγισσας στα παραμύθια, έτσι και το ευρωπαϊκό σύστημα μοιάζει με ένα χάρτινο πύργο. Η περιφημη ηγεμονία της Γαλλίας κινδυνεύει να καταρρεύσει αν μερικά εκατομμύρια Αυστριακοί ενωθούν με τη Γερμανία.

Για την Ευρώπη σαν σύνολο και πάνω απ' όλα για την Γερμανία δεν υπάρχει προοπτική ανάπτυξης μέσα από τον καπιταλιστικό δρόμο. Το ξεπέρα-

σμα της σημερινής κρίσης μέσα από το αυτόματο παιχνίδι των δυνάμεων του ίδιου του καπιταλισμού - πάνω στα κόκκαλα των εργατών - θα σήμαινε απλώς την επανεμφάνιση όλων των αντιφάσεων στο επόμενο στάδιο και μάλιστα σε μια πιο οξυμένη και πιο συμπυκνωμένη μορφή.

Μόνο να μειωθεί μπορεί το ειδικό βάρος της Ευρώπης στην παγκόσμια οικονομία. Ήδη στο κούτελο της Ευρώπης είναι κολλημένες οι αμερικάνικες ταμπέλες: το σχέδιο Ντόους, το σχέδιο Γιανγκ, το μορατόριουμ Χούβερ. Η Ευρώπη κατάντησε να συντηρείται με αμερικάνικα επιδόματα.

Η αποσύνθεση του καπιταλισμού σημαίνει κοινωνική και πολιτιστική σαπίλα. Έχει κλείσει ο δρόμος για παραπέρα κανονική εσωτερική διαφοροποίηση στο εσωτερικό των εθνών, για παραπέρα ανάπτυξη του προλεταριάτου σε βάρος των ενδιάμεσων τάξεων. Η συνέχιση της κρίσης δεν μπορεί να φέρει παρά μόνο την εξαθλίωση της μικροαστικής τάξης και την μεταμόρφωση όλο και μεγαλύτερων κομματιών της εργατικής τάξης σε λούμπεν-προλεταριάτο. Ο κίνδυνος αυτός, πιο αιχμηρός απ' οποιοδήποτε άλλον, σφίγγει από το λαίμό την αναπτυσσόμενη καπιταλιστική Γερμανία.

Το πιο σάπιο κομμάτι της καπιταλιστικής Ευρώπης είναι η σοσιαλδημοκρατική γραφειοκρατία. Ξεκίνησε το ταξίδι της στην ιστορία κάτω από τις σημαίες του Μαρξ και του Ενγκελς και έβαλε σαν στόχο της καταστροφή της καπιταλιστικής κυριαρχίας. Με την εκρηκτική του άνοδο ο καπιταλισμός την άρπαξε και την έδωσε στο άρμα του. Στο όνομα των μεταρρυθμίσεων η Σοσιαλδημοκρατία πρόδωσε την επανάσταση, πρώτα στην πράξη και μετά και στα λόγια. Είναι αλήθεια ότι ο Κάουτσκι χρησιμοποιούσε για πολύ καιρό ακόμα την επαναστατική φρασεολογία, προσαρμόζοντάς την στις ανάγκες του ρεφορμισμού. Αντίθετα, ο Μπέρνσταϊν, αξίωσε από την αρχή την αποκήρυξη της επανάστασης, αφού ο καπιταλισμός έμπαινε σε μια περίοδο ειρηνικής ανάπτυξης χωρίς κρίσεις και χωρίς πολέμους. Παραδειγματικός προφητικός λόγος! Φαινομενικά, ανάμεσα στον Κάουτσκι και τον Μπέρνσταϊν υπήρχε τεράστια απόκλιση. Στην πραγματικότητα, όμως, αλληλοσυμπλήρωναν συμμετρικά ο ένας τον άλλο σαν την αριστερή και τη δεξιά μπότα στα πόδια του ρεφορμισμού.

Ο πόλεμος ξέσπασε. Η Σοσιαλδημοκρατία υποστήριξε τον πόλεμο στ' όνομα της μελλοντικής ευημερίας. Αλλά στη θέση της ευημερίας ήλθε η παρακμή. Η νέα επιδίωξη και το νέο συμπέρασμα δεν ήταν η αναγκαιότητα της επανάστασης λόγω της ανικανότητας του καπιταλισμού, αλλά ούτε και η συμφιλίωση των εργατών με τους καπιταλιστές μέσα από μεταρρυθμίσεις. Η νέα επιδίωξη της Σοσιαλδημοκρατίας είναι να εξασφαλίσει τη σωτηρία της α-

στικής τάξης, θυσιάζοντας ακόμα και τις μεταρρυθμίσεις.

Αλλά ούτε αυτός ήταν ο τελευταίος σταθμός του εκφυλισμού της. Η παρούσα κρίση που κλονίζει τον καπιταλισμό ανάγκασε τη Σοσιαλδημοκρατία να θυσιάσει τους καρπούς μακρών οικονομικών και κοινωνικών αγώνων και να ξαναρίξει τους γερμανούς εργάτες πίσω στο βιοτικό επίπεδο των πατέρων, των παππούδων και των προπάππων τους. Δεν υπάρχει πιο τραγικό ιστορικό θέαμα και συνάμα πιο αποκρουστικό, από την σιχαμερή αποσύνθεση του ρεφορμισμού μέσα στο ναυάγιο όλων των κατακτήσεων και των ελπίδων του. Το θέατρο διψά για νεωτερικότητα. Ας ανεβάξει πιο συχνά τους "Υφαντές" του Χάουπμαν, το πιο σύγχρονο από τα σύγχρονα δράματα. Και ας μη ξεχάσει ο διευθυντής του θεάτρου να κρατήσει τις θέσεις στην πρώτη σειρά για τους ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας.

Αλλά αυτοί οι ηγέτες δεν έχουν διάθεση για δράματα: έχουν φτάσει σε ακραία όρια προσαρμοστικότητας. Υπάρχει ένα όριο, κάτω από το οποίο η εργατική τάξη της Γερμανίας δεν μπορεί να αφήσει τον εαυτό της να πέσει εθελοντικά για μεγάλο χρονικό διάστημα. Αλλά το αστικό καθεστώς παλεύοντας για την επιβίωσή του δεν είναι είναι διατεθειμένο να αποδεχθεί αυτό το όριο. Τα έκτακτα διατάγματα του Μπρύνινγκ απλά ανιχνεύουν το έδαφος. Το καθεστώς Μπρύνινγκ διατηρείται χάρη στην άνανδρη υποστήριξη της σοσιαλδημοκρατικής γραφειοκρατίας, που κι αυτή με τη σειρά της στηρίζεται στην ψυχρή και με μισή καρδιά υποστήριξη ενός τμήματος του προλεταριάτου. Το σύστημα που βασίζεται στα γραφειοκρατικά διατάγματα είναι ασταθές και αναξιόπιστο. Ο καπιταλισμός έχει ανάγκη από μια άλλη πολιτική, πιο αποφασιστική. Η υποστήριξη από την Σοσιαλδημοκρατία, που ταυτόχρονα πρέπει να ρίχνει ύποπτες ματιές και στους ίδιους της τους εργάτες, δεν είναι μόνο ανεπαρκής, αλλά αρχίζει να γίνεται και στενάχωρη. Η περίοδος των ημίμετρων πέρασε. Για να προσπαθήσει να βρει μια καινούργια διέξοδο η αστική τάξη πρέπει να απαλλαγεί εντελώς από την πίεση των εργατικών οργανώσεων, να τις εκμηδενίσει, να τις καταστρέψει, να τις τσακίσει τελείως.

Σ' αυτό το σημείο, αρχίζει το ιστορικό έργο του φασισμού. Στήνει στα πόδια τους τις τάξεις που βρίσκονται ακριβώς πάνω από το προλεταριάτο και τρέμουν μήπως και κατρακυλίσουν στις γραμμές του. Τις οργανώνει και τις στρατιωτικοποιεί με έξοδα του χρηματιστικού κεφάλαιου, κάτω από τη σκέπη του επίσημου κράτους και τις προσανατολίζει στην καταστροφή όλων των προλεταριακών οργανώσεων, από τις πιο επαναστατικές μέχρι τις πιο μετριοπαθείς.

Ο φασισμός δεν είναι απλά ένα σύστημα αντιποίνων, βάρβαρης βίας και

αστυνομικής τρομοκρατίας. Ο φασισμός είναι ένα συγκεκριμένο κρατικό σύστημα που βασίζεται στο ξεριζώμα όλων των στοιχείων της προλεταριακής δημοκρατίας μέσα στην αστική κοινωνία. Η αποστολή του φασισμού δεν είναι μόνο να συντρίψει την κομμουνιστική πρωτοπορία, αλλά να κρατήσει ολόκληρη την τάξη σε μια κατάσταση αναγκαστικού κατακερματισμού. Για να πετύχει αυτό το στόχο, δεν αρκεί η φυσική εξόντωση του πιο επαναστατικού στρώματος της εργατικής τάξης. Πρέπει να καταστραφούν όλες οι εθελοντικές και ελεύθερες οργανώσεις, να διαλυθούν όλα τα αμυντικά όργανα του προλεταριάτου και να ξεριζωθούν όλα όσα πέτυχαν τα συνδικάτα και η Σοσιαλδημοκρατία μέσα σε τρία τέταρτα του αιώνα. Γιατί, σε τελευταία ανάλυση και το Κομμουνιστικό Κόμμα στηρίζεται σε αυτές τις κατακτήσεις.

Η Σοσιαλδημοκρατία προετοίμασε όλες τις αναγκαίες συνθήκες για τη νίκη του φασισμού. Αλλά έτσι προετοίμασε τους όρους και για τη δική της πολιτική διάλυση. Είναι απόλυτα σωστό να ρίχνουμε στη Σοσιαλδημοκρατία τις ευθύνες για το σύστημα των έκτακτων διαταγμάτων του Μπρύνινγκ και για τη φασιστική βαρβαρότητα που μας απειλεί. Αλλά είναι ολότελα ανόητο να ταυτίζουμε τη Σοσιαλδημοκρατία με το φασισμό.

Στην επανάσταση του 1848, η φιλελεύθερη αστική τάξη προετοίμασε με την πολιτική της τη νίκη της αντεπανάστασης, η οποία με τη σειρά της στράφηκε ενάντια στο φιλελευθερισμό. Ο Μαρξ και ο Ενγκελς μαστίγωσαν τη φιλελεύθερη αστική τάξη το ίδιο δυνατά όσο και ο Λασάλ - και μάλιστα η κριτική τους ήταν πολύ πιο βαθιά από εκείνου. Αλλά ενώ οι οπαδοί του Λασάλ έβαζαν στο ίδιο καζάνι, που το χαρακτήριζαν "αντιδραστική μάζα", την φιλελεύθερη αστική τάξη μαζί με την φεουδαρχική αντίδραση, ο Μαρξ και ο Ενγκελς εξοργίζονταν με αυτό τον ψεύτικο υπερ-ριζοσπαστισμό. Η λαθεμένη θέση που είχαν οι Λασαλικοί τους έκανε αρκετές φορές αθέλητα συνένοχους της μοναρχίας, παρά τον γενικά προοδευτικό χαρακτήρα της δράσης τους που ήταν αμέτρητα πιο σημαντική και πιο σοβαρή από τη δράση των φιλελευθέρων.

Η θεωρία του "σοσιαλ-φασισμού" αναπαράγει το θεμελιώδες λάθος του Λασαλισμού πάνω σε νέες ιστορικές βάσεις. Αφού παρουσιάζει τους Εθνικοσοσιαλιστές και τους Σοσιαλδημοκράτες σαν μια ενιαία φασιστική μάζα, η σταλινική γραφειοκρατία πέφτει σε πράξεις όπως η υποστήριξη του χιτλερικού δημοψηφίσματος, πράγμα που δεν είναι και πολύ διαφορετικό από τις συμμαχίες του Λασάλ με τον Βίσμαρκ.

Στη σημερινή φάση της πάλης ενάντια στη Σοσιαλδημοκρατία, ο γερμανικός κομμουνισμός πρέπει να στηριχθεί πάνω σε δυο γεγονότα: α) την πολιτι-

κή ευθύνη της Σοσιαλδημοκρατίας για το δυνάμωμα του φασισμού και β) την απόλυτα ασυμβίβαστη αντίθεση ανάμεσα στο φασισμό και τις εργατικές οργανώσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται η ίδια η Σοσιαλδημοκρατία.

Οι αντιφάσεις του γερμανικού καπιταλισμού φτάνουν τώρα σε τέτοια όξυνση που αναπόφευκτα θα ακολουθήσει η έκρηξη. Η ικανότητα προσαρμογής της Σοσιαλδημοκρατίας έφτασε στο σημείο όπου αρχίζει η αυτοσυναιρέση της. Τα λάθη της σταλινικής γραφειοκρατίας έχουν πλησιάζει το όριο της καταστροφής. Αυτή είναι η τριπλή φόρμουλα που χαρακτηρίζει την κατάσταση στη Γερμανία. Όλα τώρα βρίσκονται στην κόψη του ξυραφιού.

Όταν κάποιος αναγκαστικά παρακολουθεί τη ζωή στη Γερμανία από τις εφημερίδες που φτάνουν με καθυστέρηση μιας βδομάδας με το ταχυδρομείο, όταν τα χειρόγραφα χρειάζονται άλλη μια βδομάδα για να καλύψουν την απόσταση ανάμεσα στην Κωνσταντινούπολη και το Βερολίνο¹ και ύστερα περνούν κι άλλες βδομάδες μέχρι η μπροσούρα να φτάσει στον αναγνώστη, αναρωτιέται κανείς άθελά του: "Μήπως θα είναι πολύ αργά;". Και κάθε φορά απαντά: Όχι! Οι στρατοί που έχουν αντιπαραταχθεί για τον πόλεμο είναι τεράστιοι για να φοβάται κανείς ότι η έκβαση της σύγκρουσης θα κριθεί γρήγορα με μια αστραπιαία μάχη. Οι αντοχές του γερμανικού προλεταριάτου δεν έχουν εξαντληθεί. Οι δυνάμεις του δεν μπήκαν ακόμα σε κίνηση. Η λογική των γεγονότων θα γίνεται κάθε μέρα όλο και πιο επιτακτική. Και αυτό δικαιολογεί την προσπάθεια του συγγραφέα να δώσει αυτά που έχει να πει, έστω και με καθυστέρηση λίγων βδομάδων, δηλαδή μιας ολόκληρης ιστορικής περιόδου.

Η σταλινική γραφειοκρατία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι θα μπορούσε να ολοκληρώσει το έργο της με μεγαλύτερη ησυχία αν κρατούσε τον συγγραφέα αυτών των σελίδων περιορισμένο στην Πρίγκηπο. Ζήτησε και πέτυχε από την κυβέρνηση του σοσιαλδημοκρατη Μύλερ, την άρνηση θεώρησης του διαβατηρίου του ... "Μενσεβίκου": σε αυτή την περίπτωση το ενιαίο μέτωπο στήθηκε χωρίς καμιά καθυστέρηση ή δισταγμό. Σήμερα, στα επίσημα Σοβιετικά έντυπα οι σταλινικοί καταγγέλλουν ότι "υπερασπίζω" την κυβέρνηση Μπρύνγκ σε συνεργασία με τη Σοσιαλδημοκρατία που σε αντάλλαγμα κινεί τα νήματα για να μου επιτραπεί η είσοδος στη Γερμανία. Αντί ν' αγανακτήσουμε με αυτή τη χυδαιότητα, θα γελάσουμε με την βλακεία. Αλλά θα κόψουμε τα γέλια πολύ σύντομα, γιατί ο χρόνος είναι πιεστικός.

Τα γεγονότα θα μας δικαιώσουν, σ' αυτό δεν υπάρχει αμφιβολία. Αλλά με ποιο τρόπο η ιστορία θα προβάλει τη δική της απόδειξη; Με την καταστροφή της σταλινικής φράξιας ή με τη νίκη της μαρξιστικής πολιτικής;

Εδώ βρίσκεται η ουσία του όλου ζητήματος. Είναι ζήτημα της μοίρας όλου του γερμανικού λαού. Και όχι μόνο της δικής του.

...

Τα προβλήματα που εξετάζονται σε αυτή τη μπροσούρα δεν γεννήθηκαν χτες. Εννιά χρόνια τώρα η σταλινική ηγεσία της Κομιντέρν προχωρεί στην αναθεώρηση όλων των αξιών και στην αποδιοργάνωση της πρωτοπορίας του διεθνούς προλεταριάτου με σπασμωδικές τακτικές που στο σύνολό τους αποκαλούνται "η γενική γραμμή". Η ρωσική Αριστερή Αντιπολίτευση (Μπολσεβίκοι-Λενινιστές) διαμορφώθηκε όχι μόνο στη βάση των ρωσικών, αλλά επίσης και των διεθνών προβλημάτων. Ανάμεσα σε αυτά, το ζήτημα της επαναστατικής εξέλιξης στη Γερμανία δεν κατέχει καθόλου την τελευταία θέση. Στο συγκεκριμένο θέμα είχαν παρουσιαστεί οξείες διαφωνίες από το 1923. Τα χρόνια που ακολούθησαν ο συγγραφέας αυτών των γραμμών μίλησε πάνω από μια φορά για τα ζητήματα που έμπαιναν σε αμφισβήτηση. Σημαντικό μέρος των κριτικών εργασιών μου δημοσιεύτηκε στη γερμανική γλώσσα. Αυτή η μπροσούρα είναι μια συνεισφορά στη θεωρητική και πολιτική δουλειά της Αριστερής Αντιπολίτευσης. Πολλά από αυτά που ακολουθούν έχουν αναλυθεί λεπτομερειακά αλλού. Μου αρκεί να παραπέμψω τον αναγνώστη στα βιβλία μου *Η Τρίτη Διεθνής μετά τον Λένιν*, *Διαρκής Επανάσταση* κλπ. Σήμερα, που είμαστε όλοι αντιμέτωποι με διαφωνίες που έχουν αποκτήσει τη μορφή ενός μεγάλου ιστορικού προβλήματος, μπορεί κανείς να εκτιμήσει τις αιτίες τους καλύτερα και βαθύτερα. Για ένα σοβαρό επαναστάτη, για έναν αληθινό Μαρξιστή, αυτή η μελέτη είναι απόλυτα ουσιαστική. Οι εκλεκτικιστές ζουν με ιδέες που έχουν συγκυριακό χαρακτήρα και με αυτοσχεδιασμούς που ξεπηδούν από την πίεση των γεγονότων. Μαρξιστικά στελέχη ικανά να προσφέρουν ηγεσία στην προλεταριακή επανάσταση μπορούν να εκπαιδευθούν μόνο με την αδιάκοπη και συνδυασμένη επεξεργασία των προβλημάτων και των διαφωνιών.

1. Η Σοσιαλδημοκρατία

Το "Σιδερένιο Μέτωπο" είναι ουσιαστικά ένα μπλοκ αριθμητικά ισχυρών σοσιαλδημοκρατικών συνδικάτων και αδύνατων ομάδων "δημοκρατικών" αστών οι οποίοι έχουν χάσει κάθε στήριγμα μέσα στο λαό και κάθε εμπιστοσύνη στον εαυτό τους. Όταν φτάνει η στιγμή του αγώνα, τα πτώματα δεν έχουν να προσφέρουν τίποτα, εκτός από το να εμποδίζουν τους ζωντανούς να αγωνιστούν. Οι αστοί σύμμαχοι χρησιμεύουν στους σοσιαλδημοκράτες ηγέτες για να χαλιναγωγούν τις εργατικές οργανώσεις. Να παλέψουμε, να πα-

λέψουμε... αλλά όλα αυτά είναι λόγια και μόνο λόγια. Με την βοήθεια του Θεού όλα θα λυθούν χωρίς να υπάρξει αιματοκύλισμα. Είναι δυνατόν πραγματικά ν' αποφασίσουν οι φασίστες να περάσουν από τα λόγια στις πράξεις; Αυτοί, οι σοσιαλδημοκράτες, δεν ακολούθησαν ποτέ τέτοια πορεία, κι ωστόσο δεν είναι χειρότεροι απ' όλο τον άλλο κόσμο.

Σε περίπτωση πραγματικού κινδύνου η Σοσιαλδημοκρατία δεν στηρίζει τις ελπίδες της στο "Σιδερένιο Μέτωπο", αλλά στην πρωσική αστυνομία. Λογαριάζουν χωρίς τον ξενοδόχο! Το γεγονός ότι οι αστυνομικοί υπάλληλοι στρατολογήθηκαν σε μεγάλο μέρος ανάμεσα στους σοσιαλδημοκράτες εργάτες δεν λέει απολύτως τίποτα. Η συνείδηση καθορίζεται από το περιβάλλον, ακόμα και σε αυτή την περίπτωση. Ο εργάτης που γίνεται αστυνομικός στην υπηρεσία του αστικού κράτους είναι ένας αστός μπάτσος και όχι εργάτης. Τα τελευταία χρόνια, αυτοί οι αστυνομικοί έδωσαν μάχες πολύ περισσότερο ενάντια στους επαναστάτες εργάτες, παρά ενάντια στους εθνικοσοσιαλιστές σπουδαστές. Τέτοιο σχολείο δεν μπορεί να μην αφήσει τα ίχνη του. Αλλά το πιο σημαντικό είναι ότι κάθε αστυνομικός ξέρει πως οι κυβερνήσεις αλλάζουν, αλλά η αστυνομία μένει.

Στο πρωτοχρονιάτικο άρθρο του, το θεωρητικό όργανο της Σοσιαλδημοκρατίας *Das Freie Wort* (τι ελεεινή φυλλάδα) εξηγεί την βαθειά έννοια της πολιτικής της "ανοχής". Νομίζουν πως ο Χίτλερ δεν θα μπορέσει να φτάσει ποτέ στην εξουσία χωρίς τη θέληση της αστυνομίας και της Ράιχσπερ. Η Ράιχσπερ, κατά το Σύνταγμα, υπακούει στον πρόεδρο της Δημοκρατίας. Άρα, συνεπάγεται ότι από τη στιγμή που επικεφαλής του κράτους βρίσκεται ένας πρόεδρος πιστός στο Σύνταγμα, ο φασισμός δεν είναι επικίνδυνος. Πρέπει, λοιπόν, να δοθεί υποστήριξη στην κυβέρνηση Μπρύνινγκ ως τις προεδρικές εκλογές για να εκλεγεί, με τη συμμαχία της κοινοβουλευτικής αστικής τάξης, ένας συνταγματικός πρόεδρος κι έτσι να κλείσει για τον Χίτλερ ο δρόμος προς την εξουσία γι' άλλα επτά χρόνια. Εκθέτουμε με κυριολεκτική ακρίβεια το περιεχόμενο του άρθρου.

Ενα μαζικό κόμμα που καθοδηγεί εκατομμύρια ανθρώπους (προς το σοσιαλισμό!) πιστεύει ότι το ζήτημα του ποια τάξη θα είναι στην εξουσία στη σημερινή βαθιά συγκλονισμένη Γερμανία, δεν εξαρτάται ούτε από τη μηχανική δύναμη του γερμανικού προλεταριάτου, ούτε από τα τάγματα εφόδου του φασισμού, ούτε από τη σύνθεση της Ράιχσπερ, αλλά από το αν το αγνό πνεύμα του Συντάγματος της Βαιμάρης (με την αναγκαία ποσότητα καμφοράς και ναφθαλίνης) θα εγκατασταθεί στο προεδρικό μέγαρο. Και τι θα συμβεί αν το πνεύμα της Βαιμάρης αναγνωρίσει σε μια δοσμένη κατάσταση, ό-

πως ο Μπέθμαν Χόλβεγκ, ότι "ανάγκα και οι θεοί πείθονται"; Και τι θα γίνει αν η φθαρτή ύλη που περιβάλλει το πνεύμα της Βαϊμάρης, παρά τη ναφθαλίνη και την καμφορά γίνει σκόνη στην πιο ανελέητη ώρα; Και τι θα συμβεί αν... Αλλά τέτοια ερωτήματα μπορεί να βάζει κανείς χωρίς τέλος.

Οι πολιτικάντηδες του ρεφορμισμού, αυτοί οι επιτήδειοι κομπιναδόροι, ραδιούργοι και καριερίστες υπάλληλοι, αυτοί οι κοινοβουλευτικοί μάγιστροι και ξεσκολισμένοι άνθρωποι των υπουργείων, μόλις η πορεία των γεγονότων τους πετάξει έξω από τη συνηθισμένη τους σφαίρα και τους βάλει μπροστά σε μεγάλα γεγονότα, αποδείχνονται -είναι δύσκολο να βρεθεί πιο απαλός χαρακτηρισμός- παντελώς βλάκες.

Το να στηρίζεις σ' ένα πρόεδρο ισοδυναμεί με το να στηρίζεις στο "κράτος". Μπροστά στη σύγκρουση που πλησιάζει ανάμεσα στο προλεταριάτο και τη φασιστική μικροαστική τάξη -αυτά τα δυο στρατόπεδα αποτελούν μαζί την συντριπτική πλειοψηφία του γερμανικού έθνους- οι μαρξιστές του *Worwarts* καλούν σε βοήθεια το νυχτοφύλακα. "Κράτος, να επέμβεις!" (*Staat, greif zu!*). Αυτό σημαίνει: "Μπρύνινγκ, μη μας υποχρεώνεις ν' αμυνθούμε χρησιμοποιώντας τις εργατικές οργανώσεις, γιατί αυτό θα ξυπνούσε ολόκληρο το προλεταριάτο και τότε το κίνημα θα περνούσε πάνω από τις φαλακρές κούτρες της ηγεσίας του κόμματος: αρχίζοντας σαν αντιφασιστικό, το κίνημα θα κατέληγε σαν κομμουνιστικό".

Σ' αυτό ο Μπρύνινγκ, αν δεν είχε προτιμήσει να σωπάσει, θ' απαντούσε: "Να τα βγάλω πέρα με το φασισμό, χρησιμοποιώντας τις αστυνομικές δυνάμεις, δεν θα το μπορούσα, ακόμα κι αν το ήθελα. Αλλά δεν θα το ήθελα, ακόμα κι αν το μπορούσα. Να κινήσω τη Ράιχσπερ ενάντια στο φασισμό σημαίνει να διασπάσω τη Ράιχσπερ, αν όχι να τη σπρώξω ολοκληρωτικά εναντίον μου. Αλλά το ουσιώδες είναι ότι αν στρέψει κανείς το γραφειοκρατικό μηχανισμό ενάντια στο φασισμό, λύνει τα χέρια των εργατών, τους δίνει πλήρη ελευθερία δράσης: οι συνέπειες θα είναι ακριβώς εκείνες που φοβάστε εσείς οι σοσιαλδημοκράτες και που εγώ έχω λόγους να τις φοβάμαι διπλά".

Οι εκκλήσεις της Σοσιαλδημοκρατίας προκαλούν στον κρατικό μηχανισμό, στους δικαστές, στη Ράιχσπερ, στην αστυνομία, αποτέλεσμα αντίθετο από εκείνο που προεξοφλούσαν οι εμπνευστές τους. Ο πιο "νομιμόφρων" κρατικός λειτουργός, ο πιο "ουδέτερος", ο λιγότερο δεμένος με την Σοσιαλδημοκρατία σκέφτεται πάνω κάτω έτσι: "Πίσω από τους σοσιαλδημοκράτες βρίσκονται εκατομμύρια άνθρωποι. Διαθέτουν τεράστια μέσα: τον τύπο, το κοινοβούλιο, τους δήμους. Αυτό που παίζεται είναι το ίδιο τους το τομάρι. Στην πάλη ενάντια στους φασίστες έχουν οίγουρη την υποστήριξη των κομμουνι-

στών κι ωστόσο αυτοί οι πανίσχυροι κύριοι απευθύνονται σε μένα τον υπάλληλο, για να τους σώσω από την επίθεση ενός κόμματος που συγκεντρώνει εκατομμύρια μέλη που οι αρχηγοί τους μπορούν να γίνουν αύριο προϊστάμενοί μου: οι δουλειές, λοιπόν, αυτών των κυρίων σοσιαλδημοκρατών φαίνεται πως πάνε άσχημα... Είναι, λοιπόν, καιρός να σκεφτώ κι εγώ, ο δημόσιος υπάλληλος, το τομάρι μου". Και τελικά ο "νομιμόφρων" και "ουδέτερος" υπάλληλος, που ως τα χτες ήταν ακόμα διστακτικός, κοιτάζει να σιγουρευτεί διπλά, δηλαδή να συνάψει δεσμούς με τους εθνικοσοσιαλιστές για να εξασφαλίσει το αύριο. Μ' αυτό τον φόβο, η γραφειοκρατική γραμμή των ρεφορμιστών καταλήγει να δουλεύει για τους φασίστες.

Κρεμασμένη από την αστική τάξη, η Σοσιαλδημοκρατία, είναι παραδομένη σ' έναν αξιολύπητο ιδεολογικό παρασιτισμό. Πότε αρπάζεται από τις ιδέες των αστών οικονομολόγων, πότε δοκιμάζει να χρησιμοποιήσει κομματάκια από το μαρξισμό. Αφού μνημόνευσε, από τη μπροσούρα μου, τα επιχειρήματά μου εναντίον της συμμετοχής του Κομμουνιστικού Κόμματος στο χιτλερικό δημοψήφισμα, ο Χίλφερντιγκ συμπέρανε: "Δεν έχουμε αλήθεια, τίποτα να προσθέσουμε σ' αυτές τις γραμμές για να εξηγήσουμε την τακτική της σοσιαλδημοκρατίας απέναντι στην κυβέρνηση Μπρύνινγκ". Υστερα απ' αυτόν σηκώνονται ο Ρέμμελε κι ο Ταλχάιμερ λέγοντας: "Βλεπετε, ο Χίλφερντιγκ στηρίζεται στον Τρότσκι". Ερχεται μετά μια αγοραία φασιστική φυλλάδα και γράφει: "Για τη δουλειά αυτή ο Τρότσκι πληρώθηκε με μια υπόσχεση διαβατηρίου". Ο σταλινικός δημοσιογράφος τηλεγραφεί αυτό το νέο της φασιστικής φυλλάδας στη Μόσχα. Και η σύνταξη της *Ισβέστια*, όπου εδρεύει ο δυστυχής Ράντεκ, δημοσιεύει αυτό το τηλεγράφημα. Αξίζει να σημειώσουμε αυτή την αλυσίδα των γεγονότων και να την προσπεράσουμε.

Ας ξαναγυρίσουμε στα ζητήματα που είναι πιο σοβαρά. Ο Χίτλερ μπορεί να επιτρέπει στον εαυτό του την πολυτέλεια να έρχεται σε σύγκρουση με τον Μπρύνινγκ, μόνο χάρη στο γεγονός ότι το αστικό καθεστώς στο σύνολό του στηρίζεται στη ράχη της μισής εργατικής τάξης που καθοδηγείται από τον Χίλφερντιγκ και Σία. Εάν η Σοσιαλδημοκρατία δεν είχε ακολουθήσει μια πολιτική ταξικής προδοσίας, ο Χίτλερ, που στην περίπτωση αυτή δεν θα είχε ποτέ φτάσει τη σημερινή του δύναμη, θα γαντζωνόταν στην κυβέρνηση Μπρύνινγκ σαν σε σανίδα σωτηρίας. Αν οι κομμουνιστές είχαν ανατρέψει τον Μπρύνινγκ με τη βοήθεια της Σοσιαλδημοκρατίας, αυτό θα ήταν ένα γεγονός πελώριας πολιτικής σημασίας. Οι συνέπειες από τούτο το γεγονός θα ξεπερνούσαν, σε κάθε περίπτωση τους ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας. Ο Χίλφερντιγκ προσπαθεί να βρει μια δικαιολογία για την προδοσία του στην

κριτική μας, η οποία απαιτεί να θεωρούν οι κομμουνιστές την προδοσία του Χίλφερντινγκ σα τετελεσμένο γεγονός.

Μ' όλο που ο Χίλφερντινγκ "δεν έχει τίποτα να προσθέσει" στα λόγια του Τρότσκι, προσθέτει ωστόσο κάτι: ο συσχετισμός των δυνάμεων, λέει, είναι τέτοιος που ακόμα κι αν αποδεχόμαστε τη συντονισμένη δράση των σοσιαλδημοκρατών και κομμουνιστών εργατών, δεν θα ήταν δυνατόν "εντεινόντας τον αγώνα, ν' ανατρέψουμε τον εχθρό και να καταλάβουμε την εξουσία". Σ' αυτή την παρατήρηση, που ρίχτηκε στα πεταχτά χωρίς να στηρίζεται σε αποδείξεις, βρίσκεται το κέντρο βάρους του ζητήματος. Για τον Χίλφερντινγκ, στη σύγχρονη Γερμανία, όπου το προλεταριάτο αποτελεί την πλειοψηφία του πληθυσμού και την αποφασιστική παραγωγική δύναμη της κοινωνίας, η κοινή πάλη της Σοσιαλδημοκρατίας και του Κομμουνιστικού Κόμματος δεν θα μπορούσε να δώσει την εξουσία στο προλεταριάτο! Μα τότε, πότε είναι η ακριβής στιγμή που η εξουσία θα μπορέσει να περάσει στα χέρια του προλεταριάτου; Πριν απ' τον πόλεμο, υπήρχε μια προοπτική αυτόματης ανάπτυξης του καπιταλισμού, ανάπτυξης του προλεταριάτου και ανάλογης ανάπτυξης της Σοσιαλδημοκρατίας. Ο πόλεμος διέκοψε αυτή την εξελικτική πορεία και καμιά δύναμη στον κόσμο δεν θα την αποκαταστήσει. Η αποσύνθεση του καπιταλισμού σημαίνει ότι το ζήτημα της εξουσίας πρέπει να λυθεί πάνω στη βάση των σημερινών παραγωγικών δυνάμεων. Παρατείνοντας την αγωνία του καπιταλιστικού καθεστώτος, η Σοσιαλδημοκρατία οδηγεί στη παραπέρα παρακμή της οικονομίας, στον κατακερματισμό του προλεταριάτου, στην κοινωνική γάγγραινα. Δεν έχει πια καμιά άλλη προοπτική μπροστά της: αύριο θα είναι χειρότερα από σήμερα και μεθαύριο χειρότερα από αύριο. Αλλά οι ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας δεν τολμούν πια να διεισδύσουν στο μέλλον. Απέκτησαν όλα τα ελαττώματα μιας άρχουσας τάξης καταδικασμένης να πεθάνει: ελαφρότητα, παράλυση της βούλησης, μια τάση να κλείνουν τα μάτια μπροστά στα γεγονότα και να ελπίζουν στα θαύματα. Για να πούμε την αλήθεια, οι οικονομικές έρευνες του Τάρνοφ εκπληρώνουν σήμερα την ίδια "αποστολή" με τα παρηγορητικά οράματα οποιουδήποτε Ρασπούτιν.

"Οι Σοσιαλδημοκράτες μαζί με τους Κομμουνιστές δεν θα μπορούσαν να καταλάβουν της εξουσία". Νάτος ο μορφωμένος μικροαστός, φαντασμένος και ταυτόχρονα βαθύτατα φοβιτσιάρης που είναι διαποτισμένος από την κορυφή ως τα νύχια από δυσπιστία και περιφρόνηση για τις μάζες. Η Σοσιαλδημοκρατία και το Κομμουνιστικό Κόμμα έχουν μαζί περίπου το 40% από τους ψήφους, μ' όλο που οι προδοσίες της Σοσιαλδημοκρατίας και τα σφάλματα του Κομμουνιστικού Κόμματος σπρώχνουν εκατομμύρια ανθρώπους στην πο-

λιτική αδιαφορία και μάλιστα στο στρατόπεδο του Εθνικοσοσιαλισμού. Και μόνο το γεγονός της κοινής δράσης αυτών των δύο κομμάτων, μιας δράσης που θα άνοιγε στις μάζες καινούργιες προοπτικές, θ' αυξήσει αμέτρητα την πολιτική δύναμη του προλεταριάτου. Αλλά ας πάρουμε για αφετηρία το 40%. Ο Μπρύνινγκ κι ο Χίτλερ έχουν περισσότερους. Κι ωστόσο μόνο αυτές οι τρεις παρατάξεις μπορούν να κυβερνήσουν τη Γερμανία: το προλεταριάτο, το κόμμα του Κέντρου και οι φασίστες. Αλλά ο μορφωμένος μικροαστός έχει αφομοιώσει ως το μεδούλι τούτη τη θέση: στον αντιπρόσωπο του κεφαλαίου δεν χρειάζεται πάνω από το 20% των ψήφων για να κυβερνήσει, αφού η αστική τάξη διαθέτει τις τράπεζες, τα τραστ, τις κοινοπραξίες, τους σιδηρόδρομους. Είναι αλήθεια ότι ο γραμματισμένος μικροαστός μας ήθελε εδώ και δώδεκα χρόνια να τα "κοινωνικοποιήσει" όλα αυτά, αλλά αυτό θα παρατραβούσε το σχοινί. Πρόγραμμα κοινωνικοποίησης -ναι. Απαλλοτριώση των απαλλοτριωτών -αυτό όχι: αυτό πια είναι Μπολσεβικισμός.

Αντιμετωπίσαμε πιο πάνω το συσχετισμό των δυνάμεων από την κοινοβουλευτική του όψη. Αλλά αυτή είναι ένας παραμορφωτικός καθρέφτης. Η κοινοβουλευτική εκπροσώπηση μιας καταπιεζόμενης τάξης υπολείπεται σημαντικά από την πραγματική δύναμή της και το αντίθετο. Η αντιπροσώπευση της αστικής τάξης, ακόμα και την παραμονή της κατάρρευσής της, είναι πάντα μασκάρεμα της υποτιθέμενης ισχύος της. Μόνο η επαναστατική πάλη παρουσιάζει γυμνό τον πραγματικό συσχετισμό των δυνάμεων. Στην άμεση και ανοιχτή πάλη για την εξουσία, το προλεταριάτο, όταν δεν παραλύει από το εσωτερικό σαμποτάζ -από τον Αυstroμαρξισμό και τις άλλες μορφές προδοσίας- αναπτύσσει μια δύναμη που ξεπερνάει κατά πολύ την κοινοβουλευτική του έκφραση.

Ας ξαναθυμηθούμε ακόμα μια φορά το ανεκτίμητο μάθημα της ιστορίας: ακόμα κι αφού κατέλαβαν την εξουσία και σταθεροποιήθηκαν σ' αυτή, οι Μπολσεβίκοι είχαν στη Συντακτική Συνέλευση λιγότερο από το ένα τρίτο των ψήφων. Μαζί με τους Αριστερούς Εσέρους είχαν λιγότερο από τα 40%. Παρά τη φοβερή οικονομική παράλυση, παρά τον πόλεμο, παρά την προδοσία της ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας και πριν απ' όλα της γερμανικής Σοσιαλδημοκρατίας, παρά την αντίδραση από την μεταπολεμική κούραση, παρά την ανάπτυξη των Θερμιδωριανών τάσεων, η πρώτη εργατική κυβέρνηση στέκει όρθια εδώ και 14 χρόνια. Τι πρέπει να πούμε για τη Γερμανία; Τη στιγμή που ο σοσιαλδημοκράτης εργάτης και ο κομμουνιστής εργάτης θα ξεσηκωθούν μαζί για να καταλάβουν την εξουσία, το εγχείρημα θα έχει τελειώσει κατά τα εννέα δέκατα.

Ωστόσο, λέει ο Χίλφερντινγκ, εάν η Σοσιαλδημοκρατία ψήφισε ενάντια στην κυβέρνηση Μπρύνινγκ και την ανέτρεπε, αυτό θα είχε σαν συνέπεια την άνοδο των φασιστών στην εξουσία. Στο κοινοβουλευτικό επίπεδο, ίσως να φαίνεται έτσι το πράγμα. Αλλά το ίδιο ζήτημα δεν εξαντλείται στο κοινοβουλευτικό πλαίσιο. Η Σοσιαλδημοκρατία θα μπορούσε ν' αρνηθεί να υποστηρίξει τον Μπρύνινγκ μονάχα στην περίπτωση που θ' αποφάσιζε να βαδίσει στο δρόμο της επαναστατικής πάλης. Υποστήριξε στον Μπρύνινγκ ή α-γώνας για τη δικτατορία του προλεταριάτου. Δεν υπάρχει τρίτος δρόμος. Η ψήφος της Σοσιαλδημοκρατίας ενάντια στον Μπρύνινγκ θ' άλλαζε αμέσως το συσχετισμό των δυνάμεων -όχι πάνω στη σκακιέρα της Βουλής, που οι φιγούρες της θα μπορούσαν να εξαφανιστούν κάτω από το τραπέζι, αλλά στην αρένα της ταξικής επαναστατικής πάλης. Οι δυνάμεις της εργατικής τάξης με μια τέτοια στροφή, δεν θα διπλασιάζονταν, αλλά θα δεκαπλασιάζονταν γιατί ο ηθικός παράγοντας δεν κατέχει την τελευταία θέση στην ταξική πάλη, προπάντων κατά τις μεγάλες ιστορικές καμπές. Το ανεβασμένο ηθικό θα διαπερνούσε όλα τα στρώματα του λαού. Το προλεταριάτο θα έλεγε στον ε-αυτό του πως αυτό το ίδιο και μόνο αυτό καλείται να δώσει σήμερα μιαν άλ-λη κατεύθυνση, πιο υψηλή, σ' αυτό το έθνος. Η κατάρρευση και η αποσύνθε-ση του στρατού του Χίτλερ θ' άρχιζε πολύ πριν από τους αποφασιστικούς α-γώνες. Σίγουρα, θα ήταν αδύνατο ν' αποφύγουμε τις μάχες, αλλά με τη στα-θερή θέληση για νίκη και με μια τολμηρή επίθεση, η νίκη θα κερδιζόταν πολύ πιο εύκολα απ' ότι μπορεί να φανταστεί ο πιο υπεραισιόδοξος επαναστάτης.

Λίγο χρειάζεται για μια τέτοια νίκη: μια στροφή της Σοσιαλδημοκρατίας στο δρόμο της επανάστασης. Να υπολογίζει κανείς σε μια αυθόρμητη στρο-φή των ηγετών, ύστερα από την πείρα των ετών 1914 - 1932, θα ήταν η πιο γελοία αυταπάτη. Όμως άλλο πράγμα είναι η πλειοψηφία των σοσιαλδημο-κρατών εργατών: οι εργάτες αυτοί μπορούν να κάνουν μια στροφή και θα την κάνουν -χρειάζεται μονάχα να τους βοηθήσουμε. Αλλά θα είναι μια στροφή όχι μόνο ενάντια στο αστικό κράτος, αλλά κι ενάντια στην κορυφή του ίδιου του κόμματός τους.

Εδώ, ο Αυστρομαρξιστής μας που "δεν έχει τίποτα να προσθέσει", θα προσπαθήσει και πάλι να μας αντιτάξει αποσπάσματα από τα ίδια μας τα έρ-γα: δεν γράψαμε, πραγματικά, ότι η πολιτική της σταλινικής γραφειοκρατίας αντιπροσωπεύει μια αλυσίδα από λάθη, δεν στιγματίσαμε τη συμμετοχή του Κομμουνιστικού Κόμματος στο δημοψήφισμα του Χίτλερ; Μάλιστα, γράψαμε, μάλιστα, στιγματίσαμε. Αλλά εάν αγωνιζόμαστε εναντίον της σταλινικής η-γεσίας της Κομμουνιστικής Διεθνούς, είναι ακριβώς γιατί είναι ανίκανη να

τσακίσει τη Σοσιαλδημοκρατία, ν'αποσπάσει από την επιρροή της τις μάζες και να λευτερώσει την ατμομηχανή της ιστορίας από ένα σκουριασμένο φρένο. Με τις ταλαντεύσεις της, η σταλινική γραφειοκρατία συντηρεί τη Σοσιαλδημοκρατία επιτρέποντάς της να ξαναστέκεται κάθε φορά στα πόδια της.

Το Κομμουνιστικό Κόμμα είναι κόμμα προλεταριακό και αντι-αστικό, έστω και αν καθοδηγείται λαθεμένα. Η Σοσιαλδημοκρατία, παρά την εργατική της σύνθεση, είναι πέρα για πέρα αστικό κόμμα που, μέσα σε "κανονικές" συνθήκες διευθύνεται επιτήδεια από την άποψη των αστικών στόχων, αλλά που δεν αξίζει τίποτα σε συνθήκες κοινωνικής κρίσης. Οι σοσιαλδημοκράτες ηγέτες είναι αναγκασμένοι παρά τη θέλησή τους, ν' αναγνωρίσουν τον αστικό χαρακτήρα της Σοσιαλδημοκρατίας. Μιλώντας για την κρίση και την ανεργία, ο Τάρνοφ επαναλαμβάνει τις παλιές φράσεις για τη "ντροπή του καπιταλιστικού πολιτισμού", όπως ένας Προτεστάντης παπάς μιλάει για την αμαρτία του πλούτου. Για το σοσιαλισμό ο Τάρνοφ μιλάει, όπως ακριβώς ο ίδιος παπάς μιλάει για την ανταμοιβή μετά θάνατον. Αλλά εκφράζεται ολότελα διαφορετικά όταν μπαίνουν συγκεκριμένα ζητήματα: "εάν στις 14 του Σεπτέμβρη, αυτό το φάντασμα [η ανεργία] δεν βρισκόταν μπροστά στις εκλογικές κάλπες, αυτή η μέρα θα είχε μια άλλη φυσιογνωμία στην ιστορία της Γερμανίας" (έκθεση στο Συνέδριο της Λειψίας). Η Σοσιαλδημοκρατία έχασε ψήφους και έδρες γιατί ο καπιταλισμός, με την κρίση αποκάλυψε το αυθεντικό του πρόσωπο. Η κρίση δεν δυνάμωσε το κόμμα του "σοσιαλισμού" αλλά αντίθετα το εξασθένησε, όπως αδυνάτισε τον τζίρο του εμπορίου, τα ταμεία των τραπεζών, τη σταθερότητα του Χούβερ και του Φορντ, τα εισοδήματα του πρίγκηπα του Μονακό κτλ. Οι πιο αισιόδοξες εκτιμήσεις της οικονομικής συγκυρίας πρέπει ν' αναζητηθούν σήμερα όχι στις αστικές εφημερίδες, αλλά στις σοσιαλδημοκρατικές εφημερίδες. Μπορεί να υπάρξουν πιο αδιάφευστες αποδείξεις για τον αστικό χαρακτήρα αυτού του κόμματος; Εάν η αρρώστια του καπιταλισμού σημαίνει και αρρώστια της Σοσιαλδημοκρατίας, το πλησίασμα του θανάτου του καπιταλισμού σημαίνει ότι επίκειται ο θάνατος και της Σοσιαλδημοκρατίας. Ένα κόμμα που στηρίζεται στους εργάτες, αλλά το χρησιμοποιεί η αστική τάξη δεν μπορεί σε μια περίοδο ακραίας οξύνσης της ταξικής πάλης, να μη νιώσει την μυρωδιά που αναδύεται από τον ανοιγμένο τάφο.

2. Δημοκρατία και φασισμός

Η 11η Ολομέλεια της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς έκρινε απαραίτητο να βάλει τέρμα στις λαθεμένες αντιλήψεις που η-

γάζουν από "την φιλελεύθερη ερμηνεία της αντίθεσης ανάμεσα στις κοινοβουλευτικές μορφές της αστικής δικτατορίας και τις ανοιχτά φασιστικές μορφές...". Το νόημα αυτής της σταλινικής φιλοσοφίας είναι πολύ απλό: από τη μαρξιστική άρνηση της απόλυτης αντίθεσης εξάγει την άρνηση κάθε αντίθεσης, ακόμα και σχετικής. Αυτό είναι το τυπικό λάθος του χυδαίου ριζοσπαστισμού. Αλλά αν ανάμεσα στη δημοκρατία και το φασισμό δεν υπάρχει καμιά αντίθεση, ακόμα και στον τομέα των μορφών κυριαρχίας της αστικής τάξης, αυτά τα δυο καθεστώτα θα έπρεπε απλούστατα να συμπίπτουν. Από δω πηγάζει το συμπέρασμα: σοσιαλδημοκρατία = φασισμός. Ωστόσο, για κάποιο λόγο αποκαλούν τη σοσιαλδημοκρατία, σοσιαλφασισμό. Τι σημαίνει μέσα σ' αυτό το συνδυασμό η λέξη "σοσιάλ"; Κανείς δεν μας το έχει ακόμα εξηγήσει ως τώρα.*

Ωστόσο η φύση των πραγμάτων δεν αλλάζει με τις αποφάσεις των ολομελειών της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Ανάμεσα στη δημοκρατία και το φασισμό, υπάρχει μια αντίθεση. Αυτή η αντίθεση δεν είναι καθόλου "απόλυτη" ή, για να μιλήσουμε σαν μαρξιστές, δεν σημαίνει καθόλου την αντίθεση των δύο ασυμφιλίωτων τάξεων. Σημαίνει, όμως διαφορετικά συστήματα κυριαρχίας μιας μόνης και της ίδιας τάξης. Αυτά τα δυο συστήματα, το δημοκρατικό κοινοβουλευτικό σύστημα και το φασιστικό σύστημα, κερδίζουν υποστήριξη από διαφορετικούς συνδυασμούς των καταπιεζόμενων και εκμεταλλευόμενων τάξεων και συγκρούονται αναπόφευκτα και με τρόπο οξύ το ένα με το άλλο.

Η Σοσιαλδημοκρατία, που σήμερα είναι ο κύριος αντιπρόσωπος του αστικού κοινοβουλευτικού καθεστώτος, στηρίζεται πάνω στους εργάτες. Ο φασι-

* Στους μεταφραστικούς (ανθρώπους που σκέφτονται αντιδιαλεκτικά) η ίδια αφαίρεση εκφράζει δυο, τρεις και περισσότερους προσδιορισμούς, σιγνά μάλιστα προσδιορισμούς άμεσα αντίθετους. Η "δημοκρατία" γενικά και ο "φασισμός" γενικά δε διαφέρουν σε τίποτα, όπως μας λένε, η μια από τον άλλο. Υπάρχει, όμως, στον κόσμο μια "δικτατορία των εργατών και χωρικών" (για την Κίνα, τις Ινδίες, την Ισπανία). Είναι δικτατορία του προλεταριάτου; Όχι! Τότε τι; Μια δημοκρατική δικτατορία. Φαίνεται πως υπάρχει στον κόσμο μια καθική δημοκρατία έξω από τάξεις. Αλλά η 11η Ολομέλεια εξήγησε ότι η δημοκρατία δεν διαφέρει από το φασισμό. Σ' αυτή την περίπτωση η "δημοκρατική δικτατορία" διαφέρει από τη... φασιστική δικτατορία;

Μονάχα πολύ αλλοίκοι άνθρωποι μπορεί να περιμένουν μια σοβαρή και τίμια απάντηση από τους σταλινικούς σ' αυτό το ζήτημα αγχής: μερικές βρισιές παραπάνω, αυτό μονάχα πρέπει να περιμένει κανείς. Κι όμως μ' αυτό το ζήτημα συνδέεται η τύχη της επανάστασης στην Ανατολή.

σμός στηρίζεται πάνω στη μικροαστική τάξη. Η Σοσιαλδημοκρατία δεν μπορεί να έχει επιρροή χωρίς τις μαζικές εργατικές οργανώσεις. Ο φασισμός δεν μπορεί να στερεώσει την εξουσία του, χωρίς να καταστρέψει τις εργατικές οργανώσεις. Ο κύριος στίβος της Σοσιαλδημοκρατίας είναι το κοινοβούλιο. Το σύστημα του φασισμού στηρίζεται στην καταστροφή του κοινοβουλευτισμού. Για τη μονοπωλιακή αστική τάξη, το κοινοβουλευτικό καθεστώς και το φασιστικό καθεστώς αντιπροσωπεύουν απλώς διαφορετικά όργανα της κυριαρχίας της: καταφεύγει στο ένα ή στο άλλο ανάλογα με τις ιστορικές συνθήκες. Αλλά για τη Σοσιαλδημοκρατία, όπως και για το φασισμό, η εκλογή του ενός ή του άλλου οχήματος έχει μια ιδιαίτερη σημασία. Κάτι παραπάνω, αποτελεί γι' αυτούς ζήτημα ζωής ή θανάτου από πολιτική άποψη.

Η ώρα του φασιστικού καθεστώτος φτάνει τη στιγμή που τα "κανονικά" αστυνομικο-στρατιωτικά μέσα της αστικής δικτατορίας με το κοινοβουλευτικό τους περικάλυμμα αποδείχνονται ανεπαρκή για να διατηρηθεί η κοινωνία σε ισορροπία.

Δια μέσω του φασιστικού πρακτορείου, ο καπιταλισμός κινητοποιεί τις μάζες της λυσοσασμένης μικροαστικής τάξης, τις συμμορίες του ξεπεσμένου και εξαχρειωμένου λούμπεν - προλεταριάτου, όλες αυτές τις αναριθμητές ανθρώπινες υπάρξεις που το ίδιο το χρηματιστικό κεφάλαιο σπρώχνει στην απελπισία και τη λύσσα. Η αστική τάξη απαιτεί από το φασισμό να κάνει μια "ειδική" εργασία: από τη στιγμή που καταφεύγει στις μεθόδους του εμφύλιου πολέμου, θέλει να έχει ειρήνη για πολλά χρόνια. Και ο φασισμός χρησιμοποιώντας τη μικροαστική τάξη σαν πολιορκητικό κριό κι εκμηδενίζοντας κάθε τι στο πέρασμά του, συνεχίζει το έργο του ως το τέρμα τσακίζοντας όλα τα εμπόδια στο πέρασμά του. Η νίκη του φασισμού καταλήγει στην άμεση και απροκάλυπτη μονοπώληση από το χρηματιστικό κεφάλαιο όλων των οργάνων και θεσμών κυριαρχίας, διοίκησης κι εκπαίδευσης: του κρατικού μηχανισμού και του στρατού, των δήμων, των πανεπιστημίων, των σχολείων, του τύπου, των συνδικάτων, των συνεταιρισμών. Η φασιστικοποίηση του κράτους σημαίνει όχι μονάχα μουσολινοποίηση των μορφών και των μεθόδων διοίκησης -σ' αυτό τον τομέα οι αλλαγές παίζουν τελικά δευτερεύοντα ρόλο- αλλά πριν απ' όλα και πάνω απ' όλα εκμηδένιση των εργατικών οργανώσεων, μετατροπή του προλεταριάτου σε μια άμορφη κατάσταση, δημιουργία ενός συστήματος από οργανώσεις που διεισδύουν βαθιά μέσα στις μάζες και προορίζονται να εμποδίσουν την ανεξάρτητη αποκρυστάλλωση του προλεταριάτου. Σ' αυτό ακριβώς συνίσταται η ουσία του φασιστικού καθεστώτος.

Αυτά που είπαμε παραπάνω δεν αντιφάσκουν με το γεγονός ότι ανάμεσα

στο δημοκρατικό σύστημα και το φασιστικό σύστημα δημιουργείται για μια ορισμένη περίοδο ένα μεταβατικό καθεστώς που περιλαμβάνει γνωρίσματα και του ενός και του άλλου συστήματος: τέτοιος είναι γενικά ο νόμος που καθορίζει την αντικατάσταση ενός κοινωνικού καθεστώτος από ένα άλλο, ακόμα και καθεστώτων ασυμφιλίωτα εχθρικών. Υπάρχουν στιγμές που η αστική τάξη στηρίζεται και στη σοσιαλδημοκρατία και στο φασισμό, όταν δηλαδή μεταχειρίζεται ταυτόχρονα και τον εκλογικό και τον τρομοκρατή πράκτορά της. Τέτοια υπήρξε, με μια ορισμένη έννοια, η κυβέρνηση Κερένσκι, τους τελευταίους μήνες της ύπαρξής της: στηριζόταν κατά το μισό πάνω στα Σοβιέτ και παζάρευε ταυτόχρονα με τον Κορνίλοφ. Τέτοια είναι και η κυβέρνηση Μπρύνινγκ που χορεύει πάνω σ' ένα τεντωμένο σκοινί ανάμεσα σε δυο ασυμφιλίωτα στρατόπεδα, βαστώντας τα έκτακτα διατάγματα στα χέρια σαν κοντάρι για να κρατά ισορροπία. Αλλά μια τέτοια κατάσταση στο κράτος και την κυβέρνηση έχει προσωρινό χαρακτήρα. Εκφράζει μια μεταβατική περίοδο όπου η σοσιαλδημοκρατία πλησιάζει κιόλας να εξαντλήσει την αποστολή της, ενώ ούτε ο κομμουνισμός, ούτε ο φασισμός είναι ακόμα έτοιμοι να καταλάβουν την εξουσία.

Οι ιταλοί κομμουνιστές, αναγκασμένοι από πολύ καιρό να καταπιασθούν με το ζήτημα του φασισμού, διαμαρτυρήθηκαν πολλές φορές για την συχνή κατάχρηση στη χρησιμοποίηση της έννοιας του φασισμού. Την εποχή του δού Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς, ο Ερκολι* ανέπτυξε σχετικά με το φασισμό απόψεις που τώρα θεωρούνται "τροτσκιστικές". Προσδιορίζοντας το φασισμό σαν το σύστημα αντίδρασης που είναι αδιάλλακτο και ασυμβίβαστο, ο Ερκολι εξηγούσε:

Αυτή η διακυβέρνηση δεν στηρίζεται στις πράξεις άγριας τρομοκρατίας ή στο μεγάλο αριθμό σκοτωμένων εργατών και χωρικών ή στη φρικαλεότητα διαφόρων ειδών βασανιστηρίων που εφαρμόζονται πλατιά ή στην αυστηρότητα των δικαστηρίων. Στηρίζεται στη συστηματική καταστροφή κάθε μορφής ανεξάρτητης οργάνωσης των μαζών.

Ο Ερκολι έχει εδώ ολότελα δίκιο: η ουσία κι ο ρόλος του φασισμού είναι να διαλύσει εντελώς τις εργατικές οργανώσεις και να εμποδίσει την αναβίωσή τους. Σε μια αναπτυσσόμενη καπιταλιστική κοινωνία, ο σκοπός αυτός δεν μπορεί να επιτευχθεί μονάχα με αστυνομικά μέσα. Η μόνη μέθοδος για να το πετύχει είναι ν' αντιτάξει στην πίεση του προλεταριάτου -τη στιγμή της ε-

* Ερκολι: ψευδώνυμο του Τολιάτι (Σ.Τ.Μ.)

ξασθένισής του- την πίεση των λυσσασμένων μικροαστικών μαζών. Αυτό ακριβώς το ιδιαίτερο σύστημα της καπιταλιστικής αντίδρασης μπήκε στην ιστορία με το όνομα του φασισμού.

Το ζήτημα των σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στο φασισμό και τη σοσιαλδημοκρατία, έγραψε ο Ερκολι, "είναι μέρος του ίδιου επιχειρήματος [ότι δηλαδή ο φασισμός και οι εργατικές οργανώσεις είναι ασυμβίβαστοι]. Από την άποψη αυτή ο φασισμός διαφέρει απ' όλα τα άλλα αντιδραστικά καθεστώτα που έχουν επικρατήσει ως τώρα στο σύγχρονο καπιταλιστικό κόσμο. Απορρίπτει κάθε συμβιβασμό με τη σοσιαλδημοκρατία, την καταδιώκει άγρια, την αποστερεί από κάθε δυνατότητα νόμιμης ύπαρξης, την αναγκάζει να γίνει εμινγκρές.

Τα παραπάνω γράφονταν σε άρθρο που είχε δημοσιευτεί στο καθοδηγητικό όργανο της Κομμουνιστικής Διεθνούς! Υστερα απ' αυτό ο Μανουίλσκι "σφύριξε" στο αυτί του Μολότοφ τη μεγάλη ιδέα της "τρίτης περιόδου". Η Γαλλία, η Γερμανία και η Πολωνία τοποθετήθηκαν με διάταγμα "στην πρώτη γραμμή της επαναστατικής εφόδου". Σαν άμεσο καθήκον διακηρύχθηκε η κατάληψη της εξουσίας. Κι αφού αντιμέτωποι με την προλεταριακή εξέγερση, όλα τα κόμματα εκτός από το Κομμουνιστικό Κόμμα, είναι αντεπαναστατικά, δεν υπήρχε ανάγκη να γίνεται διάκριση ανάμεσα στο φασισμό και τη σοσιαλδημοκρατία. Η θεωρία του σοσιαλ-φασισμού καθιερώθηκε. Οι υπάλληλοι της Κομμουνιστικής Διεθνούς επανεξοπλίστηκαν. Ο Ερκολι αναγκάστηκε ν' αποδείξει ότι μπορεί η αλήθεια να του είναι αγαπητή, αλλά ο Μολότοφ του είναι ακόμα πιο αγαπητός... και έγραψε μια έκθεση για να υπερασπίσει τη θεωρία του σοσιαλφασισμού. "Η ιταλική Σοσιαλδημοκρατία", διακήρυξε ο Ερκολι το Φλεβάρη του 1930, "φασιστικοποιείται μ' εξαιρετικά μεγάλη ευκολία". Αλλοίμονο! Με ακόμα πιο μεγάλη ευκολία μεταβάλλονται σε δουλοπρεπείς υπηρέτες οι υπάλληλοι του επίσημου κομμουνισμού.

Η κριτική που ασκήσαμε στην θεωρία και την πρακτική της "τρίτης περιόδου" κηρύχτηκε, όπως ήταν αναμενόμενο, αντεπαναστατική. Ωστόσο, η ολέθρια εμπειρία που κόστισε πανάκριβα στην προλεταριακή πρωτοπορία, τους ανάγκασε να κάνουν στροφή και σ' αυτό τον τομέα. Η "τρίτη περίοδος" αναθεωρήθηκε και ο ίδιος ο Μολότοφ συνταξιοδοτήθηκε από την Κομμουνιστική Διεθνή. Αλλά η θεωρία του σοσιαλφασισμού διατηρήθηκε σαν ο μόνος ώριμος καρπός της τρίτης περιόδου. Εδώ δεν μπορούσαν να γίνουν αλλαγές: με την "τρίτη περίοδο" συνδεόταν μονάχα ο Μολότοφ, ενώ με τον σοσιαλφασισμό ήταν ανακατεμένος και ο ίδιος ο Στάλιν.

Σαν επίγραμμα στις έρευνές της για το σοσιαλφασισμό, η *Rote Fahne*

διάλεξε τα λόγια του Στάλιν:

Ο φασισμός είναι η στρατιωτική οργάνωση της αστικής τάξης που στηρίζεται στην ενεργή βοήθεια της σοσιαλδημοκρατίας. Η σοσιαλδημοκρατία είναι, μιλώντας αντικειμενικά, η μετριοπαθής πτέρυγα του φασισμού.

"Μιλώντας αντικειμενικά", έχει γίνει μόνιμη συνήθεια του Στάλιν όταν επιχειρεί να γενικεύσει, η πρώτη του φράση να έρχεται σε αντίφαση με την δεύτερη και να συμπεραίνει στη δεύτερη αυτό που δεν συνεπάγεται από την πρώτη. Οτι η αστική τάξη στηρίζεται στη Σοσιαλδημοκρατία και ότι ο φασισμός είναι μια οργάνωση μάχης της αστικής τάξης, αυτό είναι πέρα για πέρα αναμφισβήτητο και γνωστό από πολύ καιρό. Αλλά από το γεγονός αυτό συνεπάγεται μονάχα ότι η Σοσιαλδημοκρατία κι ο φασισμός είναι και οι δυο όργανα του μεγάλου κεφαλαίου. Πώς η Σοσιαλδημοκρατία γίνεται ταυτόχρονα και "πτέρυγα" του φασισμού, αυτό είναι δύσκολο να το καταλάβουμε. Εξίσου βαθύς είναι κι ο άλλος ορισμός του ίδιου συγγραφέα: ο φασισμός και η Σοσιαλδημοκρατία δεν είναι εχθροί, αλλά δίδυμα αδέρφια. Δίδυμοι μπορούν να είναι οι χειρότεροι εχθροί. Κι άλλωστε, οι σύμμαχοι δεν χρειάζεται να έχουν γεννηθεί αναγκαστικά την ίδια μέρα κι από την ίδια μητέρα. Στο κατασκευάσμα του Στάλιν δεν απουσιάζει μονάχα η διαλεκτική, αλλά ακόμα κι αυτή η τυπική λογική. Η δύναμη αυτού του κατασκευάσματος βρίσκεται σε τούτο: κανένας δεν τολμάει να το αντικρούσει.

Ανάμεσα στο φασισμό και τη δημοκρατία δεν υπάρχει διαφορά στο "ταξικό περιεχόμενο", μας διδάσκει, ύστερα από τον Στάλιν, ο Βέρνερ Χιρς². Το πέρασμα από τη δημοκρατία στο φασισμό μπορεί να έχει χαρακτήρα "οργανικής εξέλιξης", δηλαδή μπορεί να γίνει "βαθμιαία και αναίμακτα". Αυτός ο συλλογισμός θα άφηνε εμβρόντητο τον καθένα, αν οι επίγονοι δεν μας είχαν εξοικιώσει με τέτοιου τύπου κατακεραυνωτικούς ορισμούς.

Ανάμεσα στη δημοκρατία και το φασισμό δεν υπάρχει "ταξική διαφορά". Αυτό πρέπει να σημαίνει, προφανώς, ότι η δημοκρατία έχει αστικό χαρακτήρα, όπως κι ο φασισμός. Δεν αμφιβάλλαμε γι' αυτό και πριν από τον Γενάρη του 1932. Αλλά η κυρίαρχη τάξη δεν ζει στο κενό. Διατηρεί συγκεκριμένες σχέσεις με τις άλλες τάξεις. Στο "δημοκρατικό" καθεστώς της εξελεγμένης καπιταλιστικής κοινωνίας, η αστική τάξη στηρίζεται κυρίως πάνω στην εργατική τάξη που την έχουν κάτω από τον έλεγχό τους οι ρεφορμιστές. Αυτό το σύστημα εκφράζεται με τον πιο τέλειο τρόπο στην Αγγλία, κάτω από την Εργατική κυβέρνηση, όσο και κάτω από τη Συντηρητική κυβέρνηση. Στο φασιστικό καθεστώς, τουλάχιστον στο πρώτο στάδιο, το κεφάλαιο στηρίζεται στη

μικροαστική τάξη που καταστρέφει τις οργανώσεις του προλεταριάτου. Τέτοιο είναι το παράδειγμα της Ιταλίας! Υπάρχει καμιά διαφορά στο "ταξικό περιεχόμενο" ανάμεσα σ' αυτά τα καθεστώτα; Αν τεθεί μονάχα το ζήτημα της κυρίαρχης τάξης, δεν υπάρχει καμιά διαφορά. Αλλά αν αντιμετωπίσουμε την κατάσταση και τις σχέσεις ανάμεσα σε όλες τις τάξεις, η διαφορά αποκαλύπτεται αρκετά μεγάλη από την άποψη του προλεταριάτου.

Για πολλές δεκάδες χρόνια μέσα στα πλαίσια της αστικής δημοκρατίας, χρησιμοποιώντας την και παλεύοντας ενάντια της, οι εργάτες έχτισαν τα φρούριά τους, τις βάσεις τους, τις εστίες της προλεταριακής δημοκρατίας τους: συνδικάτα, κόμματα, μορφωτικές λέσχες, αθλητικές οργανώσεις, συνεταιρισμούς κτλ. Το προλεταριάτο μπορεί να φτάσει στην εξουσία όχι μέσα στα τυπικά πλαίσια της αστικής δημοκρατίας, αλλά μονάχα από τον επαναστατικό δρόμο. Κι αυτό έχει αποδειχτεί και από τη θεωρία και από την πείρα. Αλλά ακριβώς για να τραβήξει τον επαναστατικό δρόμο, το προλεταριάτο έχει ανάγκη από τις βάσεις και τα στηρίγματα της εργατικής δημοκρατίας στο εσωτερικό του αστικού κράτους. Η δημιουργία τέτοιων βάσεων υπήρξε το έργο της 2ης Διεθνούς την εποχή που εκπλήρωνε ακόμα μιαν ιστορικά προοδευτική αποστολή.

Η ουσιαστική και μοναδική αποστολή του φασισμού είναι να καταστρέψει από τα θεμέλιά τους όλους τους θεσμούς της προλεταριακής δημοκρατίας. Το γεγονός αυτό έχει για το προλεταριάτο κάποια "ταξική σημασία" ή όχι; Ας το σκεφτούν λιγάκι οι μεγάλοι μας θεωρητικοί. Ανακλύσσοντας σαν αστικό το καθεστώς - πράγμα που είναι αναμφισβήτητο- ο Χίτλερ και οι δάσκαλοί του ξεχάσανε μια λεπτομέρεια: τη θέση του προλεταριάτου μέσα στο καθεστώς. Αντικαθιστούν την ιστορική διαδικασία με μιαν κούφια κοινωνιολογική αφάιρεση. Αλλά η πάλη των τάξεων ξετυλίγεται στο ιστορικό πεδίο κι όχι στη στρατόσφαιρα της κοινωνιολογίας. Η αφετηρία του αγώνα ενάντια στο φασισμό, δεν είναι η αφηρημένη έννοια του δημοκρατικού κράτους, αλλά οι ζωντανές οργανώσεις του ίδιου του προλεταριάτου, στις οποίες συγκεντρώνεται όλη η πείρα του και οι οποίες προετοιμάζουν το μέλλον του.

Η θέση ότι το πέρασμα από τη δημοκρατία στο φασισμό μπορεί να έχει "οργανικό" και "βαθμιαίο" χαρακτήρα δεν σημαίνει τίποτα άλλο από τούτο: ό-τι μπορούν ν' αφαιρέσουν από το προλεταριάτο όχι μονάχα όλες τις υλικές του κατακτήσεις -το δοσμένο βιοτικό επίπεδο, την κοινωνική νομοθεσία, τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα- αλλά επίσης και το βασικό όπλο με το οποίο πέτυχε αυτές τις κατακτήσεις, δηλαδή τις οργανώσεις του, κι αυτό να γίνει χωρίς πολλή φασαρία και συγκρούσεις. Η "αναίμακτη" μετάβαση στο φασι-

σμό, προϋποθέτει έτσι την τρομερότερη πολιτική συνθηκολόγηση του προλεταριάτου που μπορεί να φανταστεί κανείς.

Οι θεωρητικοί συλλογισμοί του Βέρνερ Χιρς δεν είναι τυχαίο γεγονός: επεξεργαζόμενος παραπέρα τα θεωρητικά αποφθέγματα του Στάλιν, γενικεύει ταυτόχρονα ολόκληρη τη σημερινή πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος. Οι κύριες προσπάθειές του έχουν σαν στόχο ν' αποδείξουν ότι ανάμεσα στο καθεστώς του Μπρύνινγκ και το καθεστώς του Χίτλερ δεν υπάρχει διαφορά. Ο Τέλμαν κι ο Ρέμμελε βλέπουν σ' αυτό την πεμπτούσια της μπολσεβίκικης πολιτικής.

Η υπόθεση δεν περιορίζεται στη Γερμανία. Η ιδέα ότι η νίκη του φασισμού δεν θα φέρει και τίποτα το καινούργιο, προπαγανδίζεται σήμερα με ζήλο σε όλα τα τμήματα της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Στο τεύχος του Γενάρη της γαλλικής επιθεώρησης *Cahiers du Bolchevisme*, διαβάζουμε:

Οι τροτσκιστές, ενεργώντας στην πράξη όπως ο Μπράιτσαϊντ, επαναλαμβάνουν την περίφημη σοσιαλδημοκρατική θεωρία του "μικρότερου κακού". Σύμφωνα μ' αυτή ο Μπρύνινγκ είναι λιγότερο κακός από τον Χίτλερ, ο θάνατος από πείνα κάτω από τον Μπρύνινγκ λιγότερο δυσάρεστος από το θάνατο από πείνα κάτω από τον Χίτλερ και είναι απέραντα προτιμότερο να τουφεκιστείς από τον Γκράινερ παρά από τον Φρικ.

Αυτή η περικοπή δεν είναι η πιο ηλίθια που υπάρχει στο κείμενο, αν και πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι είναι αρκετά ηλίθια. Όμως, δυστυχώς, εκφράζει όλη την ουσία της πολιτικής φιλοσοφίας των ηγετών της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

Η ουσία του ζητήματος είναι ότι οι σταλινικοί συγκρίνουν δυο καθεστώτα από την άποψη της χυδαίας δημοκρατίας. Πραγματικά, αν εξετάσουμε το καθεστώς Μπρύνινγκ με το κριτήριο της τυπικής "δημοκρατίας", το συμπέρασμα είναι αναμφισβήτητο: από το περήφανο Σύνταγμα της Βαϊμάρης απομειναν μόνο πετσί και κόκκαλα. Αλλά, για μας, αυτό το γεγονός δεν λύνει το ζήτημα. Πρέπει να εξετάσουμε το ζήτημα από την άποψη της προλεταριακής δημοκρατίας. Κι αυτό είναι επίσης το μόνο αξιόπιστο κριτήριο για να ξεχωρίσουμε πού και πότε οι "κανονικές" αστυνομικές μέθοδοι του παρακμασμένου καπιταλισμού αντικαθιστώνται από το φασιστικό καθεστώς.

Το αν ο Μπρύνινγκ είναι "καλύτερος" από τον Χίτλερ (πιο καλοντυμένος ή τίποτε άλλο;)—αυτό το ζήτημα μας ενδιαφέρει, για να πούμε την αλήθεια, πολύ λίγο. Αλλά φτάνει να ρίξουμε ένα βλέμμα στο χάρτη των εργατικών οργανώσεων για να πούμε: στη Γερμανία ο φασισμός δεν έχει ακόμα νική-

σει. Γιγάντιες δυνάμεις και εμπόδια ορθώνονται ακόμα στο δρόμο του προς τη δικτατορία.

Το σημερινό καθεστώς του Μπρύνινγκ είναι ένα καθεστώς γραφειοκρατικής δικτατορίας, ακριβέστερα δικτατορίας της αστικής τάξης που εφαρμόζεται με αστυνομικο-στρατιωτικά μέσα. Η φασιστική μικροαστική τάξη και οι προλεταριακές οργανώσεις φαίνεται να βρίσκονται σε μια αμοιβαία ισορροπία. Εάν οι εργάτες ήταν ενωμένοι σε σοβιέτ, εάν οι εργοστασιακές επιτροπές πάλευαν για τον έλεγχο της παραγωγής, θα μπορούσε κανείς να μιλήσει για δυαδική εξουσία. Εξαιτίας της διάσπασης των εργατικών δυνάμεων και της τακτικής αδυναμίας της προλεταριακής πρωτοπορίας, η δυαδική εξουσία δεν υπάρχει ακόμα. Αλλά και μόνο το γεγονός της ύπαρξης ισχυρών εργατικών οργανώσεων που μέσα σε ορισμένες συνθήκες είναι ικανές ν' αντιτάξουν αποφασιστική αντίσταση στο φασισμό, δεν επιτρέπει στον Χίτλερ να φτάσει στην εξουσία και προσδίδει στο γραφειοκρατικό μηχανισμό κάποια "ανεξαρτησία".

Η δικτατορία του Μπρύνινγκ είναι μια καρικατούρα του Βοναπαρτισμού. Είναι μια δικτατορία ασαθής, αναξιόπιστη, με σύντομη ημερομηνία λήξης. Δεν σηματοδοτεί την αρχή μιας νέας κοινωνικής ισορροπίας, αλλά την πρόωγη κατάρρευση της παλιάς ισορροπίας. Έχοντας την άμεση στήριξη μόνο μιας μικρής μειοψηφίας της αστικής τάξης, έχοντας την ανοχή της Σοσιαλδημοκρατίας ενάντια στη θέληση των εργατών, απειλούμενος από το φασισμό, ο Μπρύνινγκ είναι ικανός μονάχα να ρίχνει κεραυνούς χάρτινων διαταγμάτων κι όχι πραγματικούς κεραυνούς. Να διαλύσει το κοινοβούλιο αλλά μόνο με την ίδια του τη συγκατάθεση, να πάρει μερικά νομοθετικά μέτρα εναντίον των εργατών, να κηρύξει ανακωχή τα Χριστούγεννα για να κάνει μερικές συμφωνίες κάτω απ' αυτό το κάλυμμα, να διαλύσει καμιά εκατοντάδα συγκεντρώσεις, να κλείσει καμιά δεκαριά εφημερίδες, ν'ανταλλάξει με τον Χίτλερ μια αλληλογραφία αντάξια ενός επαρχιώτη φαρμακοτρίφτη, να για τι είναι μονάχα ικανός ο Μπρύνινγκ.

Ο Μπρύνινγκ είναι αναγκασμένος ν' ανέχεται την ύπαρξη των εργατικών οργανώσεων στο μέτρο που δεν αποφασίζει ακόμα σήμερα να παραδώσει την εξουσία στον Χίτλερ και στο μέτρο που δεν διαθέτει δικές του δυνάμεις για να τις διαλύσει. Ο Μπρύνινγκ είναι υποχρεωμένος ν' ανέχεται τους φασίστες και να τους προστατεύει στο μέτρο που φοβάται θανάσιμα τη νίκη των εργατών. Το καθεστώς Μπρύνινγκ είναι καθεστώς μεταβατικό, ένα καθεστώς μικρής διάρκειας πριν από την καταστροφή. Η σημερινή κυβέρνηση αντέχει μονάχα γιατί οι βασικοί αντίπαλοι δεν έχουν μετρήσει ακόμα τις δυνάμεις

τους. Η αληθινή μάχη δεν άρχισε ακόμα. Είναι μπροστά μας. Η δικτατορία της γραφειοκρατικής ανικανότητας επιβιώνει στο κενό μιας ανάπαυλας πριν από τη μάχη, μιας ανάπαυλας που προηγείται της αποφασιστικής αναμέτρησης των αντίπαλων δυνάμεων.

Οι σοφοί που καυχώνται πως δεν αναγνωρίζουν διαφορά "ανάμεσα στον Μπρύνινγκ και τον Χίτλερ", λένε στην πραγματικότητα τούτο: Δεν έχει καμιά σημασία αν οι οργανώσεις μας εξακολουθούν να υπάρχουν ακόμα ή αν έχουν ήδη καταστραφεί. Κάτω απ' αυτή την ψευτοριζοσπαστική φρασεολογία κρύβεται η πιο ελεεινή παθητικότητα: "Δεν μπορούμε ν' αποφύγουμε την ήττα, ό,τι κι αν κάνουμε". Ξαναδιαβάστε προσεκτικά το απόσπασμα του γαλλικού σταλινικού περιοδικού. Όλο το πρόβλημα περιορίζεται σε τούτο: κάτω από ποιον είναι καλύτερο να πεθαίνουμε της πείνας, κάτω από τον Μπρύνινγκ ή κάτω από τον Χίτλερ; Γι' αυτούς, το πρόβλημα έγκειται στο κάτω από ποιον θα πεινάσουμε. Για μας, το πρόβλημα είναι να μάθουμε, όχι κάτω από ποιες συνθήκες πεθαίνει κανείς καλύτερα, αλλά πώς παλεύει και νικάει. Το συμπέρασμά μας είναι τούτο: πρέπει να δώσουμε τη γενική μάχη πριν η γραφειοκρατική δικτατορία του Μπρύνινγκ αντικατασταθεί από το φασιστικό καθεστώς, δηλαδή πριν να συντριβούν οι εργατικές οργανώσεις. Για τη γενική μάχη πρέπει να προετοιμαστούμε με την κλιμάκωση, την εξαπλωση και την όξυνση των επί μέρους μαχών. Αλλά γι' αυτό, πρέπει να έχουμε μια σωστή προοπτική και κυρίως να μην ανακηρύσσουμε από τα πριν νικητή τον εχθρό που βρίσκεται ακόμα μακριά από τη νίκη.

Εκεί βρίσκεται ο κόμπος του ζητήματος, το στρατηγικό κλειδί της κατάστασης, η αφετηρία για τον αγώνα. Κάθε σκεπτόμενος εργάτης -και πρώτος ο κομμουνιστής εργάτης- πρέπει να πετάξει στα σκουπίδια το κούφιο, το άθλιο και το σάπιο που υπάρχει στις φλυαρίες της σταλινικής γραφειοκρατίας ότι Μπρύνινγκ και Χίτλερ είναι το ίδιο πράγμα. Χάνεστε μέσα στη σύγχυση! - τους απαντάμε. Χάνεστε μέσα σ' αυτή την επαισχυντή σύγχυση, από φόβο για τις δυσκολίες, από φόβο για τα τεράστια καθήκοντα. Συνθηκολογείτε μπροστά στον αγώνα, διακηρύσσετε πως έχουμε κιόλας ηττηθεί. Λέτε ψέματα! Η εργατική τάξη είναι διασπασμένη, αδυνατισμένη από τους ρεφορμιστές, αποπροσανατολισμένη από τις ταλαντεύσεις της ίδιας της πρωτοπορίας της, αλλά δεν έχει ακόμα συντριβεί. Οι δυνάμεις της δεν εξαντλήθηκαν. Όχι, το γερμανικό προλεταριάτο είναι ισχυρό. Ακόμα και οι πιο αισιόδοξες εκτιμήσεις θα ξεπεραστούν αν η επαναστατική του ενεργητικότητα ανοίξει το δρόμο προς το στίβο της δράσης.

Το καθεστώς του Μπρύνινγκ είναι καθεστώς μεταβατικό. Προς τα πού;

Είτε προς τη νίκη του φασισμού, είτε προς τη νίκη του προλεταριάτου. Αυτό το καθεστώς είναι μεταβατικό γιατί τα δυο στρατόπεδα προετοιμάζονται απλώς για την αποφασιστική μάχη. Να ταυτίζουμε τον Μπρύνινγκ με τον Χίτλερ σημαίνει να ταυτίζουμε την κατάσταση πριν από τη μάχη με την κατάσταση ύστερα από την ήττα, σημαίνει πως παραδεχόμαστε από τα πριν σαν αναπόφευκτη την ήττα, σημαίνει πως καλούμε στη συνθηκολόγηση χωρίς καν να δώσουμε τη μάχη.

Η συντριπτική πλειοψηφία των εργατών, κυρίως των κομμουνιστών, δεν το θέλει αυτό. Αυτονόητο πως ούτε κι η σταλινική γραφειοκρατία το θέλει. Αλλά ο καθένας πρέπει να υπολογίζει, όχι στις καλές προθέσεις με τις οποίες ο Χίτλερ θα στρώσει την κόλασή του, αλλά στο αντικειμενικό νόημα της πολιτικής της ηγεσίας του, των κατευθύνσεων και των τάσεων της. Πρέπει να αποκαλύψουμε ως το τέλος τον παθητικό χαρακτήρα, τον φοβισμένο και διστακτικό, τον συνθηκολογητικό και μαζί στομφώδικο, της πολιτικής των Στάλιν, Μανουίλσκι, Τέλμαν, Ρέμμελε. Οι επαναστάτες εργάτες πρέπει να το καταλάβουν: το κλειδί της κατάστασης είναι στα χέρια του Κόμματος, αλλά η σταλινική γραφειοκρατία προσπαθεί μ' αυτό το κλειδί να κλείσει τις πόρτες στην επαναστατική δράση.

3. Ο γραφειοκρατικός τελεσιγραφισμός

Όταν οι εφημερίδες του νέου Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος (SAP) ασκούν κριτική στους "κομματικούς εγωισμούς" της Σοσιαλδημοκρατίας και του Κομμουνιστικού Κόμματος· όταν ο Ζάιντεβιτς ορκίζεται ότι, όσον αφορά τον ίδιο, "το συμφέρον της τάξης είναι πάνω απ' το συμφέρον του κόμματος", τότε πέφτουν σε πολιτικούς συναισθηματισμούς ή, ακόμα χειρότερα, προσπαθούν με συναισθηματική φρασεολογία να σκεπάσουν τα συμφέροντα του δικού τους κόμματος. Κι αυτή είναι μια μέθοδος που δεν αξίζει τίποτα. Όταν η αντίδραση αξιώνει να τεθούν τα συμφέροντα του "έθνους" πάνω τα συμφέροντα της τάξης, εμείς, οι μαρξιστές λέμε ότι κάτω από τη μάσκα του "γενικού" συμφέροντος η αντίδραση υπερασπίζει τα ταξικά συμφέροντα της εκμεταλλεύτριας τάξης. Δεν μπορούμε να εκφράσουμε αλλιώς τα συμφέροντα του έθνους παρά μονάχα κάτω από το πρίσμα της κυρίαρχης τάξης ή της τάξης που διεκδικεί την κυριαρχία. Δεν μπορούμε να μορφοποιήσουμε τα ταξικά συμφέροντα αλλιώς, παρά μονάχα κάτω από τη μορφή ενός προγράμματος. Και δεν μπορούμε να υπερασπιστούμε το πρόγραμμα αλλιώς, παρά δημιουργώντας ένα κόμμα.

Η τάξη καθ' εαυτή είναι απλώς ένα υλικό για εκμετάλλευση. Ο ανεξάρτη-

τος ρόλος του προλεταριάτου αρχίζει τη στιγμή που, από μια κοινωνική τάξη καθ' εαυτή, μεταβάλλεται σε μια πολιτική τάξη για τον εαυτό της. Αυτό μπορεί να γίνει μονάχα δια μέσου ενός κόμματος. Το κόμμα είναι το ιστορικό όργανο με τη βοήθεια του οποίου η τάξη αποκτά ταξική συνείδηση. Όταν λέμε "η τάξη είναι πάνω από το κόμμα" -σημαίνει πως ισχυριζόμαστε ότι η τάξη στην πιο ακατέργαστη κατάσταση είναι πάνω από την τάξη που τείνει ν' αποκτήσει την ταξική της συνείδηση. Αυτό δεν είναι μονάχα λαθεμένο, αλλά και αντιδραστικό. Για να δικαιολογήσουμε την ανάγκη του ενιαίου μετώπου, δεν υπάρχει καμιά ανάγκη να καταφύγουμε σ' αυτή τη χοντροκομμένη και ρηχή θεωρία.

Η πρόοδος της τάξης προς την ταξική συνείδηση, δηλαδή το χτίσιμο ενός επαναστατικού κόμματος που μπαίνει ηγεσία στο προλεταριάτο, είναι μια αντιφατική και σύνθετη διαδικασία. Η τάξη δεν είναι ομοιογενής. Τα διάφορα τμήματά της αποκτούν ταξική συνείδηση από διαφορετικούς δρόμους και σε διαφορετικούς χρόνους. Η αστική τάξη συμμετέχει ενεργητικά σ' αυτή τη διαδικασία. Δημιουργεί τους δικούς της θεσμούς μέσα στην εργατική τάξη ή χρησιμοποιεί τους θεσμούς που ήδη υπάρχουν, για να φέρει σε αντίθεση ορισμένα στρώματα εργατών απέναντι σε άλλα. Στους κόλπους του προλεταριάτου δρουν ταυτόχρονα διαφορετικά κόμματα. Επομένως, το προλεταριάτο παραμένει πολιτικά διασπασμένο κατά τη διάρκεια του μεγαλύτερου μέρους της ιστορικής του πορείας. Από δω απορρέει -σε συγκεκριμένες περιόδους με εξαιρετική οξύτητα- το ζήτημα του ενιαίου μετώπου.

Τα ιστορικά συμφέροντα του προλεταριάτου βρίσκουν την έκφρασή τους στο Κομμουνιστικό Κόμμα - όταν η πολιτική του είναι ορθή. Καθήκον του είναι να κατακτήσει την πλειοψηφία του προλεταριάτου: μόνο έτσι η σοσιαλιστική επανάσταση είναι δυνατή. Το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν μπορεί να εκπληρώσει την αποστολή του αν δεν διαφυλάξει πλήρως και χωρίς όρους την πολιτική και οργανωτική του ανεξαρτησία απέναντι σε όλα τα κόμματα και τις οργανώσεις που υπάρχουν μέσα στην εργατική τάξη κι έξω απ' αυτήν. Η παράβαση αυτού του βασικού κανόνα της μαρξιστικής πολιτικής είναι το σοβαρότερο έγκλημα ενάντια στα συμφέροντα του προλεταριάτου σαν τάξης. Η κινέζικη επανάσταση του 1925-1927 συντρίφτηκε, ακριβώς γιατί η Κομμουνιστική Διεθνής, κάτω απ' την ηγεσία του Στάλιν και του Μπουχάριν, υποχρέωσε το Κινέζικο Κομμουνιστικό Κόμμα να μπει στο Κουομιτάνγκ, το κόμμα της κινέζικης αστικής τάξης και να υποταχτεί στην πειθαρχία αυτού του κόμματος. Η εμπειρία της σταλινικής πολιτικής απέναντι στο Κουομιτάνγκ θα μείνει για πάντα στην ιστορία σαν παράδειγμα ολέθριου σαμποτάζ της επα-

νάστασης από τους ηγέτες της. Η σταλινική θεωρία των "εργατο-αγροτικών κομμάτων των δύο τάξεων" για την Ανατολή δεν είναι παρά η γενίκευση και κωδικοποίηση του πειράματος που έγινε με το Κουομιντάνγκ. Η εφαρμογή αυτής της θεωρίας στην Ιαπωνία, την Ινδία, την Ινδονησία, την Κορέα υπονόμωσε το κύρος της Κομιντέρν και καθυστέρησε την επαναστατική ανάπτυξη του προλεταριάτου για πολλά χρόνια. Η ίδια ολέθρια πολιτική ακολουθήθηκε πραγματικά, αν και με λιγότερο κυνισμό, στις Ηνωμένες Πολιτείες, στην Αγγλία και σε όλες τις χώρες της Ευρώπης έως το 1928.

Ο αγώνας της Αριστερής Αντιπολίτευσης για την πλήρη και χωρίς όρους ανεξαρτησία του Κομμουνιστικού Κόμματος και της πολιτικής του, σ' όλες τις ιστορικές συνθήκες και σ' όλες τις βαθμίδες εξέλιξης του προλεταριάτου, οδήγησε σε βαθιά όξυνση τις σχέσεις ανάμεσα στην Αντιπολίτευση και τη σταλινική φράξια κατά την περίοδο της συμμαχίας της με τον Τσανγκ Κάι Σεκ, τον Βαν Σινγκ Βέι, τον Πάρσελ, τον Ράντιτς, τον Λαφολέτ κτλ. Είναι ανώφελο να υπενθυμίσουμε ότι ο Μπράντλερ κι ο Ταλχάιμερ σ' αυτό τον αγώνα στάθηκαν, όπως κι ο Τέλμαν κι ο Ρέμμελε, στο πλευρό του Στάλιν ενάντια στους Μπολσεβίκους - Λενινιστές. Δεν είμαστε, λοιπόν, εμείς εκείνοι που έχουμε να πάρουμε μαθήματα από τον Στάλιν και τον Ρέμμελε για την ανεξαρτησία του Κομμουνιστικού Κόμματος!

Αλλά το προλεταριάτο κάνει βήματα προς την επαναστατική συνείδηση περνώντας όχι από τις βαθμίδες του σχολείου, αλλά μέσα από την πάλη των τάξεων που αποστρέφεται τις διακοπές. Για να παλέψει το προλεταριάτο έχει ανάγκη από την ενότητα στις γραμμές του. Κι αυτή η ενότητα χρειάζεται τόσο για τους επιμέρους οικονομικούς αγώνες, στα πλαίσια ενός μεμονωμένου εργοστασίου, όσο και για τους "εθνικούς" πολιτικούς αγώνες, όπως η αποτροπή του φασισμού. Η τακτική του ενιαίου μετώπου δεν είναι, συνεπώς, κάτι το συμπτωματικό και το τεχνητό, δεν είναι μια οποιαδήποτε πονηρή μανούβρα. Όχι, πηγάζει ολοκληρωτικά από τις αντικειμενικές συνθήκες που καθορίζουν την εξέλιξη του προλεταριάτου. Τα λόγια του *Κομμουνιστικού Μανιφέστου* πως οι κομμουνιστές δεν αντιτίθενται στο προλεταριάτο, πως δεν έχουν άλλους σκοπούς κι άλλες επιδιώξεις από τους σκοπούς και τις επιδιώξεις του προλεταριάτου σαν σύνολο, εκφράζουν ακριβώς τη σκέψη ότι η πάλη του κόμματος για την κατάκτηση της πλειοψηφίας σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να έρχεται σ' αντίθεση με την ανάγκη των εργατών να κρατήσουν ενωμένες τις γραμμές του αγώνα τους.

Η *Rote Fahne* καταδικάζει δικαιολογημένα τις φλυαρίες για τα "συμφέροντα της τάξης που μπαίνουν πάνω από τα κομματικά". Στην πραγματικότητα,

τα συμφέροντα της τάξης, όταν έχουν κατανοηθεί σωστά, ταυτίζονται με τους στόχους του κόμματος, αν αυτοί είναι ορθά προσδιορισμένοι. Όσο το θέμα περιορίζεται σ' αυτό τον ιστορικο-φιλοσοφικό ισχυρισμό, η θέση της *Rote Fahne* είναι άτρωτη. Αλλά τα πολιτικά συμπεράσματα που βγάζει από αυτήν, αποτελούν καθαρή γελοιοποίηση του μαρξισμού.

Η από άποψη αρχής ταυτότητα των συμφερόντων του προλεταριάτου και των στόχων του Κομμουνιστικού Κόμματος δεν σημαίνει ούτε ότι το προλεταριάτο στο σύνολό του έχει από σήμερα κίολας συνείδηση για τα ταξικά συμφέροντά του, ούτε ότι το κόμμα τα εκφράζει σε όλες τις περιπτώσεις με σωστό τρόπο. Η ίδια η αναγκαιότητα του κόμματος απορρέει ακριβώς από το γεγονός ότι το προλεταριάτο δεν γεννιέται με ενυπάρχουσα την κατανόηση των ιστορικών του συμφερόντων. Το καθήκον του κόμματος είναι, μέσα απ' την εμπειρία του αγώνα, να κατορθώσει να πείσει το προλεταριάτο για το δικαίωμα του κόμματος να είναι η ηγεσία του. Αντίθετα, η σταλινική γραφειοκρατία νομίζει ότι μπορεί απλούστατα ν' απαιτήσει από το προλεταριάτο πλήρη υπακοή στηριγμένη στο κομματικό διαβατήριό, το σφραγισμένο με τη βούλα της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

Κάθε ενιαίο μέτωπο που δεν είναι τοποθετημένο από τα πριν κάτω από την ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος -επαναλαμβάνει η *Rote Fahne*- στρέφεται ενάντια στα συμφέροντα του προλεταριάτου. Οποιος δεν αναγνωρίζει την ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος είναι ο ίδιος "αντεπαναστάτης". Ο εργάτης είναι υποχρεωμένος να χαρίσει προκαταβολικά την εμπιστοσύνη του στο Κομμουνιστικό Κόμμα, με το λόγο της τιμής του. Από την και' αρχήν ταυτότητα των στόχων του κόμματος και της τάξης, ο κομματικός υπάλληλος βγάζει το συμπέρασμα ότι έχει το δικαίωμα να διατάζει την τάξη. Το ιστορικό καθήκον που οφείλει να εκπληρώσει το Κομμουνιστικό Κόμμα, δηλαδή την ενοποίηση κάτω από τη σημαία του της συντριπτικής πλειοψηφίας των εργατών, η γραφειοκρατία το μεταβάλλει σε τελεσίγραφο, ένα πιστόλι ακουμπισμένο στον κρόταφο της εργατικής τάξης. Η διαλεκτική αντικαταστάθηκε από τη φORMALιστική, διοικητική, γραφειοκρατική σκέψη.

Το ιστορικό πρόβλημα που πρέπει να λυθεί θεωρείται κίολας λυμένο. Η εμπιστοσύνη, που πρέπει να κερδηθεί θεωρείται κίολας κερδισμένη. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτός είναι ένας πολύ εύκολος δρόμος. Αλλά δεν σε πάει και πολύ μακριά. Στην πολιτική πρέπει να ξεκινάμε απ' αυτό που υπάρχει κι όχι απ' αυτό που ευχόμαστε να γίνει ή θα γίνει κάποτε. Σπρωγμένη ως την άκρη, η θέση της σταλινικής γραφειοκρατίας καταλήγει, στην πραγματικότητα, στην άρνηση του κόμματος: σε τι συνίσταται όλο το ιστορικό έργο

του κόμματος, αν το προλεταριάτο πρέπει ν' αναγνωρίσει προκαταβολικά την ηγεσία του Τέλμαν και Ρέμμελε;

Στον εργάτη που θέλει να στρατολογηθεί στις γραμμές των κομμουνιστών, το κόμμα έχει το δικαίωμα να του πει: πρέπει ν' αναγνωρίσεις το πρόγραμμά μας, το καταστατικό μας και την καθοδήγηση των εκλεγμένων οργάνων μας. Αλλά είναι ανόητο και εγκληματικό να θέσουμε αυτό τον ίδιο όρο από τα πριν, ή έστω κι ένα μέρος από τον όρο αυτό, στις εργατικές μάζες και στις εργατικές οργανώσεις όταν πρόκειται για κοινή δράση για συγκεκριμένους αγωνιστικούς στόχους. Αυτό υποσκάπτει τα θεμέλια του ίδιου του κόμματος που δεν μπορεί να εκπληρώσει την αποστολή του παρά μονάχα διατηρώντας σωστές αμοιβαίες σχέσεις με την τάξη. Αντί να θέτει ένα μονόπλευρο τηλεσίγραφο που ερεθίζει και προσβάλλει τους εργάτες, πρέπει να προτείνει ένα καθορισμένο πρόγραμμα για κοινή δράση: αυτός είναι ο πιο σίγουρος δρόμος για να κατακτήσει την πραγματική ηγεσία.

Ο τηλεσιγραφισμός είναι μια απόπειρα βιασμού της εργατικής τάξης, επειδή δεν κατορθώνουν να την πείσουν: αν εσείς, εργάτες, δεν αναγνωρίζετε την ηγεσία Τέλμαν-Ρέμμελε-Νούμαν, δεν θα σας επιτρέψουμε να δημιουργήσετε το ενιαίο μέτωπο. Ο χειρότερος εχθρός τους δεν θα μπορούσε να επινοήσει πιο σαθρή θέση από αυτή στην οποία τοποθετούνται από μόνοι τους οι ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος. Είναι ο πιο σίγουρος δρόμος για την καταστροφή.

Η ηγεσία του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος υπογραμμίζει απλώς πιο καθαρά τον τηλεσιγραφισμό της, όταν μέσα στις διακηρύξεις της ρίχνει και μερικές σοφιστείες: "Δεν σας ζητάμε να παραδεχτείτε από τα πριν τις κομμουνιστικές μας αντιλήψεις". Αυτό μοιάζει σαν δικαιολογία για μια πολιτική που δεν έχει καμιά δικαιολογία. Όταν το κόμμα διακηρύσσει ότι αρνείται να ανοίξει οποιοσδήποτε διαπραγματεύσεις με άλλες οργανώσεις, αλλά επιτρέπει στους σοσιαλδημοκράτες εργάτες να σπάσουν τις σχέσεις τους με την οργάνωσή τους και χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να αποκαλούνται κομμουνιστές να μπουν κάτω από την ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος, αυτό ακριβώς είναι ολοκάθαρος τηλεσιγραφισμός.

Η σπόντα για τις "κομμουνιστικές αντιλήψεις" είναι πέρα για πέρα γελοία: ο εργάτης που είναι έτοιμος από σήμερα να σπάσει τους δεσμούς του με το κόμμα του για να συμμετάσχει στον αγώνα κάτω από την κομμουνιστική ηγεσία, δεν θα διστάσει να ονομαστεί και κομμουνιστής. Οι διπλωματικές υπεκφυγές και το παιχνίδι της ετικέτας είναι ξένες για τον εργάτη. Βλέπει στην πολιτική και στην οργάνωση το ουσιαστικό τους περιεχόμενο. Μένει

στη Σοσιαλδημοκρατία όσο δεν έχει εμπιστοσύνη στην κομμουνιστική ηγεσία. Μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι η πλειοψηφία των σοσιαλδημοκρατών εργατών μένουν στα κόμματα τους όχι γιατί έχουν εμπιστοσύνη στη ρεφορμιστική ηγεσία, αλλά μόνο και μόνο γιατί δεν έχουν ακόμα εμπιστοσύνη στην κομμουνιστική ηγεσία. Θέλουν όμως να παλέψουν από τώρα εναντίον του φασισμού. Αν τους δείξει κανείς το πρώτο βήμα για ένα κοινό αγώνα, θ' απαιτήσουν από την οργάνωσή τους να ακολουθηθεί αυτό το δρόμο. Αν η οργάνωσή τους επιμένει να μη τον δέχεται, τότε μπορεί να φτάσουν ως τη ρήξη μ' αυτήν.

Αντί να βοηθήσει τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες να βρουν το δρόμο τους μέσα από την εμπειρία τους, η Κεντρική Επιτροπή του ΚΚ βοηθάει τους σοσιαλδημοκράτες ηγέτες εναντίον των εργατών. Την αποστροφή τους και το φόβο τους για τον αγώνα, την ανικανότητά τους να παλέψουν, οι Βελς και Χίλφερντινγκ τις σκεπάζουν τώρα μ' επιτυχία, παραπέμποντας στην άρνηση του Κομμουνιστικού Κόμματος να συμμετάσχει στον κοινό αγώνα. Η επίμονη, ηλίθια και ανόητη άρνηση του Κομμουνιστικού Κόμματος να δεχτεί την πολιτική του ενιαίου μετώπου έγινε μέσα στις σημερινές συνθήκες, η σημαντικότερη πολιτική βοήθεια προς τη Σοσιαλδημοκρατία. Γι' αυτό ακριβώς η Σοσιαλδημοκρατία, με τον εγγενή παρασιτισμό που τη χαρακτηρίζει, γαντζώνεται έτσι από την κριτική που ασκούμε στην τελεσιγραφική πολιτική των Στάλιν - Τέλμαν.

Οι επίσημοι ηγέτες της Κομμουνιστικής Διεθνούς ρητορεύουν τώρα με πολύ σοβαρό ύφος για την ανάγκη ανύψωσης του θεωρητικού επιπέδου του κόμματος και μελέτης της "ιστορίας του Μπολσεβικισμού". Στην πραγματικότητα το "επίπεδο" χαμηλώνει ολοένα περισσότερο και τα διδάγματα του Μπολσεβικισμού ξεχάστηκαν, παραμορφώθηκαν, τσαλαπατήθηκαν. Ωστόσο, δεν είναι δύσκολο να βρει κανείς στην ιστορία του ρωσικού κόμματος τον πρόδρομο της σημερινής πολιτικής που έχει η Κεντρική Επιτροπή του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος: είναι ο μακαρίτης ο Μπογκντάνοφ, ο δημιουργός του τελεσιγραφισμού (ή οτζοβισμού). Από το 1905 κιόλας, θεωρούσε αδύνατη τη συμμετοχή των Μπολσεβίκων στο Σοβιέτ της Πετρούπολης εάν το Σοβιέτ δεν αναγνώριζε προκαταβολικά τη σοσιαλδημοκρατική ηγεσία. Κάτω από την επιρροή του Μπογκντάνοφ, το γραφείο της Επιτροπής Πετρούπολης των Μπολσεβίκων υιοθέτησε τον Οκτώβρη του 1905 αυτή την απόφαση: να υποβάλλει στο Σοβιέτ της Πετρούπολης το αίτημα ν' αναγνωρίσει την ηγεσία του κόμματος. Στην αντίθετη περίπτωση, θα 'πρεπε ν' αποφασίσουν να εγκαταλείψουν το Σοβιέτ. Ο νεαρός δικηγόρος Κρασικόφ, μέλος της

μπολσεβίκικης Επιτροπής Πετρούπολης εκείνης της εποχής, διάβασε αυτό το τελεσίγραφο στην ολομέλεια του Σοβιέτ. Οι εργάτες αντιπρόσωποι, μαζί και οι Μπολσεβίκοι, αλληλοκοιτάχτηκαν ξαφνιασμένοι και προχώρησαν στα θέματα της ημερήσιας διάταξης. Κανένας δεν εγκατέλειψε το Σοβιέτ. Σε λίγο έφτασε ο Λένιν από το εξωτερικό και συγύρισε για καλά τους τελεσίγραφιστές: "δεν μπορούμε," τους είπε, "να υποχρεώσουμε με τη βοήθεια τελεσίγραφων τη μάζα να πηδήξει πάνω από τις απαραίτητες φάσεις της ίδιας της πολιτικής της εξέλιξης".

Ο Μπογκνάνοφ, ωστόσο, δεν απαρνήθηκε τη μεθοδολογία του και δημιούργησε μια ολόκληρη φράξια, τους "τελεσίγραφιστές" ή "οτζοβιστές": Αυτό το όνομα τους δόθηκε γιατί είχαν την τάση να αποχωρούν από όλες τις οργανώσεις που αρνούνταν να αποδεχτούν το τελεσίγραφο που τους επιβαλόταν από τα πάνω: "αποδεχθείτε από τα πριν την ηγεσία μας". Οι τελεσίγραφιστές προσπαθούσαν να εφαρμόσουν την πολιτική τους όχι μονάχα στα Σοβιέτ, αλλά και στον κοινοβουλευτικό και το συνδικαλιστικό τομέα και γενικά σε όλες τις νόμιμες και μισονόμιμες οργανώσεις της εργατικής τάξης.

Η πάλη του Λένιν ενάντια στον τελεσίγραφισμό ήταν πάλη για τις σωστές σχέσεις ανάμεσα στο κόμμα και την τάξη. Οι τελεσίγραφιστές μέσα στο παλιό μπολσεβίκικο κόμμα δεν έπαιξαν ποτέ, έστω και ελάχιστα, σπουδαίο ρόλο: αλλιώς η νίκη του Μπολσεβικισμού θα ήταν αδύνατη. Οι διαυγείς και ανοιχτές σχέσεις με την τάξη, στάθηκαν η δύναμη του Μπολσεβικισμού. Ο Λένιν συνέχισε την πάλη ενάντια στον τελεσίγραφισμό ακόμα κι όταν βρισκόταν στην εξουσία, ιδιαίτερα και κυρίως στον τομέα των συνδικάτων. Ε-
γραφε:

Αν είχαμε θέσει τώρα στη Ρωσία ύστερα από δυόμισυ χρόνια πρωτάκουστες νίκες ενάντια στη ρωσική αστική τάξη και στην Αντάντ, σαν όρο συμμετοχής στα συνδικάτα την "αναγνώριση της δικτατορίας", θα είχαμε διαπράξει μια βλακεία, θα είχαμε βλάψει την επιρροή μας μέσα στις μάζες, θα είχαμε βοηθήσει τους Μενσεβίκους. Γιατί όλο το έργο των κομμουνιστών βασίζεται στην ικανότητα να εργάζονται μέσα στις μάζες και όχι να αποκόβονται από αυτές βάζοντας σαν φράκτη πλασματικά και παιδαριώδη "αριστερά" συνθήματα.³

Αυτό ισχύει ακόμα περισσότερο για τα Κομμουνιστικά Κόμματα της Δύσης, που αντιπροσωπεύουν μόνο μια μειοψηφία της εργατικής τάξης.

* Ο όρος οτζοβιστές προέρχεται από το ρήμα οτζιχάτ, που στα ρωσικά σημαίνει ανακαλιώ, αποσύρω. (Σ.τ.μ.)

Η κατάσταση, όμως, έχει ραγδαία αλλάξει στην ΕΣΣΔ τα τελευταία χρόνια. Το Κομμουνιστικό Κόμμα, οπλισμένο με την εξουσία, αντιπροσωπεύει την εισαγωγή ενός νέου στοιχείου στη σχέση ανάμεσα στην πρωτοπορία και την τάξη: σ' αυτή τη σχέση έχει μπει το στοιχείο του καταναγκασμού. Η πάλη του Λένιν ενάντια στη γραφειοκρατία του κόμματος και των σοβιέτ ήταν στο βάθος της, πάλι όχι ενάντια στην κακή λειτουργία των διαφόρων υπηρεσιών, το χαρτοβασίλειο, την αναποτελεσματικότητα κτλ, αλλά ενάντια στην υποδούλωση της τάξης στο μηχανισμό, ενάντια στη μεταμόρφωση της γραφειοκρατίας του κόμματος σε μια καινούργια "κυρίαρχη" κλίκα. Η συμβουλή που έδωσε ο Λένιν πριν από το θάνατό του για τη δημιουργία μιας Εργατικής Επιτροπής Ελέγχου ανεξάρτητης από την Κεντρική Επιτροπή και για την απομάκρυνση του Στάλιν και της φράξιάς του από τον κομματικό μηχανισμό κατευθυνόταν ενάντια στο γραφειοκρατικό εκφυλισμό του κόμματος. Για μια σειρά από λόγους, τους οποίους δεν μπορούμε να εκθέσουμε εδώ, το κόμμα αγνόησε αυτή τη συμβουλή. Ο γραφειοκρατικός εκφυλισμός του κόμματος έφτασε τα τελευταία χρόνια, στο ακρότατο όριο. Ο σταλινικός μηχανισμός δεν κάνει τίποτα άλλο από το να διατάζει. Η γλώσσα των διαταγών είναι η γλώσσα του τελεσιγραφισμού. Κάθε εργάτης πρέπει ν' αναγνωρίσει προκαταβολικά ότι όλες οι αποφάσεις - παλιές, τωρινές και μέλλουσες - της Κεντρικής Επιτροπής είναι αλάνθαστες. Τόσο περισσότερες ήταν οι αξιώσεις για το αλάθητο, όσο πιο λαθεμένη καταντούσε η πολιτική.

Η σταλινική φράξια αφού συγκέντρωσε στα χέρια της το μηχανισμό της Κομμουνιστικής Διεθνούς, μετέφερε, πολύ φυσικά και τις μεθόδους της στα ξένα τμήματα, δηλαδή στα Κομμουνιστικά Κόμματα των καπιταλιστικών χωρών. Η πολιτική της γερμανικής ηγεσίας είναι αντανάκλαση της πολιτικής της ηγεσίας της Μόσχας. Ο Τέλμαν αντιγράφει τον τρόπο με τον οποίο προστάζει η σταλινική γραφειοκρατία, η οποία χαρακτηρίζει αντεπαναστάτη όποιον δεν αναγνωρίζει το αλάθητό της. Σε τι είναι χειρότερος ο Τέλμαν από τον Στάλιν; Αν η εργατική τάξη δεν τοποθετείται υπάκουα κάτω από τις προταγές του αυτό συμβαίνει γιατί η εργατική τάξη είναι αντεπαναστατική. Δυο φορές αντεπαναστάτες είναι εκείνοι που δείχνουν στον Τέλμαν τους ολέθριους κινδύνους του τελεσιγραφισμού. Φαίνεται ότι ένα από τα πιο αντεπαναστατικά βιβλία είναι η συλλογή των "Απάντων" του Λένιν. Ο Στάλιν δεν τα υποβάλλει χωρίς αιτία σε μια τόσο αυστηρή λογοκρισία - και κυρίως στις εκδόσεις τους σε ξένες γλώσσες.

Αν ο τελεσιγραφισμός είναι ολέθριος σε όλες τις περιστάσεις, αν στην ΕΣΣΔ σημαίνει διασπάθιση των ηθικών κεφαλαίων του κόμματος, είναι δυο

φορές αναξιόπιστος μέσα στα κόμματα της Δύσης, τα οποία αγωνίζονται να συσσωρεύσουν ένα ηθικό κεφάλαιο. Στη Σοβιετική Ενωση η νικηφόρα επανασταση δημιούργησε τουλάχιστον τις υλικές προϋποθέσεις για το γραφειοκρατικό τελεσιγραφισμό με τη μορφή ενός μηχανισμού καταναγκασμού. Στις καπιταλιστικές χώρες -και στη Γερμανία επίσης- ο τελεσιγραφισμός μετατρέπεται σε μια αδύναμη καρικατούρα κι εμποδίζει την πορεία του κόμματος προς την εξουσία. Ο τελεσιγραφισμός των Τέλμαν - Ρέμμελε είναι πρώτα απ' όλα γελοιός. Και οτιδήποτε είναι γελοίο αποδεικνύεται μοιραίο, ιδιαίτερα σε ζητήματα που αφορούν ένα επαναστατικό κόμμα.

Μεταφέρετε, για μια στιγμή, αυτό το πρόβλημα στη Βρετανία όπου το Κομμουνιστικό Κόμμα (ύστερα από τα ολέθρια σφάλματα της σταλινικής γραφειοκρατίας) εξακολουθεί να' ναι ένα ελάχιστο κομμάτι της εργατικής τάξης. Αν παραδεχτούμε ότι κάθε μορφή ενιαίου μετώπου, έξω από την κομμουνιστική μορφή, είναι "αντεπαναστατική", τότε είναι προφανές ότι το βρετανικό προλεταριάτο θα πρέπει ν' αναβάλει την επαναστατική δράση ως τη στιγμή που το Κομμουνιστικό Κόμμα θα μπει επικεφαλής του. Αλλά το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν θα μπορέσει να μπει επικεφαλής της τάξης, παρά μονάχα στη βάση της δικής του επαναστατικής εμπειρίας. Η εμπειρία, όμως, δεν μπορεί να πάρει επαναστατικό χαρακτήρα παρά μόνο μ' έναν τρόπο, με το τράβηγμα εκατομμυρίων ανθρώπων μέσα στην πάλη. Αλλά δεν μπορούμε να τραβήξουμε στην πάλη τις μη κομμουνιστικές μάζες και προπάντων τις οργανωμένες μάζες, παρά μονάχα πάνω στη βάση της πολιτικής του ενιαίου μετώπου.

Πέφτουμε σ' ένα φαύλο κύκλο απ' τον οποίο δεν υπάρχει διέξοδος, αν ακολουθήσουμε το δρόμο του γραφειοκρατικού τελεσιγραφισμού. Αλλά η επαναστατική διαλεκτική έδειξε, πριν από πολύ καιρό, τη διέξοδο. Έδειξε την αποτελεσματικότητά της με αναρίθμητα παραδείγματα και στους πιο διαφορετικούς τομείς: με τον συνδυασμό της πάλης για την εξουσία με την πάλη για τις μεταρρυθμίσεις, με την πλήρη ανεξαρτησία του κόμματος και την υπεράσπιση της συνδικαλιστικής ενότητας, με τον αγώνα εναντίον του αστικού καθεστώτος ταυτόχρονα με τη χρησιμοποίηση των ιδιών του των θεσμών, με την ακούραστη κριτική του κοινοβουλευτισμού από το κοινοβουλευτικό βήμα, με την αμείλικτη πάλη ενάντια στο ρεφορμισμό, αλλά και τις πρακτικές συμφωνίες με τους ρεφορμιστές στις μερικές επιδιώξεις.

Στην Αγγλία, η ανικανότητα του τελεσιγραφισμού, είναι ολοφάνερη εξαιτίας της άκρας αδυναμίας του Κομμουνιστικού Κόμματος. Στη Γερμανία τα ολέθρια αποτελέσματα του τελεσιγραφισμού σκεπάζονται κατά ένα μέρος α-

πό τη σημαντική αριθμητική δύναμη του κόμματος και από την ανάπτυξη του. Αλλά το γερμανικό κόμμα αναπτύσσεται χάρη στην ώθηση των περιστάσεων κι όχι χάρη στην πολιτική της ηγεσίας του: όχι χάρη στον τελεσιγραφισμό, αλλά παρά τον τελεσιγραφισμό. Επιπλέον, αυτό που θα αποφασίσει για την εξέλιξη δεν είναι η αριθμητική ανάπτυξη του κόμματος. Αυτό που αποφασίζει είναι η αμοιβαία πολιτική σχέση ανάμεσα στο κόμμα και την τάξη. Πάνω σ' αυτή τη βασική γραμμή, που είναι θεμελιακή, η κατάσταση δεν βελτιώνεται, επειδή το γερμανικό κόμμα τοποθετεί ανάμεσα σ' αυτό και την τάξη, το αγκυλωτό συρματοπλέγμα του τελεσιγραφισμού.

4. Τα ζιγκ-ζαγκ των σταλινικών στο ζήτημα του ενιαίου μετώπου

Η πρώην σοσιαλδημοκράτσια Τόρχορστ (από το Ντύσσελντορφ) η οποία πέρασε στο Κομμουνιστικό Κόμμα, δήλωσε στην επίσημη έκθεσή της προς το κόμμα, στα μέσα του Γενάρη στη Φραγκφούρτη: "Οι σοσιαλδημοκράτες ηγέτες ξεμασκαρεύτηκαν πια αρκετά και είναι χαμένος κόπος να συνεχίσουμε τις προσπάθειες για την ενότητα από τα πάνω". Παραθέτουμε τα λόγια της σύμφωνα με την κομμουνιστική εφημερίδα της Φραγκφούρτης που επαινεί πολύ αυτή την έκθεση. "Οι ηγέτες της σοσιαλδημοκρατίας αποκαλύφθηκαν πια αρκετά". Αρκετά, όσον αφορά την ίδια τη συγγραφέα της έκθεσης, η οποία πέρασε από τη Σοσιαλδημοκρατία στον Κομμουνισμό (κι αυτό, βέβαια, είναι προς τιμή της), αλλά όχι αρκετά για τα εκατομμύρια των εργατών που ψηφίζουν τη Σοσιαλδημοκρατία και ανέχονται τη ρεφορμιστική γραφειοκρατία των συνδικάτων.

Δεν είναι όμως ανάγκη ν'αναφερθεί κανείς σε μια απομονωμένη έκθεση. Στην διακήρυξη της *Rote Fahne* (28 του Γενάρη), την τελευταία που πήρα στα χέρια μου, επιχειρηματολογείται ακόμα μια φορά ότι δεν επιτρέπεται να κάνουμε ενιαίο μέτωπο παρά μονάχα ενάντια στους σοσιαλδημοκράτες ηγέτες και χωρίς αυτούς. Γιατί; Γιατί "κανείς από εκείνους που έζησαν την εμπειρία των τελευταίων δεκαοχτώ χρόνων και που έχουν δει αυτούς τους ηγέτες στην πράξη δεν θα τους πιστέψει πια". Και τι θα απογίνει, ρωτάμε εμείς, μ' εκείνους που είναι στην πολιτική λιγότερο από δεκαοχτώ χρόνια και μάλιστα λιγότερο από δεκαοχτώ μήνες; Από τότε που ξέσπασε ο πόλεμος [το 1914], έχουν μεγαλώσει αρκετές πολιτικές γενιές οι οποίες πρέπει να αποκτήσουν την πείρα της παλιάς γενιάς, έστω και αν αυτό χρειάζεται να γίνει σε μικρότερο χρονικό διάστημα. "Το ζήτημα είναι" διδάσκει ο Λένιν στους υπερ-αριστερούς, "να μην θεωρούμε αυτό που είναι ξεπερασμένο για μας, ό-

τι είναι ξεπερασμένο και για την τάξη, τις μάζες*.

Αλλά ακόμα κι η παλιά σοσιαλδημοκρατική γενιά, εκείνη που έζησε την πείρα των δεκαοχτώ χρόνων, δεν έσπασε καθόλου τις σχέσεις με τους ηγέτες. Αντίθετα, η Σοσιαλδημοκρατία είναι ακριβώς αυτή που κρατάει πολλούς από τους "παλιούς" που συνδέονται με το κόμμα αυτό με δυνατές παραδόσεις. Είναι λυπηρό, φυσικά, ότι οι μάζες μαθαίνουν τόσο αργά. Αλλά γι' αυτό έχουν μεγάλη ευθύνη οι κομμουνιστές "παιδαγωγοί" που δεν μπόρεσαν να ξεσκεπάσουν με καθαρότητα την εγκληματική φύση του ρεφορμισμού. Πρέπει τουλάχιστον να χρησιμοποιήσουν τη νέα κατάσταση, όπου η προσοχή των μαζών είναι εξαιρετικά τεταμένη από το θανάσιμο κίνδυνο, για να υποβάλουν τους ρεφορμιστές σε μια καινούργια δοκιμασία που θα είναι ίσως αυτή τη φορά πραγματικά αποφασιστική.

Χωρίς να κρύψουμε τίποτα ή να απαλύνουμε τη γνώμη μας για τους σοσιαλδημοκράτες ηγέτες, μπορούμε και πρέπει να πούμε στους σοσιαλδημοκράτες εργάτες: "Αφού δέχεστε, απ' τη μια μεριά, να παλέψετε από κοινού μαζί μας, ενώ, απ' την άλλη, δεν θέλετε να σπάσετε τους δεσμούς με τους ηγέτες σας, σας προτείνουμε να τους υποχρεώσετε να αρχίσουν μια κοινή δράση μαζί μας γι' αυτόν ή για κείνον τον πρακτικό στόχο, μ' αυτό ή μ' εκείνο τον τρόπο. Όσο για μας, τους κομμουνιστές, είμαστε έτοιμοι". Τι μπορεί να υπάρξει πιο απλό, πιο καθαρό, πιο πειστικό;

Μ' αυτή ακριβώς την έννοια έγραψα -με την συνειδητή πρόθεση να προκαλέσω την ειλικρινή φρίκη των ηλίθιων και την υποκριτική αγανάκτηση των τσαρλατάνων- ότι στον αγώνα ενάντια στο φασισμό είμαστε έτοιμοι να συνάψουμε πρακτικές πολεμικές συμμαχίες με το διάβολο και με τη γιαγιά του, ακόμα και με τον Νόσκε και με τον Τσορκίμπελ.*

Το ίδιο το επίσημο κόμμα παραβιάζει σε κάθε βήμα, τη θνησιγενή πολιτική του. Στις εκκλήσεις του για το "κόκκινο ενιαίο μέτωπο" (με τον εαυτό του) προβάλλει κανονικά τη διεκδίκηση της "απεριόριστης ελευθερίας των διαδηλώσεων, των συγκεντρώσεων, των συνασπισμών και των εντύπων του προλεταριάτου". Είναι ένα σύνθημα ολότελα σωστό. Αλλά στο μέτρο που το Κομμουνιστικό Κόμμα μιλάει για εφημερίδες, συγκεντρώσεις κτλ προλετα-

* Η γαλλική επιθεώρηση *Cahiers du Bolchevisme*, η ποιό ανόητη και αγχώματα έκδοση της σταλινικής γραφειοκρατίας, έτρεξε ν' αρπαχτεί από αυτή την έκφραση για τη γιαγιά του διαβόλου, χωρίς να υποπτεύεται, φυσικά, ότι έχει μια πολύ παλιά ιστορία μέσα στην μαρξιστική φιλολογία. Ελπίζουμε ότι οι επαναστάτες εργάτες δεν θ' αργήσουν να στείλουν σ' αυτή την ίδια τη γιαγιά, όλους τους αμαθείς και κακόπιστους προκείμενους για να συμπληρώσουν τη μόρφωσή τους σαν μαθητευόμενοι.

ριακές και όχι μονάχα κομμουνιστικές, προβάλλει στην πραγματικότητα το σύνθημα του ενιαίου μετώπου με αυτή την ίδια τη Σοσιαλδημοκρατία η οποία εκδίδει εφημερίδες, οργανώνει συγκεντρώσεις κτλ. Να ρίχνεις πολιτικά συνθήματα που κλείνουν μέσα τους την ιδέα του ενιαίου μετώπου με τη Σοσιαλδημοκρατία και ν' αρνείσαι να συνάψεις πρακτικές συμφωνίες για να παλέψεις γι' αυτά τα συνθήματα -αυτό είναι το αποκορύφωμα της ασυναρτησίας.

Ο Μύντσενμπεργκ, του οποίου ο πρακτικός κοινός νους έρχεται σε σύγκρουση με την "γενική γραμμή", έγραψε το Νοέμβρη στην *Rote Aufbau*: "Είναι αλήθεια ότι ο Εθνικοσοσιαλισμός είναι η πιο αντιδραστική, η πιο σωβινιστική και η πιο κτηνώδης πτέρυγα του φασιστικού κινήματος στη Γερμανία και ότι όλοι οι πραγματικά αριστεροί (!) έχουν τεράστιο συμφέρον να εμποδίσουν το δυνάμωμα της επιρροής και της δύναμης αυτής της πτέρυγας του γερμανικού φασισμού". Εάν το κόμμα του Χίτλερ είναι "η πιο αντιδραστική, η πιο κτηνώδης πτέρυγα", βγαίνει το συμπέρασμα ότι η κυβέρνηση Μπρύνινγκ είναι, το λιγότερο που μπορεί να πει κανείς, λιγότερο κτηνώδης και λιγότερο αντιδραστική. Ο Μύντσενμπεργκ φλερτάρει εδώ με τη θεωρία του "μικρότερου κακού". Για να σώσει τα προσχήματα της ορθοδοξίας ο Μύντσενμπεργκ διακρίνει διάφορες ποιότητες φασισμού: τον ελαφρύ φασισμό, τον μέτριο και τον βαρύ, σα να επρόκειτο για τούρκικο καφέ. Αλλά εάν όλοι οι "αριστεροί κύκλοι" (και ποιο είναι το όνομα του καθενός τους;) ενδιαφέρονται για τη νίκη ενάντια στο φασισμό, δεν πρέπει να υποβάλουμε αυτούς τους κύκλους στη δοκιμασία της δράσης;

Είναι φανερό πως θα' πρεπε ν' αδράξει κανείς αμέσως και με τα δυο χέρια τη διπλωματική και διφορούμενη πρόταση του Μπράιτσχαιντ. Να προβάλλει από τη δική του πλευρά ένα συγκεκριμένο και καλομελετημένο πρακτικό πρόγραμμα πάλης ενάντια στο φασισμό και να ζητήσει μια κοινή συνεδρίαση των ηγεσιών των δύο κομμάτων με τη συμμετοχή της ηγεσίας των ελεύθερων συνδικάτων. Θα' πρεπε ταυτόχρονα να ενεργήσει δραστήρια για να φτάσει αυτό το πρόγραμμα στη βάση, σ' όλα τα επίπεδα των δυο κομμάτων και σ' όλες τις μάζες. Οι διαπραγματεύσεις θα' πρεπε να γίνουν μπροστά στα μάτια όλου του κόσμου: ο τύπος θα' πρεπε να δημοσιεύει καθημερινά τα πρακτικά αυτών των διαπραγματεύσεων, χωρίς διαστρεulώσεις και χωρίς φανταστικά επινοήματα. Μια τέτοια θετική δράση που αποβλέπει άμεσα στο στόχο, ενεργεί πάνω στους εργάτες με τρόπο πολύ πιο αποτελεσματικό από τους αδιάκοπους σαματάδες περί "σοσιαλφασισμού". Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η Σοσιαλδημοκρατία δεν θα μπορούσε να κρυφτεί ούτε μια στιγμή πίσω από το χάρτινο θεατρικό σκηνικό του "Σιδερένιου Μετώπου".

Καθένας πρέπει να ξαναδιαβάσει το *Αριστερισμός-παιδική αρρώστεια του κομμουνισμού*. Είναι σήμερα το πιο επίκαιρο βιβλίο. Ακριβώς για καταστάσεις παρόμοιες μ' αυτή της σημερινής Γερμανίας, ο Λένιν υποστηρίζει

την απόλυτη ανάγκη για την πρωτοπορία του προλεταριάτου, για το συνειδητό του τμήμα, για το Κομμουνιστικό Κόμμα, ν' αλλάζει τακτική και κατεύθυνση στην πορεία του, να καταφεύγει σε συμφωνίες, σε συμβιβασμούς με τις διάφορες ομάδες προλετάρων, με τα διάφορα κόμματα εργατών και μικροϊδιοκτητών... Το ουσιώδες είναι να ξέρει να εφαρμόζει αυτή την τακτική με τρόπο που ν' ανυψώνει κι όχι να καμπλώνει το γενικό επίπεδο συνειδησης, την επαναστατική διάθεση, την ικανότητα για τον αγώνα και για τη νίκη του προλεταριάτου.

Αλλά πώς ενεργεί το Κομμουνιστικό Κόμμα; Στις εφημερίδες του βεβαιώνει κάθε μέρα ότι δέχεται μόνο εκείνο το "ενιαίο μέτωπο που κατευθύνεται ενάντια στους Μπρύνινγκ, Σέβερινγκ, Λάιπαρτ, Χίτλερ και στους ομοίους τους". Είναι αναμφισβήτητο ότι, μπροστά στην προλεταριακή εξέγερση, δεν θα υπάρχει διαφορά ανάμεσα στους Μπρύνινγκ, Σέβερινγκ, Λάιπαρτ και Χίτλερ. Ενάντια στη μπολσεβίκικη εξέγερση του Οκτώβρη, οι Σοσιαλεπαναστάτες κι οι Μενσεβίκοι συμμαχήσανε με τους συνταγματικούς δημοκράτες (Καντέ) και τους Κορνιλοφικούς, ο Κερένσκυ έστειλε στην Πετρούπολη τον κοζάκο στρατηγό των Μαύρων Εκατονταρχιών Κρασνόφ, οι Μενσεβίκοι υποστήριζαν τον Κερένσκυ και τον Κρασνόφ, οι Σοσιαλεπαναστάτες οργάνωναν την εξέγερση των Καντέ κάτω από την ηγεσία των μοναρχικών αξιωματικών.

Αλλά αυτό δεν σημαίνει καθόλου ότι οι Μπρύνινγκ, Σέβερινγκ, Λάιπαρτ και Χίτλερ ανήκουν πάντα και σε όλες τις περιστάσεις στο ίδιο στρατόπεδο. Σήμερα, τα συμφέροντά τους διαφέρουν. Για τη Σοσιαλδημοκρατία το πρόβλημα είναι στη σημερινή στιγμή όχι τόσο να υπερασπίσει τα θεμέλια της καπιταλιστικής κοινωνίας ενάντια στην προλεταριακή επανάσταση, όσο να υπερασπίσει το μισοκοινοβουλευτικό αστικό σύστημα ενάντια στο φασισμό. Θα ήταν μια πελώρια ανοησία να μη χρησιμοποιήσει κανείς αυτό τον ανταγωνισμό.

Ο Λένιν έγραφε στον *"Αριστερισμό"*:

Το να κηρύσουμε τον πόλεμο με στόχο την ανατροπή της διεθνούς αστικής τάξης και να αρνούμαστε προκαταβολικά ότι θα κάνουμε τακτικούς ελιγμούς στην πορεία μας, να αρνούμαστε να εκμεταλλευτούμε τους ανταγωνισμούς (*έστω και παροδικούς*) ανάμεσα στους εχθρούς μας, ν' αρνούμαστε κάθε συμφωνία ή συμβιβασμό με πιθανούς συμμάχους (*έστω κι αν είναι προσωρινοί σύμμαχοι*,

συγκυριακοί, ταλαντευόμενοι) αυτό είναι απεριορίστα γελοίο.

Αναφέρουμε πάντα τις περικοπές κατά λέξη και οι λέξεις που είναι μέσα σε παρενθέσεις είναι υπογραμμισμένες από τον Λένιν.

Και πιο πέρα:

Δεν μπορεί κανείς να κατατροπώσει έναν ανώτερο αντίπαλο παρά με την ολοκληρωτική κινητοποίηση όλων του των δυνάμεων. Και είναι υποχρεωμένος να επωφελείται, δίνοντας τη μεγαλύτερη προσοχή και φρόνιση, από κάθε "ρήγμα" ασυμφωνίας ανάμεσα στους εκθρούς, όσο μικροσκοπικό κι αν είναι.

Τι κάνουν, λοιπόν, ο Τέλμαν κι ο Ρέμμελε, καθοδηγούμενοι από τον Μα-νουίλσκι; Χρησιμοποιούν όλες τους τις δυνάμεις για να κλείσουν το ρήγμα ανάμεσα στη Σοσιαλδημοκρατία και το φασισμό -και τι ρήγμα! Και για να το κάνουν, χρησιμοποιούν τη θεωρία του σοσιαλφασισμού και την πρακτική του σαμποτάζ του ενιαίου μετώπου.

Ο Λένιν απαιτούσε να χρησιμοποιούμε κάθε "δυνατότητα να συνδεθούμε μ' ένα σύμμαχο μαζικό, έστω και προσωρινό, ταλαντευόμενο, ελάχιστα σταθερό, ελάχιστα σίγουρο, διστακτικό. Οποιος δεν το κατάλαβε αυτό "-έλεγε- "δεν κατάλαβε τίποτα από το μαρξισμό ούτε γενικά από το σύγχρονο επιστημονικό σοσιαλισμό". Τεντώστε τ' αυτιά σας, προφήτες της νέας σχολής του σταλινισμού: εδώ γράφει φαρδιά πλατιά ότι δεν καταλαβαίνετε τίποτα από μαρξισμό. Σε σας αναφέρεται ο Λένιν. Ας ακούσουμε λοιπόν, τι έχετε να μας πείτε.

Αλλά χωρίς της νίκη πάνω στη Σοσιαλδημοκρατία, αποκρίνονται οι σταλινικοί, η νίκη πάνω στο φασισμό είναι αδύνατη. Είναι αλήθεια; Με μια ορισμένη έννοια, ναι! Αλλά το αντίστροφο θεώρημα είναι επίσης αληθινό: χωρίς νίκη πάνω στον ιταλικό φασισμό, η νίκη πάνω στην ιταλική Σοσιαλδημοκρατία είναι αδύνατη. Ο φασισμός και η Σοσιαλδημοκρατία είναι όργανα της αστικής τάξης. Όσο το κεφάλαιο κυριαρχεί, η Σοσιαλδημοκρατία και ο φασισμός θα υπάρχουν μέσα σε διαφορετικούς συνδυασμούς δυνάμεων. Ετσι όλα τα ζητήματα ανάγονται σ' ένα μόνο παρονομαστή: το προλεταριάτο πρέπει ν' ανατρέψει το αστικό καθεστώς.

Όμως, ακριβώς τώρα που το καθεστώς αυτό τρικλίζει στη Γερμανία, ο φασισμός τρέχει να το υπερασπιστεί. Για ν' απωθήσουμε αυτόν τον υπερασπιστή, χρειάζεται λένε, να τελειώσουμε προηγούμενα με τη Σοσιαλδημοκρατία... Ετσι η άψυχη σχηματικότητα μας οδηγεί σ' ένα φαύλο κύκλο. Μονάχα στο πεδίο της δράσης μπορούμε να βγούμε απ' αυτό τον φαύλο κύκλο.

Γιατί ο χαρακτήρας της δράσης δεν καθορίζεται από τις ταχυδακτυλουργίες των αφηρημένων κατηγοριών, αλλά από την πραγματική σχέση των ζωντανών ιστορικών δυνάμεων.

Οχι, ξαναλένε οι γραφειοκράτες, πρέπει "πρώτα" να διαλύσουμε τη Σοσιαλδημοκρατία. Αλλά με ποιο τρόπο; Είναι πολύ απλό: δίνοντας διαταγή στις οργανώσεις του κόμματος να στρατολογήσουν μέχρι μια ορισμένη ημερομηνία εκατό χιλιάδες καινούργια μέλη. Η αφηρημένη προπαγάνδα, στη θέση της πολιτικής πάλης. Ο γραφειοκρατικός σχεδιασμός, αντί για τη διαλεκτική στρατηγική. Και τι γίνεται αν η πραγματική ανάπτυξη της πάλης των τάξεων θέτει τώρα κιόλας μπροστά στην εργατική τάξη το ζήτημα του φασισμού σαν ζήτημα ζωής ή θανάτου; Τότε πρέπει να ξεστρατίσουμε την εργατική τάξη απ' αυτό το καθήκον, πρέπει να την αποκοιμίσουμε, πρέπει να την πείσουμε ότι το καθήκον της πάλης εναντίον του φασισμού είναι δευτερεύον καθήκον, ότι μπορεί να περιμένει, ότι θα λυθεί μοναχό του, ότι άλλωστε ο φασισμός βασιλεύει κιόλας, ότι ο Χίτλερ δεν θα φέρει τίποτε καινούργιο, ότι δεν πρέπει να φοβόμαστε τον Χίτλερ, ότι ο Χίτλερ θ'ανοίξει το δρόμο για τους κομμουνιστές.

Μήπως αυτά είναι υπερβολικά; Οχι, είναι η αυθεντική, η κατευθυντήρια ιδέα των ηγετών του Κομμουνιστικού Κόμματος. Δεν την φτάνουν πάντα ως τα άκρα. Στην επαφή τους με τις μάζες αυτοί οι ίδιοι υποχωρούν μπροστά στα τελικά συμπεράσματα, φτιάχνουν διάφορες θέσεις, μπερδεύουν τον εαυτό τους και τους εργάτες. Αλλά σε όλες τις περιπτώσεις που προσπαθούν να ενώσουν τις δυο άκρες, ξεκινάνε από την άποψη ότι η νίκη του φασισμού είναι αναπόφευκτη.

Στις 14 του Οκτώβρη του περασμένου χρόνου, ο Ρέμμελε, ένας από τους τρεις επίσημους ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος, έλεγε στο Ράιχσταγκ:

Ο κ. Μπρύνινγκ το είπε πολύ καθαρά: Όταν οι φασίστες θα φτάσουν στην εξουσία το ενιαίο μέτωπο του προλεταριάτου θα πραγματοποιηθεί και θα σαρώσει τα πάντα *(θύελλα χειροκροτημάτων από τους κομμουνιστές)*.

Είναι κατανοητό ότι ο Μπρύνινγκ φοβερίζει την αστική τάξη και τη Σοσιαλδημοκρατία με μια τέτοια προοπτική. Με αυτό τον τρόπο διαφυλλάσει την κυριαρχία του. Όμως, είναι αισχρό ο Ρέμμελε να παρηγορεί τους εργάτες με τέτοια παραμύθια. Προετοιμάζει έτσι την εξουσία για τον Χίτλερ, γιατί όλη αυτή η προοπτική είναι βαθιά λαθεμένη και φανερώνει ολοκληρωτική έλλειψη κατανόησης της ψυχολογίας των μαζών και της διαλεκτικής της επα-

ναστατικής πάλης. Αν το γερμανικό προλεταριάτο, που μπροστά του εξελίσσονται τώρα ανοιχτά όλα τα γεγονότα, άφηνε τους φασίστες να φτάσουν στην εξουσία, αν έδειχνε, δηλαδή, εγκληματική στραβωμάρα και παθητικότητα, δεν υπάρχει απολύτως κανένας λόγος να ελπίζουμε ότι ύστερα από την άνοδο των φασιστών στην εξουσία το ίδιο αυτό προλεταριάτο θα αποτινάξει με μια μονάχα κίνηση την παθητικότητά του και θα "σαρώσει τα πάντα": ο-πωσδήποτε, στην Ιταλία, δεν έγινε κάτι τέτοιο. Ο Ρέμμελε σκέφτεται πέρα για πέρα όπως οι Γάλλοι μικροαστοί δημαγωγοί του 19ου αιώνα που είχαν δείξει ολοκληρωτική ανικανότητα να οδηγήσουν τις μάζες, αλλά ήταν σίγουροι και πίστευαν ότι, όταν ο Λουδοβίκος Βοναπάρτης θα καθόταν στο σβέρκο της Δημοκρατίας, ο λαός θα ξεσηκωνόταν αμέσως για να την υπερασπίσει και "θα σάρωνε τα πάντα". Φυσικά, ο λαός που άφησε τον τυχοδιώκτη Λουδοβίκο Βοναπάρτη να φτάσει στην εξουσία, αποδείχτηκε ανίκανος, όπως είναι αυτόνομη, να τον σαρώσει μετά. Για να συμβεί αυτό, χρειάστηκαν καινούργια μεγάλα γεγονότα, ιστορικοί σεισμοί, ακόμα κι ένας πόλεμος.

Το ενιαίο μέτωπο του προλεταριάτου δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, όπως είδαμε κατά τον Ρέμμελε, παρά μόνο ύστερα από τον ερχομό του Χίτλερ στην εξουσία. Μπορεί να υπάρξει πιο αξιοθρήνητη ομολογία για την ίδια του τη χρεωκοπία; Αφού, εμείς, οι Ρέμμελε και Σία, είμαστε ανίκανοι να ενώσουμε το προλεταριάτο, επιφορτίζουμε τον Χίτλερ μ' αυτό το καθήκον. Όταν θα ενωθεί το προλεταριάτο, τότε θα φανούμε σε όλο μας το μεγαλείο. Και όλα αυτά ακολουθούνται από μια μεγαλόστομη διακήρυξη: "Είμαστε οι αυριανοί νικητές και δεν μπαίνει πια ζήτημα ποιος θα συντριβεί; Το ζήτημα αυτό είναι πια λυμένο *(χειροκροτήματα από τους κομμουνιστές)*. Μένει μονάχα το ζήτημα να μάθουμε ποια στιγμή θα συντρίψουμε την αστική τάξη". Ακριβώς έτσι! Όπως λέμε στη Ρωσία: δείχνεις τον ουρανό και νομίζεις ότι τον χτυπάς με το δάχτυλό σου. Είμαστε οι νικητές της αύριον. Εκείνο που μας λείπει σήμερα είναι το ενιαίο μέτωπο. Θα μας το προσφέρει αύριο ο Χίτλερ, όταν θα έλθει στην εξουσία. Μα αυτό σημαίνει ότι ο νικητής της αύριον θα είναι ο Χίτλερ και όχι ο Ρέμμελε. Ομως τότε φροντίστε να χαράξετε βαθιά μέσα στο μυαλό σας τούτο: η στιγμή της νίκης των κομμουνιστών δεν θα' ρθει τόσο γρήγορα.

Ο Ρέμμελε αισθάνεται κι ο ίδιος ότι η αισιοδοξία του κουτσαίνει από το έ-να πόδι και προσπάθει να τη στηρίξει. "Οι κύριοι φασίστες δεν μας τρομάζουν, θα χρεωκοπήσουν πιο γρήγορα από οποιαδήποτε άλλη κυβέρνηση" ("πολύ σωστά" ακούγεται από τις έδρες των κομμουνιστών). Και ιδού η απόδειξη: οι φασίστες θέλουν τον πληθωρισμό του χαρτονομίσματος, που είναι

καταστροφή για τις λαϊκές μάζες. Όλα, συνεπώς, θα τακτοποιηθούν μια χαρά, όσο γίνεται καλύτερα. Ετσι ο ρητορικός πληθωρισμός του Ρέμμελε ξεστρατίζει τους γερμανούς εργάτες από το δρόμο τους.

Εχουμε εδώ τον προγραμματικό λόγο ενός επίσημου ηγέτη του κόμματος, που κυκλοφόρησε σε πελώριο αριθμό από αντίτυπα και ο οποίος έχει στόχο να βοηθήσει την καμπάνια στρατολογιών του ΚΚ και συνοδεύεται από ένα δελτίο εγγραφής στο κόμμα. Αυτός ο προγραμματικός λόγος στηρίζεται πέρα για πέρα στη συνθηκολόγηση μπροστά στο φασισμό. "Δεν φοβόμαστε" τον ερχομό του Χίτλερ στην εξουσία. Αλλά ακριβώς αυτός είναι ο ορισμός της δειλίας, γυρισμένος ανάποδα. "Εμείς" δεν θεωρούμε τον εαυτό μας ικανό να εμποδίσει τον Χίτλερ να φτάσει στην εξουσία. Ακόμα χειρότερα: εμείς, οι γραφειοκράτες, είμαστε τόσο εκφυλισμένοι που δεν τολμάμε να σκεφτούμε σοβαρά τον αγώνα ενάντια στον Χίτλερ. Γι' αυτό εμείς δεν φοβόμαστε. Δεν φοβόσαστε, λοιπόν, τι; Τον αγώνα εναντίον του Χίτλερ; Όχι, δεν φοβούνται... τη νίκη του Χίτλερ. Δεν φοβούνται ν' αποφύγουν τον αγώνα. Δεν φοβούνται να ομολογήσουν τη δειλία τους. Αίσχος, χίλιες φορές αίσχος!

Σε μια από τις τελευταίες μπροσούρες μου, έγραψα ότι η σταλινική γραφειοκρατία θέλει να στήσει στον Χίτλερ μια παγίδα... με τη μορφή της κρατικής εξουσίας. Οι κομμουνιστές δημοσιογράφοι που αλωνίζουν αδιάντροπα από τον Μύντσενπεργκ ως τον Ουλστάιν και από τον Μόσσε ως τον Μύντσενπεργκ⁴ διακήρυξαν αμέσως ότι "ο Τρότσκι συκοφαντεί το Κομμουνιστικό Κόμμα". Δεν είναι πραγματικά αυτονόητο, ότι από μίσος για τον κομμουνισμό, από αντιπάθεια για το γερμανικό προλεταριάτο, από φλογερή επιθυμία να σώσει τον γερμανικό καπιταλισμό, ο Τρότσκι αποδίδει στη σταλινική γραφειοκρατία ένα σχέδιο συνθηκολόγησης; Στην πραγματικότητα δεν έκανα τίποτα άλλο παρά να διατυπώσω περιληπτικά τον προγραμματικό λόγο του Ρέμμελε και το θεωρητικό άρθρο του Τέλμαν. Πού είναι λοιπόν η συκοφαντία;

Ο Τέλμαν, καθώς κι ο Ρέμμελε, μένουν, ωστόσο, ολότελα πιστοί στο σταλινικό ευαγγέλιο. Ας θυμηθούμε ακόμα μια φορά πώς σκεφτόταν ο Στάλιν το φθινόπωρο του 1923 όταν στη Γερμανία τα πάντα βρίσκονταν, όπως και σήμερα, στην κόψη του ξυραφιού: "Πρέπει οι κομμουνιστές να προσπαθήσουν (στο σημερινό στάδιο)" -έγραφε ο Στάλιν στον Ζηνόβιεφ και τον Μπουχάριν- "να καταλάβουν την εξουσία χωρίς τη Σοσιαλδημοκρατία; Είναι αρκετά ώριμοι γι' αυτό; Εκεί βρίσκεται, κατά τη γνώμη μου, το ζήτημα... Αν σήμερα, στη Γερμανία, ας πούμε ότι έπεφτε η εξουσία και οι κομμουνιστές τη μάζευαν, τότε θα κατέρρεαν με πάταγο. Αυτό στην "καλύτερη" περίπτωση. Και στη

χειρότερη περίπτωση -θα γίνουν σκόνη και θα πιασθούν... Φυσικά, οι φασίστες δεν κοιμούνται, αλλά έχουμε συμφέρον να χτυπήσουν αυτοί πρώτοι: αυτό θα συγκεντρώσει όλη την εργατική τάξη γύρω από τους κομμουνιστές. Κατά την άποψή μου, πρέπει να συγκρατήσουμε τους Γερμανούς κι όχι να τους ενθαρρύνουμε".

Στη μπροσούρα του πάνω με τίτλο *Μαζική Απεργία*, ο Λάγκνερ γράφει: "Η βεβαίωση [του Μπράντλερ] ότι η πάλη τον Οκτώβρη [του 1923] θα είχε καταλήξει σε μια αποφασιστική ήττα δεν είναι τίποτε άλλο από μια προσπάθεια να συγκαλύψει τα ομορτιστικά λάθη και την ομορτιστική συνθηκολόγηση χωρίς μάχη" (σελ. 101). Πολύ σωστά. Αλλά ποιος υπήρξε, λοιπόν, ο εισηγητής της "συνθηκολόγησης χωρίς μάχη"; Ποιος "συγκρατούσε" αντί να "ενθαρρύνει"; Στα 1931, ο Στάλιν δεν κάνει τίποτα περισσότερο από το ν' αναπτύσσει τη φόρμουλα που διατύπωσε το 1923: αν οι φασίστες πάρουν την εξουσία, δεν θα κάνουν τίποτα άλλο παρά να μας ανοίξουν το δρόμο... Φυσικά είναι λιγότερο επικίνδυνο να επιτίθεται κανείς στον Μπράντλερ παρά στον Στάλιν: οι διάφοροι Λάγκνερ το ξέρουν πολύ καλά.

Είναι αλήθεια ότι, αυτούς τους δυο τελευταίους μήνες -κάτω από την α-ποφασιστική επίδραση των διαμαρτυριών που προέρχονται από τα αριστερά- παρουσιάστηκε κάποια αλλαγή: το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν λέει πια ότι ο Χίτλερ πρέπει πρώτα να φτάσει στην εξουσία για να εξαντληθεί γρήγορα. Τώρα τονίζει περισσότερο την αντίθετη πλευρά του ζητήματος. Δεν πρέπει ν' αναβληθεί η πάλη ενάντια στο φασισμό ως την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία. Πρέπει να διεξάγουμε τώρα τον αγώνα ξεσηκώνοντας τους εργάτες εναντίον των διαταγμάτων του Μπρύνινγκ πλαταινώντας και βαθαίνοντας τον αγώνα στο οικονομικό και πολιτικό επίπεδο. Αυτά είναι ολότελα σωστά. Ο, τι ειπώθηκε, μέσα στα όρια αυτά, από τους ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος, είναι αναμφισβήτητο. Ως εδώ δεν υπάρχουν διαφωνίες ανάμεσά μας. Αλλά παραμένει, ωστόσο, το βασικό ζήτημα: πώς θα περάσουμε από τα λόγια στις πράξεις;

Η συντριπτική πλειοψηφία των νέων μελών του κόμματος κι ένα σημαντικό μέρος του μηχανισμού -δεν αμφιβάλλουμε καθόλου γι' αυτό- θέλουν ειλικρινά να παλέψουν. Αλλά πρέπει ν' αντικρύζουμε την πραγματικότητα κατά πρόσωπο: αυτή η πάλη δεν διεξάγεται και δεν την βλέπουμε να' ρχεται. Τα διατάγματα του Μπρύνινγκ πέρασαν χωρίς αντίσταση. Η χριστουγεννιάτικη ανακωχή δεν παραβιάστηκε. Η πολιτική των αιφνιδιαστικών επί μέρους απεργιών δεν απέδωσε σοβαρές επιτυχίες κατά τους απολογισμούς του ίδιου του κομμουνιστικού τύπου. Οι εργάτες το βλέπουν. Δεν μπορεί κανείς να τους

πείσει με ουρλιαχτά.

Το Κομμουνιστικό Κόμμα ρίχνει την ευθύνη της παθητικότητας των μαζών στη Σοσιαλδημοκρατία. Ιστορικά αυτό είναι αναμφισβήτητο. Όμως δεν είμαστε ιστορικοί, αλλά επαναστάτες πολιτικοί αγωνιστές. Δεν κάνουμε ιστορικές έρευνες, αλλά αναζητούμε μια διέξοδο.

Το SAP, που στην αρχή της ύπαρξής του έθετε το ζήτημα της πάλης ενάντια στο φασισμό μ' ένα τυπικό τρόπο (κυρίως με άρθρα των Ρόζενφελντ και Ζάιντεβιτς), προτείνοντας να συμπέσει η αντιμετώπιση με τη στιγμή της ανόδου του Χίτλερ στην εξουσία, έκανε ένα βήμα προς τα μπρος. Ο τύπος του ζητάει ν' αρχίσει αμέσως τώρα η αντίσταση στο φασισμό, με το ξεσκήσιμο των εργατών ενάντια στην πείνα και τον αστυνομικό ζυγό. Αναγνωρίζουμε πρόθυμα ότι η αλλαγή στη θέση του SAP έγινε κάτω από την επίδραση της κομμουνιστικής κριτικής: ένα από τα καθήκοντα του κομμουνισμού είναι ακριβώς να σπρώχνει μπροστά τον κεντρισμό ασκώντας κριτική στους δισταγμούς του. Αλλά μονάχη αυτή η κριτική είναι ανεπαρκής: πρέπει να χρησιμοποιήσουμε πολιτικά τους καρπούς της κριτικής αυτής προτείνοντας στο SAP να περάσει από τα λόγια στις πράξεις. Πρέπει να υποβάλουμε το SAP σε μια δημόσια και συγκεκριμένη δοκιμασία: όχι με σχολιασμό απομονωμένων περικοπών -αυτό δεν φτάνει- αλλά με μια πρόταση συμφωνίας πάνω σε συγκεκριμένα πρακτικά βήματα αντίστασης στον εχθρό. Εάν το SAP αποκαλύψει τη χρεωκοπία του, το κύρος του Κομμουνιστικού Κόμματος θ' ανυψωθεί περισσότερο και το ενδιάμεσο κόμμα θα διαλυθεί γρηγορότερα. Τι έχει να φοβηθεί το ΚΚ;

Είναι, ωστόσο, λάθος ότι το SAP δεν θέλει να παλέψει στα σοβαρά. Υπάρχουν μέσα στους κόλπους του διάφορες τάσεις. Σήμερα, στο μέτρο που το ζήτημα περιορίζεται στην αφηρημένη προπαγάνδα για το ενιαίο μέτωπο, οι εσωτερικές αντιθέσεις έχουν αποκοιμηθεί. Όταν περάσουμε στην πάλη, θα ξεπηδήσουν στην επιφάνεια. Και μόνο το Κομμουνιστικό Κόμμα μπορεί να ωφεληθεί απ' αυτό.

Αλλά μένει ακόμα το βασικό ζήτημα, που αφορά το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα. Εάν το SPD απορρίψει τις πρακτικές προτάσεις που έχει αποδεχθεί το SAP, αυτό θα δημιουργήσει μια νέα κατάσταση. Οι κεντριστές, που προτιμούν να είναι καβάλλα στον φράχτη που υπάρχει ανάμεσα στο ΚΚ και τη Σοσιαλδημοκρατία, για να γκρινιάζουν και με τους δυο και να δυναμώνουν σε βάρος και των δυο (μια τέτοια φιλοσοφία αναπτύχθηκε από τον Ούρμπανς), θα έμεναν κρεμασμένοι στον αέρα, γιατί θα γινόταν φανερό γρήγορα ότι η επαναστατική πάλη σαμποταρίστηκε ακριβώς από τη Σοσιαλδημοκρατία. Δεν

είναι αυτό ένα σοβαρό πλεονέκτημα; Οι εργάτες του SAP θα στρέφονταν από τη στιγμή εκείνη -και με τρόπο αποφασιστικό- προς το Κομμουνιστικό Κόμμα.

Παραπέρα, η άρνηση των Βελς και Σία ν' αποδεχτούν το πρόγραμμα που υιοθετήσε το SAP, δεν θα περνούσε ατιμώρητα ούτε για την ίδια τη Σοσιαλδημοκρατία. Το *Vorwärts* θα έχανε αμέσως την ευκαιρία να παραπονιέται για την παθητικότητα του Κομμουνιστικού Κόμματος. Η έλξη των σοσιαλδημοκρατών εργατών προς το ενιαίο μέτωπο θα μεγάλωνε αμέσως και αυτό θα ισοδυναμούσε με έλξη προς το Κομμουνιστικό Κόμμα. Δεν είναι αρκετά καθαρό αυτό;

Σε καθένα από τα στάδια και τις στροφές αυτές, το Κομμουνιστικό Κόμμα θα έβρισκε καινούργιες δυνατότητες. Αντί να επαναλαμβάνει μονότονα τις ίδιες τετριμμένες φόρμουλες μπροστά στο ίδιο πάντα ακροατήριο, το Κομμουνιστικό Κόμμα θα μπορούσε να κινητοποιήσει καινούργια στρώματα, να τα διαπαιδαγωγήσει πάνω στη βάση μιας ζωντανής εμπειρίας, να τα ατσαλώσει και να ενισχύσει την ηγεμονία του μέσα στην εργατική τάξη.

Δεν χρειάζεται καν συζήτηση, ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν πρέπει ούτε για μια στιγμή να εγκαταλείψει την ανεξάρτητη πάλη για να κερδίσει την ηγεσία στις απεργίες, τις διαδηλώσεις, τις πολιτικές καμπάνιες. Διατηρεί την πλήρη ελευθερία του για δράση. Δεν περιμένει κανένα. Αλλά πάνω στη βάση της δράσης του, κάνει μια ενεργητική πολιτική ελιγμών σε σχέση με τις άλλες εργατικές οργανώσεις, καταστρέφει τα φράγματα της συντηρητικότητας μέσα στους κόλπους των εργατών, απογυμνώνει τις αντιφάσεις του ρεφορμισμού και του κεντρισμού, επιταχύνει την επαναστατική αποκρυστάλλωση στις γραμμές του προλεταριάτου.

5. Ιστορική ανασκόπηση του ενιαίου μέτωπου

Οι λόγοι που επιβάλουν την πολιτική του ενιαίου μετώπου απορρέουν από τόσο βασικές και αναμφισβήτητες ανάγκες της πάλης *τάξης ενάντια σε τάξη* (στη μαρξιστική έννοια αυτών των λέξεων κι όχι τη γραφειοκρατική), που είναι αδύνατο να διαβάσει κανείς χωρίς να κοκκινίσει από ντροπή και αγανάκτηση, τις αντιρρήσεις της σταλινικής γραφειοκρατίας. Μπορεί κανείς να εξηγεί καθημερινά τις πιο στοιχειώδεις ιδέες στις πιο καθυστερημένες, τις πιο βυθισμένες στην αμάθεια εργατικές και αγροτικές μάζες, χωρίς να νοιώθει την παραμικρή κούραση, επειδή σ' αυτή την περίπτωση η διαφώτιση αφορά στρώματα που είναι φρέσκα στην πολιτική. Αλλοίμονο, όμως, αν πρέπει ν' αποδείξει και να εξηγήσει τις στοιχειώδεις ιδέες σε ανθρώπους που το

μυαλό τους έχει γίνει πιτα από τη γραφειοκρατική πρέσσα. Τι να κάνει κανείς με "ηγέτες" που δεν διαθέτουν λογικά επιχειρήματα, αλλά αντί γι' αυτά κρατάνε στα χέρια τους ένα οδηγό από διεθνείς βρισιές; Οι θεμελιώδεις θέσεις του μαρξισμού καταπολεμούνται με μια μοναδική λέξη: "αντεπανόσταση"! Αυτή η λέξη έχει ξεπέσει εντελώς στο στόμα εκείνων που ως τα τώρα δεν έχουν αποδείξει ακόμα με τίποτα την ικανότητά τους να κάνουν μian επανάσταση. Αλλά τι γίνεται, με τις αποφάσεις των τεσσάρων πρώτων Συνεδρίων της Κομμουνιστικής Διεθνούς; Η σταλινική γραφειοκρατία τις αναγνωρίζει, ναι ή όχι;

Τα ντοκουμέντα υπάρχουν κι έχουν διατηρήσει όλη τους τη σημασία ως τα σήμερα. Από το μεγάλο αριθμό αυτών των ντοκουμέντων, διάλεξα τις θέσεις που έχω επεξεργαστεί εγώ ο ίδιος ανάμεσα στο 3ο και 4ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς και αφορούν το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Οι θέσεις αυτές εγκρίθηκαν από το Πολιτικό Γραφείο του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος και από την Εκτελεστική Επιτροπή της Κομμουνιστικής Διεθνούς και δημοσιεύτηκαν στα κομμουνιστικά έντυπα σε διάφορες γλώσσες. Παρακάτω, αναδημοσιεύουμε κατά λέξη το μέρος των θέσεων που αναφέρεται στον ορισμό και την υπεράσπιση της πολιτικής του ενιαίου μετώπου:

Αλλά είναι αυταπόδεικτο ότι η ταξική πάλη του προλεταριάτου δεν σταματάει σ' αυτήν την περίοδο της προετοιμασίας της επανάστασης.

Οι συγκρούσεις ανάμεσα στην εργατική τάξη και στους εργοδότες, την κεφαλαιοκρατία ή το κράτος ξεπηδάνε και αναπτύσσονται αδιάκοπα με την πρωτοβουλία πότε της μιας και πότε της άλλης πλευράς.

Στις συγκρούσεις αυτές, που αγκαλιάζουν τα ζωτικά συμφέροντα ολόκληρης της εργατικής τάξης ή της πλειοψηφίας της ή κι ενός οποιουδήποτε μέρους της τάξης, οι εργατικές μάζες αισθάνονται την ανάγκη της ενότητας στη δράση, της ενότητας στην άμυνα εναντίον του κεφαλαίου.... Κάθε κόμμα που αντιδρά μηχανιστικά σ' αυτούς τους πόθους της εργατικής τάξης για ενότητα δράσης... θα καταδικαστεί αμετάκλητα από τη συνείδηση των εργατών.

Το πρόβλημα του ενιαίου μετώπου ξεπηδάει από την ανάγκη να παλέψει εναντίον του καπιταλισμού παρά το γεγονός ότι είναι αναπόφευκτη η διάσπαση στη σημερινή εποχή, ανάμεσα στις πολιτικές οργανώσεις που υποστηρίζονται από την εργατική τάξη. Για κείνους που δεν κατανοούν αυτό το καθήκον, το κόμμα δεν είναι παρά ένας όμιλος προπαγάνδας κι όχι μια οργάνωση μαζικής δράσης....

Εάν το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν είχε πραγματοποιήσει τη ριζική και αποφρα-

στική ρήξη με τους Σοσιαλδημοκράτες, δεν θα είχε γίνει ποτέ το κόμμα της προλεταριακής επανάστασης.... Εάν το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν προσπαθούσε να βρει τρόπους οργάνωσης κατάλληλους σε κάθε δοσμένη στιγμή για την κοινή, συντονισμένη δράση ανάμεσα στις κομμουνιστικές και μη κομμουνιστικές (μαζί και τις σοσιαλδημοκρατικές) εργαζόμενες μάζες, θ' απόδεικνε την ανικανότητά του να κατακτήσει την πλειοψηφία της εργατικής τάξης στη βάση της μαζικής δράσης.

Αφού χωρίσουμε τους κομμουνιστές από τους ρεφορμιστές, δεν αρκεί να συσπειρώσουμε τους κομμουνιστές χρησιμοποιώντας την οργανωτική πειθαρχία. Είναι ανάγκη να μάθει η οργάνωση να καθοδηγεί όλες τις συλλογικές ενέργειες του προλεταριάτου σε όλες τις σφαίρες του ζωντανού του αγώνα. Αυτό είναι το δεύτερο γράμμα του κομμουνιστικού αλφαβήτου.

Το ενιαίο μέτωπο απλώνεται μόνο στις εργατικές μάζες ή περιλαμβάνει και τους οπορτουνιστές ηγέτες; Το ερώτημα αυτό είναι απλώς ο καρπός μιας παρανόησης. Αν μπορούσαμε να ενώσουμε τις εργατικές μάζες γύρω από τις σημαίες μας ή πάνω στα τρέχοντα συνθήματά μας, παρακάμπτοντας τις ρεφορμιστικές οργανώσεις είτε πρόκειται για κόμματα είτε για συνδικάτα, αυτό θα ήταν, βέβαια, το καλύτερο απ' όλα. Αλλά τότε το ίδιο το ζήτημα του ενιαίου μετώπου δε θα έμπαινε καν κάτω από τη σημερινή του μορφή....

Ενδιαφερόμαστε, πέρα από οτιδήποτε άλλο, να αναγκάσουμε τους ρεφορμιστές να βγούν από τα καταφύγιά τους και να τους στήσουμε δίπλα μας μπροστά στα μάτια των αγωνιζόμενων μαζών. Με μια ορθή τακτική αυτό δεν μπορεί παρά να είναι προς όφελός μας. Ο κομμουνιστής που αμφιβάλλει ή φοβάται γι' αυτό μοιάζει με κολυμβητή που έχει εγκρίνει τις θέσεις για την καλύτερη μέθοδο κολύμβησης, αλλά δεν ριμοκινδυνεύει να ριχτεί στο νερό.

Κλείνοντας συμφωνίες με άλλες οργανώσεις, επιβάλλουμε στον εαυτό μας μια αντισυνταγματική πειθαρχία δράσης. Αλλά αυτή η πειθαρχία δεν μπορεί να έχει απόλυτο χαρακτήρα. Εάν οι ρεφορμιστές βάζουν φρένο στον αγώνα αντιδρώντας στις διαθέσεις των μαζών, εμείς σαν ανεξάρτητη οργάνωση διατηρούμε το δικαίωμα να υποστηρίξουμε τη δράση ως το τέλος χωρίς τους προσωρινούς μισοσυμμάχους....

Το να βλέπει κανείς σ' αυτή την πολιτική μια προσέγγιση με τους ρεφορμιστές, δεν είναι τίποτα άλλο από την άποψη ενός δημοσιογράφου που νομίζει ότι ξεφορτώνεται τον ρεφορμισμό κάνοντας τελετουργική κριτική σ' αυτόν χωρίς να βγει από την αίθουσα της σύνταξης και που φοβάται να τον αντιμετωπίσει μπροστά στις εργατικές μάζες, φοβάται να δώσει στις μάζες τη δυνατότητα να συγκρίνουν τον κομμουνιστή και τον ρεφορμιστή κάτω από ίσους όρους μέσα

στη μαζική δράση. Πίσω απ' αυτόν τον υποτιθέμενο επαναστατικό φόβο της "προσέγγισης", κρύβεται στο βάθος μια πολιτική παθητικότητα που τείνει να διατηρήσει μια κατάσταση, όπου οι κομμουνιστές όπως και οι ρεφορμιστές έχουν ο καθένας τις δικές τους οριοθετημένες σφαίρες επιρροής, τ' ακροατήριά τους, τον τύπο τους και αυτό τους φτάνει για να έχουν και οι μεν και οι δε την αυταπάτη μιας σοβαρής πολιτικής πάλης.

Στο ζήτημα του ενιαίου μετώπου βλέπουμε την ίδια τάση παθητικότητας κι έλλειψης αποφασιστικότητας που σκεπάζεται με μια φραστική αδιαλλαξία. Από την πρώτη στιγμή κάνει εντύπωση τούτο το παράδοξο: τα δεξιά στοιχεία του κόμματος με τις κεντριστικές και ειρηνόφιλες τάσεις τους... είναι οι πιο ασυμφιλίωτοι αντίπαλοι του ενιαίου μετώπου, σκεπάζοντας τις δεξιάς τάσεις τους με τη σημαία της επαναστατικής αδιαλλαξίας. Και, αντίθετα, τα στοιχεία που στις πιο δύσκολες στιγμές έμειναν ολοκληρωτικά πιστά στη γραμμή της Τρίτης Διεθνούς, είναι οι οπαδοί της τακτικής του ενιαίου μετώπου. Στην πραγματικότητα, κάτω από τη μάσκα της ψευτοεπαναστατικής αδιαλλαξίας δρουν σήμερα οι οπαδοί της τακτικής της παθητικής αναμονής.¹⁵

Δεν σας φαίνεται πως οι γραμμές αυτές έχουν γραφτεί σήμερα ενάντια στους Στάλιν, Μανουίλσκι, Τέλμαν, Ρέμμελε, Νούμαν; Στην πραγματικότητα, γράφτηκαν πριν από δέκα χρόνια ενάντια στους Φροσσάρ, Κασέν, Σαρλ Ραπποπόρ, Ντανιέλ Ρενού και τους άλλους γάλλους οπορτουνιστές που κρύβονταν πίσω από υπερارιστερές φράσεις. Θέτουμε καθαρά το ερώτημα αυτό στη σταλινική γραφειοκρατία: οι θέσεις αυτές που παραθέσαμε παραπάνω υπήρξαν "αντεπαναστατικές", τη στιγμή που εκφράζανε τη θέση του Ρώσικου Πολιτικού Γραφείου, με τον Λένιν επικεφαλής, και προσδιόριζαν την πολιτική της Κομμουνιστικής Διεθνούς; Ας μη δοκιμάσουν ν' απαντήσουν ότι στην περίοδο που μεσολάβησε από τότε, οι συνθήκες άλλαξαν: δεν πρόκειται για ζήτημα συγκυρίας αλλά, όπως λέγεται μέσα στο ίδιο το κείμενο, για το αλφάβητο του μαρξισμού.

Ετσι, πριν από δέκα χρόνια, η Κομμουνιστική Διεθνής εξηγούσε ότι η ουσία της πολιτικής του ενιαίου μετώπου είναι η εξής: το Κομμουνιστικό Κόμμα δείχνει στις μάζες και τις οργανώσεις τους την πραγματική του θέληση ν' αγωνιστεί μαζί τους, έστω και για τους πιο μετριοπαθείς στόχους, στο βαθμό που αυτοί οι στόχοι βρίσκονται στο δρόμο της ιστορικής εξέλιξης του προλεταριάτου. Το Κομμουνιστικό Κόμμα συμμετέχει σ' αυτούς τους αγώνες εκτιμώντας την πραγματική κατάσταση της εργατικής τάξης σε κάθε δοσμένη στιγμή. Δεν απευθύνεται μονάχα στις μάζες, αλλά επίσης και στις οργανώ-

σεις που η ηγεσία τους είναι αναγνωρισμένη από τις μάζες. Αντιπαραθέτει, μπροστά στα μάτια των μαζών, τις ρεφορμιστικές οργανώσεις με τα πραγματικά καθήκοντα της ταξικής πάλης. Αποκαλύπτοντας στην πράξη ότι δεν είναι ο σεκταρισμός του Κομμουνιστικού Κόμματος, αλλά το συνειδητό σαμποτάζ της Σοσιαλδημοκρατίας αυτό που υποσκάπτει την κοινή δράση, η πολιτική του ενιαίου μετώπου επιταχύνει την επαναστατική ανάπτυξη της τάξης. Είναι φανερό ότι αυτές οι ιδέες δεν μπορούν σε καμιά περίπτωση να θεωρηθούν ξεπερασμένες.

Πώς να εξηγήσουμε τότε την εγκατάλειψη της πολιτικής του ενιαίου μετώπου από την Κομμουνιστική Διεθνή; Με τις αποτυχίες και τις ήττες αυτής της πολιτικής στο παρελθόν. Αν αυτές οι αποτυχίες, που οι αιτίες τους δεν βρίσκονται στην ίδια την πολιτική αλλά στους πολιτικούς, είχαν επισημανθεί, αναλυθεί και μελετηθεί έγκαιρα, το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα θα είχε θαυμάσια εξοπλιστεί στρατηγικά και τακτικά για τη σημερινή κατάσταση. Αλλά η σταλινική γραφειοκρατία ενεργεί σαν τη μυωπική μαιμού του μύθου: αφού έβαλε τα γυαλιά της στην ουρά και αφού τα έγλειψε χωρίς αποτέλεσμα, αποφάνθηκε ότι δεν αξίζει τίποτα και τα έσπασε. Πείτε ό, τι θέλετε, αλλά δεν φταίνει τα ματογυάλια.

Τα λάθη στην πολιτική του ενιαίου μετώπου υπήρξαν δύο ειδών. Τις περισσότερες φορές, τα καθοδηγητικά όργανα του Κομμουνιστικού Κόμματος απευθύνθηκαν στους ρεφορμιστές με την πρόταση να παλέψουν μαζί για ριζοσπαστικά συνθήματα που δεν απέρρεαν από την κατάσταση και δεν ανταποκρίνονταν στη συνείδηση των μαζών. Οι προτάσεις έμοιαζαν με πυροβολισμούς στον αέρα. Οι μάζες έμειναν απαθείς. Οι ρεφορμιστές ηγέτες ερμήνευσαν τις προτάσεις των κομμουνιστών σαν ραδιουργία που είχε για στόχο την καταστροφή της Σοσιαλδημοκρατίας. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, επρόκειτο για μια καθαρά τυπική, διακοσμητική εφαρμογή της πολιτικής του ενιαίου μετώπου. Ωστόσο, από την ίδια της την ουσία, η πολιτική του ενιαίου μετώπου δεν μπορεί να είναι γόνιμη παρά μονάχα πάνω στη βάση μιας ρεαλιστικής εκτίμησης της κατάστασης και της ψυχολογίας των μαζών. Με μια συχνή και κακή χρήση έφθειραν το όπλο των "ανοιχτών επιστολών" και αναγκάστηκαν να το εγκαταλείψουν.

Το δεύτερο είδος παραμόρφωσης της πολιτικής του ενιαίου μετώπου είχε πολύ πιο μοιραίο χαρακτήρα. Η πολιτική του ενιαίου μετώπου κατάντησε για τη σταλινική ηγεσία μια συνεχής έκκληση για την εξασφάλιση συμμάχων, θυσιάζοντας την ανεξαρτησία του Κομμουνιστικού Κόμματος. Εχοντας την υποστήριξη της Μόσχας και πιστεύοντας τον εαυτό τους παντοδύναμο,

οι γραφειοκράτες της Κομμουνιστικής Διεθνούς νόμισαν σοβαρά ότι μπορούν να διατάσουν τις τάξεις και να τους υποδείχνουν δρομολόγια. Να συγκρατούν τα απεργιακά και αγροτικά κινήματα στην Κίνα, να εξαγοράζουν συμμαχίες με τον Τσανγκ - Κάι Σεκ θυσιάζοντας την ανεξάρτητη πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος. Να προσπαθούν να εκπαιδεύσουν τη γραφειοκρατία των βρετανικών συνδικάτων, το κύριο στήριγμα του εγγλέζικου ιμπεριαλισμού, μ' ένα συμπόσιο στο Λονδίνο ή σε κάποια λουτρόπολη του Καυκάσου. Να μεταμορφώνουν τους Κροάτες αστούς, του τύπου Ράντιτς, σε κομμουνιστές, κτλ. Οι προθέσεις, φυσικά, υπήρξαν άριστες: να επιταχύνουν την εξέλιξη κάνοντας οι ίδιοι αυτό που οι μάζες δεν ήταν ακόμα ώριμες για να κάνουν. Δεν είναι ανώφελο να υπενθυμίσουμε ότι, σε μια σειρά χώρες, ιδιαίτερα στην Αυστρία, οι υπάλληλοι της Κομμουνιστικής Διεθνούς προσπάθησαν την προηγούμενη περίοδο να δημιουργήσουν τεχνητά "από τα πάνω" μια "Αριστερή" Σοσιαλδημοκρατία που να χρησιμεύσει σαν γέφυρα προς τον κομμουνισμό. Κι απ' αυτή τη μασκαράτα δεν βγήκε τίποτα πέρα από αποτυχίες. Τα αποτελέσματα από τα πειράματα και τους τυχοδιωκτισμούς αυτούς αποδείχτηκαν καταστροφικά. Το παγκόσμιο επαναστατικό κίνημα πισωγύρισε για πολλά χρόνια.

Τότε ο Μανουίλσκι αποφάσισε να σπάσει τα ματογυάλια κι ο Κούουσινεν, για να αποφύγει κι άλλα λάθη, βάφτισε όλο τον κόσμο έξω από τον εαυτό του και τους φίλους του, φασίστες. Τώρα όλα έγιναν πολύ απλά και πολύ καθαρά, δεν μπορεί πια να γίνουν τέτοια λάθη. Τι ενιαίο μέτωπο μπορεί να γίνει με τους "σοσιαλφασίστες" ενάντια στους εθνικοφασίστες ή με τους "σοσιαλφασίστες της αριστεράς" ενάντια στους σοσιαλφασίστες της δεξιάς; Ετσι, αφού έκανε στροφή 180 μοίρες πάνω από τα κεφάλια μας, η σταλινική γραφειοκρατία αναγκάστηκε να διακηρύξει ότι οι αποφάσεις των τεσσάρων πρώτων Συνεδρίων της Κομμουνιστικής Διεθνούς είναι αντεπαναστατικές!...

6. Τα διδάγματα της ρώσικης εμπειρίας

Σ' ένα από τα προηγούμενα έργα μας, αναφερθήκαμε στη μπολσεβίκικη εμπειρία του αγώνα ενάντια στον Κορνίλοφ. Αμέσως, οι επίσημοι ηγέτες μας απαντήσανε με μουγκρητά αποδοκιμασίας. Ας ξαναθυμηθούμε ακόμα μια φορά τα ουσιώδη γεγονότα για να δείξουμε με περισσότερη ακρίβεια και περισσότερες λεπτομέρειες πώς αντλεί διδάγματα από το παρελθόν η σταλινική σχολή.

Κατά την περίοδο από τον Ιούλη έως τον Αύγουστο του 1917, ο αρχηγός της κυβέρνησης, ο Κερένσκι, εφάρμοσε στην πράξη το πρόγραμμα του αρχι-

στράτηγου Κορνίλοφ: επανέφερε τα στρατοδικεία και την ποινή του θανάτου στο μέτωπο, απαγόρευσε κάθε επιρροή των εκλεγμένων Σοβιέτ πάνω στις κρατικές υποθέσεις, καταπίεσε τους χωρικούς, διπλασίασε την τιμή του ψωμιού (έχοντας το κρατικό μονοπώλιο του εμπορίου του σταριού) προετοίμασε την εκκένωση της επαναστατικής Πετρούπολης. Επανέφερε στην πρωτεύουσα, σε συμφωνία με τον Κορνίλοφ, τα αντεπαναστατικά στρατεύματα, υποσχέθηκε στους δυτικούς μια καινούργια επίθεση στο μέτωπο, κτλ. Τέτοια υπήρξε η γενική πολιτική κατάσταση.

Στις 26 Αυγούστου, ο Κορνίλοφ ήρθε σε σύγκρουση με τον Κερένσκι, εξαιτίας των δισταγμών του τελευταίου, κι έστειλε τον στρατό του να επιτεθεί στην Πετρούπολη. Το Κόμμα των Μπολσεβίκων βρισκόταν σε μια μισοπαράνομη κατάσταση. Οι ηγέτες του, αρχίζοντας από τον Λένιν, βρίσκονταν στην παρανομία ή ήταν φυλακισμένοι με την κατηγορία ότι είχαν επαφές με το [γερμανικό] επιτελείο των Χοεντζόλλερν. Οι μπολσεβίκικες εφημερίδες κατάρχονταν. Και όλες αυτές οι διώξεις προέρχονταν από την κυβέρνηση Κερένσκι την οποία υποστήριζαν από τ' αριστερά οι συμφιλιωτές, οι Σοσιαλεπαναστάτες και οι Μενσεβίκοι.

Πώς ενεργήσε το Μπολσεβίκικο Κόμμα; Δεν δίστασε ούτε στιγμή να συνάψει μια πρακτική συμμαχία με τους δεσμοφύλακές του -με τους Κερένσκι, Τσερετέλλι, Νταν και άλλους- για την πάλη εναντίον του Κορνίλοφ. Παντού δημιουργήθηκαν επιτροπές επαναστατικής άμυνας όπου οι Μπολσεβίκοι ήταν μειοψηφία. Αυτό δεν εμπόδισε τους Μπολσεβίκους να παίξουν μέσα σ' αυτές τις επιτροπές ηγετικό ρόλο: στις συμφωνίες που γίνονται για μαζική επαναστατική δράση, κερδισμένο βγαίνει πάντα το πιο συνεπές και πιο τολμηρό επαναστατικό κόμμα. Οι Μπολσεβίκοι βρέθηκαν στις πρώτες γραμμές, έσπασαν τους φραγμούς που τους χώριζαν από τους μενσεβίκους εργάτες και προπάντων τους σοσιαλεπαναστάτες στρατιώτες, κερδίζοντάς τους με την δικιά τους μεριά.

Μήπως οι Μπολσεβίκοι ενεργήσανε έτσι γιατί βρέθηκαν απροετοίμαστοι; Όχι, στους προηγούμενους μήνες οι Μπολσεβίκοι είχαν ζητήσει δεκάδες κι εκατοντάδες φορές από τους Μενσεβίκους να δεχτούν κοινό αγώνα ενάντια στην αντεπανάσταση που είχε κινητοποιηθεί. Ακόμα και στις 27 Μάρη, όταν ο Τσερετέλλι ζήτησε να εφαρμοστούν αντίποινα ενάντια στους μπολσεβίκους ναύτες, ο Τρότσκι διακήρυξε στη συνεδρίαση του Σοβιέτ της Πετρούπολης: "Όταν έλθει η ώρα που ο στρατηγός της αντεπανάστασης θα δοκιμάσει να ρίξει τη θηλιά του πάνω στην επανάσταση, οι Καντέτοι θα τριψουν το σαπούνι στο σκοινί, αλλά οι ναύτες της Κρονστάνδης θα έρθουν να παλέψουν και

να πεθάνουν μαζί μας". Αυτό επιβεβαιώθηκε κατά γράμμα. Τις ημέρες της εκστρατείας του Κορνίλοφ, ο Κερένσκι απευθύνθηκε στους ναύτες του καταδρομικού "Αβρόρα" παρακαλώντας τους ν' αναλάβουν την υπεράσπιση των Χειμερινών Ανακτόρων. Οι ναύτες ήταν όλοι Μπολσεβίκοι. Μισούσαν τον Κερένσκι. Αυτό δεν τους εμπόδισε να φρουρήσουν άγρυπνα τα Χειμερινά Ανάκτορα. Οι αντιπρόσωποι τους ήρθαν στις φυλακές Κρέστι να δούνε τον Τρότσκι, που ήταν κλεισμένος εκεί, και τον ρώτησαν: "Γιατί δεν συλλαμβάνουμε τον Κερένσκι;" Αλλά το ερώτημα αυτό είχε ένα χαρακτήρα μισοαστειό. Οι ναύτες ήξεραν ότι έπρεπε πρώτα να συντρίψουν τον Κορνίλοφ και ύστερα να κανονίσουν τους λογαριασμούς τους με τον Κερένσκι. Οι ναύτες του "Αβρόρα", χάρη στη σωστή πολιτική ηγεσία, καταλάβαιναν περισσότερα από την Κεντρική Επιτροπή του Τέλμαν.

Την ιστορική μας υπόμνηση, η *Rote Fahne* τη χαρακτηρίζει "δόλια". Γιατί; Μάταιο ερώτημα. Μπορεί να περιμένει κανείς λογικές αντιρρήσεις από τους ανθρώπους αυτούς; Τους έχουν κοινοποιήσει από τη Μόσχα, με την ποινή της απόλυσης, να γαυγίζουν μόλις προφέρει κανείς το όνομα Τρότσκι. Εκτελούν τη διαταγή όπως μπορούν. Ο Τρότσκι έκανε, λένε, "μια δόλια σύγκριση" ανάμεσα στην πάλη των Μπολσεβίκων κατά την αντεπαναστατική εξέγερση του Κορνίλοφ στις αρχές του Σεπτεμβρίου του 1917 -όταν οι Μπολσεβίκοι πολεμούσαν εναντίον των Μενσεβίκων για την πλειοψηφία στους κόλπους των Σοβιέτ, λίγο πριν από την οξεία επαναστατική κατάσταση, όταν οι ένοπλοι Μπολσεβίκοι στην πάλη εναντίον του Κορνίλοφ χτυπούσαν ταυτόχρονα τον Κερένσκι "στα πλευρά"- με τη σημερινή "πάλη" του Μπρύνινγκ "εναντίον" του Χίτλερ. "Ο Τρότσκι παρουσιάζει έτσι την υποστήριξη στο Μπρύνινγκ και την πρωσική κυβέρνηση σαν το μικρότερο κακό".

Είναι βαρύ καθήκον ν' ανασκευάσει κανείς αυτό το σωρό από φράσεις. Την πάλη των Μπολσεβίκων ενάντια στον Κορνίλοφ τη συγκρίνω με την πάλη του Μπρύνινγκ ενάντια στον Χίτλερ! Δεν υπερεκτιμώ τις πνευματικές ικανότητες της σύνταξης της *Rote Fahne*, αλλά δεν είναι δυνατόν οι άνθρωποι αυτοί να μην κατάλαβαν τη σκέψη μου: την πάλη του Μπρύνινγκ ενάντια στον Χίτλερ τη συγκρίνω με την πάλη του Κερένσκι ενάντια στον Κορνίλοφ. Την πάλη των Μπολσεβίκων εναντίον του Κορνίλοφ, τη συγκρίνω με την πάλη του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος εναντίον του Χίτλερ. Γιατί, λοιπόν, η σύγκριση αυτή είναι "δόλια"; Οι Μπολσεβίκοι, λέει η *Rote Fahne*, πάλευαν εκείνη την εποχή ενάντια στους Μενσεβίκους για την πλειοψηφία μέσα στα Σοβιέτ. Αλλά το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα παλεύει κι αυτό επίσης, εναντίον της Σοσιαλδημοκρατίας για την πλειοψηφία μέσα στην ερ-

γατική τάξη. Στη Ρωσία βρίσκονταν "μπροστά σε μια οξεία επαναστατική κατάσταση". Πολύ σωστά! Ωστόσο, εάν οι Μπολσεβίκοι είχαν, τον Αύγουστο, υιοθετήσει τη θέση του Τέλμαν, αντί για την επαναστατική κατάσταση, θα μπορούσαν να βρίσκονται μπροστά σε μιαν αντεπαναστατική κατάσταση.

Τις τελευταίες μέρες του Αυγούστου, ο Κορνίλοφ συντρίφτηκε, στην πραγματικότητα, όχι από τα όπλα, αλλά από το γεγονός ότι οι μάζες ήταν διαποτισμένες από ένα κοινό στόχο. Αμέσως ύστερα, στις 3 του Σεπτεμβρίου, ο Λένιν πρότεινε δημόσια ένα συμβιβασμό στους Μενσεβίκους και τους Σοσιαλεπαναστάτες: αποτελείτε την πλειοψηφία μέσα στα Σοβιέτ -τους έλεγγε- εγγυηθείτε μας την πλήρη ελευθερία προπαγάνδας και σας εξασφαλίζουμε την ειρηνική πάλη για την πλειοψηφία μέσα στα Σοβιέτ. Να τι ομορτοουνιστής υπήρξε ο Λένιν! Οι Μενσεβίκοι και οι Σοσιαλεπαναστάτες αποκρούσαν αυτό το συμβιβασμό, δηλαδή τη νέα πρόταση ενιαίου μετώπου εναντίον της κεφαλαιοκρατίας. Αυτή η άρνηση έγινε το πιο ισχυρό όπλο στα χέρια των Μπολσεβίκων για την προετοιμασία της ένοπλης εξέγερσης, που εφτά βδομάδες αργότερα σάρωσε τους Μενσεβίκους και τους Σοσιαλεπαναστάτες.

Δεν έγινε ως τα τώρα παρά μια μονάχα νικηφόρα σοσιαλιστική επανάσταση στον κόσμο. Δεν ισχυρίζομαι καθόλου ότι δεν κάναμε κανένα λάθος στο δρόμο προς τη νίκη: αλλά πιστεύω, ωστόσο, ότι η πείρα μας έχει κάποια σημασία για το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Έκανα την πιο πρόσφατη και πιο φανερή ιστορική αναλογία. Πώς απαντάνε, λοιπόν, σ' αυτήν οι ηγέτες του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος; Με βρισιές.

Μόνο μια υπεραριστερή ομάδα, η *Rote Kampfer*, προσπάθησε ν' απαντήσει "σοβαρά" στη σύγκρισή μας, οπλισμένη με όλη την πολυμάθειά της. Θεωρεί ότι οι Μπολσεβίκοι ενέργησαν καλά τον Αύγουστο "γιατί ο Κορνίλοφ υπήρξε ο αρχηγός της τσαρικής αντεπανάστασης. Αυτό σημαίνει ότι ο αγώνας του υπήρξε ο αγώνας της φεουδαρχικής αντίδρασης εναντίον της αστικής επανάστασης. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, ο τακτικός συμβιβασμός των εργατών με την αστική τάξη και το μενσεβικο-σοσιαλεπαναστατικό της παράρτημα, υπήρξε όχι μόνο σωστός, αλλά επίσης αναγκαίος και αναπόφευκτος γιατί τα συμφέροντα των δυο τάξεων συνέπιπταν στην πάλη εναντίον της φεουδαρχικής αντεπανάστασης". Κι επειδή ο Χίτλερ αντιπροσωπεύει την αστική αντεπανάσταση, και όχι τη φεουδαρχική, η σοσιαλδημοκρατία που υποστηρίζει την αστική τάξη δεν μπορεί να βαδίζει εναντίον του Χίτλερ. Να γιατί δεν υπάρχει στη Γερμανία το ενιαίο μέτωπο και να γιατί η σύγκριση του Τρότσκι είναι λαθεμένη.

Όλα αυτά δίνουν την εντύπωση πως έχουν βάση. Στην πραγματικότητα,

δεν υπάρχει σ' αυτά ούτε μια λέξη αληθινή. Η ρώσικη αστική τάξη δεν αντι-παράταχτηκε καθόλου τον Αύγουστο του 1917 στη φεουδαρχική αντίδραση. Όλοι οι γαιοκτήμονες υποστήριζαν το κόμμα των Καντέτων που πολεμούσε εναντίον της απαλλοτρίωσης των γαιοκτημόνων. Ο Κορνίλοφ αυτοονομαζό-ταν δημοκράτης, "γιος αγροτών", οπαδός της αγροτικής μεταρρύθμισης και της Συντακτικής Συνέλευσης. Όλη η αστική τάξη υποστήριζε τον Κορνίλοφ. Η συμφωνία των Μπολσεβίκων με τους Σοσιαλεπαναστάτες και τους Μενσε-βίκους έγινε δυνατή μόνο γιατί οι συμφιλιοτές ήρθαν προσωρινά σε σύ-γκρουση με την αστική τάξη· σπρώχτηκαν σ' αυτό από φόβο για τον Κορνί-λοφ. Οι συμφιλιοτές είχαν καταλάβει ότι με τη νίκη του Κορνίλοφ η αστική τάξη δεν θα τους είχε πια ανάγκη και θα επέτρεπε στον Κορνίλοφ να τους συντρίψει. Μέσα σ' αυτά τα όρια, όπως το βλέπει κανείς, η αναλογία στις σχέσεις ανάμεσα στη σοσιαλδημοκρατία και το φασισμό είναι πλήρης.

Η διαφορά δεν αρχίζει καθόλου εκεί όπου τη βλέπουν οι θεωρητικοί της *Rote Kampfer*. Στη Ρωσία, οι μάζες της μικροαστικής τάξης και πάνω απ' όλα της αγροτιάς, έκλιναν προς τ' αριστερά και όχι προς τα δεξιά. Ο Κορνίλοφ δεν στηριζόταν στην μικροαστική τάξη. Γι' αυτό ακριβώς το κίνημά του δεν ήταν φασιστικό. Ήταν μια αστική αντεπανάσταση -και καθόλου "φεουδαρχική"- του συνωμότη στρατηγού. Αυτή ήταν η αδυναμία του. Ο Κορνίλοφ στηριζόταν στη συμπάθεια όλων των καπιταλιστών και στη στρατιωτική βοήθεια των αξιωματι-κών και των γιούνκερς, δηλαδή της νέας γενιάς της ίδιας της αστικής τάξης. Αυτά όμως αποδείχτηκαν ανεπαρκή. Αλλά αν είχαν λαβημένη πολιτική οι Μπολσεβίκοι η νίκη του Κορνίλοφ δεν θα μπορούσε καθόλου ν' αποκλειστεί.

Όπως βλέπουμε, οι αντιρρήσεις της *Rote Kampfer* ενάντια στο ενιαίο μέ-τωπο στη Γερμανία βασίζονται στο γεγονός ότι οι θεωρητικοί του δεν κατα-λαβαίνουν ούτε τη ρωσική κατάσταση, ούτε την κατάσταση στη Γερμανία*.

Μη νιώθοντας καμιά σιγουριά πάνω στον γλιστερό πάγο της ρώσικης ι-στορίας, η *Rote Kampfer* δοκιμάζει να πλησιάσει το θέμα από άλλη πλευρά.

* Όλες οι άλλες αντιλήψεις της ομάδας αυτής είναι στο ίδιο επίπεδο και αποτελούν επα-νάληψη των πιο χοντροκομμένων λαθιών της σταλινικής γραφειοκρατίας που σινοδεύο-νται μονάχα από πιο υπεραριστερές γκριμάτσες. Ο φασισμός βασιλεύει κιόλας, ο χιτλερι-κός κίνδυνος δεν υπάρχει, κι όσο για τους εργάτες δεν θέλουν να παλέψουν. Αν η κατά-σταση ήταν αληθινά τέτοια που να είχαμε ακόμα αρκετό καιρό μπροστά μας, θα έπρεπε κανείς να συμβουλέψει τους θεωρητικούς αυτούς του *Rote Kampfer* να χρησιμοποιήσουν το διαθέσιμο καιρό τους για να διαβάσουν καλά βιβλία αντί να γράφουν κακά άρθρα. Πά-νε πολλά χρόνια από τότε που ο Μαξ εξήγησε στο Βάιτλιγκ ότι η άγνοια δεν βγαίνει πο-τέ σε καλό.

Για τον Τρότσκι, μόνο οι εθνικοσοσιαλιστές είναι φασίστες. "Η έκτακτη κατάσταση, η δικτατορική υποτίμηση του μεροκάματου, η ουσιαστική απαγόρευση των απεργιών... όλα αυτά πρέπει να τα ανεχθεί το κόμμα μας". Οι άνθρωποι αυτοί σας αφοπλίζουν με την αδυναμία της κακοβουλίας τους. Πού και πότε πρότεινα "ν' ανεχθούν" την κυβέρνηση Μπρύνινγκ; Τι σημαίνει αυτό το "ν' ανεχθούν"; Αν πρόκειται για την κοινοβουλευτική ή εξωκοινοβουλευτική υποστήριξη της κυβέρνησης Μπρύνινγκ, τότε θα έπρεπε να ντρέπεστε ακόμα και να ανοίγετε αυτή τη συζήτηση ανάμεσα σε κομμουνιστές. Αλλά με μια άλλη έννοια, ιστορικά ευρύτερη, εσείς κύριοι φωνακλάδες, είσαστε παρ' όλα αυτά αναγκασμένοι "ν' ανεχθείτ" την κυβέρνηση Μπρύνινγκ, αφού δεν έχετε τους μυς και τα νεύρα για να την ανατρέψετε.

Όλα τα επιχειρήματα που η *Rote Kampfer* στρέφει εναντίον μου σχετικά με τις γερμανικές υποθέσεις θα μπορούσαν δίκαια να στραφούν εναντίον των Μπολσεβίκων στα 1917. Θα μπορούσε να πει κανείς: "Για τους Μπολσεβίκους, ο κορνιλοφισμός αρχίζει με τον Κορνίλοφ. Αλλά ο Κερένσκι δεν είναι κορνιλοφικός; Η πολιτική του δεν αποβλέπει στην κατάπιξη της επανάστασης; Δεν καταπιέζει τους χωρικούς με τις εκστρατείες τιμωρίας; Δεν οργανώνει λοκ-άουτ; Ο Λένιν δεν βρίσκεται σε παρανομία; Κι όλα αυτά πρέπει να τα ανεχόμαστε;".

Απ' ότι θυμάμαι δεν βρέθηκε ούτε ένας Μπολσεβίκος που να τόλμησε να χρησιμοποιήσει τέτοια επιχειρηματολογία. Αλλά αν είχε βρεθεί έστω κι ένας, θα του είχαν απαντήσει πάνω κάτω έτσι: "Κατηγορούμε τον Κερένσκι γιατί προετοιμάζει και διευκολύνει τον ερχομό του Κορνίλοφ στην εξουσία. Αλλά μήπως αυτό μας απαλάσσει από την υποχρέωση να ριχτούμε στην πάλη εναντίον του Κορνίλοφ; Κατηγορούμε το θυρωρό γιατί μισάνοιξε την πόρτα στο ληστή. Αλλά μήπως αυτό σημαίνει ότι πρέπει κι εμείς να την εγκαταλείψουμε ανοιχτή αυτή την πόρτα;". Επειδή, χάρη στην ανοχή της Σοσιαλδημοκρατίας, η κυβέρνηση Μπρύνινγκ έσπρωξε κιόλας το προλεταριάτο έως τα γόνατα στη συνθηκολόγηση μπροστά στο φασισμό, βγάζετε το συμπέρασμα: ως τα γόνατα, ως τη μέση ή πάνω από το κεφάλι, το ίδιο δεν είναι; Όχι, δεν είναι το ίδιο. Κείνος που μπήκε μέχρι τα γόνατα σ' ένα βάλτο, μπορεί ακόμα να βγει. Εκείνος που βουτήχτηκε ως το κεφάλι, δεν θα βγει ποτέ.

Ο Λένιν έγραφε για τους υπεραριστερούς:

Λένε πολλά κολακευτικά λόγια για μας, τους Μπολσεβίκους. Μερικές φορές, αισθάνεται κανείς την επιθυμία να πει: παινευέτέ μας λιγότερο, αλλά ερευνήστε κάπως καλύτερα την τακτική των Μπολσεβίκων, μελετήστε την περισσότερο!

7. Τα διδάγματα της ιταλικής εμπειρίας

Ο ιταλικός φασισμός ήταν η άμεση φυσική συνέπεια της προδοσίας από τους ρεφορμιστές της εξέγερσης του ιταλικού προλεταριάτου. Υστερα από το τέλος του πολέμου, το επαναστατικό κίνημα στην Ιταλία αναπτυσσόταν αδιάκοπα και κατάληξε το Σεπτέμβριο του 1920 στην κατάληψη των εργοστασίων από τους εργάτες. Η δικτατορία του προλεταριάτου γινόταν πραγματικότητα κι απόμενε μονάχα να την οργανώσουν και ν' αποδεχτούν όλες τις συνέπειές της. Η Σοσιαλδημοκρατία φοβήθηκε και υποχώρησε. Υστερα από ηρωικές και γεμάτες τόλμη προσπάθειες, το προλεταριάτο βρέθηκε μπροστά σ' ένα κενό. Η κατάρρευση του επαναστατικού κινήματος υπήρξε η πιο σημαντική προϋπόθεση για την ανάπτυξη του φασισμού. Το Σεπτέμβριο η επαναστατική επίθεση του προλεταριάτου σταμάτησε. Το Νοέμβριο έγινε η πρώτη σοβαρή εκδήλωση των φασιστών (κατάληψη της Μπολώνιας).

Είναι αλήθεια ότι το προλεταριάτο μπόρεσε να δώσει αμυντικές μάχες, ακόμα και μετά την καταστροφική ήττα του Σεπτέμβριο. Αλλά η Σοσιαλδημοκρατία φρόντιζε μονάχα για ένα πράγμα: να αποσύρει τους εργάτες από το μέτωπο κάνοντας αδιάκοπες υποχωρήσεις. Οι σοσιαλδημοκράτες ελπίζανε ότι η υποχωρητική στάση των εργατών θα έστρεφε την "κοινή γνώμη" της αστικής τάξης εναντίον των φασιστών. Κάτι παραπάνω, οι ρεφορμιστές υπολόγιζαν ακόμα και στη βοήθεια του [βασιλιά] Βίκτορα-Εμμανουήλ. Ως την τελευταία στιγμή φρέναραν με όλες τους τις δυνάμεις τους εργάτες στον αγώνα τους ενάντια στις συμμορίες του Μουσολίνι. Αλλά μάταια. Μαζί με την αφρόκρεμα της αστικής τάξης, και το Στέμμα τάχθηκε στο πλευρό του φασισμού. Οι σοσιαλδημοκράτες πείσθηκαν την τελευταία στιγμή ότι δεν θα μπορούσαν να σταματήσουν το φασισμό με το μαλακό και κάλεσαν τους εργάτες σε γενική απεργία. Αλλά η έκκλησή τους σημείωσε πλήρη αποτυχία. Οι ρεφορμιστές είχαν μουλιάσει το μπαρούτι τόσο πολύ καιρό, από το φόβο μήπως εκραγεί, ώστε όταν στο τέλος πλησίασαν αναμένο το σπίρτο με χέρι σε τρεμάμενο, το μπαρούτι δεν πήρε καθόλου φωτιά.

Δuo χρόνια ύστερα από τη γέννησή του, ο φασισμός έφτασε στην εξουσία. Σταθεροποιήθηκε χάρη στο γεγονός ότι η πρώτη περίοδος της κυριαρχίας του συνέπεσε με την ευνοϊκή οικονομική συγκυρία που διαδέχτηκε την ύφεση των ετών 1921 - 22. Οι φασίστες με την επιθετική δύναμη της μικροαστικής τάξης συντρίψανε το προλεταριάτο που υποχωρούσε. Αλλά αυτό δεν έγινε μ' ένα και μόνο χτύπημα. Μ' όλο που ήταν στην εξουσία, ο Μουσολίνι έκανε πολύ προσεχτικά βήματα· δεν είχε ακόμα έτοιμο μοντέλο. Κατά τα

δυσω πρώτα χρόνια δεν άλλαξε ούτε το Σύνταγμα. Η φασιστική κυβέρνηση είχε τη μορφή ενός συνασπισμού. Οι φασιστικές ορδές δούλευαν στο μεταξύ με τα γκλομπ, τα μαχαίρια και τα πιστόλια. Το φασιστικό κράτος δημιουργήθηκε σιγά-σιγά και η δημιουργία του σήμανε ολοκληρωτικό στραγγαλισμό όλων των ανεξάρτητων μαζικών οργανώσεων.

Ο Μουσολίνι έφτασε εκεί με τη γραφειοκρατικοποίηση του ίδιου του φασιστικού κόμματος. Αφού χρησιμοποίησε την επιθετική δύναμη της μικροαστικής τάξης, ο φασισμός την έπνιξε κι αυτή μέσα στις τανάλλες του αστικού κράτους. Δεν μπορούσε να κάνει αλλιώς, γιατί η απογοήτευση των μαζών που είχε συγκεντρώσει τριγύρω του μετατρέποταν σε άμεσο κίνδυνο γι' αυτόν τον ίδιο. Ο γραφειοκρατικοποιημένος φασισμός μοιάζει περισσότερο με τις άλλες μορφές αστυνομικο-στρατιωτικής δικτατορίας. Δεν έχει πια το προηγούμενο κοινωνικό του στήριγμα. Η κύρια εφεδρεία του φασισμού - η μικροαστική τάξη - εξαντλήθηκε. Μόνο η ιστορική αδράνεια επιτρέπει στο φασιστικό κράτος να κρατάει το προλεταριάτο σε κατάσταση διάλυσης και αδυναμίας. Ο συσχετισμός των δυνάμεων αλλάζει αυτόματα υπέρ του προλεταριάτου. Η αλλαγή αυτή πρέπει να οδηγήσει προς την επανάσταση. Η πτώση του φασισμού θα είναι ένα από τα πιο καταστροφικά γεγονότα στην ευρωπαϊκή ιστορία. Αλλά όλες αυτές οι εξελίξεις, όπως μας δείχνουν τα γεγονότα, χρειάζονται χρόνο. Το φασιστικό κράτος υπάρχει κιόλας εδώ και δέκα χρόνια. Πόσο καιρό θα κρατήσει ακόμα; Χωρίς να ριψοκινδυνέψει κανείς σε προβλέψεις και προθεσμίες, μπορεί να πει με σιγουριά: η νίκη του Χίτλερ στη Γερμανία θα δώσει καινούργια και μακρά παράταση ζωής στον Μουσολίνι. Η ήττα του Χίτλερ θα είναι η αρχή του τέλους για τον Μουσολίνι.

Στην πολιτική της απέναντι στον Χίτλερ, η γερμανική Σοσιαλδημοκρατία δεν έχει προσθέσει τίποτα καινούργιο: επαναλαμβάνει με τον πιο χοντροκομμένο τρόπο ό, τι έκαναν στον καιρό τους, με πολύ περισσότερο ταμπεραμέντο, οι ιταλοί ρεφορμιστές, που ερμήνευαν τον φασισμό σαν μια μεταπολεμική ψύχωση. Η γερμανική Σοσιαλδημοκρατία βλέπει στο φασισμό την ψύχωση των "Βερσαλλιών" ή την ψύχωση της κρίσης. Και στις δυο περιπτώσεις, οι ρεφορμιστές κλείνουν τα μάτια μπροστά στον οργανικό χαρακτήρα του φασισμού σαν μαζικού κινήματος, γεννημένου από την παρακμή του καπιταλισμού.

Από φόβο μπροστά στην επαναστατική κινητοποίηση των εργατών, οι ιταλοί ρεφορμιστές τοποθετούσαν όλες τους τις ελπίδες στο "κράτος". Το σύνθημά τους ήταν: "Βίκτορ Εμμανουήλ, κουνήσου!". Η γερμανική Σοσιαλδημοκρατία δεν διαθέτει ένα τόσο δημοκρατικό στήριγμα, όσο ένας μονάρχης.

χης πιστός στο Σύνταγμα. Ε, λοιπόν, αρκείται σ' έναν πρόεδρο: "Χίντεμπουργκ, κουνήσου".

Στην μάχη ενάντια στον Μουσολίνι, δηλαδή στην υποχώρηση μπροστά του, ο Τουράτι έριξε τη μεγαλοφυή του φόρμουλα: "Πρέπει κανείς να έχει το θάρρος να είναι δειλός". Οι γερμανοί ρεφορμιστές είναι λιγότερο επιπόλαιοι στα συνθήματά τους. Απαιτούν "θάρρος κόντρα στην αντιδημοτικότητα" (*Mut zur Unpopularität*). Είναι το ίδιο πράγμα. Δεν πρέπει να φοβούνται την αντιδημοτικότητα που οφείλεται στον άνανδρο συμβιβασμό απέναντι στον εχθρό.

Οι ίδιες αιτίες προκαλούν τα ίδια αποτελέσματα. Εάν η πορεία των γεγονότων εξαρτιόταν μονάχα από την ηγεσία του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, η σταδιοδρομία του Χίτλερ θα ήταν εξασφαλισμένη.

Πρέπει, όμως, να παραδεχτούμε, ότι ούτε το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα δεν έμαθε πολλά πράγματα από την ιταλική εμπειρία.

Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Ιταλίας γεννήθηκε σχεδόν σύγχρονα με το φασισμό. Αλλά οι ίδιες συνθήκες της επαναστατικής άμπωτης που έκαναν το φασισμό ν' ανέβει στην εξουσία, φρενάριζαν την ανάπτυξη του Κομμουνιστικού Κόμματος. Το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν πήρε υπόψη του την σαρωτική έκταση του φασιστικού κινδύνου, αποκοιμήθηκε από επαναστατικές αυταπάτες, υπήρξε αθεράπευτα εχθρικό στην πολιτική του ενιαίου μετώπου, με μια λέξη, προσβλήθηκε από όλες τις παιδικές αρρώστιες. Δεν είναι παράξενο: ήταν μόνο δυο χρονών. Στα μάτια του, ο φασισμός ήταν μονάχα μια "καπιταλιστική αντίδραση". Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φασισμού, αυτά που του έδινε η κινητοποίηση της μικροαστικής τάξης εναντίον του προλεταριάτου, το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν τα διέκρινε. Κατά τις πληροφορίες ιταλών φίλων, εκτός από τον Γκράμσι, το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν θεωρούσε πιθανή ούτε καν δυνατότητα κατάληψης της εξουσίας από τους φασίστες. Αφού η προλεταριακή επανάσταση είχε αποτύχει, αφού ο καπιταλισμός μπόρεσε ν' αντισταθεί και η αντεπανάσταση να θριαμβεύσει, τι άλλο αντεπαναστατικό πραξικόπημα μπορούσε να γίνει ακόμα; Είναι αδύνατο να ξεσηκωθεί η αστική τάξη εναντίον του εαυτού της! Αυτή υπήρξε η ουσία του πολιτικού προσανατολισμού του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ωστόσο ότι ο ιταλικός φασισμός ήταν τότε ένα καινούργιο φαινόμενο που βρισκόταν ακόμα στο δρόμο της διαμόρφωσης. Θα ήταν δύσκολο, ακόμα και σ' ένα πιο έμπειρο κόμμα, να προσδιορίσει τα ειδικά χαρακτηριστικά του.

Η ηγεσία του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος επαναλαμβάνει σήμερα σχεδόν κατά γράμμα την αρχική θέση του ιταλικού κομμουνισμού: ο

φασισμός είναι απλώς μια καπιταλιστική αντίδραση. Η διάκριση ανάμεσα στις διάφορες μορφές της καπιταλιστικής αντίδρασης δεν έχει σημασία από την άποψη του προλεταριάτου. Αυτού του τύπου ο χυδαίος ριζοσπαστισμός είναι κυριολεκτικά ασυγχώρητος, εφόσον το γερμανικό κόμμα είναι πολύ πιο παλιό απ' όσο ήταν το ιταλικό κόμμα στην αντίστοιχη και επίσης σήμερα ο μαρξισμός είναι σήμερα εμπλουτισμένος με την τραγική πείρα της Ιταλίας. Να βεβαιώνει κανείς ότι ο φασισμός έχει κιάλας νικήσει ή ν' αρνείται τη δυνατότητα της ανόδου του στην εξουσία, είναι πολιτικά το ίδιο πράγμα. Η άγνοια της ειδικής φύσης του φασισμού παραλύει αναπόφευκτα τη θέληση γι' αγώνα εναντίον του.

Το βασικό λάθος, φυσικά, βαραίνει την ηγεσία της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Οι ιταλοί κομμουνιστές, περισσότερο απ' όλους τους άλλους, θα έπρεπε να υψώσουν τη φωνή τους για να σημάνουν συναγερμό. Αλλά ο Στάλιν και Μανουίλσκι τους υποχρέωσαν να αρνηθούν τα πιο σπουδαία διδάγματα που πηγάζουν από την ίδια τους τη συντριβή. Είδαμε με πόση δουλική βιασύνη ο Ερκολι μεταπήδησε στις θέσεις του "σοσιαλφασισμού", δηλαδή στις θέσεις της παθητικής αναμονής της φασιστικής νίκης στη Γερμανία.

Η διεθνής Σοσιαλδημοκρατία παρηγορήθηκε για πολύ καιρό υποστηρίζοντας ότι ο Μπολσεβικισμός αφορά μονάχα τις καθυστερημένες χώρες. Η ίδια θεωρία εφαρμόστηκε ύστερα και στο φασισμό. Η γερμανική Σοσιαλδημοκρατία είναι τώρα υποχρεωμένη να δοκιμάσει πάνω στη ράχη της την ψευτιά αυτής της παρηγοριάς. Οι μικροαστοί συνοδοιπόροι της πέρασαν και περνάνε στο στρατόπεδο του φασισμού, ενώ οι εργάτες την εγκαταλείπουν για να προσεγγίσουν, το Κομμουνιστικό Κόμμα. Μόνον αυτά τα δυο κινήματα, ο φασισμός και ο Μπολσεβικισμός, αναπτύσσονται στη Γερμανία. Μ' όλο που η Ρωσία από τη μια μεριά κι η Ιταλία από την άλλη, είναι χώρες πολύ πιο καθυστερημένες από τη Γερμανία, ωστόσο, χρησίμευσαν σαν στίβοι ανάπτυξης πολιτικών κινήματων που χαρακτηρίζουν ακριβώς την εποχή του ιμπεριαλιστικού καπιταλισμού. Η αναπτυγμένη Γερμανία είναι υποχρεωμένη να αναπαράγει τις εξελίξεις που ολοκληρώθηκαν στη Ρωσία και την Ιταλία. Το βασικό πρόβλημα της εξέλιξης στη Γερμανία μπορεί να διατυπωθεί σήμερα έτσι: θ' ακολουθήσει δρόμο της Ρωσίας ή τον δρόμο της Ιταλίας.

Αυτό, εννοείται, δεν σημαίνει ότι η ανώτερη κοινωνική δομή της Γερμανίας δεν έχει σημασία από την άποψη της εξέλιξης των πεπρωμένων του Μπολσεβικισμού και του φασισμού. Η Ιταλία είναι χώρα μικροαστών και χωρικών, σ' ένα βαθμό πολύ ψηλότερο από τη Γερμανία. Φτάνει να θυμηθούμε ότι στη Γερμανία σε 9,8 εκατομμύρια ανθρώπους που απασχολούνται στην

αγροτική και δασική οικονομία, αντιστοιχούν 18,5 εκατομμύρια άνθρωποι που απασχολούνται στη βιομηχανία και το εμπόριο, δηλαδή σχεδόν οι διπλάσιοι. Στην Ιταλία για 10,3 εκατομμύρια που απασχολούνται στην αγροτική και δασική οικονομία, υπάρχουν 6,4 εκατομμύρια άνθρωποι που χρησιμοποιούνται στη βιομηχανία και το εμπόριο. Αυτοί οι αφηρημένοι αριθμοί δεν αρκούν για να δώσουν μια ιδέα για το σημαντικό ειδικό βάρος του προλεταριάτου στη ζωή του γερμανικού έθνους. Ακόμα κι ο γιγάντιος αριθμός των ανέργων είναι μια απόδειξη, από την ανάποδη, της κοινωνικής δύναμης του γερμανικού προλεταριάτου. Το παν είναι να μεταφράσουμε αυτή τη δύναμη στη γλώσσα της επαναστατικής πολιτικής.

Η τελευταία σοβαρή ήττα του γερμανικού προλεταριάτου, που μπορεί να τοποθετηθεί στην ίδια ιστορική κλίμακα με τις μέρες του Σεπτέμβρη στην Ιταλία, είναι η ήττα του 1923. Μέσα σ' αυτή την περίοδο των οχτώ χρόνων που κύλησαν από τότε, πολλές πληγές επουλώθηκαν, μια καινούργια γενιά μεγάλωσε. Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Γερμανίας αντιπροσωπεύει μια δύναμη ασύγκριτα πιο μεγάλη από τη δύναμη των ιταλών κομμουνιστών στα 1922. Το μεγάλο ειδικό βάρος του προλεταριάτου, το σημαντικό διάστημα που το χωρίζει από την τελευταία ήττα, η σοβαρή δύναμη του Κομμουνιστικού Κόμματος -αυτά είναι τα τρία πλεονεκτήματα που έχουν τεράστια σημασία για τη γενική εκτίμηση της κατάστασης και την προοπτική.

Αλλά για να τα χρησιμοποιήσουν τα πλεονεκτήματα αυτά πρέπει να τα κατανόησουν. Και δεν συμβαίνει αυτό στην τωρινή περίπτωση. Η θέση του Ταέλμαν στα 1932 αναπαράγει τη θέση του Μπορντίγκα στα 1922. Και στο σημείο αυτό ο κίνδυνος αποχτά ένα ιδιαίτερα οξύ χαρακτήρα. Αλλά εδώ επίσης υπάρχει ένα συμπληρωματικό πλεονέκτημα που δεν υπήρχε πριν από δέκα χρόνια. Στις επαναστατικές γραμμές της Γερμανίας υπάρχει μια μαρξιστική αντιπολίτευση που στηρίζεται στην πείρα της δεκαετίας που πέρασε. Η αντιπολίτευση αυτή είναι αριθμητικά αδύνατη, αλλά τα γεγονότα δίνουν στη φωνή της εξαιρετική δύναμη. Κάτω από ορισμένες συνθήκες, ένας ελαφρός κλονισμός μπορεί να παράγει μια χιονοστιβάδα. Ο κλονισμός από την κριτική της Αριστερής Αντιπολίτευσης μπορεί να βοηθήσει στην έγκαιρη αλλαγή της πολιτικής της προλεταριακής πρωτοπορίας. Αυτό είναι σήμερα το καθήκον μας!

8. Με το ενιαίο μέτωπο - προς τα Σοβιέτ σαν ανώτατα όργανα του ενιαίου μετώπου

Ο φραστικός θαυμασμός για τα σοβιέτ είναι τόσο διαδεδομένος μέσα στους "κύκλους" της αριστεράς όσο κι η έλλειψη κατανόησης του ιστορικού

τους ρόλου. Προσδιορίζουν, τις πιο πολλές φορές, τα σοβιέτ σαν όργανα πάλης για την εξουσία, σαν όργανα της εξέγερσης και, τέλος, σαν όργανα της δικτατορίας. Τυπικά οι ορισμοί αυτοί είναι σωστοί. Αλλά δεν εξαντλούν καθόλου τον ιστορικό ρόλο των σοβιέτ. Δεν εξηγούν, πρώτα απ' όλα, γιατί ακριβώς τα σοβιέτ είναι τόσο αναγκαία στην πάλη για την εξουσία. Η απάντηση σ' αυτό το ζήτημα είναι η ακόλουθη: όπως το συνδικάτο είναι η στοιχειώδης μορφή του ενιαίου μετώπου στην οικονομική πάλη, έτσι το σοβιέτ είναι η ανώτερη μορφή του ενιαίου μετώπου μέσα στις συνθήκες όπου το προλεταριάτο μπαίνει στην εποχή της πάλης για την εξουσία.

Το σοβιέτ, από μόνο του, δεν κρύβει μέσα του καμιά θαυματουργή δύναμη. Είναι απλώς η ταξική εκπροσώπηση του προλεταριάτου, με όλες τις δυνατότες και όλες τις αδύνατες πλευρές του. Ακριβώς, όμως, γι' αυτό και μόνο γι' αυτό, προσφέρει μια οργανωτική ευκαιρία στους εργάτες με διαφορετικές πολιτικές τάσεις, με διαφορετικό πολιτικό επίπεδο, να ενώσουν τις προσπάθειές τους μέσα στην επαναστατική πάλη για την εξουσία. Μέσα στη σημερινή προεπαναστατική κατάσταση, οι γερμανοί εργάτες πρέπει να κατανοήσουν βαθιά και με ξεχωριστή διαύγεια τον ιστορικό ρόλο που παίζουν τα σοβιέτ σαν όργανα του ενιαίου μετώπου.

Αν το Κομμουνιστικό Κόμμα είχε επιτύχει κατά την προεπαναστατική περίοδο να παραμερίσει από τις γραμμές των εργατών όλα τα άλλα κόμματα, συγκεντρώνοντας κάτω από τη σημαία του, τόσο πολιτικά όσο και οργανωτικά, τη συντριπτική πλειοψηφία των εργατών, δεν θα υπήρχε καμιά ανάγκη για τα σοβιέτ. Όπως, όμως, αποδειχνει η ιστορική πείρα, δεν έχουμε κανένα λόγο να πιστεύουμε ότι σ' οποιαδήποτε χώρα -στις χώρες που η καπιταλιστική κουλτούρα υπάρχει από παλιά και ακόμα λιγότερο στις καθυστερημένες- το Κομμουνιστικό Κόμμα μπορεί να φτάσει πριν από την προλεταριακή εξέγερση, να κατακτήσει μian αδιαμφισβήτητη και απόλυτα κυρίαρχη θέση μέσα στις γραμμές των εργατών.

Ακριβώς η σημερινή Γερμανία μας δείχνει ότι το καθήκον της άμεσης πάλης για την εξουσία μπαίνει μπροστά στο προλεταριάτο πολύ πριν αυτό συσπειρωθεί ολοκληρωτικά κάτω από τη σημαία του Κομμουνιστικού Κόμματος. Μια επαναστατική κατάσταση, στο πολιτικό επίπεδο, συνίσταται ακριβώς στο ότι όλες οι ομάδες και όλα τα στρώματα του προλεταριάτου, ή τουλάχιστον η συντριπτική πλειοψηφία τους, κατέχονται από μια ορμητική διάθεση να συνενώσουν τις προσπάθειές τους για ν' αλλάξουν το υπάρχον καθεστώς. Αυτό δεν σημαίνει ωστόσο, πως καταλαβαίνουν όλοι με ποιο τρόπο θα το επιτύχουν και, ακόμη λιγότερο, ότι είναι όλοι έτοιμοι από σήμερα κιόλας να σπά-

σουν τις σχέσεις με τα κόμματά τους και να περάσουν στις κομμουνιστικές γραμμές. Οχι, η ταξική πολιτική συνείδηση δεν ωριμάζει με τόσο προδιαγεγραμμένο και μεθοδικό τρόπο. Βαθείες εσωτερικές διαφορές διατηρούνται, ακόμα και κατά την επαναστατική εποχή, όταν όλες οι εξελίξεις συντελούνται με άλματα.

Ταυτόχρονα, όμως, αποκτάει ιδιαίτερη οξύτητα, η ανάγκη για μια οργάνωση πάνω από κόμματα, που ν' αγκαλιάζει όλη την τάξη. Να δώσουν μια μορφή σ' αυτή την ανάγκη -αυτός είναι ο ιστορικός προορισμός των σοβιέτ. Αυτή είναι η τεράστια λειτουργία τους. Μέσα στις συνθήκες μιας επαναστατικής κατάστασης, αποτελούν την ανώτατη οργανωτική έκφραση της προλεταριακής ενότητας. Όσοι δεν το έχουν καταλάβει αυτό, δεν έχουν καταλάβει τίποτα σχετικά με το ζήτημα των σοβιέτ. Οι Τέλμαν, Νούμαν, Ρέμμελε μπορούν να βγάζουν λόγους κατά το κέφι τους και να γράφουν άρθρα για τη μελλοντική "Σοβιετική Γερμανία". Αλλά με τη σημερινή πολιτική τους σαμποτάρουν τη δημιουργία σοβιέτ στη Γερμανία.

Ζώντας μακριά από τη σφαίρα της πραγματικής δράσης, χωρίς να' χω άμεσες εντυπώσεις προερχόμενες από τις μάζες, μη έχοντας τη δυνατότητα να πιάσω καθημερινά το σφυγμό της εργατικής τάξης, μου είναι πολύ δύσκολο να προβλέψω τις μεταβατικές μορφές που θα οδηγήσουν στη Γερμανία στη δημιουργία σοβιέτ. Σε άλλα κείμενά μου, έκανα την υπόθεση ότι τα γερμανικά σοβιέτ μπορεί να πάρουν μια διευρυμένη των μορφή εργοστασιακών επιτροπών: στηρίζοιουν τότε κυρίως στην πείρα του 1923. Όμως, είναι αυτονόητο πως αυτός δεν είναι ο μόνος δρόμος. Κάτω από την πίεση της ανεργίας και της εξαθλίωσης, από τη μια μεριά, και μπροστά στη φασιστική επίθεση, από την άλλη, η ανάγκη της επαναστατικής ενότητας μπορεί να ξεπηδήσει ξαφνικά στην επιφάνεια, κάτω από τη μορφή των σοβιέτ, προσπερνώντας τις εργοστασιακές επιτροπές. Αλλά ανεξάρτητα από ποιο δρόμο θα ξεπηδήσουν τα σοβιέτ, δεν θα είναι τίποτα άλλο από την οργανωτική έκφραση των δυνατών και των αδύνατων πλευρών του προλεταριάτου, των εσωτερικών αντιθέσεών του και της γενικής τάσης του να τις ξεπεράσει. Κοντολογίς, θα είναι όργανα ενιαίου ταξικού μετώπου.

Η Σοσιαλδημοκρατία και το Κομμουνιστικό Κόμμα μοιράζονται στη Γερμανία την επιρροή πάνω στην πλειοψηφία της εργατικής τάξης. Η σοσιαλδημοκρατική ηγεσία κάνει ότι μπορεί για ν' απομακρύνει από κοντά της τους εργάτες. Η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος εμποδίζει μ' όλες της τις δυνάμεις της εισροή των εργατών σ' αυτό. Σαν αποτέλεσμα, σχηματίστηκε ένα τρίτο κόμμα, μαζί με μια σχετικά αργή αλλαγή του συσχετισμού των δυ-

νάμεων προς όφελος των κομμουνιστών. Αλλά ακόμα κι αν το Κομμουνιστικό Κόμμα ακολουθούσε την πιο σωστή πολιτική, η ανάγκη που έχουν οι εργάτες να ενοποιήσουν επαναστατικά την τάξη τους θα μεγάλωνε πολύ πιο γρήγορα από την υπεροχή του Κομμουνιστικού Κόμματος μέσα στην τάξη. Η ανάγκη, λοιπόν, για τη δημιουργία σοβιέτ θα διατηρούσε όλη της τη σπουδαιότητα.

Η δημιουργία των σοβιέτ προϋποθέτει μια συμφωνία των διαφόρων κομμάτων και οργανώσεων μέσα στην εργατική τάξη, αρχίζοντας από τα εργοστάσια, τόσο γι' αυτή την ίδια την ανάγκη των σοβιέτ, όσο και για τον χρόνο και τα μέσα της δημιουργίας τους. Αυτό σημαίνει πως, αφού τα σοβιέτ αντιπροσωπεύουν την ανώτατη μορφή του ενιαίου μετώπου στην επαναστατική περίοδο, πρέπει να προηγηθεί μια πολιτική ενιαίου μετώπου πριν από τη δημιουργία τους κατά την προπαρασκευαστική περίοδο.

Πρέπει να θυμίσουμε ακόμα μια φορά, ότι για έξη μήνες στα 1917, τα σοβιέτ στη Ρωσία είχαν πλειοψηφία συμφιλιωτική, δηλαδή πλειοψηφία Μενσεβίκων και Σοσιαλεπαναστατών. Το Μπολσεβίκικο Κόμμα, χωρίς ν' απαρνηθεί ούτε για μια στιγμή την επαναστατική του ανεξαρτησία σαν κόμμα, τηρούσε ταυτόχρονα μέσα στα όρια της δραστηριότητας των σοβιέτ μια πειθαρχία σε σχέση με την πλειοψηφία. Μπορούμε να πούμε χωρίς φόβο ότι στη Γερμανία, το Κομμουνιστικό Κόμμα, από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας των σοβιέτ, θα καταλάβει μέσα σ' αυτά μια θέση πολύ πιο σημαντική από εκείνη που κατείχαν οι Μπολσεβίκοι μέσα στα σοβιέτ το Μάρτη του 1917. Δεν αποκλείεται καθόλου οι κομμουνιστές να κατακτήσουν πολύ γρήγορα την πλειοψηφία μέσα στα σοβιέτ. Αυτό δεν θ' αφαιρέσει καθόλου από τα σοβιέτ τη σημασία που έχουν σαν όργανα ενιαίου μετώπου γιατί η μειοψηφία - Σοσιαλδημοκράτες, ακομμάτιστοι, καθολικοί εργάτες κλπ- θ' αριθμεί αρχικά εκατομμύρια ανθρώπους. Επιχειρώντας να παρακάμψει μια τέτοια μειοψηφία, μπορεί κανείς, ακόμα και μέσα στην πιο επαναστατική κατάσταση, να σπάσει για τα καλά τα μούτρα του. Όλα αυτά όμως είναι απλώς η μουσική του μέλλοντος. Σήμερα το Κομμουνιστικό Κόμμα είναι στη μειοψηφία. Και αυτό είναι το σημείο αφετηρίας μας.

Είναι αυτονόητο πως ό,τι είπαμε παραπάνω δεν σημαίνει πως η δημιουργία των σοβιέτ είναι αδύνατο να γίνει μ' άλλον τρόπο παρά μονάχα με μια προκαταρκτική συμφωνία με τους Βελς, Χίλφερντινγκ, Μπράϊτσάιντ κλπ. Εάν στα 1918, ο Χίλφερντινγκ έστιβε το μυαλό το να βρεί τρόπους να περιλάβει τα σοβιέτ στο Σύνταγμα της Βαϊμάρης, χωρίς να προκαλέσει ζημιά σε αυτό το Σύνταγμα, σήμερα η σκέψη του δουλεύει πάνω στο πρόβλημα πώς να πε-

ριλάβει μέσα στο Σύνταγμα της Βαϊμάρης τους φασιστικούς στρατώνες χωρίς ζημιά για τη Σοσιαλδημοκρατία... Πρέπει να ξεκινήσουμε τη δημιουργία των σοβιέτ τη στιγμή που η γενική κατάσταση του προλεταριάτου επιτρέπει την πραγματοποίησή τους ακόμα κι ενάντια στη θέληση των ηγετών της Σοσιαλδημοκρατίας. Αλλά για να το κάνουμε, πρέπει να αποσπάσουμε τη βάση της Σοσιαλδημοκρατίας από την κορυφή της κι αυτό δεν μπορεί να επιτευχθεί δίνοντας την εντύπωση πως [αυτή η διάσπαση] έχει κιόλας πραγματοποιηθεί. Για να χωρίσουμε τα εκατομμύρια των σοσιαλδημοκρατών εργατών από τους αντιδραστικούς ηγέτες τους, πρέπει να δείξουμε στους εργάτες πως είμαστε έτοιμοι να πάμε στα σοβιέτ ακόμα και μαζί με αυτούς τους "ηγέτες".

Δεν πρέπει ωστόσο να αποκλείσουμε προκαταβολικά ν' αναγκαστεί ακόμα κι αυτό το ανώτερο στρώμα της Σοσιαλδημοκρατίας να μπει στην καυτή ατμόσφαιρα των σοβιέτ για να προσπαθήσει να επαναλάβει τη манούβρα των Εμπερτ, Σάιντεμαν, Χάαζε και των άλλων, στα 1918-19: τα πάντα θα εξαρτηθούν όχι τόσο από την κακοπιστία αυτών των κυρίων όσο από τον βαθμό και τον τρόπο που η ιστορία θα τους σφίξει μέσα στη μέγγενή της.

Η γέννηση του πρώτου σημαντικού τοπικού σοβιέτ, όπου θ' αντιπροσωπεύονται κομμουνιστές και σοσιαλδημοκράτες εργάτες όχι σαν μεμονωμένα άτομα, αλλά σαν οργανώσεις, θα έχει τεράστια επίδραση σ' ολόκληρη τη γερμανική εργατική τάξη. Όχι μονάχα οι σοσιαλδημοκράτες ή οι ακομμάτιστοι εργάτες, αλλά ακόμα και οι καθολικοί και οι φιλελεύθεροι εργάτες δεν θα μπορέσουν ν' αντισταθούν στην έλξη αυτής της κεντρομόλου δύναμης. Όλα τα τμήματα του γερμανικού προλεταριάτου που έχουν τη μεγαλύτερη ικανότητα για οργάνωση, θα τραβηχτούν προς τα σοβιέτ όπως τα ρινίσματα σιδητρού προς το μαγνήτη. Μέσα στα σοβιέτ το Κομμουνιστικό Κόμμα θα βρει έναν καινούργιο και ιδιαίτερα ευνοϊκό στίβο στην πάλη για τον ηγετικό ρόλο μέσα στην προλεταριακή επανάσταση. Μπορεί κανείς να ισχυριστεί χωρίς φόβο πως η συντριπτική πλειοψηφία των σοσιαλδημοκρατών εργατών, ακόμα κι ένα σοβαρό τμήμα του σοσιαλδημοκρατικού μηχανισμού, θα είχαν από τώρα κιόλας τραβηχτεί μέσα στα πλαίσια των σοβιέτ, αν η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος δεν είχε βοηθήσει με τόσο ζήλο τους σοσιαλδημοκράτες ηγέτες να παραλύσουν την πίεση των μαζών.

Αν το Κομμουνιστικό Κόμμα θεωρεί απαράδεκτη τη συμφωνία με τις σοσιαλδημοκρατικές οργανώσεις, τα συνδικάτα κτλ, πάνω στη βάση ενός προγράμματος καθορισμένων πρακτικών επιδιώξεων, αυτό βέβαια σημαίνει πως θεωρεί απαράδεκτη τη δημιουργία σοβιέτ από κοινού με τους Σοσιαλδημο-

κράτες. Κι αφού καθαρά κομμουνιστικά σοβιέτ δεν μπορούν να υπάρξουν και δεν θα χρησίμευαν άλλωστε σε τίποτα, η άρνηση του Κομμουνιστικού Κόμματος για συμφωνίες και κοινή δράση με τ' άλλα κόμματα μέσα στην εργατική τάξη δεν σημαίνει τίποτα λιγότερο παρά άρνηση για τη δημιουργία σοβιέτ.

Η *Rote Fahne* θ' απαντήσει σίγουρα σ' αυτό το συλλογισμό με μια ομοβροντία από βρισιές και θ' αποδείξει, όπως δυο και δυο κάνουν τέσσερα, ότι εγώ είμαι ένας προπαγανδιστής του Μπρύνινγκ, ένας μυστικοσύμβουλος του Βέλς κτλ. Είμαι έτοιμος να αντιμετωπίσω όλες αυτές τις κατηγορίες, αλλά μ' ένα όρο: ότι η *Rote Fahne*, από τη δική της πλευρά, θα εξηγήσει στους Γερμανούς εργάτες πώς, τότε και με ποιά μορφή μπορούν να δημιουργηθούν σοβιέτ στη Γερμανία χωρίς πολιτική ενιαίου μετώπου απέναντι στις άλλες οργανώσεις.

Για να διευκρινιστεί το πρόβλημα τί είναι τα σοβιέτ σαν οργανώσεις ενιαίου μετώπου, καλό είναι να παραθέσουμε τις πολύ διδαχτικές απόψεις που διατυπώνει πάνω σ' αυτό το θέμα μια επαρχιακή κομμουνιστική εφημερίδα, η *Klassenkampf* ("Ταξική Πάλη") της περιοχής Χάλλε-Μέρσενμπουργκ. "Όλες οι εργατικές οργανώσεις"-ειρωνεύεται η εφημερίδα- "τέτοιες που είναι σήμερα με όλα τους τα λάθη και όλες τις αδυναμίες πρέπει να συντονιστούν σε μεγάλες ενώσεις αντιφασιστικής άμυνας. Τι σημαίνει αυτό; Μπορούμε να αποφύγουμε τις μακρές θεωρητικές αναλύσεις, η ίδια η ιστορία υπήρξε σ' αυτό το ζήτημα η σκληρή δασκάλα της γερμανικής εργατικής τάξης: η άμορφη σούπα του ενιαίου μετώπου, ο πολτός όλων των εργατικών οργανώσεων πληρώθηκε από τη γερμανική εργατική τάξη με το τίμημα της συντριβής της επανάστασης των ετών 1918-19".

Να μα την αλήθεια ένα ασύγκριτο δείγμα επιπόλαιας φλυαρίας!

Το ενιαίο μέτωπο στα 1918-19 πραγματοποιήθηκε κυρίως διαμέσου των σοβιέτ. Οι Σπαρτακιστές, έπρεπε να συμμετάσχουν στα σοβιέτ ή όχι; Σύμφωνα με το ακριβές νόημα της περικοπής που παραθέσαμε παραπάνω, έπρεπε να παραμείνουν έξω απ' τα σοβιέτ. Και καθώς οι Σπαρτακιστές αντιπροσώπευαν μια μικρή μειοψηφία της εργατικής τάξης και δεν μπορούσαν με κανένα τρόπο ν' αντικαταστήσουν τα σοσιαλδημοκρατικά σοβιέτ σαν όργανα ενιαίου μετώπου, η απομόνωσή τους από τα σοβιέτ θα είχε σημάνει την απομόνωσή τους από την επανάσταση. Αν τα σοβιέτ ήταν "άμορφη σούπα", το πρόβλημα δεν βρισκόταν στα σοβιέτ, ως όργανα του ενιαίου μετώπου, αλλά στην πολιτική κατάσταση της ίδιας της εργατικής τάξης: στην **αδυναμία** της Ενωσης του Σπαρτάκου και στην εξαιρετική δύναμη της Σοσιαλδημοκρατίας. Το

ενιαίο μέτωπο, γενικά, δεν μπορεί να γίνει υποκατάστατο ενός ισχυρού επαναστατικού κόμματος: μπορεί μονάχα να το βοηθήσει να δυναμώσει. Αυτό ισχύει και με τα σοβιέτ. Ο φόβος της αδύνατης Ενωσης του Σπαρτάκου μήπως αφήσει να περάσει μια εξαιρετική κατάσταση ανεκμετάλλευτη, την έσπρωχνε να κάνει υπεραριστερά βήματα και πρόωρες ενέργειες. Αν οι Σπαρτακιστές τοποθετούνταν έξω απ' το ενιαίο μέτωπο, δηλαδή έξω απ' τα σοβιέτ, τα αρνητικά αυτά χαρακτηριστικά θα εκδηλώνονταν σίγουρα με ακόμα οξύτερο τρόπο.

Είναι δυνατόν οι άνθρωποι αυτοί να μη διδάχτηκαν τίποτα από την πείρα της Γερμανικής Επανάστασης του 1918-19; Διάβασαν τουλάχιστον τον "Αριστερισμό"; Το σταλινικό καθεστώς πραγματικά έχει προκαλέσει ένα φρικτό διανοητικό χάος στα κεφάλια αυτών των ανθρώπων! Αφού γραφειοκρατικοποίησαν τα σοβιέτ μέσα στην ΕΣΣΔ, οι επίγονοι τα μεταχειρίζονται τώρα σαν τεχνικά όπλα στα χέρια του μηχανισμού του κόμματος. Ξέχασαν ότι τα σοβιέτ ιδρύθηκαν σαν εργατικά κοινοβούλια και ελκύανε τις μάζες γιατί πρόσφεραν τη δυνατότητα να συσπειρωθούν πλάι-πλάι όλα τα τμήματα της εργατικής τάξης ανεξάρτητα από κομματικές διαφορές. Ξέχασαν ότι σ' αυτό ακριβώς συνίστατο η παιδαγωγική κι επαναστατική δύναμη των σοβιέτ. Όλα ξεχάστηκαν, όλα μπερδεύτηκαν, όλα παραμορφώθηκαν. Ω εποχή των επιγόνων χίλιες φορές καταραμένη!

Το ζήτημα των σχέσεων ανάμεσα στο κόμμα και τα σοβιέτ έχει για την επαναστατική πολιτική αποφασιστική σημασία. Εάν η σημερινή πορεία του Κομμουνιστικού Κόμματος κατευθύνεται πραγματικά προς την αντικατάσταση των σοβιέτ από το κόμμα, ο Ούγκο Ούρμπανς, που δεν χάνει καμιά ευκαιρία για να συνεισφέρει στη σύγχυση, ετοιμάζεται ν' αντικαταστήσει το κόμμα με τα σοβιέτ. Σύμφωνα με ένα απόσπασμα από την *Sozialistische Arbeiter Zeitung* (την εφημερίδα του SAP), ο Ούρμπανς εκφράζοντας την αντίθεσή του με την επιδίωξη του Κομμουνιστικού Κόμματος να κατευθύνει μονάχο του την εργατική τάξη, έλεγε σε συγκέντρωση στο Βερολίνο, το Γενάρη: "Η ηγεσία θα περιέλθει στα χέρια των σοβιέτ που θα εκλεγούν από την ίδια τη μάζα κι όχι κατά τη θέληση και το κέφι ενός και μόνον κόμματος. (Ενθουσιώδεις επιδοκίμασις)".

Το γεγονός ότι με τον τηλεσιγραφισμό του, το Κομμουνιστικό Κόμμα ερεθίζει τους εργάτες που είναι διατεθειμένοι να χειροκροτούν κάθε αποδοκιμασία ενάντια στο γραφειοκρατικό φανφαρονισμό, είναι εύκολο να το καταλάβουμε. Αυτό, όμως, δεν αλλάζει το γεγονός ότι η θέση του Ούρμπανς - και σ' αυτό επίσης το ζήτημα - δεν έχει τίποτα το κοινό με το μαρξισμό. Δεν θέ-

λει ρώτημα, ότι οι εργάτες θα εκλέγουν "οι ίδιοι" τους αντιπροσώπους τους στα σοβιέτ. Οφείλουμε να πάμε στα σοβιέτ μαζί με όλες τις άλλες οργανώσεις, όποιες κι αν είναι, "με όλα τους τα λάθη και μ' όλες τους τις αδυναμίες". Αλλά να πιστεύουμε πως τα σοβιέτ μπορούν "μόνα τους" να κατευθύνουν την πάλη του προλεταριάτου για την εξουσία, είναι σα να σπέρνουμε τον πιο χοντροκομμένο φετιχισμό γύρω από τα σοβιέτ. Γι' αυτό οι Μπολσεβίκοι-Λενινιστές, αντίθετα από τον Ούρμπανς, δεν αρνούνται καθόλου στο Κομμουνιστικό Κόμμα το δικαίωμα να κατευθύνει τα σοβιέτ. Αντίθετα, λένε: "Μόνο μέσα στη βάση του ενιαίου μετώπου, μόνο από τις μαζικές οργανώσεις, το Κομμουνιστικό Κόμμα μπορεί να κατακτήσει τον ηγετικό ρόλο στα μελλοντικά σοβιέτ και να οδηγήσει το προλεταριάτο στην κατάκτηση της εξουσίας".

9. Το SAP (Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα της Γερμανίας)

Μόνο λυσασσμένοι υπάλληλοι που νομίζουν ότι τους επιτρέπονται τα πάντα ή ηλίθιοι παπαγάλοι που επαναλαμβάνουν βρισιές χωρίς να καταλαβαίνουν το νόημά τους, μπορούν να χαρακτηρίζουν το SAP σαν "σοσιαλφασιστικό κόμμα" ή "αντεπαναστατικό". Αλλά θα δείχναμε ασυγχώρητη ελαφρότητα ή φτηνή αισιοδοξία, αν δίναμε προκαταβολικά την εμπιστοσύνη μας σε μια οργάνωση που, αφού έσπασε τους δεσμούς με τη Σοσιαλδημοκρατία, βρίσκεται ωστόσο στα μισά του δρόμου ανάμεσα στο ρεφορμισμό και τον κομμουνισμό και κάτω από μια ηγεσία που είναι πιο κοντά στο ρεφορμισμό παρά στον κομμουνισμό. Και σ' αυτό επίσης το ζήτημα, η Αριστερή Αντιπολίτευση δεν αναλαμβάνει καμιά ευθύνη για την πολιτική του Ούρμπανς.

Το SAP δεν έχει πρόγραμμα. Δεν πρόκειται για το ζήτημα ενός τυπικού ντοκουμέντου: ένα πρόγραμμα είναι ισχυρό μονάχα στην περίπτωση που το κείμενό του είναι δεμένο με την πείρα του κόμματος, τα διδάγματα των αγώνων και έχει διαποτίσει τα στελέχη του μέχρι τη σάρκα και το αίμα. Τίποτε από όλα αυτά δεν υπάρχει μέσα στο SAP. Η ρώσικη επανάσταση, οι ξεχωριστοί σταθμοί της, η πάλη των φραξιών· η γερμανική κρίση του 1923· ο εμφύλιος πόλεμος στη Βουλγαρία· τα γεγονότα της Κινέζικης Επανάστασης· η πάλη του βρετανικού προλεταριάτου στα 1926· η ισπανική επαναστατική κρίση· όλα αυτά τα γεγονότα που πρέπει να ζούμε μέσα στη συνείδηση του επαναστάτη σαν φωτεινά ορόσημα στην πολιτική πορεία, δεν αποτελούν για τα στελέχη του SAP τίποτα άλλο από συγχισμένες αναμνήσεις από τις εφημερίδες, όχι βιωμένα επαναστατικά γεγονότα.

Είναι αναμφισβήτητο ότι ένα εργατικό κόμμα είναι αναγκασμένο να ακο-

λουθήσει μια πολιτική ενιαίου μετώπου. Αλλά η πολιτική του ενιαίου μετώπου έχει κι αυτή τους δικούς της κινδύνους. Μόνο ένα επαναστατικό κόμμα δοκιμασμένο στον αγώνα μπορεί να κατευθύνει μια τέτοια πολιτική. Σε κάθε περίπτωση, η πολιτική του ενιαίου μετώπου δεν μπορεί να παίξει το ρόλο προγράμματος για ένα επαναστατικό κόμμα. Στο μεταξύ, όμως, το σύνολο των δραστηριοτήτων του SAP στηρίζεται σ' αυτό. Ως αποτέλεσμα, η πολιτική του ενιαίου μετώπου μεταφέρθηκε στο ίδιο το εσωτερικό του κόμματος, χρησιμεύει δηλαδή για να σβήνει τις αντιθέσεις ανάμεσα στις διάφορες τάσεις. Κι αυτό ακριβώς είναι η κύρια λειτουργία του κεντρισμού.

Η καθημερινή εφημερίδα του SAP είναι διαποτισμένη από πνεύμα διστακτικότητας -λίγο απ' όλα. Μ' όλο που έφυγε ο Στρέμπελ, η εφημερίδα παραμένει μισο-πασιφιστική. Δεν είναι μαρξιστική. Μερικά επαναστατικά άρθρα δεν αλλάζουν τη φυσιογνωμία. Αντίθετα, την κάνουν πιο χτυπητή. Η εφημερίδα άναψε από ενθουσιασμό για το γράμμα του Κύστερ στον Μπρύνινγκ πάνω στο θέμα του милитарισμού, γράμμα ανούσιο, ποτισμένο από μικροαστικό πνεύμα. Χειροκροτεί τον Δανό "σοσιαλιστή", παλιό υπουργό της Αυτού Μεγαλειότητός, γιατί αρνήθηκε να συμμετάσχει στην κυβερνητική αντιπροσωπεία κάτω από όρους πολύ ταπεινωτικούς. Ο κεντρισμός αρκείται στα λίγα. Αλλά η επανάσταση απαιτεί πολλά. Η επανάσταση τα θέλει όλα -κυριολεκτικά όλα.

Το SAP κριτικάρει τη συνδικαλιστική πολιτική του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος: την διάσπαση των συνδικάτων και την δημιουργία της RGO (Επαναστατικής Συνδικαλιστικής Αντιπολίτευσης). Χωρίς αμφιβολία, και στο συνδικαλιστικό τομέα επίσης, η πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γερμανίας είναι βαθιά εσφαλμένη: η ηγεσία του Λοζόφσκι στοιχίζει πολύ ακριβά στη διεθνή προλεταριακή πρωτοπορία. Αλλά η κριτική του SAP δεν είναι λιγότερο λαθεμένη. Το πρόβλημα του ΚΚ δεν είναι ότι "διάσπά" τις γραμμές του προλεταριάτου και "αδυνατίζει" τα σοσιαλδημοκρατικά συνδικάτα. Αυτό δεν είναι επαναστατικό κριτήριο, γιατί κάτω από τη σημερινή τους διοίκηση τα συνδικάτα δεν εξυπηρετούν τους εργάτες, αλλά τους καπιταλιστές. Το έγκλημα του ΚΚ δεν βρίσκεται στο γεγονός ότι "αδυνατίζει" την οργάνωση του Λάιπαρτ, αλλά στο γεγονός ότι αδυνατίζει το ίδιο. Η συμμετοχή των κομμουνιστών στα αντιδραστικά συνδικάτα δεν υπαγορεύεται από μια αφηρημένη αρχή ενότητας, αλλά από την ανάγκη της πάλης για την απομάκρυνση από τις [συνδικαλιστικές] οργανώσεις των πρακτόρων του κεφαλαίου. Όσον αφορά το SAP, αυτό το ενεργητικό, επαναστατικό, επιθετικό στοιχείο της πολιτικής υποτάσσεται μπροστά στην αφηρημένη αρχή της ενότη-

τας των οργανώσεων που διευθύνονται από τους πράκτορες του κεφαλαίου.

Το SAP κατηγορεί το ΚΚ για "πραξικοπηματικές" τάσεις. Αυτή η κατηγορία, επίσης, στηρίζεται πάνω σε ορισμένα γεγονότα κι ορισμένες μεθόδους. Αλλά πριν να πάρει το δικαίωμα να προβάλει αυτή την κατηγορία, το SAP πρέπει να διατυπώσει με ακρίβεια και να δείξει με γεγονότα με ποιο τρόπο αντιμετωπίζει τα βασικά προβλήματα της προλεταριακής επανάστασης. Οι Μενσεβίκοι κατηγορούσαν πάντοτε τους Μπολσεβίκους για μπλανκισμό και τυχοδιωκτισμό, δηλαδή για πραξικοπηματισμό. Η λενινιστική στρατηγική, αντίθετα, βρέθηκε πάντοτε τόσο μακριά από τον πραξικοπηματισμό όσο ο ουρανός από τη γη. Ο Λένιν, όμως, κατάλαβε και μπόρεσε να κάνει και τους άλλους να καταλάβουν τι σημασία είχε "η τέχνη της εξέγερσης" στην προλεταριακή πάλη.

Η κριτική του SAP πάνω σ' αυτό το θέμα αποκτά ένα χαρακτήρα τόσο πιο ύποπτο, όσο στηρίζεται στον Πάουλ Λεβί που τρόμαξε για την παιδική αρρώστια του κομμουνιστικού Κόμματος και προτίμησε το γεροντικό μαρασμό της Σοσιαλδημοκρατίας. Στις ιδιωτικές συζητήσεις πάνω στα γεγονότα του Μάρτη στη Γερμανία (1921) ο Λένιν είπε για τον Λεβί: "Ο άνθρωπος αυτός σίγουρα έχασε τα μυαλά του". Είναι αλήθεια ότι ο Λένιν πρόσθεσε τότε πειραχτικά: "Είχε τουλάχιστον κάτι να χάσει. Δεν μπορεί κανείς να πει το ίδιο για τόσους άλλους". Και με την έκφραση "άλλοι" έκανε υπαινιγμό για τον Μπέλα Κουν, τον Ταλχάιμερ κτλ. Δεν μπορεί κανείς ν' αρνηθεί ότι ο Πάουλ Λεβί είχε ένα κεφάλι στους ώμους του. Ένας άνθρωπος, όμως, που έχασε το κεφάλι του και μέσα σ' αυτές τις συνθήκες ηγδάει απ' τις γραμμές του κομμουνισμού στις γραμμές του ρεφορμισμού, δεν αξίζει τίποτα σαν ηγέτης για ένα προλεταριακό κόμμα. Το τραγικό τέλος του Λεβί, που πήδηξε από το παράθυρο σε μια στιγμή παραληρήματος, είναι σύμβολο της πολιτικής τροχιάς του.

Εάν για τις μάζες ο κεντρισμός δεν είναι τίποτα άλλο από την μεταβατική φάση από τον ένα σταθμό στον επόμενο, για μερικούς πολιτικάντηδες ο κεντρισμός μπορεί να καταντήσει δεύτερη φύση. Επικεφαλής του SAP βρίσκεται μια ομάδα από απελπισμένους σοσιαλδημοκράτες υπαλλήλους, δικηγόρους, δημοσιογράφους, ανθρώπους που φτάσανε σε μια ηλικία όπου η πολιτική τους εκπαίδευση πρέπει να θεωρηθεί τελειωμένη. Ένας απελπισμένος σοσιαλδημοκράτης δεν σημαίνει ότι είναι ένας επαναστάτης.

Ένας αντιπρόσωπος αυτού του είδους -ο καλύτερος από τους αντιπροσώπους του- είναι ο Γκέοργκ Λέντεμπουργκ. Δεν πάει πολύς καιρός, που διάβασα τα πρακτικά της δίκης του, στα 1919. Και διαβάζοντάς τα, περισσότερο

από μια φορά, χειροκρότησα μονάχος μου τον παλιό μαχητή, την ειλικρίνειά του, το χαρακτήρα του, την ευγενική του φύση. Αλλά ο Λέντεμπουργκ δεν ξεπέρασε, ωστόσο, τα όρια του κεντρισμού. Όταν πρόκειται για μαζική δράση, για ανώτερες μορφές της ταξικής πάλης, για την προετοιμασία τους, για την ευθύνη του κόμματος που αναλαμβάνει ανοιχτά την ηγεσία των μαζικών αγώνων -τότε ο Λέντεμπουργκ είναι ο καλύτερος αντιπρόσωπος του κεντρισμού. Αυτό τον διαχώριζε από τον Λήμπκνεχτ και τη Ρόζα Λούξεμπουργκ. Κι αυτό τον διαχωρίζει και σήμερα από μας.

Αγανακτισμένος από την κατηγορία που διατύπωσε ο Στάλιν ενάντια στη ριζοσπαστική πτέρυγα της παλιάς γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας πάνω στο θέμα της παθητικής της στάσης στον αγώνα των καταπιεζόμενων λαών, ο Λέντεμπουργκ απαντά ότι ακριβώς πάνω στο εθνικό ζήτημα ο ίδιος έδειξε πάντα τη μεγαλύτερη πρωτοβουλία. Αυτό είναι απόλυτα αναμφισβήτητο. Ο Λέντεμπουργκ προσωπικά ξεσηκώθηκε με μεγάλο πάθος ενάντια στις εθνικιστικές θέσεις στους κόλπους της παλιάς γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας, χωρίς να κρύβει καθόλου το δυνατό αναπτυγμένο, μέσα σ' αυτόν τον ίδιο, εθνικό αίσθημα. Ο Λέντεμπουργκ στάθηκε πάντα ο καλύτερος φίλος των Ρώσων, των Πολωνών και των άλλων επαναστατών εμικρέδων και πολλοί ανάμεσα σ' αυτούς διατήρησαν πάντα μια θερμή ανάμνηση από αυτό τον παλιό επαναστάτη, που οι σοσιαλδημοκράτες γραφειοκράτες αποκαλούσαν με ειρωνική συγκατάβαση τότε "Λέντεμπουργκ" και πότε "Λέντεμπουργκι".

Ωστόσο ο Στάλιν, που δεν ξέρει τίποτα ούτε από τα γεγονότα, ούτε από την επαναστατική φιλολογία εκείνης της εποχής, έχει δίκιο σ' αυτό το ζήτημα, στο μέτρο φυσικά που επαναλαμβάνει τη γενική εκτίμηση του Λένιν. Προσπαθώντας να τον αντικρούσει, ο Λέντεμπουργκ επιβεβαιώνει απλώς αυτή την εκτίμηση. Αναφέρεται στο γεγονός ότι στα άρθρα του έχει εκφράσει περισσότερο από μια φορά την αγανάκτησή του για τα κόμματα της Δεύτερης Διεθνούς που παρακολουθούσαν με ολοκληρωτική απάθεια το έργο του συναδέλφου τους Ράμσεϋ Μακντόναλντ, καθώς αυτός έλυνε το εθνικό πρόβλημα των Ινδών με εναέριους βομβαρδισμούς. Σ' αυτή την αγανάκτηση και τη διαμαρτυρία υπάρχει αναμφισβήτητη μια τιμητική διαφορά ανάμεσα στο πρόσωπο του Λέντεμπουργκ κι ενός οποιουδήποτε Όττο Μπάουερ, για να μη μιλήσουμε για τους Χίλφερντινγκ και Βελς: για να μπορέσουν οι κύριοι αυτοί να κάνουν δημοκρατικούς βομβαρδισμούς, δεν τους λείπουν παρά μόνο οι Ινδίες.

Όμως, ακόμα και σ' αυτό το ζήτημα, η θέση του Λέντεμπουργκ δεν ξεφεύγει από τα όρια του κεντρισμού. Ο Λέντεμπουργκ ζητάει να κηρύξουμε τον α-

γώνα ενάντια στην αποικιακή καταπίεση: θα μιλήσει στη Βουλή ενάντια στις αποικιακές πιστώσεις, θ' αναλάβει τολμηρά την υπεράσπιση των θυμάτων της συντριμμένης αποικιακής εξέγερσης. Αλλά ο Λέντεμπουργκ δεν θα πάρει μέρος στην προετοιμασία της αποικιακής εξέγερσης. Την θεωρεί πραξικοπηματισμό, τυχοδιωκτισμό, Μπολσεβικισμό. Κι εδώ βρίσκεται η ουσία του μηνύματος.

Αυτό που χαρακτηρίζει τον Μπολσεβικισμό στο εθνικό ζήτημα είναι ότι θεωρεί τις καταπιεζόμενες εθνότητες, ακόμα και τις πιο καθυστερημένες, όχι μονάχα σαν ένα αντικειμενικό στοιχείο, αλλά και σαν ένα υποκειμενικό στοιχείο της πολιτικής. Ο Μπολσεβικισμός δεν περιορίζεται ν' αναγνωρίσει το "δικαίωμά" τους για αυτοδιάθεση ούτε αρκείται σε διαμαρτυρίες μέσα στο Κοινοβούλιο για την καταπάτηση αυτού του δικαιώματος. Ο Μπολσεβικισμός διεισδύει στους κόλπους αυτών των καταπιεζόμενων εθνотητων, τις ξεσηκώνει ενάντια στον καταπιεστή, συνδέει τον αγώνα τους με τον αγώνα του προλεταριάτου στις καπιταλιστικές χώρες, διδάσκει στους Κινέζους, τους Ινδούς και τους Αραβες καταπιεζόμενους την τέχνη της εξέγερσης και αναλαμβάνει ακέραια την ευθύνη γι' αυτό το έργο απέναντι στους πολιτισμένους δήμιους. Εδώ ακριβώς αρχίζει ο Μπολσεβικισμός, δηλαδή ο επαναστατικός μαρξισμός στην πράξη. Ο,τι δεν ξεπερνάει αυτά τα όρια είναι κεντρισμός.

Δεν μπορούμε ποτέ να κρίνουμε με ακρίβεια την πολιτική ενός προλεταριακού κόμματος στηριζόμενοι μονάχα σε εθνικά κριτήρια. Αυτό είναι αξίωμα για τους Μαρξιστές. Ποιοί είναι, λοιπόν, οι διεθνείς δεσμοί και οι συμπάθειες του SAP; Οι Νορβηγοί, Σουηδοί, Ολλανδοί κεντριστές, οι οργανώσεις, οι ομάδες και οι απομονωμένες προσωπικότητες, που ο παθητικός και επαρχιακός τους χαρακτήρας τους επιτρέπει να διατηρούνται ανάμεσα στο ρεφορμισμό και τον κομμουνισμό, τέτοιοι είναι οι πιο κοντινοί φίλοι τους. Η Ανγκέλικα Μπαλαμπάνοφ είναι η συμβολική φυσιογνωμία των διεθνών δεσμών του SAP: ακόμα και σήμερα προσπαθεί να συνδέσει το νέο κόμμα με τα λείψανα της Δυόμισι Διεθνούς!

Ο Λέον Μπλούμ, ο υπερασπιστής των πολεμικών επανορθώσεων, ο σοσιαλιστής νονός του τραπεζίτη Ουστρικ, αντιμετωπίζεται σαν "σύντροφος" μέσα στις στήλες των εφημερίδων του Σάιντεβιτς. Μήπως είναι από ευγένεια; Όχι, είναι έλλειψη αρχών, χαρακτήρα, σταθερότητας. "Ψιλοπράγματα" θα πει κάποιος σοφός γραφιάς. Όμως όχι, μέσα σε αυτά τα ψιλοπράγματα, το πολιτικό βάθος εκδηλώνεται με πολύ περισσότερη αλήθεια και σαφήνεια απ' ό,τι με μια αφηρημένη αναγνώριση των σοβιέτ που δεν υποστηρίζεται απ'

την επαναστατική πείρα. Δεν έχει νόημα να ονομάζουμε τον Μπλουμ "φασίστα". Γινόμαστε γελοίοι. Αλλά εκείνος που δεν νιώθει περιφρόνηση και μίσος γι' αυτό το είδος των πολιτικάντηδων, δεν είναι επαναστάτης.

Το SAP ξεχωρίζει από τον "σύντροφο" Οττο Μπάουερ μέσα στα ίδια όρια που ξεχωρίζει και ο Μάξ Αντλερ. Για τους Ρόζενφελντ και τους Σάιντεβιτς ο Μπάουερ είναι απλώς ένας ιδεολογικός αντιπαλος και ίσως μονάχα προσωρινά, ενώ για μας είναι ένας ασυμφιλίωτος εχθρός που οδήγησε το αυστριακό προλεταριάτο σ' ένα τρομερό βάλτο.

Ο Μάξ Αντλερ είναι ένα πολύ ευαίσθητο βαρόμετρο του κεντρισμού. Δεν μπορούμε ν' αρνηθούμε την ωφελιμότητα ενός τέτοιου μηχανισμού, αλλά πρέπει να ξέρουμε καλά πως ένας τέτοιος μηχανισμός μπορεί να καταγράφει τις αλλαγές του καιρού, μα είναι ανίκανος να τον επηρεάσει. Κάτω από την πίεση μιας κατάστασης που είναι χωρίς διέξοδο για τον καπιταλισμό, ο Μάξ Αντλερ είναι τώρα πάλι πρόθυμος να δεχτεί - όχι χωρίς φιλοσοφική θλίψη - το αναπόφευκτο της επανάστασης. Αλλά τι είδους αποδοχή! Πόσες επιφυλάξεις κι αναστεναγμοί! Το καλύτερο θα ήταν η Δεύτερη κι η Τρίτη Διεθνής να ενωθούν! Θα ήταν καλύτερα να εγκαθιδρυθεί ο σοσιαλισμός από το δημοκρατικό δρόμο. Ομως, αλλοίμονο, αυτή η μέθοδος είναι ολοφάνερα απραγματοποίητη. Αποδειχνεται ότι, όχι μονάχα στις βάρβαρες χώρες, αλλά ακόμα και στις πολιτισμένες η εργατική τάξη θα υποχρεωθεί -αλλοίμονο και ξανά αλλοίμονο- να κάνει επανάσταση. Αλλά ακόμα κι αυτή η μελαγχολική αποδοχή της επανάστασης είναι απλώς ένα φιλολογικό γεγονός. Τέτοιες συνθήκες, που ο Μάξ Αντλερ να πει "σήμανε η ώρα!" δεν υπήρξαν ποτέ κι ούτε θα υπάρξουν ποτέ μέσα στην ιστορία. Άνθρωποι του είδους του Αντλερ είναι ικανοί να δικαιολογήσουν την επανάσταση στο παρελθόν, να την αποδεχτούν σαν αναπόφευκτη στο μέλλον, αλλά δεν μπορούν ποτέ να καλέσουν μια επανάσταση στο παρόν. Απ' όλη αυτή την ομάδα από παλιούς αριστερούς σοσιαλδημοκράτες, που ούτε ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος ούτε η ρώσικη επανάσταση τους άλλαξε, δεν μπορούμε να ελπίζουμε τίποτα. Σαν βαρομετρικοί μηχανισμοί αξίζουν κάτι ακόμα, σαν επαναστάτες ηγέτες, όχι!

Στα τέλη του Δεκέμβρη, το SAP απευθύνθηκε σ' όλες τις εργατικές οργανώσεις, καλώντας τες να οργανώσουν σ' όλη τη χώρα συγκεντρώσεις όπου οι ομιλητές όλων των τάσεων θα διέθεταν τον ίδιο χρόνο για να μιλήσουν. Είναι φανερό ότι μ' αυτό τον τρόπο δεν μπορούν να πετύχουν τίποτα. Πραγματικά, τι νόημα θα' χε για το Κομμουνιστικό Κόμμα ή για το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα να μοιραστούν εξίσου το βήμα με τους Μπράντλερ, Ούρμπανς και τους άλλους αντιπροσώπους οργανώσεων και κομμάτων τόσο α-

σήμαντων για να μπορούν ν' αξιώσουν μια ιδιαίτερη θέση μέσα στο κίνημα; Ενιαίο μέτωπο θα πει ενότητα των κομμουνιστικών και σοσιαλδημοκρατικών μαζών, κι όχι συναλλαγή ανάμεσα σε πολιτικές ομάδες χωρίς μάζες.

Θα μας πουν: ο συνασπισμός Ρόζενφελντ - Μπράντλερ - Ούρμπανς είναι απλά ένα μπλοκ προπαγάνδας για το ενιαίο μέτωπο. Αλλά, ακριβώς στον τομέα της προπαγάνδας, το ενιαίο μέτωπο είναι απαράδεκτο. Η προπαγάνδα πρέπει να στηρίζεται σε καθαρές αρχές, πάνω σε καθορισμένο πρόγραμμα. Να βαδίζουμε ξεχωριστά, να χτυπάμε μαζί. Το μπλοκ είναι μονάχα για συγκεκριμένη πρακτική δράση. Οι συμβιβασμοί από τα πάνω, χωρίς αρχές, δεν φέρνουν τίποτε άλλο παρά μονάχα τη σύγχυση.

Είναι ριζικά λαθεμένη η ιδέα να προτείνει υποψήφιο για την προεδρία το ενιαίο μέτωπο. Μπορούμε να προτείνουμε έναν πρόεδρο μονάχα πάνω στη βάση ενός καθορισμένου προγράμματος. Το κόμμα δεν μπορεί να παραιτηθεί από το δικαίωμά του να κινητοποιήσει τους οπαδούς του, κατά τη διάρκεια των εκλογών και να μετρήσει τις δυνάμεις του. Η υποψηφιότητα του κόμματος, αντιτιθέμενη στις άλλες υποψηφιότητες, δεν πρέπει να εμποδίσει με κανέναν τρόπο τη συμφωνία με τις άλλες οργανώσεις για τους άμεσους στόχους της πάλης. Οι κομμουνιστές, είτε είναι είτε δεν είναι επίσημα μέλη του κόμματος, θα υποστηρίξουν με όλες τους τις δυνάμεις την υποψηφιότητα του Τέλμαν. Δεν πρόκειται για τον Τέλμαν, αλλά για τη σημαία του κομμουνισμού. Θα την υπερασπιστούμε ενάντια σ' όλα τ' άλλα κόμματα. Σπάζοντας τις προκαταλήψεις που έχει μπολιάσει μέσα στις γραμμές των κομμουνιστών η σταλινική γραφειοκρατία, η Αριστερή Αντιπολίτευση ανοίγει το δρόμο προς τη συνειδησή τους*.

Ποια υπήρξε η πολιτική των Μπολσεβίκων απέναντι στις εργατικές οργανώσεις και τα κόμματα που εξελίχθηκαν προς τ' αριστερά, από το ρεφορμισμό και τον κεντρισμό προς τον κομμουνισμό;

Στην Πετρούπολη, στα 1917, υπήρχε μια ενδιάμεση δια-περιφερειακή οργάνωση, που συγκέντρωνε κοντά 4.000 εργάτες. Η μπολσεβίκικη οργάνωση περιλάμβανε στην Πετρούπολη δεκάδες χιλιάδες εργάτες. Ωστόσο, η μπολσεβίκικη Επιτροπή Πετρούπολης έκλεινε συμφωνίες για όλα τα ζητήματα με αυτή την δια-περιφερειακή οργάνωση. Την ενημέρωνε για όλα τα σχέδιά της και έτσι διευκόλυνε την πλήρη συγχώνευση.

* Δυστυχώς στο περιοδικό *Die Permanente Revolution* δημοσιεύτηκε ένα άρθρο -όχι από τη σύνταξη, είναι αλήθεια- υπέρ ενός και μόνου εργατικού υποψηφίου. Δεν πρέπει ν' αμφιβάλλουμε πως οι γερμανοί Μπολσεβίκοι-Λενινιστές θα την απορρίψουν αυτή τη θέση.

Μπορεί ν' αντιτείνει κανείς ότι οι εργάτες αυτής της οργάνωσης ήταν πολιτικά συγγενείς με τους Μπολσεβίκους. Αλλά η υπόθεση δεν σταμάτησε μόνο σ' αυτούς. Όταν οι Διεθνιστές Μενσεβίκοι (ομάδα Μάρτοφ) αντιτάχθηκαν στους σοσιαλπατριώτες, οι Μπολσεβίκοι έκαναν ό,τι μπορούσαν για να καταλήξουν σε κοινή δράση με τους Μαρτοφικούς, κι αν στις περισσότερες περιπτώσεις αυτό δεν πέτυχε, δεν έγινε καθόλου από λάθος των Μπολσεβίκων. Πρέπει να προσθέσουμε ότι οι Μενσεβίκοι Διεθνιστές παρέμεναν τυπικά μέσα στα πλαίσια του ίδιου κόμματος με τον Τσερετέλι και τον Νταν.

Αυτή η ίδια τακτική, αλλά σε κλίμακα ασύγκριτα πιο πλατειά, επαναλήφθηκε απέναντι στους Αριστερούς Σοσιαλεπαναστάτες. Οι Μπολσεβίκοι τραβήξαν ένα μέρος απ' τους Αριστερούς Σοσιαλεπαναστάτες ακόμα και μέσα στη Στρατιωτική Επαναστατική Επιτροπή, δηλαδή μέσα στο όργανο της εξέγερσης, παρ' όλο που κείνο τον καιρό οι Αριστεροί Σοσιαλεπαναστάτες ανήκαν ακόμα στο ίδιο κόμμα με τον Κερένσκι, ενάντια στον οποίο στρεφόταν άμεσα η εξέγερση. Σίγουρα αυτό δεν ήταν πολύ λογικό από τη μεριά των Αριστερών Σοσιαλεπαναστατών κι έδειχνε πως κάτι δεν πήγαινε καλά μέσα στο κεφάλι τους. Αλλά αν έπρεπε να περιμένει κανείς την ώρα που όλα θα ήταν εντάξει μέσα στο κεφάλι όλων των ανθρώπων, τότε δεν θάχαμε ποτέ μια νικηφόρα επανάσταση. Οι Μπολσεβίκοι έκαναν κατόπιν ένα κυβερνητικό συνασπισμό με το κόμμα των Αριστερών Σοσιαλεπαναστατών (με τους αριστερούς "κορνιλοφικούς" ή "φασίστες" κατά τη σημερινή ορολογία), μπλοκ που διατηρήθηκε μερικούς μήνες και τέλειωσε μονάχα όταν έγινε η εξέγερση των Αριστερών Σοσιαλεπαναστατών.

Να πώς συνόψισε ο Λένιν την πείρα των Μπολσεβίκων σε σχέση με τους προσανατολισμένους προς τ' αριστερά κεντριστές:

Η ορθή τακτική των κομμουνιστών πρέπει να χρησιμοποιεί αυτές τις ταλαντεύσεις και όχι να τις αγνοεί. Η χρησιμοποίηση αυτή απαιτεί παραχωρήσεις προς τα στοιχεία που προσανατολίζονται προς το προλεταριάτο. Απαιτεί αγώνα ενάντια σ' εκείνους που προσανατολίζονται προς την αστική τάξη. Παιρνοντας μια παρορμητική απόφαση που λέει "καμιά παραχώρηση, καμιά λοξοδρόμηση" δεν μπορεί κανείς παρά να φρενάρει την ανάπτυξη της επιρροής του επαναστατικού προλεταριάτου και την αύξηση των δυνάμεών του...

Η τακτική των Μπολσεβίκων, και σ' αυτό επίσης το ζήτημα, δεν είχε τίποτα το κοινό με το γραφειοκρατικό τελεσιγραφισμό.

Ο Τέλμαν κι ο Ρέμμελε ανήκαν κι αυτοί, όχι πριν από πολύ καιρό, σε ένα ανεξάρτητο κόμμα. Αν προσπαθήσουν λιγάκι να καλοθυμηθούν, ίσως πετύ-

χουν να αναλογιστούν τις πολιτικές τους ευαισθησίες κατά τα χρόνια που έχοντας αποσπαστεί από τη Σοσιαλδημοκρατία, μήηκανε σε ένα ανεξάρτητο κόμμα [το USPD] και το έσπρωξαν προς τ' αριστερά. Τι θα έκαναν αν κάποιος τους έλεγε εκείνη την εποχή πως δεν αντιπροσώπευαν παρά "την αριστερή πτέρυγα της μοναρχικής αντεπανάστασης"; Ολοφάνερα θα πίστευαν πως ο κατηγορός τους ήταν μεθυσμένος ή τρελός. Και όμως, τέτοιος είναι ο ορισμός που δίνουν σήμερα οι ίδιοι στο SAP!

Ας θυμηθούμε ποια συμπεράσματα έβγαλε τότε Λένιν από τη γέννηση του Ανεξάρτητου Κόμματος:

Γιατί στη Γερμανία, η μετατόπιση των εργατών προς τ' αριστερά, απόλυτα όμοια μ' εκείνη που αναπτύχθηκε στη Ρωσία στα 1917, οδήγησε όχι σε ένα άμεσο δυνάμωμα των Κομμουνιστών, αλλά σε ένα ενδιάμεσο κόμμα των "Ανεξάρτητων";... Μια απ' τις αιτίες υπήρξε ολοφάνερα η λαθμενής τακτική των γερμανών κομμουνιστών, που πρέπει τίμια και άφοβα ν' αναγνωρίσουν το λάθος τους και να μάθουν πώς να το διορθώσουν... Το λάθος βρισκόταν στις πολυάριθμες εκδηλώσεις αυτής της παιδικής αρρώστιας της "αριστεράς" που σήμερα πια έχει ξεσπάσει ανοικτά και θα θεραπευτεί έτσι καλύτερα και γρηγορότερα με το μεγαλύτερο όφελος για τον οργανισμό.

Αυτά δεν φαίνεται σαν να έχουν γραφτεί για σήμερα;

Το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα σήμερα είναι πολύ πιο δυνατό απ' ό- τι ήταν τότε η Ενωση Σπάρτακος. Αν, όμως, εμφανίζεται σήμερα μια δεύτερη έκδοση του Ανεξάρτητου Κόμματος, εν μέρει κάτω από την ίδια ηγεσία, το λάθος του Κομμουνιστικού Κόμματος είναι ακόμα πιο σοβαρό.

Η γέννηση του SAP είναι ένα γεγονός αντιφατικό. Ασφαλώς θα ήταν καλύτερα οι εργάτες να έμπαιναν κατευθείαν στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Αλλά για να γινόταν αυτό, το Κομμουνιστικό Κόμμα θα έπρεπε να έχει μια άλλη πολιτική και άλλη ηγεσία. Για να εκτιμήσουμε το SAP δεν πρέπει να ξεκινήσουμε από ένα ιδεατό Κομμουνιστικό Κόμμα, αλλά από το κόμμα όπως είναι στην πραγματικότητα.

Στο μέτρο που το Κομμουνιστικό Κόμμα, παραμένοντας στις θέσεις του γραφειοκρατικού τελεσιγραφισμού, βάζει φραγμό στις κεντρόφυγες δυνάμεις που αναπτύσσονται στους κόλπους της Σοσιαλδημοκρατίας, η γέννηση του SAP γίνεται ένα αναπόφευκτο και προοδευτικό γεγονός.

Ωστόσο η προοδευτικότητα αυτού του γεγονότος εξασθενίζει εξαιρετικά από την κεντριστική ηγεσία. Αν αυτή ενισχυθεί, θα προκαλέσει την καταστροφή του SAP. Η ανοχή απέναντι στον κεντρισμό του SAP, εξαιτίας του

γενικά προοδευτικού ρόλου του, θα σήμαινε μόνο τη διάλυση αυτού του προοδευτικού ρόλου.

Τα συμφιλιωτικά στοιχεία, που βρίσκονται επικεφαλής σ' αυτό το κόμμα και που είναι έμπειροι μανουβραδόροι, θα προσπαθήσουν ν' απαλείψουν με όλα τα μέσα τις αντιφάσεις και να καθυστερήσουν την κρίση. Αλλά τα μέσα αυτά μπορούν ν' αντέξουν μονάχα ως την σοβαρή πίεση των γεγονότων. Η κρίση στους κόλπους του κόμματος μπορεί ν' αναπτυχθεί ακριβώς τη στιγμή της έκρηξης μιας επαναστατικής κρίσης και να παραλύσει τα προλεταριακά του στοιχεία.

Η επιδίωξη των κομμουνιστών είναι να βοηθήσουν έγκαιρα τους εργάτες του SAP να ξεκαθαρίσουν τις γραμμές τους απ' τον κεντρισμό και ν' απαλλαγούν από την καθοδήγηση των κεντριστών ηγετών. Γι' αυτό δεν πρέπει να αποσιωπούμε τίποτα, να μην παίρνουμε τις καλές προθέσεις για πράξεις και πρέπει να λέμε όλα τα πράγματα με τ' όνομά τους. Αλλά μόνο με τ' όνομά τους κι όχι με φανταστικά ονόματα. Να κριτικάρουμε, όχι να συκοφαντούμε. Να προσπαθούμε να πλησιάσουμε και όχι κάθε στιγμή να είμαστε έτοιμοι να τα βροντήξουμε.

Πάνω στο ζήτημα της αριστερής πτέρυγας του Ανεξάρτητου Κόμματος ο Λένιν έγραψε:

Να φοβόμαστε το "συμβιβασμό" με αυτή την πτέρυγα του κόμματος, είναι απλούστατα γελοίο. Αντίθετα, οι κομμουνιστές είναι υποχρεωμένοι να ψάξουν και να βρουν μια κατάλληλη μορφή συμβιβασμού μ' αυτή την πτέρυγα, ενός συμβιβασμού τέτοιου που, από τη μια μεριά να απαλύνει και να επιταχύνει την αναπόφευκτη τελική συγκώνευση μ' αυτή την πτέρυγα και από την άλλη, να μη δυσκολεύει σε τίποτα τους κομμουνιστές στην ιδεολογική πολιτική πάλη τους ενάντια στους οπορτουνιστές της δεξιάς πτέρυγας των ανεξάρτητων.

Ακόμα και σήμερα δεν θα μπορούσε κανείς να προσθέσει τίποτα σ' αυτή τη γραμμή τακτικής.

Λέμε σ' αριστερά στοιχεία του SAP: "Οι επαναστάτες ατσαλώνονται όχι μονάχα στις απεργίες και στους αγώνες των δρόμων, αλλά πριν απ' όλα στην πάλη για τη σωστή πολιτική του ίδιου του κόμματός τους. Πάρτε τους "21 όρους" που στον καιρό τους ήταν αποτέλεσμα επεξεργασίας για την αποδοχή των νέων κομμάτων στην Κομμουνιστική Διεθνή. Πάρτε τις εργασίες της Αριστερής Αντιπολίτευσης όπου οι "21 όροι" έχουν προσαρμοστεί στις πολιτικές εξελίξεις αυτών των τελευταίων οχτώ χρόνων. Στο φως αυτών των όρων, αναπτύξτε μια μεθοδική επίθεση ενάντια στον κεντρισμό μέσα

στις ίδιες σας τις γραμμές και σπρώξτε τα πράγματα ως την άκρη. Αλλιώς, δεν θα σας απομείνει τίποτα άλλο έξω από τον ελάχιστο τιμητικό ρόλο του αριστερού καλύμματος του κεντρισμού".

Κι έπειτα; Έπειτα πρέπει να στρέψετε το πρόσωπο προς το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Οι επαναστάτες δεν παραμένουν καθόλου ανάμεσα στη Σοσιαλδημοκρατία και το Κομμουνιστικό Κόμμα, όπως θα έλεγαν οι Ρόζενφελντ και Σάιντεβιτς. Όχι, οι σοσιαλδημοκράτες ηγέτες είναι πράκτορες του ταξικού εχθρού μέσα στο προλεταριάτο, ενώ οι κομμουνιστές ηγέτες είναι επαναστάτες ή μισο-επαναστάτες συγχισμένοι, κακοί, αδέξιοι, παραστρατημένοι. Δεν είναι το ίδιο πράγμα. Η Σοσιαλδημοκρατία πρέπει να καταστραφεί. Το Κομμουνιστικό Κόμμα πρέπει να διορθωθεί. Λέτε πως είναι αδύνατο; Όμως, προσπαθήσατε να καταπιαστείτε μ' αυτό το ζήτημα σοβαρά;

Ακριβώς τώρα που τα γεγονότα πιέζουν το Κομμουνιστικό Κόμμα, πρέπει να βοηθήσουμε τα γεγονότα με την πίεση της κριτικής μας. Οι κομμουνιστές εργάτες θα μας ακούσουν τόσο πιο προσεκτικά, όσο πιο γρήγορα πεισθούν πραγματικά πως δεν θέλουμε ένα "τρίτο κόμμα", αλλά ότι ειλικρινά τεινουμε να τους βοηθήσουμε να μεταμορφώσουν το υπάρχον Κομμουνιστικό Κόμμα σ' έναν αυθεντικό ηγέτη της εργατικής τάξης.

- Κι αν αυτό δεν πετύχουμε;

- Αν αυτό δεν πετύχαινε, αυτό θα σήμαινε σχεδόν σίγουρα μέσα στη δοσμένη ιστορική κατάσταση, τη νίκη του φασισμού. Αλλά την παραμονή των μεγάλων μαχών, ο επαναστάτης δεν αναρωτιέται τι θα συμβεί αν αποτύχει. Ψάχνει να βρει τι πρέπει να κάνει για να πετύχει. Είναι δυνατό, μπορεί να γίνει - επομένως πρέπει να γίνει.

10. Ο κεντρισμός "γενικά"

και ο κεντρισμός της σταλινικής γραφειοκρατίας

Τα λάθη της ηγεσίας της Κομμουνιστικής Διεθνούς και συνεπώς και του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος ανάγονται, κατά την οικεία ορολογία του Λένιν, σε μια σειρά από "υπερारιστερές ανοησίες". Ακόμα και οι έξυπνοι άνθρωποι μπορούν να κάνουν ανοησίες και μάλιστα στα νιάτα τους. Αλλά, όπως θα συμβούλευε ακόμα κι ο Χάινε, δεν πρέπει να κάνει κανείς κατάχρηση αυτού του προνομίου. Όταν οι πολιτικές ανοησίες ενός ορισμένου τύπου επαναλαμβάνονται συστηματικά, στη διάρκεια μιας παρατεταμένης περιόδου και μάλιστα στον τομέα των πιο σοβαρών προβλημάτων, τότε παύουν να είναι απλώς ανοησίες και καταντάνε τάση. Ποια είναι αυτή η τάση; Σε ποιες ιστορικές απαιτήσεις ανταποκρίνεται; Ποιες είναι οι κοινωνικές ρίζες της;

Ο αριστερισμός έχει από χώρα σε χώρα κι από τη μια εποχή στην άλλη, διαφορετική κοινωνική βάση. Οι πιο καθορισμένες εκφράσεις του αριστερισμού υπήρξαν ο αναρχισμός, ο μπλανκισμός και οι διάφοροι συνδυασμοί τους, μαζί με τον πιο πρόσφατο, τον αναρχοσυνδικαλισμό.

Το κοινωνικό έδαφος για αυτά τα ρεύματα, που αναπτύχθηκαν κυρίως στις λατινικές χώρες, υπήρξε η παλιά και κλασσική μικρή βιομηχανία του Παρισιού. Η σταθερότητά της έδωσε μια αναμφισβήτητη σημασία στις διάφορες όψεις του γαλλικού υπερ-ριζοσπαστισμού και τους επέτρεψε, ως ένα ορισμένο βαθμό, να επηρεάσουν ιδεολογικά το εργατικό κίνημα των άλλων χωρών. Η ανάπτυξη στη Γαλλία μιας μεγάλης κλίμακας βιομηχανίας, ο πόλεμος και η ρώσικη επανάσταση, συντρίψανε τη σπονδυλική στήλη του αναρχοσυνδικαλισμού. Παραπεταμένος στην άκρη, μεταμορφώθηκε σ' έναν κακής ποιότητας ομοιοτυπισμό. Και στα δυο αυτά στάδια, ο γαλλικός συνδικαλισμός είχε επικεφαλής το ίδιο πρόσωπο, τον Ζουώ. Οι καιροί αλλάζουν κι εμείς μαζί τους.

Ο ισπανικός αναρχοσυνδικαλισμός διαφύλαξε τη φαινομενική επαναστατικότητα του μονάχα μέσα σ' ένα περιβάλλον πολιτικής στασιμότητας. Θέτοντας ορθά κοφτά όλα τα προβλήματα, η επανάσταση ανάγκασε τους αναρχοσυνδικαλιστές ηγέτες να ξεφορτωθούν τον υπερ-ριζοσπαστισμό τους και ν' αποκαλύψουν την ομοιοτυπιστική τους φύση. Μπορεί κανείς με σιγουριά να υπολογίσει ότι η ισπανική επανάσταση θα διώξει από τα τελευταία λατινικά καταφύγια τους τις αναρχοσυνδικαλιστικές προκαταλήψεις.

Αναρχικά και μπλανκιστικά στοιχεία υπάρχουν σε κάθε είδους υπεραριστερά ρεύματα και ομάδες. Στην περιφέρεια ενός μεγάλου επαναστατικού κινήματος, παρατηρούνται πάντοτε φαινόμενα πραξικοπηματισμού και τυχοδιωκτισμού, που οι πρωταγωνιστές τους είναι άλλοτε καθυστερημένα εργατικά στρώματα, συχνά μικροτεχνίτες, και άλλοτε διανοούμενοι συνοδοιπόροι. Αλλά το είδος αυτό του αριστερισμού δεν αποκτά συνήθως μια ανεξάρτητη ιστορική σημασία. Διατηρεί, τις πιο πολλές φορές, επεισοδιακό χαρακτήρα.

Στις ιστορικά καθυστερημένες χώρες που πρέπει να πραγματοποιήσουν την αστική τους επανάσταση μέσα στο περιβάλλον ενός αναπτυσσόμενου παγκόσμιου εργατικού κινήματος, οι διανοούμενοι της αριστεράς φέρνουν συχνά μέσα στο μισοαυθόρμητο κίνημα των κύρια μικροαστικών μαζών, τις πιο ακραίες μορφές και μεθόδους. Τέτοια είναι η φύση των μικροαστικών κομμάτων, του τύπου των Ρώσων Σοσιαλεπαναστατών με την τάση τους προς τον πραξικοπηματισμό, την ατομική τρομοκρατία κτλ. Χάρη στην παρουσία των Κομμουνιστικών Κομμάτων στην Δύση, είναι πολύ απίθανο ότι οι ανεξάρτη-

τες τυχοδιωκτικές ομάδες θα κατορθώσουν ν' αποκτήσουν εκεί τη σπουδαιότητα που είχαν αποκτήσει οι Ρώσοι Σοσιαλεπαναστάτες. Αλλά, αντί γι' αυτό, τα νεαρά Κομμουνιστικά Κόμματα της Δύσης μπορεί να συμπεριλάβουν μέσα στους ίδιους τους κόλπους τους τα στοιχεία του πολιτικού τυχοδιωκτισμού. Όσο για τους Ρώσους Σοσιαλεπαναστάτες, αυτοί, κάτω από την επίδραση της εξέλιξης της σοβιετικής κοινωνίας, μεταμορφώθηκαν σ' ένα ιμπεριαλιστικό κόμμα της μικροαστικής τάξης και πήραν αντεπαναστατική θέση απέναντι στην Οκτωβριανή Επανάσταση.

Είναι ολοφάνερο ότι ο αριστερισμός της σημερινής Κομμουνιστικής Διεθνούς δεν ανταποκρίνεται σε κανέναν από τους παραπάνω ιστορικούς τύπους. Το πιο σημαντικό κόμμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς, το Ρώσικο Κομμουνιστικό Κόμμα, στηρίζεται ολοφάνερα στο βιομηχανικό προλεταριάτο και, καλά ή κακά, ξεκινάει από τις επαναστατικές παραδόσεις του Μπολσεβικισμού. Η πλειοψηφία των άλλων τμημάτων της Κομμουνιστικής Διεθνούς είναι προλεταριακές οργανώσεις. Μήπως οι διαφορές των συνθηκών ανάμεσα στις διάφορες χώρες, που μαστίζονται στον ίδιο βαθμό και ταυτόχρονα από την υπεραριστερή πολιτική του επίσημου κομμουνισμού, δεν αναιρεί πως αυτό το ρεύμα μπορεί να έχει κοινές κοινωνικές ρίζες; Δεν πρέπει να βλέπουμε το υπεραριστερό ρεύμα σαν μια εκδήλωση "αρχής", που εφαρμόζεται με τον ίδιο ομοιόμορφο τρόπο στην Αγγλία και την Κίνα. Αλλά αν είναι έτσι, πού πρέπει τότε ν' αναζητήσουμε την προέλευση του νέου αριστερισμού;

Το πρόβλημα παρουσιάζεται πιο περίπλοκο, αλλά ταυτόχρονα φωτίζεται από ένα άλλο περιστατικό εξαιρετικής σημασίας: ο αριστερισμός δεν είναι καθόλου ένα αμετάβλητο και βασικό χαρακτηριστικό της σημερινής καθοδήγησης της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Ο ίδιος μηχανισμός, ανανεωμένος στη σύνθεσή του, ακολούθησε ως το 1928 μια πολιτική ανοιχτά ομπορουνιστική, ακολουθώντας ολοκληρωτικά σε πολλά ζητήματα μεγάλης σημασίας τις γραμμές του Μενσεβικισμού. Στα χρόνια 1924-27, όχι μονάχα θεωρήθηκαν υποχρεωτικές οι συμφωνίες με τους ρεφορμιστές, αλλά αποδέχονταν ταυτόχρονα την εγκατάλειψη της ανεξαρτησίας του κόμματος, της ελευθερίας του να κάνει κριτική κι ακόμα και της ταξικής προλεταριακής του βάσης.*

Δεν πρόκειται, λοιπόν, καθόλου για ένα ιδιαίτερο υπεραριστερό ρεύμα, αλλά για τα παρατεταμένα υπεραριστερά ζιγκ-ζαγκ ενός ρεύματος που στο

* Βλέπε μια λεπτομερή ανάλυση αυτού του ομπορουνιστικού κεφαλαίου της ιστορίας της Κομμουνιστικής Διεθνούς, που κράτησε μερικά χρόνια, στα έργα μας *Η Κομμουνιστική Διεθνής μετά τον Λένιν*, *Η Διαρκής Επανάσταση* κτλ.

παρελθόν έδειξε πως ήταν το ίδιο ικανό για φανερά υπερδεξιά ζιγκ-ζαγκ. Ακόμα και τα εξωτερικά αυτά συμπτώματα δείχνουν όσο τίποτε άλλο πως πρόκειται για κεντρισμό.

Για να μιλήσουμε μ' έναν τυπικό και περιγραφικό τρόπο, ο κεντρισμός αποτελείται από όλα εκείνα τα ρεύματα που μέσα στο προλεταριάτο και στην περιφέρειά του τοποθετούνται ανάμεσα στο ρεφορμισμό και το μαρξισμό αντιπροσωπεύοντας πιο συχνά διαφορετικές φάσεις εξέλιξης από το ρεφορμισμό στο μαρξισμό και το αντίστροφο. Ο ρεφορμισμός, όπως κι ο μαρξισμός, έχουν ένα στέρεο κοινωνικό υπόβαθρο. Ο μαρξισμός εκφράζει τα ιστορικά συμφέροντα του προλεταριάτου. Ο ρεφορμισμός ανταποκρίνεται στην προνομιούχα κατάσταση της εργατικής γραφειοκρατίας και αριστοκρατίας στο καπιταλιστικό κράτος. Ο κεντρισμός, όπως τον γνωρίσαμε στο παρελθόν, δεν είχε και δεν μπορούσε να έχει ανεξάρτητες κοινωνικές βάσεις. Τα διάφορα στρώματα του προλεταριάτου εξελίσσονται στην επαναστατική κατεύθυνση από δρόμους διαφορετικούς και σε διαφορετικούς χρόνους. Στις περιόδους παρατεταμένης βιομηχανικής ανάπτυξης ή στις περιόδους πολιτικής άμπωτης, ύστερα από την ήττα, τα διάφορα στρώματα του προλεταριάτου μετατοπίζονται πολιτικά από τ' αριστερά στα δεξιά, συναντώντας άλλα στρώματα που μόλις έχουν αρχίσει να εξελίσσονται προς τ' αριστερά. Οι διάφορες ομάδες καθυστερούν σε κάποιους σταθμούς της εξέλιξής τους, βρίσκουν τους προσωρινούς ηγέτες τους, δημιουργούν τα προγράμματά τους και τις οργανώσεις τους. Επομένως, δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε γιατί η έννοια του "κεντρισμού" αγκαλιάζει ρεύματα τόσο διαφορετικά μεταξύ τους. Ανάλογα με την προέλευσή τους, την κοινωνική τους σύνθεση και την τάση της εξέλιξής τους, οι διάφορες ομάδες μπορούν να βρεθούν σε κατάσταση λυσσασμένης πάλης μεταξύ τους, χωρίς να πάψουν να αποτελούν διαφορετικά είδη του κεντρισμού.

Αν και ο κεντρισμός γενικά παίζει συνήθως το ρόλο ενός αριστερού καλύμματος για το ρεφορμισμό, το ζήτημα σε ποιο από τα βασικά στρατόπεδα, του ρεφορμισμού ή του μαρξισμού, ανήκει μια δοσμένη κεντριστική τάση, δεν λύνεται με μια προκατασκευασμένη και μόνιμη φόρμουλα. Εδώ, περισσότερο παρά ποτέ πρέπει να αναλύεται κάθε φορά το συγκεκριμένο περιεχόμενο της διαδικασίας και των εσωτερικών τάσεων της ανάπτυξής του. Ετσι, μερικά πολιτικά λάθη της Ρόζας Λούξεμπουργκ μπορούν, δικαιολογημένα από θεωρητική άποψη, να χαρακτηριστούν σαν αριστερά κεντριστικά λάθη. Μπορεί κανείς να προχωρήσει ακόμα πιο μακριά και να πει ότι οι περισσότερες διαφωνίες της Ρόζας Λούξεμπουργκ με τον Λένιν αντιπροσώπευαν μια

απόκλιση περισσότερο ή λιγότερο μεγάλη προς την πλευρά του κεντρισμού. Αλλά μονάχα άνθρωποι χωρίς ντροπή, οι αμαθείς και οι τσαρλατάνοι της γραφειοκρατίας της Κομμουνιστικής Διεθνούς, μπορούν να το τοποθετήσουν τον Λουξεμπουργκισμό, σαν ιστορικό ρεύμα, μέσα στον κεντρισμό. Οτι οι σημερινοί "ηγέτες" της Κομμουνιστικής Διεθνούς, αρχίζοντας από τον Στάλιν, δεν φτάνουν πολιτικά, θεωρητικά και ηθικά, ούτε στον αστράγαλο της μεγάλης επαναστάτριας, είναι περιττό να το πούμε.

Οι κριτικοί που δεν εμβαθύνουν στο πρόβλημα, κατηγορήσαν περισσότερο από μια φορά τον τελευταίο καιρό το συγγραφέα αυτών των γραμμών, πως έχει κάνει κατάχρηση της λέξης "κεντρισμός", συγκεντρώνοντας κάτω απ' αυτό το όνομα ρεύματα και ομάδες πολύ διαφορετικές στους κόλπους του εργατικού κινήματος. Στην πραγματικότητα, η ποικιλία των τύπων του κεντρισμού απορρέει, όπως έχουμε πει, από την ίδια την ουσία του φαινομένου και καθόλου από την κατάχρηση της ορολογίας. Ας θυμηθούμε πόσες φορές κατηγορήσαν τους μαρξιστές πως φορτώνουν τα πιο πολύμορφα και αντιφατικά φαινόμενα στην μικροαστική τάξη. Και πραγματικά, κάτω απ' την κατηγορία "μικροαστική τάξη", πρέπει να κατατάξουμε γεγονότα, ιδέες και τάσεις, με μια πρώτη ματιά, ασυμβίβαστες. Μικροαστικό χαρακτήρα έχει το κίνημα των χωρικών, αλλά και οι ριζοσπαστικές τάσεις του μεταρρυθμιστικού κινήματος στις πόλεις: μικροαστοί είναι οι γάλλοι Γιακωβίνοι και οι ρώσοι Ναρόντνικοι: μικροαστοί οι Προυντονιστές, αλλά επίσης και οι Μπλανκιστές· η σημερινή Σοσιαλδημοκρατία, αλλά και ο φασισμός επίσης είναι μικροαστικά κινήματα: οι γάλλοι αναρχοσυνδικαλιστές· ο "Στρατός της Σωτηρίας"· το κίνημα του Γκάντι στις Ινδίες κτλ, κτλ. Ένας ακόμα πιο ποικιλόχρωμος πίνακας παρουσιάζεται αν περάσουμε στον τομέα της φιλοσοφίας και της τέχνης.

Αυτό θα πει πως ο μαρξισμός παίζει με την ορολογία; Όχι, αυτό θα πει πως η μικροαστική τάξη από την κοινωνική της φύση χαρακτηρίζεται από μια εξαιρετική ανομοιογένεια. Προς τα κάτω, μπερδεύεται με το προλεταριάτο και φτάνει μέχρι το λούμπεν - προλεταριάτο, ενώ προς τα πάνω απλώνεται ως την καπιταλιστική αστική τάξη. Μπορεί να στηρίζεται στις παλιές παραγωγικές μορφές, αλλά μπορεί επίσης, ν' αναπτυχθεί γρήγορα στη βάση της πιο μοντέρνας βιομηχανίας (νέα "μεσαία τάξη"). Δεν πρέπει να μας εκπλήσει που στολίζεται με όλα τα χρώματα του ουράνιου τόξου.

Ο κεντρισμός παίζει στους κόλπους του εργατικού κινήματος, κατά κάποιον τρόπο, τον ίδιο ρόλο που παίζει η κάθε λογής μικροαστική ιδεολογία μέσα στο σύνολο της αστικής κοινωνίας. Ο κεντρισμός αντανακλά τη διαδικασία της εξέλιξης του προλεταριάτου, την πολιτική του ανάπτυξη, καθώς και

την επαναστατική παρακμή του, σε συνδυασμό με την πίεση που ασκείται πάνω στο προλεταριάτο από όλες τις άλλες τάξεις της κοινωνίας. Τίποτα το περίεργο αν η παλέττα του κεντρισμού διακρίνεται για μια τέτοια ποικιλία χρωμάτων. Ωστόσο, απ' αυτό δεν συνεπάγεται ότι πρέπει να εγκαταλειψουμε την έννοια του κεντρισμού, αλλά μονάχα ότι είναι απαραίτητο, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση ν' αποκαλύπτουμε, με συγκεκριμένη κοινωνική και ιστορική ανάλυση, την πραγματική φύση και το είδος του κεντρισμού με τον οποίο ασχολούμαστε.

Η φρόξια που κυριαρχεί στην Κομμουνιστική Διεθνή δεν αντιπροσωπεύει έναν κεντρισμό "γενικά", αλλά ένα ιστορικό σχηματισμό εντελώς καθορισμένο, που έχει ισχυρές κοινωνικές ρίζες, αν και πολύ πρόσφατες ακόμα. Πρόκειται πρώτα απ' όλα για τη σοβιετική γραφειοκρατία. Στα θεωρητικά έργα των σταλινικών, αυτό το κοινωνικό στρώμα δεν υπάρχει καθόλου. Μας μιλάνε μονάχα για "Λενινισμό", για μια άυλη ηγεσία, για ιδεολογική παράδοση, για μπολσεβίκικο πνεύμα, για αστάθμητη "γενική γραμμή". Αλλά δεν ακούγεται λέξη για το γεγονός ότι μια γραφειοκρατία, με σάρκα και οστά, χειρίζεται αυτή τη "γενική γραμμή" όπως ένας πυροσβέστης τη μάνικα του.

Ωστόσο, ο γραφειοκράτης αυτός μοιάζει πολύ λίγο μ' ένα άυλο πνεύμα. Τρώει, πίνει, αναπαράγεται και παχαίνει την κοιλιά του. Διατάζει με φωνή αυταρχική, διαλέγει τους πιστούς του από κάτω, διατηρεί την πίστη του στους ανώτερους του, δεν επιτρέπει να τον κριτικάρουν και βλέπει σ' αυτά την ουσία της γενικής γραμμής. Οι γραφειοκράτες αυτοί είναι πολλά εκατομμύρια -πολλά εκατομμύρια!- περισσότεροι από τους βιομηχανικούς εργάτες την περίοδο της Οκτωβριανής Επανάστασης. Οι περισσότεροι απ' αυτούς τους γραφειοκράτες δεν πήραν ποτέ μέρος στην ταξική πάλη, που απαιτεί θυσίες και περικλείει κινδύνους. Στην κύρια μάζα τους, οι άνθρωποι αυτοί γεννήθηκαν πολιτικά έχοντας ήδη την ιδιότητα του κυρίαρχου στρώματος. Πίσω απ' αυτούς βρίσκεται η κρατική εξουσία. Αυτή εξασφαλίζει την ύπαρξή τους, ανεβάζοντάς τους αισθητά πάνω από την υπόλοιπη μάζα. Δεν γνωρίζουν τον κίνδυνο της ανεργίας, φτάνει να στέκονται σούζα. Τα χοντρότερα λάθη τους συγχωρούνται, αν δεχθούν να παίξουν την απαιτούμενη στιγμή το ρόλο του αποδιοπομπαίου τράγου και να σώσουν από τις ευθύνες τους άμεσα ανώτερους τους. Ε, λοιπόν, ένα τέτοιο κυρίαρχο στρώμα από πολλά εκατομμύρια ανθρώπους έχει ένα κάποιο κοινωνικό βάρος και κάποια επίδραση πολιτική στη ζωή της χώρας; Ναι ή όχι;

Στα παλιά βιβλία είναι γνωστό πως η εργατική γραφειοκρατία και η εργατική αριστοκρατία αποτελούν την κοινωνική βάση του οπορτουνισμού. Στη

Ρωσία το φαινόμενο πήρε νέες μορφές. Πάνω στη βάση της δικτατορίας του προλεταριάτου -σε μια καθυστερημένη και περικυκλωμένη από τον καπιταλισμό χώρα- δημιουργήθηκε για πρώτη φορά μέσα στ' ανώτερα στρώματα των εργαζόμενων ένας ισχυρός γραφειοκρατικός μηχανισμός, που υψώθηκε πάνω από τη μάζα, δίνοντάς της διαταγές, απολαμβάνοντας τεράστια προνόμια, δεμένος με μια εσωτερική συλλογική αλληλεγγύη και επιβάλλοντας στην πολιτική του εργατικού κράτους τα ιδιαίτερα του συμφέροντα, τις μεθόδους του και τους χειρισμούς του.

Δεν είμαστε αναρχικοί. Καταλαβαίνουμε την αναγκαιότητα του εργατικού κράτους και, συνεπώς, την ιστορικά αναπόφευκτη ύπαρξη της γραφειοκρατίας στη μεταβατική περίοδο. Αλλά καταλαβαίνουμε επίσης τους κινδύνους που φέρνει μαζί του αυτό το γεγονός, κυρίως για μια απομονωμένη και καθυστερημένη χώρα. Η εξιδανίκευση της σοβιετικής γραφειοκρατίας είναι το πιο επείσυχτο λάθος που μπορεί να κάνει ένας μαρξιστής. Ο Λένιν προσπάθησε με όλες τις δυνάμεις του να ανυψώσει το κόμμα, σαν αυτόνομη πρωτοπορία της εργατικής τάξης, πάνω από τον κρατικό μηχανισμό, να τον ελέγχει, να τον επιβλέπει, να τον διευθύνει και να τον εκκαθαρίζει, τοποθετώντας τα ιστορικά συμφέροντα του προλεταριάτου -του διεθνούς και όχι μόνο του εθνικού- πάνω από τα συμφέροντα της άρχουσας γραφειοκρατίας. Σαν πρώτο όρο για τον έλεγχο του κόμματος πάνω στο κράτος, ο Λένιν υπόδειξε τον έλεγχο των κομματικών μαζών πάνω στο μηχανισμό του κόμματος. Ξαναδιαβάστε προσεκτικά τα άρθρα του, τους λόγους του και τα γράμματά του της σοβιετικής περιόδου, ειδικά τα άρθρα των δύο τελευταίων ετών της ζωής του και θα δείτε με ποια αγωνία το μυαλό του ξαναγύριζε κάθε φορά πάνω σ' αυτό το καυτό ζήτημα.

Τι συνέβηκε, λοιπόν, στη επόμενη περίοδο; Όλο το ηγετικό στρώμα του κόμματος και του κράτους που είχε κάνει την επανάσταση και τον εμφύλιο πόλεμο, αντικαταστάθηκε, απομακρύνθηκε, εξοντώθηκε. Τη θέση του την πήρε ο απρόσωπος γραφειοκράτης. Ταυτόχρονα, η πάλη ενάντια στο γραφειοκρατισμό, που όσο ζούσε ο Λένιν είχε έναν οξύ χαρακτήρα όταν η γραφειοκρατία ήταν ακόμα στα σπάργανά της, σταμάτησε τελειώς την ώρα που ο μηχανισμός αναπτύχθηκε τερατωδώς.

Ποιος είναι ικανός, λοιπόν, να διεξάγει αυτό τον αγώνα; Τώρα το κόμμα, σαν αυτόνομη πρωτοπορία του προλεταριάτου, δεν υπάρχει πια. Ο μηχανισμός του κόμματος συγχωνεύεται με το μηχανισμό του κράτους. Η Γκεπεού παρουσιάζεται σαν το πιο σημαντικό όργανο της γενικής γραμμής στο εσωτερικό του κόμματος. Η γραφειοκρατία όχι μονάχα δεν επιτρέπει την κριτική

από τα κάτω προς τα πάνω, αλλά εμποδίζει και τους θεωρητικούς της να μιλήνε γι' αυτό το θέμα, ούτε να το αναφέρουν. Το λυσσασμένο μίσος ενάντια στην Αριστερή Αντιπολίτευση προέρχεται πριν απ' όλα από το γεγονός ότι η Αντιπολίτευση μιλάει ανοιχτά για τη γραφειοκρατία, τον ιδιαίτερο ρόλο της, τα συμφέροντά της, αποκαλύπτοντας το μυστικό ότι η η γενική γραμμή είναι αχώριστη από τη σάρκα και το αίμα του νέου εθνικού κυρίαρχου στρώματος, που δεν ταυτίζεται καθόλου με το προλεταριάτο.

Η κρατική γραφειοκρατία στηρίζει στον εργατικό χαρακτήρα της κυβέρνησης το εκ γεννητής δικαίωμά της να είναι αλάνθαστη: πώς μπορεί να εκφυλιστεί η γραφειοκρατία ενός εργατικού κράτους; Το κράτος και η γραφειοκρατία αντιμετωπίζονται έτσι όχι σαν ιστορικές διαδικασίες αλλά σαν αιώνιες κατηγορίες: πώς είναι δυνατό ν' αμαρτήσουν η Αγία Εκκλησία και οι παπάδες της αφού εμπνέονται από το Θεό! Αλλά εάν μπόρεσε η εργατική γραφειοκρατία να εκφυλιστεί μέσα στο κόμμα των Νόσκε, Σάιντεμαν, Εμπερτ και Βελς σαν υψώθηκε πάνω από το προλεταριάτο που πάλευε μέσα στην καπιταλιστική κοινωνία, γιατί να μην μπορεί να εκφυλιστεί μια γραφειοκρατία που υψώνεται πάνω από το νικηφόρο προλεταριάτο;

Η κυρίαρχη και ανεξέλεγκτη θέση της σοβιετικής γραφειοκρατίας συνδέεται με μια ψυχολογία που βρίσκεται σε μεγάλη αντίθεση προς την ψυχολογία του προλεταριακού επαναστάτη. Η γραφειοκρατία βάζει τους δικούς της στόχους και τις μανούβρες της τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική πολιτική, πάνω από τα καθήκοντα της επαναστατικής διαπαιδαγώγησης των μαζών κι έξω από κάθε σύνδεσμο με τους στόχους της διεθνούς επανάστασης. Για πολλά χρόνια η σταλινική φράξια έδειξε ότι βρίσκεται πιο κοντά και δείχνει μεγαλύτερη κατανόηση για τα συμφέροντα και την ψυχολογία του "πλούσιου χωρικού", του μηχανικού, του διευθυντή, του κινέζου αστού διανοούμενου, του επαγγελματία των αγγλικών συνδικάτων, παρά για την ψυχολογία και τις ανάγκες του ανειδίκευτου εργάτη, του φτωχού αγρότη, των ξεσηκωμένων κινέζικων λαϊκών μαζών, των άγγλων απεργών κτλ.

Αλλά τότε γιατί η σταλινική φράξια δεν έσπρωξε ως τα άκρα τη γραμμή του εθνικού οπορτουνισμού; Γιατί είναι η γραφειοκρατία ενός εργατικού κράτους. Αν η διεθνής Σοσιαλδημοκρατία υπερασπίζει τα θεμέλια της αστικής κυριαρχίας, η σοβιετική γραφειοκρατία, χωρίς να φτάσει στην ανατροπή του κράτους, προσαρμόζεται αναγκαστικά στις κοινωνικές βάσεις που έθεσε η Οκτωβριανή Επανάσταση. Και από δω βγαίνει ο διπλός χαρακτήρας της ψυχολογίας και της πολιτικής της σταλινικής γραφειοκρατίας. Κεντρισμός, αλλά ένας κεντρισμός που στηρίζεται στα θεμέλια του εργατικού κράτους, είναι η

μόνη δυνατή έκφραση αυτής της διπροσωπίας.

Αν τα κεντριστικά κόμματα στις καπιταλιστικές χώρες έχουν τις πιο πολλές φορές προσωρινό, μεταβατικό χαρακτήρα, αντανακλώντας την εξέλιξη ορισμένων εργατικών στρωμάτων από τα δεξιά προς τ' αριστερά, ο κεντρισμός, στις συνθήκες της Σοβιετικής Ενωσης, απόχτησε μια πολύ πιο στέρεα και πολύ πιο οργανωμένη βάση στο πρόσωπο της αναριθμητής γραφειοκρατίας. Αντιπροσωπεύοντας το φυσικό περιβάλλον των ομορτοουνιστικών και εθνικιστικών τάσεων, αναγκάζεται, ωστόσο, να συντηρεί τις βάσεις της κυριαρχίας της με την πάλη ενάντια στον "κουλάκο" [τον πλούσιο χωρικό] και να φροντίζει ταυτόχρονα για το "μπολσεβίκικο" γόητρό της μέσα στο παγκόσμιο εργατικό κίνημα. Αφού επεδίωξε τη φιλία του Κουομιντάνγκ και της γραφειοκρατίας του Αμστερνταμ⁷, με το πνεύμα των οποίων νοιώθει συγγενικά, η Σοβιετική γραφειοκρατία μπλεκόταν κάθε φορά σε μια οξεία σύγκρουση με τη Σοσιαλδημοκρατία, που αντανακλά την εχθρότητα της παγκόσμιας αστικής τάξης απέναντι στο εργατικό κράτος. Αυτές είναι οι πηγές του σημερινού αριστερού ζιγκ-ζαγκ.

Η κατάσταση είναι ιδιόμορφη όχι γιατί η Σοβιετική γραφειοκρατία προστατεύεται από μια ιδιόμορφη ανοσία ενάντια στον ομορτοουνισμό και τον εθνικισμό, αλλά γιατί η γραφειοκρατία, μη έχοντας τη δυνατότητα να πάρει μια ολοκληρωμένη εθνικο-ρεφορμιστική θέση, αναγκάζεται να διαγράφει ζιγκ-ζαγκ ανάμεσα στον μαρξισμό και τον εθνικο-ρεφορμισμό. Οι ταλαντεύσεις αυτού του γραφειοκρατικού κεντρισμού ανάλογα με τη δύναμή του, τα μέσα που διαθέτει και τις αντιφάσεις της θέσης του, είχαν απίθανες μετατοπίσεις. Από την υπεραριστερή περιπέτεια στη Βουλγαρία και στην Εσθονία, ως την συμμαχία με τον Τσανγκ - Κάι - Σεκ, τον Ράντιτς και τον Πάρσελ. Από την επαίσχυντη συναδέλφωση με τους Βρετανούς απεργοσπάστες ως την πλήρη απάρνηση της πολιτικής του ενιαίου μετώπου με τα μαζικά συνδικάτα.

Η σταλινική γραφειοκρατία μεταφέρει τις μεθόδους της και τα ζιγκ-ζαγκ της στις άλλες χώρες στο μέτρο που, με το μηχανισμό του κόμματος, δεν διευθύνει απλώς την Κομμουνιστική Διεθνή, αλλά την προστάζει. Ο Τέλμαν ήταν υπέρ του Κουόμιντανγκ, όταν ήταν υπέρ του Κουόμιντανγκ και ο Στάλιν. Στην 7η Ολομέλεια της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς (φθινόπωρο 1926), ο αντιπρόσωπος του Κουόμιντανγκ, πρεσβευτής του Τσανγκ - Κάι - Σεκ, ονόματι Σάο - Λι - Τζι, διακήρυξε την πλήρη συμφωνία του με τον Τέλμαν, τον Σεμάρ και τους άλλους Ρέμμελε εναντίον του "τροτσκισμού". Ο "σύντροφος" Σάο - Λι - Τζι έλεγε: "Είμαστε όλοι πεπεισμένοι ότι, κάτω από την καθοδήγηση της Κομμουνιστικής Διεθνούς, το Κουόμι-

ντανγκ θα εκπληρώσει την ιστορική του αποστολή".⁸ Αυτό είναι ένα ιστορικό γεγονός!

Πάρτε τη *Rote Fahne* του 1926 και θα βρείτε εκεί πολλά άρθρα πάνω στο θέμα ότι ο Τρότσκι, απαιτώντας τη διακοπή των σχέσεων με το Γενικό Συμβούλιο των βρετανών απεργοσπαστών, δείχνει μ' αυτό και μόνο το... Μενσεβικισμό του! Και σήμερα ο "Μενσεβικισμός" συνίσταται στη διεκδίκηση του ενιαίου μετώπου με τις μαζικές οργανώσεις, δηλαδή στην επίτευξη της πολιτικής που διατυπώθηκε κάτω από την καθοδήγηση του Λένιν από το 3ο και το 4ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς εναντίον όλων των Τέλμαν, Ταλχάμερ, Μπέλα Κουν, Φροσσάρ κτλ.

Όλα αυτά τα οδυνηρά ζιγκ-ζαγκ θα ήταν αδύνατο να γίνουν αν σε όλα τα τμήματα της Κομμουνιστικής Διεθνούς δεν είχε διαμορφωθεί ένα αυτόνομο γραφειοκρατικό στρώμα, δηλαδή ανεξάρτητο από το κόμμα. Εκεί βρίσκεται η ρίζα του κακού!

Η δύναμη ενός επαναστατικού κόμματος συνίσταται στην ανεξαρτησία της πρωτοπορίας του που ελέγχει και διαλέγει τα στελέχη της κι εκπαιδεύοντας την ηγεσία της, την περιβάλλει βαθμιαία με εμπιστοσύνη. Αυτό δημιουργεί έναν αδιάσπαστο δεσμό ανάμεσα στα στελέχη και τις μάζες, ανάμεσα στους ηγέτες και τα στελέχη και κάνει όλη την ηγεσία να έχει εμπιστοσύνη στον ίδιο τον εαυτό της. Τίποτα απ' όλα αυτά δεν υπάρχει μέσα στα σημερινά Κομμουνιστικά Κόμματα! Οι ηγέτες είναι διορισμένοι. Οι ίδιοι διαλέγουν τους βοηθούς τους. Η βάση είναι υποχρεωμένη να δεχτεί τους διορισμένους ηγέτες γύρω από τους οποίους δημιουργείται μια τεχνητή ατμόσφαιρα δημοσιότητας. Τα στελέχη εξαρτώνται από την κορυφή, όχι από τη βάση. Τα περισσότερα αναζητούν τα στηρίγματα της επιρροής τους καθώς και της επιβίωσής τους έξω από τις μάζες. Δεν βγάζουν τα πολιτικά τους συνθήματα από την πείρα του αγώνα, αλλά τα παίρνουν τηλεγραφικά. Την ίδια ώρα, συσσωρεύονται μέσα στους φακέλους του Στάλιν, για περίπτωση ανάγκης, ντοκουμέντα για ενδεχόμενη μελλοντική κατηγορία. Καθένας από τους ηγέτες ξέρει πως είναι δυνατόν, οποιαδήποτε στιγμή, να τον πετάξουν σαν πούπουλο.

Ετσι διαμορφώνεται μέσα σ' ολόκληρη την Κομμουνιστική Διεθνή ένα κλειστό γραφειοκρατικό στρώμα που φτιάχνει το κατάλληλο περιβάλλον που τρέφει το βάκιλλο του κεντρισμού. Πολύ σταθερός και οργανικά ανθεκτικός, γιατί στηρίζεται στη γραφειοκρατία του Σοβιετικού κράτους, ο κεντρισμός των Τέλμαν, Ρέμμελε και Σία ξεχωρίζει στον πολιτικό τομέα με την εξαιρετική του αστάθεια στις πολιτικές του σχέσεις. Στερημένη από τη σιγουριά που καταχτιέται με τον οργανικό σύνδεσμο με τις μάζες, η αλάθητη Κεντρική Ε-

πιτροπή είναι ικανή για τα πιο τερατώδη ζιγκ - ζαγκ. Όσο λιγότερο είναι προετοιμασμένη για ένα σοβαρό ιδεολογικό αγώνα τόσο περισσότερα είναι σπάταλη στις βρισιές, τους υπαινιγμούς και τις συκοφαντίες. Η εικόνα του "δόλιου και βάνουσου" Στάλιν, κατά το χαρακτηρισμό του Λένιν, είναι η ίδια η προσωποποίηση αυτού του στρώματος.

Η εξήγηση που δώσαμε εδώ για το γραφειοκρατικό κεντρισμό καθορίζει τις σχέσεις της Αριστερής Αντιπολίτευσης απέναντι στη σταλινική γραφειοκρατία: απεριόριστη και ολοκληρωτική υποστήριξη, στο μέτρο που η γραφειοκρατία υποστηρίζει τα σύνορα της Σοβιετικής Δημοκρατίας και τις βάσεις της Οκτωβριανής Επανάστασης· ανοιχτή κριτική στο μέτρο που η γραφειοκρατία δυσχεραίνει, με τα διοικητικά της ζιγκ-ζαγκ, την υπεράσπιση της επανάστασης και τη σοσιαλιστική οικοδόμηση· ασυμφιλίωτη αντιπολίτευση στο μέτρο που με τη γραφειοκρατική της διοίκηση αποδιοργανώνει την πάλη του παγκόσμιου προλεταριάτου.

11. Η αντίφαση ανάμεσα στις οικονομικές επιτυχίες της ΕΣΣΔ και στο γραφειοκρατικό καθεστώς

Κανείς δεν μπορεί να επεξεργαστεί τις βάσεις μιας επαναστατικής πολιτικής "σε μια μόνη χώρα". Το πρόβλημα της γερμανικής επανάστασης είναι σήμερα αξεδιάλυτα δεμένο με το πρόβλημα της πολιτικής ηγεσίας στην ΕΣΣΔ. Η σύνδεση αυτή πρέπει να κατανοηθεί ως το βάθος της.

Η δικτατορία του προλεταριάτου είναι η απάντηση στην αντίσταση των προνομιούχων τάξεων. Ο περιορισμός της ελευθερίας προέρχεται από το στρατιωτικό καθεστώς της επανάστασης, δηλαδή από τις συνθήκες του ταξικού πολέμου. Από την άποψη αυτή, είναι ολοφάνερο ότι η εσωτερική σταθεροποίηση της Σοβιετικής Δημοκρατίας, η οικονομική της ανάπτυξη, η εξασθένιση της αντίστασης της αστικής τάξης, κυρίως η επίτευξη της "διάλυσης" της τελευταίας καπιταλιστικής τάξης, των κουλάκων, θα 'πρεπε να οδηγήσουν στην άνθηση της δημοκρατίας μέσα στο κόμμα, τα συνδικάτα και τα σοβιέτ.

Οι σταλινικοί δεν κουράζονται να επαναλαμβάνουν πως "μήκαμε κιόλας στο σοσιαλισμό", πως η σημερινή κολλεκτιβοποίηση σημαίνει αυτή καθευτή τη διάλυση των κουλάκων σαν τάξης και πως το επόμενο πεντάχρονο πλάνο θα ολοκληρώσει αυτές τις εξελίξεις. Αν είναι έτσι, γιατί, λοιπόν, αυτή η διαδικασία οδηγεί στον πλήρη στραγγαλισμό του κόμματος, των συνδικαλιστικών οργανώσεων και των σοβιέτ από το γραφειοκρατικό μηχανισμό, που με τη σειρά του πήρε το χαρακτήρα του Βοναπαρτισμού των δημοψηφισμάτων;

Γιατί στην περίοδο της πείνας και του εμφυλίου πολέμου ξεχειλίζει η ζωή μέσα στο κόμμα και δεν κατέβαινε σε κανέναν η ιδέα ν' αναρωτηθεί επιτρέπεται ή δεν επιτρέπεται να κριτικάρουμε τον Λένιν ή ολόκληρη την Κεντρική Επιτροπή -ενώ τώρα η παραμικρή διαφωνία με τον Στάλιν προκαλεί τον αποκλεισμό από το κόμμα και τα διοικητικά αντίποινα;

Η απειλή του πολέμου από τα καπιταλιστικά κράτη δεν μπορεί με κανένα τρόπο να εξηγήσει - κι ακόμα λιγότερο να δικαιολογήσει - την αύξηση της αυταρχικότητας των γραφειοκρατών. Αν στα πλαίσια μιας σοσιαλιστικής κοινωνίας σε εθνικό επίπεδο οι τάξεις ήταν περισσότερο ή λιγότερο διαλυμένες, αυτό θα έπρεπε να σημάνει την απαρχή της διάλυσης του κράτους. Η σοσιαλιστική κοινωνία θα μπορούσε νικηφόρα να αντιπαλέψει τους εσωτερικούς εχθρούς, ακριβώς σαν μια σοσιαλιστική κοινωνία και όχι σαν κράτος προλεταριακής δικτατορίας κι ακόμα λιγότερο σαν κράτος γραφειοκρατικοποιημένο.

Αλλά δεν μιλάμε για την διάλυση της δικτατορίας: είναι πολύ νωρίς γι' αυτό, δεν "μπήκαμε στον σοσιαλισμό" ακόμα. Μιλάμε γι' άλλο πράγμα. Ρωτάμε: πώς εξηγείται ο γραφειοκρατικός εκφυλισμός της δικτατορίας; Ποιά είναι η πηγή της κραυγαλέας, τερατώδους, τρομακτικής αντίφασης ανάμεσα στις επιτυχίες της σοσιαλιστικής οικοδόμησης και στο καθεστώς της προσωπικής δικτατορίας που στηρίζεται σ' έναν απρόσωπο μηχανισμό που άρπαξε από το λαιμό την κυρίαρχη τάξη της χώρας; Πώς εξηγείται ότι η οικονομία και η πολιτική αναπτύσσονται προς κατευθύνσεις εντελώς αντίθετες;

Οι οικονομικές επιτυχίες είναι πολύ μεγάλες. Από οικονομική άποψη, η Οκτωβριανή Επανάσταση είναι σήμερα ολότελα δικαιωμένη. Οι υψηλοί συντελεστές της οικονομικής ανάπτυξης αποδειχνουν αναντίρρητα πως οι σοσιαλιστικές μέθοδοι διαθέτουν πελώρια πλεονεκτήματα ακόμα και για τη λύση εκείνων των προβλημάτων στην παραγωγή, που στη Δύση λύθηκαν με καπιταλιστικές μεθόδους. Πόσο μεγαλειώδη επομένως θα είναι τα πλεονεκτήματα της σοσιαλιστικής οικονομίας στις ανεπτυγμένες χώρες!

Ωστόσο το πρόβλημα που τέθηκε από την εξέγερση του Οκτώβρη δεν λύθηκε ακόμα ούτε και στην υποτυπώδη μορφή του.

Η σταλινική γραφειοκρατία χαρακτηρίζει την οικονομία "σοσιαλιστική" στηριγμένη στις προουποθέσεις και τις τάσεις της οικονομίας. Αυτό, όμως, δεν είναι αρκετό. Οι οικονομικές επιτυχίες της Σοβιετικής Ένωσης αναπτύσσονται πάντα πάνω στη βάση ενός χαμηλού οικονομικού επιπέδου. Η εθνικοποιημένη βιομηχανία διέρχεται τα στάδια που πέρασαν ήδη πριν από πολύ καιρό οι αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες. Η εργάτρια που στέκεται στην

ουρά διαθέτει το δικό της κριτήριο για το σοσιαλισμό και αυτό το "καταναλωτικό" κριτήριο, κατά την περιφρονητική έκφραση του γραφειοκράτη, είναι σ' αυτό το ζήτημα αποφασιστικό. Στη σύγκρουση ανάμεσα στις απόψεις της εργάτριας και του γραφειοκράτη, εμείς, η Αριστερή Αντιπολίτευση, είμαστε με το μέρος της εργάτριας ενάντια στο γραφειοκράτη που υπερβάλλει τις επιτυχίες, εξωραϊζει τις συσσωρευμένες αντιφάσεις και αρπάζει την εργάτρια από το λαιμό για να μην μπορεί αυτή να ασκεί κριτική.

Τον τελευταίο χρόνο, έγινε μια απότομη στροφή από το ίσο μεροκάματο προς το διαφοροποιημένο (δουλειά με το κομμάτι). Είναι απόλυτα αναμφισβήτητο ότι μπροστά σ' ένα χαμηλό επίπεδο των παραγωγικών δυνάμεων και συνεπώς και του πολιτισμού γενικά, η ισότητα του μεροκάματος είναι απραγματοποίητη. Αυτό, όμως, σημαίνει επίσης ότι το πρόβλημα του σοσιαλισμού δεν λύνεται μόνο με τις κοινωνικές μορφές της ιδιοκτησίας, αλλά προϋποθέτει ένα ορισμένο τεχνικό δυναμικό της κοινωνίας. Όμως, η αύξηση του τεχνικού δυναμικού αυτόματα σέρνει τις παραγωγικές δυνάμεις πέρα από τα εθνικά σύνορα.

Επαναφέροντας τη δουλειά με το κομμάτι, που είχε καταργηθεί πρόωρα, η γραφειοκρατία χαρακτήρισε το ίσο μεροκάματο "κουλάκικο" από άποψη αρχής. Είναι μια ολοφάνερη ανοησία που δείχνει σε ποιο βαθμό υποκρισίας και ψευτιάς βούλιαξαν οι σταλινικοί. Στην πραγματικότητα, θα 'πρεπε να πουν: "Βιαστήκαμε πολύ να εφαρμόσουμε μεθόδους εξισωτισμού των μισθών. Είμαστε ακόμα μακριά από το σοσιαλισμό. Επειδή είμαστε ακόμα πολύ φτωχοί, πρέπει να γυρίσουμε πίσω, σε μεθόδους μεροκάματος μισοκαπιταλιστικές ή κουλάκικες". Το ξαναλέμε: δεν υπάρχει εδώ αντίφαση με τους σοσιαλιστικούς στόχους. Υπάρχει μονάχα ασυμφιλίωτη αντίφαση με τις γραφειοκρατικές παραποιήσεις της πραγματικότητας.

Η οπισθοδρόμηση στο μισθό με το κομμάτι είναι αποτέλεσμα της αντίστασης μιας καθυστερημένης οικονομίας. Τέτοια βήματα προς τα πίσω θα γίνουν πολλά, κυρίως στον τομέα της αγροτικής οικονομίας, όπου πραγματοποιήθηκε ένα πολύ μεγάλο διοικητικό άλμα προς τα εμπρός.

Η βιομηχανοποίηση και η κολλεκτιβοποίηση πραγματοποιούνται με τις μεθόδους μονόπλευρων και ανεξέλεγκτων γραφειοκρατικών προσαγών προς τις μάζες. Τα συνδικάτα έχουν χάσει ολοκληρωτικά τη δυνατότητα να επηρεάσουν τις σχέσεις ανάμεσα στην κατανάλωση και τη συσσώρευση. Η διαφοροποίηση μέσα στην αγροτιά παρεμποδίζεται όχι τόσο οικονομικά όσο διοικητικά. Τα κοινωνικά μέτρα της γραφειοκρατίας για τη διάλυση των τάξεων τρέχουν υπερβολικά πιο γρήγορα από την βασική διαδικασία, την ανάπτυξη

ξη των παραγωγικών δυνάμεων. Αυτό προκαλεί ανέβασμα του βιομηχανικού κόστους, πτώση της ποιότητας της παραγωγής, ύψωση των τιμών, έλλειψη ειδών κατανάλωσης και προδιαγράφει τον κίνδυνο επανεμφάνισης της ανεργίας.

Η ακραία ένταση της πολιτικής ατμόσφαιρας μέσα στη χώρα είναι αποτέλεσμα των αντιφάσεων ανάμεσα στην ανάπτυξη της σοβιετικής οικονομίας και στην οικονομική πολιτική της γραφειοκρατίας που άλλοτε καθυστερεί τερατωδώς σε σχέση με τις ανάγκες της οικονομίας (1923-1928) και άλλοτε, τρομαγμένη απ' την καθυστέρηση της, ρίχνεται μπροστά για να ξανακερδίσει το χαμένο χρόνο με μέτρα καθαρά διοικητικά (1928-1932). Και εδώ επίσης το δεξιό ζιγκ-ζαγκ ακολουθείτε απ' το αριστερό ζιγκ-ζαγκ. Και στα δυο ζιγκ-ζαγκ, η γραφειοκρατία βρίσκεται σ' αντίθεση με τις πραγματικότητες της οικονομίας και συνεπώς με την διάθεση των εργατών. Δεν μπορεί να τους επιτρέψει να την κριτικάρουν -ούτε όταν καθυστερεί ούτε όταν ορμά υπερβολικά μπροστά.

Την πίεσή της πάνω στους εργάτες και τους αγρότες, η γραφειοκρατία μπορεί να την ασκήσει μονάχα στερώντας από τους εργάτες τη συμμετοχή στη λύση των προβλημάτων που αφορούν την εργασία και όλο το μέλλον τους. Εδώ βρίσκεται ο μεγαλύτερος κίνδυνος! Στην πολιτική, ο διαρκής φόβος της αντίστασης των μαζών οδηγεί σε μια αυτοπεριχαράκωση της γραφειοκρατικής και προσωπικής δικτατορίας.

Αυτό σημαίνει πως πρέπει να ελαττώσουμε τους ρυθμούς της βιομηχανοποίησης και της κολλεκτιβοποίησης; Για μια ορισμένη περίοδο, πρέπει -χωρίς καμιά αμφιβολία. Μπορεί, όμως, η περίοδος αυτή να είναι πολύ σύντομης διάρκειας. Η συμμετοχή των ιδίων των εργατών στη διεύθυνση της χώρας, της πολιτικής της και της οικονομίας της, ο αποτελεσματικός έλεγχος πάνω στη γραφειοκρατία, η αύξηση του συναισθήματος της ευθύνης των διευθυνόντων απέναντι στους διευθυνόμενους, όλα αυτά θα παράγουν ένα αποτέλεσμα αναμφισβήτητα ευνοϊκό πάνω στην ίδια την παραγωγή, θα λιγοστέψουν τις εσωτερικές τριβές, θα περιορίσουν στο ελάχιστο τα τόσο ακριβοπληρωμένα οικονομικά ζιγκ-ζαγκ, θα εξασφαλίσουν μια υγιέστερη κατανομή των δυνάμεων και των μέσων και σίγουρα θ' αυξήσουν τους γενικούς συντελεστές της ανάπτυξης. Η δημοκρατία των σοβιέτ είναι πρώτα απ' όλα μια ζωτική ανάγκη αυτής της ίδιας της οικονομίας. Αντίθετα, η γραφειοκρατία κρύβει μέσα της τραγικές οικονομικές εκπλήξεις.

Παρατηρώντας στο σύνολό της την ιστορία της περιόδου των επιγόνων στην ανάπτυξη της ΕΣΣΔ, δεν είναι δύσκολο να φτάσει κανείς στο συμπέρα-

σμα ότι θεμελιώδης πολιτική προϋπόθεση της γραφειοκρατικοποίησης του καθεστώτος στάθηκε η κούραση των μαζών ύστερα από τους σεισμούς της επανάστασης και του εμφύλιου πολέμου. Στη χώρα βασίλευαν η πείνα και οι επιδημίες. Τα πολιτικά προβλήματα παραμερίστηκαν στο τελευταίο πλάνο. Όλες οι σκέψεις συγκεντρώνονταν σε ένα κομμάτι ψωμί. Στην εποχή του Πολεμικού Κομμουνισμού, όλος ο κόσμος είχε μια ίση μερίδα πείνας. Το πέρας στη Νέα Οικονομική Πολιτική έφερε τις πρώτες οικονομικές επιτυχίες. Η μερίδα έγινε μεγαλύτερη, αλλά δεν επωφελούνταν όλος ο κόσμος απ' αυτήν. Η εγκαθίδρυση μιας εμπορευματικής οικονομίας έφερε τον υπολογισμό του κόστους, μια στοιχειώδη ορθολογιστική οργάνωση, την απόλυση των υπερπλεονάζοντων εργατών από τα εργοστάσια. Για πολύ καιρό οι οικονομικές επιτυχίες προχωρούσαν παράλληλα με την αύξηση της ανεργίας.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ούτε για μια στιγμή ότι η αύξηση της δύναμης του μηχανισμού στηρίχτηκε στην ανεργία. Υστερα από τα χρόνια της πείνας, ο εφεδρικός στρατός ανέργων φόβιζε τον κάθε εργάτη που ένοιωθε στριμωγμένος. Η απομάκρυνση από τα εργοστάσια των εργατών με ανεξάρτητο και κριτικό πνεύμα οι μαύρες λίστες των αντιπολιτευόμενων έγιναν ένα από τα σπουδαιότερα και αποτελεσματικότερα όπλα στα χέρια της σταλινικής γραφειοκρατίας. Χωρίς αυτές τις προϋποθέσεις δεν θα κατόρθωνε ποτέ να πνίξει το Λενινιστικό κόμμα.

Οι κατοπινές οικονομικές επιτυχίες οδήγησαν βαθμιαία στη διάλυση του εφεδρικού στρατού των βιομηχανικών εργατών (ο αγροτικός υπερπληθυσμός, μεταμφιεσμένος από την κολλεκτιβοποίηση, διατηρεί ακόμα όλη του την έκταση). Τώρα ο βιομηχανικός εργάτης δεν φοβάται πια μήπως πεταχτεί στο δρόμο. Από την καθημερινή πείρα του ξέρει πως η έλλειψη πρόβλεψης και η αυθαιρεσία της γραφειοκρατίας κάνουν δύσκολη την εκπλήρωση των καθηκόντων του. Ο σοβιετικός τύπος καταγγέλλει τα διάφορα εργαστήρια κι εργοστάσια που δεν αφήνουν έδαφος για ν' αναπτυχθεί η εργατική πρωτοβουλία, το εφευρετικό πνεύμα κτλ. Σαν να μπορούσαν να περιορίσουν την εργατική πρωτοβουλία μέσα στα εργαστήρια, σαν να ήταν τα εργοστάσια οάσεις δημοκρατίας στην παραγωγή, οάσεις κυκλωμένες από το ολοκληρωτικό πνίξιμο του προλεταριάτου μέσα στο κόμμα, τα σοβιέτ και τα συνδικάτα!

Η γενική κατάσταση της συνείδησης, του προλεταριάτου δεν είναι πια καθόλου εκείνη που ήταν στα 1922 - 1923. Το προλεταριάτο αυξήθηκε αριθμητικά και ανέβηκε πολιτιστικά. Έχοντας πραγματοποιήσει το γιγάντιο έργο της αναγέννησης και της ανόρθωσης της οικονομίας, οι εργάτες αισθάνονται να αποκαθίστανται και ν' ανορθώνεται η εμπιστοσύνη στον εαυτό τους. Αυ-

τή η εσωτερική αυτοπεποίθηση που μεγαλώνει αρχίζει να μετατρέπεται σε δυσσέρεσκεια ενάντια στο γραφειοκρατικό καθεστώς.

Ο σταγγαλισμός του κόμματος, ο θρίαμβος του καθεστώτος της προσωπικής αυθαιρεσίας μπορεί στο πρώτο κοίταγμα να δίνουν την εντύπωση της εξασθένησης του σοβιετικού συστήματος. Αλλά δεν είναι έτσι. Το σοβιετικό σύστημα είναι εξαιρετικά σταθεροποιημένο· αλλά ταυτόχρονα η αντίφαση ανάμεσα σ' αυτό το σύστημα και τη γραφειοκρατική μεγγένη έχει εξαιρετικά οξυνθεί. Ο σταλινικός μηχανισμός βλέπει με έκπληξη ότι οι οικονομικές επιτυχίες δεν δυναμώνουν τις θέσεις του, αλλά τις υποσκάπτουν. Στην πάλη για να διατηρήσει τις θέσεις του, αναγκάζεται να σφίξει ακόμα περισσότερο τις βίδες, απαγορεύοντας κάθε άλλη μορφή "αυτοκριτικής" έξω από τις βυζαντινές κολακείες προς τους αρχηγούς.

Δεν είναι η πρώτη φορά στην ιστορία που η οικονομική ανάπτυξη έρχεται σ' αντίθεση με τις πολιτικές συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματοποιείται. Αλλά πρέπει να καταλάβουμε καθαρά ποιες ακριβώς είναι αυτές οι συνθήκες που προκαλούν τη δυσσέρεσκεια. Το ανερχόμενο αντιπολιτευτικό κύμα δεν στρέφεται καθόλου ενάντια στους σοσιαλιστικούς στόχους, τις σοβιετικές μορφές ή το Κομμουνιστικό Κόμμα. Η δυσσέρεσκεια κατευθύνεται ενάντια στο μηχανισμό και την προσωποποίησή του, τον Στάλιν. Κι από εδώ ξεκινάει ο νέος σταθμός της αλλόφρονης πάλης ενάντια στο λεγόμενο "τροτσκιστικό λαθρεμπόριο".

Ο αντίπαλος απειλεί να γίνει άπιαστος: είναι παντού και πουθενά. Ξεφυτρώνει στα εργοστάσια, στα σχολεία, τρυπώνει στις εφημερίδες και σ' όλα τα ιστορικά εγχειρίδια. Αυτό σημαίνει ότι τα γεγονότα και τα ντοκουμέντα κατηγορούν τη γραφειοκρατία, ξεσκεπάζουν τα τρικλίσματά της και τα λάθη της. [Οι γραφειοκράτες] δεν μπορούν να θυμούνται το παρελθόν ήρεμα και αντικειμενικά, πρέπει να το διορθώσουν, να βουλώσουν όλες τις σχισμές μέσα από τις οποίες μπορεί να τρυπώσει η αμφιβολία για το αλάθητο του μηχανισμού και του αρχηγού του. Έχουμε μπροστά μας ένα κυρίαρχο στρώμα που όλα του τα χαρακτηριστικά δείχνουν πως έχασε το κεφάλι του. Ο Γιαροσλάβσκυ, ακόμα κι ο Γιαροσλάβσκυ, έγινε ύποπτος! Δεν είναι τυχαία επεισόδια, γκρίνιες, προσωπικές προστριβές. Το βάθος του προβλήματος βρίσκεται στο γεγονός ότι οι οικονομικές επιτυχίες που στην αρχή δυνάμωσαν τη γραφειοκρατία, έχουν γίνει σήμερα, από τη διαλεκτική της ανάπτυξής τους, αντίθετες στη γραφειοκρατία. Να γιατί από την τελευταία συνδιάσκεψη του κόμματος, δηλαδή το συνέδριο του σταλινικού μηχανισμού, ο "τροτσκισμός", τρεις και τέσσερις φορές εξοντωμένος και θαμμένος, κηρύχτηκε "πρωτοπο-

ρία της αστικής αντεπανάστασης”.

Αυτή η ηλίθια και πολιτικά αβλαβής απόφαση ανοίγει το καπάκι για μερικά αρκετά “πρακτικά” σχέδια του Στάλιν στον τομέα των προσωπικών αντιποίνων. Δεν προειδοποίησε μάταια ο Λένιν ενάντια στο διορισμό του Στάλιν σαν γενικού γραμματέα: “Αυτός ο μάγειρας θα κάνει μονάχα βαριά και πιπεράτα πιάτα”. Ο μάγειρας δεν εξάντλησε ακόμα τη μαγειρική του επιστήμη μέχρι το τέλος.

Μ’ όλα τα σφιξίματα στις θεωρητικές και διοικητικές βίδες, η προσωπική δικτατορία του Στάλιν πλησιάζει φανερά στο τέλος της. Ο μηχανισμός είναι γεμάτος ρωγμές. Η σχισμή που λέγεται Γιαροσλάβσκυ είναι μια μονάχα από τις εκατοντάδες σχισμές που σήμερα είναι ανώνυμες. Το γεγονός πως η νέα πολιτική κρίση προετοιμάζεται πάνω στη βάση των ολοφάνερων και αναμφισβήτητων επιτυχιών της σοβιετικής οικονομίας, της αριθμητικής αύξησης του προλεταριάτου και της ανάπτυξης των πρώτων επιτυχιών της αγροτικής κολλεκτιβοποίησης, εγγυάται αρκετά ότι η διάλυση της γραφειοκρατικής αυθαιρεσίας δεν θα συμπέσει με τον κλονισμό του σοβιετικού συστήματος -όπως θα μπορούσε να φοβηθεί κανείς πριν από τρία ή τέσσερα χρόνια- αλλά αντίθετα με την απελευθέρωσή του, την άνθηση του, την πλήρη ανάπτυξη του.

Αλλά ακριβώς σ’ αυτή την τελευταία περίοδο της ζωής της η σταλινική γραφειοκρατία μπορεί να προκαλέσει μεγάλο κακό. Το ζήτημα του γοήτρου έγινε τώρα γι’ αυτήν το κεντρικό πρόβλημα της πολιτικής. Αν διώχνουν από το κόμμα απολιτίκους ιστορικούς μόνο και μόνο επειδή αυτοί δεν μπόρεσαν να περάσουν με λούστρο τα κατορθώματα του Στάλιν στα 1917, θα μπορέσει ποτέ το καθεστώς να παραδεχτεί τα λάθη που διέπραξε στα 1931-1932; Μπορεί ν’ απαρνηθεί τη θεωρία του “σοσιαλ-φασισμού”; Μπορεί να αποκηρύξει τον Στάλιν που διατύπωσε την ουσία του γερμανικού προβλήματος ως εξής: ας έρθουν οι φασίστες πρώτοι, ύστερα θα ‘ρθει η σειρά μας;

Οι αντικειμενικές συνθήκες στη Γερμανία είναι τόσο επιτακτικές που, αν η ηγεσία του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος διέθετε την αναγκαία ελευθερία δράσης, σίγουρα θα προσανατολιζόταν από τώρα με το μέρος μας. Αλλά δεν είναι ελεύθερη. Ενώ η Αριστερή Αντιπολίτευση προβάλλει τις ιδέες και τα συνθήματα του Μπολσεβικισμού που επαληθεύτηκαν από τη νίκη του 1917, η σταλινική κλίκα, για αντιπερισπασμό, προστάζει τηλεγραφικά να εξαπολυθεί μια διεθνής καμπάνια ενάντια στον “τροτσκισμό”. Η καμπάνια δεν γίνεται πάνω στη βάση των προβλημάτων της γερμανικής επανάστασης, δηλαδή πάνω σε ζητήματα ζωής ή θανάτου του παγκόσμιου προλεταριάτου, αλλά πάνω στη βάση του άθλιου και γεμάτου ψέματα άρθρου του Στάλιν πά-

νω στα ζητήματα της ιστορίας του Μπολσεβικισμού. Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς μεγαλύτερη δυσαναλογία ανάμεσα στα καθήκοντα της εποχής μας, από τη μια μεριά, και τα άθλια ιδεολογικά εφόδια της επίσημης ηγεσίας, από την άλλη. Τέτοια είναι η κατάσταση της Κομμουνιστικής Διεθνούς, ξεπεσμένη, ανάξια και ταυτόχρονα βαθιά τραγική.

Το πρόβλημα του σταλινικού καθεστώτος και το πρόβλημα της γερμανικής επανάστασης είναι αξεδιάλυτα δεμένα σ' ένα κόμπο. Τα προσεχή γεγονότα θα λύσουν ή θα κόψουν αυτό τον κόμπο, τόσο προς το συμφέρον της Ρώσικης όσο και προς το συμφέρον της Γερμανικής Επανάστασης.

12. Οι Μπραντλεριανοί (ΚΡΟ) και η σταλινική γραφειοκρατία

Δεν υπάρχει και δεν μπορεί να υπάρξει αντίθεση ανάμεσα στα συμφέροντα του σοβιετικού κράτους και τα συμφέροντα του διεθνούς προλεταριάτου. Αλλά είναι εντελώς λαθεμένο να μεταφέρουμε αυτό τον κανόνα στη σταλινική γραφειοκρατία. Το καθεστώς της έρχεται ολοένα και περισσότερο σ' αντίθεση τόσο με τα συμφέροντα της Σοβιετικής Ενωσης όσο και με τα συμφέροντα της παγκόσμιας επανάστασης.

Ο Ούγκο Ούρμπανς δεν βλέπει τις κοινωνικές βάσεις του προλεταριακού κράτους για τη Σοβιετική γραφειοκρατία. Όπως κι ο Όττο Μπάουερ, ο Ούρμπανς επινοεί την ιδέα ενός κράτους πάνω από τις τάξεις, αλλά σε αντίθεση με τον Όττο Μπάουερ, αντί για την Αυστρία, βρίσκει πως ένα δείγμα για ένα τέτοιο κράτος είναι η σημερινή Σοβιετική Δημοκρατία.

Από την άλλη μεριά ο Ταλχάιμερ βεβαιώνει ότι "η τροτσικιστική θέση απέναντι στη Σοβιετική Ενωση, θέση που αμφισβητεί [:] τον προλεταριακό χαρακτήρα [:] του σοβιετικού κράτους και το σοσιαλιστικό χαρακτήρα της οικονομικής του δομής" έχει "κεντριστικό χαρακτήρα"⁹. Ετσι ο Ταλχάιμερ αποδείχνει πόσο πολύ έχει ταυτίσει το εργατικό κράτος και τη σοβιετική γραφειοκρατία. Θέλει να βλέπουμε τη Σοβιετική Ενωση όχι με τα μάτια του διεθνούς προλεταριάτου, αλλά αποκλειστικά με τα ματογυάλια της σταλινικής φράξις. Μ' άλλα λόγια σκέφτεται όχι σαν θεωρητικός της προλεταριακής επανάστασης, αλλά σαν λακές της σταλινικής γραφειοκρατίας. Δυσσχεστημένος λακές, σε δυσμένεια, αλλά οπωσδήποτε λακές, που περιμένει να του δοθεί χάρη. Γι' αυτό μ' όλο που βρίσκεται στην "αντιπολίτευση", δεν τολμάει να ονομάσει τη γραφειοκρατία μεγάλωφωνα: όπως ο Ιεχωβάς, η γραφειοκρατία δεν θα τον συγχωρούσε: "Μη επικαλείστε το όνομά μου επί ματαιώ".

Αυτοί είναι οι δυο πόλοι των Κομμουνιστικών ομαδοποιήσεων: ο ένας δεν βλέπει το δάσος πίσω απ' τα δέντρα, ενώ ο άλλος εμποδίζεται από το

δάσος να δει τα δέντρα. Δεν υπάρχει, ωστόσο, απολύτως τίποτα το απροσδόκητο στο γεγονός ότι ο Ταλχάιμερ και ο Ούρμπανς βρέθηκαν να είναι αδελφές ψυχές κι ότι έκαναν μπλοκ ενάντια στη μαρξιστική εκτίμηση για το σοβιετικό κράτος.

Η αόριστη "υποστήριξη", που δεν τους υποχρεώνει σε τίποτα, προς τη "ρωσική εμπειρία", έγινε αυτά τα τελευταία χρόνια ένα εμπόρευμα αρκετά διαδεδομένο και πολύ φτηνό. Υπάρχουν, σ' όλα τα μέρη του κόσμου, αρκετοί δημοσιογράφοι, τουρίστες, καλλιτέχνες, ριζοσπάστες, μισοριζοσπάστες, ανθρωπιστές, ειρηνόφιλοι και "σοσιαλιστές", που εκφράζουν για την ΕΣΣΔ και τον Στάλιν την ίδια ανεπιφύλακτη επιδοκιμασία που εκφράζουν κι οι Μπραντλεριανοί. Ο Μπέρναρ Σω, που άλλοτε κατέκρινε άγρια τον Λένιν και το συγγραφέα αυτών των γραμμών, επιδοκιμάζει ολοκληρωτικά την πολιτική του Στάλιν. Η αμερικάνικη μηνιαία επιθεώρηση *New Masses*, μια δευτεροκλασάτη έκδοση ριζοσπαστών μικροαστών, υπερασπίζει τον Στάλιν απέναντι στον Ρακόφσκι. Στη Γερμανία, ο Οζιέτζκι, που δηλώνει συμπάθεια στο άρθρο μου για τον φασισμό, βρίσκει ότι είμαι άδικος στην κριτική μου για τον Στάλιν. Ο Μαξιμ Γκόρκι, που βρισκόταν σ' αντίθεση με το Κομμουνιστικό Κόμμα στην περίοδο του Λένιν, είναι τώρα ολοκληρωτικά με το μέρος του Στάλιν. Ο Μπαρμπύς, που βαδίζει πιασμένος χέρι-χέρι, με τους γάλλους σοσιαλδημοκράτες, υποστηρίζει τον Στάλιν. Ο γέρο - Λέντεμπουργκ είπε: "Όσο για το βασικό αμφισβητούμενο θέμα ανάμεσα στον Στάλιν και τον Τρότσκι, αν μπορεί δηλαδή να επικρατήσει ο σοσιαλισμός σε μια χώρα και να προχωρήσει μ' επιτυχία ως το τέλος, είμαι ολοκληρωτικά με το μέρος του Στάλιν". Ο αριθμός αυτών των παραδειγμάτων μπορεί να πολλαπλασιαστεί απεριόριστα.

Όλοι αυτοί οι "φίλοι" της ΕΣΣΔ προσεγγίζουν τα προβλήματα του σοβιετικού κράτους απ' έξω, σαν παρατηρητές, σαν συμπαθούντες, κάποτε σαν αργόσχολοι. Είναι αυτονόητο πως είναι πιο αξιοπρεπές να είναι κανείς φίλος του σοβιετικού πεντάχρονου πλάνου, παρά να είναι φίλος του χρηματιστήριου της Νέας Υόρκης. Αλλά, ωστόσο, η παθητική συμπάθεια της μικροαστικής αριστεράς απέχει πολύ από το να είναι Μπολσεβικισμός. Θ' αρκέσει η πρώτη σοβαρή αποτυχία της Μόσχας για να σκορπίσουν οι περισσότεροι απ' αυτούς τους ανθρώπους όπως η σκόνη στον άνεμο.

Σε τι διαφέρει η θέση των Μπραντλεριανών για το σοβιετικό κράτος από τη θέση όλων αυτών των "φίλων"; Ίσως μονάχα για τη λιγότερη ειλικρίνεια. Μια τέτοια υποστήριξη δεν κάνει ούτε κρύο ούτε ζέστη στη Σοβιετική Δημοκρατία. Κι όταν ο Ταλχάιμερ πάει να διδάξει εμάς, την Αριστερή Αντιπολίτευση, τους Μπολσεβίκους - Λενινιστές, πώς πρέπει να φερόμαστε απέναντι

στη Σοβιετική Ενωση, δεν μπορεί να προκαλέσει παρά ένα αίσθημα αηδίας.

Ο Ρακόφσκι διεύθυνε προσωπικά την άμυνα των συνόρων της Σοβιετικής Επανάστασης, βοήθησε να γίνουν τα πρώτα βήματα της σοβιετικής οικονομίας, συμμετείχε στην επεξεργασία της πολιτικής απέναντι στην αγροτιά, υπήρξε ο πρωτεργάτης των επιτροπών των φτωχών χωρικών στην Ουκρανία, διεύθυνε την εφαρμογή της Ν.Ε.Π. (Νέας Οικονομικής Πολιτικής) στις ιδιαίτερες συνθήκες της Ουκρανίας, γνωρίζει όλες τις περιστροφές αυτής της πολιτικής, την παρακολουθεί ακόμα σήμερα από το Μπαρναούλ, κάθε μέρα με ένταση και πάθος, προειδοποιεί για τα λάθη, υποδειχνει το σωστό δρόμο. Ο Κότε Ζινζάντζε, ο παλιός αγωνιστής που πέθανε στην εξορία, ο Μουράλοφ, ο Καρλ Γκρουνστάιν, οι Ελζιν, πατέρας και γιος, η Κασπάροβα, η Σούμσκαγια, ο Ντινγκελστεντ, ο Σολντσέβ, ο Στοπάλοφ, ο Ποσνάσκι, ο Σέρμουξ, ο Μπλούμκιν που τουφεκίστηκε από τον Στάλιν, ο Μπούτοφ που ο Στάλιν τον εξόντωσε στη φυλακή, οι δεκάδες, οι εκατοντάδες, οι χιλιάδες άλλοι διασκορπισμένοι στις φυλακές και τους τόπους εξορίας, είναι όλοι μαχητές της εξέγερσης του Οκτώβρη, του εμφύλιου πολέμου, άνθρωποι που πήραν μέρος στη σοσιαλιστική οικοδόμηση, που δεν τους τρόμαξε καμιά δυσκολία και που, στο πρώτο σήμα κινδύνου, είναι έτοιμοι να ριχτούν στη μάχη. Αυτοί, λοιπόν, πρέπει να διδαχτούν από τον Ταλχάιμερ την σωστή αντιμετώπιση απέναντι στο εργατικό κράτος;

Ό,τι είναι προοδευτικό στην πολιτική του Στάλιν διατυπώθηκε από την Αριστερή Αντιπολίτευση και απορρίφθηκε από τη γραφειοκρατία. Η Αριστερή Αντιπολίτευση πλήρωσε και πληρώνει ακόμα με χρόνια φυλακής κι εξορίας γιατί πήρε την πρωτοβουλία για τη σχεδιασμένη οικονομία, για τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, για την πάλη ενάντια στους κουλάκους, για την ευρύτερη κολλεκτιβοποίηση. Τι πρόσφεραν, λοιπόν, στην οικονομική πολιτική της ΕΣΣΔ όλοι αυτοί οι ανεπιφύλακτοι οπαδοί, όλοι αυτοί οι συμπαθούντες και φίλοι, μαζί κι οι Μπραντλεριανοί; Τίποτα! Πίσω απ' την αόριστη και χωρίς κριτική υποστήριξη τους για κάθετι που γίνεται στη Σοβιετική Ενωση δεν κρύβεται κανένας διεθνιστικός ενθουσιασμός, αλλά μονάχα μια χλιαρή συμπάθεια: πρόκειται για πράγματα που συμβαίνουν έξω από τα σύνορα της πατρίδας τους. Ο Μπραντλερ και ο Ταλχάιμερ πιστεύουν και μερικές φορές το λένε: "Το καθεστώς του Στάλιν δεν θα ταίριαζε, φυσικά, σ' εμάς τους Γερμανούς, αλλά για τους Ρώσους είναι ακόμα αρκετό καλό!".

Ο ρεφορμιστής βλέπει τη διεθνή κατάσταση σαν το σύνολο από τις εθνικές καταστάσεις: ο μαρξιστής θεωρεί την εθνική πολιτική σαν λειτουργικό κομμάτι της διεθνούς πολιτικής. Σ' αυτό το βασικό ζήτημα η ομάδα της ΚΡΟ

(Μπρανλεριανοί) κρατάει μια εθνικορεφορμιστική θέση, αρνείται, δηλαδή στην πράξη, αν όχι στα λόγια, τις διεθνιστικές αρχές και κριτήρια της εθνικής πολιτικής.

Ο πιο κοντινός οπαδός και συνεργάτης του Ταλχάιμερ υπήρξε ο Ρόι, που το πολιτικό πρόγραμμά του για τις Ινδίες, καθώς και για την Κίνα, πηγάζει ο-λοκληρωτικά από τη σταλινική ιδέα των "εργατοαγροτικών κομμάτων" για την Ανατολή. Για πολλά χρόνια ο Ρόι έκανε προπαγάνδα για ένα εθνικο-δημοκρατικό κόμμα στις Ινδίες. Με άλλο λόγια, ενεργούσε σαν μικροαστός ε-θνικοδημοκράτης κι όχι σαν προλεταριακός επαναστάτης. Αυτό δεν εμπόδι-σε καθόλου την ενεργητική συμμετοχή του στο επιτελείο των Μπραντλερια-νών*.

Ωστόσο ο εθνικός ομπορουνισμός των Μπραντλεριανών εκδηλώνεται με τον πιο χοντροκομμένο τρόπο απέναντι στη Σοβιετική Ενωση. Αν πιστέψου-με τους Μπραντλεριανούς, η σταλινική γραφειοκρατία ενεργεί στο σπίτι της αλάθητα. Αλλά η ηγεσία αυτής της ίδιας της σταλινικής φράξιας αποδείχνε-ται, δεν ξέρει κανείς γιατί, ολέθρια για τη Γερμανία. Γιατί, λοιπόν; Δεν πρό-κειται για απομονωμένα λάθη του Στάλιν που προκλήθηκαν από την άγνοιά του για τις άλλες χώρες, αλλά για ένα συγκεκριμένο ρεύμα από λάθη, για μια ολόκληρη τάση. Ο Τέλμαν και ο Ρέμμελε γνωρίζουν τη Γερμανία, όπως ο Στάλιν τη Ρωσία, όπως ο Κασέν, ο Σεμάρ κι ο Τορέζ τη Γαλλία. Όλοι μαζί α-ποτελούν μια διεθνή φράξια κι επεξεργάζονται την πολιτική της για όλες τις χώρες. Αλλά αποδειχεται ότι η πολιτική αυτή, αψεγάδιαστη για τη Ρωσία, είναι καταστροφική για την επανάσταση στις άλλες χώρες.

Η θέση του Μπράντλερ καταντάει αξιολύπητη κυρίως όταν μεταφερθεί στο εσωτερικό της ΕΣΣΔ, όπου ένας Μπραντλεριανός είναι υποχρεωμένος να υποστηρίξει ανεπιφύλακτα τον Στάλιν. Ο Ράντεκ, που πραγματικά ήταν πάντα πιο κοντά στον Μπράντλερ παρά στην Αριστερή Αντιπολίτευση, συν-θηκολόγησε μπροστά στον Στάλιν. Ο Μπράντλερ δεν μπορούσε παρά να επι-δοκιμάσει αυτή την πράξη. Αλλά ο συνθηκολόγος Ράντεκ αναγκάστηκε αμέ-σως από τον Στάλιν να μεταχειριστεί τον Μπράντλερ και τον Ταλχάιμερ σαν "σοσιαλ-φασίστες". Οι Βερολινέζοι πλατωνικοί εραστές του σταλινικού καθε-στώτος δεν προσπαθούν να βγουν από τις ταπεινωτικές αυτές αντιφάσεις. Ο

* Ο Ρόι είναι τώχα καταδικασμένος σε πολλά χρόνια φυλακή από την βρετανική κυβέρνηση Μακντόναλντ. Ο τίπος της Κομμουνιστικής Διεθνούς δεν θεωρεί τον εαυτό του υπο-χρεωμένο να διαμαρτυρηθεί γι' αυτό: μπορεί να συνεχίζονται εγκλήματα με τον Τσανγκ - Κάι - Σεκ, αλλά αποφεύγουν να υπερασπιστούν τον Ινδό μπραντλεριανό Ρόυ ενάντια στους μπερδιαλιστές δημίους.

πρακτικός τους, όμως, σκοπός είναι ωστόσο καθαρός, ακόμα και χωρίς σχόλια: "Αν με βάλεις επικεφαλής του κόμματος στη Γερμανία", λέει ο Μπράντλερ στον Στάλιν, "αναλαμβάνω ν' αναγνωρίσω το αλάθητό σου στις ρωσικές υποθέσεις, με τον όρο να μου επιτρέψεις να εφαρμόζω την πολιτική μου στα γερμανικά ζητήματα". Μπορεί να έχει κανείς εκτίμηση για τέτοιας λογής "επαναστάτες";

Αλλά κι η διεθνής πολιτική της γραφειοκρατίας και της Κομιντέρν κριτικάρεται από τους μπραντλεριανούς μ' έναν εξαιρετικά μονόπλευρο και από θεωρητική άποψη κακόπιστο τρόπο. Το μόνο ελάττωμα αυτής της πολιτικής εμφανίζεται πως είναι ο "αριστερισμός". Αλλά μπορούμε να κατηγορήσουμε το μπλοκ του Στάλιν με τον Τσανγκ - Κάι - Σεκ, μπλοκ που κράτησε τέσσερα χρόνια, για αριστερισμό; Η δημιουργία της Αγροτικής Διεθνούς υπήρξε "αριστερισμός"; Μπορούμε να χαρακτηρίσουμε πραξικοπηματισμό το μπλοκ με το Γενικό Συμβούλιο των απεργοσπαστών στην Αγγλία; Η τη δημιουργία εργάτο-αγροτικών κομμάτων στην Ασία ή του κόμματος των εργατών και των αγροκτημάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες;

Εξάλλου, ποια είναι η κοινωνική φύση του σταλινικού αριστερισμού; Τι είναι; Μήπως είναι μια προσωρινή ψυχική διάθεση, μια άρρωστη κατάσταση; Μάταια θα ζητήσετε μια απάντηση σ' αυτό το ζήτημα από το θεωρητικό Ταλ-χάιμερ.

Ωστόσο, το αίνιγμα λύθηκε πριν από πολύ καιρό από την Αριστερή Αντιπολίτευση: πρόκειται για ένα υπεραριστερό ζιγκ-ζαγκ του κεντρισμού. Αλλά ακριβώς αυτό τον ορισμό, επιβεβαιωμένο από την εξέλιξη των τελευταίων εννέα ετών, οι Μπραντλεριανοί δεν μπορούν να τον αποδεχτούν γιατί τους αποτελειώνει κι αυτούς. Πήρανε μέρος, μαζί με τη σταλινική φράξια, σ' όλα τα δεξιά ζιγκ-ζαγκ της, αλλά ξεσηκώθηκαν ενάντια στα αριστερά της ζιγκ-ζαγκ. Κι έτσι απέδειξαν πως αποτελούν τη δεξιά πτέρυγα του κεντρισμού. Το γεγονός πως αποσπάστηκαν σαν ένα ξερό κλαρί από τον κορμό είναι μέσα στην φύση των πραγμάτων: στις απότομες στρώφες του ο κεντρισμός χάνει αναπόφευκτα ομάδες και τάσεις, άλλοτε δεξιές και άλλοτε αριστερές.

Ο, τι ειπώθηκε παραπάνω δεν σημαίνει πως οι Μπραντλεριανοί έχουν λάθος σε όλα. Οχι, ενάντια στον Τέλμαν και τον Ρέμμελε είχαν κι έχουν συχνά δίκιο. Δεν υπάρχει τίποτα εξαιρετικό σ' αυτό, οι οπορτουνιστές μπορούν να βρεθούν σε μια σωστή θέση στην πάλη ενάντια στον τυχοδιωκτισμό. Και αντίθετα, το υπεραριστερό ρεύμα μπορεί να πιάσει σωστά τη στιγμή της μετάβασης από την πάλη για να κερδηθούν οι μάζες στην πάλη για την εξουσία. Στην κριτική τους ενάντια στον Μπράντλερ στα τέλη του 1923, οι υπεραρι-

στεροί πρόβαλαν πολλές σωστές ιδέες. Αυτό όμως δεν τους εμπόδισε στα 1924-1925 να διαπράξουν τα πιο χοντροκομμένα λάθη. Το γεγονός ότι στην κριτική των πιθηκισμών της "τρίτης περιόδου", οι Μπραντλεριανοί επανέλαβαν μια σειρά από απόψεις, όχι και τόσο καινούργιες αλλά σωστές, δεν αποδειχίνει καθόλου την ορθότητα της γενικής τους τοποθέτησης. Η πολιτική κάθε ομάδας πρέπει ν' αναλυθεί στους διάφορους σταθμούς της, στους αμυντικούς και επιθετικούς αγώνες, στις περιόδους της ανόδου και της πτώσης του κινήματος, στις συνθήκες της πάλης για να κερδηθούν οι μάζες και στην περίοδο της άμεσης πάλης για την εξουσία.

Δεν υπάρχουν μαρξιστικές ηγεσίες ειδικευμένες στα ζητήματα της άμυνας ή της επίθεσης, του ενιαίου μετώπου ή της γενικής απεργίας. Δεν μπορεί κανείς να εφαρμόσει σωστά όλες αυτές τις μεθόδους παρά μόνο αν είναι ικανός να εκτιμήσει συνθετικά την κατάσταση στο σύνολό της, αν ξέρει ν' αναλύει τις κινητήριες δυνάμεις, να καθορίσει τους σταθμούς και τις στροφές και να στηρίξει, πάνω σ' αυτή την ανάλυση, το σύστημα δράσης που ανταποκρίνεται στην τωρινή κατάσταση και που προετοιμάζει τον επόμενο σταθμό.

Ο Μπράντλερ κι ο Ταλχάιμερ πιστεύουν σχεδόν πως είναι διπλωματούχοι σπесиαλιστές της "πάλης για να κερδηθούν οι μάζες". Με την πιο μεγάλη σοβαρότητα, οι άνθρωποι αυτοί βεβαιώνουν πως τα επιχειρήματα της Αριστερής Αντιπολίτευσης υπέρ της πολιτικής του ενιαίου μετώπου αποτελούν μια ...λογοκλοπή των Μπραντλεριανών θέσεων. Δεν μπορεί ν' αρνηθεί κανείς σε κανένα το δικαίωμα να είναι φιλόδοξος! Φανταστείτε πως τη στιγμή που εξηγείτε στον Χάιντς Νόυμαν ένα λάθος πολλαπλασιασμού, κάποιος αγαθός καθηγητής της αριθμητικής σας πει ότι κάνετε λογοκλοπή γιατί και εκείνος εξηγεί ακριβώς με τον ίδιο τρόπο εδώ και χρόνια, τα μυστήρια της αριθμητικής.

Οι αξιώσεις των Μπραντλεριανών, ωστόσο, μου χάρισαν μια στιγμή ευθυμίας μέσα σ' αυτή τη θλιβερή κατάσταση. Η στρατηγική σοφία αυτών των κυρίων χρονολογείται από το 3ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Σ' αυτό το συνέδριο υπεράσπισα το αλφάβητο της πάλης για να κερδηθούν οι μάζες ενάντια στην τότε "αριστερή" πτέρυγα. Στο βιβλίο μου *Νέα Πορεία*, που προοριζόταν να εκλαικεύσει την πολιτική του ενιαίου μετώπου και εκδόθηκε στον καιρό του από την Κομμουνιστική Διεθνή σε διάφορες γλώσσες, υπογραμμίζεται πολλές φορές ο στοιχειακός χαρακτήρας των ιδεών που υποστηρίζονται σ' αυτό. "Όλα αυτά" -διαβάζουμε, π.χ. στη σελίδα 70 της γερμανικής έκδοσης- "αντιπροσωπεύουν μια στοιχειώδη αλήθεια από την άποψη της σοβαρής επαναστατικής πείρας. Αλλά κάποια «αριστερά» στοιχεία του Συνεδρίου είδαν, σ' αυτή την τακτική, ένα γλιστρημα στα δεξιά...". Ανάμεσα

σ' αυτούς τους κάποιους: "αριστερούς", πλάι στους Ζηνόβιεφ, Μπουχάριν, Ράντεκ, Μάσλοφ, Τέλμαν, βρισκόταν κι ο Ταλχάιμερ.

Η κατηγορία για λογοκλοπή δεν είναι η μόνη. Αφού έκλεψε την πνευματική ιδιοκτησία του Ταλχάιμερ, η Αριστερή Αντιπολίτευση της έδωσε, φαίνεται, μια ομορποτιστική ερμηνεία. Αξίζει να την προσέξουμε τούτη τη φαντασιοπληξία, στο βαθμό που μας επιτρέπει προχωρώντας, να διαφωτίσουμε περισσότερο το ζήτημα της πολιτικής του φασισμού.

Σ' ένα από τα προηγούμενα έργα μου πρόβαλα την ιδέα ότι ο Χίτλερ δεν έχει τη δυνατότητα να φτάσει στην εξουσία από τον κοινοβουλευτικό δρόμο: κι αν ακόμα παραδεχτούμε πως μπορεί να κερδίσει τα 51% των ψήφων, η όξυνση των οικονομικών και πολιτικών αντιφάσεων θα οδηγούσε στην ανοιχτή έκρηξη πολύ πριν να φτάσει αυτή η στιγμή. Γι' αυτό το λόγο, οι Μπράντλεριανοί μου αποδίδουν τη σκέψη ότι οι Εθνικοσοσιαλιστές θα διαλύονταν "χωρίς να υπάρξει ανάγκη εξωκοινοβουλευτικής δράσης των εργατικών μαζών". Σε τι αξίζει αυτό περισσότερο από τις εφευρέσεις της *Rote Fahne*;

Από την εκτίμηση πως οι Εθνικοσοσιαλιστές είναι αδύνατο να φτάσουν στην εξουσία "ειρηνικά", έβγαλα το συμπέρασμα πως ήταν αναπόφευκτοι άλλοι δρόμοι για να φτάσουν στην εξουσία: είτε μ' ένα ανοιχτό πραξικόπημα είτε ύστερα από μια φάση συμμαχίας που θα την ακολουθήσει ένα αναπόφευκτο πραξικόπημα. Η ανώδυνη διάλυση του φασισμού θα ήταν δυνατή μονάχα σε μια και μοναδική περίπτωση: αν ο Χίτλερ εφάρμοζε στα 1932 την ίδια πολιτική που εφάρμοσε ο Μπράντλερ στα 1923. Χωρίς να υπερεκτιμούμε καθόλου την στρατηγική των Εθνικοσοσιαλιστών, νομίζω ωστόσο πως βλέπουν πολύ πιο μακριά κι είναι πολύ πιο ενεργητικοί από τον Μπράντλερ και Σία.

Ακόμα πιο βαθιά είναι η δεύτερη αντίρρηση του Ταλχάιμερ: το ζήτημα να ξέρουμε αν ο Χίτλερ μπορεί να φτάσει στην εξουσία από τον κοινοβουλευτικό δρόμο ή από κάποιο άλλο δρόμο δεν έχει καμιά σημασία γιατί δεν αλλάζει η "ουσία" του φασισμού, που, οπωσδήποτε δεν μπορεί να στεριώσει την εξουσία του παρά μονάχα πάνω στα ερείπια των εργατικών οργανώσεων. "Οι εργάτες μπορούν ήρεμοι ν' αφήσουν στους συντάκτες του *Vorwärts* τις έρευνες για τη διαφορά ανάμεσα στο συνταγματικό ή αντισυνταγματικό ανέβασμα του Χίτλερ στην εξουσία"¹⁰. Αν οι πρωτοπόροι εργάτες άκουγαν τον Ταλχάιμερ, ο Χίτλερ θα τους έκοβε στα σίγουρα το λαρύγγι. Αυτό που ενδιαφέρει το σοφό δάσκαλό μας είναι η "ουσία" του φασισμού. Το πώς, όμως, θα πραγματοποιηθεί αυτή η "ουσία", είναι κάτι που αφήνει στους συντάκτες του *Vorwärts* τη φροντίδα να το λύσουν. Αλλά η τρομοκρατική "ουσία" του φασισμού δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί ολοκληρωτικά παρά μονάχα

μετά την άνοδό του στην εξουσία. Γι' αυτό πρέπει κανείς να καταλάβει ο ίδιος τη στρατηγική του εχθρού και να ξέρει να την εξηγήσει στους εργάτες.

Ο Χίτλερ κάνει εξαιρετικές προσπάθειες για να φέρει, φαινομενικά, το κίνημά του μέσα στην κοίτη του Συντάγματος. Μονάχα ένας σχολαστικός που ισχυρίζεται πως είναι "υλιστής" μπορεί να πιστέψει πως τέτοιες διαδικασίες αφήνουν ανεπηρέαστη την πολιτική συνειδηση των μαζών. Η συνταγματικότητα του Χίτλερ δεν χρησιμεύει μονάχα για ν' αφήσει μια πόρτα ανοιχτή για συμμαχία με το κέντρο, αλλά ακόμα και για να ξεγελάσει τη Σοσιαλδημοκρατία ή, καλύτερα, για να διευκολύνει τους σοσιαλδημοκράτες ηγέτες να προδώσουν τις μάζες. Αν ο Χίτλερ ορκίζεται πως θα φτάσει στην εξουσία μονάχα από το συνταγματικό δρόμο, σημαίνει πως ο κίνδυνος του φασισμού δεν είναι σήμερα τόσο μεγάλος. Οπωσδήποτε, θα' χει κανείς ακόμα τον καιρό να ελέγξει πολλές φορές το συσχετισμό των δυνάμεων σε κάθε λογής εκλογές. Κάτω από το κάλυμμα της συνταγματικής προοπτικής που αποκοιμίζει τους αντιπάλους, ο Χίτλερ θέλει να διατηρήσει τη δυνατότητα να χτυπήσει την κατάλληλη στιγμή. Αυτή η στρατιωτική πανουργία, όσο κι αν είναι απλή, κλείνει ωστόσο μέσα της μια πελώρια δύναμη, γιατί δεν στηρίζεται μονάχα στην ψυχολογία των ενδιάμεσων κομμάτων που θα ήθελαν να λύσουν το ζήτημα ειρηνικά και νόμιμα, αλλά, κι αυτό είναι πολύ πιο επικίνδυνο, στην ευπιστία των λαικών μαζών.

Πρέπει ακόμα να προστεθεί πως ο ελιγμός του Χίτλερ είναι δίκος: εξαπατά όχι μονάχα τους αντιπάλους, αλλά επίσης και τους οπαδούς. Στο μεταξύ, σε κάθε αγώνα, και μάλιστα στον επιθετικό αγώνα, χρειάζεται μαχητικό πνεύμα. Και δεν μπορεί να το διατηρήσει κανείς αυτό το μαχητικό πνεύμα παρά μονάχα αν διαπαιδαγωγήσει το στρατό του με την αντίληψη ότι η ανοιχτή μάχη είναι αναπόφευκτη. Η αντίληψη αυτή μας κάνει, επίσης, να υποθέσουμε ότι ο Χίτλερ, για να μην αποθαρρύνει κι αυτός τις γραμμές του, δεν θα μπορέσει να μακρύνει για πολύ καιρό το γλυκό του ρομάντσο με το Σύνταγμα της Βαϊμάρης. Θα τραβήξει έγκαιρα το μαχαίρι κάτω απ' το πουκάμισό του.

Δεν φτάνει να καταλαβαίνει κανείς μονάχα την "ουσία" του φασισμού. Πρέπει να ξέρει να τον εκτιμά σωστά σαν ζωντανό πολιτικό φαινόμενο, σαν συνειδητό και πανούργο αντίπαλο. Ο δάσκαλός μας είναι υπερβολικά "κοινωνιολόγος" για να είναι επαναστάτης. Στην πραγματικότητα, είναι καθαρό ότι οι βαθιές μελέτες του Ταλχάιμερ χρησιμοποιούνται κι αυτές σαν θετικά στοιχεία στους λογαριασμούς του Χίτλερ, γιατί το να βάζεις στο ίδιο τσουβάλι την καλλιέργεια συνταγματικών αυταπατών από το *Vorwärts* και την κα-

ταγγελία της στρατιωτικής πανουργίας του εχθρού που στηρίζεται σ' αυτές τις αυταπάτες, είναι προσφορά υπηρεσίας στον εχθρό.

Μια οργάνωση μπορεί να είναι σημαντική είτε για τις μάζες που αγκαλιάζει, είτε για το περιεχόμενο των ιδεών που είναι ικανή να προσφέρει στο εργατικό κίνημα. Από τους Μπραντλεριανούς λείπουν και τα δυο. Ωστόσο, με τι μεγαλοπρεπή περιφρόνηση μιλάνε ο Μπράντλερ κι ο Ταλχάιμερ για τον κεντριστικό βάλτο του SAP! Στην πραγματικότητα, αν συγκρίνει κανείς αυτές τις δυο οργανώσεις - το SAP και την Αντιπολίτευση του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος (ΚΡΟ)- όλα τα πλεονεκτήματα είναι με το μέρος του πρώτου. Το SAP δεν είναι ένας τέλμα, αλλά ένα ζωντανό ρεύμα. Η κατεύθυνσή του είναι από τα δεξιά προς τ' αριστερά, προς την κατεύθυνση του κομμουνισμού. Το ρεύμα δεν είναι ξεκαθαρισμένο, περιέχει πολλά κατακάθια και λάσπη, αλλά δεν είναι βάλτος. Η ονομασία του βάλτου ανταποκρίνεται πολύ περισσότερο στην οργάνωση των Μπράντλερ και Ταλχάιμερ που χαρακτηρίζεται από μια πλήρη ιδεολογική στασιμότητα.

Στο εσωτερικό της ομάδας της ΚΡΟ υπάρχει από καιρό μια αντιπολίτευση, δυσारेστημένη κυρίως από το γεγονός ότι οι ηγέτες προσπαθούσαν να προσαρμόσουν την πολιτική τους περισσότερο στις διαθέσεις του επιτελείου της Μόσχας παρά στις αντικειμενικές συνθήκες.

Οτι η αντιπολίτευση των Βάλχερ - Φρέλιχ και άλλων ανέχθηκε τόσα χρόνια την πολιτική των Μπράντλερ - Ταλχάιμερ που, κυρίως απέναντι στην ΕΣΣΔ, είχε όχι μονάχα λαθεμένο χαρακτήρα, αλλά συνειδητά υποκριτικό και πολιτικά ανέντιμο, είναι κάτι που κανένας βέβαια δεν το καταχωρεί στο ενεργητικό της ομάδας που αποσπάστηκε. Αλλά το γεγονός είναι πως η ομάδα Βάλχερ - Φρέλιχ αναγνώρισε στο τέλος πως είναι τελείως άχρηστη μια οργάνωση που οι ηγέτες της προσανατολίζονται κατά το κέφι των ανωτέρων. Η μειοψηφία φρονεί πως είναι αναγκαίο να έχει μια ανεξάρτητη και ενεργητική πολιτική που να μην κατευθύνεται ενάντια στο δύστυχο Ρέμμελε, αλλά ενάντια στην πορεία και το καθεστώς της σταλινικής γραφειοκρατίας στην ΕΣΣΔ και στην Κομιντέρν. Αν ερμηνεύουμε σωστά, βασιζόμενοι σε υλικά που είναι ακόμα ανεπαρκή, τη θέση των Βάλχερ - Φρέλιχ, η θέση αυτή αντιπροσωπεύει, σ' αυτό το ζήτημα ένα βήμα προς τα εμπρός. Αλλά η μειοψηφία, αφού αποσπάστηκε από μια ομάδα ολοφάνερα νεκρή, αντιμετωπίζει τώρα το καθήκον να χαράξει ένα νέο προσανατολισμό, σε εθνικό και προπά-ντων, σε διεθνές επίπεδο.

Απ' ότι μπορώ να κρίνω, η μειοψηφία που αποσπάστηκε, βλέπει σαν βασικό της καθήκον, μέσα στην πιο κοντινή περίοδο, την προσέγγιση με την αρι-

στερή πτέρυγα του SAP και αφού κερδίσει το νέο κόμμα στον κομμουνισμό, να σπάσει έπειτα με τη βοήθειά του το γραφειοκρατικό συντηρητισμό του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος.

Είναι αδύνατο ν' αποφανθούμε πάνω σ' αυτό το σχέδιο με τη γενική και αόριστη αυτή μορφή, γιατί παραμένουν σκοτεινές οι βασικές αρχές στις οποίες στηρίζεται η ίδια η μειοψηφία και οι μέθοδοι που σκέπτεται να εφαρμόσει στην πάλη γι' αυτές τις αρχές. Χρειάζεται μια πλατφόρμα. Δεν εννοούμε ένα ντοκουμέντο που ν' αναπαράγει τις κοινοτοπίες της Κομμουνιστικής κατήχησης, αλλά καθαρές και συγκεκριμένες απαντήσεις στα προβλήματα της πάλης για την προλεταριακή επανάσταση, στα προβλήματα που έχουν σπαράξει τις γραμμές του Κομμουνισμού κατά τα τελευταία εννιά χρόνια και τα οποία διατηρούν ακόμα και τώρα όλη τη φλέγουσα σημασία τους. Χωρίς αυτό θα καταλήξουν να διαλυθούν μέσα στο SAP και θα καθυστερήσουν την εξέλιξη του προς τον κομμουνισμό αντί να την επιταχύνουν.

Η Αριστερή Αντιπολίτευση θα παρακολουθήσει προσεχτικά και χωρίς καμιά προκατάληψη την εξέλιξη της μειοψηφίας. Περισσότερο από μια φορά στην ιστορία, η διάσπαση από μια μη βιώσιμη οργάνωση έδωσε ώθηση στην προοδευτική εξέλιξη της βιώσιμης μερίδας της. Θα είμαστε πολύ ευτυχείς αν επιβεβαιωνόταν αυτός ο κανόνας κι αυτή τη φορά πάνω στην τύχη της μειοψηφίας. Αλλά μονάχα το μέλλον θ' απαντήσει.

13. Η στρατηγική των απεργιών

Στο συνδικαλιστικό επίπεδο, η κομμουνιστική ηγεσία έχει πελαγώσει εντελώς το κόμμα. Το γενικό ρεύμα της "τρίτης περιόδου" προσανατολιζόταν στα παράλληλα ξεχωριστά συνδικάτα. Υποτίθεται ότι το μαζικό κίνημα θα υπερφαλάγγιζε τις παλιές συνδικαλιστικές οργανώσεις και ότι οι οργανώσεις της RGO (Επαναστατική Συνδικαλιστική Αντιπολίτευση) θα γίνονταν οι επιτροπές πρωτοβουλίας στην οικονομική πάλη. Για να πραγματοποιηθεί αυτό το σχέδιο, έλειπε μονάχα μια μικρή λεπτομέρεια: το μαζικό κίνημα. Ο Λοζόφσκι λοιπόν αποφάσισε το εξής: αφού στις ανοιξιάτικες πλημμύρες το νερό παρασέρνει τα φράγματα με την ορμή του, αν βγάλουμε τα φράγματα τότε ίσως να εμφανιστούν ανοιξιάτικες πλημμύρες.

Τα ρεφορμιστικά συνδικάτα όμως έδειξαν αντοχή. Το Κομμουνιστικό Κόμμα απομονώθηκε στα εργοστάσια. Αρχισε τότε να επιφέρει τμηματικές διορθώσεις στη συνδικαλιστική πολιτική. Το Κομμουνιστικό Κόμμα αρνείται να καλέσει τους ανοργάνωτους εργάτες να μπουνε στα ρεφορμιστικά συνδικάτα. Αλλά τάσσεται επίσης ενάντια στην εγκατάλειψη των συνδικάτων. Ε-

νώ δημιουργεί παράλληλες ξεχωριστές οργανώσεις, ξαναζωντανεύει το σύνθημα της πάλης για την αύξηση της επιρροής στο εσωτερικό των ρεφορμιστικών συνδικάτων. Όλη αυτή η τεχνική αντιπροσωπεύει στο σύνολό της ένα ιδεώδες αυτοσαμποτάρισμα.

Η *Rote Fahne* παραπονείται ότι πολλοί κομμουνιστές θεωρούν πως δεν έχει νόημα η συμμετοχή στα ρεφορμιστικά συνδικάτα. "Τι ωφελεί να ξαναζωντανέψουμε αυτό το παλιό μαγαζί;", λένε. Πραγματικά σε τι ωφελεί; Αν αγωνιζόμαστε σοβαρά για τον έλεγχο των παλιών συνδικάτων, πρέπει να καλέσουμε τους ανοργάνωτους να μπουν σ' αυτά: είναι φανερό ακριβώς πως αυτά τα καινούργια στρώματα μπορούν ν' αποτελέσουν ένα στήριγμα της αριστερής πτέρυγας. Τότε, όμως, δεν πρέπει να δημιουργούμε παράλληλα συνδικάτα, να δημιουργούμε δηλαδή ανταγωνιστικούς φορείς για την οργάνωση των εργατών.

Η από τα πάνω πολιτική στο εσωτερικό των ρεφορμιστικών συνδικάτων, ταιριάζει με την σύγχυση που βασιλεύει στα άλλα ζητήματα. Στις 28 του Γενάρη, η *Rote Fahne* έκανε επιπλήξεις στους κομμουνιστές μέλη του συνδικάτου των μεταλλεργατών του Ντύσελντορφ γιατί ρίξαν το σύνθημα "αμειλικτη πάλη ενάντια στη συμμετοχή των συνδικαλιστικών ηγετών" στην υποστήριξη που δόθηκε στην κυβέρνηση Μπρύνινγκ. Τέτοιες "οπορτουνιστικές" διεκδικήσεις είναι απαράδεκτες γιατί προϋποθέτουν (!) ότι οι ρεφορμιστές είναι ικανοί να σταματήσουν να υποστηρίζουν τον Μπρύνινγκ και τους έκτακτους νόμους του. Αυτό μοιάζει πραγματικά μ' ένα άσχημο καλαμπούρι. Η *Rote Fahne* θεωρεί ότι αρκεί να βρίζουμε τους ηγέτες, αλλά ότι είναι απαράδεκτο να τους υποβάλουμε στην πολιτική δοκιμασία των μαζών.

Κι όμως, ακριβώς μέσα στα ρεφορμιστικά συνδικάτα ανοίγεται τώρα ένα πεδίο ιδιαίτερα ευνοϊκό για δράση. Ενώ το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα έχει ακόμα τη δυνατότητα να εξαπατά τους εργάτες με τη μικροπολιτική, για τα συνδικάτα το αδιέξοδο του καπιταλισμού είναι σήμερα σαν ένας τοίχος φυλακής. Οι 200-300 χιλιάδες εργάτες που είναι σήμερα οργανωμένοι στα ανεξάρτητα συνδικάτα της RGO, μπορούν να γίνουν ανεκτίμητη μαγιά μέσα στους κόλπους των ρεφορμιστικών οργανώσεων.

Στα τέλη του Γενάρη συνήλθε στο Βερολίνο η κομμουνιστική συνδιάσκεψη των εργοστασιακών επιτροπών όλης της χώρας. Η *Rote Fahne* κάνει τον απολογισμό: "Οι εργοστασιακές επιτροπές σφυρηλατούν το κόκκινο προλεταριακό μέτωπο". Αλλά μάταια θ' αναζητούσαμε πληροφορίες για τη σύνθεση της Συνδιάσκεψης, για τον αριθμό των επιχειρήσεων και των εργατών που αντιπροσωπεύτηκαν. Αντίθετα με το Μπολσεβικισμό που σημείωνε λε-

πτομερειακά και ανοιχτά όλες τις αλλαγές στο συσχετισμό των δυνάμεων μέσα στους κόλπους της εργατικής τάξης, οι σταλινικοί της Γερμανίας ακολουθώντας τους σταλινικούς της Ρωσίας, παίζουν το κρυφτούλι. Δεν θέλουν να ομολογήσουν ότι οι κομμουνιστικές εργοστασιακές επιτροπές αποτελούν λιγότερο από το 4% απέναντι στο 84% των σοσιαλδημοκρατικών εργοστασιακών επιτροπών! Σ' αυτή την αναλογία μεταφράζεται ο ισολογισμός της πολιτικής της "τρίτης περιόδου". Αλλά μήπως θα πάνε τα πράγματα μπροστά έστω κι ένα βήμα, αν βαφτίσουν την απομόνωση των κομμουνιστών στη βιομηχανία "κόκκινο ενιαίο μέτωπο";

Η παρατεταμένη κρίση του καπιταλισμού χαράζει στους κόλπους του προλεταριάτου την πιο οδυνηρή κι επικίνδυνη διαχωριστική γραμμή: τη γραμμή ανάμεσα στους εργαζόμενους και τους άνεργους εργάτες. Το γεγονός ότι οι ρεφορμιστές κυριαρχούν μέσα στα βιομηχανικά κέντρα και οι κομμουνιστές ανάμεσα στους ανέργους παραλύει και τα δυο τμήματα του προλεταριάτου. Οι απασχολούμενοι εργάτες μπορούν να αντέξουν περισσότερο καιρό, ενώ οι άνεργοι είναι πιο ανυπόμονοι. Σήμερα η ανυπομονησία τους έχει επαναστατικό χαρακτήρα. Αλλά αν το Κομμουνιστικό Κόμμα αποτύχει να βρει μορφές και συνθήματα πάλης που να μπορέσουν να συνενώσουν τους εργαζόμενους εργάτες με τους ανέργους και ν' ανοίξουν την προοπτική μιας επαναστατικής διεξόδου, η ανυπομονησία των ανέργων θα στραφεί αναπόφευκτα εναντίον του Κομμουνιστικού Κόμματος.

Στα 1917, παρά την ορθή πολιτική του μπολσεβίκικου κόμματος και τη γοργή ανάπτυξη της επανάστασης, τα λιγότερο ευνοημένα και τα πιο ανυπόμονα στρώματα του προλεταριάτου, ακόμα και στην Πετρούπολη, άρχισαν κιόλας το Σεπτέμβρη - Οκτώβρη ν' απομακρύνονται από τους Μπολσεβίκους και να πλησιάζουν τους οπαδούς του "ακομμάτιστου" συνδικαλισμού και τους αναρχικούς. Αν η Επανάσταση του Οκτώβρη δεν είχε ξεσπάσει έγκαιρα, η αποθάρρυνση του προλεταριάτου θα έπαιρνε οξύ χαρακτήρα και θα οδηγούσε στην αποσύνθεση της επανάστασης. Στη Γερμανία δεν χρειάζονται οι αναρχικοί: τη θέση τους παίρνουν οι Εθνικοσοσιαλιστές, που παντρεύουν την αναρχική δημαγωγία με τους συνειδητά αντιδραστικούς δικούς τους στόχους.

Οι εργάτες δεν έχουν μια μόνιμα εξασφαλισμένη ανοσία ενάντια στην επίδραση των φασιστών. Το προλεταριάτο και η μικροαστική τάξη είναι συγκοινωνούντα δοχεία, προπάντων μέσα στις σημερινές συνθήκες που ο εφεδρικός στρατός των εργατών δεν μπορεί παρά να παράγει μικρέμπορους, πλανόδιους μικροπωλητές κλπ και η μικροαστική τάξη προλετάρει και λού-

μπεν-προλετάριους.

Οι υπάλληλοι, το τεχνικό και διοικητικό προσωπικό, μερικά στρώματα δημοσίων υπαλλήλων αποτελούσαν στο παρελθόν ένα απ' τα σημαντικότερα στηρίγματα της Σοσιαλδημοκρατίας. Σήμερα, αυτά τα στρώματα πέρασαν ή περνάνε στους Εθνικοσοσιαλιστές. Μπορούν να παρασύρουν πίσω τους, αν αυτό δεν άρχισε να γίνεται κιόλας, το στρώμα της εργατικής αριστοκρατίας. Από αυτή τη κατεύθυνση, ο Εθνικοσοσιαλισμός εισβάλλει στο προλεταριάτο από τα πάνω.

Πολύ πιο επικίνδυνη, ωστόσο, είναι η πιθανή εισβολή του από τα κάτω, μέσα από τους ανέργους. Καμιά τάξη δεν μπορεί να ζήσει για πολύ καιρό χωρίς προοπτικές και χωρίς ελπίδες. Οι άνεργοι δεν είναι μια τάξη, αλλά ήδη αποτελούν ένα κοινωνικό στρώμα πολύ συμπαγές και σταθερό που προσπαθεί μάταια να βγει από την ανυπόφορη κατάστασή του. Κατά ένα γενικό τρόπο, είναι αληθινό πως μόνο η προλεταριακή επανάσταση μπορεί να σώσει τη Γερμανία από την αποσύνθεση και την καταστροφή κι αυτό ισχύει πάνω απ' όλα για τα εκατομμύρια των ανέργων.

Παίρνοντας υπόψη την αδυναμία του Κομμουνιστικού Κόμματος μέσα στα εργοστάσια και τα συνδικάτα, η αριθμητική αύξησή του δεν σημαίνει τίποτα. Σ' ένα έθνος που κατατρώγεται από την κρίση και τις αντιθέσεις, το κόμμα της άκρας αριστεράς μπορεί να βρει δεκάδες χιλιάδες νέους οπαδούς, κυρίως όταν ο μηχανισμός του είναι προσανατολισμένος προς την ατομική στρατολογία μελών με την "άμιλλα". Τα πάντα στηρίζονται στις σχέσεις ανάμεσα στο κόμμα και την τάξη. Ενας μονάχος κομμουνιστής εργαζόμενος εκλεγμένος στην εργοστασιακή επιτροπή ή τη διοίκηση ενός συνδικάτου έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία από χίλια καινούργια μέλη, στρατολογημένα από δω κι από κει, που μπαίνουν σήμερα στο κόμμα για να το εγκαταλείψουν αύριο.

Αλλά η ατομική εισροή μελών στο κόμμα, δεν θα κρατήσει απεριόριστα. Αν το Κομμουνιστικό Κόμμα εξακολουθεί να καθυστερεί τον αγώνα ως τη στιγμή που θα έχει εκτοπίσει οριστικά τους ρεφορμιστές, θ' αντιληφθεί πως από μια ορισμένη στιγμή η Σοσιαλδημοκρατία θα πάψει να χάνει την επιρροή της σε όφελος των κομμουνιστών κι ότι οι φασίστες θ' αρχίσουν να εξαχρειώνουν τους ανέργους που είναι η κύρια βάση του Κομμουνιστικού Κόμματος. Δεν περνάει ποτέ ατιμώρητο για ένα κόμμα το γεγονός ότι δεν χρησιμοποιήσει τις δυνάμεις του για να προωθήσει τα καθήκοντα που απορρέουν απ' όλη την κατάσταση.

Για ν' ανοίξει το δρόμο για τη μαζική πάλη, το Κομμουνιστικό Κόμμα προ-

σπαθεί να υποκινήσει απομονωμένες απεργίες. Οι επιτυχίες σ' αυτό τον τομέα δεν είναι μεγάλες. Όπως πάντα οι σταλινικοί κάνουν αυτοκριτική: "δεν ξέρουμε ακόμα πώς να οργανώσουμε...", "δεν ξέρουμε ακόμα πώς να προσελκύσουμε...", "δεν ξέρουμε ακόμα πώς να εμπνεύσουμε...". Κι όταν λένε "εμείς", αυτό σημαίνει πάντα "εσείς". Ανασταίνουν την περίφημη θεωρία των ημερών του Μάρτη του 1921: "να ηλεκτρίσουν" το προλεταριάτο με επιθετικές πράξεις της μειοψηφίας. Αλλά οι εργάτες δεν έχουν ανάγκη να "ηλεκτρισθούν". Θέλουν να τους δοθεί μια καθαρή προοπτική και μια βοήθεια για να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για ένα μαζικό κίνημα.

Στη στρατηγική του για τις απεργίες, το Κομμουνιστικό Κόμμα υποτίθεται ότι έχει σαν αφετηρία αποσπασματικά κείμενα του Λένιν, ερμηνευμένα από τον Μανουίλακν ή τον Λοζόφσκν. Πραγματικά, υπήρξε καιρός που οι Μενσεβίκοι πάλεψαν εναντίον της "απεργιακής υστερίας", ενώ αντίθετα, οι Μπολσεβίκοι έμπαιναν επικεφαλής κάθε καινούργιας απεργίας, τραβώντας ολοένα και πιο μεγάλες μάζες στο κίνημα. Αυτό ανταποκρινόταν στην περίοδο της αφύπνισης νέων ταξικών στρωμάτων. Τέτοια υπήρξε η τακτική των Μπολσεβίκων στα 1905, στην απεργιακή άνοδο των προπολεμικών ετών και κατά τους πρώτους μήνες της επανάστασης του Φλεβάρη.

Αλλά στην περίοδο πριν από τον Οκτώβρη, αρχίζοντας από τις μέρες του Ιούλη του 1917, η τακτική των Μπολσεβίκων είχε διαφορετικό χαρακτήρα: δεν εξωθούσαν πια σε απεργίες, τις φρενάριζαν, γιατί κάθε μεγάλη απεργία είχε την τάση να μετατραπεί στην αποφασιστική σύγκρουση, ενώ οι πολιτικές προϋποθέσεις δεν είχαν ακόμα ωριμάσει.

Ωστόσο οι Μπολσεβίκοι εξακολουθούσαν, ακόμα κι εκείνους τους μήνες, να μπαίνουν επικεφαλής σε όλες τις απεργίες που ξεσπούσαν, παρά τις προειδοποιήσεις τους, κυρίως στους καθυστερημένους κλάδους της βιομηχανίας (υφαντουργεία, βυρσοδεψεία κλπ).

Αν μέσα σε ορισμένες συνθήκες, οι Μπολσεβίκοι κατευθύνανε τολμηρά τις απεργίες προς το συμφέρον της επανάστασης, μέσα σε άλλες συνθήκες συγκρατούσαν τους εργάτες να μην κατέβουν σε απεργία, για τα ίδια τα συμφέροντα της επανάστασης. Σ' αυτό το πεδίο, όπως και σ' όλα τ' άλλα, δεν υπάρχει συνταγή ετοιμασμένη από τα πριν. Η απεργιακή τακτική των Μπολσεβίκων αποτελούσε πάντοτε, σε κάθε δοσμένη περίοδο, μέρος της γενικής τακτικής και οι προχωρημένοι εργάτες έβλεπαν καθαρά το δεσμό που ένωνε το μέρος με το σύνολο.

Πού βρίσκονται τα πράγματα σήμερα στη Γερμανία, από την άποψη αυτή; Οι εργαζόμενοι εργάτες δεν αντιστέκονται στην μείωση των μισθών γιατί

φοβούνται τους ανέργους. Δεν υπάρχει τίποτα το περίεργο: με την παρουσία μερικών εκατομμυρίων ανέργων, ο απεργιακός αγώνας, ο οργανωμένος συνδικαλιστικά με τον ίδιο πάντα τρόπο, είναι ολοφάνερα ένας αγώνας απελπισμένος. Είναι διπλά απελπισμένος, με δοσμένο τον ανταγωνισμό ανάμεσα στους εργαζόμενους εργάτες και τους ανέργους. Αυτό δεν αποκλείει τη δυνατότητα μερικών απεργιών, κυρίως στους πιο καθυστερημένους και λιγότερο συγκεντρωμένους κλάδους της βιομηχανίας. Αλλά ακριβώς οι εργάτες των πιο σπουδαιών βιομηχανικών κλάδων είναι εκείνοι που μέσα σε μια τέτοια κατάσταση, έχουν την τάση να θεωρούν σημαντικούς τους ρεφορμιστές ηγέτες. Οι απόπειρες του Κομμουνιστικού Κόμματος να εξαπολύσει τον απεργιακό αγώνα, χωρίς ν' αλλάξει η γενική κατάσταση στους κόλπους του προλεταριάτου, οδηγούν απλώς σε αποσπασματικό ανταρτοπόλεμο που ακόμα και σε περίπτωση επιτυχίας, παραμένει χωρίς συνέχεια.

Σύμφωνα με τις εκθέσεις των κομμουνιστών εργατών (αρκεί να διαβάσει κανείς την εφημερίδα *Rote Aufban*) ακούγεται συχνά στα εργοστάσια ότι οι μερικές απεργίες δεν έχουν κανένα νόημα, ότι μόνο η γενική απεργία θα μπορούσε να βγάλει τους εργάτες από την αθλιότητά τους. "Η γενική απεργία" σημαίνει εδώ έναν αγώνα με προοπτική. Οι εργάτες ενθουσιάζονται ολοένα λιγότερο με τις απομονωμένες απεργίες, γιατί έρχονται αντιμέτωποι άμεσα με την κρατική εξουσία: το μονοπωλιακό κεφάλαιο μιλάει στους εργάτες με τη γλώσσα των εκτάκτων διαταγμάτων του Μπρύνινγκ*.

Στην αυγή του εργατικού κινήματος, οι αγκιτάτορες για να τραβήξουν τους εργάτες στην απεργία, αποφεύγανε συχνά ν' αναπτύξουν τις επαναστατικές και σοσιαλιστικές προοπτικές για να μην απωθήσουν τους εργάτες. Σήμερα η κατάσταση έχει διαμετρικά αντίθετο χαρακτήρα. Τα ηγετικά στρώματα των γερμανών εργατών θ' αποφασίσουν να κατέβουν στον αμυντικό οι-

* Μερικοί υπεραριστεροί (π.χ. η ιταλική ομάδα των Μπορντιγιστών) νομίζουν πως το ενιαίο μέτωπο είναι αποδεκτό μονάχα στην οικονομική πάλη. Η απόπειρα να διαχωριστεί η οικονομική πάλη από την πολιτική πάλη είναι στην εποχή μας, λιγότερο πραγματοποιήσιμη παρά ποτέ. Το παράδειγμα της Γερμανίας όπου οι συλλογικές συμβάσεις καταργήθηκαν και τα μεροκάματα μεώθηκαν με κυβερνητικά διατάγματα θα έπρεπε να κάνει ακόμα και τα μικρά παιδιά να καταλάβουν αυτή την αλήθεια.

Ας υπενθυμίσουμε, παρεκβατικά, ότι στο σημερινό τους στάδιο οι σταλινικοί αναβιώνουν μερικές παλιές έμμενες ιδέες του Μπορντιγισμού. Δεν είναι παράξενο ότι η ομάδα του "Προμετέο", που τίποτα δεν έχει διδαχθεί και δεν έχει κάνει ούτε ένα βήμα μπροστά, βρίσκεται σήμερα, στην περίοδο του υπεραριστερού ζιγκ-ζαγκ της Κομμουνιστικής Διεθνούς, πολύ πιο κοντά στους σταλινικούς παρά σε μας.

κονομικό αγώνα μονάχα στην περίπτωση που θα δούν καθαρά τις γενικές προοπτικές των μελλοντικών αγώνων. Αυτές τις προοπτικές, δεν τις βρίσκουν στην Κομμουνιστική ηγεσία.

Σχετικά με την τακτική των Ημερών του Μάρτη του 1921 στη Γερμανία (να "ηλεκτρίσουν" τη μειοψηφία του προλεταριάτου αντί να κατακτήσουν την πλειοψηφία του), ο συγγραφέας αυτών των γραμμών έλεγε στο 3ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς:

Όταν η συντριπτική πλειοψηφία της εργατικής τάξης δεν δίνει σημασία στο κίνημα, δεν το συμπαθεί ή αμφιβάλλει για την επιτυχία του και όταν ταυτόχρονα η μειοψηφία ρίχνεται μπροστά και προσπαθεί με μηχανιστικές μεθόδους να οδηγήσει τους εργάτες στην απεργία -τότε η αυυπόμονη αυτή μειοψηφία, προσωποποιημένη στο Κόμμα, μπορεί να σκοντάψει στην εργατική τάξη και να σπάσει το κεφάλι της!

Πρέπει λοιπόν ν' απαρνηθούμε τους απεργιακούς αγώνες; Όχι, δεν πρέπει να τους απαρνηθούμε, αλλά πρέπει να δημιουργήσουμε τις απαραίτητες πολιτικές και οργανωτικές προϋποθέσεις γι' αυτούς τους αγώνες. Μια από τις προϋποθέσεις αυτές είναι η αποκατάσταση της ενότητας των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Η συνδικαλιστική γραφειοκρατία, είναι αυτονόητο, δεν τη θέλει αυτή την ενότητα. Με τη διάσπαση, ως τώρα, εξασφάλιζε, όσο μπορούσε καλύτερα τη θέση της. Αλλά η άμεση απειλή του φασισμού αλλάζει την κατάσταση μέσα στα συνδικάτα σε βάρος της γραφειοκρατίας. Η διάθεση για ενότητα αυξάνει. Κι αν η κλίκα του Λάιπαρτ δοκιμάσει, μέσα στις σημερινές συνθήκες, ν' αρνηθεί την αποκατάσταση της ενότητας, αυτό θα διπλάσιάζει ή θα τριπλασιάζει με μιας την επιρροή των κομμουνιστών μέσα στα συνδικάτα. Αν η ενότητα πραγματοποιηθεί, τόσο το καλύτερο: μπροστά στους κομμουνιστές θ' ανοιχτεί ένα ευρύ πεδίο για δράση. Δεν χρειάζονται ημίμετρα, αλλά μια τολμηρή στροφή!

Χωρίς μια πλατειά καμπάνια ενάντια στην ακρίβεια της ζωής, για τη μείωση της εργασίμης βδομάδας, ενάντια στις μειώσεις των μεροκάματων, χωρίς να τραβήξουμε σ' αυτό τον αγώνα τους ανέργους να παλέψουν χέρι με χέρι με τους εργαζόμενους, χωρίς μια πετυχημένη εφαρμογή της πολιτικής του ενιαίου μετώπου, οι αυτοσχέδιες μικροαπεργίες δεν θα κάνουν το κίνημα να ξεχυθεί στο μεγάλο δρόμο.

Οι αριστεροί Σοσιαλδημοκράτες μιλούν για την ανάγκη, "στην περίπτωση που οι φασίστες θ' ανέβαιναν στην εξουσία", να προσφύγουν σε γενική απεργία. Ο ίδιος ο Λάιπαρτ, χωρίς αμφιβολία, μπορεί να κάνει επιδείξεις, με

τέτοιες απειλές, μέσα απ' το γραφείο του. Πάνω σ' αυτό το θέμα, η *Rote Fahne* μιλάει για Λουξεμπουργκισμό. Αυτό είναι συκοφαντία για τη μεγάλη επαναστάτρια. Αν η Ρόζα Λουξεμπουργκ υπερεκτίμησε πραγματικά αυτή την ίδια τη σημασία της γενικής απεργίας για το ζήτημα της εξουσίας, ωστόσο καταλάβαινε πολύ καλά πως δεν μπορούμε να κηρύξουμε αυθαίρετα τη γενική απεργία η οποία πρέπει να προετοιμαστεί απ' όλη την προηγούμενη πορεία του εργατικού κινήματος, από την πολιτική του κόμματος και των συνδικάτων. Αλλά στο στόμα των αριστερών Σοσιαλδημοκρατών η μαζική απεργία χρησιμεύει μάλλον σαν παρηγορητικός μύθος που σκεπάζει τη θλιβερή πραγματικότητα.

Οι γάλλοι Σοσιαλδημοκράτες υπόσχονταν για πολλά χρόνια, ότι θα καταφύγουν στη γενική απεργία σε περίπτωση πολέμου. Το Συνέδριο της Βασιλείας στα 1912 υποσχέθηκε ακόμα ότι θα καταφύγει και στην επαναστατική εξέγερση. Αλλά η απειλή της γενικής απεργίας, καθώς και η απειλή της εξέγερσης, είχαν σ' αυτή την περίπτωση το χαρακτήρα θεατρικών κεραυνών. Δεν πρόκειται εδώ καθόλου για αντιπαράθεση ανάμεσα στην απεργία και την εξέγερση, αλλά για μια αφηρημένη, τυπική, ρητορική στάση απέναντι στην απεργία και απέναντι στην εξέγερση. Ένας ρεφορμιστής οπλισμένος με την αφηρημένη έννοια της επανάστασης -τέτοιος υπήρξε γενικά ο τύπος του προπολεμικού σοσιαλδημοκράτη αλά Μπέμπελ. Ο μεταπολεμικός ρεφορμιστής, που ανεμίζει την απειλή της γενικής απεργίας, δεν είναι παρά μια ζωντανή καρικατούρα.

Η Κομμουνιστική ηγεσία αντιμετωπίζει τη γενική απεργία -αυτονόητο- με πολύ μεγαλύτερη εντιμότητα. Αλλά της λείπει η διαύγεια πάνω σ' αυτό το ζήτημα. Και η διαύγεια είναι αναγκαία. Η γενική απεργία είναι ένα μέσο πάλης πολύ σημαντικό, αλλά δεν είναι ένα μέσο που ισχύει γενικά. Υπάρχουν περιπτώσεις που η γενική απεργία μπορεί να εξασθενήσει τους εργάτες περισσότερο από ότι θα αδυνατίσει τον άμεσο αντίπαλό τους. Η γενική απεργία πρέπει να είναι ένα σημαντικό στοιχείο του στρατηγικού υπολογισμού και όχι μια πανάκεια που μέσα της πνίγεται κάθε στρατηγική.

Γενικά, η γενική απεργία είναι ένα όργανο πάλης του αδύνατου ενάντια στον πιο δυνατό ή, για να το προσδιορίσουμε καλύτερα, εκείνου που στην αρχή του αγώνα νομίζει πως είναι πιο αδύνατος ενάντια σ' εκείνον που νομίζει πιο δυνατό: αν δεν μπορώ να χρησιμοποιήσω μονάχος μου ένα σημαντικό όπλο, θα προσπαθήσω να εμποδίσω τον αντίπαλό μου να το χρησιμοποιήσει. Αν δεν μπορώ να ρίξω με το κανόνι, θα του βγάλω τουλάχιστον τον επικρουστήρα. Τέτοια είναι η "ιδέα" της γενικής απεργίας.

Η γενική απεργία υπήρξε πάντα ένα μέσο πάλης ενάντια στην εδραιωμένη κρατική εξουσία, που διαθέτει σιδηρόδρομους, τηλεγράφο, αστυνομικές και στρατιωτικές δυνάμεις κτλ. Παραλύοντας τον κρατικό μηχανισμό, η γενική απεργία "φοβίζει" τις αρχές ή καλύτερα δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την επαναστατική λύση του προβλήματος της εξουσίας.

Η γενική απεργία αποδειχνεται ένα μέσο πάλης ιδιαίτερα αποτελεσματικό εκεί όπου οι εργαζόμενες μάζες κινούνται ενωμένες με επαναστατική ορμή, αλλά δεν έχουν οργανώσεις κι επιτελείο μάχης και δεν μπορούν ούτε να εκτιμήσουν από τα πριν το συσχετισμό των δυνάμεων ούτε να επεξεργαστούν ένα σχέδιο δράσης. Ετσι, μπορούμε να φανταστούμε ότι η αντιφασιστική επανάσταση στην Ιταλία, αρχίζοντας από διάφορες μεμονωμένες συγκρούσεις, θα περάσει αναπόφευκτα από το στάδιο της γενικής απεργίας. Απ' αυτό το δρόμο το διασκορπισμένο προλεταριάτο της σημερινής Ιταλίας θα νιώσει τον εαυτό του ενωμένο και πάλι σαν τάξη και θ' αποκρούσει τη δύναμη αντίστασης του εχθρού τον οποίο πρέπει ν' ανατρέψει.

Αγώνας ενάντια στο φασισμό στη Γερμανία με τη γενική απεργία θα μπορούσε να υπάρξει μονάχα στην περίπτωση που ο φασισμός θα είχε φτάσει ήδη στην εξουσία και θα είχε σταθερά στα χέρια του τον κρατικό μηχανισμό. Αλλά αν πρόκειται για την προσπάθεια να εμποδιστεί ο φασισμός να καταλάβει την εξουσία, το σύνθημα της γενικής απεργίας σημαίνει χαμένο χρόνο.

Όταν ο Κορνίλοφ βάδιζε ενάντια στην Πετρούπολη, ούτε οι Μπολσεβίκοι, ούτε τα σοβιέτ στο σύνολό τους σκέφτηκαν να κηρύξουν τη γενική απεργία. Οι σιδηροδρομικοί εργάτες και υπάλληλοι έδωσαν μάχες για να μεταφέρουν τα επαναστατικά στρατεύματα και να μπλοκάρουν τα στρατεύματα του Κορνίλοφ. Τα εργοστάσια σταμάτησαν μονάχα στο μέτρο που οι εργάτες έπρεπε να φύγουν για το μέτωπο. Οι βιομηχανίες που ανεφοδιαζαν το επαναστατικό μέτωπο δούλευσαν με διπλασιασμένη ενέργεια.

Τον καιρό της Οκτωβριανής εξέγερσης δεν υπήρξε επίσης ζήτημα γενικής απεργίας. Τα εργοστάσια και τα συντάγματα στη μεγάλη τους πλειοψηφία είχαν μπει, από την παραμονή κιόλας της εξέγερσης, κάτω από τη μπολσεβίκικη ηγεσία του Σοβιέτ. Να καλέσεις τα εργοστάσια σε απεργία κάτω από αυτές τις συνθήκες, θα σήμαινε ν' αδυνατίσεις τον εαυτό σου και όχι τον αντίπαλο. Στους σιδηρόδρομους οι εργάτες προσπάθησαν να βοηθήσουν την εξέγερση. Οι υπάλληλοι, κάτω από το κάλυμμα της ουδετερότητας, βοηθούσαν την αντεπανάσταση. Η γενική απεργία των σιδηροδρόμων δεν θα είχε νόημα: το ζήτημα κρίθηκε με την υπερίσχυση των εργατών πάνω στους υπαλλήλους.

Αν στη Γερμανία ο αγώνας ξεκινήσει από μερικές συγκρούσεις που θ' αρχίσουν από τις φασιστικές προκλήσεις, είναι πολύ αμφίβολο αν το κάλεσμα για γενική απεργία ανταποκρίνεται στην κατάσταση. Η γενική απεργία θα σήμεινε πάνω απ' όλα: ν' αποκόψουμε μια πόλη από μια άλλη, τη μια συνοικία από την άλλη κι ακόμα το ένα εργοστάσιο από το άλλο. Είναι πιο δύσκολο να βρούμε και να συγκεντρώσουμε τους εργάτες που δεν δουλεύουν. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, οι φασίστες που δεν τους λείπουν τα επιτελεία χάρη σε μια συγκεντρωμένη διεύθυνση, μπορεί να βρεθούν σε πλεονεκτική θέση. Είναι αλήθεια πως οι μάζες τους είναι τόσο σκορπισμένες που ακόμα και μέσα σ' αυτές τις συνθήκες η φασιστική απόπειρα μπορεί να τσακιστεί. Αλλά αυτό είναι ένα άλλο ζήτημα.

Το ζήτημα των μέσων της συγκοινωνίας, για παράδειγμα, πρέπει ν' αντιμετωπιστεί όχι από την άποψη του "γοήτρου" της γενικής απεργίας που απαιτεί να απεργήσουν όλοι, αλλά από την άποψη των αναγκών του αγώνα: σε ποιον κι ενάντια σε ποιον θα χρησιμεύσουν τα μέσα συγκοινωνίας στη διάρκεια της σύγκρουσης;

Γι' αυτό πρέπει να προετοιμαστούμε όχι για τη γενική απεργία, αλλά για ν' αποκρούσουμε τους φασίστες. Αυτό σημαίνει: να δημιουργήσουμε παντού βάσεις στήριξης, ομάδες κρούσης, εφεδρείες, τοπικά επιτελεία και καθοδηγητικά κέντρα, καλή σύνδεση ανάμεσά τους, στοιχειώδη σχέδια κινητοποίησης.

Ο, τι κάνουν οι τοπικές οργανώσεις στην επαρχιακή γωνιά του Μπρούχζαλ και του Κλίνγκενταλ, όπου οι Κομμουνιστές με το SAP και τα συνδικάτα, παρά το μπούκοτάζ της ρεφορμιστικής κορυφής, δημιούργησαν μια οργανωση άμυνας είναι παρά τις μέτριες διαστάσεις ένα παράδειγμα για όλη τη χώρα. Ω σεβάσμιοι αρχηγοί, ω σοφοί στρατηγοί, σού ρχεται να τους φωνάξεis; διδαχτείτε από τους εργάτες του Κλίνγκενταλ, μιμηθείτε τους, διευρύνετε το παράδειγμά τους, ξεκαθαρίστε τις μορφές του, πάρτε μαθήματα από τους εργάτες του Μπρούχζαλ και του Κλίνγκενταλ!

Η γερμανική εργατική τάξη διαθέτει ισχυρές πολιτικές, οικονομικές και αθλητικές οργανώσεις. Ακριβώς σ' αυτό βρίσκεται η διαφορά ανάμεσα στο "καθεστώς Μπρύνινγκ" και στο "καθεστώς Χίτλερ". Δεν αποδίδουμε εδώ καμιά αξία στον Μπρύνινγκ: μια αδύναμη γραφειοκρατία δεν αποτελεί αξία. Αλλά πρέπει να βλέπουμε την πραγματικότητα. Το κύριο γεγονός, το βασικό γεγονός, το κεφαλαιώδες γεγονός βρίσκεται στο ότι η γερμανική εργατική τάξη είναι ακόμα οπλισμένη με όλες τις οργανώσεις της. Αν είναι αδύνατη, είναι γιατί η οργανωμένη δύναμή της χρησιμοποιείται άσχημα. Αλλά αρκεί ν'

απλώσουμε σ' όλη τη χώρα την πείρα του Κλίνγκενταλ και η Γερμανία θ' αποκτήσει άλλη όψη.

Ενάντια στους φασίστες η εργατική τάξη, μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, θα μπορέσει να χρησιμοποιήσει μέσα πάλης πολύ πιο αποτελεσματικά από τη γενική απεργία. Αλλά, αν ύστερα από μια συρροή διαφόρων περιστάσεων, αποδειχνόταν πως είναι απαραίτητη η προσφυγή στη γενική απεργία (η ανάγκη για μια τέτοια προσφυγή θα μπορούσε να προκύψει από τις συγκεκριμένες σχέσεις ανάμεσα στους φασίστες και στα κρατικά όργανα), το σύστημα των Επιτροπών Άμυνας πάνω στη βάση του ενιαίου μετώπου, θα μπορούσε να προκαλέσει μια γενική απεργία με μια επιτυχία εξασφαλισμένη από τα πριν.

Ο αγώνας δεν θα σταματούσε σ' αυτό το στάδιο. Τι είναι, στην ουσία της, η οργάνωση άμυνας του Μπρούχζαλ και του Κλίνγκενταλ; Πρέπει να μάθουμε να ξεχωρίζουμε τι είναι μεγάλο μέσα στα μικρά γεγονότα: είναι ένα τοπικό σοβιέτ αντιπροσώπων των εργατών. Δεν λέγεται έτσι και δεν αισθάνεται πως είναι, γιατί πρόκειται για μια μικρή επαρχιακή γωνιά. Κι εδώ επίσης η ποσότητα προσδιορίζει την ποιότητα. Μεταφέρετε αυτή την πείρα στο Βερολίνο και θα έχετε το βερολινέζικο σοβιέτ των αντιπροσώπων των εργατών!

14. Ο εργατικός έλεγχος και η συνεργασία με την ΕΣΣΔ

Όταν μιλάμε για συνθήματα της επαναστατικής περιόδου, δεν πρέπει να βλέπουμε αυτή την τελευταία πολύ στενά. Σοβιέτ, μονάχα σε μια επαναστατική περίοδο μπορούν να δημιουργηθούν. Αλλά πότε αρχίζει μια τέτοια περίοδος; Αυτό δεν μπορούμε να το βρούμε σε κανένα ημερολόγιο. Μπορούμε να το αντιληφθούμε μονάχα μέσα από τη δράση. Τα σοβιέτ πρέπει να δημιουργηθούν τη στιγμή που μπορούν να δημιουργηθούν*.

Το σύνθημα του εργατικού ελέγχου στην παραγωγή σχετίζεται, ειδικά και γενικά, με την ίδια περίοδο της δημιουργίας των σοβιέτ. Αλλά κι αυτό ακόμα δεν πρέπει ν' αντιμετωπιστεί μηχανικά. Ιδιαίτερες συνθήκες μπορούν να οδηγήσουν τις μάζες στον έλεγχο της παραγωγής πολύ πριν να είναι έτοιμες ν' αρχίσουν να ιδρύουν σοβιέτ.

Ο Μπράντλερ και η αριστερή του σκιά -ο Ούρμπανς- έριχναν το σύνθημα

* Ας υπενθυμίσουμε ότι οι σταλινικοί στην Κίνα ήταν αντίθετοι στη δημιουργία σοβιέτ σε περίοδο επαναστατικής ανόδου κι όταν απογάζισαν να οργανώσουν εξέγερση στην Καντώνα, τη στιγμή της νίκης, κάλεσαν τις μάζες να δημιουργήσουν σοβιέτ την ίδια την ημέρα της εξέγερσης!

του ελέγχου στην παραγωγή ανεξάρτητα από την πολιτική κατάσταση. Δεν βγήκε τίποτα απ' αυτό, εκτός από φθορά του ίδιου του συνθήματος. Αλλά θα ήταν λάθος ν' απαρνηθούμε το σύνθημα τώρα, μέσα στις συνθήκες της οξείας πολιτικής κρίσης, μόνο και μόνο επειδή δεν υπάρχει ακόμα επίθεση των μαζών. Για την ίδια την επίθεση χρειάζονται συνθήματα που δείχνουν την προοπτική του κινήματος. Η περίοδος της προπαγάνδας θα προηγηθεί απαραίτητα από τη διεύθυνση του συνθήματος μέσα στις μάζες.

Η καμπάνια υπέρ του εργατικού ελέγχου μπορεί ν' αρχίσει ανάλογα με τις περιστάσεις, όχι από την άποψη της παραγωγής, αλλά από την άποψη της κατανάλωσης. Η μείωση των τιμών των εμπορευμάτων που υποσχέθηκε η κυβέρνηση Μπρύνινγκ ταυτόχρονα με την μείωση των ημερομισθίων, δεν πραγματοποιήθηκε. Αυτό το ζήτημα δεν μπορεί να μην ενδιαφέρει ζωηρά και τα πιο καθυστερημένα στρώματα που σήμερα βρίσκονται ακόμα μακριά από τη σκέψη της κατάληψης της εξουσίας.

Ο εργατικός έλεγχος πάνω στις δαπάνες της παραγωγής και τα εμπορικά κέρδη είναι η μόνη πραγματική μορφή πάλης για την μείωση των τιμών. Μέσα στις συνθήκες της γενικής δυσαρέσκειας, οι εργατικές επιτροπές, με τη συμμετοχή των εργατριών - νοικοκυρών για να ελέγξουν τις αιτίες που ανεβαίνει η μαργαρίνη, μπορούν να γίνουν μια αποτελεσματική αρχή για τον εργατικό έλεγχο πάνω στην παραγωγή. Φυσικά, αυτό δεν είναι παρά ένας από τους δυνατούς δρόμους, κάτι που δίνουμε σαν παράδειγμα. Δεν πρόκειται ακόμα για τη διεύθυνση της παραγωγής: η εργάτρια δεν θα φτάσει εκεί μονομιάς, αυτή η σκέψη είναι ακόμα μακριά απ' αυτήν. Αλλά από τον έλεγχο πάνω στην κατανάλωση, θα της είναι πιο εύκολο να περάσει στον έλεγχο πάνω στην παραγωγή, κι από εκεί στην άμεση διεύθυνση, ανάλογα με τη γενική ανάπτυξη της επανάστασης.

Ο έλεγχος της παραγωγής στη σύγχρονη Γερμανία, μέσα στις συνθήκες της σημερινής κρίσης, δεν σημαίνει μονάχα τον έλεγχο πάνω στις επιχειρήσεις που λειτουργούν, αλλά επίσης και σε εκείνες που μισολειτουργούν ή που έχουν σταματήσει εντελώς. Αυτό προϋποθέτει τη συμμετοχή στον έλεγχο των εργατών που δούλευαν στις επιχειρήσεις αυτές πριν ν' απολυθούν. Η επιδίωξη πρέπει να είναι η ακόλουθη: να μπουν σε κίνηση οι σταματημένες επιχειρήσεις κάτω από τη διεύθυνση των εργοστασιακών επιτροπών και πάνω στη βάση ενός οικονομικού σχεδίου. Αυτό οδηγεί άμεσα στο ζήτημα της κρατικής διαχείρισης της παραγωγής, δηλαδή της απαλλοτρίωσης των καπιταλιστών από μια εργατική κυβέρνηση. Ο εργατικός έλεγχος δεν είναι λοιπόν μια παρατεταμένη κατάσταση, "κανονική", όπως είναι οι συλλογικές συμ-

βάσεις ή οι κοινωνικές ασφαλίσεις. Ο εργατικός έλεγχος είναι ένα μεταβατικό μέτρο μέσα στις συνθήκες ακραίας έντασης της ταξικής πάλης και είναι κατανοητός μονάχα σαν μια γέφυρα προς την επαναστατική κρατικοποίηση της παραγωγής.

Οι Μπραντλεριανοί κατηγορούν την Αριστερή Αντιπολίτευση πως τους έκλεψε το σύνθημα του ελέγχου της παραγωγής, αφού το αντιμετώπισε καροϊδευτικά για αρκετά χρόνια. Αυτή η κατηγορία έρχεται αρκετά απροσδόκητα! Το σύνθημα του ελέγχου στην παραγωγή ρίχτηκε για πρώτη φορά σε πλατειά κλίμακα στα 1917 από το κόμμα των Μπολσεβίκων. Στην Πετρούπολη, η διεύθυνση όλης της καμπάνιας σ' αυτό τον τομέα, όπως και σε όλους τους άλλους, βρισκόταν στα χέρια του σοβιέτ. Παρακολούθησα από κοντά αυτή τη δουλειά, πήρα μέρος σ' αυτή και μπορώ να δηλώσω: δεν είχαμε ανάγκη να προσφύγουμε στην πρωτοβουλία των Μπράντλερ - Ταλχάιμερ ούτε να χρησιμοποιήσουμε τις θεωρητικές τους υποδείξεις. Η κατηγορία για "λογοκλοπή" διατυπώθηκε με κάποια απερισκεψία.

Αλλά το δυστύχημα δεν είναι αυτό. Το δεύτερο μέρος της κατηγορίας είναι πολύ πιο σοβαρό: ως τώρα οι "τροτσκιστές" ήταν αντίθετοι στην καμπάνια για το σύνθημα του ελέγχου της παραγωγής και τώρα είναι υπέρ του συνθήματος. Οι Μπραντλεριανοί βλέπουν εδώ μια ασυνέπειά μας! Στην πραγματικότητα, αποκαλύπτουν απλώς ότι δεν καταλαβαίνουν καθόλου την επαναστατική διαλεκτική που διέπει το σύνθημα του εργατικού ελέγχου που οι Μπραντλεριανοί του δώσανε την περιορισμένη αξία μιας τεχνικής συνταγής για την "κινητοποίηση των μαζών". Καταγγέλουν απλώς τον ίδιο τον εαυτό τους όταν περηφανεύονται ότι εδώ και πολλά χρόνια επαναλαμβάνουν ένα σύνθημα που εφαρμόζεται μονάχα σε μια επαναστατική περίοδο. Ο δρυοκολάπτης, που σ' όλη τη ζωή του χτυπάει με το ράμφος του το φλοιό της βαλανιδιάς, πιστεύει κι αυτός στα σίγουρα, από τα κατάβασθά του, πως ο ξυλοκόπος που έριξε κάτω το δέντρο με τις τσεκουριές του, "έκλεψε" με εγκληματικό τρόπο την μέθοδο απ' τον δρυοκολάπτη.

Ετσι, για μας, το σύνθημα του ελέγχου δένεται με την περίοδο της dualικής εξουσίας στην παραγωγή που ανταποκρίνεται στο πέρασμα από το αστικό στο εργατικό καθεστώς. Οχι, αντιλέγει ο Ταλχάιμερ: η dualική εξουσία θα έπρεπε να σημαίνει "ίσα δικαιώματα με τους εργοδότες"[!] Αλλά οι εργάτες αγωνίζονται για ν' αναλάβουν ολόκληρη τη διεύθυνση στις επιχειρήσεις. Αυτοί, οι Μπραντλεριανοί δεν επιτρέπουν να "ευνουχιστεί" -έτσι ακριβώς το είπανε- το επαναστατικό σύνθημα. Γι' αυτούς "ο έλεγχος της παραγωγής σημαίνει διεύθυνση της παραγωγής από τους εργάτες" (17 του Γενάρη). Αλλά

γιατί τότε να ορίσουμε τη διεύθυνση σαν έλεγχο; Σε όλες τις γλώσσες του κόσμου, ονομάζουν έλεγχο την εργασία της επίβλεψης και της επαλήθευσης από ένα θεσμό, της εργασίας ενός άλλου θεσμού. Ο έλεγχος μπορεί να είναι πολύ δραστικός, κυριαρχικός και συνολικός. Αλλά παραμένει πάντοτε έλεγχος. Η ίδια η ιδέα αυτού του συνθήματος γεννήθηκε από το μεταβατικό καθεστώς μέσα στη βιομηχανία όπου ο καπιταλιστής και οι διευθυντές του δεν μπορούν πια να κάνουν βήμα χωρίς τη συγκατάθεση των εργατών. Αλλά όπου, επίσης, οι εργάτες δεν έχουν ακόμα δημιουργήσει τις πολιτικές προϋποθέσεις για την κρατικοποίηση, δεν έχουν ακόμα κατακτήσει την τεχνική της διεύθυνσης, δεν έχουν δημιουργήσει ακόμα τα αναγκαία όργανα γι' αυτό. Ας μην ξεχνάμε πως δεν πρόκειται μονάχα για τη διεύθυνση των εργοστασίων, αλλά για τη διάθεση της παραγωγής, τον ανεφοδιασμό των εργοστασίων με πρώτες ύλες, οικοδομικά υλικά, πιστώσεις κτλ.

Ο συσχετισμός των δυνάμεων στο εργοστάσιο καθορίζεται από την ισχύ της συνολικής πίεσης που ασκείται από το προλεταριάτο πάνω στην αστική τάξη. Γενικά, ο έλεγχος δεν είναι νοητός χωρίς μια αναμφισβήτητη υπεροχή των πολιτικών δυνάμεων του προλεταριάτου απέναντι στις δυνάμεις του καπιταλισμού. Αλλά είναι λάθος να πιστεύουμε ότι στην επανάσταση, όλα τα ζητήματα λύνονται με τη βία: μπορούμε να καταλάβουμε τα εργοστάσια με τη βοήθεια των Κόκκινων Φρουρών, αλλά για να διευθύνουμε αυτά τα εργοστάσια χρειάζονται κάποιες νέες νομικές και διαχειριστικές προϋποθέσεις. Χρειάζονται επίσης γνώσεις, πείρα και οι κατάλληλες οργανωτικές μορφές. Χρειάζεται κάποια περίοδος μαθητείας. Το προλεταριάτο, αυτή την περίοδο, ενδιαφέρεται να μείνει η διεύθυνση στα χέρια της έμπειρης διαχείρισης, αλλά την υποχρεώνει ν' ανοίξει όλα τα βιβλία και εγκαθιστά μια άγρυπνη επίβλεψη πάνω σε όλες τις σχέσεις της και σε όλη τη δραστηριότητά της.

Ο εργατικός έλεγχος αρχίζει από μια μεμονωμένη επιχείρηση. Όργανο του ελέγχου είναι η εργοστασιακή επιτροπή. Αυτά τα όργανα ελέγχου των εργοστασίων αποκαθιστούν μια επαφή μεταξύ τους, ανάλογα με τους οικονομικούς δεσμούς που υπάρχουν ανάμεσα στις επιχειρήσεις. Σ' αυτό το στάδιο δεν υπάρχει ακόμα γενικό οικονομικό σχέδιο. Η πρακτική του εργατικού ελέγχου προετοιμάζει απλώς τα στοιχεία αυτού του σχεδίου.

Αντίθετα, η εργατική διαχείριση της παραγωγής προωθείται από τα πάνω, ακόμα και στα αρχικά της βήματα και με πολύ πιο καθαρό τρόπο γιατί συνδέεται άμεσα με την κρατική εξουσία και με το γενικό οικονομικό σχέδιο. Δεν είναι πια οι εργοστασιακές επιτροπές αυτές που αναλαμβάνουν το ρόλο του διευθυντικού οργάνου, αλλά τα συγκεντροποιημένα σοβιέτ. Ο ρόλος των

εργοστασιακών επιτροπών εξακολουθεί να είναι σοβαρός, αυτό είναι αυτονόητο. Όμως στον τομέα της διεύθυνσης της παραγωγής δεν είναι πια ρόλος διευθυντικός, αλλά ρόλος βοηθητικός.

Στη Ρωσία, όπου το ανώτερο τεχνικό προσωπικό πίστευε, όπως και η αστική τάξη, ότι οι Μπολσεβίκοι δεν θα άντεχαν περισσότερο από μερικές βδομάδες και γι' αυτό εφάρμοσε όλες τις μορφές του σαμποτάζ και αρνήθηκε οποιαδήποτε συμφωνία, το στάδιο του εργατικού ελέγχου δεν αναπτύχθηκε. Στο μεταξύ, ο εμφύλιος πόλεμος ρήμαξε την οικονομία μεταβάλλοντας τους εργάτες σε στρατιώτες. Γι' αυτό η πείρα της Ρωσίας είναι ελάχιστα διδακτική σχετικά με τον εργατικό έλεγχο σαν ιδιαίτερο καθεστώς βιομηχανικής παραγωγής. Ωστόσο αυτή η πείρα είναι πιο πολύτιμη από μια άλλη άποψη: δείχνει πως, ακόμα και σε μια καθυστερημένη χώρα, παρά το γενικό σαμποτάζ όχι μονάχα από τη μεριά των εργοδοτών, αλλά κι από το διαχειριστικό και τεχνικό προσωπικό, το νεαρό κι άπειρο προλεταριάτο, περικυκλωμένο από εχθρούς, μπόρεσε να οργανώσει, καλά-κακά, την διεύθυνση της βιομηχανίας. Τι δεν θα μπορούσε, αλήθεια, να πραγματοποιήσει η γερμανική εργατική τάξη!

Το προλεταριάτο, όπως έχουμε πει, ενδιαφέρεται ώστε η μετάβαση από την ιδιωτική - καπιταλιστική παραγωγή στην κρατική - καπιταλιστική και μετά στη σοσιαλιστική παραγωγή να γίνει με όσο μπορεί λιγότερους οικονομικούς κλονισμούς, με τη λιγότερη σπατάλη του κοινού πλούτου. Να γιατί, ενώ θα πλησιάζει προς την εξουσία κι ακόμα και όταν θα την έχει καταλάβει με τον πιο τολμηρό και αποφασιστικό αγώνα, το προλεταριάτο θα δείξει πλήρη προθυμία να δημιουργήσει το μεταβατικό καθεστώς μέσα στα εργοστάσια και στις τράπεζες.

Οι σχέσεις μέσα στην παραγωγή κατά την επανάσταση θα είναι αλλιώςτεκες στη Γερμανία απ' ότι υπήρξαν στη Ρωσία; Δεν είναι εύκολο ν' απαντήσει κανείς σ' αυτό το ζήτημα και μάλιστα από μακριά. Η πραγματική πορεία της ταξικής πάλης μπορεί να μην αφήσει χώρο για τον εργατικό έλεγχο σαν ιδιαίτερο στάδιο. Με την ακραία ανάπτυξη και ένταση της πάλης, με την αύξηση της πίεσης των εργατών, από τη μια μεριά, και το σαμποτάζ των εργοδοτών και του διοικητικού προσωπικού, από την άλλη, είναι πιθανό να μη μείνει περιθώριο για συμφωνίες, έστω και προσωρινές. Σ' αυτή την περίπτωση, η εργατική τάξη μαζί με την εξουσία θ' αναλάβει και την πλήρη διαχείριση των επιχειρήσεων. Η σημερινή κατάσταση της βιομηχανίας που έχει μισοπαράλυνση και η ύπαρξη ενός πελώριου στρατού ανέργων κάνουν μια τέτοια "συντόμευση" αρκετά πιθανή.

Αλλά, από την άλλη μεριά, η ύπαρξη ισχυρών οργανώσεων μέσα στην εργατική τάξη, η διαπαιδαγώγηση των γερμανών εργατών στις συστηματικές, κι όχι αυτοσχέδιες ενέργειες, η βραδύτητα στην επαναστατική δραστηριοποίηση των μαζών, είναι όλα συνθήκες που συνηγορούν για τον πρώτο δρόμο. Γι' αυτό θα ήταν απαράδεκτο να παραιτηθούμε από τα πριν από το σύνθημα του ελέγχου της παραγωγής.

Ωστόσο, είναι φανερό ότι για τη Γερμανία περισσότερο κι από τη Ρωσία, το σύνθημα του εργατικού ελέγχου έχει διαφορετικό νόημα από το σύνθημα της εργατικής διεύθυνσης. Όπως πολλά άλλα μεταβατικά συνθήματα, έχει κι αυτό πελώρια σημασία, ανεξάρτητα από το αν θα πραγματοποιηθεί γενικά ή σε ποιο μέτρο θα πραγματοποιηθεί. Αυτό δεν μπορούμε να το ξέρουμε.

Παλεύοντας να δημιουργήσει μεταβατικές μορφές για τον εργατικό έλεγχο της παραγωγής, η προλεταριακή πρωτοπορία κερδίζει με το μέρος της τα πιο συντηρητικά στρώματα του προλεταριάτου, ουδετεροποιεί μερικές ομάδες της μικροαστικής τάξης, κυρίως τους υπαλλήλους των τεχνικών υπηρεσιών, της διοίκησης, των τραπεζών. Εάν οι καπιταλιστές και όλο το ανώτερο διοικητικό στρώμα αντιστέκονται και καταφεύγουν σε μεθόδους οικονομικού σαμποτάζ, η ευθύνη για τα αυστηρά μέτρα που θα έπρεπε να παρθούν θα πέσει, στα μάτια του λαού, πάνω στις εχθρικές τάξεις κι όχι στους εργάτες. Αυτό είναι το άλλο, το συμπληρωματικό, πολιτικό νόημα του συνθήματος του εργατικού ελέγχου, εκτός από το οικονομικό και διοικητικό νόημα που υποδείξαμε παραπάνω.

Σε κάθε περίπτωση, αποτελεί παράδειγμα ακραίου πολιτικού κυνισμού το γεγονός ότι άνθρωποι που ρίχνανε το σύνθημα του εργατικού ελέγχου σε μια κατάσταση όχι επαναστατική και του έδιναν, έτσι, ρεφορμιστικό χαρακτήρα, μας κατηγορούν για κεντριστικό δισταγμό επειδή αρνούμαστε να ταυτίσουμε τον έλεγχο με τη διεύθυνση της παραγωγής.

Οι εργάτες που θα φτάσουν να κατανοήσουν τα προβλήματα της διεύθυνσης της παραγωγής δεν θα θελήσουν και δεν θα μπορέσουν να μεθούσουν με φράσεις. Έχουν συνηθίσει στα εργοστάσια να μεταχειρίζονται υλικά πολύ λιγότερο ευλύγιστα από τις φράσεις και θα καταλάβουν τη σκέψη μας πολύ καλύτερα απ' τους γραφειοκράτες: η πραγματική επαναστατική σκέψη δεν συνίσταται στη χρησιμοποίηση της βίας παντού και πάντα κι ακόμα λιγότερο σε γαργάρες φραστικού ενθουσιασμού για τη βία. Όπου ο καταναγκασμός είναι αναγκαίος, πρέπει να τον χρησιμοποιούμε τολμηρά, αποφασιστικά κι ως το τέλος. Αλλά πρέπει να ξέρουμε τα όρια του καταναγκασμού, πρέπει να ξέρουμε πότε είναι ανάγκη να συνδυάζουμε τον καταναγκασμό με τον ελιγ-

μό, το χτύπημα με τη συμφωνία. Σε κάθε επέτειο του θανάτου του Λένιν, η σταλινική γραφειοκρατία παπαγαλίζει φράσεις πάνω στον "επαναστατικό ρεαλισμό", για να μπορεί να τον χλευάζει όμως με περισσότερη ελευθερία τις άλλες 364 μέρες του χρόνου.

Οι εκπορνευμένοι θεωρητικοί του ρεφορμισμού προσπαθούν ν' ανακαλύψουν την αυγή του σοσιαλισμού στα έκτακτα διατάγματα ενάντια στους εργάτες. Από τον "στρατιωτικό σοσιαλισμό" των Χοεντζόλλερν στον αστυνομικό "σοσιαλισμό" του Μπρύνινγκ!

Οι αριστεροί αστοί ιδεολόγοι ανειρεύνονται μια σχεδιασμένη καπιταλιστική οικονομία. Αλλά ο καπιταλισμός κατόρθωσε ν' αποδείξει πως το μόνο που είναι ικανός να κάνει ακολουθώντας τέτοια σχέδια, είναι να εξαντλήσει τις παραγωγικές δυνάμεις για χάρη του πολέμου. Πέρα απ' οτιδήποτε άλλο, πώς μπορεί να ρυθμιστεί η εξάρτηση της Γερμανίας από την παγκόσμια αγορά, έχοντας αυτές τις τεράστιες εισαγωγές και εξαγωγές;

Εμείς προτείνουμε να γίνει αρχή ξεκινώντας από τον τομέα των γερμανοσοβιετικών σχέσεων, δηλαδή από την επεξεργασία ενός ευρέος σχεδίου συνεργασίας της σοβιετικής και της γερμανικής οικονομίας σε σύνδεση με το δεύτερο πεντάχρονο πλάνο και συμπληρωματικά σ' αυτό. Δεκάδες κι εκατοντάδες σημαντικά εργοστάσια θα μπορούσαν να μπουνέ σε πλήρη λειτουργία. Η ανεργία θα μπορούσε να εξαφανιστεί ολοκληρωτικά στη Γερμανία -χωρίς να χρειαστούν γι' αυτό περισσότερα από δυο ή τρία χρόνια- πάνω στη βάση ενός οικονομικού σχεδίου που θ' αγκάλιαζε όλους τους κλάδους αυτών μονάχα των δυο χωρών.

Είναι αυτονόητο πως οι διευθύνοντες την καπιταλιστική βιομηχανία της Γερμανίας δεν μπορούν να επεξεργαστούν ένα τέτοιο σχέδιο, γιατί αυτό θα σήμαινε την κοινωνική αυτο-εξαφάνισή τους. Αλλά η σοβιετική κυβέρνηση, με τη βοήθεια της γερμανικής τεχνολογίας, μπορεί και πρέπει να επεξεργαστεί ένα σχέδιο εντελώς πραγματοποιήσιμο, ικανό ν' ανοίξει αληθινά μεγάλες προοπτικές. Πόσο αξιοθρήνητα θα φανούν όλα αυτά τα "προβλήματα" των επανορθώσεων και των πρόσθετων πφένιχ των τελωνειακών δασμών, μπροστά στις δυνατότητες που ανοίγει ο συνδυασμός των πηγών πρώτων υλών και των τεχνικών και οργανωτικών μέσων της σοβιετικής και της γερμανικής οικονομίας!

Οι γερμανοί κομμουνιστές κάνουν μια πλατειά προπαγάνδα για τις επιτυχίες της σοβιετικής ανοικοδόμησης. Είναι μια εργασία απαραίτητη. Αλλά κάνοντάς την, πέφτουν σε υπερβολές και σε γλυκανάλατους ύμνους. Κι αυτό είναι πέρα για πέρα περιτό. Αλλά το χειρότερο είναι πως δεν ξέρουν να

συνδέουν τις επιτυχίες και τις δυσκολίες της σοβιετικής οικονομίας με τα άμεσα συμφέροντα του γερμανικού προλεταριάτου, την ανεργία, τη μείωση των μισθών και τη χωρίς διέξοδο γενική οικονομική κατάσταση της Γερμανίας. Δεν ξέρουν και δεν θέλουν να θέσουν το ζήτημα της γερμανοσοβιετικής συνεργασίας πάνω σε μια ρωμαλέα, ρεαλιστική και ταυτόχρονα βαθιά επαναστατική βάση.

Από την πρώτη φάση της κρίσης -σε λίγο κλείνουν δυο χρόνια- ανακινήσαμε γραπτός αυτό το θέμα. Οι σταλινικοί ξεφώνισαν αμέσως ότι πιστεύουμε στην ειρηνική συνύπαρξη του σοσιαλισμού και του καπιταλισμού, ότι θέλουμε να σώσουμε τον καπιταλισμό κτλ. Δεν προβλέψανε και δεν κατάλαβαν μονάχα ένα πράγμα: πόσο ισχυρός συντελεστής της σοσιαλιστικής επανάστασης μπορεί να γίνει ένα συγκεκριμένο οικονομικό σχέδιο συνεργασίας, αν το κάνουν αντικείμενο συζήτησης στα συνδικάτα, στις εργοστασιακές συγκεντρώσεις, ανάμεσα στους εργάτες όχι μονάχα των επιχειρήσεων που λειτουργούν, αλλά και των επιχειρήσεων που έχουν κλείσει, αν το συνδέσουν με το σύνθημα του εργατικού ελέγχου στην παραγωγή και στη συνέχεια, με το σύνθημα της κατάληψης της εξουσίας. Γιατί η πραγματοποίηση μιας αποτελεσματικής διεθνούς συνεργασίας σύμφωνα μ' ένα σχέδιο είναι δυνατή μονάχα με το μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου στη Γερμανία, με την κρατικοποίηση των μέσων της παραγωγής, με άλλα λόγια με τη δικτατορία του προλεταριάτου. Πάνω στο δρόμο αυτό, θα μπορούσαν να προσελκύσουν στην πάλη για την εξουσία νέα εκατομμύρια από ακομμάτιστους, σοσιαλδημοκράτες και καθολικούς εργάτες. Οι Τάρνοφ τρομοκρατούν τους γερμανούς εργάτες λέγοντας ότι η αποδιοργάνωση της βιομηχανίας, εξαιτίας της επανάστασης, θα δημιουργούσε φριχτό χάος, πείνα κτλ. Ας μην ξεχνάμε ότι αυτοί οι ίδιοι άνθρωποι υποστήριζαν τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο που δεν μπορούσε να φέρει τίποτε άλλο στο προλεταριάτο πέρα από βάσανα, καταστροφές, ταπεινώσεις. Να φορτώσουν στους ώμους του προλεταριάτου τις ταλαιπωρίες του πολέμου κάτω από τη σημαία των Χοεντζόλλερν; Ναι. Να υποστούν θυσίες για την επανάσταση κάτω από τη σημαία του σοσιαλισμού; - αυτό ποτέ!

Τα επιχειρήματα που προβάλουν για τους "Γερμανούς εργάτες μας" που δεν θα δεχτούν ποτέ "τέτοιες θυσίες" είναι ταυτόχρονα μια κολακεία και μια συκοφαντία ενάντια στους γερμανούς εργάτες. Δυστυχώς, οι γερμανοί εργάτες είναι παρά πολύ υπομονετικοί. Η σοσιαλιστική επανάσταση δεν θ' απαιτήσει από το γερμανικό προλεταριάτο ούτε το ένα εκατοστό από τις θυσίες που καταβρόχθισε ο πόλεμος των Χοεντζόλλερν - Λάιπαρτ - Βελς.

Για ποιο χάος μιλάνε οι Τάρνοφ; Το μισό γερμανικό προλεταριάτο ρίχτηκε στους δρόμους. Ακόμα κι αν η κρίση υποχωρούσε στα επόμενα ένα - δυο χρόνια, θα ξαναρχόταν σε πέντε χρόνια κάτω από μια μορφή ακόμα πιο φριχτή, χωρίς να μιλήσουμε για το γεγονός ότι οι σπασμοί της αγωνίας του καπιταλισμού δεν μπορεί να μην φέρουν ένα καινούργιο πόλεμο. Με ποιο χάος μας φοβερίζουν οι Χίλφερντινγκ; Εάν η σοσιαλιστική επανάσταση ξεπηδούσε από μια ακμάζουσα καπιταλιστική βιομηχανία -κάτι που γενικά είναι αδύνατο- τότε, τους πρώτους μήνες και τα πρώτα χρόνια, η αλλαγή της οικονομικής κατάστασης, με το σπάσιμο των παλιών σχέσεων και την αστάθεια των νέων, θα μπορούσε πραγματικά να φέρει μια προσωρινή πτώση της οικονομίας. Αλλά ο σοσιαλισμός στη σημερινή Γερμανία θα 'χε να κάνει με μια οικονομία που μονάχα οι μισές παραγωγικές της δυνάμεις λειτουργούν. Η ρύθμιση της οικονομίας θα είχε έτσι στη διάθεσή της από την αρχή 50% εφεδρείες. Αυτές είναι υπεραρκετές για να καλυφθούν οι αρχικές απώλειες, για να μετριάσουν τα απότομα τραντάγματα του νέου συστήματος και για να εξασφαλιστεί αυτό ακόμα και ενάντια στην προσωρινή πτώση των παραγωγικών δυνάμεων. Στη συμβατική γλώσσα των αριθμών, αυτό θα πει ότι, αν ξεκινούσε από μια καπιταλιστική οικονομία με απόδοση 100%, η σοσιαλιστική επανάσταση θα κατέβαινε, στην αρχή, σ' ένα επίπεδο 75% και ίσως ακόμα 50%, αλλά η επανάσταση του προλεταριάτου που ξεκινάει από μια καπιταλιστική οικονομία με απόδοση 50%, δεν μπορεί παρά ν' ανέβει στο επίπεδο του 75% κι ακόμα του 100%. Για να δώσει, ύστερα, μια ανάπτυξη ασύγκριτη με ό, τι έχουμε γνωρίσει στο παρελθόν.

15. Είναι η κατάσταση απελπιστική;

Είναι δύσκολο το καθήκον να ξεσηκώσουμε μονομιάς την πλειοψηφία της εργατικής τάξης για την επίθεση. Υστερα από τις ήττες των ετών 1919, 1921 και 1923, ύστερα από τους τυχοδιωκτισμούς της "τρίτης περιόδου", οι γερμανοί εργάτες, που είναι επιπλέον αρκετά δεμένοι με τις δυνατές συντηρητικές οργανώσεις τους, έχουν αναπτύξει ισχυρά ανασταλτικά κέντρα. Αλλά, από την άλλη μεριά, η οργανωτική αλληλεγγύη των γερμανών εργατών είναι αυτή που δεν επέτρεψε ως τώρα στο φασισμό να διεισδύσει μέσα στις γραμμές τους και ανοίγει τις πιο πλατιές δυνατότητες αμυντικών αγώνων.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η πολιτική του ενιαίου μετώπου είναι, γενικά, πολύ πιο αποτελεσματική στην άμυνα, παρά στην επίθεση. Τα πιο συντηρητικά ή καθυστερημένα στρώματα του προλεταριάτου μπαίνουν πολύ πιο εύκολα στην πάλη για την υπεράσπιση των κεκτημένων παρά στην πάλη για νέες

κατακτήσεις.

Τα έκτακτα διατάγματα του Μπρύνινγκ και η απειλή του Χίτλερ είναι, μ' αυτή την έννοια, ένα "ιδανικό" σήμα κινδύνου για την πολιτική του ενιαίου μετώπου. Πρόκειται για την άμυνα στην πιο στοιχειώδη και προφανή έννοια της λέξης. Το ενιαίο μέτωπο, μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, μπορεί να τραβήξει τις πιο πλατειές μάζες της εργατικής τάξης. Κάτι παραπάνω: οι στόχοι της πάλης δεν μπορούν παρά να προκαλέσουν τη συμπάθεια των κατώτερων στρωμάτων της μικροαστικής τάξης, μέχρι τους μικρομαγαζάτορες των συνοικιών και των εργατικών περιοχών.

Παρ' όλες τις δυσκολίες της και όλους τους κινδύνους της, η κατάσταση στη Γερμανία κλείνει μέσα της τεράστια πλεονεκτήματα για ένα επαναστατικό κόμμα: υπαγορεύει επιτακτικά ένα καθαρό στρατηγικό σχέδιο που θα ξεκινάει από την άμυνα για να περάσει στην επίθεση. Χωρίς να παραιτηθεί ούτε για μια στιγμή από το βασικό του σκοπό -την κατάκτηση της εξουσίας- το Κομμουνιστικό Κόμμα υιοθετεί για την άμεση δράση μια αμυντική θέση. "Τά-ξη ενάντια σε τάξη"! Είναι ώρα να δώσουμε σ' αυτή τη φόρμουλα το αληθινό της νόημα!

Η αντίσταση των εργατών στην επίθεση του κεφαλαίου και της κυβέρνησης θα προκαλέσει αναπόφευκτα μια ισχυρότερη επίθεση από το φασισμό. Όσο μετριοπαθής κι αν είναι τα πρώτα αμυντικά βήματα, η αντίδραση από τη μεριά του αντιπάλου θα σφίξει άμεσα τις γραμμές του ενιαίου μετώπου, θα πλατύνει τους στόχους, θα προκαλέσει την ανάγκη να χρησιμοποιηθούν πιο αποφασιστικές μέθοδοι, θ' απομακρύνει από το ενιαίο μέτωπο τ' αντιδραστικά στρώματα της γραφειοκρατίας, θα πλατύνει την επιρροή του κομμουνισμού γκρεμίζοντας τους φράχτες που χωρίζουν τους εργάτες και θα προετοιμάσει έτσι το πέρασμα από την άμυνα στην επίθεση.

Αν μέσα στους αμυντικούς αγώνες το Κομμουνιστικό Κόμμα κατακτήσει τον ηγετικό ρόλο -κι αυτό είναι σίγουρο με μια σωστή πολιτική- τότε, κατά το πέρασμα στην επίθεση, δεν θα χρειαστεί καθόλου να πάρει την έγκριση των ρεφορμιστικών και κεντριστικών κορυφαίων ηγεσιών. Οι μάζες αποφασίζουν από τη στιγμή που οι μάζες αποσπώνται από ρεφορμιστική ηγεσία, οι συμφωνίες μαζί της χάνουν κάθε νόημα. Η συνέχιση του ενιαίου μετώπου θα σημαίνει έλλειψη κατανόησης της διαλεκτικής της επαναστατικής πάλης και μετατροπή του ενιαίου μετώπου από εφελτήριο σε φράχτη.

Οι δυσκολότερες πολιτικές καταστάσεις είναι, με κάποια έννοια, οι πιο εύκολες ν' αντιμετωπιστούν: επιτρέπουν μονάχα μια λύση. Όταν προσδιορίσουμε καθαρά το πρόβλημα με τ' όνομά του, αυτό σημαίνει πως έχουμε κιό-

λας βρει, κατ' αρχήν, τη λύση του: από το ενιαίο μέτωπο στ' όνομα της άμυνας, προς την κατάκτηση της εξουσίας κάτω από τη σημαία του κομμουνισμού.

Θα πετύχουμε; Η κατάσταση είναι δύσκολη. Ο υπεραριστερός τελεσιγραφισμός στηρίζει το ρεφορμισμό. Ο ρεφορμισμός υποστηρίζει τη γραφειοκρατική δικτατορία της αστικής τάξης. Η γραφειοκρατική δικτατορία του Μπρύνινγκ εντείνει την οικονομική αγωνία της χώρας και τροφοδοτεί το φασισμό.

Η κατάσταση είναι πολύ επώδυνη, πολύ επικίνδυνη, αλλά καθόλου απελπιστική. Όσο ισχυρός κι αν είναι ο σταλινικός μηχανισμός, έστω κι αν είναι οπλισμένος με τη σφετερισμένη εξουσία της Οκτωβριανής Επανάστασης και τα υλικά της μέσα, δεν είναι παντοδύναμος. Η διαλεκτική της ταξικής πάλης είναι πιο δυνατή. Χρειάζεται μονάχα να τη βοηθήσουμε έγκαιρα. Σήμερα πολλοί "αριστεροί" παρουσιάζονται απαισιόδοξοι σε ό, τι αφορά την τύχη της Γερμανίας. Στα 1923, λένε, όταν ο φασισμός ήταν ακόμα πολύ αδύνατος και το Κομμουνιστικό Κόμμα είχε σοβαρή επιρροή μέσα στα συνδικάτα και τις εργοστασιακές επιτροπές, το προλεταριάτο δεν κέρδισε τη νίκη -πώς μπορεί λοιπόν κανείς να περιμένει μια νίκη τώρα που το κόμμα έγινε πιο αδύνατο και ο φασισμός ασύγκριτα πιο δυνατός;

Όσο εντυπωσιακό κι αν είναι στην πρώτη ματιά, αυτό το επιχείρημα είναι λαθεμένο. Στα 1923, τα πράγματα δεν έφτασαν ποτέ μέχρι το στάδιο της σύγκρουσης: το κόμμα απόφυγε να δώσει τη μάχη μπροστά στο φάντασμα του φασισμού. Χωρίς αγώνα, δεν μπορεί να υπάρξει νίκη. Ακριβώς όμως, είναι η δύναμη του φασισμού και η ενίσχυσή του, που αποκλείουν αυτή τη φορά τη δυνατότητα ν' αποφύγει κανείς τη μάχη. Η μάχη θα δοθεί υποχρεωτικά. Κι αν η γερμανική εργατική τάξη μπει στον αγώνα, μπορεί να νικήσει. Πρέπει να νικήσει.

Ακόμα χτες, οι μεγάλοι ηγέτες έλεγαν: "Ας έρθουν οι φασίστες στην εξουσία, δεν φοβόμαστε τίποτε, γρήγορα θα εξαντληθούν κτλ". Αυτή η σκέψη κυριάρχησε στα κορυφαία όργανα του κόμματος για πολλούς μήνες. Αν η σκέψη αυτή ρίζωνε οριστικά, αυτό θα σήμαινε πως το Κομμουνιστικό Κόμμα θ' αποκοίμιζε το προλεταριάτο με χλωροφόρμιο πριν του κόψει το κεφάλι ο Χίτλερ. Εδώ βρισκόταν όλος ο κίνδυνος. Σήμερα, κανείς δεν το επαναλαμβάνει πια. Ετσι, ήδη κατακτήσαμε μια πρώτη θέση. Η ιδέα πως πρέπει να συντρίψουμε το φασισμό πριν αυτός φτάσει στην εξουσία, διαδόθηκε ανάμεσα στις εργατικές μάζες. Είναι μια πολύτιμη κατάκτηση. Πάνω σ' αυτή πρέπει να στηριχτεί όλη η κατοπινή ζύμωση και παρέμβασή μας.

Η διάθεση των εργατικών μαζών έχει πολλά προβλήματα. Έχουν χτυπη-

θεί από την ανεργία και την φτώχεια. Αυτό όμως που τις ταράζει περισσότερο, είναι η σύγχυση της ηγεσίας, ο κυκλώνας. Οι εργάτες καταλαβαίνουν πως δεν πρέπει ν' αφήσουν τον Χίτλερ να φτάσει στην εξουσία. Αλλά πώς; Η λύση δεν είναι ορατή. Η ηγεσία τους μπερδεύει, αντι να τους βοηθήσει. Όμως οι εργάτες θέλουν να παλέψουν.

Να ένα χτυπητό γεγονός που κρίνοντάς το από μακριά, πιστεύουμε ότι δεν εκτιμήθηκε αρκετά: οι ανθρακωρύχοι του Χίρς - Ντουνγκερ διακήρυξαν πως το καπιταλιστικό καθεστώς πρέπει ν' αντικατασταθεί από το σοσιαλιστικό καθεστώς! Αυτό όμως σημαίνει ότι αύριο θα δεχτούν να δημιουργήσουν σοβιέτ σαν όργανα όλης της τάξης. Είναι πολύ πιθανό πως θα ήταν έτοιμοι γι' αυτό ακόμα και σήμερα: πρέπει μονάχα να είμαστε αρκετά έτοιμοι για να τους το ζητήσουμε! Αυτό και μόνο το σύμπτωμα είναι χίλιες φορές πιο σημαντικό και πιο πειστικό από όλες τις ιμπεριονιστικές εκτιμήσεις των μορφωμένων κυρίων και των ρητόρων που γκρινιάζουν μιλώντας περιφρονητικά για τις μάζες.

Παρατηρούμε πραγματικά, μέσα στις γραμμές του Κομμουνιστικού Κόμματος, μια παθητικότητα, παρά τις παροτρύνσεις του μηχανισμού. Αλλά γιατί; Οι αγωνιστές της βάσης πηγαίνουν όλο και πιο σπάνια στις συνελεύσεις των πυρήνων όπου τους ταίζουν συνέχεια με ξηρά τροφή. Οι ιδέες που τους κατεβάζουν από πάνω δεν είναι εφαρμόσιμες ούτε στο εργοστάσιο ούτε στο δρόμο. Ο εργάτης νιώθει την ασυμφιλίωτη αντίφαση που υπάρχει ανάμεσα σ' εκείνα που του χρειάζονται όταν βρίσκεται μπροστά στις μάζες και σ' εκείνα που του δίνουν στις επίσημες συνεδριάσεις του κόμματος. Η ψεύτικη ατμόσφαιρα που δημιουργεί ο φωνακλάδικος και υπερόπτης μηχανισμός που δεν σηκώνει αντιρρήσεις, καταντάει ανυπόφορη για τα μέλη της βάσης του κόμματος. Κι από κει βγαίνει το κενό και η παγωνιά που βασιλεύουν στις συνεδριάσεις του κόμματος. Δεν είναι γιατί λείπει η διάθεση γι' αγώνα. Είναι μια κατάσταση πολιτικής σύγχυσης και ταυτόχρονα μια βουβή διαμαρτυρία ενάντια στην παντοδύναμη αλλά χωρίς μυαλό ηγεσία.

Η σύγχυση που υπάρχει μέσα στις γραμμές του προλεταριάτου ενθαρρύνει τους φασίστες. Η επίθεσή τους επεκτείνεται. Ο κίνδυνος μεγαλώνει. Αλλά ακριβώς το πλησίασμα του φασιστικού κινδύνου θα οξύνει σημαντικά την ακοή και την όραση των προχωρημένων εργατών και θα δημιουργήσει μια ατμόσφαιρα ευνοϊκή για τις καθαρές και απλές προτάσεις που οδηγούν στη δράση.

Αναφέροντας το παράδειγμα του Μπρούνσβικ, ο Μύντσενμπεργκ έγραψε τον περσινό Νοέμβρη: "Δεν μπορούμε πια να έχουμε σήμερα αμφιβολίες γι'

αυτό. Το ενιαίο μέτωπο θα ξεπηδήσει μονομιάς, αυθόρμητα, κάτω από την πίεση της φασιστικής τρομοκρατίας και των φασιστικών επιθέσεων που δυναμώνουν". Ο Μύντσενμπεργκ δεν μας εξηγεί γιατί η Κεντρική Επιτροπή, που είναι μέλος της, δεν κάνει το γεγονός του Μπρούναβικ αφετηρία για μια τολμηρή πολιτική ενιαίου μετώπου. Λίγο ενδιαφέρει, αλλά, χωρίς να πάψει να εκθέτει τη δική του την ασυναρτησία, ο Μύντσενμπεργκ κάνει ωστόσο μια σωστή πρόγνωση.

Το πλησίασμα του φασιστικού κινδύνου δεν μπορεί να μην προκαλέσει τη ριζοσπαστικοποίηση των σοσιαλδημοκρατών εργατών και σημαντικών επίσης στρωμάτων του ρεφορμιστικού μηχανισμού. Η επαναστατική πτέρυγα του SAP θα κάνει σίγουρα ένα βήμα μπροστά. Ακόμα πιο αναπόφευκτη είναι, μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, η στροφή του κομμουνιστικού μηχανισμού, έστω κι αν στοιχίσει εσωτερικές ρωγμές και διασπάσεις. Πρέπει να προσανατολιστούμε αποκλειστικά πάνω σε μια τέτοια τάση εξέλιξης.

Η στροφή των σταλινικών είναι αναπόφευκτη. Ορισμένα συμπτώματα, που δίνουν το μέτρο της πίεσης που έρχεται από τα κάτω, εκδηλώνονται κιόλας σήμερα: συγκεκριμένα επιχειρήματα αντικαθίστανται από άλλα, η φρασσεολογία γίνεται πιο συγκεχυμένη, τα συνθήματα πιο διφορούμενα, ενώ ταυτόχρονα αποκλείουν απ' το κόμμα όσους υπήρξαν αρκετά απρόσεκτοι ώστε να κατανοήσουν τι χρειάζεται πριν από την Κεντρική Επιτροπή. Όλα αυτά είναι σίγουρα συμπτώματα για τη στροφή που πλησιάζει και όχι μόνο συμπτώματα.

Είδαμε πολλές φορές στο παρελθόν τη σταλινική γραφειοκρατία, αφού είχε χαλάσει εκατοντάδες τόνους χαρτί στην πολεμική ενάντια στον αντεπαναστατικό "τροτσκισμό", να κάνει ύστερα μια απότομη στροφή και να δοκιμάζει να πραγματοποιήσει το πρόγραμμα της Αριστερής Αντιπολίτευσης -μερικές φορές, αλήθεια, με απελπιστική καθυστέρηση.

Στην Κίνα, η στροφή έγινε πολύ αργά και με τέτοια μορφή που έδωσε το τελειωτικό πλήγμα στην επανάσταση (εξέγερση της Καντώνας!). Στην Βρετανία η "στροφή" έγινε από τον αντίπαλο, δηλαδή από το Γενικό Συμβούλιο, που έσπασε τις σχέσεις με τους σταλινικούς, όταν δεν τους είχε πια ανάγκη. Αλλά στην ΕΣΣΔ η στροφή στα 1928 έγινε αρκετά έγκαιρα για να σώσει τη δικτατορία από την καταστροφή που πλησίαζε. Δεν είναι δύσκολο να βρούμε τις αιτίες των διαφορών ανάμεσα σ' αυτά τα τρία μεγάλα παραδείγματα. Στην Κίνα το νέο και άπειρο Κομμουνιστικό Κόμμα πίστευε τυφλά στη καθοδήγηση της Μόσχας και η φωνή της ρώσικης αντιπολίτευσης δεν είχε καν τον καιρό να φτάσει στην Κίνα. Σχεδόν το ίδιο έγινε και με την Αγγλία. Στην

ΕΣΣΔ, η Αριστερή Αντιπολίτευση βρισκόταν επί τόπου και διεξήγαγε ασταμάτητα την καμπάνια ενάντια στην κουλάκιικη πολιτική. Στην Κίνα και την Αγγλία, οι Στάλιν και Σία κινδύνευαν από μακριά. Στην ΕΣΣΔ παίζανε το ίδιο τους το κεφάλι.

Το πολιτικό πλεονέκτημα της γερμανικής εργατικής τάξης είναι αυτή τη στιγμή ότι όλα τα ζητήματα έχουν τεθεί δημόσια και έγκαιρα. Το κύρος της ηγεσίας της Κομμουνιστικής Διεθνούς έχει αδυνατίσει πολύ. Η Μαρξιστική Αντιπολίτευση δρα επί τόπου, μέσα στην ίδια τη Γερμανία. Στους κόλπους της προλεταριακής πρωτοπορίας βρίσκονται χιλιάδες έμπειρα στοιχεία με διάθεση κριτικής, ικανά να υψώσουν τη φωνή τους. Κι η φωνή τους άρχισε ν' ακούγεται.

Αριθμητικά, η Αριστερή Αντιπολίτευση στη Γερμανία είναι αδύνατη. Αλλά η πολιτική της επιρροή μπορεί μέσα σ' αυτή την απότομη ιστορική στροφή, να γίνει αποφασιστική. Σαν τον κλειδούχο, που στρέφοντας έγκαιρα ένα μοχλό, μεταθέτει ένα βαριά φορτωμένο τραίνο σ' άλλη γραμμή, όμοια και μια μικρή αντιπολίτευση μπορεί, στρέφοντας σταθερά και σίγουρα τον ιδεολογικό μοχλό, να αναγκάσει το τρένο του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος, καθώς και το ακόμα πιο βαρύ τρένο του γερμανικού προλεταριάτου, να πάρει άλλη κατεύθυνση.

Η ορθότητα της θέσης μας θα φανερώνεται κάθε μέρα μέσα στη δράση. Όταν το ταβάνι αρχίζει να λαμπαδιάζει πάνω απ' τα κεφάλια τους και οι πιο ξεροκέφαλοι γραφειοκράτες ξεχνάνε το γόητρο. Ακόμα και οι μυστικοσύμβουλοι, μέσα σ' αυτές τις συνθήκες πηδάνε από τα παράθυρα με τα σώβρακα. Η παιδαγωγική των γεγονότων θα βοηθήσει την κριτική μας.

Αλλά το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα θα πετύχει άραγε να κάνει έγκαιρα τη στροφή; Το ζήτημα του χρόνου σήμερα, μπορεί ν' αντιμετωπιστεί μονάχα κάτω από ορισμένους όρους. Χωρίς την υστερική παλαβομάρα της "τρίτης περιόδου" το γερμανικό προλεταριάτο θα βρισκόταν σήμερα στην εξουσία. Αν ύστερα από τις τελευταίες εκλογές στο Ράιχσταγκ, το Κομμουνιστικό Κόμμα είχε υιοθετήσει το πρόγραμμα δράσης που είχε προτείνει η Αριστερή Αντιπολίτευση, η νίκη θα ήταν σίγουρη. Σήμερα είναι αδύνατο να μιλήσουμε για μια βέβαιη νίκη. Μια έγκαιρη στροφή αυτή τη στιγμή θα μπορούσε μονάχα να επιτρέψει στους γερμανούς εργάτες να δώσουν τη μάχη πριν ν' αρπάξει ο φασισμός τον κρατικό μηχανισμό.

Για να πετύχουμε αυτή τη στροφή, χρειάζεται να εντεινουμε τις προσπάθειες μας στο έπακρο. Χρειάζεται τα προχωρημένα στοιχεία του κομμουνισμού, μέσα κι έξω από το κόμμα, να μη φοβηθούν τη δράση. Πρέπει να παλέ-

ψουν ανοιχτά ενάντια στον ηλίθιο τελεσιγραφισμό της γραφειοκρατίας, τόσο στο εσωτερικό του κόμματος όσο και μπροστά στις μάζες.

"Μα αυτό είναι παράβαση της πειθαρχίας", θα πει ο διστακτικός κομμουνιστής. Ασφαλώς, είναι μια παράβαση της σταλινικής πειθαρχίας. Κανένας σοβαρός επαναστάτης δεν θα παραβίαζε την πειθαρχία, ακόμα και την τυπική, αν δεν υπήρχαν γι' αυτό επιτακτικοί λόγοι. Αλλά όποιος οχυρώνεται πίσω από την πειθαρχία και ανέχεται μια πολιτική που είναι ολοφάνερα ολέθρια, αυτός δεν είναι επαναστάτης, είναι ένας φαρσαδόρος, κομμάτι ενός αναποφάσιτου συρφετού.

Θα ήταν εγκληματικό από τη μεριά των αντιπολιτευόμενων κομμουνιστών να μπουνέ στο δρόμο -όπως οι Ούρμπανς και Σία- της δημιουργίας ενός νέου Κομμουνιστικού Κόμματος, πριν να γίνουν σοβαρές προσπάθειες για ν' αλλάξει πορεία το παλιό Κομμουνιστικό Κόμμα. Δεν είναι δύσκολο να δημιουργήσει κανείς μια μικρή ανεξάρτητη οργάνωση. Αλλά η δημιουργία ενός νέου Κομμουνιστικού Κόμματος είναι γιγάντιο καθήκον. Υπάρχουν στελέχη για να πραγματοποιήσουν ένα τέτοιο έργο; Αν υπάρχουν, γιατί δεν κάνουν τίποτα για να επηρεάσουν τις δεκάδες χιλιάδες εργάτες που βρίσκονται στο επίσημο κόμμα; Αν αυτά τα στελέχη πιστεύουν πως είναι ικανά να εξηγήσουν στους εργάτες την ανάγκη ενός καινούργιου κόμματος, οφείλουν πριν απ' όλα να επαληθεύσουν τη δύναμή τους αυτή στο έργο της αναγέννησης του κόμματος που υπάρχει.

Να βάλουμε σήμερα το ζήτημα για ένα τρίτο κόμμα θα σήμαινε ν' αντιπαχθούμε, την παραμονή μιας σημαντικής ιστορικής απόφασης, στα εκατομμύρια των κομμουνιστών εργατών που είναι μεν δυσαρεστημένοι από την ηγεσία τους, αλλά από ένα ένστικτο αυτοσυντήρησης, συσπειρώνονται γύρω από το κόμμα. Πρέπει να βρούμε μια κοινή γλώσσα με αυτά τα εκατομμύρια των κομμουνιστών εργατών. Πρέπει, αγνοώντας τις βρισιές, τις συκοφαντίες, τους κατατρεγμούς από τους γραφειοκράτες, να βρούμε κάποια πρόσβαση προς τη συνείδηση αυτών των εργατών. Πρέπει να τους δείξουμε πως θέλουμε το ίδιο πράγμα μ' αυτούς. Πως δεν έχουμε άλλα συμφέροντα έξω από τα συμφέροντα του κομμουνισμού. Πως ο δρόμος που δείχνουμε είναι ο μόνος σωστός.

Πρέπει να καταγγέλλουμε αμείλικτα τους υπερ-ριζοσπάστες συνθηκολόγους. Πρέπει ν' απαιτούμε από τους "ηγέτες" μια καθαρή απάντηση στο ερώτημα: "Τώρα τι να κάνουμε;" Και να δώσουμε τη δική μας απάντηση -σε όλη τη χώρα, σε κάθε περιοχή, σε κάθε πόλη, σε κάθε γειτονιά, σε κάθε εργοστάσιο.

Πρέπει να δημιουργήσουμε στο εσωτερικό του κόμματος πυρήνες Μπολσεβίκων - Λενινιστών, που πρέπει να γράψουν στη σημαία τους: αλλαγή στην πορεία του κόμματος και μεταρρύθμιση στο εσωκομματικό καθεστώς. Εκεί όπου θα εξασφαλίζουν κάποιο σοβαρό στήριγμα, πρέπει ν' αρχίσουν να εφαρμόζουν την πολιτική του ενιαίου μετώπου στην πράξη, έστω και σε περιορισμένη τοπική κλίμακα. Η γραφειοκρατία του κόμματος θ' αρχίσει τις διαγραφές; Ασφαλώς. Αλλά μέσα στις σημερινές συνθήκες, η παντοδυναμία της δεν θα διαρκέσει ακόμα πολύ.

Χρειάζεται μέσα στις γραμμές του κομμουνισμού και όλου του προλεταριάτου μια ανοιχτή συζήτηση -χωρίς σαμποτάρισμα των συγκεντρώσεων, χωρίς διαστρεβλωμένα τσιτάτα, χωρίς δηλητηριασμένες συκοφαντίες- μια τίμια ανταλλαγή απόψεων στη βάση της προλεταριακής δημοκρατίας: έτσι συζητήσαμε στη Ρωσία με όλα τα κόμματα και στο εσωτερικό του ίδιου του κόμματός μας σ' όλη τη διάρκεια του 1917. Πρέπει να προετοιμάσουμε, ύστερα από μια πλατειά συζήτηση, ένα έκτακτο συνέδριο του κόμματος με μοναδικό θέμα στην ημερήσια διάταξη: "Και τώρα;".

Οι αριστεροί αντιπολιτευόμενοι δεν στέκονται ανάμεσα στο Κομμουνιστικό Κόμμα και τη Σοσιαλδημοκρατία. Είναι στρατιώτες του κομμουνισμού, αγωνιστές του, προπαγανδιστές του, οργανωτές του. Με τα μάτια στραμμένα στο κόμμα! Πρέπει να του εξηγήσουμε. Πρέπει να το πείσουμε.

Αν το Κομμουνιστικό Κόμμα αναγκαστεί να εφαρμόσει την πολιτική του ενιαίου μετώπου, η επίθεση του φασισμού σίγουρα θ' αντιμετωπιστεί. Κι ύστερα, μια σοβαρή νίκη εναντίον του φασισμού θ' ανοίξει το δρόμο για την δικτατορία του προλεταριάτου.

Αλλά ακόμα κι αν μπει επικεφαλής της επανάστασης, το Κομμουνιστικό Κόμμα θα κουβαλάει μαζί του πολλές αντιφάσεις. Η αποστολή της Αριστερής Αντιπολιτεύσεως δεν θα έχει τελειώσει καθόλου. Με μια ορισμένη έννοια, η αποστολή αυτή μόλις θα έχει αρχίσει. Η νίκη της προλεταριακής επανάστασης στη Γερμανία θα σημάνει πάνω απ' όλα διάλυση της γραφειοκρατικής εξάρτησης του Κομμουνιστικού Κόμματος από το σταλινικό μηχανισμό.

Την επόμενη της νίκης του γερμανικού προλεταριάτου και ίσως πολύ πριν ακόμα, μέσα στην πορεία της πάλης για την εξουσία, τα σίδερα που αλυσοδένουν την Κομμουνιστική Διεθνή θα σπάσουν.

Η ιδεολογική αθλιότητα του γραφειοκρατικού κεντρισμού, η εθνική στενότητα του οριζοντά του, ο αντιπρολεταριακός χαρακτήρας του καθεστώτος του, όλα αυτά θα ξεσκεπαστούν μονομιάς μέσα στο φως της γερμανικής επανάστασης που θα είναι ασύγκριτα πιο λαμπερό από το φως της Οκτωβρια-

νής Επανάστασης. Οι ιδέες του Μαρξ και του Λένιν θα θριαμβεύσουν αναπόφευκτα μέσα στο γερμανικό προλεταριάτο.

Συμπεράσματα

Ενας ζωέμπορος οδηγούσε τα βόδια του στο σφαγείο. Ο κασάπης εμφανίστηκε με το κοφτερό μαχαίρι του. - "Ας σφίξουμε τις γραμμές μας και με τα κέρατά μας, ας κομματιάσουμε αυτό τον δήμιο!", πρότεινε ένα από τα βόδια. - "Αλλά σε τι είναι χειρότερος ο κασάπης από τον έμπορο που μας φέρνει εδώ χτυπώντας μας με τη βουκέντρα:", αποκρίθηκαν τα βόδια που είχαν διαπαιδαγωγηθεί πολιτικά στο μαντρί του Μανουίλσκι. - "Μα ύστερα θα μπορέσουμε να κανονίσουμε το λογαριασμό και με το ζωέμπορο!", είπε το βόδι. - "Όχι" αποκρίθηκαν τα βόδια με αρχές. "Εσύ καλύπτεις τους εχθρούς από τ' αριστερά. Είσαι και συ ο ίδιος ένας σοσιαλ-κασάπης!". Και αρνήθηκαν να σφίξουν τις γραμμές τους.

(Από τους μύθους του Αισώπου)

Να βάσεις την ακύρωση της Συνθήκης των Βερσαλλιών, ανεπιφύλαχτα, υποχρεωτικά, άμεσα, σαν πρώτη προτεραιότητα πριν από το πρόβλημα της απελευθέρωσης των άλλων χωρών από τον ιμπεριαλιστικό ζυγό, είναι μικροαστικός εθνικισμός (όξιος των Κάουτσκι, Χίλφερντιγκ, Οττο Μπάουερ και Σία). Δεν είναι επαναστατικός διεθνισμός.

(Λένιν: "Ο αριστερισμός, παιδική αρρώστια του κομμουνισμού").

Αυτό που χρειαζόμαστε είναι: πλήρης απόρριψη του εθνικού-Κομμουνισμού, ανοιχτή και οριστική εγκατάλειψη των συνθημάτων της "Λαϊκής Επανάστασης" και της "Εθνικής Απελευθέρωσης". Όχι "Κάτω η Συνθήκη των Βερσαλλιών!", αλλά "Ζήτω οι Σοβιετικές Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης!".

Ο Σοσιαλισμός μπορεί να πραγματοποιηθεί μονάχα πάνω στη βάση του πιο υψηλού επιπέδου της σύγχρονης τεχνολογίας και πάνω στη βάση του διεθνούς καταμερισμού της εργασίας.

Η σοσιαλιστική οικοδόμηση στην ΕΣΣΔ δεν είναι μια αυτάρκης εθνική διαδικασία, αλλ' αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της διεθνούς επανάστασης.

Η κατάκτηση της εξουσίας από το γερμανικό και το ευρωπαϊκό προλεταριάτο είναι ένας στόχος ασύγκριτα πιο πραγματοποιήσιμος και πιο άμεσος από την οικοδόμηση μιας κοινωνίας κλειστής και αυτάρκους μέσα στα όρια της ΕΣΣΔ.

Χωρίς όρους υπεράσπιση της ΕΣΣΔ, του πρώτου εργατικού κράτους, ενάντια στους εξωτερικούς και εσωτερικούς εχθρούς της δικτατορίας του προλεταριάτου!

Αλλά η υπεράσπιση της ΕΣΣΔ δεν μπορεί να εξασφαλιστεί με τα μάτια δεμένα. Χρειάζεται διεθνής προλεταριακός έλεγχος πάνω στη σοβιετική γραφειοκρατία. Αλύπητο ξεγύμνωμα των εθνικο-ρεφορμιστικών και θερμιδω-ριανών τάσεων που βρίσκουν την έκφρασή τους στη θεωρία του σοσιαλισμού σε μια μόνη χώρα.

Τι χρειάζεται στο Κομμουνιστικό Κόμμα;

Επιστροφή στο σχολείο στρατηγικής των τεσσάρων πρώτων συνεδρίων της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

Απόρριψη του τελεσιγραφισμού προς τις μαζικές εργατικές οργανώσεις: η κομμουνιστική ηγεσία δεν μπορεί να επιβληθεί, μπορεί μονάχα να κατακτηθεί.

Απόρριψη της θεωρίας του σοσιαλφασισμού που βοηθάει τη Σοσιαλδημοκρατία και το φασισμό.

Επίμονη εκμετάλλευση του ανταγωνισμού ανάμεσα στη Σοσιαλδημοκρατία και το φασισμό: α) για μια αποτελεσματική πάλη ενάντια στο φασισμό, β) για να φέρουμε σε αντιπαράθεση τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες με τη ρεφορμιστική ηγεσία.

Για μας το κριτήριο για την εκτίμηση των αλλαγών στα πολιτικά καθεστώτα της αστικής κυριαρχίας δεν είναι οι αρχές της τυπικής δημοκρατίας, αλλά τα ζωτικά συμφέροντα της προλεταριακής δημοκρατίας.

Ούτε άμεση υποστήριξη, ούτε έμμεση υποστήριξη στο καθεστώς του Μπρύνινγκ!

Ηρωική και θαρραλέα υπεράσπιση των προλεταριακών οργανώσεων ενάντια στο φασισμό.

"Τάξη ενάντια σε τάξη!". Αυτό σημαίνει: όλες οι εργατικές οργανώσεις πρέπει να συμμετέχουν στο ενιαίο μέτωπο ενάντια στην αστική τάξη.

Το πρακτικό πρόγραμμα του ενιαίου μετώπου προσδιορίζεται ανάμεσα στις οργανώσεις με συμφωνίες που συνάπτονται μπροστά στα μάτια των μαζών. Κάθε οργάνωση παραμένει κάτω από τη σημαία της και κάτω από την ηγεσία της. Κάθε οργάνωση υπακούει μέσα στη δράση στην πειθαρχία του ενιαίου μετώπου.

"Τάξη ενάντια σε τάξη!". Πρέπει να κάνουμε ακούραστη ζύμωση ώστε οι σοσιαλδημοκρατικές οργανώσεις και τα ρεφορμιστικά συνδικάτα να διακόψουν τις σχέσεις τους με τους ύπουλους αστικούς συμμάχους του "Σιδερένι-

ου Μετώπου" και να ενταχθούν στο κοινό μέτωπο με τις κομμουνιστικές οργανώσεις και όλες τις άλλες εργατικές οργανώσεις.

"Τάξη ενάντια σε τάξη!". Προπαγάνδα και οργανωτική προετοιμασία των εργατικών σοβιέτ σαν ανώτατης μορφής του ενιαίου εργατικού μετώπου.

Πλήρης ανεξαρτησία, οργανωτική και πολιτική, του Κομμουνιστικού Κόμματος, πάντοτε και κάτω απ' όλες τις συνθήκες. Κανένας συνδυασμός προγραμμάτων και σημαιών. Καμιά συναλλαγή χωρίς αρχές. Πλήρης ελευθερία κριτικής απέναντι στους προσωρινούς συμμάχους.

Η υποψηφιότητα του Τέλμαν για το αξίωμα του προέδρου είναι αυτονόητα υποψηφιότητα και της Αριστερής Αντιπολίτευσης. Στην πάλη για την κινητοποίηση των εργατών κάτω από τη σημαία της επίσημης κομμουνιστικής υποψηφιότητας, οι Μπολσεβίκοι - Λενινιστές πρέπει να βρίσκονται στις πρώτες γραμμές.

Οι γερμανοί κομμουνιστές πρέπει να εμπνέονται όχι από το σημερινό καθεώς του ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος, καθεστώ που αντανάκλα την κυριαρχία του μηχανισμού πάνω στη βάση της νικηφόρας επανάστασης, αλλά από το εσωτερικό καθεώς του κόμματος που οδήγησε στη νίκη της επανάστασης.

Η διάλυση της κυριαρχίας του μηχανισμού πάνω στο Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα είναι ζήτημα ζωής και θανάτου.

Η επιστροφή στην εσωκομματική δημοκρατία είναι απαραίτητη.

Οι κομμουνιστές εργάτες πρέπει να ανοίξουν μέσα στο Κόμμα μια τίμια και σοβαρή συζήτηση πάνω σ' όλα τα προβλήματα της στρατηγικής και της τακτικής. Η φωνή της Αριστερής Αντιπολίτευσης (Μπολσεβίκοι - Λενινιστές) πρέπει ν' ακουστεί από το Κόμμα.

Υστερα από μια τέτοια συζήτηση που θ' αγκαλιάσει όλα τα προβλήματα, οι αποφάσεις πρέπει να παρθούν από ένα συνέδριο εκλεγμένο ελεύθερα.

Σωστή πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος απέναντι στο SAP: αδιάλλακτη κριτική (αλλά τίμια, δηλαδή ανταποκρινόμενη στα πραγματικά γεγονότα) για τους διαταγμούς της ηγεσίας· στάση προσεχτική, φιλική, στάση προσέγγισης απέναντι στην αριστερή πτέρυγα, κι ακόμα ετοιμότητα για το κλείσιμο πρακτικών συμφωνιών με το SAP και για τη δημιουργία στενότερων δεσμών με την επαναστατική του πτέρυγα.

Άμεση στροφή στο ηγδάλιο της συνδικαλιστικής πολιτικής: αγώνας ενάντια στη ρεφορμιστική ηγεσία πάνω στη βάση της συνδικαλιστικής ενότητας.

Συστηματική πολιτική ενιαίου μετώπου στο εσωτερικό των επιχειρήσεων. Συμφωνίες με τις ρεφορμιστικές εργοστασιακές επιτροπές πάνω στη βάση ε-

νός προγράμματος με καθορισμένες διεκδικήσεις.

Αγώνας για τη μείωση των τιμών. Αγώνας ενάντια στην περικοπή των μισθών. Ενταξη αυτού του αγώνα στη γραμμή της καμπάνιας για τον εργατικό έλεγχο της παραγωγής.

Καμπάνια για τη συνεργασία με την ΕΣΣΔ πάνω στη βάση ενός κοινού οικονομικού σχεδίου.

Επεξεργασία ενός προσχεδίου από τα αντίστοιχα όργανα της ΕΣΣΔ με τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων οργανώσεων του γερμανικού προλεταριάτου.

Καμπάνια για το πέρασμα της Γερμανίας στο σοσιαλισμό πάνω στη βάση ενός τέτοιου σχεδίου.

Ψεύδονται όσοι λένε ότι η κατάσταση είναι απελπιστική. Οι απαισιόδοξοι και οι σκεπτικιστές πρέπει να διωχτούν από τις εργατικές γραμμές σαν φορείς μιας θανατηφόρας μόλυνσης. Οι εσωτερικές δυνάμεις του γερμανικού προλεταριάτου είναι ανεξάντλητες. Θ' ανοίξουν το δρόμο τους.

Πρίγκηπος, 27 Γενάρη 1932

*Το εξώφυλλο της μπροσούρας «Ο μόνος δρόμος» που έγραψε
ο Τρότσκι το 1932*

Μέρος Τρίτο | **1932**

Κρις Χάρμαν

1932 - Τα γεγονότα

Το 1932 η οικονομική κατάσταση χειροτέρευσε. Υπήρχαν οκτώ εκατομμύρια άνεργοι. Το ένα τρίτο του πληθυσμού εξαρτιόταν από τα επιδόματα ανεργίας. Για όσους είχαν δουλειά, οι μισθοί είχαν πέσει κατά 30% σε σχέση με το 1928. Κάθε κομμάτι της γερμανικής κοινωνίας ήταν δυσαρεστημένο με την κυβέρνηση. Οι ψήφοι για τους Ναζί αυξάνονταν με ραγδαίους ρυθμούς. Πολύ περισσότερο, υπήρχαν πια αρκετοί βιομήχανοι που ήταν εξαιρετικά πρόθυμοι να χρηματοδοτήσουν τους φασίστες. Ο αριθμός των μελών των SA ανέβηκε στις 400.000.

Όμως ο Χίτλερ απείχε πολύ ακόμα από το να έχει μαζί του την πλειοψηφία του πληθυσμού. Ο Μπρύνινγκ έπεισε τον γηραιό αντιδραστικό αρχιστράτηγο Χίντενμπουργκ να βάλει υποψηφιότητα για να επανεκλεγεί σαν πρόεδρος. Παρά το γεγονός ότι ο Χίντενμπουργκ ήταν σε πλήρη αντίθεση με κάθε τι που έκφραζε η Σοσιαλδημοκρατία, το SPD και τα Ελεύθερα Συνδικάτα τον υποστηρίξαν σαν "το μικρότερο κακό" ενάντια στον Χίτλερ. Οι Ναζί πήραν το μεγαλύτερο μέχρι τότε ποσοστό ψήφων - 36,8% του συνόλου - αλλά ήταν πολύ πίσω από τον Χίντενμπουργκ που κέρδισε με 53%, ενώ ο Τέλμαν πήρε 10,2%.

Οι Σοσιαλδημοκράτες συνέχισαν να περιμένουν και να ελπιίζουν. Υποστήριζαν ότι το μόνο που μπορούσαν να κινητοποιήσουν ήταν μια αμυντική δύναμη. Συγκρότησαν το "Σιδηρούν Μέτωπο" με τη βοήθεια όλων των επηρεαζόμενων από τη Σοσιαλδημοκρατία οργανώσεων, των Ελεύθερων Συνδικάτων, των αθλητικών συλλόγων, της *Reichsbanner*. Το "Σιδηρούν Μέτωπο" ήταν μια οργάνωση για την υπεράσπιση της δημοκρατίας, αλλά όχι και για την πάλη ενάντια στην δυστυχία που προκαλούσε ο καπιταλισμός και η κρίση του

κάτω από την διαχείριση του δημοκράτη Μπρύνινγκ. Και επιπλέον, η αιχμή του δόρατος αυτού του αμυντικού τους συστήματος εξακολουθούσε να είναι η τοπική αστυνομία της Πρωσίας.

Η κυβέρνηση Μπρύνινγκ έπεσε στο τέλος του Μάη - βασικά επειδή ο μοναδικός θετικός υποστηρικτής που είχε - το γερμανικό επιτελείο στρατού (*Reichswehr*) - στράφηκε εναντίον της. Στη διάρκεια των προεδρικών εκλογών του Απρίλη, ήλθαν στο φως πληροφορίες ότι οι Ναζί προετοιμάζαν ένα πραξικόπημα. Τρομαγμένος από τις αποκαλύψεις, ο Μπρύνινγκ, που μέχρι τότε είχε αφήσει τα τάγματα εφόδου να δρουν όπως ήθελαν, απαγόρευσε τα SA και τα SS. Όμως, ο Σλάιχερ που ήταν το μέλος του γενικού επιτελείου στρατού με την μεγαλύτερη πολιτική επιρροή, έφερε αντιρρήσεις. Ήθελε να χρησιμοποιήσει για τους δικούς του σκοπούς τον έλεγχο που είχαν επιβάλει στους δρόμους τα SA και τα SS. Ξεκαθάρισε ότι τώρα ο στρατός ήταν ενάντια στην κυβέρνηση. Όταν, ταυτόχρονα, ο Μπρύνινγκ επιχείρησε να κάνει την μοναδική θετική του κίνηση όσον αφορά στην αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης - να κρατικοποιήσει τα αγροκτήματα των χρεοκοπημένων γαιοκτημόνων Γιούνκερς της Ανατολικής Πρωσίας και να τα μοιράσει σε ακτήμονες χωρικούς - η αριστοκρατία της υπαίθρου που είχε δεσμούς με τον Χίτλερ στράφηκε κι αυτή εναντίον του. Ο Μπρύνινγκ αντικαταστάθηκε από τον ευνοούμενο του Σλάιχερ, τον φον Πάπεν, ο οποίος δεν είχε καθόλου κοινοβουλευτική υποστήριξη και εξαρτιόταν από τις ψήφους των Ναζί. Αναιρέθηκε η απαγόρευση των SA και των SS και κηρύχθηκαν νέες εκλογές.

Η επιστροφή των SA στους δρόμους οδήγησε σε οδομαχίες που ξέσπασαν παντού. Σκοτώθηκαν 82 άνθρωποι και περίπου 400 τραυματίστηκαν σοβαρά. Στο αποκορύφωμα αυτών των συγκρούσεων ο φον Πάπεν απέλυσε την σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση της Πρωσίας. Αυτή η ενέργεια ήταν εντελώς αντισυνταγματική και επιπλέον πάρθηκε από μια κυβέρνηση χωρίς ίχνος κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Υποτίθεται ότι το "Σιδηρούν Μέτωπο" των Σοσιαλδημοκρατών είχε συγκροτηθεί για να αντιμετωπίσει ακριβώς τέτοιου τύπου εξελίξεις. Αν οι Σοσιαλδημοκράτες δεν αντιδρούσαν, όλη η αμυντική τους στρατηγική θα κατέρρεε. Ο σοσιαλδημοκράτης υπουργός Εσωτερικών της Πρωσίας, Σέβερινγκ και ο αρχηγός της αστυνομίας, Γκρζεζίνσκι, αρνήθηκαν να παραιτηθούν.

Στην πόλη [του Βερολίνου] που βρισκόταν στον παροξυσμό μιας βίαιας προεκλογικής εκστρατείας, αυτές οι ανακοινώσεις έπεσαν σαν κεραυνός. Κρατώντας τις αναπνοές του ο κόσμος κοιτούσε, μια προς το κτίριο του υπουργείου

Εσωτερικών, όπου έμενε ο Σέβερινγκ, και μια προς της προεδρική κατοικία του φον Πάπεν στην Βίλχελμστράσε. Παντού άκουγες συζητήσεις για το αν είναι ι-σχυρότερη η πολεμική μηχανή της αστυνομίας ή της Reichswehr... Στα μεγάλα εργοστάσια οι εργάτες περίμεναν όλη την νύχτα το κάλεσμα σε μια γενική απεργία.¹

Οι μάζες που ήταν συσπειρωμένες στο "Σιδηρούν Μέτωπο" προετοιμάζονταν τα προηγούμενα χρόνια ακριβώς για μια τέτοια στιγμή. Όμως, οι σοσιαλδημοκράτες ηγέτες δεν έκαναν τίποτα. Χρειάστηκαν μόνο τέσσερις στρατιώτες για να συλλάβουν τον Σέβερινγκ και τον αρχηγό της αστυνομίας μέσα σε κτίρια όπου υπήρχαν εκατοντάδες πάνοπλοι αστυνομικοί έτοιμοι να υπακούσουν σε κάθε διαταγή των σοσιαλδημοκρατών ηγετών τους. Καμιά τέτοια εντολή δεν δόθηκε και οι συλλήψεις έγιναν χωρίς να προβληθεί αντίσταση. Αφού έμειναν δυο ώρες στην φυλακή, ο Σέβερινγκ και ο Γκρζεζίνσκι παραιτήθηκαν. Το "κάστρο της Σοσιαλδημοκρατίας" είχε πέσει χωρίς να ριχθεί ούτε μια σφαίρα.

Οι κομμουνιστές στο KPD έδωσαν τη μάχη. Ήταν αυτοί που αντιστάθηκαν στις οδομαχίες με τα SA. Τριάντα από τους σκοτωμένους ήταν μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος. Κυκλοφόρησαν μια προκήρυξη που καλούσε σε γενική απεργία. Όμως δεν μπορούσαν να οργανώσουν μια τέτοια απεργία μόνοι τους. Είχαν πολύ λίγα μέλη στα εργοστάσια: η πλειοψηφία των μελών τους ήταν άνεργοι (στις εκλογές για το Εργατικό Κέντρο του Βερολίνου τον Μάρτη του 1933 είχαν πάρει 5% των ψήφων σε σύγκριση με 73% των Σοσιαλδημοκρατών και το 12% των Ναζί).² Αυτό ίσως να μην είχε τόσο τεράστια σημασία, όσο σημασία είχε η ασυνέπεια του Κομμουνιστικού Κόμματος: τώρα καλούσε τους εργάτες να υπερασπιστούν μια κυβέρνηση την οποία μέχρι τότε αποκαλούσε "σοσιαλ-φασιστική" ή, ακόμα χειρότερα, είχε συνεργαστεί με τους Ναζί για να την ανατρέψει. Κανείς δεν πήρε στα σοβαρά ένα τέτοιο όψιμο κάλεσμα για δράση.

Στις εκλογές που ακολούθησαν μια βδομάδα αργότερα, οι Ναζί πήραν το μεγαλύτερο ποσοστό που πέτυχαν ποτέ σε ελεύθερες εκλογές: σχεδόν 14 εκατομμύρια ψήφους, τους διπλάσιους απ' όσους είχαν πάρει στις προηγούμενες εκλογές το 1930. Το SPD έχασε 600.000 ψήφους και το KPD κέρδισε τον ίδιο αριθμό. Αλλά ακόμα και τώρα, το άθροισμα των ψήφων που πήραν και τα δυο αυτά κόμματα υπολειπόταν μόνο λίγες εκατοντάδες χιλιάδες από τους ψήφους των Ναζί. Όμως, το πραξικόπημα στην Πρωσία έδειξε ότι μια τέτοια ενωμένη αντίσταση απείχε πολύ από το να γίνει πραγματικότητα.

Οι ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος ήταν ανίκανοι να δουν τον κίνδυνο που βρισκόταν μπροστά στα μάτια τους. Η Εκτελεστική Επιτροπή της Κομιντέρν στην ολομέλεια του Σεπτέμβρη εξακολουθούσε να επιμένει ότι "η κύρια επίθεση" έπρεπε να στρέφεται ενάντια στους Σοσιαλδημοκράτες.³ Το συνέδριο του KPD που έγινε τον Οκτώβρη, αποκάλυψε κάθε πρωτοβουλία για ενιαίο μέτωπο σαν "δημαγωγική ενιαιομετωπική μανούβρα στην οποία πρωτοστατούν οι αριστεροί σύμμαχοι των σοσιαλ-φασιστών και της αντεπαναστατικής τροτσκιστικής ομάδας".⁴ Ο Τέλμαν αποκάλυψε τον Τρότσκι "ε-ντελώς χρεοκοπημένο φασίστα και αντεπαναστάτη".

Ο Μόνος Δρόμος γράφτηκε τις βδομάδες που ακολούθησαν τις εκλογές του Ιούλη 1932. Εδώ ο Τρότσκι αναλύει όλο το φάσμα των δυνάμεων που καθορίζουν την κατάσταση στη Γερμανία. Από τη μια πλευρά, ασχολείται με το πώς μπορεί να μπει φραγμός στον Χίτλερ από την ενωμένη δράση της εργατικής τάξης. Από την άλλη, επιχειρεί ν' αποδείξει πως οι αυταπάτες των Σοσιαλδημοκρατών ότι το "μικρότερο κακό" θα εμποδίσει το μεγάλο και οι αυταπάτες των Κομμουνιστών ότι οι εκλογικές τους επιτυχίες σε βάρος του SPD θα σταματήσουν με κάποιο τρόπο τον Χίτλερ, είναι λαθεμένες.

Το κείμενο που ακολουθεί δεν αποτελεί το σύνολο της προσοχής του Τρότσκι. Τα κεφάλαια που έχουν παραλειφθεί (4, 5 και 6) επαναλαμβάνουν απλά πολλά από τα επιχειρήματα που βρίσκουμε στο *Και τώρα*;

Λέον Τρότσκι

Ο ΜΟΝΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

Η παρακμή του καπιταλισμού δείχνει πως θα είναι ακόμα πιο θυελλώδης, δραματική και αιματοβαμμένη απ' ό,τι η άνοδός του. Ο γερμανικός καπιταλισμός σίγουρα δεν θα αποτελέσει εξαιρεση. Αν η αγωνία του διαρκεί υπερβολικά, η αιτία βρίσκεται -κι εδώ πρέπει να πούμε την αλήθεια- στα κόμματα του προλεταριάτου.

Ο γερμανικός καπιταλισμός εμφανίστηκε στο προσκήνιο με καθυστέρηση και δεν είχε τα προνόμια του πρωτότοκου. Η ανάπτυξη της Ρωσίας την τοποθετούσε σαν χώρα κάπου μεταξύ Αγγλίας και Ινδίας· η Γερμανία, σε μια τέτοια καταγραφή θα έπρεπε να κατέχει τη θέση μεταξύ Αγγλίας και Ρωσίας, αλλά χωρίς τις τεράστιες υπερπόντιες αποικίες της Μεγάλης Βρετανίας και χωρίς τις "εσωτερικές αποικίες" της τσαρικής Ρωσίας. Η Γερμανία, στριμωγμένη στην καρδιά της Ευρώπης, αντιμετώπιζε σε μια εποχή όπου όλος ο κόσμος είχε ήδη μοιραστεί, την αναγκαιότητα να κατακτήσει ξένες αγορές και να ξαναμοιράσει τις αποικίες που ήδη είχαν μοιραστεί.

Η μοίρα του γερμανικού καπιταλισμού δεν ήταν να κολυμπήσει μαζί με το ρεύμα, να αφηθεί δηλαδή στην ελεύθερη ανάπτυξη των δυνάμεών του. Μόνο η Μεγάλη Βρετανία μπορούσε να επιτρέψει στον εαυτό της αυτή την πολυτέλεια κι αυτό μόνο για μια περιορισμένη ιστορική περίοδο που πρόσφατα τελείωσε μπροστά στα μάτια μας. Ο γερμανικός καπιταλισμός δεν μπορούσε καν να έχει "την αίσθηση του μέτρου" του γαλλικού καπιταλισμού, που είναι περιχαρακωμένος μέσα στα όριά του και επιπλέον είναι εφοδιασμένος με τις πλούσιες αποικιακές κτήσεις του ως εφεδρία.

Η γερμανική αστική τάξη, που υπήρξε πάντα ομορποτιστική στον τομέα της εσωτερικής πολιτικής έπρεπε να επιδείξει τεράστια τόλμη στον τομέα

της οικονομίας και της παγκόσμιας πολιτικής· έπρεπε να επεκτείνει αμέτρητα την παραγωγή της, να φτάσει τα παλιότερα έθνη, να ξιφουλκήσει και να ριχτεί στον πόλεμο. Ο ακραίος εκσυγχρονισμός της γερμανικής βιομηχανίας μετά τον πόλεμο προερχόταν από την ανάγκη να ξεπεραστούν οι δυσμενείς συνθήκες της ιστορικής καθυστέρησης, της γεωγραφικής κατάστασης και της στρατιωτικής ήττας.

Αν τα οικονομικά δεινά της εποχής μας, σε τελευταία ανάλυση, πρόερχονται από το γεγονός ότι οι παραγωγικές δυνάμεις της ανθρωπότητας είναι ασύμβατες με την ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής καθώς και με τα εθνικά σύνορα, ο γερμανικός καπιταλισμός περνάει από τις πιο έντονες συσπάσεις ακριβώς επειδή είναι ο πιο σύγχρονος, ο πιο προηγμένος και ο πιο δυναμικός καπιταλισμός στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Οι γιατροί του γερμανικού καπιταλισμού χωρίζονται σε τρεις σχολές: του φιλελευθερισμού, της σχεδιασμένης οικονομίας και της αυτάρκειας.

Ο φιλελευθερισμός θα ήθελε να επαναφέρει τους "φυσικούς" νόμους της αγοράς. Αλλά η άθλια πολιτική μοίρα του φιλελευθερισμού αντανακλά μόνο το γεγονός ότι ο γερμανικός καπιταλισμός δεν θα μπορούσε ποτέ να βασιστεί στον Μαντσεστερισμό¹, αλλά πέρασε από τον προστατευτισμό στα τραστ και στα μονοπώλια. Η γερμανική οικονομία δεν μπορεί να γυρίσει πίσω σ' ένα "υγιές" παρελθόν που ποτέ δεν υπήρξε.

Ο Εθνικοσοσιαλισμός υπόσχεται να αναθεωρήσει το έργο των Βερσαλλιών με το δικό του τρόπο, δηλαδή να συνεχίσει με περισσότερη ένταση την επιθετικότητα του ιμπεριαλισμού των Χοεντζόλερν. Ταυτόχρονα θέλει να σπρώξει τη Γερμανία στην αυτάρκεια, δηλαδή στο δρόμο του επαρχιωτισμού και του εθελοντικού αυτοπεριορισμού. Ο βρυχηθμός του λιονταριού σ' αυτή την περίπτωση κρύβει μόνο την ψυχολογία του δαρμένου σκύλου. Η προσαρμογή του γερμανικού καπιταλισμού στα εθνικά του όρια είναι ισοδύναμη με το να προσπαθήσει να γιατρέψει κάποιος έναν άρρωστο κόβοντας το δεξί του χέρι, το αριστερό του πόδι και μέρος του κρανίου του.

Το να γιατρευτεί ο καπιταλισμός μέσω της σχεδιασμένης οικονομίας θα σήμαινε την εξαφάνιση του ανταγωνισμού. Σε μια τέτοια περίπτωση πρέπει ν' αρχίσουμε καταργώντας την ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής. Οι γραφειοκράτες και οι ακαδημαϊκοί μεταρρυθμιστές δεν τολμούν καν να το σκεφτούν. Η γερμανική οικονομία ελάχιστα είναι καθαρά γερμανική· είναι ένα συστατικό μέρος της παγκόσμιας οικονομίας. Ένα γερμανικό σχέδιο είναι εφικτό μόνο στην προοπτική ενός διεθνούς οικονομικού σχεδίου. Ένα σχεδιασμένο σύστημα μέσα στα κλειστά εθνικά σύνορα θα σήμαινε την εγκατά-

λειψη της παγκόσμιας οικονομίας, δηλαδή την προσπάθεια επιστροφής στο σύστημα της αυτάρκειας.

Αυτά τα τρία συστήματα, με τις αμοιβαίες έχθρες τους, στην πραγματικότητα μοιάζουν μεταξύ τους από την άποψη ότι όλα είναι κλεισμένα μέσα στον μαγικό κύκλο του αντιδραστικού ουτοπισμού. Αυτό που πρέπει να σωθεί δεν είναι ο γερμανικός καπιταλισμός, αλλά η Γερμανία από τον καπιταλισμό.

Στα χρόνια της κρίσης, η γερμανική αστική τάξη ή οι θεωρητικοί της τουλάχιστον, έχουν δηλώσει δημόσια την μεταμέλειά τους· είχαν κάνει πολλές παρακινδυνευμένες επενδύσεις, είχαν με πολύ ελαφρότητα καταφύγει στα ξένα δάνεια, είχαν προχωρήσει υπερβολικά γρήγορα τον εκσυγχρονισμό του εξοπλισμού των εργοστασίων κλπ. Στο μέλλον θα έπρεπε να είναι πιο προσεκτικοί! Στην πραγματικότητα, όμως, όπως δείχνει το πρόγραμμα του Πάπεν και η στάση του χρηματιστικού κεφάλαιου απέναντί του, οι ηγέτες της γερμανικής αστικής τάξης στρέφονται σήμερα περισσότερο παρά ποτέ προς τον οικονομικό τυχοδιωκτισμό.

Στα πρώτα σημάδια μιας ανάκαμψης στη βιομηχανία, ο γερμανικός καπιταλισμός θα δείξει ότι είναι έτοις όπως διαμορφώθηκε από το ιστορικό του παρελθόν και όχι έτοις όπως θα ήθελαν να τον κάνουν οι φιλελεύθεροι ηθικολόγοι. Οι επιχειρηματίες, πεινασμένοι για κέρδη, θα ανεβάσουν ξανά την πίεση του ατμού χωρίς να κοιτάζουν το μανόμετρο. Το κυνηγητό για τα ξένα δάνεια θα πάρει πάλι ένα ξέφρενο χαρακτήρα. Θα είναι οι δυνατότητες επέκτασης μικρές; Τόσο πιο αναγκαίο θεωρούν ότι είναι να τις κρατήσουν για τον εαυτό τους. Η τρομοκρατημένη ανθρωπότητα θα δει ξανά την εικόνα της προηγούμενης περιόδου, αλλά με μορφή ακόμα πιο βίαιη. Ταυτόχρονα θα προχωράει η ανόρθωση του γερμανικού милитарισμού. Σαν να μην είχαν υπάρξει ποτέ τα χρόνια 1914 - 18. Η γερμανική αστική τάξη πάλι βάζει βαρύνους από την Πρωσία επικεφαλής του έθνους. Με την κάλυψη του Βοναπαρτισμού θα είναι ακόμα πιο πρόθυμοι να ρισκάρουν το κεφάλι του έθνους απ' ότι στην παλιά μοναρχία.

Στις στιγμές της αυτογνωσίας τους οι ηγέτες της γερμανικής Σοσιαλδημοκρατίας πρέπει να αναρωτιούνται: "Με ποιο θαύμα μπορεί το κόμμα, μετά απ' όλη τη ζημιά που έχει κάνει, να καθοδηγεί ακόμα εκατομμύρια εργάτες;". Σίγουρα, έχει μεγάλη σημασία ο συντηρητισμός που είναι εγγενής σε κάθε μαζική οργάνωση. Αρκετές γενιές προλεταρίων έχουν περάσει από τη Σοσιαλδημοκρατία και έχουν εκπαιδευτεί πολιτικά απ' αυτήν· αυτό έχει δημιουργήσει μια μεγάλη παράδοση. Όμως δεν είναι αυτός ο βασικός λόγος για

την ζωτικότητα του ρεφορμισμού. Οι εργάτες δεν μπορούν εύκολα να εγκαταλείψουν τη Σοσιαλδημοκρατία, παρόλα τα εγκλήματα αυτού του κόμματος: για να το κάνουν πρέπει να μπορούν να την αντικαταστήσουν μ' ένα άλλο κόμμα. Όμως, το Γερμανικό ΚΚ, μέσω της ηγεσίας του έχει κάνει τα τελευταία εννιά χρόνια ότι μπορεί για να απωθήσει τις μάζες ή τουλάχιστον να τις εμποδίσει να συσπειρωθούν γύρω από το Κομμουνιστικό Κόμμα.

Η πολιτική συνθηκολόγησης των Στάλιν - Μπράντλερ το 1923· το αριστερίστικο ζιγκ - ζαγκ των Μάσλοφ - Ρουθ Φίσερ - Τέλμαν το 1924-25· η οπορτουνιστική υποταγή στη Σοσιαλδημοκρατία το 1926-28· ο τυχοδιωκτισμός της "τρίτης περιόδου" το 1928-30· η θεωρία και η πρακτική του "σοσιαλφασισμού" και της "εθνικής απελευθέρωσης" το 1930-32, όλα αυτά βρίσκονται στο λογαριασμό. Το άθροισμα γράφει: Χίντερμπουργκ - Πάπεν - Σλάιχερ και Σία.

Μέσα στον καπιταλιστικό δρόμο δεν υπάρχει διέξοδος για το γερμανικό λαό. Εκεί βρίσκεται η σημαντική πηγή δύναμης για το Κομμουνιστικό Κόμμα. Το παράδειγμα της Σοβιετικής Ένωσης δείχνει από την εμπειρία πως υπάρχει διέξοδος στο σοσιαλιστικό δρόμο. Εκεί βρίσκεται η δεύτερη πηγή δύναμης για το Κομμουνιστικό Κόμμα.

Μόνο που, λόγω των συνθηκών ανάπτυξης του απομονωμένου προλεταριακού κράτους, ανέβηκε στην ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης μια εθνικιστική - οπορτουνιστική γραφειοκρατία, που δεν πιστεύει στην παγκόσμια επανάσταση, που υπερασπίζεται την ανεξαρτησία της από την παγκόσμια επανάσταση και που ταυτόχρονα έχει εγκαθιδρύσει μια ανεξέλεγκτη κυριαρχία πάνω στην Κομμουνιστική Διεθνή. Εκεί βρίσκεται αυτή τη στιγμή το μεγαλύτερο πρόβλημα για το γερμανικό και το διεθνές προλεταριάτο.

Η κατάσταση στη Γερμανία είναι σαν να έγινε επίτηδες για να μπορέσει το ΚΚ να κερδίσει την πλειοψηφία των εργατών σε σύντομο χρονικό διάστημα. Μόνο που το Κομμουνιστικό Κόμμα πρέπει να καταλάβει ότι έως τώρα αντιπροσωπεύει την μειοψηφία του προλεταριάτου και ότι πρέπει σταθερά να βαδίσει στο δρόμο της τακτικής του ενιαίου μετώπου. Αντίθετα, το Κομμουνιστικό Κόμμα έχει υιοθετήσει μια τακτική που μπορεί να εκφραστεί με το ακόλουθο σκεπτικό: αν το προλεταριάτο δεν αναγνωρίσει εκ των προτέρων την ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος, δεν μπορεί να δοθεί στους γερμανούς εργάτες η δυνατότητα να κάνουν οικονομικούς αγώνες ή να αντισταθούν στο φασισμό, να χρησιμοποιήσουν το όπλο της γενικής απεργίας ή να δημιουργήσουν σοβιέτ. Το πολιτικό καθήκον μετατρέπεται σε τελεσίγραφο.

Από πού μπορεί να προέρχεται αυτή η καταστρεπτική μέθοδος; Η απάντηση βρίσκεται στην πολιτική της σταλινικής φρόξιας στη Σοβιετική Ένωση. Εκεί ο μηχανισμός έχει μετατρέψει το καθήκον της πολιτικής ηγεσίας σε διοικητικές προσαγωγές. Με το να αρνείται να επιτρέψει στους εργάτες να συζητήσουν ή να ασκήσουν κριτική ή να ψηφίσουν, η σταλινική γραφειοκρατία τους απευθύνεται μόνο με τη γλώσσα των τελεσιγράφων. Η πολιτική του Τέλμαν είναι μια προσπάθεια να μεταφραστεί ο σταλινισμός σε κακά γερμανικά. Αλλά η διαφορά βρίσκεται στο ότι η γραφειοκρατία της ΕΣΣΔ έχει στη διάθεσή της την κρατική εξουσία, που παρέλαβε από τα χέρια της Οκτωβριανής Επανάστασης. Ο Τέλμαν, από την άλλη, έχει για να στηρίξει τα τελεσιγράφα του μόνο το τυπικό κύρος της Σοβιετικής Ένωσης. Αυτή είναι μια μεγάλη πηγή ηθικού κύρους, αλλά στις παρούσες συνθήκες αρκεί ίσως για να κλείσει τα στόματα των κομμουνιστών εργατών, αλλά όχι για να κερδίσει και τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες. Αλλά αυτό το καθήκον αποτελεί στην πραγματικότητα το πρόβλημα της γερμανικής επανάστασης.

Ο συγγραφέας, συνεχίζοντας τα προηγούμενα έργα του που είναι αφιερωμένα στην πολιτική του γερμανικού προλεταριάτου, με αυτή την προσούρα επιχειρεί να ερευνήσει τα ζητήματα της γερμανικής επαναστατικής πολιτικής σε μια νέα φάση.

Βοναπαρτισμός και Φασισμός

Ας προσπαθήσουμε σύντομα να καταλάβουμε τι έχει συμβεί και πού βρισκόμαστε.

Χάρη στη Σοσιαλδημοκρατία, η κυβέρνηση Μπρύνινγκ είχε στη διάθεσή της την υποστήριξη του κοινοβουλίου για να κυβερνά με τη βοήθεια έκτακτων διαταγμάτων. Οι σοσιαλδημοκράτες ηγέτες έλεγαν: "Μ' αυτό τον τρόπο θα εμποδίσουμε το φασισμό να φτάσει στην εξουσία". Η σταλινική γραφειοκρατία έλεγε: "Όχι, ο φασισμός έχει ήδη θριαμβεύσει: το καθεστώς του Μπρύνινγκ είναι φασιστικό". Οι Σοσιαλδημοκράτες εμφάνιζαν την παθητική υποχώρηση μπροστά στο φασισμό σαν τον αγώνα ενάντια στο φασισμό. Οι σταλινικοί παρουσίαζαν το ζήτημα σαν ο φασισμός να είχε ήδη νικήσει. Η μαχητική διάθεση του προλεταριάτου υπονομευόταν και από τις δυο πλευρές και ο θριαμβος του εχθρού διευκολυνόταν και πλησίαζε περισσότερο.

Τότε, είχαμε χαρακτηρίσει την κυβέρνηση Μπρύνινγκ σαν Βοναπαρτισμό ("μια καρικατούρα του Βοναπαρτισμού"), δηλαδή σαν ένα καθεστώς στρατιωτικο-αστυνομικής δικτατορίας. Όταν η σύγκρουση δυο κοινωνικών στρωμάτων - των κατεχόντων και των μη εχόντων, των εκμεταλλευτών και των εκμε-

ταλλευόμενων - φτάνει στο ανώτερο σημείο έντασης, δημιουργούνται οι συνθήκες για την κυριαρχία της γραφειοκρατίας, της αστυνομίας, των στρατοκρατών. Η κυβέρνηση "ανεξαρτητοποιείται" από την κοινωνία. Ας ξαναθυμηθούμε: αν καρφώσουμε δυο πιρούνια συμμετρικά σ' ένα φελλό αυτός μπορεί να σταθεί ακόμα και στο κεφάλι μιας καρφίτσας. Αυτό ακριβώς είναι το σχήμα του Βοναπαρτισμού. Φυσικά, μια τέτοια κυβέρνηση δεν παύει να είναι υπάλληλος της τάξης των ιδιοκτητών. Αλλά ο υπάλληλος αυτός κάθεται στο σβέρκο του αφεντικού του, του γδέρνει το λαιμό και δεν διστάζει ορισμένες φορές να του χώσει την μπότα στα μούτρα.

Μια από τις πιθανότητες ήταν ότι ο Μπρύνινγκ θα άντεχε ως την τελική λύση. Όμως, όπως ήρθαν τα πράγματα, εμφανίστηκε άλλος ένας κρίκος στην αλυσίδα· η κυβέρνηση Πάπεν. Αν θέλαμε να είμαστε ακριβείς θα έπρεπε να διορθώσουμε τον παλιό μας χαρακτηρισμό· η κυβέρνηση Μπρύνινγκ ήταν μια προ-Βοναπαρτίστικη κυβέρνηση. Ο Μπρύνινγκ ήταν μόνο ένας πρόδρομος. Στην τελειοποιημένη του μορφή ο Βοναπαρτισμός εμφανίστηκε με την κυβέρνηση Πάπεν - Σλάιχερ.

Πού βρίσκεται η διαφορά; Ο Μπρύνινγκ δήλωνε ότι η μεγαλύτερη του χαρά ήταν να "υπηρετεί" τον Χίντενμπουργκ και την παράγραφο 48 [του συντάγματος]. Ο Χίτλερ "στήριζε" τη δεξιά πτέρυγα του Μπρύνινγκ με τη γροθιά του. Αλλά με τον αριστερό του αγκώνα ο Μπρύνινγκ στηριζόταν στον ώμο του Βελς. Στο Ράιχσταγκ ο Μπρύνινγκ βρήκε μια πλειοψηφία που τον απάλλαξε από την αναγκαιότητα να λαμβάνει υπόψη το Ράιχσταγκ.

Όσο πιο ανεξάρτητος γινόταν ο Μπρύνινγκ από το κοινοβούλιο τόσο πιο ανεξάρτητες γίνονταν οι κορυφές της γραφειοκρατίας από τον Μπρύνινγκ και τις πολιτικές ομάδες που στέκονταν από πίσω του. Το μόνο που έμενε τελικά ήταν να σπάσουν οι δεσμοί με το Ράιχσταγκ. Η κυβέρνηση φον Πάπεν προήλθε από μια γραφειοκρατική άσπιλη σύλληψη. Με τον δεξιό αγκώνα της στηρίζεται πάνω στον ώμο του Χίτλερ. Με την αστυνομική της γροθιά απωθεί το προλεταριάτο στα αριστερά της. Εκεί βρίσκεται το μυστικό της "σταθερότητας" της, ότι δηλαδή δεν κατέρρευσε τη στιγμή της γέννησής της.

Η κυβέρνηση Μπρύνινγκ είχε έναν κληρικό - γραφειοκρατικό - αστυνομικό χαρακτήρα. Η Βουλή παρέμενε στην εφεδρεία. Μετά την αστυνομία, το "Σιδερένιο Μέτωπο" δρούσε σαν άμεσο στήριγμα της Τάξης. Η ουσία του πραξικοπήματος των Χίντενμπουργκ - Πάπεν βρίσκεται στο ότι πέτυχε να σταματήσει αυτήν την εξάρτηση από το "Σιδερένιο Μέτωπο". Οι στρατηγοί αυτόματα βρέθηκαν στην πρώτη θέση.

Οι σοσιαλδημοκράτες ηγέτες αποδείχθηκε ότι εξαπατήθηκαν πλήρως.

Και αυτό είναι που πάντα συμβαίνει σε περιόδους κοινωνικής κρίσης. Αυτοί οι μικροαστοί κομπιναδόροι φαίνονται έξυπνοι μόνο κάτω από συνθήκες που η εξυπνάδα δεν είναι απαραίτητη. Τώρα κρύβονται κάτω από τις κουβέρτες τα βράδια, ιδρώνουν και εύχονται για ένα θαύμα: ίσως στο τέλος να καταφέρουμε να σώσουμε όχι μόνο τα τομάρια μας αλλά και την παραφορτωμένη επιπλωσή μας και τις αθώες μας οικονομίες. Αλλά δεν θα υπάρξουν θαύματα...

Δυστυχώς, όμως, το Κομμουνιστικό Κόμμα επίσης εξεπλάγη πλήρως από τα γεγονότα. Η σταλινική γραφειοκρατία δεν μπόρεσε να προβλέψει το παραιτήριο. Σήμερα ο Τέλμαν, ο Ρέμμελε και άλλοι μιλούν σε κάθε ευκαιρία για το "πραξικόπημα της 20ης Ιούλη". Από πού προήλθε αυτό; Στην αρχή υποστήριζαν ότι ο φασισμός ήδη είχε επικρατήσει και ότι μόνο οι "αντεπαναστάτες τροτσκιστές" μπορούσαν να μιλούν γι' αυτόν σαν κάτι το μελλοντικό. Τώρα αποδεικνύεται ότι για το πέρασμα από τον Μπρύνινγκ στον Πάπεν - προς το παρόν όχι στον Χίτλερ αλλά μόνο στον Πάπεν - χρειάστηκε ένα ολόκληρο πραξικόπημα. Κι όμως αυτοί οι σοφοί μας διδασκαν ότι το ταξικό περιεχόμενο του Σέβερινγκ, του Μπρύνινγκ και του Χίτλερ είναι το "ίδιο και το αυτό". Τότε από πού προήλθε και γιατί έγινε το πραξικόπημα;

Αλλά η σύγχυση δεν σταματάει εδώ. Αν και η διαφορά μεταξύ Βοναπαρτισμού και φασισμού έχει τώρα αποκαλυφθεί καθαρά, ο Τέλμαν, ο Ρέμμελε και οι άλλοι μιλούν για το φασιστικό πραξικόπημα της 20ης Ιούλη. Ταυτόχρονα, προειδοποιούν τους εργάτες ενάντια στον επερχόμενο κίνδυνο μια χιτλερικής, δηλαδή εξίσου φασιστικής, ανατροπής. Τέλος, η Σοσιαλδημοκρατία αποκαλείται, όπως και πριν, σοσιαλφασιστική. Τα γεγονότα που εκτυλίσσονται καταλήγουν να περιγράφονται ως εξής: διάφορα είδη φασισμού παίρνουν την εξουσία το ένα από το άλλο μέσω "φασιστικών" πραξικοπημάτων. Είναι προφανές ότι όλη αυτή η σταλινική θεωρία φτιάχτηκε μόνο και μόνο για να μπλοκάρει το ανθρώπινο μυαλό.

Όσο λιγότερο προετοιμασμένοι ήταν οι εργάτες, τόσο περισσότερο η εμφάνιση της κυβέρνησης Πάπεν επί σκηνής δημιουργούσε μια αίσθηση παντοδυναμίας· πλήρης αδιαφορία για τα κόμματα, νέα έκτακτα διατάγματα, διάλυση του Ράιχσταγκ, αντίποινα, κατάσταση πολιορκίας στην πρωτεύουσα, κατάργηση της πρώσσικης "δημοκρατίας". Και με τι ευκολία! Ένα λιοντάρι το σκοτώνεις μ' έναν πυροβολισμό· το ψύλλο τον σπάς με τα νύχια των χεριών σου· όμως, οι σοσιαλδημοκράτες υπουργοί αποτελειώνονται μόνο μ' ένα τίναγμα του δάκτυλου, όπως όταν πετάς τη σκόνη από το μανίκι.

Μόνο που, παρ' όλη την εξωτερική εμφάνιση της συγκεντρωμένης δύνα-

μης, η κυβέρνηση Πάπεν "σαν κυβέρνηση", είναι ακόμα πιο αδύνατη από την προκάτοχό της. Το βοναπαρτίστικο καθεστώς μπορεί να αποκτήσει έναν σχετικώς σταθερό και μόνιμο χαρακτήρα μόνο στην περίπτωση που δίνει τέλος σε μια ολόκληρη επαναστατική εποχή· όταν ο συσχετισμός δυνάμεων έχει ήδη δοκιμαστεί σε μάχες· όταν οι επαναστατικές τάξεις έχουν ήδη εξαντληθεί, ενώ οι κατέχουσες τάξεις δεν έχουν ακόμα απελευθερωθεί από το φόβο τους ότι το αύριο θα φέρει νέες εκρήξεις. Χωρίς αυτή τη βασική προϋπόθεση, χωρίς δηλαδή μια προηγούμενη εξάντληση της μαζικής ενέργειας σε μεγάλες μάχες, το βοναπαρτίστικο καθεστώς δεν είναι σε θέση να αναπτυχθεί.

Μέσω της κυβέρνησης Πάπεν, οι βαρώνοι, οι μεγιστάνες του κεφάλαιου και οι τραπεζίτες έχουν αναλάβει να εξασφαλίσουν τη θέση τους με τη βοήθεια της αστυνομίας και του τακτικού στρατού. Η ιδέα να δώσουν όλη την εξουσία στον Χίτλερ, ο οποίος βρίσκει στήριγμα στα άπληστα και ανεξέλεγκτα χέρια των μικροαστών δεν τους είναι καθόλου ευχάριστη.

Δεν αμφιβállουν, φυσικά, ότι μακροπρόθεσμα ο Χίτλερ θα είναι ένα πειθήνιο όργανο της κυριαρχίας τους. Αλλά αυτό είναι δεμένο με παραχωρήσεις, με τον κίνδυνο ενός μακρόχρονου και εξαντλητικού εμφύλιου πολέμου και με μεγάλα έξοδα. Βέβαια, ο φασισμός, όπως δείχνει το ιταλικό παράδειγμα, οδηγεί στο τέλος σε μια милитарιστική γραφειοκρατική δικτατορία βοναπαρτίστικου τύπου. Αλλά γι' αυτό απαιτούνται κάποια χρόνια, ακόμα και στην περίπτωση πλήρους νίκης, καθώς κι ένα μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στη Γερμανία απ' ό,τι στην Ιταλία. Είναι προφανές ότι οι κατέχουσες τάξεις θα προτιμούσαν έναν πιο εύκολο δρόμο, δηλαδή το δρόμο του Σλάιχερ κι όχι του Χίτλερ, για να μην πούμε ότι ο ίδιος ο Σλάιχερ το προτιμάει έτσι.

Το γεγονός ότι ο λόγος ύπαρξης της κυβέρνησης Πάπεν βρίσκεται στην ουδετεροποίηση των ασυμφιλίωτων πλευρών, επ' ουδενί δεν σημαίνει, φυσικά, ότι οι δυνάμεις του επαναστατικού προλεταριάτου και των αντιδραστικών μικροαστών ζυγίζουν εξίσου στην κλίμακα της ιστορίας. Το όλο ζήτημα περνάει εδώ στο πεδίο της πολιτικής. Μέσω του μηχανισμού του "Σιδερένιου Μετώπου" η Σοσιαλδημοκρατία παραλύει το προλεταριάτο. Με την πολιτική του βλακώδους τηλεσιγραφισμού της, η σταλινική γραφειοκρατία κλείνει την επαναστατική διέξοδο για τους εργάτες. Με μια σωστή ηγεσία του προλεταριάτου, ο φασισμός θα εξοντωνόταν χωρίς δυσκολία και δεν θα έμενε ανοιχτή ούτε μια χαραμάδα για τον Βοναπαρτισμό. Δυστυχώς, δεν ισχύει αυτό. Η παραλυμένη δύναμη του προλεταριάτου έχει πάρει την απατηλή μορφή μιας "δύναμης" της βοναπαρτίστικης κλίκας. Εκεί βρίσκεται η πολιτική ουσία της παρούσας στιγμής.

Η κυβέρνηση Πάπεν αντιπροσωπεύει την απρόσωπη διασταύρωση μεγάλων ιστορικών δυνάμεων. Το ανεξάρτητο βάρος της είναι πρακτικά μηδέν. Κατά συνέπεια δεν μπορούσε να κάνει τίποτα άλλο παρά να τρομάζει από τις ίδιες τις δικές της χειρονομίες και να ζαλίζεται από τις αβύσσους που εμφανίζονται από όλες τις πλευρές γύρω της. Απ' αυτό και μόνο μπορεί να εξηγηθεί ότι στις πράξεις της αυτή η κυβέρνηση συνδυάζει δύο μέρη δειλίας για κάθε μέρος τόλμης. Με την Πρωσία, δηλαδή με την Σοσιαλδημοκρατία, η κυβέρνηση έπαιζε ένα σίγουρο παιχνίδι· ήξερε ότι αυτοί οι κύριοι δεν θα πρόβαλαν καμία αντίσταση. Αλλά αφού διέλυσε το Ράιχσταγκ, προκήρυξε νέες εκλογές και δεν τόλμησε να τις αναβάλει. Αφού κήρυξε στρατιωτικό νόμο, έσπευσε να εξηγήσει: αυτό γίνεται μόνο για να διευκολύνει τη συνθηκολόγηση χωρίς μάχη των σοσιαλδημοκρατών ηγετών.

Ομως, μήπως υπάρχει και η Ράιχσβερ [ο στρατός]; Δεν έχουμε καμιά διάθεση να την αγνοήσουμε. Ο Ενγκελς όρισε το κράτος ως οπλισμένα αποσπάσματα ανθρώπων με υλικά στηρίγματα όπως φυλακές κλπ. Σε σχέση με τη σημερινή κυβερνητική εξουσία μπορεί μάλιστα να ειπωθεί ότι μόνο η Ράιχσβερ υπάρχει πραγματικά. Αλλά η Ράιχσβερ επ' ουδενί δεν αντιπροσωπεύει ένα υποτακτικό και εγγυημένο όργανο στα χέρια αυτής της ομάδας των ανθρώπων που επικεφαλής τους βρίσκεται ο Πάπεν. Στην πραγματικότητα, η κυβέρνηση είναι μάλλον ένα είδος πολιτικής επιτροπής της Ράιχσβερ.

Αλλά παρόλη την υπεροχή της έναντι της κυβέρνησης, η Ράιχσβερ δεν μπορεί να παίξει κάποιο ανεξάρτητο πολιτικό ρόλο. 100.000 στρατιώτες, όσο ενωμένοι και ατσαλωμένοι και να είναι (κάτι που ακόμα δεν έχει δοκιμαστεί) είναι ανίκανοι να διοικήσουν ένα έθνος 65 εκατομμυρίων, που σπαράσσεται από τους βαθύτερους κοινωνικούς ανταγωνισμούς. Η Ράιχσβερ αντιπροσωπεύει μόνο ένα στοιχείο στον συσχετισμό των δυνάμεων- και όχι το καθοριστικό στοιχείο.

Με τον τρόπο του, το νέο κοινοβούλιο δεν αντανakλά άσχημα την πολιτική κατάσταση στη χώρα που έχει οδηγήσει και στο βοναπαρτίστικο πείραμα. Το κοινοβούλιο χωρίς πλειοψηφία και με πτέρυγες που δεν μπορούν να συμφιλιωθούν, προσφέρει ένα προφανές και αδιαμφισβήτητο επιχείρημα υπέρ της δικτατορίας. Γι' άλλη μια φορά τα όρια της δημοκρατίας φαίνονται σε όλη τους τη μεγαλοπρέπεια. Οπου μπαίνει το ζήτημα των θεμελίων της ίδιας της κοινωνίας, δεν είναι η κοινοβουλευτική αριθμητική που αποφασίζει, αλλά οι αγώνες.

Δεν θα προσπαθήσουμε να μαντέψουμε από μακριά, ακριβώς ποια θα είναι η πορεία των προσπαθειών ανασχηματισμού της κυβέρνησης στο αμέσως

επόμενο διάστημα. Οι υποθέσεις μας θα έφταναν με καθυστέρηση ούτως ή άλλως και εκτός αυτού, το ζήτημα δεν θα κριθεί από τις διάφορες πιθανές μεταβατικές μορφές και όλους τους συνδυασμούς τους. Ένας συνασπισμός της δεξιάς με το κέντρο θα σήμαινε τη "νομιμοποίηση" της κατάκτησης της εξουσίας από τους Ναζί, δηλαδή θα δημιουργούσε τον καταλληλότερο μανδύα για το φασιστικό πραξικόπημα. Οι σχέσεις που θα αναπτύσσονταν τις πρώτες μέρες μεταξύ του Χίτλερ, του Σλάιχερ και των ηγετών του κέντρου, έχουν μεγαλύτερη σημασία γι' αυτούς παρά για τον γερμανικό λαό. Πολιτικά, όλοι οι δυνατοί συνδυασμοί με τον Χίτλερ θα σήμαιναν την απορρόφηση της γραφειοκρατίας, των δικαστηρίων, της αστυνομίας και του στρατού από τον φασισμό.

Αν υποθέσουμε ότι το κέντρο δεν θα συγκατατεθεί σ' ένα συνασπισμό, στον οποίο, προκειμένου να παίξει το ρόλο του φρένου στην ατμομηχανή του Χίτλερ θα έπρεπε να πληρώσει το τίμημα της ρήξης με τους δικούς του εργάτες, τότε σ' αυτή την περίπτωση παραμένει μόνο ο ανοικτός εξωκοινοβουλευτικός δρόμος. Ένας συνασπισμός χωρίς το κέντρο θα εξασφάλιζε πιο εύκολα και γρήγορα την πρωτοκαθεδρία των Ναζί. Αν αυτοί δεν ενωθούν άμεσα με τον Πάπεν και δεν περάσουν και στην άμεση επίθεση, τότε ο βοναπαρτίστικος χαρακτήρας της κυβέρνησης θα φανεί πιο καθαρά: ο φον Σλάιχερ θα έχει τις δικές του "εκατό ημέρες" ... χωρίς τα προηγούμενα Ναπολεόντεια χρόνια.

Εκατό ημέρες. Όχι, δίνουμε ένα υπερβολικά μεγάλο χρονικό διάστημα. Η Ράιχσπερ δεν αποφασίζει. Ο Σλάιχερ δεν αρκεί. Η εξωκοινοβουλευτική δικτατορία των Γιούνγκερ και των μεγιστάνων του χρηματιστικού κεφαλαίου μπορεί να σταθεί στα πόδια της μόνο με τη μέθοδο ενός εξαντλητικού και ανηλεούς εμφύλιου πολέμου. Ο Χίτλερ θα μπορέσει να εκπληρώσει αυτό το καθήκον; Αυτό εξαρτάται όχι μόνο από την σατανική θέληση του φασισμού, αλλά και από την επαναστατική θέληση του προλεταριάτου.

Αστική τάξη, μικροαστοί και εργατική τάξη

Οποιαδήποτε σοβαρή ανάλυση της πολιτικής κατάστασης πρέπει να ξεκινήσει από τις αμοιβαίες σχέσεις μεταξύ των τριών τάξεων: την αστική τάξη, τους μικροαστούς και την εργατική τάξη.

Η οικονομικά ισχυρή μεγαλοαστική τάξη, από μόνη της, αντιπροσωπεύει μια μηδαμινή μειοψηφία του έθνους. Για να επιβάλλει την κυριαρχία της, πρέπει να εξασφαλίσει μια ορισμένη αμοιβαία σχέση με την μικροαστική τάξη και μέσω αυτής, με την εργατική τάξη.

Για να καταλάβουμε τη διαλεκτική της σχέσης μεταξύ των τριών τάξεων, πρέπει να ξεχωρίσουμε τρεις ιστορικές φάσεις: την περίοδο της αυγής της καπιταλιστικής ανάπτυξης, όταν η αστική τάξη χρειαζόταν επαναστατικές μεθόδους για να λύσει τα προβλήματά της· την περίοδο της άνθησης και της ωριμότητας του καπιταλιστικού καθεστώτος, όταν η αστική τάξη έδινε στην κυριαρχία της κανονικές, ειρηνικές, συντηρητικές και δημοκρατικές μορφές· τέλος, την περίοδο της παρακμής του καπιταλισμού όταν η αστική τάξη είναι υποχρεωμένη να καταφύγει σε μεθόδους εμφυλίου πολέμου ενάντια στην εργατική τάξη για να προστατεύσει το δικαίωμά της στην εκμετάλλευση.

Τα πολιτικά προγράμματα που χαρακτηρίζουν αυτές τις φάσεις, ο Γιακωβινισμός, η ρεφορμιστική δημοκρατία (που περιλαμβάνει τη σοσιαλδημοκρατία) και ο φασισμός είναι, βασικά, προγράμματα μικροαστικών ρευμάτων. Αυτό το γεγονός από μόνο του, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, δείχνει πόσο μεγάλη σημασία ή μάλλον πόσο αποφασιστική σημασία έχει η αυτοδιάθεση των μικροαστικών μαζών για τη μοίρα όλης της αστικής κοινωνίας. Παρ' όλα αυτά, η σχέση μεταξύ της αστικής τάξης και του βασικού κοινωνικού της στηρίγματος των μικροαστών δεν βασιίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη και στην ειρηνική συνεργασία. Στην πλειοψηφία της, η μικροαστική τάξη είναι μια τάξη που υφίσταται εκμετάλλευση και καταπίεση. Βλέπει την αστική τάξη με φθόνο και συχνά με μίσος. Η αστική τάξη, από τη μεριά της, ενώ χρησιμοποιεί την υποστήριξη των μικροαστών, δυσπιστεί απέναντί τους γιατί πολύ σωστά φοβάται την τάση τους να γκρεμίσουν τους φραγμούς που τους έχουν επιβληθεί από τα πάνω.

Ενώ χάραζαν και άνοιγαν το δρόμο για την αστική ανάπτυξη, οι Γιακωβίνοι συνέχεια συγκρούονταν σκληρά, σε κάθε βήμα με την αστική τάξη. Την υπηρετούσαν ενώ συγκρούονταν αμείλικτα μαζί της. Αφού ολοκλήρωσαν τον περιορισμένο ιστορικό τους ρόλο οι Γιακωβίνοι έπεσαν γιατί η κυριαρχία του κεφαλαίου ήταν προδιαγεγραμμένη.

Για ένα μεγάλο διάστημα, η αστική τάξη εδραίωσε την κυριαρχία της με τη μορφή της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Αλλά ακόμα και τότε, όχι ειρηνικά και χωρίς τη θέλησή της. Η αστική τάξη είχε έναν θανάσιμο φόβο για την καθολική ψηφοφορία. Όμως, τελικά, πέτυχε με τη βοήθεια ενός συνδυασμού βίαιων μέτρων και παραχωρήσεων, στερήσεων και μεταρρυθμίσεων, να υποτάξει μέσα στο πλαίσιο της τυπικής δημοκρατίας, όχι μόνο τους μικροαστούς, αλλά σε μεγάλο βαθμό και τους εργάτες, μέσω της νέας μικροαστικής τάξης, της εργατικής αριστοκρατίας. Τον Αύγουστο του 1914 η ιμπεριαλιστική αστική τάξη μπόρεσε, μέσω της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, να ο-

δηγήσει εκατομμύρια εργάτες και αγρότες στον πόλεμο.

Αλλά ακριβώς με τον πόλεμο αρχίζει καθαρά η παρακμή του καπιταλισμού και πάνω απ' όλα της δημοκρατικής μορφής κυριαρχίας του. Δεν υπάρχει πλέον ζήτημα νέων μεταρρυθμίσεων και παροχών αλλά περικοπής και της κατάργησης των παλαιών. Κατά συνέπεια η αστική τάξη έρχεται σε σύγκρουση όχι μόνο με τους θεσμούς της προλεταριακής δημοκρατίας (συνδικάτα και πολιτικά κόμματα) αλλά επίσης και με την κοινοβουλευτική δημοκρατία, μέσα στο πλαίσιο της οποίας εμφανίστηκαν οι οργανώσεις των εργατών. Εξ' ου και η εκστρατεία ενάντια στον "Μαρξισμό" από τη μια μεριά και ενάντια στον δημοκρατικό κοινοβουλευτισμό από την άλλη.

Αλλά όπως οι κορυφές της φιλελεύθερης αστικής τάξης στον καιρό τους δεν μπορούσαν, μόνο με τη δική τους δύναμη, να απαλλαγούν από τη φεουδαρχία, τη μοναρχία και την εκκλησία, έτσι και οι μεγιστάνες του χρηματιστικού κεφαλαίου, δεν μπορούν, μόνο με τη δική τους δύναμή, να αντιμετωπίσουν το προλεταριάτο. Χρειάζονται την υποστήριξη των μικροαστών. Γι' αυτό το λόγο η μικροαστική τάξη πρέπει να κινητοποιηθεί, να ενθαρρυνθεί, να εξοπλιστεί. Αλλά αυτή η μέθοδος έχει τους κινδύνους της. Ενώ χρησιμοποιεί τον φασισμό, η αστική τάξη ταυτόχρονα τον φοβάται. Ο Πιλοσούντσκι υποχρεώθηκε τον Μάη του 1926 να σώσει την αστική κοινωνία μέσω ενός πραξικοπήματος που στρεφόταν ενάντια στα παραδοσιακά κόμματα της πολωνικής αστικής τάξης. Τα πράγματα προχώρησαν τόσο που ο επίσημος ηγέτης του Πολωνικού Κομμουνιστικού Κόμματος, ο Βάρσκι, που από τη Ρόζα Λούξεμπουργκ πέρασε όχι στον Λένιν, αλλά στον Στάλιν, νόμισε πως το πραξικόπημα του Πιλοσούντσκι ήταν το ραβδί της επαναστατικής δημοκρατικής δικτατορίας και κάλεσε τους εργάτες να στηρίξουν τον Πιλοσούντσκι.

Στη συνεδρίαση μιας επιτροπής για την Πολωνία της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, στις 2 Ιούλη του 1926, ο συγγραφέας αυτών των γραμμών είπε για το ζήτημα των γεγονότων στην Πολωνία:

...Συνολικά, το πραξικόπημα του Πιλοσούντσκι είναι ο μικροαστικός, "πληβειακός" τρόπος επίλυσης των φλεγόντων ζητημάτων της αστικής κοινωνίας στην κατάσταση της αποσύνθεσης και της παρακμής όπου βρίσκεται. Έχουν εδώ μια καθαρή ομοιότητα με τον ιταλικό φασισμό.

Αυτά τα δυο ρεύματα αδιαμφισβήτητα έχουν κοινά χαρακτηριστικά: στρατολογούν τα τάγματα εφόδου τους πρώτα απ' όλα από τους μικροαστούς· ο Πιλοσούντσκι και ο Μουσολίνι δουλεύουν με εξωκοινοβουλευτικά μέτρα, με ανοιχτή βία, με τις μεθόδους του εμφύλιου πολέμου· και οι δυο ενδιαφέρονται, όχι

την καταστροφή αλλά για τη διάσωση της αστικής κοινωνίας. Ενώ σπκάνουν όρθιο τον μικροαστό, ευθυγραμμίζονται ανοικτά μετά την κατάληψη της εξουσίας με τους μεγαλοαστούς. Από μόνη της μας έρχεται στο μυαλό μία ιστορική γενίκευση, που θυμίζει την εκτίμηση που είχε κάνει ο Μαρξ για τον Γιακωβινισμό ως την πληθειακή μέθοδο ξεκαθαρίσματος λογαριασμών με τους φεουδαρχικούς εχθρούς της αστικής τάξης... Αυτά γίνονταν στην περίοδο της ανόδου της αστικής τάξης. Τώρα πρέπει να πούμε ότι στην περίοδο της παρακμής της αστικής κοινωνίας, η αστική τάξη χρειάζεται την "πληθειακή" μέθοδο για να πετύχει, όχι πια τα προοδευτικά, αλλά τα εντελώς αντιδραστικά της καθήκοντα. Μ' αυτή την έννοια ο φασισμός είναι μια καρικατούρα του Γιακωβινισμού.

Η αστική τάξη δεν μπορεί να διατηρηθεί στην εξουσία με τις μεθόδους του κοινοβουλευτικού κράτους που η ίδια δημιούργησε· χρειάζεται τον φασισμό σαν όπλο για την άμυνά της, τουλάχιστον σε κάποιες κρίσιμες στιγμές. Όμως, η αστική τάξη δεν αρέσκειται στην πληθειακή μέθοδο επίλυσης των προβλημάτων της. Πάντοτε ήταν εχθρική προς τον Γιακωβινισμό, που άνοιξε με το αίμα του το δρόμο για την ανάπτυξη της αστικής κοινωνίας. Οι φασίστες είναι ασύγκριτα πιο κοντά στην παρακμιακή αστική τάξη απ' ό,τι ήταν οι Γιακωβίνοι στην ανερχόμενη αστική τάξη. Παρ' όλα αυτά η αστική τάξη δεν συμπαθεί ούτε και τον φασιστικό τρόπο επίλυσης των προβλημάτων της, γιατί οι παραχωρήσεις, αν και γίνονται για το συμφέρον της αστικής κοινωνίας, είναι δεμένες με διάφορους κινδύνους γι' αυτή. Εκεί οφείλεται η αντίθεση μεταξύ του φασισμού και των αστικών κομμάτων.

Η μεγαλοαστική τάξη θέλει τον φασισμό όσο κι ένας άνθρωπος που του πονάει φριχτά ένα δόντι και θέλει να του το βγάλουν. Οι πιο μετριοπαθείς κύκλοι της αστικής κοινωνίας έχουν παρακολουθήσει με επιφυλάξεις τη δουλειά του οδοντίατρου Πιλσούντσκι, αλλά σε τελευταία ανάλυση έχουν συμβιβαστεί με το αναπόφευκτο, αν και με απειλές και με κάθε είδους παζάρια. Έτσι ο χθεσινός ήρωας των μικροαστών γίνεται ο χωροφύλακας του κεφαλαίου*.

* Ενώ έγραφε την παραπάνω ομιλία μου από το Κόμμα και την Κομιντέρν, ο σαταλινικός τύπος εξάπλωσε μία από τις συνηθισμένες του εκστρατείες εναντίά μου. Ο Μανουήλσκι έγραψε ότι τόλμησα να "βάλω στο ίδιο επίπεδο" τους φασίστες και τους Γιακωβίνους που σε τελευταία ανάλυση ήταν οι επαναστάτες πρόγονοί μας. Η τελευταία παρατήρηση είναι πάνω κάτω σωστή. Δυστυχώς αυτοί οι πρόγονοι μπορούν να επιδείξουν αρκετούς απογόνους που είναι ανίκανοι να χρησιμοποιήσουν το μικλό τους. Ο απόηχος αυτής της παλιάς διαφωνίας φαίνεται ακόμα και στα τελευταία προϊόντα του Μίντοεμπεργκ εναντίον στον "τροτσκισμό". Αλλά ας αφήσουμε αυτό το θέμα.

Σ' αυτή την προσπάθεια αποσαφήνισης της ιστορικής θέσης του φασισμού σαν του ιστορικού αντικαταστάτη της Σοσιαλδημοκρατίας, αντιπαράτέθηκε η θεωρία του σοσιαλφασισμού. Στην αρχή μπορούσε να θεωρηθεί σαν μια πομπώδης, φανφαρόνικη, αλλά αβλαβής ανοησία. Τα κατοπινά γεγονότα έδειξαν την καταστρεπτική επίδραση που είχε η σταλινική θεωρία στην όλη ανάπτυξη της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

Μήπως συνεπάγεται λοιπόν από τον ιστορικό ρόλο του Γιακωβινισμού, της δημοκρατίας και του φασισμού ότι οι μικροαστοί είναι καταδικασμένοι να παραμείνουν ένα εργαλείο στα χέρια του κεφαλαίου ως το τέλος του; Αν τα πράγματα ήταν έτσι, τότε η δικτατορία του προλεταριάτου θα ήταν αδύνατη σε μια σειρά χώρες στις οποίες οι μικροαστοί αποτελούν την πλειοψηφία του λαού και, επιπλέον, θα αντιμετώπιζε μεγάλη δυσκολία σε άλλες χώρες στις οποίες οι μικροαστοί αποτελούν μια σημαντική μειοψηφία. Ευτυχώς τα πράγματα δεν είναι έτσι. Η εμπειρία της Παρισινής Κομμούνας έδειξε πρώτη, τουλάχιστον μέσα στα όρια μιας πόλης -όπως η εμπειρία της Οκτωβριανής Επανάστασης έδειξε σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα και για ένα ασύγκριτα μεγαλύτερο χρονικό διάστημα- ότι η συμμαχία των μικροαστών και της μεγαλοαστικής τάξης μπορεί να διαλυθεί. Αφού η μικροαστική τάξη είναι ανίκανη για μια ανεξάρτητη πολιτική (και γι' αυτό το λόγο η μικροαστική "δημοκρατική δικτατορία" είναι κάτι το απραγματοποίητο) δεν έχει καμία άλλη επιλογή παρά ανάμεσα στην αστική τάξη και το προλεταριάτο.

Στην εποχή της ανόδου, της ανάπτυξης και της άνθησης του καπιταλισμού, η μικροαστική τάξη παρά τις έντονες εκρήξεις δυσαρέσκειας, γενικά βόδιζε υπάκουα στον καπιταλιστικό ζυγό. Και δεν μπορούσε να κάνει αλλιώς. Αλλά στις συνθήκες της καπιταλιστικής αποσύνθεσης και του αδιεξόδου στην οικονομική κατάσταση, οι μικροαστοί, προσπαθούν και επιδιώκουν να ξεφύγουν από τα δεσμά των παλιών αφεντικών και κυρίαρχων της κοινωνίας. Μπορούν να ενώσουν την τύχη τους με αυτή του προλεταριάτου. Γι' αυτό χρειάζεται μόνο ένα πράγμα· η μικροαστική τάξη πρέπει να πιστέψει στην ικανότητα των εργατών να οδηγήσουν την κοινωνία σ' ένα άλλο δρόμο. Το προλεταριάτο μπορεί να εμπνεύσει αυτή την πίστη μόνο με τη δύναμή του, με την σταθερότητα των κινήσεών του, με μια αποτελεσματική επίθεση ενάντια στον εχθρό, με την επιτυχία της επαναστατικής του πολιτικής.

Αλλά, αλίμονο αν το επαναστατικό κόμμα δεν σταθεί στο ύψος των περιστάσεων. Ο καθημερινός αγώνας του προλεταριάτου οξύνει την αστάθεια της αστικής κοινωνίας. Οι απεργίες και οι πολιτικές συγκρούσεις χειροτερεύουν την οικονομική κατάσταση της χώρας. Η μικροαστική τάξη θα μπορούσε

να αποδεχτεί προσωρινά τις αυξανόμενες στερήσεις, αν από την εμπειρία της κατέληγε στο συμπέρασμα ότι το προλεταριάτο είναι σε θέση να την οδηγήσει σ' ένα καινούργιο δρόμο. Αλλά, αν το επαναστατικό κόμμα, παρά το γεγονός ότι η ταξική πάλη οξύνεται όλο και περισσότερο, αποδειχτεί ξανά και ξανά ανίκανο να ενώσει την εργατική τάξη γύρω του, αν ταλαντεύεται, αν δείχνει σύγχυση, αν φάσκει και αντιφάσκει, τότε οι μικροαστοί χάνουν την υπομονή τους και αρχίζουν να βλέπουν τους επαναστάτες εργάτες σαν υπεύθυνους για την αθλιότητα μέσα στην οποία βρίσκονται. Όλα τα αστικά κόμματα, συμπεριλαμβανομένης της Σοσιαλδημοκρατίας στρέφουν τις σκέψεις τους σ' αυτή την κατεύθυνση. Όταν η κοινωνική κρίση αποκτήσει τρομερή οξύτητα, εμφανίζεται ένα συγκεκριμένο κόμμα με σκοπό να φέρει τους μικροαστούς σε κατάσταση παροξυσμού και να στρέψει το μίσος και την απελπισία τους ενάντια στους εργάτες. Στη Γερμανία, αυτό τον ιστορικό ρόλο τον παίζει ο Ναζισμός, ένα ευρύ ρεύμα του οποίου η ιδεολογία αποτελείται απ' όλες τις σάπιες αναθυμιάσεις της αστικής κοινωνίας που βρίσκεται σε αποσύνθεση.

Η κύρια πολιτική ευθύνη για την ανάπτυξη του φασισμού πέφτει φυσικά στις πλάτες της Σοσιαλδημοκρατίας. Από την εποχή του ιμπεριαλιστικού πολέμου, οι προσπάθειες αυτού του κόμματος περιορίζονται στο να ξεριζώσουν από τη συνείδηση του προλεταριάτου την ιδέα μιας ανεξάρτητης πολιτικής, στο να του καλλιεργήσουν την πίστη στην αιωνιότητα του καπιταλισμού και στο να το υποχρεώνουν να γονατίζει ξανά και ξανά μπροστά στην παρηκμασμένη αστική τάξη. Οι μικροαστοί θα ακολουθήσουν τον εργάτη μόνο όταν δουν στο πρόσωπό του ένα νέο κυρίαρχο. Η Σοσιαλδημοκρατία διδάσκει στον εργάτη πώς να είναι υπηρέτης. Οι μικροαστοί δεν θα ακολουθήσουν έναν λακέ. Η πολιτική του ρεφορμισμού στερεί από το προλεταριάτο τη δυνατότητα να καθοδηγήσει τις πληθειακές μάζες των μικροαστών κι απ' αυτό και μόνο τους μετατρέπει σε μπαρούτι για τα κανόνια του φασισμού.

Πολιτικά, όμως, το ζήτημα για μας δεν λύνεται με την ευθύνη της Σοσιαλδημοκρατίας. Από την αρχή του πολέμου καταγγέλαμε αυτό το κόμμα ως το πρακτορείο της ιμπεριαλιστικής αστικής τάξης μέσα στο προλεταριάτο. Απ' αυτό τον νέο προσανατολισμό των επαναστατών Μαρξιστών προήλθε η Τρίτη Διεθνής. Το καθήκον της ήταν να ενώσει τους εργάτες κάτω από το λάβαρο της επανάστασης κι έτσι να τους εξασφαλίσει την ηγετική επιρροή πάνω στις καταπιεσμένες μάζες των μικροαστών στις πόλεις και στην ύπαιθρο.

Η μεταπολεμική περίοδος, στη Γερμανία περισσότερο από οπουδήποτε

αλλού, ήταν μια εποχή οικονομικού αδιεξόδου και εμφύλιου πολέμου. Οι εξωτερικές και οι εσωτερικές συνθήκες έσπρωχναν τη χώρα επιτακτικά στο δρόμο για το σοσιαλισμό. Κάθε βήμα της Σοσιαλδημοκρατίας αποδείκνυε την παρακμή και την ανικανότητά της, την αντιδραστική σημασία της πολιτικής της, την εξαγορά των ηγετών της. Τι άλλες συνθήκες χρειαζόνταν για την ανάπτυξη του Κομμουνιστικού Κόμματος; Κι όμως, μετά τα πρώτα λίγα χρόνια σημαντικών επιτυχιών, ο γερμανικός Κομμουνισμός μπήκε σε μια εποχή ταλαντεύσεων, ζιγκ-ζαγκ, εναλλασσόμενων στροφών προς τον οπορτουνισμό και τον τυχοδιωκτισμό. Η κεντριστική γραφειοκρατία έχει συστηματικά αποδυναμώσει την προλεταριακή πρωτοπορία και την έχει εμποδίσει από το να φέρει την τάξη κάτω από την ηγεσία της. Κι έτσι, έχει στερήσει από την εργατική τάξη ως σύνολο τη δυνατότητα να φέρει κάτω από την ηγεσία της τις καταπιεσμένες μάζες των μικροαστών. Η σταλινική γραφειοκρατία φέρνει την άμεση ευθύνη για την ανάπτυξη του φασισμού στα μάτια της προλεταριακής πρωτοπορίας.

Συμμαχία ή σύγκρουση μεταξύ σοσιαλδημοκρατίας και φασισμού;

Η γενική κατανόηση των σχέσεων ανάμεσα στις τάξεις με τη μορφή ενός ορισμένου σχήματος, είναι σχετικά απλή. Η εκτίμηση των συγκεκριμένων σχέσεων ανάμεσα στις τάξεις σε κάθε δεδομένη κατάσταση είναι ασύγκριτα πιο δύσκολη.

Η γερμανική μεγαλοαστική τάξη προς το παρόν ταλαντεύεται και μια τέτοια κατάσταση αποτελεί γενικά μια πολύ σπάνια εμπειρία για τους μεγαλοαστούς. Ένα μέρος της έχει καταλήξει να πειστεί για το αναπόφευκτο του φασιστικού δρόμου και θα ήθελε να επιταχύνει τις διαδικασίες. Το άλλο μέρος της ελπίζει να ελέγξει την κατάσταση με τη βοήθεια μιας βοναπαρτίστικης στρατιωτικο-αστυνομικής δικτατορίας. Καμιά από τις δυο πλευρές δεν επιθυμεί μια επιστροφή στην "δημοκρατία" της Βαϊμάρης.

Η μικροαστική τάξη είναι διαιρεμένη. Ο Ναζισμός που έχει ενώσει τη συντριπτική πλειοψηφία των ενδιάμεσων τάξεων κάτω από το λάβαρό του, θέλει να πάρει όλη την εξουσία στα δικά του χέρια. Η δημοκρατική πτέρυγα των μικροαστών που ακόμα έχει εκατομμύρια εργατών μαζί της, θέλει μια επιστροφή στη δημοκρατία σύμφωνα με το μοντέλο του Εμπερτ. Στο μεταξύ, είναι προετοιμασμένη να στηρίξει τη βοναπαρτίστικη δικτατορία τουλάχιστον παθητικά. Η Σοσιαλδημοκρατία σκέφτεται ως εξής: κάτω από την πίεση των Ναζί, η κυβέρνηση Πάπεν-Σλάιχερ θα υποχρεωθεί να αποκαταστήσει την ι-

σorroπία ενισχύοντας την αριστερή της πτέρυγα· στο μεταξύ η κρίση μπορεί να γίνει πιο ήπια· οι μικροαστοί να "έρθουν στα συγκαλά τους"· ο καπιταλισμός ίσως να μειώσει την αλύπητη πίεσή του πάνω στην εργατική τάξη και με τη βοήθεια του Θεού όλα να επανέλθουν στην τάξη.

Η βοναπαρτίστικη κλίκα δεν θέλει στην πραγματικότητα την πλήρη νίκη του φασισμού. Δεν θα είχε κανένα πρόβλημα να χρησιμοποιήσει την υποστήριξη της Σοσιαλδημοκρατίας μέσα σε κάποια όρια. Αλλά γι' αυτό το σκοπό, θα έπρεπε να "ανεχτεί" τις εργατικές οργανώσεις, πράγμα που μπορεί να συμβεί μόνο αν ως ένα βαθμό, επιτρεπόταν η νόμιμη ύπαρξη του Κομμουνιστικού Κόμματος. Ακόμα, η υποστήριξη της στρατιωτικής δικτατορίας από την Σοσιαλδημοκρατία θα έσπρωχνε τους εργάτες στα σίγουρα στις γραμμές του Κομμουνισμού. Αναζητώντας μέσα στήριξης ενάντια στον φαιό διάβολο*, η κυβέρνηση πολύ γρήγορα θα δεχόταν τα χτύπηματα του κόκκινου Βελζεβούλ.

Ο επίσημος κομμουνιστικός τύπος διακηρύσσει ότι η ανοχή της Σοσιαλδημοκρατίας προς τον Μπρύνινγκ άνοιξε το δρόμο για τον Πάπεν και ότι η μισοανοχή προς τον Πάπεν θα επιταχύνει την άφιξη του Χίτλερ. Αυτό είναι απόλυτα σωστό. Μέσα σ' αυτά τα όρια, δεν υπάρχουν διαφορές άποψης ανάμεσα σε μας και τους σταλινικούς. Αλλά αυτό ακριβώς σηματοδοτεί ότι σε στιγμές κοινωνικής κρίσης η πολιτική του ρεφορμισμού δεν στρέφεται μόνο ενάντια στις μάζες, αλλά και ενάντια στον εαυτό του. Σ' αυτή τη διαδικασία, η κρίσιμη στιγμή έχει φτάσει.

Ο Χίτλερ ανέχεται τον Σλάιχερ· η Σοσιαλδημοκρατία δεν αντιτίθεται στον Πάπεν. Αν αυτή η κατάσταση πραγματικά μπορούσε να διατηρηθεί επί πολύ καιρό, τότε η Σοσιαλδημοκρατία θα μεταμορφωνόταν στην αριστερή πτέρυγα του Βοναπαρτισμού και θα άφηνε στο φασισμό τον ρόλο της δεξιάς πτέρυγας. Θεωρητικά, δεν αποκλείεται φυσικά, ότι η παρούσα χωρίς προηγούμενο κρίση του γερμανικού καπιταλισμού να μην καταλήξει σε κάποια αποφασιστική λύση, δηλαδή είτε με τη νίκη του προλεταριάτου, είτε με το θρίαμβο της φασιστικής αντεπανάστασης. Αν το Κομμουνιστικό Κόμμα συνεχίσει την πολιτική του ηλίθιου τελεσιγραφισμού του κι έτσι σώσει τη Σοσιαλδημοκρατία από την αναπόφευκτη κατάρρευση· αν ο Χίτλερ μέσα στο εγγύς μέλλον δεν αποφασίσει να κάνει ένα πραξικόπημα κι έτσι να προκαλέσει τη διάλυση μέσα στις γραμμές του· αν η οικονομική συγκυρία βελτιωθεί πριν την πτώση του Σλάιχερ -τότε ο Βοναπαρτίστικος συνδυασμός της Παραγράφου

* Φαιοχίτωνες αποκαλούνταν οι άνδρες των ναζιστικών ταγμάτων εφόδου από το χρώμα των στολών τους.

48 του Συντάγματος της Βαιμάρης, της Ράιχσπερ, της μισο-αντιπολιτευτικής Σοσιαλδημοκρατίας και του μισο-αντιπολιτευτικού φασισμού θα μπορούσε ίσως να διατηρηθεί (ωστόσο φτάσει μια νέα κοινωνική ώθηση, που θα πρέπει ούτως ή άλλως να αναμένεται).

Αλλά καταρχήν, είμαστε ακόμα μακριά από μια τέτοια ευτυχή εκπλήρωση των συνθηκών που αποτελούν περιεχόμενο των ονείρων των Σοσιαλδημοκρατών. Δεν είναι καθόλου εγγυημένη. Ακόμα και οι σταλινικοί δεν πιστεύουν στη δύναμη αντίστασης ή στην αντοχή του καθεστώτος Πάπεν-Σλάιχερ. Όλες οι ενδείξεις δείχνουν την αποσύνθεση του τριγώνου Βέλς-Σλάιχερ-Χίτλερ πριν ακόμα αρχίσει αυτό να διαμορφώνεται.

Αλλά ίσως θα αντικατασταθεί από ένα συνδυασμό Βέλς-Χίτλερ; Σύμφωνα με τον Στάλιν είναι "δίδυμοι, όχι αντίπαλοι". Ας υποθέσουμε ότι η Σοσιαλδημοκρατία θα ήθελε, χωρίς να φοβηθεί τους δικούς της εργάτες, να πουλήσει την ανοχή της στον Χίτλερ. Ο Χίτλερ όμως δεν χρειάζεται αυτό το εμπόρευμα· δεν χρειάζεται την ανοχή, αλλά την κατάργηση της Σοσιαλδημοκρατίας. Η κυβέρνηση Χίτλερ μπορεί να εκπληρώσει το καθήκον της τσακίζοντας την αντίσταση του προλεταριάτου και εξαφανίζοντας όλα τα πιθανά όργανα αντίστασης του. Εκεί βρίσκεται ο ιστορικός ρόλος του φασισμού.

Οι σταλινικοί περιορίζονται σε καθαρά ψυχολογική ή, για να είμαστε πιο ακριβείς, καθαρά ηθική εκτίμηση αυτών των δειλών και σπαγγοραμένων μικροαστών που ηγούνται της Σοσιαλδημοκρατίας. Μπορούμε στην πράξη να υποθέσουμε ότι αυτοί οι αδιόρθωτοι προδότες θα διαχωρίσουν τον εαυτό τους από την αστική τάξη και θα αντιτεθούν σ' αυτήν; Μια τέτοια ιδεαλιστική μέθοδος έχει πολύ λίγα κοινά με τον Μαρξισμό. Ο Μαρξισμός δεν ξεκινάει απ' αυτά που οι άνθρωποι σκέφτονται για τον εαυτό τους και απ' αυτό που επιθυμούν, αλλά από τις συνθήκες στις οποίες βρίσκονται και από τις αλλαγές που αυτές οι συνθήκες υφίστανται.

Η Σοσιαλδημοκρατία δεν υποστηρίζει το αστικό καθεστώς για χάρη της ενίσχυσης των μεγιστάνων του άνθρακα και του ατσαλιού, αλλά για χάρη της ενίσχυσης που η ίδια μπορεί να εξασφαλίσει ως κόμμα, στο πρόσωπο του ισχυρού και αριθμητικά μεγάλου μηχανισμού της. Βέβαια, ο φασισμός επ' ουδενί δεν απειλεί το αστικό καθεστώς για την υποστήριξη του οποίου υπάρχει η Σοσιαλδημοκρατία. Αλλά ο φασισμός θέτει σε κίνδυνο το ρόλο που η Σοσιαλδημοκρατία παίζει μέσα στο αστικό καθεστώς και τις απολαβές που η Σοσιαλδημοκρατία απολαμβάνει από το ρόλο που παίζει. Αν και οι σταλινικοί ξεχνούν αυτή την πλευρά του ζητήματος, η Σοσιαλδημοκρατία η ίδια δεν χάνει ούτε λεπτό από τα μάτια της το θανάσιμο κίνδυνο με τον οποίο την α-

πειλεί μια νίκη του φασισμού.

Περίπου τρία χρόνια πριν, τονίσαμε ότι το σημείο αφετηρίας της επερχόμενης πολιτικής κρίσης στην Αυστρία και στην Γερμανία θα ήταν κατά πάσα πιθανότητα το ασύμβατο της Σοσιαλδημοκρατίας και του φασισμού· βασισμένοι σ' αυτό απορρίψαμε τη θεωρία του σοσιαλφασισμού που δεν αποκάλυπτε αλλά έκρυβε την επερχόμενη σύγκρουση· τονίσαμε την πιθανότητα ότι η Σοσιαλδημοκρατία, μαζί μ' ένα σημαντικό μέρος του μηχανισμού της, θα υποχρεωνόταν από την πορεία των γεγονότων να μπει σ' έναν αγώνα ενάντια στον φασισμό και ότι αυτό θα ήταν ένα καλό εφελτήριο για μια παραπέρα επιβίωση από το Κομμουνιστικό Κόμμα. Τότε πολλοί Κομμουνιστές, και όχι μόνο οι πληρωμένοι κονδηλοφόροι αλλά και πολλοί έντιμοι επαναστάτες, μας κατηγορήσαν ότι "εξιδικεύουμε" την Σοσιαλδημοκρατία. Το μόνο που μας έμενε ήταν να σηκώσουμε τους ώμους μας. Είναι δύσκολο να συζητήσεις με ανθρώπους που η σκέψη τους σταματάει εκεί που αρχίζει η συζήτηση για τον μαρξισμό.

Σε συζητήσεις, έχω συχνά αναφέρει το ακόλουθο παράδειγμα: η εβραϊκή αστική τάξη στην τσαρική Ρωσία αντιπροσώπευε ένα εξαιρετικά φοβισμένο και αδύναμο μέρος όλης της ρώσικης αστικής τάξης. Και όμως, στο βαθμό που τα πογκρόμ των Μαύρων Εκατονταρχιών που στρέφονταν κύρια ενάντια στους φτωχούς Εβραίους, χτύπαγαν επίσης και την αστική τάξη, αυτή υποχρεωνόταν να αμυνθεί. Βέβαια, δεν έδειχνε και καμιά τρομερή γενναιότητα και σ' αυτό το πεδίο επίσης. Αλλά λόγω του κινδύνου που κρεμόταν πάνω από τα κεφάλια της, η φιλελεύθερη εβραϊκή αστική τάξη, για παράδειγμα, μάζεψε σημαντικά ποσά για τον εξοπλισμό των επαναστατών εργατών και φοιτητών. Μ' αυτό τον τρόπο, καταλήξαμε σε μια προσωρινή τακτική συμφωνία μεταξύ των πιο επαναστατών εργατών, που ήταν έτοιμοι να πολεμήσουν με όπλα στο χέρι και της πιο φοβισμένης ομάδας της αστικής τάξης που είχε βρεθεί σε δύσκολη κατάσταση.

Πέρσι έγραψα ότι στον αγώνα ενάντια στο φασισμό οι Κομμουνιστές ήταν υποχρεωμένοι να φτάσουν σε πρακτικές συμφωνίες, όχι μόνο με το διάβολο και τη γιαγιά του, αλλά ακόμα και τον Γκρζεζίνσκι. Αυτή η φράση χρησιμοποιήθηκε απ' όλο τον σταλινικό παγκόσμιο τύπο. Τι καλύτερη απόδειξη υπήρχε για τον "σοσιαλφασισμό" της Αριστερής Αντιπολίτευσης; Πολλοί σύντροφοι με είχαν ειδοποιήσει εκ των προτέρων: "Θα αρπαχτούν απ' αυτή τη φράση". Τους απάντησα: "Έχει γραφτεί ειδικά για να αρπαχτούν απ' αυτή. Ας πιάσουν αυτό το καυτό σίδερο και ας κάψουν τα δάχτυλά τους. Οι χοντροκέφαλοι πρέπει να πάρουν ένα μάθημα".

Η πορεία του αγώνα έχει οδηγήσει τον φον Πάπεν να στείλει τον Γκρζεζίνσκυ να γνωρίσει τους εσωτερικούς χώρους μιας φυλακής. Συνεπάγεται αυτό το επεισόδιο από τη θεωρία του σοσιαλφασισμού και τις προβλέψεις της σταλινικής γραφειοκρατίας; Όχι, έγινε σε πλήρη αντίφαση μ' αυτές τις προβλέψεις. Η εκτίμησή μας για την κατάσταση, όμως περιελάμβανε μια τέτοια πιθανότητα και είχε προβλέψει μια συγκεκριμένη θέση γι' αυτήν.

Αλλά η Σοσιαλδημοκρατία και αυτή τη φορά απέφυγε τον αγώνα, θα πουν κάποιοι σταλινικοί. Ναι, απέφυγε τη μάχη. Οποιοι περίμενε πως η Σοσιαλδημοκρατία θα ξεπερνούσε τις πιέσεις από την ηγεσία της και θα έδινε μάχη ανεξάρτητα και μάλιστα κάτω από συνθήκες στις οποίες ακόμα και το ΚΚ αποδείχθηκε ανίκανο να παλέψει, φυσικά και θα απογοητευόταν. Δεν περιμέναμε τέτοια θαύματα. Επομένως δεν "απογοητευτήκαμε" από τη στάση της Σοσιαλδημοκρατίας.

Ο Γκρζεζίνσκυ δεν έχει μετατραπεί σ' έναν επαναστατικό τίγρη· αυτό πρόθυμα το δεχόμαστε. Αλλά, όμως, υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα σε μια κατάσταση στην οποία ο Γκρζενζίνσκυ, ταμπουρωμένος στο φρούριό του, εξαπολύει αστυνομικά αποσπάσματα για την προστασία της "δημοκρατίας" από τους επαναστάτες εργάτες και σε μια κατάσταση στην οποία ο βο-ναπαρτιστής σωτήρας του καπιταλισμού βάζει τον ίδιο τον Γκρζεζίνσκυ στη φυλακή. Ετσι δεν είναι; Δεν θα έπρεπε να πάρουμε υπόψη μας πολιτικά τη διαφορά; Δεν θα έπρεπε να την εκμεταλλευτούμε;

Ας ξαναγυρίσουμε στο παράδειγμα που αναφέρθηκε παραπάνω: δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε τη διαφορά μεταξύ ενός εβραίου βιομήχανου που δίνει ένα "δωράκι" στον αστυνομικό του Τσάρου επειδή χτύπησε τους απεργούς και του ίδιου βιομήχανου που δίνει λεφτά στους απεργούς για να εξασφαλίσουν όπλα ενάντια στους πογκρομιστές. Ο αστός παραμένει ο ίδιος. Αλλά από την αλλαγή στην κατάσταση προκύπτει μια αλλαγή στις σχέσεις. Οι Μπολσεβίκοι καθοδήγησαν την απεργία ενάντια στο βιομήχανο. Αργότερα, δέχτηκαν λεφτά από τον ίδιο βιομήχανο για να πολεμήσουν ενάντια στα πογκρόμ. Αυτό, φυσικά, δεν εμπόδισε τους εργάτες, όταν ήρθε η ώρα τους, από το να γυρίσουν τα όπλα τους ενάντια στους αστούς.

Μήπως όλα αυτά που γράφτηκαν σημαίνουν ότι η Σοσιαλδημοκρατία σαν σύνολο θα πολεμήσει ενάντια στο φασισμό; Σ' αυτό απαντάμε: μέρος των υπαλλήλων του μηχανισμού της Σοσιαλδημοκρατίας αναμφισβήτητα θα περάσει στους φασίστες· ένα σημαντικό μέρος θα κρυφθούν κάτω από τα κρεβάτια τους την ώρα του κινδύνου. Οι εργαζόμενες μάζες επίσης δεν θα πολεμήσουν όλες. Να μαντέψουμε από πριν τι μέρος των σοσιαλδημοκρατών ερ-

γατών θα τραβηχτεί στον αγώνα και τότε και τι κομμάτι του μηχανισμού θα τραβήξουν μαζί τους, είναι εντελώς αδύνατο. Αυτό εξαρτάται από πολλούς παράγοντες που ανάμεσά τους είναι η θέση του Κομμουνιστικού Κόμματος. Η πολιτική του ενιαίου μέτωπου έχει τη στόχο να διαχωρίσει αυτούς που θέλουν να παλέψουν απ' αυτούς που δεν θέλουν· να σπρώξει μπροστά αυτούς που ταλαντεύονται· τέλος να ξεφτιλίσει τους ηττοπαθείς ηγέτες στα μάτια των εργατών για να ενισχύσει τη μαχητικότητα των τελευταίων.

Εχει χαθεί πολύτιμος χρόνος, άσκοπα, ανόητα, ξεδιάντροπα. Θα μπορούσαν να είχαν επιτευχθεί πολύ περισσότερα, ακόμα και μόνο στα τελευταία δυο χρόνια. Δεν ήταν καθαρό από τα πριν ότι το μονοπωλιακό κεφάλαιο και ο φασιστικός στρατός του θα οδηγούσε τη Σοσιαλδημοκρατία με τις γροθιές και τα ρόπαλά του στο δρόμο της αντιπολίτευσης και της αυτοάμυνας; Αυτή η πρόγνωση θα έπρεπε να είχε ξεδιπλωθεί μπρος στα μάτια ολόκληρης της εργατικής τάξης, η πρωτοβουλία για το ενιαίο μέτωπο θα έπρεπε να είχε ξεκινήσει και σε κάθε νέα φάση θα έπρεπε να είχαμε κρατήσει γερά στα χέρια μας αυτή την πρωτοβουλία. Δεν ήταν ανάγκη να φωνάζουμε, ούτε να ουρλιάζουμε. Θα μπορούσαμε να είχαμε παίξει ένα ανοιχτό παιχνίδι ήσυχα. Θα αρκούσε να διατυπωθεί, με καθαρό τρόπο, το αναπόφευκτο κάθε επόμενου βήματος του εχθρού και να διαμορφωθεί ένα πρακτικό πρόγραμμα για ένα ενιαίο μέτωπο, χωρίς υπερβολές και χωρίς παζάρια, αλλά επίσης χωρίς αυναμίες και παραχωρήσεις. Αν το Κομμουνιστικό Κόμμα είχε αφομοιώσει την άλφα-βήτα της λενινιστικής πολιτικής και την είχε εφαρμόσει με την αναγκαία επιμονή, θα στεκόταν σε πολύ καλή θέση σήμερα.

Η ταξική πάλη κάτω από το φως του οικονομικού κύκλου

Αν επιμεινάμε τόσο πολύ ότι πρέπει να γίνονται διακρίσεις μεταξύ φασισμού και Βοναπαρτισμού, αυτό δεν οφείλεται σε θεωρητικό σχολαστικισμό. Τα ονόματα χρησιμεύουν για να ξεχωρίζουν έννοιες· οι έννοιες στην πολιτική με τη σειρά τους χρησιμεύουν για να ξεχωρίζουν πραγματικές δυνάμεις. Το τσάκισμα του φασισμού δεν θα άφηνε χώρο για τον Βοναπαρτισμό και ελπίζουμε πως θα σήμαινε την είσοδο στην τελική ευθεία για την κοινωνική επανάσταση.

Μόνο που το προλεταριάτο δεν είναι οπλισμένο για την επανάσταση. Οι αμοιβαίες σχέσεις μεταξύ της Σοσιαλδημοκρατίας και της βοναπαρτιστικής κυβέρνησης από τη μια μεριά και μεταξύ του Βοναπαρτισμού και του φασισμού από την άλλη, ενώ δεν καθορίζουν τα θεμελιακά ζητήματα, καθορίζουν από ποιους δρόμους και με τι ρυθμό θα προετοιμαστεί ο αγώνας μεταξύ του

προλεταριάτου και της φασιστικής αντεπανάστασης. Οι αντιθέσεις μεταξύ Σλάιχερ, Χίτλερ και Βελς, στην παρούσα κατάσταση κάνουν πιο δύσκολη τη νίκη του φασισμού και δίνουν στο Κομμουνιστικό Κόμμα μια νέα πίστωση, την πιο πολύτιμη απ' όλες, μια πίστωση χρόνου.

"Ο φασισμός θα έρθει στην εξουσία δια της ψυχρής μεθόδου", έχουμε ακούσει να λένε πολλές φορές οι σταλινικοί θεωρητικοί. Αυτή η διατύπωση σημαίνει ότι οι φασίστες θα έρθουν στην εξουσία νόμιμα, ειρηνικά, μέσω ενός συνασπισμού: χωρίς να χρειαστεί μια κάποια αναταραχή. Τα γεγονότα έχουν ήδη καταρρίψει αυτή την πρόβλεψη. Η κυβέρνηση Πάπεν ήρθε στην εξουσία μέσω ενός πραξικόπηματος και το συμπλήρωσε με ένα πραξικόπημα στην Πρωσία.

Ακόμα και αν υποθέσουμε ότι ένας συνασπισμός μεταξύ των Ναζί και του κέντρου θα ανέτρεπε την βοναπαρτίστικη κυβέρνηση Πάπεν με "συνταγματικές" μεθόδους, αυτό από μόνο του ακόμα δεν αποφασίζει τίποτα. Μεταξύ της "ειρηνικής" ανάληψης της εξουσίας από τον Χίτλερ και της εγκαθίδρυσης του φασιστικού καθεστώτος υπάρχει πολύς δρόμος. Ένας συνασπισμός θα διευκόλυνε μόνο το πραξικόπημα, δεν θα το υποκαθιστούσε. Εκτός από την τελική κατάργηση του συντάγματος της Βαϊμάρης θα παρέμενε ακόμα για τους φασίστες το πιο σημαντικό καθήκον: η κατάργηση των οργάνων της προλεταριακής δημοκρατίας. Απ' αυτή την πλευρά, τι σημαίνει η "ψυχρή μέθοδος"; Τίποτε άλλο παρά την έλλειψη αντίστασης από την πλευρά των εργατών. Το βοναπαρτίστικο πραξικόπημα του Πάπεν παρέμεινε ατιμώρητο στην πράξη. Θα παραμείνει ατιμώρητος και ο φασιστικός ξεσηκωμός του Χίτλερ; Ακριβώς γύρω απ' αυτή την ερώτηση στρέφεται, συνειδητά ή ασυνειδητά, η εκτίμηση για την "ψυχρή μέθοδο".

Αν το ΚΚ αντιπροσώπευε μια συντριπτική δύναμη και αν το προλεταριάτο επρόκειτο να βαδίσει εμπρός προς μια άμεση κατάληψη της εξουσίας, όλες οι αντιφάσεις στο στρατόπεδο της άρχουσας τάξης προσωρινά θα έσβηναν. Φασίστες, βοναπαρτίστές και δημοκράτες θα στέκονταν σ' ένα μέτωπο ενάντια στην προλεταριακή επανάσταση. Αλλά δεν συμβαίνει αυτό. Οι αδυναμίες του Κομμουνιστικού Κόμματος και η διάσπαση του προλεταριάτου επιτρέπουν στις κατέχουσες τάξεις και τα κόμματα που τις υπηρετούν να φέρουν τις αντιφάσεις τους στη δημοσιότητα. Μόνο αν στηριχτεί σ' αυτές τις αντιφάσεις θα μπορέσει το ΚΚ να ισχυροποιηθεί.

Αλλά μήπως ο φασισμός στην πολύ εκβιομηχανισμένη Γερμανία, αποφασίσει να μην διεκδικήσει την πλήρη εξουσία; Αναμφισβήτητο το γερμανικό προλεταριάτο είναι ασύγκριτα μεγαλύτερο και δυνητικά πιο ισχυρό από το ι-

ταλικό. Αν και ο φασισμός στη Γερμανία αντιπροσωπεύει ένα πολυπληθέστρο και καλύτερα οργανωμένο στρατόπεδο από ό,τι στην Ιταλία στην αντίστοιχη περίοδο, το καθήκον της εξόντωσης του "Μαρξισμού" πρέπει να φαίνεται και δύσκολο και γεμάτο κινδύνους για τους γερμανούς φασίστες. Επιπρόσθετα, δεν αποκλείεται το πολιτικό ζηνίθ του Χίτλερ ν' ανήκει στο παρελθόν. Η πολύ μακριά περίοδος αναμονής και ο νέος φραγμός στο δρόμο του με τη μορφή του Βοναπαρτισμού, αναμφίβολα αποδυναμώνουν τον φασισμό, εντείνουν τις εσωτερικές τριβές του και ίσως να ελαττώσουν αισθητά την πίεση του. Αλλά εδώ μπαίνουμε στη σφαίρα της αναζήτησης των μελλοντικών τάσεων, που αυτή τη στιγμή δεν μπορούν να υπολογιστούν από τα πριν. Μόνο η ζωντανή πάλη μπορεί να απαντήσει σ' αυτά τα ερωτήματα. Θα ήταν πολύ επιπόλαιο να δρούμε εκ των προτέρων στη βάση της υπόθεσης ότι ο ναζισμός θα σταματήσει αναπόφευκτα στα μισά του δρόμου.

Η θεωρία της "ψυχρής μεθόδου" τραβηγμένη στη λογική της κατάληξη δεν είναι καθόλου καλύτερη από τη θεωρία του "σοσιαλφασισμού"· για την ακρίβεια, αντιπροσωπεύει μόνο το αντίστροφο αυτής της θεωρίας. Οι αντιφάσεις ανάμεσα στους συντελεστές του εχθρικού στρατοπέδου και στις δυο περιπτώσεις αγνοούνται πλήρως και τα διαδοχικά στάδια της διαδικασίας θολώνονται. Το ΚΚ μένει εντελώς στην άκρη. Δεν είναι τυχαίο που ο θεωρητικός της "ψυχρής μεθόδου", ο Χιρς, ήταν ταυτόχρονα και ο θεωρητικός του "σοσιαλφασισμού".

Η πολιτική κρίση της χώρας αναπτύσσεται στη βάση της οικονομικής κρίσης. Αλλά και η οικονομία δεν είναι ακίνητη. Αν χτες έπρεπε να λέμε ότι η κυκλική κρίση οξύνει την θεμελιακή, οργανική κρίση του καπιταλιστικού συστήματος, έτσι σήμερα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η γενική παρακμή του καπιταλισμού δεν αποκλείει τις κυκλικές διακυμάνσεις. Η παρούσα κρίση δεν θα κρατήσει για πάντα. Το ζήτημα του αγώνα των πολιτικών δυνάμεων πρέπει να ενσωματωθεί στις οικονομικές προοπτικές. Το πρόγραμμα του Πάπεν δεν μας επιτρέπει να το αναβάλουμε αυτό, εφόσον σαν αφετηρία του έχει την υπόθεση μιας επερχόμενης οικονομικής βελτίωσης.

Η βιομηχανική ανάκαμψη εμφανίζεται στα μάτια όλων μόλις εκφραστεί με τη μορφή αυξημένης κυκλοφορίας αγαθών, αυξημένης παραγωγής και αυξημένου αριθμού εργατών που απασχολούνται. Αλλά δεν αρχίζει έτσι. Η ανάκαμψη προετοιμάζεται από διαδικασίες στους τομείς της κυκλοφορίας του χρήματος και της εμπορικής πίστης. Το κεφάλαιο που έχει επενδυθεί σε μη κερδοφόρες επιχειρήσεις και τομείς της βιομηχανίας πρέπει να απελευθερωθεί και να πάρει τη μορφή του ρευστού χρήματος που αναζητεί να επεν-

δυθεί. Η αγορά, απελευθερωμένη από τα περιττά πάχη της, τους όγκους και τα πρηξίματά της, πρέπει να δείξει μια πραγματική ζήτηση. Οι επιχειρηματίες πρέπει να αποκτήσουν "εμπιστοσύνη" απέναντι στην αγορά και ο ένας απέναντι στον άλλο. Από την άλλη μεριά, η "εμπιστοσύνη" για την οποία μιλάει ο παγκόσμιος τύπος πρέπει να ενθαρρυνθεί, όχι μόνο από οικονομικούς, αλλά επίσης και από πολιτικούς παράγοντες (πολεμικές επανορθώσεις, πολεμικά χρέη, αφοπλισμός, επανεξοπλισμός, κλπ).

Μία αύξηση στην κυκλοφορία των αγαθών, στην παραγωγή, στον αριθμό απασχολούμενων εργατών, δεν φαίνεται πουθενά ακόμα· αντίθετα η πτώση συνεχίζεται. Όσο για τις διαδικασίες που προπαρασκευάζουν μια στροφή στην πορεία της κρίσης, έχουν προφανώς εκπληρώσει το μεγαλύτερο μέρος των καθηκόντων τους. Πολλά σημάδια, πραγματικά μας επιτρέπουν να υποθέσουμε ότι το σημείο στροφής του οικονομικού κύκλου έχει πλησιάσει, αν και δεν είναι άμεσα μπροστά μας. Αυτή είναι η εκτίμηση, αν την δούμε σε παγκόσμιο επίπεδο.

Αλλά πρέπει να κάνουμε μια διάκριση μεταξύ των πιστωτριών χωρών (των ΗΠΑ, της Αγγλίας και της Γαλλίας) και των χωρών που χρωστούν ή ακριβέστερα των χωρών που έχουν χρεωκοπήσει: την πρώτη θέση σ' αυτή τη δεύτερη ομάδα την καταλαμβάνει η Γερμανία. Η Γερμανία δεν έχει ρευστό κεφάλαιο. Η οικονομία της μπορεί να πάρει μια ώθηση μόνο μέσω της ροής κεφαλαίου από το εξωτερικό. Αλλά μια χώρα που δεν είναι σε θέση να πληρώσει τα παλιά της χρέη δεν παίρνει δάνεια. Ούτως ή άλλως πριν οι πισωτέες ανοίξουν τα σεντούκια τους θα πρέπει να πεισθούν ότι η Γερμανία είναι ξανά σε θέση να εξαγει περισσότερα απ' όσα χρειάζεται να εισάγει· η διαφορά χρειάζεται για να καλύψει τα χρέη. Η ζήτηση για τα γερμανικά προϊόντα αναμένεται κυρίως από τις αγροτικές χώρες, κυρίως από τη Νότια Ευρώπη. Οι αγροτικές χώρες με τη σειρά τους εξαρτώνται από τη ζήτηση των βιομηχανικών χωρών για πρώτες ύλες και τρόφιμα. Η Γερμανία αναγκαστικά λοιπόν θα υποχρεωθεί να περιμένει. Το ποτάμι της ζωής θα πρέπει να κυλίσει πρώτα μέσα απ' όλους τους καπιταλιστές ανταγωνιστές της και τους αγροτικούς συνεταιρείους τους, πριν επηρεάσει την ίδια την οικονομική επιδότηση της Γερμανίας.

Αλλά η γερμανική αστική τάξη δεν μπορεί να περιμένει. Ακόμα λιγότερο μπορεί να περιμένει η βοναπαρτίστικη κλίκα. Ενώ υπόσχεται να μην αγγίξει τη σταθερότητα του νομίσματος, η κυβέρνηση Πάπεν εισάγει τον πληθωρισμό. Μαζί με τις διακηρύξεις για την αναγέννηση του οικονομικού φιλελευθερισμού, αναλαμβάνει τη διοικητική διαχείριση του οικονομικού κύκλου· στις

όνομα της ελευθερίας της ιδιωτικής πρωτοβουλίας υποτάσσει άμεσα τους φορολογούμενους στους καπιταλιστές ιδιώτες επιχειρηματίες.

Ο άξονας γύρω από τον οποίο στριφογυρνάει η κυβέρνηση είναι η ελπίδα ότι θα υπάρξει μια έγκαιρη στροφή στην κρίση. Αν αυτό δεν γίνει σύντομα, τότε τα δύο δισεκατομμύρια² θα εξατμιστούν σαν δυο σταγόνες νερό σε μια καυτή σόμπα. Το σχέδιο του Πάπεν έχει έναν ασύγκριτα πιο κερδοσκοπικό και τυχοδιωκτικό χαρακτήρα από την ανοδική κίνηση που παρατηρείται τώρα στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Σε κάθε περίπτωση, οι συνέπειες μιας κατάρρευσης του βοναπαρτίστικου εγχειρήματος θα είναι πολύ πιο καταστροφικές.

Το πιο άμεσο και χειροπιαστό αποτέλεσμα του χάσματος μεταξύ των σχεδίων της κυβέρνησης και της πραγματικής κίνησης της αγοράς θα είναι η διολίσθηση του μάρκου. Η κοινωνική δυστυχία, που θα έχει ενταθεί από τον πληθωρισμό, θα αποκτήσει έναν ανυπόφορο χαρακτήρα. Η χρεωκοπία του οικονομικού προγράμματος του Πάπεν θα σημάνει την ανάγκη αντικατάστασής του από ένα άλλο και πιο αποτελεσματικό πρόγραμμα. Ποιο; Προφανώς το πρόγραμμα του φασισμού. Αφού αποτύχει η προσπάθεια να επιβληθεί η ανάκαμψη μέσω της βοναπαρτίστικης θεραπείας, θα δοκιμαστεί η φασιστική χειρουργική. Η Σοσιαλδημοκρατία στο μεταξύ θα κάνει "αριστερές" χειρονομίες και θα καταρρεύσει. Το Κομμουνιστικό Κόμμα, αν δεν βάλει το ίδιο εμπόδια στον δρόμο του, θα μεγαλώσει. Συνολικά, αυτό θα σημάνει μισο-επαναστατική κατάσταση. Το ζήτημα της προοπτικής της νίκης σ' αυτές τις συνθήκες συνίσταται κατά τρία τέταρτα στο πρόβλημα της κομμουνιστικής στρατηγικής.

Αλλά το επαναστατικό κόμμα πρέπει επίσης να είναι προετοιμασμένο και για μια άλλη προοπτική, γι' αυτή της γρήγορης εμφάνισης μιας στροφής στην κρίση. Ας υποθέσουμε ότι η κυβέρνηση Σλάιχερ-Πάπεν πετύχαινε να διατηρηθεί ως την αρχή μιας ανάκαμψης στο εμπόριο και στη βιομηχανία. Θα σωζόταν έτσι; Όχι, η αρχή μιας ανοδικής κίνησης στις επιχειρήσεις θα σήμαινε το σίγουρο τέλος του βοναπαρτισμού και ίσως ακόμα περισσότερα.

Οι δυνάμεις του γερμανικού προλεταριάτου δεν έχουν εξαντληθεί. Αλλά έχουν υπονομευθεί από θυσίες, ήττες και απογοητεύσεις που αρχίζουν από το 1914· από τις συστηματικές προδοσίες της Σοσιαλδημοκρατίας, από την αναξιοπιστία με την οποία το Κομμουνιστικό Κόμμα έχει φορτώσει τον εαυτό του. Έξι ή επτά εκατομμύρια άνεργοι ζυγίζουν σαν ένα βαρύ φορτίο πάνω στο προλεταριάτο. Τα έκτακτα διατάγματα του Μπρύνινγκ και του Πάπεν δεν βρήκαν αντίσταση. Το πραξικόπημα της 20ης Ιουλίου έμεινε ατιμώρητο

Μπορούμε να προβλέψουμε με πλήρη βεβαιότητα ότι μια στροφή του οικονομικού κύκλου θα δώσει μια μεγάλη ώθηση στη δραστηριότητα του προλεταριάτου που, προς το παρόν, είναι σε υποχώρηση. Από τη στιγμή που το εργοστάσιο σταματάει να απολύει εργάτες και αρχίζει να προσλαμβάνει καινούγιους, η αυτοπεποίθηση των εργατών ενισχύεται: τους έχουν πάλι ανάγκη. Το συμπιεσμένο ελατήριο αρχίζει πάλι να τεντώνεται. Οι εργάτες πάντα μπαίνουν στη μάχη για την ανάκτηση των χαμένων θέσεων πιο εύκολα απ' ό,τι για την κατάκτηση καινούργιων. Ούτε τα έκτακτα διατάγματα, ούτε η χρήση της Ράιχσβερ θα μπορέσουν να τσακίσουν μαζικές απεργίες που αναπτύσσονται πάνω στο κύμα της ανάκαμψης. Το βοναπαρτίστικο καθεστώς, που μπορεί να διατηρηθεί στην εξουσία μόνο μέσω της "κοινωνικής ανακωχής", θα είναι το πρώτο θύμα της ανάκαμψης στον οικονομικό κύκλο.

Παρατηρείται μια αύξηση των απεργιακών αγώνων σε διάφορες χώρες (Βέλγιο, Αγγλία, Πολωνία, εν μέρει στις ΗΠΑ, αλλά όχι στη Γερμανία). Η εκτίμηση των μαζικών απεργιών που αναπτύσσονται τώρα, στο φως του παγκόσμιου οικονομικού κύκλου, δεν είναι ένα εύκολο καθήκον. Οι στατιστικές δείχνουν τις διακυμάνσεις στον οικονομικό κύκλο αναγκαστικά με καθυστέρηση. Η ανάκαμψη πρέπει να είναι γεγονός πριν μπορέσει να καταγραφεί. Οι εργάτες συνήθως διαισθάνονται την ανάκαμψη της οικονομικής ζωής γρηγορότερα από τις στατιστικές. Νέες παραγγελίες ή ακόμα και προσμονή νέων παραγγελιών, αναδιοργάνωση των επιχειρήσεων για την επέκταση της παραγωγής ή τουλάχιστον σταμάτημα των απολύσεων, όλα αυτά αμέσως αυξάνουν τη δύναμη αντίστασης και τις απαιτήσεις των εργατών. Η αμυντική απεργία των κλωστοϋφαντουργών στο Λάνκασαϊρ αδιαμφισβήτητα προκλήθηκε από μια κάποια ανάκαμψη στην υφαντουργική βιομηχανία. Όσο για την απεργία στο Βέλγιο, προφανώς συμβαίνει στη βάση της κρίσης που ακόμα οξύνεται στη βιομηχανία εξόρυξης άνθρακα.

Ο μεταβατικός και καθοριστικός χαρακτήρας της σημερινής φάσης του παγκόσμιου οικονομικού κύκλου ανταποκρίνεται στην ποικιλία των οικονομικών ωθήσεων που είναι η βάση για τις πιο πρόσφατες απεργίες. Αλλά γενικά η άνοδος του μαζικού κινήματος μάλλον τείνει να δείξει μια ανοδική στροφή που σύντομα θα γίνει ορατή. Πάντως μια πραγματική ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας ακόμα και στα πρώτα της στάδια, θα σημάνει μια μεγάλη άνοδο στη μαζική πάλη.

Οι άρχουσες τάξεις όλων των χωρών περιμένουν θαύματα από τη βιομηχανική ανάκαμψη: η κερδοσκοπία στις μετοχές που έχει ήδη ξεσπάσει είναι απόδειξη αυτού. Αν ο καπιταλισμός πραγματικά μπορούσε να μπει σε μια φά-

ση νέας ευημερίας ή ακόμα και μιας σταδιακής αλλά επίμονης ανάκαμψης αυτό φυσικά θα σήμαινε την σταθεροποίηση του καπιταλισμού και ταυτόχρονα την ενίσχυση του ρεφορμισμού. Αλλά δεν υπάρχει καμιά βάση για ελπίδα ή φόβο ότι η οικονομική ανάκαμψη, που καθαυτή είναι αναπόφευκτη, θα μπορέσει να ξεπεράσει τις γενικές τάσεις παρακμής της παγκόσμιας οικονομίας και της ευρωπαϊκής οικονομίας ειδικότερα. Αν ο προπολεμικός καπιταλισμός αναπτύχθηκε με την προοπτική μιας αυξημένης παραγωγής αγαθών, ο σημερινός καπιταλισμός με όλες τις κυκλικές διακυμάνσεις του, αντιπροσωπεύει μια αυξημένη παραγωγή αθλιότητας και καταστροφών. Ο νέος οικονομικός κύκλος θα εξασφαλίσει την αναπόφευκτη ανακατανομή δυνάμεων μέσα σε κάθε χώρα καθώς και μέσα σ' όλο το καπιταλιστικό στρατόπεδο, κυρίως προς όφελος της Αμερικής και σε βάρος της Ευρώπης. Αλλά μέσα σε πολύ σύντομο διάστημα θα θέσει τον καπιταλιστικό κόσμο μπρος σε άλυτες αντιφάσεις και θα τον καταδικάσει σε νέους και πιο τρομερούς συγκλονισμούς.

Χωρίς να ρισκάρουμε να κάνουμε λάθος, μπορούμε να εκφράσουμε την ακόλουθη πρόβλεψη: η οικονομική ανάκαμψη θα είναι αρκετή για να ενισχύσει την αυτοπεποίθηση των εργατών και να δώσει μια νέα ώθηση στον αγώνα τους, αλλά σε καμιά περίπτωση δεν θα αρκεί για να δώσει στον καπιταλισμό και ιδιαίτερα τον ευρωπαϊκό καπιταλισμό, τη δυνατότητα ν' αναγεννηθεί.

Οι πρακτικές κατακτήσεις, που η νέα κυκλική άνοδος στον παρακμάζοντα καπιταλισμό θα επιτρέψει στο εργατικό κίνημα, αναγκαστικά θα έχουν τον πιο περιορισμένο χαρακτήρα. Θα μπορέσει ο γερμανικός καπιταλισμός στο αποκορύφωμα μιας νέας ανάκαμψης της οικονομικής δραστηριότητας να επαναφέρει αυτές τις συνθήκες για την εργατική τάξη που υπήρχαν πριν την παρούσα κρίση; Τα πάντα μας επιβάλλουν να απαντήσουμε σ' αυτό το ερώτημα από τα πριν μ' ένα "όχι". Γι' αυτό το λόγο πολύ γρήγορα το αναζωογονημένο μαζικό κίνημα θα αναγκαστεί να στραφεί στο δρόμο της πολιτικής.

Ακόμα και το πρώτο βήμα της βιομηχανικής ανάκαμψης θα είναι πολύ επικίνδυνο για τη Σοσιαλδημοκρατία. Οι εργάτες θα ριχτούν στη μάχη για να ξανακερδίσουν αυτά που έχουν χάσει. Οι ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας θα βασίσουν ξανά τις ελπίδες τους στην επάνοδο της "κανονικής" τάξης πραγμάτων. Η κύρια απασχόλησή τους θα είναι η αποκατάσταση της προσαρμοστικότητάς τους για να συμμετέχουν σε μια κυβέρνηση συνασπισμού. Οι ηγέτες και οι μάζες θα τραβιούνται σε διαφορετικές κατευθύνσεις. Για να εκμεταλλευτούν στο έπακρο τη νέα κρίση του ρεφορμισμού οι Κομμουνιστές χρειάζονται ένα σωστό προσανατολισμό μέσα στις κυκλικές διακυμάνσεις

και την προετοιμασία αρκετά νωρίς ενός πρακτικού προγράμματος δράσης που να ξεκινάει πρώτα απ' όλα με τις απώλειες που υπέφεραν οι εργάτες στη διάρκεια των χρόνων της κρίσης. Η μετάβαση από τους οικονομικούς αγώνες στους πολιτικούς θα είναι μια ιδιαίτερα κατάλληλη στιγμή για την ενίσχυση της δύναμης και της επιρροής του επαναστατικού προλεταριακού κόμματος.

Αλλά η επιτυχία σ' αυτό τον τομέα όπως και στους άλλους μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο κάτω από ένα όρο: τη σωστή εφαρμογή της πολιτικής του ενιαίου μετώπου. Για το Κομμουνιστικό Κόμμα της Γερμανίας αυτό σημαίνει πάνω απ' όλα, το σταμάτημα της παρούσας πολιτικής του που πατάει σε δύο βάρκες στο συνδικαλιστικό πεδίο, ένα σταθερό προσανατολισμό προς τα ελεύθερα συνδικάτα, το τράβηγμα των στελεχών της RGO μέσα στα ελεύθερα συνδικάτα, το άνοιγμα ενός συστηματικού αγώνα για την επιρροή στα εργοστασιακά συμβούλια μέσω των συνδικάτων και την προετοιμασία μιας πλατιάς καμπάνιας κάτω από το σύνθημα του εργατικού ελέγχου της παραγωγής.

Ο δρόμος προς τον Σοσιαλισμό

Ο Κάουτσκι και ο Χίλφερντινγκ, ανάμεσα σε άλλους, έχουν διακηρύξει αρκετές φορές τα τελευταία χρόνια ότι ποτέ δεν συμμερίστηκαν τη θεωρία της κατάρρευσης του καπιταλισμού που οι ρεβιζιονιστές απέδιδαν κάποτε στους μαρξιστές και που οι καουτσκικοί τώρα αποδίδουν συχνά στους κομμουνιστές.

Οι οπαδοί του Μπερνστάιν σκιαγραφούσαν δύο προοπτικές: μία, εξωπραγματική που υποτίθεται ότι ήταν η ορθόδοξη "Μαρξική", σύμφωνα με την οποία μακροπρόθεσμα, κάτω από την επίδραση των εσωτερικών αντιφάσεων του καπιταλισμού θα γινόταν η μηχανιστική του κατάρρευση· η δεύτερη, η "ρεαλιστική", σύμφωνα με την οποία θα γινόταν μια σταδιακή μετάβαση από τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό. Όσο αντίθετα και να φαίνονται αυτά τα δυο σχήματα σε μια πρώτη ματιά τα ενώνει ένα κοινό στοιχείο η απουσία του επαναστατικού παράγοντα. Αφού απέρριψαν την καρικατούρα της αυτόματης κατάρρευσης του καπιταλισμού, οι μαρξιστές έδειξαν πως κάτω από την επιρροή της οξυνόμενης ταξικής πάλης, το προλεταριάτο θα έκανε την επανάσταση πολύ γρηγορότερα απ' ό,τι οι αντικειμενικές αντιφάσεις του καπιταλισμού θα οδηγούσαν στην αυτόματη κατάρρευσή του.

Αυτή η αντιπαράθεση έγινε στο τέλος του περασμένου αιώνα. Πρέπει, όμως, να ομολογήσουμε ότι η καπιταλιστική πραγματικότητα από τον πόλεμο

και μετά πλησίασε, από μια άποψη, πολύ πιο κοντά στην μπερνσταϊνική καρικατούρα του μαρξισμού απ' ό,τι μπορούσε να περιμένει κανείς και πάνω απ' όλα οι ίδιοι οι ρεβιζιονιστές: επειδή αυτοί είχαν σκιαγραφήσει την προοπτική της κατάρρευσης μόνο και μόνο για να αποδείξουν ότι είναι εξωπραγματική. Όμως, όσο ο καπιταλισμός αποδεικνύεται στην πράξη πως είναι πολύ πιο κοντά στην αυτόματη αποσύνθεση, τόσο καθυστερεί η επαναστατική παρέμβαση του προλεταριάτου στην πορεία της κοινωνίας.

Το πιο σημαντικό μέρος της θεωρίας της κατάρρευσης ήταν η θεωρία της εξαθλίωσης. Οι μαρξιστές επιχειρηματολογούσαν με πολύ προσοχή πως η όξυνση των κοινωνικών ανταγωνισμών δεν σημαίνει αναγκαστικά την απόλυτη και κατακόρυφη πτώση του βιοτικού επιπέδου των μαζών. Στην πραγματικότητα, αυτή είναι η διαδικασία που τώρα ξεδιπλώνεται. Πώς αλλιώς θα μπορούσε η κατάρρευση του καπιταλισμού να εκφραστεί με μεγαλύτερη οξύτητα απ' ότι στην μακρόχρονη ανεργία και την καταστροφή της κοινωνικής ασφάλισης, δηλαδή στην άρνηση του κοινωνικού καθεστώτος να ταΐσει τους ίδιους τους δούλους του;

Η οπορτουνιστική τροχοπέδη στην εργατική τάξη έχει αποδειχθεί ότι ήταν αρκετά δυνατή για να δώσει στις στοιχειακές δυνάμεις του γερασμένου καπιταλισμού πρόσθετες δεκαετίες ζωής. Σαν αποτέλεσμα δεν είχαμε το ειδύλλιο της ειρηνικής μεταμόρφωσης του καπιταλισμού στο σοσιαλισμό, αλλά μια κατάσταση πραγμάτων ασύγκριτα πιο κοντά στην κοινωνική παρακμή.

Οι ρεφορμιστές επιδίωξαν για πολύ καιρό να ρίξουν την ευθύνη για την παρούσα κατάσταση της κοινωνίας στις πλάτες του πολέμου. Αλλά πρώτον, ο πόλεμος δεν δημιούργησε τις καταστρεπτικές τάσεις του καπιταλισμού, αλλά μόνο τις έφερε στην επιφάνεια και τις ενίσχυσε· δεύτερον, ο πόλεμος δεν θα μπορούσε να κάνει το καταστροφικό του έργο χωρίς την πολιτική υποστήριξη του ρεφορμισμού· τρίτον, οι απελπιστικές αντιφάσεις του καπιταλισμού προετοιμάζουν νέους πολέμους από διάφορες πλευρές. Ο ρεφορμισμός δεν θα μπορέσει να βγάλει την ιστορική ευθύνη από πάνω του. Με το να παραλύσει και να φρενάρει την επαναστατική ενεργητικότητα του προλεταριάτου, η διεθνής Σοσιαλδημοκρατία δίνει στη διαδικασία της καπιταλιστικής κατάρρευσης τις πιο τυφλές, άναρχες, καταστροφικές και αιματηρές μορφές.

Φυσικά, μόνο κάτω από όρους μπορεί κανείς να μιλάει για μια πραγμάτωση της ρεβιζιονιστικής καρικατούρας του Μαρξισμού, που έχουν ισχύ σε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Η διέξοδος από τον σαπισμένο καπιταλισμό, όμως, θα βρεθεί έστω και με μεγάλη καθυστέρηση, όχι στο δρόμο της αυτό-

ματης κατάρρευσης, αλλά στον επαναστατικό δρόμο.

Η σημερινή κρίση έχει σαρώσει με ένα τελευταίο σκούπισμα τα απομεινάρια των ρεφορμιστικών ουτοπιών. Η οπορτουνιστική πρακτική σήμερα δεν έχει καμία απολύτως θεωρητική κάλυψη. Γιατί μακροπρόθεσμα είναι εντελώς αδιάφορο για τον Βελς, τον Χίλφερντινγκ, τον Γκρζεζίνσκι και τον Νόσκε πόσες καταστροφές θα συσσωρευτούν πάνω στα κεφάλια του κόσμου, όσο τα δικά τους συμφέροντα μένουν άθικτα. Μόνο που το ζήτημα είναι πως η κρίση του αστικού καθεστώτος χτυπάει επίσης και τους ρεφορμιστές ηγέτες.

"Ας δράσει επιτέλους το κράτος", φώναζε πριν λίγο καιρό ακόμη η Σοσιαλδημοκρατία, καθώς υποχωρούσε μπροστά στον φασισμό. Και το κράτος έδρασε: ο Οττο Μπράουν και ο Σέβερινγκ πετάχθηκαν στο δρόμο. Τώρα, έγραφε το *Vorwärts*, όλοι πρέπει να αναγνωρίσουν τα πλεονεκτήματα της δημοκρατίας έναντι του δικτατορικού καθεστώτος. Ναι, η δημοκρατία έχει σημαντικά πλεονεκτήματα, σκεφτόταν ο Γκρζεζίνσκι ενώ μάθαινε από τα μέσα πώς είναι οι φυλακές.

Απ' αυτή την εμπειρία κατέληξαν στο συμπέρασμα: "Είναι καιρός να προχωρήσουμε στην κοινωνικοποίηση"! Ο Τάρνοφ που μέχρι χτες ήταν ακόμα ο γιατρός του καπιταλισμού, αποφάσισε ξαφνικά να γίνει ο νεκροθάφτης του. Τώρα, που ο καπιταλισμός μετέτρεψε τους ρεφορμιστές υπουργούς, αρχηγούς και υπαρχηγούς της αστυνομίας σε ανέργους έχει προφανώς εξαντλήσει τα περιθώριά του. Ο Βελς γράφει σ' ένα προγραμματικό άρθρο "Ηρθε η ώρα του σοσιαλισμού!" Αρκεί ο Σλάιχερ να στερήσει τους βουλευτές από τον μισθό τους και τους πρώην υπουργούς από τη σύνταξή τους και ο Χίλφερντινγκ θα γράψει μια μελέτη για τον ιστορικό ρόλο της γενικής απεργίας.

Η "αριστερή" στροφή των ηγετών της Σοσιαλδημοκρατίας ξαφνιάζει με την ηλιθιότητα και την απάτη της. Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι η μανούβρα είναι καταδικασμένη από τα πριν σε αποτυχία. Αυτό το κόμμα, φορτωμένο με εγκλήματα, ακόμα είναι ηγεσία εκατομμυρίων ανθρώπων. Δεν θα διαλυθεί από μόνο του. Πρέπει να ξέρει κανείς πώς να το διαλύσει.

Το ΚΚ θα διακηρύξει ότι η πορεία των Βελς και Τάρνοφ προς τον σοσιαλισμό είναι μια νέα μορφή μαζικής εξαπάτησης και φυσικά θα έχει δίκιο. Θα αφηγηθεί την ιστορία των τελευταίων δεκατεσσάρων χρόνων. Αυτό θα είναι χρήσιμο. Αλλά δεν αρκεί: η ιστορία, ακόμα και η πιο πρόσφατη, δεν μπορεί να πάρει τη θέση της ενεργούς πολιτικής.

Ο Τάρνοφ προσπαθεί να περιορίσει τη συζήτηση για τον επαναστατικό ή τον ρεφορμιστικό δρόμο προς τον σοσιαλισμό στο απλό θέμα του "ρυθμού" των αλλαγών. Κανείς θεωρητικός δεν μπορεί να βουλιάξει πιο χαμηλά. Ο

ρυθμός του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού εξαρτάται στην πραγματικότητα από την κατάσταση των παραγωγικών δυνάμεων της χώρας, την κουλτούρα της, τα έξοδα που της επιβάλλονται για την άμυνά της κλπ. Αλλά οι σοσιαλιστικές μετατροπές, οι γρήγορες όπως και οι αργές, είναι δυνατό να γίνουν μόνο αν επικεφαλής της κοινωνίας βρίσκεται μια τάξη που ενδιαφέρεται για τον σοσιαλισμό και επικεφαλής αυτής της τάξης ένα κόμμα που δεν εξαπατά αυτούς που υφίστανται την εκμετάλλευση και που είναι πάντοτε έτοιμο να καταστείλει την αντίδραση των εκμεταλλευτών. Πρέπει να εξηγήσουμε στους εργάτες ότι ακριβώς σ' αυτό συνίσταται το καθεστώς της δικτατορίας του προλεταριάτου.

Μόνο που ακόμα κι αυτό δεν αρκεί. Εφόσον υπάρχει το ζήτημα των φλεγόντων προβλημάτων της παγκόσμιας εργατικής τάξης, δεν θα έπρεπε, όπως κάνει η Κομιντέρν, να ξεχάσουμε το γεγονός της ύπαρξης της Σοβιετικής Ενωσης. Όσο αφορά τη Γερμανία, το καθήκον σήμερα δεν είναι ν' αρχίσει η σοσιαλιστική οικοδόμηση σαν να είναι για πρώτη φορά, αλλά να δεθούν μαζί οι παραγωγικές δυνάμεις της Γερμανίας, η κουλτούρα της, οι τεχνικές και οργανωτικές της ικανότητες με τη σοσιαλιστική οικοδόμηση που ήδη γίνεται στη Σοβιετική Ενωση.

Το Γερμανικό ΚΚ περιορίζεται απλά στους ύμνους για τις σοβιετικές επιτυχίες και σ' αυτό τον τομέα υπερβάλλει χονδροειδώς και Ήπικίνδυνα. Αλλά είναι εντελώς ανίκανο να συνδέσει τη σοσιαλιστική οικοδόμηση στην ΕΣΣΔ, τις μεγάλες εμπειρίες και τα πολύτιμα επιτεύγματά της, με τα καθήκοντα της προλεταριακής επανάστασης στη Γερμανία. Η σταλινική γραφειοκρατία από τη μεριά της δεν μπορεί καθόλου να βοηθήσει το γερμανικό ΚΚ σ' αυτό το ζωτικής σημασίας θέμα: οι προοπτικές της περιορίζονται σε μια μόνο χώρα.

Τα ασυνάρτητα και δειλά κρατικοκαπιταλιστικά σχέδια της Σοσιαλδημοκρατίας πρέπει να απαντηθούν μ' ένα γενικό σχέδιο για την κοινή σοσιαλιστική οικοδόμηση της ΕΣΣΔ και της Γερμανίας. Κανείς δεν προτείνει την άμεση παραγωγή ενός λεπτομερούς σχεδίου. Αρκεί ένα προκαταρκτικό σκιαγράφημα. Χρειάζονται θεμέλιοι λίθοι. Αυτό το σχέδιο πρέπει να γίνει όσο το δυνατό πιο γρήγορα αντικείμενο δράσης από κάθε οργάνωση της γερμανικής εργατικής τάξης, ειδικά των συνδικάτων της.

Σ' αυτή τη δράση πρέπει να τραβηχτούν οι προοδευτικές δυνάμεις ανάμεσα στους γερμανούς τεχνικούς, στατιστικούς και οικονομολόγους. Οι συζητήσεις για σχεδιασμένη οικονομία στη Γερμανία που είναι τόσο διαδεδομένες και αντανακλούν την απελπιστική κατάσταση του γερμανικού καπιταλισμού, μένουν καθαρά ακαδημαϊκές, γραφειοκρατικές, χωρίς ζωή, σχολα-

στικές. Μόνο η κομμουνιστική πρωτοπορία μπορεί να βγάλει τη συζήτηση από τον μαγικό κύκλο που την περικλείει.

Η σοσιαλιστική οικοδόμηση συμβαίνει ήδη· πρέπει να ριζούμε μια γέφυρα πάνω από τα κρατικά σύνορα. Εδώ είναι το πρώτο σχέδιο: μελετήστε το, βελτιώστε το, κάντε το πιο συγκεκριμένο. Εργάτες, εκλέξτε ειδικές επιτροπές σχεδιασμού, αναθέστε τους να έρθουν σε επαφή με τα συνδικάτα και τα οικονομικά όργανα των σοβιέτ. Στη βάση των γερμανικών συνδικάτων, των εργοστασιακών συμβουλίων και των άλλων εργατικών οργανώσεων, δημιουργήστε μια κεντρική επιτροπή σχεδιασμού που να έχει το καθήκον να έρθει σε επαφή με την Γκόσπλαν της ΕΣΣΔ. Να τραβηχτούν σ' αυτή τη δουλειά γερμανοί μηχανικοί, οργανωτές της παραγωγής, οικονομολόγοι.

Αυτός είναι ο μόνος σωστός πρόλογος στο θέμα της σχεδιασμένης οικονομίας, σήμερα, το έτος 1932, μετά από δεκατέσσερα χρόνια σπασμών της γερμανικής καπιταλιστικής δημοκρατίας.

Είναι πλέον εύκολο να χλευάζει κανείς τη σοσιαλδημοκρατική γραφειοκρατία, αρχίζοντας από τον Βελς που παράγει ύμνους για τον σοσιαλισμό. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι οι ρεφορμιστές εργάτες έχουν μια πολύ σοβαρή στάση στο θέμα του σοσιαλισμού. Πρέπει να έχουμε μία σοβαρή στάση απέναντι στους ρεφορμιστές εργάτες. Εδώ εμφανίζεται ξανά με όλο του το βάρος το ζήτημα του ενιαίου μετώπου.

Αν η Σοσιαλδημοκρατία βάλει στον εαυτό της το καθήκον (στα λόγια· το ξέρουμε αυτό!) όχι να σώσει τον καπιταλισμό αλλά να χτίσει τον σοσιαλισμό, τότε πρέπει να αναζητήσει μία συμφωνία όχι με το κέντρο αλλά με τους κομμουνιστές. Θα απορρίψει το Κομμουνιστικό Κόμμα μια τέτοια συμφωνία; Όχι, βέβαια. Αντίθετα, το ίδιο θα προτείνει μια τέτοια συμφωνία, θα την απαιτήσει μπροστά στις μάζες σαν μια εκπλήρωση της συναλλαγματικής που μόλις υπέγραψαν οι σοσιαλιστές.

Η επίθεση του ΚΚ στη Σοσιαλδημοκρατία πρέπει προς το παρόν να προχωρήσει σε τρεις άξονες. Το καθήκον του τσακίσματος του φασισμού διατηρεί όλη την επιτακτικότητα του. Η αποφασιστική μάχη του προλεταριάτου ενάντια στον φασισμό θα σημάνει ταυτόχρονα και τη σύγκρουση με τον βοναπαρτίστικο κρατικό μηχανισμό. Αυτό κάνει τη γενική απεργία ένα απολύτως απαραίτητο όπλο. Πρέπει να προετοιμαστεί. Πρέπει να γίνει επεξεργασία ενός ειδικού σχεδίου γενικής απεργίας, δηλαδή ενός σχεδίου για την κινητοποίηση των δυνάμεων που θα την εφαρμόσουν. Ξεκινώντας απ' αυτό το σχέδιο πρέπει να ξεδιπλωθεί μια μαζική καμπάνια. Στη βάση αυτής της καμπάνιας, να προτείνουμε στη Σοσιαλδημοκρατία μια συμφωνία για την κήρυ-

ξη της γενικής απεργίας κάτω από συγκεκριμένες πολιτικές συνθήκες. Επαναλαμβανόμενη και πιο συγκεκριμένη σε κάθε νέα φάση αυτή η πρόταση θα οδηγήσει, στη διαδικασία ανάπτυξής της, στη δημιουργία των σοβιέτ ως των ανώτατων οργάνων του ενιαίου μετώπου.

Ότι το οικονομικό σχέδιο του Πάπεν, που τώρα είναι νόμος, φέρνει στο γερμανικό προλεταριάτο φτώχεια χωρίς προηγούμενο, το αναγνωρίζουν, στα λόγια επίσης, και οι ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας και των συνδικάτων. Στον τύπο εκφράζονται με μια οξύτητα που είχαν πολύ καιρό να δείξουν. Μεταξύ των λόγων τους και των έργων τους υπάρχει άβυσσος, το ξέρουμε καλά: αλλά πρέπει να καταλάβουμε πώς να τους δεσμεύσουμε από τα ίδια τους τα λόγια. Πρέπει να αναπτυχθεί ένα σύστημα κοινών μέτρων αγώνα ενάντια στο καθεστώς των έκτακτων διαταγμάτων και του βοναπαρισμού. Αυτός ο αγώνας που επιβάλλεται στο προλεταριάτο απ' όλη την κατάσταση, δεν μπορεί από τη φύση του να γίνει μέσα στα πλαίσια της δημοκρατίας. Μία κατάσταση όπου ο Χίτλερ έχει ένα στρατό 400.000 ανδρών, οι Πάπεν - Σλάιχερ, εκτός της Ράιχσπερ έχουν τον μισο-ιδιωτικό στρατό της Στάλχελμ με 200.000 άνδρες, η αστική δημοκρατία τον μισο-νόμιμο στρατό της Ράιχσμπάινερ και το ΚΚ τον παράνομο στρατό του Κόκκινου Μετώπου, μια τέτοια κατάσταση από μόνη βάζει καθαρά το πρόβλημα του κράτους σαν πρόβλημα εξουσίας. Δεν μπορούμε να φανταστούμε ένα καλύτερο επαναστατικό σχολείο!

Το ΚΚ πρέπει να πει στην εργατική τάξη: ο Σλάιχερ δεν πρόκειται να ανατραπεί με κοινοβουλευτικά παιχνίδια. Αν η Σοσιαλδημοκρατία θέλει να παλέψει για να ανατρέψει την βοναπαρτίστικη κυβέρνηση με άλλα μέσα, το ΚΚ είναι έτοιμο να τη βοηθήσει με όλη του τη δύναμη. Ταυτόχρονα, οι Κομμουνιστές δεσμεύονται εκ των προτέρων να μη χρησιμοποιήσουν βίαιες μεθόδους ενάντια σε μια σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση στο βαθμό που αυτή θα βασίζεται στην πλειοψηφία της εργατικής τάξης και στο βαθμό που θα εγγυάται στο ΚΚ την ελευθερία προπαγάνδας και οργάνωσης. Αν το ζήτημα τεθεί έτσι θα γίνει κατανοητό από κάθε σοσιαλδημοκράτη και ακομμάτιστο εργάτη.

Ο τρίτος άξονας, τέλος είναι η πάλη για το σοσιαλισμό. Κι εδώ πρέπει να κινηθούμε όσο είναι καιρός και να κολληθεί η Σοσιαλδημοκρατία στον τοίχο μ' ένα συγκεκριμένο σχέδιο συνεργασίας με την ΕΣΣΔ. Εχουμε πει πιο πάνω ότι χρειάζεται γι' αυτό το θέμα.

Φυσικά, αυτές οι πλευρές του αγώνα, που η σημασία τους ποικίλει στην συνολική στρατηγική προοπτική, δεν είναι ξεκομμένες η μία από την άλλη αλλά αντίθετα επικαλύπτονται και ενώνονται. Η πολιτική κρίση της κοινωνίας

απαιτεί το συνδυασμό των μερικών θεμάτων με τα γενικά θέματα· ακριβώς σ' αυτό βρίσκεται η ουσία της επαναστατικής κατάστασης.

Ο μόνος δρόμος

Μπορούμε μήπως να περιμένουμε πως η Κεντρική Επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος θα στρίψει από μόνη της στον σωστό δρόμο; Όλο της το παρελθόν δείχνει ότι είναι ανίκανη να το κάνει αυτό. Μόλις άρχισε να διορθώνει τη γραμμή της, ο μηχανισμός είδε μπροστά του την προοπτική του "Τροτσκισμού". Αν ο ίδιος ο Τέλμαν δεν το κατάλαβε αμέσως, τότε του έστειλαν το μήνυμα από τη Μόσχα ότι το "μέρος" πρέπει να θυσιάσει για χάρη του "συνολικού", δηλαδή τα συμφέροντα της γερμανικής επανάστασης θα θυσιάσουν για χάρη των συμφερόντων του σταλινικού μηχανισμού. Οι διατακτικές προσπάθειες να διορθωθεί η πολιτική αποσύρθηκαν για άλλη μια φορά. Η γραφειοκρατική αντίδραση θριάμβευσε ξανά σε όλα τα επίπεδα.

Φυσικά, το θέμα δεν είναι ο Τέλμαν. Αν η σημερινή Κομιντέρν είχε δώσει στα τμήματά της τη δυνατότητα του να ζουν, να σκέφτονται και να αναπτύσσονται θα είχαν από πολύ καιρό, μέσα στα τελευταία 15 χρόνια, μπορέσει να επιλέξουν τα δικά τους ηγετικά στελέχη. Αλλά η γραφειοκρατία, αντίθετα, έχτισε ένα σύστημα διορισμένων ηγετών και τους στήριξε μέσω τεχνητής προπαγάνδας. Ο Τέλμαν είναι το προϊόν αυτού του συστήματος και ταυτόχρονα το θύμα του.

Τα στελέχη, παραλυμένα και χωρίς ν' αναπτύσσονται, αποδυναμώνουν το κόμμα. Καλύπτουν την ανεπάρκειά τους με την καταστολή. Οι ταλαντεύσεις και η αβεβαιότητα του κόμματος μεταφέρονται αναγκαστικά σε όλη την τάξη. Οι μάζες δεν μπορούν να τραβηχτούν σε τολμηρές κινήσεις όταν το ίδιο το κόμμα στερείται επαναστατικής αποφασιστικότητας.

Ακόμα και αν ο Τέλμαν έπαιρνε αύριο ένα τηλεγράφημα από τη Μόσχα για την αναγκαιότητα της στροφής στο δρόμο του ενιαίου μετώπου, αυτό το νέο ζιγκ-ζαγκ στην κορυφή, λίγο καλό θα έκανε. Η ηγεσία είναι πολύ εκτεθειμένη. Μία σωστή πολιτική απαιτεί ένα υγιές καθεστώς. Η κομματική δημοκρατία, που επί του παρόντος είναι ένα παιχνίδι στα χέρια της γραφειοκρατίας, πρέπει να γίνει ξανά πραγματικότητα. Το κόμμα πρέπει να γίνει κόμμα και τότε θα το πιστέψουν οι μάζες. Πρακτικά, αυτό σημαίνει να μπει στην ημερήσια διάταξη ένα έκτακτο κομματικό συνέδριο κι ένα έκτακτο συνέδριο της Κομιντέρν.

Πριν από το κομματικό συνέδριο πρέπει φυσικά να προηγηθεί μια ολόπλευρη συζήτηση. Όλοι οι φραγμοί του μηχανισμού πρέπει να γκρεμισθούν.

Κάθε κομματική οργάνωση, κάθε πυρήνας έχει το δικαίωμα να καλέσει στις συνεδριάσεις του και να ακούσει κάθε κομμουνιστή, μέλος του κόμματος ή διαγραμμαμένο απ' αυτό, αν το θεωρήσει αναγκαίο για να σχηματίσει γνώμη για την άποψή του. Ο τύπος πρέπει να μπει στην υπηρεσία της συζήτησης: πρέπει να δίνεται αρκετός χώρος καθημερινά για κριτικά άρθρα σε κάθε κομματική εφημερίδα. Ειδικές επιτροπές τύπου, εκλεγμένες σε μαζικές συνεδριάσεις των κομματικών μελών πρέπει να φροντίζουν πώς οι εφημερίδες υπηρετούν το κόμμα και όχι την γραφειοκρατία.

Η συζήτηση, είναι αλήθεια, πως θα απαιτήσει χρόνο και ενέργεια. Ο μνηχανισμός θα λέει: πώς μπορεί το κόμμα να επιτρέψει στον εαυτό του την "πολυτέλεια μιας συζήτησης" σε μια τέτοια κρίσιμη περίοδο; Οι γραφειοκράτες σωτήρες πιστεύουν πως στις δύσκολες συνθήκες το κόμμα πρέπει να το βουλώνει. Οι μαρξιστές, αντίθετα, πιστεύουν ότι όσο πιο δύσκολη είναι η κατάσταση, τόσο πιο σημαντικός είναι ο ανεξάρτητος ρόλος του κόμματος.

Η ηγεσία του μπολσεβίκικου κόμματος απολάμβανε το 1917 μια πολύ μεγάλη εκτίμηση. Παρ' όλα αυτά σ' όλη τη διάρκεια του 1917 έγιναν μια σειρά από βαθιές κομματικές συζητήσεις. Την παραμονή της επανάστασης του Οκτώβρη όλο το κόμμα συζητούσε με πάθος ποια από τις δυο μερίδες της Κεντρικής Επιτροπής είχε δίκιο: η πλειοψηφία που ήταν υπέρ της εξέγερσης ή η μειοψηφία που ήταν ενάντια στην εξέγερση. Πουθενά δεν έβλεπε κανείς διαγραφές και καταστολή γενικότερα, παρά τις διαφορετικές γνώμες. Σ' αυτές τις συζητήσεις τραβιόντουσαν οι εξωκομματικές μάζες. Στην Πετρούπολη, μια συνέλευση εξωκομματικών εργαζόμενων γυναικών έστειλε μια αντιπροσωπεία στην Κεντρική Επιτροπή για να υποστηρίξει την άποψη της πλειοψηφίας μέσα σ' αυτήν. Βέβαια, η συζήτηση πήρε χρόνο. Αλλά, όμως απ' αυτή την ανοιχτή συζήτηση, χωρίς απειλές, ψέμματα και παραποιήσεις βγήκε η γενική αδιάλλακτη βεβαιότητα της ορθότητας της πολιτικής, δηλαδή αυτό που μόνο μπορεί να εξασφαλίσει τη νίκη.

Ποια πορεία θα πάρουν τα πράγματα στη Γερμανία; Θα πετύχει ο μικρός τροχός της Αντιπολίτευσης να στρίψει τον μεγαλύτερο κομματικό τροχό εγκαίρως; Ετσι τίθεται το ζήτημα. Συχνά ακούγονται απαισιοδοξες φωνές. Στις διάφορες κομμουνιστικές ομάδες, στο ίδιο το κόμμα καθώς και στην περιφέρειά του, υπάρχουν αρκετά στοιχεία που λένε στον εαυτό τους: σε κάθε σημαντικό ζήτημα η Αριστερή Αντιπολίτευση έχει μια σωστή θέση. Αλλά είναι αδύναμη. Τα στελέχη της είναι ολιγάριθμα και πολιτικά άπειρα. Μπορεί μια τέτοια οργάνωση με μια μικρή εβδομαδιαία εφημερίδα (*Die Permanente Revolution*) να αντιπαρατεθεί με επιτυχία στη γιγαντιαία μηχανή της Κομι-

ντέρν;

Τα διδάγματα των γεγονότων είναι δυνατότερα από τη σταλινική γραφειοκρατία. Θέλουμε να είμαστε οι ερμηνευτές αυτών των γεγονότων στις κομμουνιστικές μάζες. Εκεί βρίσκεται ο ιστορικός μας ρόλος ως φρόξιας. Δεν απαιτούμε όπως κάνουν οι Ζάιντεβιτς και Σία να μας πιστέψει το επαναστατικό προλεταριάτο με κλειστά μάτια. Αναθέτουμε στον εαυτό μας έναν πολύ πιο μετριοπαθή ρόλο: προτείνουμε να βοηθήσουμε την κομμουνιστικής πρωτοπορία στη διαμόρφωση της σωστής γραμμής. Γι' αυτή τη δουλειά συσπειρώνουμε και εκπαιδεύουμε τα στελέχη μας. Αυτή η φάση της προετοιμασίας δεν μπορεί να παρακαμφθεί. Κάθε νέα φάση του αγώνα θα φέρνει στη μεριά μας τα περισσότερο σκεπτόμενα και κριτικά κομμάτια μέσα στο προλεταριάτο.

Το επαναστατικό κόμμα αρχίζει με μια ιδέα, ένα πρόγραμμα, που στρέφεται ενάντια στον πιο ισχυρό μηχανισμό της ταξικής κοινωνίας. Δεν είναι το στέλεχος που δημιουργεί την ιδέα, είναι η ιδέα που δημιουργεί το στέλεχος. Ο φόβος απέναντι στη δύναμη του μηχανισμού είναι ένα από τα πιο έντονα χαρακτηριστικά αυτού του ειδικού ομορτουισμού που καλλιεργεί η σταλινική γραφειοκρατία. Η μαρξιστική κριτική είναι ισχυρότερη από οποιοδήποτε μηχανισμό.

Οι οργανωτικές μορφές που θα πάρει η παραπέρα εξέλιξη της Αριστερής Αντιπολίτευσης εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες: την ορμή των ιστορικών χτυπημάτων, τη δύναμη αντίστασης της σταλινικής γραφειοκρατίας, τη δραστηριότητα των κομμουνιστών της βάσης, την ενεργητικότητα της ίδιας της Αντιπολίτευσης. Αλλά οι αρχές και οι μέθοδοι για τις οποίες παλεύουμε έχουν δοκιμαστεί από τις μεγαλύτερα γεγονότα στην παγκόσμια ιστορία, από τις νίκες καθώς και τις ήττες. Θα ανοίξουν δρόμο τους.

Οι επιτυχίες της Αντιπολίτευσης σε κάθε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της Γερμανίας, είναι αδιαμφισβήτητες και ορατές. Αλλά αναπτύσσονται με πιο αργό ρυθμό απ' ό,τι περίμεναν πολλοί από εμάς. Αυτό μπορεί να μας λυπεί, αλλά δεν θα έπρεπε να μας εκπλήσσει. Κάθε κομμουνιστής που αρχίζει να ακούει την Αριστερή Αντιπολίτευση βρίσκεται μπροστά στο κυνικό δίλημμα της γραφειοκρατίας: είτε να συμβαδίσει με το κυνηγητό των "τροτσκιστών", είτε να διωχθεί από τις γραμμές της Κομιντέρν. Για τον κομματικό αξιωματούχο είναι ζήτημα θέσης και μισθού· ο σταλινικός μηχανισμός παίζει σ' αυτό το μοτίβο τέλεια. Αλλά ασύγκριτα πιο σημαντικοί είναι οι χιλιάδες των κομμουνιστών της βάσης που, από τη μια μεριά, τους τραβάει η αφοσίωση τους στις ιδέες του Κομμουνισμού και από την άλλη η απειλή της διαγρα-

φής από τις γραμμές της Κομιντέρν. Γι' αυτό το λόγο υπάρχουν στις γραμμές του επίσημου ΚΚ ένας μεγάλος αριθμός φοβισμένων ή κρυφών αντιπολιτευόμενων.

Αυτός ο πρωτότυπος συνδυασμός ιστορικών συνθηκών αρκεί για να εξηγήσει την αργή οργανωτική ανάπτυξη της Αριστερής Αντιπολίτευσης. Ταυτόχρονα, παρόλη αυτή την καθυστέρηση, η διανοητική ζωή της Κομιντέρν, στρέφεται σήμερα, περισσότερο από ποτέ άλλοτε γύρω από τον αγώνα ενάντια στον "τροτσκισμό". Τα θεωρητικά περιοδικά και τα θεωρητικά άρθρα των εφημερίδων του ΚΚΣΕ καθώς και των άλλων τμημάτων της Κομιντέρν είναι κύρια αφιερωμένα στον αγώνα ενάντια στην Αριστερή Αντιπολίτευση, τότε ανοιχτά, τότε πιο καλυμμένα. Ακόμα μεγαλύτερη σημασία έχει αυτός ο παραιοϊκός οργανωτικός διωγμός που ο μηχανισμός ασκεί ενάντια στην Αντιπολίτευση: διάλυση των συνεδριάσεων της με ροπαλοφόρους· χρήση κάθε άλλου είδους φυσικής βίας· υπόγειες συμφωνίες με τους αστούς ειρηνιστές, του γάλλους Ριζοσπάστες και τους Μασόνους ενάντια στους "τροτσκιστές"· διάδοση δηλητηριασμένων συκοφαντιών από το σταλινικό κέντρο κλπ.

Οι σταλινικοί καταλαβαίνουν πολύ πιο καθαρά και ξέρουν καλύτερα από τους Αντιπολιτευόμενους σε ποιο βαθμό οι ιδέες μας υπονομεύουν τους στύλους του μηχανισμού τους. Οι μέθοδοι αυτοάμυνας της σταλινικής φράξις, όμως, μπορεί να γίνουν μπούμερανγκ. Ως ένα σημείο, τρομοκρατούν. Αλλά ταυτόχρονα προετοιμάζουν τη μαζική αντίδραση ενάντια σε αυτό το σύστημα της ψευδολογίας και της βίας.

Όταν, τον Ιούλη του 1917, η κυβέρνηση των Μενσεβίκων και των Σοσιαλεπαναστατών κατηγορήσε τους Μπολσεβίκους σαν πράκτορες του Γερμανικού Γενικού Επιτελείου, αυτό το κατάπτυστο μέτρο πέτυχε στην αρχή να ασκήσει μια σοβαρή επιρροή πάνω στους στρατιώτες, τους αγρότες και το πιο καθυστερημένο στρώμα των εργατών. Αλλά όταν όλα τα μεταγενέστερα γεγονότα επιβεβαίωσαν καθαρά πόσο δίκιο είχαν οι Μπολσεβίκοι, οι μάζες άρχισαν να λένε στον εαυτό τους: ώστε συνειδητά συκοφάντησαν τους Λενινιστές, χυδαία εξάψανε τα πάθη εναντί τους, μόνο και μόνο επειδή είχαν δίκιο; Και το αίσθημα καχυποψίας ενάντια στους Μπολσεβίκους μετατράπηκε σ' ένα αίσθημα θερμής αφοσίωσης και αγάπης γι' αυτούς.

Αν και κάτω από διαφορετικές συνθήκες αυτή η πολύ πολύπλοκη διαδικασία συμβαίνει κι εδώ πάλι. Μέσω μιας τερατώδους συσσώρευσης συκοφαντιών και καταστολών, η σταλινική γραφειοκρατία έχει αναμφισβήτητα πετύχει για ένα διάστημα να φοβίσει τα μέλη του κόμματος στη βάση. Ταυτόχρονα, όμως, προετοιμάζει για τους Μπολσεβίκους-Λενινιστές την τεράστια α-

ποκατάσταση του κύρους τους στα μάτια των επαναστατικών μαζών. Αυτή τη στιγμή δεν μπορεί να υπάρχει πια η παραμικρή αμφιβολία περί αυτού.

Ναι, ακόμα είμαστε αδύναμοι. Το ΚΚ ακόμα έχει τις μάζες, αλλά ήδη δεν έχει ούτε θεωρία, ούτε στρατηγικό προσανατολισμό. Η Αριστερή Αντιπολίτευση έχει ήδη χαράξει τον μαρξιστικό της προσανατολισμό, αλλά προς το παρόν δεν έχει τις μάζες. Οι υπόλοιπες ομάδες του "αριστερού" στρατοπέδου δεν έχουν ούτε το ένα, ούτε το άλλο. Χωρίς καμιά ελπίδα η Λένινμπουντ σβήνει πιστεύοντας πως μπορεί να υποκαταστήσει μια σοβαρή πολιτική αρχών με τις ατομικές φαντασίες και επιθυμίες του Ούρμπανς. Οι Μπραντλερικοί, παρά το στελεχικό τους μηχανισμό, βήμα το βήμα παρακμάζουν· οι μικρές συνταγές τακτικής δεν μπορούν να υποκαταστήσουν μια επαναστατική στρατηγική θέση. Το SAP έχει βάλει υποψηφιότητα για την επαναστατική ηγεσία του προλεταριάτου. Κομπασμός χωρίς καμιά βάση! Ακόμα και οι πιο σοβαροί αντιπρόσωποι αυτού του "κόμματος" δεν ξεπερνούν, όπως δείχνει το τελευταίο βιβλίο του Φριτζ Στέρνμπεργκ τα όρια του αριστερού κεντρισμού. Όσο πιο επιμελώς προσπαθούν να δημιουργήσουν μια "ανεξάρτητη" θεωρία, τόσο περισσότερο αποκαλύπτουν πως είναι οι μαθητές του Ταλχάιμερ. Αλλά αυτή η σχολή είναι ένα πτώμα χωρίς ελπίδα.

Ενα νέο ιστορικό κόμμα δεν μπορεί να γεννηθεί απλά και μόνο επειδή μερικοί παλιοί Σοσιαλδημοκράτες έχουν πείσει τον εαυτό τους, με μεγάλη καθυστέρηση, για τον αντεπαναστατικό χαρακτήρα της πολιτικής Εμπερτ-Βελς. Ενα νέο κόμμα δεν μπορεί να φτιαχτεί στα γρήγορα από μια ομάδα κομμουνιστών που ως τώρα δεν έχουν κάνει τίποτα για να δικαιώσουν τη διεκδίκηση από αυτούς της προλεταριακής ηγεσίας. Για να γεννηθεί ένα νέο κόμμα, είναι από τη μια μεριά απαραίτητο να έχουμε μεγάλα ιστορικά γεγονότα που να σπάσουν τη ραχοκοκαλιά των παλιών κομμάτων και από την άλλη, μια θέση αρχής που να έχει ήδη δουλευτεί και στελέχη που να έχουν δοκιμαστεί από τα ίδια τα γεγονότα.

Ενώ παλεύουμε με όλη μας τη δύναμη για την αναγέννηση της Κομιντέρν και τη συνέχεια της παραπέρα της ανάπτυξης της δεν έχουμε κανένα οργανωτικό φетиχισμό. Η τύχη της προλεταριακής παγκόσμιας επανάστασης στέκεται για μας πάνω από την οργανωτική τύχη της Κομιντέρν. Ακόμα και αν υλοποιηθεί η χειρότερη εκδοχή· ακόμα και αν τα υπάρχοντα επίσημα κόμματα παρόλες τις προσπάθειές μας, οδηγηθούν στην κατάρρευση από τη σταλινική γραφειοκρατία· ακόμα και αν αυτό σήμαινε υπό μια έννοια να ξαναρχίσουμε από την αρχή, τότε η Νέα Διεθνής θα ξεκινήσει το γενεαλογικό της δένδρο από τις ιδέες και τα στελέχη της Κομμουνιστικής Αριστερής Α-

ντιπολίτευσης.

Και αυτός είναι ο λόγος που βραχυπρόθεσμη "απαισιοδοξία" και "αισιοδοξία" δεν έχουν εφαρμογή στη δουλειά που κάνουμε. Στέκεται πάνω από τις διάφορες φάσεις, τις μερικές ήττες και νίκες. Η πολιτική μας είναι πολιτική μακροπρόθεσμη.

Επίλογος

Αυτή η μπροσούρα, της οποίας διαφορετικά μέρη γράφτηκαν σε διαφορετικές στιγμές είχε ήδη ολοκληρωθεί, όταν ένα τηλεγράφημα από το Βερολίνο έφερε τα νέα της σύγκρουσης της συντριπτικής πλειοψηφίας του Ράιχσταγκ με την κυβέρνηση Πάπεν και κατά συνέπεια με τον Πρόεδρο του Ράιχ. Θα παρακολουθήσουμε το συγκεκριμένο ξεδίπλωμα των γεγονότων που θα ακολουθήσουν από τις στήλες της *Die Permanente Revolution*. Εδώ θέλουμε μόνο να δώσουμε έμφαση σε κάποια γενικά συμπεράσματα, που φαίνονταν ανοιχτά σε κριτική όταν αρχίσαμε την μπροσούρα και που χάρη στα γεγονότα που ακολούθησαν έχουν γίνει αδιαμφισβήτητα.

1. Ο βοναπαρτιστικός χαρακτήρας της κυβέρνησης Πάπεν - Σλάιχερ έχει αποκαλυφθεί πλήρως από την απομονωμένη θέση της στο Ράιχσταγκ. Οι κύκλοι μεγαλοκτηματιών-καπιταλιστών που βρίσκονται άμεσα πίσω από την προεδρική κυβέρνηση αποτελούν ένα ασύγκριτα μικρότερο ποσοστό του γερμανικού λαού απ' ό,τι το ποσοστό των ψήφων που δόθηκαν για τον Πάπεν στο Ράιχσταγκ.

2. Ο ανταγωνισμός μεταξύ του Πάπεν και του Χίτλερ είναι ο ανταγωνισμός μεταξύ της ηγεσίας μεγαλοκτηματιών-καπιταλιστών και των αντιδραστικών μικροαστών. Όπως κάποτε η φιλελεύθερη αστική τάξη χρησιμοποίησε το επαναστατικό κίνημα των μικροαστών, αλλά κατέφυγε σε κάθε μέσο για να το εμποδίσει να πάρει την εξουσία, έτσι η μονοπωλιακή αστική τάξη είναι προετοιμασμένη να ανταμείψει το Χίτλερ σαν υπηρέτη, αλλά όχι σαν το αφεντικό της. Αν δεν εξαναγκαστεί εντελώς από τα πράγματα δεν θα δώσει στον φασισμό πλήρεις εξουσίες.

3. Το γεγονός ότι οι διάφορες μερίδες της μεγάλης, μεσαιάς και μικρής αστικής τάξης βρίσκονται σ' ένα ανοιχτό αγώνα για την εξουσία, χωρίς να αποφεύγουν μια πολύ επικίνδυνη σύγκρουση, αποδεικνύει ότι η αστική τάξη δεν θεωρεί πως απειλείται άμεσα από το προλεταριάτο. Όχι μόνο οι Ναζί και το κέντρο αλλά ακόμα και οι ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας έχουν τολμήσει να μπούν στον αγώνα για το σύνταγμα, μόνο επειδή είναι σίγουροι ότι δεν θα μεταβληθεί σε επαναστατικό αγώνα.

4. Το μόνο κόμμα που η ψήφος του ενάντια στον Πάπεν καθορίστηκε από ένα επαναστατικό σκοπό ήταν το Κομμουνιστικό Κόμμα. Αλλά υπάρχει μεγάλη απόσταση ανάμεσα στους επαναστατικούς σκοπούς και στα επαναστατικά επιτεύγματα.

5. Η λογική των γεγονότων είναι τέτοια που ο αγώνας για το "κοινοβούλιο" και την "δημοκρατία" γίνεται για κάθε σοσιαλδημοκράτη εργάτη ένα ζήτημα εξουσίας. Εκεί βρίσκεται το βασικό περιεχόμενο όλης της σύγκρουσης από την πλευρά της επανάστασης. Το ζήτημα της εξουσίας είναι το ζήτημα της επαναστατικής ενότητας στη δράση του προλεταριάτου. Η πολιτική του ενιαίου μετώπου προς την Σοσιαλδημοκρατία πρέπει να προετοιμαστεί ώστε να δώσει στο πολύ κοντινό μέλλον, στη βάση της προλεταριακής δημοκρατικής αντιπροσώπευσης, τη δημιουργία των ταξικών οργάνων πάλης, δηλαδή των εργατικών σοβιέτ.

6. Μηροστά στα δώρα που δίνονται στους καπιταλιστές και την τερατώδη επίθεση στο βιοτικό επίπεδο της εργατικής τάξης, το Κομμουνιστικό Κόμμα πρέπει να υιοθετήσει το σύνθημα του εργατικού ελέγχου της παραγωγής.

7. Οι μερίδες των κατεχουσών τάξεων έχουν την άνεση να καβγαδίζουν μεταξύ τους μόνο και μόνο γιατί το επαναστατικό κόμμα είναι αδύναμο. Το επαναστατικό κόμμα θα μπορούσε να γίνει ασύγκριτα ισχυρότερο, αν εκμεταλλευόταν σωστά τους καυγάδες ανάμεσα στις κατέχουσες τάξεις. Γι' αυτό το λόγο είναι απαραίτητο να μπορεί κανείς να ξεχωρίζει τις διάφορες μερίδες σύμφωνα με την κοινωνική τους σύνθεση και να μην τις ρίχνει όλες στον ίδιο σωρό. Η θεωρία του "σοσιαλφασισμού" που έχει πλήρως και οριστικά χρεωκοπήσει, πρέπει επιτέλους να πεταχθεί σαν άχρηστο σκουπίδι.

Μέρος Τέταρτο | **1933**

Κρις Χάρμαν

1933 - Τα γεγονότα

Οι εκλογές του Ιούλη 1932 έφεραν τους Ναζί σε πολύ ισχυρή θέση, αλλά ίδεν τους ανέβασαν στην εξουσία. Ο στρατός και το μεγάλο κεφάλαιο ήταν έτοιμοι να χρησιμοποιήσουν τους Ναζί, αλλά όχι και να παραδώσουν το κράτος σε αυτούς. Οι προοπτικές τους φαίνονταν αρκετά ασαφείς τους τελευταίους μήνες του 1932. Τα τάγματα εφόδου είχαν αρχίσει να απογοητεύονται καθώς έβλεπαν ότι η εξουσία την οποία είχαν ετοιμαστεί να καταλάβουν βρισκόταν ακόμα μακριά από τα χέρια τους. Η διστακτικότητα του μεγάλου κεφαλαίου, τους στερούσε από τη συνεχή ροή χρημάτων που χρειαζόταν ο φασιστικός μηχανισμός. Στις εκλογές του Νοέμβρη, το ποσοστό των Ναζί έπεσε κάτω από το άθροισμα των ψήφων των εργατικών κομμάτων, ενώ το KPD συνέχισε να κερδίζει ψήφους σε βάρος των Σοσιαλδημοκρατών. Όταν ο φον Πάπεν έπεσε τον Δεκέμβρη, αυτός που τον αντικατέστησε ήταν ο Σλάιχερ κι όχι ο Χίτλερ.

Σε αυτή τη φάση, δυο ήταν οι παράγοντες που επέτρεψαν στους Ναζί να ξαναπάρουν τον έλεγχο της κατάστασης. Ο πρώτος ήταν η συνεχιζόμενη αναποτελεσματικότητα της αριστεράς: το γεγονός δηλαδή ότι οι Σοσιαλδημοκράτες αρνούσαν να δώσουν τη μάχη και ότι οι Κομμουνιστές ηγέτες αρνούσαν να ακολουθήσουν την πολιτική του ενιαίου μετωπου που θ' ανάγκαζε τους Σοσιαλδημοκράτες να παλέψουν, ακόμα και ενάντια στη θέληση των ηγεσιών τους. Ο δεύτερος παράγοντας ήταν η απόφαση των βασικών εκπροσώπων του μεγάλου κεφαλαίου να στηρίξουν τον Χίτλερ.

Στις 30 Γενάρη, ο Χίτλερ ορίστηκε πρωθυπουργός. Αυτή η εξέλιξη

έγινε αφορμή για να δείξει η εργατική τάξη με τον πιο εντυπωσιακό τρόπο την διάθεσή της ν'αντισταθεί. Το απόγευμα και το βράδυ της 30ης Ιανουαρίου ξέ-

σπασαν αυθόρμητες και βίαιες διαδηλώσεις στις περισσότερες πόλεις της Γερμανίας. Την ίδια μέρα, έφτασαν στο Βερολίνο αντιπρόσωποι από εργοστάσια απ' όλη την Γερμανία περιμένοντας να πάρουν οδηγίες για τη μάχη...¹

Παρόλα αυτά, οι ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας αποφάσισαν ότι εφόσον ο Χίτλερ είχε έλθει "νόμιμα" στην εξουσία δεν μπορούσαν ακόμα να καλέσουν σε απεργίες. Το *Vorwärts*, η εφημερίδα τους, περηφανευόταν ότι

Μπροστά στην κυβέρνηση και τις απειλές της για πραξικόπημα, οι Σοσιαλδημοκράτες και όλο το Σιδηρούν Μέτωπο βαδίζουν σταθερά στο έδαφος του συντάγματος και της νομιμότητας.

Το κόμμα αφιέρωσε όλες του τις δυνάμεις στο να εμποδίσει την "πρώτη" αντίσταση στο νέο καθεστώς.

Μέσα σε λίγες μέρες οι παραστρατιωτικές δυνάμεις των Ναζί ενσωματώθηκαν στον κρατικό μηχανισμό. Τα SA, τα SS, η *Reichswehr* και η αστυνομία συντονίστηκαν για να τσακίσουν τα εργατικά κόμματα. Μετά την φωτιά στο Ράιχσταγκ [το γερμανικό κοινοβούλιο] στις 27 Φλεβάρη άνοιξε ο δρόμος για μαζικές συλλήψεις, καταστολή των εντύπων της Σοσιαλδημοκρατίας και απαγόρευση του Κομμουνιστικού Κόμματος. Κάθε μορφή ατομικής ελευθερίας καταργήθηκε με προεδρικό διάταγμα.

Όμως, ακόμα και στις εκλογές "της βίας και του τρόμου" που έγιναν μια βδομάδα μετά, η εργατική τάξη μαζικά αποκάλυψε για μια ακόμα φορά το μίσος της για την κυβέρνηση. Οι Σοσιαλδημοκράτες πήραν επτά εκατομμύρια ψήφους (μόλις 70.000 λιγότερες από τις προηγούμενες εκλογές), οι Κομμουνιστές 4.750.000 (μια πτώση 1.200.000 ψήφων).

Αλλά η ηγεσία του SPD συνεχισε να αδρανεί. Παρά τις συνεχείς απειλές οι Σοσιαλδημοκράτες περιορίζονταν στο να βγάζουν γενναίους λόγους στο Ράιχσταγκ - και ορκίζονταν ότι η αντίπολίτευσή τους στην κυβέρνηση των Ναζί θα είναι "συνταγματική". Οι ηγέτες των συνδικάτων κάλεσαν τα μέλη τους να γιορτάσουν την Πρωτομαγιά μαζί με τους Ναζί σαν "Εθνική Ημέρα της Εργασίας". Αυτό φυσικά δεν εμπόδισε τους Ναζί να καταλάβουν τα γραφεία των συνδικάτων και να κλείσουν αυτούς τους ίδιους συνδικαλιστές ηγέτες σε στρατόπεδα συγκέντρωσης στις 2 του Μάη.

Αντιμέτωπο με την κατάληψη της εξουσίας από τον Χίτλερ, το Κομμουνιστικό Κόμμα αποπειράθηκε να οργανώσει αντίσταση. Για μια ακόμα φορά έκανε κάλεσμα για γενική απεργία. Οι εργάτες, που για τα προηγούμενα τρία χρόνια άκουγαν ότι ο Χίτλερ δεν ήταν ο κύριος κίνδυνος και ότι έτσι κι αλ-

λιώς και οι προηγούμενες κυβερνήσεις ήταν επίσης φασιστικές, δεν ανταποκρίθηκαν. Οι ηγέτες του κόμματος και της Κομιντέρν ήταν ακόμα τυφλωμένοι από τις ίδιες τους τις θεωρίες. Μετά από την εκλογική νίκη του Χίτλερ το προεδρείο της Κομιντέρν ανακοίνωσε ότι "η επικρατούσα ηρεμία μετά τη νίκη του φασισμού, είναι προσωρινή. Αναπόφευκτα και παρά την φασιστική τρομοκρατία, η επαναστατική παλίρροια θα υψωθεί και πάλι..." ² Η Πράβδα είχε άρθρα για "τις αυξητικές επιτυχίες του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος", ενώ ο Ράντεκ έγραψε στην *Ισβέστια* (7 Μάρτη 1933) για επικείμενη ήττα των Ναζί που θα είναι "όπως η ήττα στο Μάρνη". ³ Στο μεταξύ χιλιάδες κομμουνιστές ρίχνονταν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και συντρίβονταν τα τελευταία υπολείμματα των οργανώσεων της εργατικής τάξης.

Το *Τι είναι Εθνικοσοσιαλισμός*; γράφτηκε από τον Τρότσκι στην πρώτη επέτειο της νίκης του Χίτλερ.

Παρίσι 1934. Δύο ξεχωριστές αντιφασιστικές πορείες που είχαν καλέσει το Σοσιαλιστικό και το Κομμουνιστικό κόμμα, ενώνονται όταν χιλιάδες διαδηλωτές ξεχύνονται στους δρόμους με το σύνθημα "Ενότητα-Ενότητα". Η διαδήλωση αυτή όχι μόνο σταμάτησε τους γάλλους φασίστες αλλά και πυροδότησε τη ραγδαία άνοδο των αριστερών κομμάτων και την εργατική έκρηξη του Ιούνη 1936.

Λέον Τρότσκι

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Οι αφελείς άνθρωποι πιστεύουν ότι η βασιλική ιδιότητα βρίσκεται στο πρόσωπο του βασιλιά, στο μανδύα από ερμίνα και στο στέμα του, στη σάρκα και στο αίμα του. Στην πραγματικότητα, αυτή η βασιλική ιδιότητα είναι μια σχέση μεταξύ ανθρώπων. Ο βασιλιάς είναι βασιλιάς γιατί στο πρόσωπό του διαθλώνται τα συμφέροντα και οι προλήψεις εκατομμυρίων ανθρώπων. Όταν οι σχέσεις αυτές σαρωθούν από το ρεύμα της εξέλιξης, ο βασιλιάς γίνεται ένας κοινός άνθρωπος με κρεμασμένα μούτρα. Εκείνος που κάποτε ονομαζόταν Αλφόνσος 13ος [βασιλιάς της Ισπανίας, 1886-1931] μπορεί να πεί πολλά γι' αυτό το θέμα από την πρόσφατη πείρα του.

Ο "ελέω θεού ηγέτης" διακρίνεται από τον "ελέω λαού" γιατί ο τελευταίος είναι αναγκασμένος, αν όχι ν' ανοίξει ο ίδιος το δρόμο του, τουλάχιστο να σπρώξει τις περιστάσεις για να του τον ανοίξουν. Όμως, παρ' όλα αυτά, ο ηγέτης παραμένει μια σχέση μεταξύ ανθρώπων, μια ατομική προσφορά σε μια συλλογική ζήτηση. Οι συζητήσεις για την προσωπικότητα του Χίτλερ είναι τόσο ζωηρότερες όσο πιο πολύ αναζητούν το μυστικό της επιτυχίας του μέσα στον ίδιο. Θα ήταν ομολογουμένως δύσκολο να βρεθεί μια άλλη πολιτική φιγούρα που να εστιάζει στον ίδιο βαθμό τόσες απρόσωπες ιστορικές δυνάμεις. Κάθε απεγνωσμένος μικροαστός δεν θα μπορούσε να γίνει Χίτλερ, αλλά ένα κομματάκι Χίτλερ υπάρχει μέσα σε κάθε απεγνωσμένο μικροαστό.

Η γοργή ανάπτυξη του γερμανικού καπιταλισμού πριν από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο δεν σήμαινε καθόλου την απλή καταστροφή των μεσαιωνών τάξεων· καταστρέφοντας μερικά στρώματα της μικροαστικής τάξης, δημι-

ουργούσε καινούργια: βιοτέχνες και μικρομαγαζάτορες γύρω από τα εργοστάσια, τεχνικούς και υπάλληλους μέσα στα εργοστάσια. Αλλά αν και διατηρήθηκαν και αυξήθηκαν αριθμητικά -η παλιά και η νέα μικροαστική τάξη αντιπροσωπεύει κάτι παραπάνω από το μισό του γερμανικού λαού- οι ενδιάμεσες τάξεις έχασαν και το τελευταίο ίχνος ανεξαρτησίας τους. Ζούν στην περιφέρεια της μεγάλης βιομηχανίας και του τραπεζικού συστήματος, τρέφονται από τα ψίχουλα από το τραπέζι των μονοπωλιακών τραπεζών και των καρτέλ και από την πνευματική ελεημοσύνη των παραδοσιακών θεωρητικών και πολιτικών τους.

Στο δρόμο του γερμανικού ιμπεριαλισμού, η ήττα του 1918 όρθωσε έναν τοίχο. Η εξωτερική δυναμική μετασχηματίστηκε σε εσωτερική δυναμική. Ο πόλεμος μετατράπηκε σε επανάσταση. Η Σοσιαλδημοκρατία, που βοήθησε τους Χοεντζόλλερν να κάνουν τον πόλεμο ως το τραγικό τέλος του, δεν άφησε το προλεταριάτο να ολοκληρώσει την επανάστασή του. Δεκατέσσερα χρόνια τώρα η Δημοκρατία της Βαϊμάρης ζητά συγνώμη για την ίδια την ύπαρξή της. Το Κομμουνιστικό Κόμμα καλούσε τους εργάτες σε μια νέα επανάσταση, αλλά αποδείχνοταν ανίκανο να την κατευθύνει. Το γερμανικό προλεταριάτο πέρασε από τα σκαμπανευάσματα του πολέμου, της επανάστασης, του κοινοβουλευτισμού και του ψευτομπολσεβικισμού. Σε μια περίοδο που τα παλιά αστικά κόμματα εξαντλούνταν, η δυναμική ισχύς της εργατικής τάξης βρέθηκε κλονισμένη.

Το χάος της μεταπολεμικής περιόδου έπληξε τους βιοτέχνες, τους εμπόρους και τους υπαλλήλους, το ίδιο σκληρά με τους εργάτες. Η οικονομική κρίση στη γεωργία κατέστρεφε τους χωρικούς. Η αποσύνθεση των μεσαίων τάξεων δεν σήμαινε την προλεταριοποίησή τους, αφού το ίδιο το προλεταριάτο τροφοδοτούσε μια γιγάντια στρατιά από μόνιμους ανέργους. Η εξαθλίωση της μικροαστικής τάξης, που δύσκολα κρυβόταν πίσω από τις γραβάτες και τις κάλτσες από τεχνητό μετάξι, ροκάνιζε όλες τις καθιερωμένες πεποιθήσεις και πριν απ' όλα το δόγμα του δημοκρατικού κοινοβουλευτισμού.

Ο μεγάλος αριθμός των κομμάτων, ο ψυχρός πυρετός των εκλογών, οι αδιάκοποι κυβερνητικοί ανασχηματισμοί, περιπλέκανε την πολιτική κρίση δημιουργώντας ένα καλειδοσκόπιο στείρων πολιτικών συνδυασμών. Μέσα στην υπερθερμασμένη από τον πόλεμο ατμόσφαιρα, την ήττα, τις επανορθώσεις, τον πληθωρισμό, την κατοχή του Ρουρ, την κρίση, την εξαθλίωση και την απελπισία, η μικροαστική τάξη ξεσηκώθηκε ενάντια σ' όλα τα παλιά κόμματα που την είχαν εξαπατήσει. Τα έντονα παράπονα των βουτηγμένων στα χρέη μικροιδιοκτητών, των γίων τους που αν και πτυχιούχοι πανεπιστημίου βρέθη-

καν χωρίς απασχόληση και πελατεία, των χωρίς προίκα και γαμπρούς θυγατέρων τους, απαιτούσαν την τάξη και τη σιδερένια πυγμή.

Η σημαία του Εθνικοσοσιαλισμού υψώθηκε από τυχάρπαστους αξιωματικούς που προέρχονταν από τις κατώτερες και μέσες τάξεις του παλιού στρατού. Φορτωμένοι παράσημα, οι αξιωματικοί και οι υπαξιωματικοί δεν μπορούσαν να ανεχθούν ότι ο ηρωισμός τους και οι ταλαιπωρίες τους όχι μόνο πήγαν χαμένες για την πατρίδα, αλλά ούτε καν τους έδιναν ειδικά δικαιώματα λόγω ευγνωμοσύνης. Από δω γεννιόταν το μίσος τους για την επανάσταση και το προλεταριάτο. Αλλά ούτε και δέχονταν να βολευτούν από τους τραπεζίτες, τους βιομήχανους, τους υπουργούς στις μέτριες θέσεις του λογιστή, του μηχανικού, του ταχυδρομικού και του εκπαιδευτικού. Από δω ξεπηδούσε ο "σοσιαλισμός" τους.

Στις μάχες του Ισέρ και του Βερντέν είχαν μάθει να θυσιάζουν τους άλλους και να μιλάνε την γλώσσα των διαταγών που τρόμαζε τους μικροαστούς των μετόπισθεν. Ετσι αυτοί οι άνθρωποι έγιναν αρχηγοί.

Στην αρχή της πολιτικής του καριέρας, ο Χίτλερ ξεχώρισε ίσως μόνο επειδή είχε ισχυρότερο ταμπεραμέντο, δυνατότερη φωνή, μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση για τις διανοητικές του δυνατότητες. Δεν πρόσφερε στο κίνημα κανένα άλλο πρόγραμμα εκτός από τη δίψα για εκδίκηση ενός προσβεβλημένου στρατιώτη. Ο Χίτλερ άρχισε με γκρίνιες και καταγγελίες ενάντια στη Συνθήκη των Βερσαλλιών, στην ακρίβεια της ζωής, στην έλλειψη σεβασμού στους γενναίους υπαξιωματικούς, στις μηχανορραφίες των δημοσιογράφων και των τραπεζιτών της θρησκείας του Μωύση. Στη χώρα υπήρχαν πολλοί άνθρωποι καταστραμμένοι, ναυαγισμένοι, με ουλές, με πρόσφατες μελανίες. Καθένας τους ήθελε να χτυπήσει τη γροθιά του στο τραπέζι. Ο Χίτλερ ήξερε να το κάνει καλύτερα από τους άλλους. Είναι αλήθεια πως δεν ήξερε πώς θα θεραπεύσει το κακό. Αλλά οι στομφώδεις λόγοι του αντηχούσαν άλλοτε σαν διαταγή κι άλλοτε σαν προσευχή που απευθυνόταν στη σκληρή μοίρα. Όπως οι καταδικασμένοι να πεθάνουν άρρωστοι, έτσι και οι καταδικασμένες τάξεις, δεν κουράζονται να βγάζουν στεναγμούς, ούτε να ακούνε παρηγορίες. Όλοι οι λόγοι του Χίτλερ είναι δομημένοι σ' αυτό τον τόνο. Ο άμορφος συναισθηματισμός, η έλλειψη μιας πειθαρχίας της σκέψης, η άγνοια συνδυασμένη με την φανφαρόνικη πολυμάθεια, όλα αυτά τα "πλην" μετασχηματίζονταν σε "ουν". Έδιναν στον Χίτλερ τη δυνατότητα να χώσει στον κουρελόσακο του Εθνικοσοσιαλισμού όλα τα είδη της δυσαρέσκειας και να οδηγήσει τη μάζα εκεί όπου αυτή τον ωθούσε. Από τους αρχικούς αυτοσχεδιασμούς δεν έμεινε στη μνήμη του δημαγωγού παρά ό,τι συναντούσε την επιδοκιμασία. Οι πο-

λιτικές του σκέψεις υπήρξαν καρπός της ρητορικής ακουστικής. Ετσι πραγματοποιήθηκε η επιλογή των συνθημάτων. Ετσι διαμορφώθηκε το πρόγραμμα. Ετσι, από την ακατέργαστη ύλη σχηματίστηκε ο αρχηγός.

Από την αρχή, ο Μουσολίνι ήξερε να εκτιμά την κοινωνική ύλη συνειδητότερα από τον Χίτλερ, του οποίου ο αστυνομικός μυστικισμός ενός Μέτερνιχ ήταν πιο προσιτός απ' ό,τι η πολιτική άλγευρα ενός Μακιαβέλι. Φτάνει να σημειώσουμε εδώ ότι ο ρωμαίος άθεος χρησιμοποιεί την Εκκλησία όπως την Αστυνομία ή τη Δικαιοσύνη, ενώ ο βερολινέζος συνέταιρός του πιστεύει πραγματικά στο αλάθητο της Ρωμαϊκής Εκκλησίας. Την εποχή που ο μελλοντικός Ιταλός δικτάτορας θεωρούσε ακόμα τον Μαρξ σαν "αθάνατο δάσκαλο για όλους μας", υπεράσπιζε, καθόλου άτεχνα, τη θεωρία που βλέπει στη σύγχρονη κοινωνία πριν απ' όλα τη σχέση των δύο βασικών δυνάμεων: της αστικής τάξης και του προλεταριάτου. Είναι αλήθεια -έγραφε ο Μουσολίνι στα 1914- ότι ανάμεσα σ' αυτές τις δυνάμεις υπάρχουν πολυάριθμα ενδιάμεσα στρώματα που σχηματίζουν "ένα είδος συνεκτικού ιστού της ανθρώπινης κοινότητας", αλλά "στις περιόδους κρίσης, οι μεσαίες τάξεις προσελκύονται, σύμφωνα με τα συμφέροντα και τις ιδεολογίες τους, από τη μια ή την άλλη από τις βασικές τάξεις". Πολύ σημαντική γενίκευση! Όπως η επιστημονική ιατρική παρέχει τη δυνατότητα όχι μόνο θεραπειάς των ασθενών, αλλά επίσης και αποστολής τους στον άλλο κόσμο από το συντομότερο δρόμο, το ίδιο και η ανάλυση των σχέσεων των τάξεων, προορισμένη από τον συγγραφέα της για την κινητοποίηση του προλεταριάτου, έδωσε στον Μουσολίνι, όταν αυτός πέρασε στο αντίθετο στρατόπεδο, τη δυνατότητα να κινητοποιήσει τις μεσαίες τάξεις ενάντια στο προλεταριάτο. Ο Χίτλερ συμπλήρωσε αυτή τη δουλειά μεταφράζοντας την ιδεολογία του φασισμού στη γλώσσα του γερμανικού μυστικισμού.

Οι πυρές που καίνε τα ανίερα βιβλία του Μαρξισμού φωτίζουν την ταξική φύση του Εθνικοσοσιαλισμού. Όσο οι Ναζί δρούσαν σαν κόμμα κι όχι σαν κρατική εξουσία, δεν μπορούσαν να προσεγγίσουν την εργατική τάξη. Από το άλλο μέρος, η μεγαλοαστική τάξη, ακόμα κι εκείνη που υποστήριζε με το χρήμα της τον Χίτλερ, δεν θεωρούσε αυτό το κόμμα σαν δικό της. Η εθνική "αναγέννηση" στηρίχτηκε ολοκληρωτικά στις ενδιάμεσες τάξεις, το πιο καθυστερημένο τμήμα του λαού, τη βαριά σαβούρα της ιστορίας. Η πολιτική τέχνη [των Ναζί] ήταν να συγκολλήσουν τους μικροαστούς με μια κοινή εχθρότητα ενάντια στο προλεταριάτο. Τι έπρεπε να γίνει για να πάνε τα πράγματα καλά; Πριν απ' όλα να συντρίψουν αυτούς που ήταν από κάτω. Ανίσχυρη μπροστά στο μεγάλο κεφάλαιο, η μικροαστική τάξη ελπίζει με την καταστρο-

φή των εργατών να ξανακερδίσει πάλι μια κοινωνική αξιοπρέπεια.

Οι Ναζί χαρακτηρίζουν το πραξικόπημά τους με το σφετερισμένο τίτλο της επανάστασης. Ο φασισμός αφήνει το κοινωνικό σύστημα απείραχτο. Αυτό καθαυτό το πραξικόπημα του Χίτλερ δεν μπορεί να επικαλεστεί, ούτε καν τον τίτλο της αντεπανάστασης. Αλλά δεν μπορούμε να το θεωρήσουμε σαν ένα απομονωμένο γεγονός. Είναι το συμπλήρωμα του κύκλου των κλονισμών που άρχισαν το 1918 στη Γερμανία. Η επανάσταση του Νοέμβρη που έδωσε την εξουσία στα συμβούλια των εργατών και των στρατιωτών, ήταν προλεταριακή από τη θεμελιώδη τάση της. Αλλά το κόμμα που βρισκόταν επικεφαλής του προλεταριάτου, ξανάδωσε την εξουσία στην αστική τάξη. Μ' αυτή την έννοια η Σοσιαλδημοκρατία άνοιξε την εποχή της αντεπανάστασης πριν ακόμα κατορθώσει η επανάσταση να αποτελειώσει την εργασία της. Εντούτοις, όσο η αστική τάξη εξαρτιόταν ακόμα από τη Σοσιαλδημοκρατία, δηλαδή από τους εργάτες, το καθεστώς διατηρούσε τα στοιχεία ενός συμβιβασμού. Ταυτόχρονα η διεθνής κατάσταση και η εσωτερική κατάσταση του γερμανικού καπιταλισμού δεν άφηνε περιθώρια για παραχωρήσεις. Αν η Σοσιαλδημοκρατία έσωσε την αστική τάξη από την προλεταριακή επανάσταση, ο φασισμός ήρθε με τη σειρά του ν' απελευθερώσει την αστική τάξη από τη Σοσιαλδημοκρατία. Το πραξικόπημα του Χίτλερ είναι ο τελικός κρίκος στην αλυσίδα των αντεπαναστατικών μετατοπίσεων.

Ο μικροαστός είναι εχθρικός στην ιδέα της εξέλιξης γιατί η εξέλιξη βαδίζει αναπόφευκτα εναντίά του. Η πρόοδος δεν του έφερε τίποτε άλλο εκτός από χρέη, που δεν μπορεί να τα πληρώσει. Ο Εθνικοσοσιαλισμός απορρίπτει όχι μονάχα το Μαρξισμό, αλλά επίσης και τον Δαρβινισμό. Οι Ναζί καταριούνται τον υλισμό γιατί οι νίκες της τεχνικής πάνω στη φύση σημαίνουν τη νίκη του μεγάλου κεφαλαίου πάνω στο μικρό. Οι ηγέτες του κινήματος εξοντώνουν τη διάνοηση όχι μονάχα γιατί οι ίδιοι διαθέτουν διανοούμενους δεύτερης ή τρίτης σειράς, αλλά προπάντων γιατί ο ιστορικός τους ρόλος (των Ναζί) δεν ανέχεται την ανάπτυξη έστω και μιας σκέψης μέχρι τα τελικά συμπεράσματά της. Ο μικροαστός έχει ανάγκη από μιαν ανώτερη παρουσία, μια μυθολογία πάνω από την ύλη και την ιστορία, προστατευμένη ενάντια στον ανταγωνισμό, τον πληθωρισμό, την κρίση και τους πλειστηριασμούς. Στην εξέλιξη, στην οικονομική σκέψη και στον ορθολογισμό του 20ου, του 19ου και του 18ου αιώνα αντιτάσσεται ο εθνικός ιδεαλισμός σαν πηγή ηρωικής έμπνευσης. Το έθνος του Χίτλερ είναι η μυθολογική σκιά της ίδιας της μικροαστικής τάξης, το παθητικό παραλήρημα που της δείχνει τη χιλιόχρονη βασιλεία της πάνω στη Γη.

Για να υψώσουν το έθνος πάνω από την ιστορία, του δίνουν το υποστήριγμα της φυλής. Η ιστορία εκπορεύεται από την φυλή. Οι φυλετικές ιδιότητες δημιουργούνται ανεξάρτητα από τις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες. Απορρίπτοντας την "οικονομική σκέψη" σαν κατώτερη, ο Εθνικοσοσιαλισμός κατεβαίνει έναν όροφο παρακάτω: από τον οικονομικό υλισμό καταφεύγει στον ζωολογικό υλισμό.

Η θεωρία της φυλής, σαν να είχε επινοηθεί ειδικά για ένα φαντασμένο αυτοδίδακτο που αναζητεί το παγκόσμιο κλειδί για όλα τα μυστήρια της ζωής, φαίνεται προπάντων αξιοθρήνητη στο φως της ιστορίας των ιδεών. Για να δημιουργήσει τη θρησκεία του καθαρού γερμανικού αίματος ο Χίτλερ χρειάστηκε να δανειστεί από δεύτερο χέρι τις ρατσιστικές ιδέες ενός Γάλλου διπλωμάτη και ερασιτέχνη συγγραφέα, του κόμη Γκομπινώ. Την πολιτική μεθοδολογία του ο Χίτλερ την βρήκε ολοέτοιμη στους Ιταλούς -ο Μουσολίνι είχε πλατιά χρησιμοποιήσει τη θεωρία της πάλης των τάξεων του Μαρξ. Ο ίδιος ο μαρξισμός ήταν ο καρπός της ένωσης της γερμανικής φιλοσοφίας, της γαλλικής ιστορίας και της αγγλικής οικονομίας. Ανατρέχοντας στην γενεαλογία των ιδεών, έστω και των πιο αντιδραστικών και των πιο ηλίθιων, δεν βρίσκουμε ίχνος ρατσισμού.

Η τεράστια φτώχεια της εθνικοσοσιαλιστικής φιλοσοφίας δεν εμπόδισε τις ακαδημαϊκές επιστήμες να μούνε με διάπλατα πανιά μέσα στο στόλο του Χίτλερ όταν η νίκη του φάνηκε καθαρά. Τα χρόνια του καθεστώτος της Βαιμάρης υπήρξαν για το μεγάλο τμήμα του συρφετού των προφεσόρων, μια εποχή ταραχής και ανησυχίας. Οι ιστορικοί, οι οικονομολόγοι, οι νομικοί πελαγοδρομούσαν σε εικασίες για να μάθουν ποιο από τα αλληλοσυγκρουόμενα κριτήρια της αλήθειας ήταν το ορθότερο, δηλαδή ποιο στρατόπεδο τελικά θα επικρατούσε. Η φασιστική δικτατορία παραμέρισε τις αμφιβολίες του Φάουστ και τους δισταγμούς του Αμλετ από την πανεπιστημιακή έδρα. Από το λυκόφως της κοινοβουλευτικής σχετικότητας, η επιστήμη πέρασε ξανά στο βασίλειο του απόλυτου. Ο Αϊνστάιν υποχρεώθηκε να στήσει τη σκηνή του έξω από τη Γερμανία.

Στον τομέα της πολιτικής ο ρατσισμός είναι μια πομπώδης και αυθάδης παραλλαγή ενός σωβινισμού συνδυασμένου με κρανιοσκοπήσεις. Όπως η καταστραμμένη αριστοκρατία βρίσκει παρηγοριά στην ευγενική καταγωγή του αίματός της, το ίδιο και η εξαθλιωμένη μικροαστική τάξη μεθάει από τους μύθους για τα ιδιαίτερα πλεονεκτήματα της φυλής της. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι ηγέτες του Εθνικοσοσιαλισμού δεν είναι γερμανικής καταγωγής αλλά πρόερχονται από την Αυστρία όπως ο ίδιος ο Χίτλερ, από τις Βαλτικές

επαρχίες της παλιάς τσαρικής αυτοκρατορίας όπως ο Ρόζενμπεργκ, από αποικιακές χώρες όπως ο Ες, ο αναπληρωτής του Χίτλερ στην ηγεσία του κόμματος. Χρειάστηκε το σχολείο της βάρβαρης οχλοβοής των εθνικισμών στις παρυφές του πολιτισμού για να διαποτίσει τους "αρχηγούς" με τις ιδέες που βρήκαν στη συνέχεια μια απήχηση στην καρδιά των πιο βάρβαρων τάξεων της Γερμανίας.

Η προσωπικότητα και η τάξη -ο φιλελευθερισμός και ο μαρξισμός- είναι το κακό. Το έθνος είναι το καλό. Αλλά στο κατώφλι της ατομικής ιδιοκτησίας αυτή η φιλοσοφία αναποδογυρίζεται. Μόνο στην προσωπική ατομική ιδιοκτησία βρίσκεται η σωτηρία. Η ιδέα της εθνικής ιδιοκτησίας είναι καρπός του Μπολσεβικισμού. Ενώ αποθεώνει το έθνος, ο μικροαστός δεν θέλει να προσφέρει τίποτα σε αυτό. Αντίθετα, περιμένει από το έθνος να του χορηγήσει ιδιοκτησία και να τον προστατεύσει από τον εργάτη και το δικαστικό κλητήρα. Δυστυχώς το 3ο Ράιχ δεν θα δώσει τίποτα στους μικροαστούς εκτός από νέους φόρους.

Στον τομέα της σύγχρονης οικονομίας, που είναι διεθνής από τους δεσμούς της και απρόσωπη από τις μεθόδους της, η αρχή της φυλής φαίνεται να βγαίνει από ένα κοιμητήριο του Μεσαίωνα. Η καθαρότητα της φυλής που στο βασίλειο του πνεύματος διαβεβαιώνεται με το διαβατήριο, στον τομέα της οικονομίας, πρέπει να διαπιστωθεί, κυρίως, με την αποδοτικότητα. Στις σύγχρονες συνθήκες αυτό σημαίνει ανταγωνιστική ικανότητα. Από την πίσω πόρτα ο ρατσισμός ξαναγυρίζει στον οικονομικό φιλελευθερισμό απαλλαγμένο από τις πολιτικές ελευθερίες.

Στην πράξη ο εθνικισμός στην οικονομία περιορίζεται σε εκρήξεις αντισημιτισμού, ανίκανες παρόλη την κτηνωδία τους. Από το σύγχρονο οικονομικό σύστημα οι Ναζί παραμερίζουν το τοκογλυφικό και το τραπεζικό κεφάλαιο σαν να ήταν ο σατανάς. Ε λοιπόν, είναι ακριβώς σ' αυτή τη σφαίρα που η εβραϊκή αστική τάξη κατέχει μια μεγάλη θέση. Ενώ υποκλίνονται μπροστά στο κεφάλαιο στο σύνολό του, οι μικροαστοί κηρύττουν τον πόλεμο ενάντια στο κακό πνεύμα της συσσώρευσης κάτω από το σχήμα ενός Πολωνοεβραίου με μακρύ καφτάνι που στις περισσότερες περιπτώσεις δεν έχει ούτε πεντάρα στην τσέπη του. Το πογκρόμ γίνεται η μεγαλύτερη απόδειξη της ανωτερότητας της φυλής.

Το πρόγραμμα με το οποίο ο Εθνικοσοσιαλισμός ανέβηκε στην εξουσία -αλλοίμονο- θυμίζει πολύ τα μεγάλα εβραϊκά μαγαζιά σε μια απόμακρη επαρχία. Και τι δεν βρίσκει κανείς εκεί σε χαμηλή τιμή και σε ακόμη χαμηλότερη ποιότητα: την ανάμνηση των ευτυχισμένων χρόνων του ελεύθερου ανταγ-

νισμού και την αόριστη λαχτάρα της σταθερότητας της ταξικής κοινωνίας· τις ελπίδες σε μια αναγέννηση της αποικιακής αυτοκρατορίας και τα όνειρα μιας κλειστής οικονομίας· τη φιλολογία για επιστροφή από το ρωμαϊκό δίκαιο στο παλιό γερμανικό δίκαιο και τα διαβήματα στις ΗΠΑ σχετικά με το χρεοστάσιο· τη ζηλόφθονη εχθρότητα απέναντι σε μια ανισότητα προσωποποιημένη στον ιδιοκτήτη ενός αυτοκινήτου και το ζωώδη φόβο μπροστά στην ισότητα που παίρνει τη μορφή ενός εργάτη με τραγιάσκα και χωρίς κολλάρο· τη λύσσα του εθνικισμού και το φόβο μπροστά στους παγκόσμιους πιστωτές. Όλα τα απορρίμματα της διεθνούς πολιτικής σκέψης χρησιμεύσανε για να γεμίσουν τον πνευματικό θησαυρό του νέου γερμανικού μεσσιανισμού.

Ο φασισμός έφερε στην πολιτική το βούρκο της κοινωνίας. Σήμερα, όχι μόνο στα σπίτια των χωρικών αλλά και στους ουρανοξύστες των πόλεων, πλάι στον εικοστό αιώνα, ζουν ακόμα ο δέκατος και ο δέκατος τρίτος αιώνας. Εκατό εκατομμύρια άνθρωποι χρησιμοποιούν το ηλεκτρικό ρεύμα αλλά ακόμα πιστεύουν στα μαγικά σύμβολα και τα ξόρκια. Τι ανεξάντλητα αποθέματα σκοταδισμού, άγνοιας και πρωτογονισμού! Η απελπισία τα σήκωσε ξανά στα πόδια τους, ο φασισμός τους έδωσε μια σημαία. Κάθε τι που μέσα από μια κανονική ανάπτυξη της κοινωνίας θα αποβάλλονταν από τον εθνικό οργανισμό σαν περιττώμα, ξεπετιέται τώρα από το λαρύγγι: ο καπιταλιστικός πολιτισμός ξερνά μια βαρβαρότητα που δεν χωνεύτηκε, αυτή είναι η φυσιολογία του Εθνικοσοσιαλισμού.

Ο γερμανικός φασισμός, όπως και ο ιταλικός, ανέβηκε στην εξουσία πατώντας στη ράχη της μικροαστικής τάξης που τη μεταμόρφωσε σε πολιορκητικό κριό ενάντια στις οργανώσεις της εργατικής τάξης και τους θεσμούς της δημοκρατίας. Αλλά ο φασισμός στην εξουσία δεν είναι καθόλου μια κυβέρνηση της μικροαστικής τάξης. Αντίθετα είναι η πιο ανελέητη δικτατορία του μονοπωλιακού κεφαλαίου. Ο Μουσολίνι έχει δίκιο: οι μεσαιές τάξεις είναι ανίκανες για μια ανεξάρτητη πολιτική. Στις περιόδους της μεγάλης κρίσης καλούνται να εφαρμόσουν μέχρι παραλογισμού την πολιτική μιας από τις δυο βασικές τάξεις. Ο φασισμός πέτυχε να τις βάλει στην υπηρεσία του κεφαλαίου. Συνθήματα όπως η κρατικοποίηση των τραστ και η κατάργηση των άνομων κερδών πετάχτηκαν στο καλάθι των αχρήστων από τότε που ανέβηκε στην εξουσία. Αντίθετα, οι ιδιαιτερότητες της μικροαστικής τάξης έδωσαν τη θέση τους στον καπιταλιστικό και αστυνομικό συγκεντρωτισμό. Κάθε επιτυχία της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής του Εθνικοσοσιαλισμού σημαίνει αναπόφευκτα τη συντριβή του μικρής ιδιοκτησίας από το μεγάλο κεφάλαιο.

Το πρόγραμμα των μικροαστικών αυταπατών δεν έχει καταργηθεί. Αποσπάται απλώς από την πραγματικότητα και διαλύεται μέσα σε τελετουργικές πράξεις. Η ενοποίηση όλων των τάξεων περιορίζεται στο μισο-συμβολισμό της καταναγκαστικής εργασίας και στη δήμευση "υπέρ του λαού" της εργατικής γιορτής της Πρωτομαγιάς. Η διατήρηση της γοτθικής γραφής ενάντια στη λατινική γραφή αποτελεί μια συμβολική ρεβάνς ενάντια στο ρεύμα της παγκόσμιας αγοράς. Η εξάρτηση από τους διεθνείς, μαζί και τους Εβραίους, τραπεζίτες δεν περιορίστηκε ούτε κατά ένα εκατοστό, όμως απαγορεύτηκε η σφαγή των ζώων σύμφωνα με την τελετουργία του Ταλμούδ. Αν ο δρόμος προς την κόλαση είναι στρωμένος με καλές προθέσεις, οι δρόμοι του Τρίτου Ράιχ είναι στρωμένοι με σύμβολα.

Περιορίζοντας το πρόγραμμα των μικροαστικών αυταπατών σε καθαρά γραφειοκρατικές μασκαράτες, ο Εθνικοσοσιαλισμός ορθώνεται πάνω από το έθνος σαν η χειρότερη μορφή του ιμπεριαλισμού. Είναι απολύτως μάταιη η ελπίδα ότι η κυβέρνηση του Χίτλερ θα μπορούσε να πέσει, σήμερα ή αύριο, θύμα της δικής της εσωτερικής ασυνέπειας. Το πρόγραμμα ήταν αναγκαίο στους Ναζί για να φτάσουν στην εξουσία, αλλά ο Χίτλερ δεν ήθελε την εξουσία για να πραγματοποιήσει αυτό το πρόγραμμα. Το καθήκον του υπαγορεύεται από το μονοπωλιακό κεφάλαιο. Η αναγκαστική συγκέντρωση όλων των πόρων και όλων των εθνικών δυνάμεων σύμφωνα με τα συμφέροντα του ιμπεριαλισμού, που είναι η πραγματική ιστορική αποστολή της φασιστικής δικτατορίας, σημαίνει την προετοιμασία για πόλεμο· αυτό το καθήκον με τη σειρά του δεν ανέχεται καμιά εσωτερική αντίδραση και οδηγεί στην κατοπινή μηχανική συγκέντρωση της εξουσίας. Δεν είναι δυνατόν ούτε να μεταρρυθμιστεί ούτε να παραιτηθεί ο φασισμός. Μπορεί μόνο να ανατραπεί. Η πολιτική τροχιά του Εθνικοσοσιαλισμού θα καταλήξει σ' αυτό το δίλημμα: *πόλεμος ή επανάσταση*.

10 Ιούνη 1933

Υστερόγραφο

Η πρώτη επέτειος της ναζιστικής δικτατορίας πλησιάζει. Όλες οι τάξεις του καθεστώτος φάνηκαν με σαφήνεια και ακρίβεια. Η "σοσιαλιστική" επανάσταση, που οι μικροαστικές μάζες φαντάζονταν πως θα είναι το απαραίτητο συμπλήρωμα της εθνικής επανάστασης, έχει καταδικαστεί επίσημα και έχει εξαφανιστεί. Η συναδελφωση των τάξεων αποκορυφώθηκε στο γεγονός ότι οι προνομιούχοι σε μια μέρα ειδικά ορισμένη από την κυβέρνηση, παραιτού-

νται υπέρ των μη προνομιούχων από τα ορεχτικό και το επιδόρπιό τους. Η πάλη ενάντια στην ανεργία κατέληξε στην περικοπή των άθλιων επιδομάτων. Τα υπόλοιπα είναι καθήκον των στημένων από τα πάνω στατιστικών. Η "σχεδιασμένη" αυτάρκεια αποκαλύπτεται ότι είναι απλώς ένα νέο στάδιο της οικονομικής αποδιοργάνωσης.

Όσο πιο πολύ το αστυνομικό καθεστώς των Ναζί είναι ανίσχυρο στον τομέα της οικονομίας, τόσο πιο πολύ είναι υποχρεωμένο να συγκεντρώνει τις προσπάθειές του στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής. Αυτό ανταποκρίνεται απόλυτα στην εσωτερική δυναμική του βαθιά επιθετικού γερμανικού κεφαλαίου. Η ξαφνική αλλαγή στάσης των εθνικοσοσιαλιστών ηγετών, που κάνουν φιλειρηνικές διακηρύξεις, μπορεί να παραξενέψει μονάχα τους ολότελα ηλίθιους. Ποια άλλη μέθοδο έχει στη διάθεσή του ο Χίτλερ για να ξαναρίξει τις ευθύνες για τις εσωτερικές δυστυχίες στους εξωτερικούς εχθρούς και να συσσωρεύσει κάτω από την πρέσσα της δικτατορίας την εκρηκτική δύναμη του ιμπεριαλισμού;

Αυτό το μέρος του προγράμματος, που αναγγέλλθηκε κιάλας ανοιχτά πριν από την άνοδο των Εθνικοσοσιαλιστών στην εξουσία, πραγματοποιείται τώρα με σιδερένια λογική μπροστά στα μάτια όλου του κόσμου. Το χρονικό διάστημα που μας χωρίζει από μια ευρωπαϊκή καταστροφή καθορίζεται από τον αναγκαίο χρόνο επανεξοπλισμού της Γερμανίας. Δεν είναι ζήτημα μηνών, αλλά ούτε και ζήτημα δεκαετιών. Μερικά χρόνια θα είναι αρκετά για να συρθεί πάλι η Ευρώπη στον πόλεμο αν ο Χίτλερ δεν εμποδιστεί έγκαιρα από τις εσωτερικές δυνάμεις της ίδιας της Γερμανίας.

2 Νοέμβρη 1933

Σημειώσεις

Εισαγωγή

1. Το 1931 ο αριθμός των μελών των Καθολικών συνδικάτων ήταν 690.000, σύμφωνα με τα στοιχεία που αναφέρονται από τη Hilda Greber, *The History of the German Labour Movement* (Λονδίνο 1969), σελ.195.

2. Τα στοιχεία δίνονται από τον Franz Neumann, *Behemoth: The structure and nature of National Socialism* (Νέα Υόρκη 1966), σελ. 412.

3. Το νούμερο αφορά το τέλος του 1928. Αναφέρεται από τον Ben Foulkes, *Communism in Germany under the Weimar Republic* (Λονδίνο 1984).

4. Για την περιγραφή αυτής της περιόδου: Chris Harman, *The Lost Revolution: Germany 1918-1923* (Λονδίνο 1982).

5. Θα πρέπει ωστόσο να πάρουμε υπόψη ότι το κραχ βάθυνε, αλλά δεν προκάλεσε την ύφεση. Η γερμανική παραγωγή ήδη έπεφτε όταν συνέβη το κραχ. Chris Harman, *Explaining the Crisis* (Λονδίνο 1984), σελ.61-2.

6. Neumann, οπ.π, σελ.412-13.

7. Η βιομηχανική παραγωγή στη Γερμανία το 1932 ήταν μόλις το 61% του επιπέδου που ήταν το 1929: στο κορύφωμα της κρίσης η ανεργία έφτασε το 30,1%. Harold James, *The German slump: politics and economics 1924-36* (Οξφόρδη 1986).

8. Αναφέρεται από τον David Beetham, *Marxists in the face of Fascism* (Μάντσεστερ 1983), σελ.261.

9. Αναφέρεται από τον Beetham, οπ.π, σελ.263.

10. Λέον Τρότσκι, *Και τώρα;*

11. Το βιβλίο *The rise of Italian Fascism* του Angelo Tasca, ηγετικού στέλεχους των ιταλών κομμουνιστών τη δεκαετία του 1920 που έγραφε με το ψευδώνυμο A Rossi, είναι από τα πιο ενημερωτικά. Επίσης, A. Davidson, *The*

theory and practice of Italian Communism (Λονδίνο 1982). Και τα δυο υποστηρίζουν το "ενιαίο μέτωπο" με τη Σοσιαλδημοκρατία, αλλά και τα δυο πιστεύουν ότι οι διαφωνίες θα πρέπει να θάβονται μέσα σε αυτό.

12. Ομιλία στην διευρυμένη Εκτελεστική Επιτροπή της Κομιντέρν, Ιούνης 1923.

13. Αναφέρεται από τον Τρότσκι στο *Και τώρα*; και από τον Beetham ο οποίος δίνει σαν πηγή το έντυπο *L'Internationale*, 1928.

14. Για μια συνοπτική αναφορά σε αυτά τα γεγονότα βλέπε το κείμενο του Κρις Χάρμαν, στο βιβλίο *Πώς χάθηκε η Ρώσικη Επανάσταση* (Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο-Εργατική Δημοκρατία, Αθήνα 1998). Για μια πιο αναλυτική εξιστόρηση βλέπε M. Reiman, *The birth of Stalinism* (Λονδίνο 1987).

15. Η αντίληψη ότι ο Στάλιν "πρόβλεψε" την οικονομική ύφεση ήταν πλατιά διαδεδομένη ανάμεσα σε αυτούς που του απέδιδαν μαγικές δυνάμεις. Τα τελευταία σαράντα χρόνια αντίστοιχες απόψεις εκφράστηκαν από τους οπαδούς του Μάο Τσε-Τούνγκ αλλά και από τον Νίκο Πουλατζά, ο οποίος σημειώνει την "αξιοσημειωτή πρόβλεψη" του 6ου συνέδριου της Κομιντέρν σχετικά με το ζήτημα της οικονομικής κρίσης (στο βιβλίο του *Φασισμός και Δικτατορία*). Ομως, όπως ορθά επισημαίνει ο Ben Foulkes παίρνοντας σαν παράδειγμα τον Βάργκα που ήταν ο βασικός οικονομικός αναλυτής της Κομιντέρν: "Κάθε χρόνο προφήτευε μια καινούργια οικονομική κρίση. Κάποια στιγμή θα έφτανε να έχει δίκιο. Όσον αφορά την 'πρόβλεψη' για το 1928 ο Στάλιν και ο Βάργκα έκαναν λάθος. Ο Βάργκα προβληματίστηκε απ' αυτό, όχι όμως και ο Στάλιν. Για τον Στάλιν μια τέτοια οικονομική ανάλυση είχε σημασία μόνο και μόνο για να εξοντώσει τη δεξιά και να επιβάλει μια απότομη υπέρ-αριστερή στροφή στη διεθνή κομμουνιστική στρατηγική".

16. Η αύξηση του αριθμού των απεργιών στη Γερμανία το 1928 δεν σηματοδοτούσε κάποιο μαζικό κίνημα προς την επαναστατική πολιτική. Όπως εξηγούσε ο Τρότσκι τον Ιούλη του 1928: "Το Κομμουνιστικό Κόμμα μεγαλώνει παράλληλα με τη Σοσιαλδημοκρατία, αλλά προς το παρόν όχι άμεσα σε βάρος αυτής... Μέχρι τώρα η ροή προς τη Σοσιαλδημοκρατία είναι μεγαλύτερη". Και παρακάτω: "Μπορούμε να πούμε ότι η κατάσταση γίνεται όλο και περισσότερο επαναστατική όταν η Σοσιαλδημοκρατία, το βασικό στήριγμα του αστικού καθεστώτος, μεγαλώνει;" (Τρότσκι, *Η Τρίτη Διεθνής μετά τον Λένιν*). Πραγματικά, ενώ οι ψήφοι για το KPD αυξήθηκαν από 2,76 σε 3,36 εκατομμύρια ανάμεσα στις εκλογές του 1924 και του 1928, οι ψήφοι για το SPD αυξήθηκαν από 7,88 σε 9,15 εκατομμύρια. Το αποτέλεσμα ήταν ενθαρρυντικό γιατί έδειχνε την ισχυροποίηση και των δυο εργατικών κομμάτων, αλλά

δεν σηματοδοτούσε μια επαναστατική ψήφο μη-εμπιστοσύνης στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης. Η αλήθεια είναι ότι λίγο αργότερα, ο αριθμός των μελών του KPD έπεσε από τις 130.000 στα τέλη του 1928 στα 112.000 στο τέλος του 1929.

17. Για την "τρίτη περίοδο" της Κομιντέρν, βλέπε: Ντάνκαν Χάλας, *Κομιντέρν η Τρίτη Διεθνής* (Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο-Εργατική Δημοκρατία, Αθήνα 1999).

18. Χάλας, ο.π.

19. Αναφέρεται από τον Foulkes, ο.π.

20. Ο Ταλχάιμερ ανέπτυξε μια θεωρία για τον φασισμό, η οποία, αν και ανώτερη από αυτή της Κομιντέρν, αντιμετώπιζε τον φασισμό από τη σκοπιά του κρατικού μηχανισμού και ελάχιστα από τη σκοπιά της εργατικής τάξης. Ετσι είχε την τάση να δίνει έμφαση στις ομοιότητες, παρά στις κρίσιμες διαφορές ανάμεσα στα Βοναπαρτιστικά προχιτλερικά καθεστώτα και την ολοκληρωτική επικράτηση του φασισμού.

21. Αναφέρεται από τον Foulkes, ο.π. , σελ.154.

22. *Rote Fahne*, αναφέρεται από τον Foulkes, σελ.158.

23. *Trotsky on the Trade Unions* (Νέα Υόρκη 1969).

24. "Το συνδικαλιστικό κίνημα και το ενιαίο μέτωπο στη Γαλλία", στο βιβλίο του Τρότσκι, *The first five years of the Communist International* (Λονδίνο 1974), σελ 100.

25. Τρότσκι, *Η στροφή της Κομμουνιστικής Διεθνούς*.

26. Γράμμα στην Συνδιάσκεψη του Παρισιού, 13 Σεπτέμβρη 1922, στο *The first five years of the Communist International* , σελ.172.

27. "Θέσεις για το Ενιαίο Μέτωπο", στο *The first five years of the Communist International*, σελ.94-95.

28. Γράμμα στη Συνδιάσκεψη του Παρισιού, ο.π.

29. Ομιλία του Τέλμαν στη 12η Ολομέλεια της ΕΕ της Κομιντέρν το Σεπτέμβρη του 1923. Αναφέρεται από τον Ε Η Carr, *Twilight of the Comintern* (Νέα Υόρκη 1982). Τις πιο πρόσφατες δεκαετίες η ρεφορμιστική σταλινική πολιτική χρειάστηκε πιο εκλεπτυσμένα επιχειρήματα από αυτά που χρησιμοποιούσε ο Τέλμαν. Για παράδειγμα, οι Ευρωκομμουνιστές καταγγέλλουν την "τρίτη περίοδο", αλλά αντιπαραθέτουν σε αυτή το Λαϊκό Μέτωπο που το εμφανίζουν σαν μια εκδοχή του ενιαίου μετώπου. Πρέπει να είναι ξεκάθαρο ότι αυτά τα δυό διαφέρουν τόσο στους στόχους όσο και στις συνέπειες. Το Ενιαίο Μέτωπο είναι μια συμμαχία ενάντια στην αντίδραση και έχει σαν στόχο να την νικήσει με τη μαζική δράση. Δεν εγκαταλείπει την πάλη ενάντια στον

ρεφορμισμό, αλλά προσπαθεί να δείξει την αναποτελεσματικότητα του ρεφορμισμού στην πράξη. Το Λαϊκό Μέτωπο είναι επίσης μια συμμαχία ενάντια στην αντίδραση, αλλά στην πραγματικότητα καλύπτει τις θεμελιακές διαφωνίες μέσα στα πλαίσια της συμμαχίας, υποτάσσοντας την ανεξάρτητη επαναστατική πολιτική στην πολιτική των ρεφορμιστικών, αλλά και των ανοικτά αστικών κομμάτων (όπως των Ριζοσπαστών στη Γαλλία το 1936). Η προσωρινή συμμαχία για δράση μετατρέπεται σε ένα πολιτικό συνασπισμό που συντηρεί την κυριαρχία της αστικής πολιτικής.

30. Carr, *Twilight of the Comintern*, σελ. 12

31. Στο ίδιο, σελ. 24.

32. Χάλας, *Η Κομιντέρν*, σπ.π.

33. Martin Broszat, *Hitler and the collapse of Weimar Germany* (Νέα Υόρκη 1987), σελ. 72.

34. Στο ίδιο, σελ. 65.

35. Στο ίδιο, σελ. 15.

36. Ετοι, ο Bracher γράφει στο *The German Dictatorship*: "Αυτό που ήθελαν δεν ήταν ο σοσιαλισμός, αλλά η προστασία των μικροϊδιοκτητών απέναντι στην αυξανόμενη επιδρομή του μεγάλου κεφάλαιου. Οι μεσαίες τάξεις, αντίθετα με τις προσδοκίες των μαρξιστών, δεν στράφηκαν στο ιδεολογικό πλαίσιο του σοσιαλισμού. Γενικά, σε εποχές κρίσης, τα απελπισμένα στοιχεία της μικροαστικής τάξης έχουν την τάση να επηρεάζονται από τα φασιστικά συνθήματα, ενώ η εργατική τάξη από την άλλη πλευρά τείνει προς τον κομμουνισμό".

"Γενικά", αυτό που ισχύει είναι ότι τα "απελπισμένα στοιχεία" των μικροαστών ιστορικών έχουν την τάση να "εξηγούν" κάθε πολιτικό αγώνα με ανούσιες ψυχολογιστικές συνταγές, όπως η παραπάνω. Είναι αδιανόητο γι' αυτούς ότι μπορούν να διδαχθούν κάτι από την εμπειρία της ιστορίας, εκτός αν, σε εποχές κρίσης, η εργατική τάξη αρπάξει από το σβέρκο την ίδια την ιστορία και τους "επαγγελματίες της".

37. Τα στοιχεία αναφέρονται από τον Alan Bullock, *Hitler: a study in tyranny* (Λονδίνο 1952), σελ. 153.

38. Στο ίδιο, σελ. 193. Η χρήση αυτής της φράσης αντανάκλα την ίδια την αντίληψη του Bullock που θεωρεί τον Ναζισμό και τον Κομμουνισμό σαν συμμετρικές αντιδημοκρατικές εκφράσεις του παραλόγου. Θρηνεί για τον θρίαμβο του Ναζισμού, αλλά από την οπτική γωνία της βρετανικής αξιοπρέπειας (που είναι μια "λογική" αξία όταν η χώρα σου ελέγχει ήδη το ένα τρίτο των εδαφών του πλανήτη) και όχι από την οπτική γωνία του εργατικού κινή-

ματος της Γερμανίας, του οποίου η μοίρα ελάχιστα αναφέρεται στο βιβλίο του.

39. Στοιχεία από τον Neumann, σελ. 423.

40. Broszat, σελ. 19. Μερικά παραδείγματα της φύσης της δικαιοσύνης στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης δίνονται στο βιβλίο του Neumann: "Μετά την πτώση της Σοβιετικής Δημοκρατίας της Βαυαρίας τα δικαστήρια επέβαλλαν τις παρακάτω ποινές: 2044 άτομα καταδικάστηκαν σε φυλάκιση και 65 σε κατ'αναγκαστικά έργα. Κάθε οπαδός της Σοβιετικής Δημοκρατίας που είχε την οποιαδήποτε σύνδεση με την αποτυχημένη εξέγερση καταδικάστηκε. Η αντίθεση με τη δράση των δικαστηρίων μετά το ακροδεξιό πραξικόπημα του Καππ το 1920 είναι αποκαλυπτική: δεκαπέντε μήνες μετά το πραξικόπημα, το υπουργείο Δικαιοσύνης του Ράιχ ανακοίνωσε ότι είχαν ερευνηθεί 705 περιπτώσεις εσχάτης προδοσίας. Από αυτές, οι 412 πήραν αμνηστεια από τα δικαστήρια με βάση τον νόμο της 4ης Αυγούστου 1920, παρά το γεγονός ότι ο νόμος εξαιρούσε τους ηγέτες του πραξικοπήματος από τις διατάξεις του. 108 περιπτώσεις θεωρήθηκαν απαράδεκτες για διάφορες αιτίες, 174 δεν έγιναν εκτελεστές και 11 εκκρεμούσαν ακόμα. Ούτε ένα άτομο δεν καταδικάστηκε".

41. Αναφέρεται από τον Bullock, σελ. 161.

42. Broszat, ο.π., σελ.117.

43. Στο ίδιο, σελ.118.

44. Evelyn Anderson, *Hammer or Anvil* (Λονδίνο 1945). Πρόκειται για μια εξαιρετική σύνοψη της ιστορίας του εργατικού κινήματος στη Γερμανία, παρά τις αυταπάτες για την Σοσιαλδημοκρατία.

45. Broszat, ο.π., σελ.121.

46. Τρότσκι, *Και τώρα;*.

47. Αναφέρεται από τον Foulkes, σελ.161-2.

48. *Rote Fahne*, 2/12/1930.

49. *Rote Fahne*, 22/3/1931.

50. Ο Ρέμελε στο Ράιχσταγκ τον Οκτώβρη 1931. Αναφέρεται από τον Χάλας, ο.π.

51. *Internationale Presse-Korrespondens*, 14/6/1932.

52. Αναφέρεται από τον Carr, ο.π., σελ.60.

53. Αναφέρεται από τον Foulkes, ο.π., σελ. 62.

54. Αναφέρεται από την Anderson, ο.π., σελ.153.

55. Στο ίδιο, σελ. 152.

56. Αναφέρεται από τον Neumann, ο.π., σελ. 31.

57. Bullock, οπ.π. , σελ.137.

58. L J Edinger, *German Exile Politics* (Καλιφόρνια 1956). Ο συγγραφέας δείχνει επίσης ότι ο Χίτλερ έπεισε τους ηγέτες του SPD να κατεβάσουν τους τόνους της κριτικής τους για τα καταπιεστικά μέτρα, αφήνοντας υπαινιγμούς ότι αν συμμορφώνονταν, ίσως να επέτρεπε την νομιμοποίηση των ε-ντύπων τους.

59. Αναφέρεται από τον Joachim Fest, *Hitler* (Λονδίνο 1977), σελ.593.

60. Αναφέρεται από τον Edinger που τοποθετεί το γεγονός "τον Απρίλη ή στις αρχές του Μάη". Το πιο πιθανό είναι ότι έγινε τον Απρίλη γιατί είναι δύσκολο να φανταστούμε ότι ακόμα και ο Κάουτски θα μπορούσε να το πιστέψει μετά τα γεγονότα της 2 Μάη.

61. Στο *Gewerkschaftszeitung*, επίσημο όργανο των ελεύθερων συνδικάτων (ADGB).

62. O Heckert στο *Rundschau*, 7/7/1933.

63. *Rundschau*, 17/11/1933.

64. Allan Merson, *Commounist Resistance in Nazi Germany* (Λονδίνο 1985), σελ.66.

65. Jan Valtin, *Out of the night* (Λονδίνο 1988), σελ.448-473.

66. Ομως, το επιχείρημα του Tim Mason ότι η ταξική πάλη δεν σταμάτησε στο καθεστώς των Ναζι, άλλα πήρε άλλες, έμμεσες, μορφές, είναι απόλυτα σωστό. Ακόμα και αυτός ο τρομοκρατικός τους μηχανισμός δεν μπορούσε να εξαλείψει ολοκληρωτικά την αντίσταση, αν και βέβαια την εμπόδισε να σχηματοποιηθεί πολιτικά. Βλέπε το άρθρο του Mason στο περιοδικό *History Workshop Journal No 11*. Ενα από τα καλύτερα βιβλία που δείχνουν τις μορφές που πήρε η ταξική πάλη στη Γερμανία εκείνη την περίοδο είναι: Tim Mason, *Social policy in the Third Reich* (Λονδίνο 1993). Επίσης, Donny Gluckstein, *The Nazis, Capitalism and the Working Class* (Λονδίνο 1999). Το δεύτερο αποτελεί μια από τις καλύτερες μαρξιστικές αναλύσεις για εκείνη την περίοδο.

67. Οι ψυχολογικές θεωρίες για τον φασισμό είναι πολύ διαδεδομένες, από τον Shirer μέχρι τον Αντόρνο. Συνήθως αποδίδουν τον φασισμό στα "Πρωσικά" χαρακτηριστικά - που στην περίπτωση του Shirer ξεκινούν από την εποχή της Ειρήνης της Βεσφαλίας το 1648! - ή στις ανωμαλίες της προσωπικότητας του Χίτλερ. Υπάρχει μια χρήσιμη επισκόπηση στο βιβλίο του M Kitchen, *Fascism* (αν και η προσκόλληση του συγγραφέα στην πολιτική του Λαϊκού Μετώπου τον οδηγεί σε παρερμηνείες των θέσεων του Τρότσκι). Για τον Beetham, οι εργασίες της Σχολής της Φρανκφούρτης σχετικά με το φα-

οισμό μας βοηθούν να εξηγήσουμε "τις κοινωνικο-ψυχολογικές πλευρές της μαζικής του επιρροής". Αναφέρει: "Η απουσία αυτής της διάστασης είναι μια από τις κύριες αδυναμίες της μαρξιστικής ανάλυσης". Δύσκολα θα συμφωνήσουμε. Η ανάλυση του Τρότσκι συνεχώς δίνει έμφαση σε αυτή τη "διάσταση", αλλά την εντάσσει σε ένα ταξικό και ιστορικό πλαίσιο. Η δουλειά του Τρότσκι δεν καταπιάνεται λεπτομερειακά - και ούτε θα μπορούσε άλλωστε μέσα σε εκείνες τις συνθήκες - με τις πολύπλοκες διαδικασίες των ιστορικών επιλογών που οδήγησαν την, "τρελλαμένη", εξαιτίας των συμφορών της, κοινωνική βάση του Ναζισμού να "διαλέξει" αυτόν τον άνδρα και την ασήμαντη φανατική ομάδα του για να εκφράσει την οργή και απογοήτευσή της, ούτε το πώς τόσο ετερογενή στρώματα δέθηκαν μεταξύ τους κάτω από το μύθο του *volk* (λαού-έθνους) κλπ. Η προσωπικότητα των ηγετικών φυσιογνωμιών, για την οποία τόσο πολύ γίνεται λόγος από τους αστούς αναλυτές, προφανώς έχει θέση σε μια τέτοια ανάλυση, η οποία παρουσιάζεται επιγραμματικά στο κείμενο του Τρότσκι "*Τι είναι Εθνικοσοσιαλισμός*";. Όμως, η "ανικανότητα" ή η "μονομανία" του Χίτλερ, η υπεροψία του Μπρύνινγκ, η επιπολαιότητα του Πάπεν, ο μακιαβελισμός του Σλάιχερ, η "γεροντική άνοια" του Χίντεμπουργκ, η "κοντόθωρη" αντίληψη των βιομηχάνων κλπ κλπ, μπορούν να γίνουν κατανοητές, όχι σαν πρωταρχικές αιτίες, αλλά σαν συμπτώματα μια πολιτικής κρίσης. Μια τέτοια προσέγγιση έρχεται σε σύγκρουση με τις απαισιόδοξες γενικεύσεις της Σχολής της Φρανκφούρτης, που απομάκρυναν τους θεωρητικούς της - όπως τον Χορκχάιμερ και τον Αντόρνο - από μια πολιτική που έχει σαν σημείο αναφοράς της την εργατική τάξη.

1930: Τα γεγονότα

1. Θέσεις της 10ης Ολομέλειας της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομιντέρν. Δημοσιεύτηκε από το ΚΚ Μεγάλης Βρετανίας και αναφέρεται από τον CLR James στο βιβλίο του *World Revolution* (Λονδίνο 1937).

2. Στο ίδιο.

3. Αναφέρεται από τον Braunthal στο *History of the International*, τομος 2, σελ. 366 (Λονδίνο 1976).

4. *Rote Fahne*, 15/9/1930.

5. *Rote Fahne*, 16/9/1930.

Η στροφή της Κομμουνιστικής Διεθνούς

1. Η 9η Ολομέλεια της ΕΕ της Κομιντέρν έγινε τον Φλεβάρη του 1928. Το 6ο Παγκόσμιο Συνέδριο, τον Ιούλη του ίδιου χρόνου και η 10η Ολομέλεια,

τον Ιούλη του 1929.

2. Ο Τρότσκι χρησιμοποιεί τη λέξη *χβόστισμ*, που στα ρωσικά σημαίνει "πολιτική ουράς", δηλαδή η θεωρία και η πρακτική να γίνεται κανείς ουρά των γεγονότων.

3. "*Ο βρόγχος του Γιάνγκ*". Έτσι αποκαλούσαν το πρόγραμμα πολεμικών αποζημιώσεων που ήταν υποχρεωμένη να δίνει η Γερμανία, επειδή αυτό σχεδιάστηκε από έναν αμερικάνο νομικό, τον Ουεν Γιανγκ.

4. Σημιώσεις για τα πρόσωπα που αναφέρονται στο κείμενο υπάρχουν στο Γλωσσάρι.

5. Με τις εκφράσεις "ηγεσία των επιγόνων" ή απλούστερα "οι επίγονοι", ο Τρότσκι αναφέρεται στην σταλινική ηγεσία της Ρωσίας και της Κομιντέρν.

1931: Τα γεγονότα

1. *Communist International*, 15/12/1931, αναφέρεται από τον James.
2. Αναφέρεται από τον Braunthal, σελ. 366
3. Αναφέρεται από τον Braunthal, σελ. 378

Το κλειδί της διεθνούς κατάστασης είναι στη Γερμανία

1. Στις 4 Αυγούστου 1914, στο ξέσπασμα του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, οι ηγέτες του SPD στο Ράιχσταγκ [γερμανική βουλή] ψήφισαν υπέρ των πολεμικών πιστώσεων για τη χρηματοδότηση του γερμανικού στρατού, υποστηρίζοντας έτσι τον πόλεμο και οδηγώντας εκατομμύρια εργάτες στο σφαγείο των χαρακμάτων. Στα προπολεμικά συνέδριά του το κόμμα είχε αποφασίσει ότι θα αντιστεκόταν στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο και δεσμευόταν ότι θα έμενε πιστό στην υπόθεση της παγκόσμιας εργατικής τάξης μέσα από την Δεύτερη Διεθνή.

2. Ο Κλεμανσό και ο Μιλεράν από τη Γαλλία, ο Λόιντ Τζορτζ από τη Βρετανία, και ο Γούντροου Ουίλσον από τις ΗΠΑ ήταν οι δυτικοί ηγέτες που υποστήριξαν τους αντεπαναστάτες τσαρικούς στρατηγούς Κόλτσακ, Βράνγκελ και Ντενίκιν να εξαπολύσουν τον εμφύλιο πόλεμο μετά την Ρώσικη Επανάσταση το 1917.

Και τώρα;

1. Ο Τρότσκι γράφει από την Πρίγκηπο, ένα τουρκικό νησί στη Προποντίδα, όπου βρισκόταν εξόριστος από τη Ρωσία.

2. *Die Internationale*, Γενάρης 1932.

3. Λένιν, *Αριστερισμός - παιδική αρρώστεια του κομμουνισμού*.

4. Ο οίκος Ουλστάιν και ο Μόσε Φέρλαγκ ήταν δυο μεγάλες εκδοτικές εταιρείες βιβλίων και εφημερίδων.

5. Τρότσκι, *Τα πέντε πρώτα χρόνια της Κομμουνιστικής Διεθνούς*.

6. *Die Rote Fahne*, 22/12/1931

7. Η Διεθνής Ομοσπονδία Συνδικάτων που είχε έδρα το Αμστερνταμ, ελέγχονταν από τους Σοσιαλδημοκράτες.

8. Πρακτικά της 7ης Ολομέλειας της ΕΕ της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

9. *Arbeiterpolitik*, 10/1/1932

10. *Arbeiterpolitik*, 10/1/1932

11. *Die Rote Fahne*, 2/2/1932

1932: Τα γεγονότα

1. Peter & Irma Petroff, *The secret of Hitler's victory* (Λονδίνο 1934).

2. Braunthal, σελ. 388.

3. Στο ίδιο, σελ. 377.

4. Στο ίδιο, σελ. 377.

Ο μόνος δρόμος

1. Με τον όρο "Μαντσεστερισμός" εννοεί το μεταρρυθμιστικό κίνημα στη Βρετανία της δεκαετίας 1840. Το αίτημα του κινήματος ήταν το ελεύθερο εμπόριο σε αντίθεση με τους νόμους για το καλαμπόκι που έβαζαν δασμούς στις εισαγωγές σιτηρών. Είχε σαν βάση το Μάντσεστερ.

2. Ο Πάπεν είχε χαρίσει δύο δισεκατομμύρια μάρκα στους γερμανούς καπιταλιστές με τη μορφή των φοροαπαλλαγών.

1933: Τα γεγονότα

1. Braunthal, σελ. 380.

2. Αναφέρεται από τον Braunthal, σελ. 394.

3. Αναφέρεται από τον Braunthal, σελ. 383.

Γλωσσάρι

A

Αντλερ, Μαξ (1873-1937): Βασικός θεωρητικός της Αυστριακής Σοσιαλδημοκρατίας.

Αυστρο-μαρξισμός: Η τάση στην οποία κυριαρχούσε η Αυστριακή Σοσιαλδημοκρατία. Στη θεωρία ήταν αντίθετη με τον ρεβιζιονισμό του Μπερνστάιν, αλλά στην πράξη έκανε τα ίδια πράγματα. Αρνιόταν την βίαιη επανάσταση και θεωρούσε ότι η βία μπορεί να ασκηθεί μόνο αμυντικά.

B

Βάλτσερ, Γιάκομπ: Σπαρτακιστής ηγέτης και ιδρυτικό μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος. Αποχώρησε μαζί με τον Μπράντλερ και έφτιαξε το KPO. Διασπάστηκε το 1931 και προσχώρησε στο SAP.

Βάρσκι, Αντολφ (1968-1938): Πολωνός Σοσιαλδημοκράτης πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, που συνδεόταν με την Ρόζα Λούξεμπουργκ. Ιδρυτικό μέλος του Πολωνικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Αντικαταστάθηκε στην ηγεσία επειδή τόλμησε να διαμαρτυρηθεί το 1924-26 για τις επιθέσεις ενάντια στον Τρότσκι. Επέστρεψε στην ηγεσία, αλλά πήρε τόσο πολύ τοις μετρητοίς τη γραμμή της "δεύτερης περιόδου" ώστε έφτασε να υποστηρίξει τον δικτάτορα Πιλασούνσκι - στον οποίο η Μόσχα ήταν αντίθετη. Γρήγορα αναγνώρισε το λάθος του και οργάνωσε την αντίσταση ενάντια στον Πιλασούνσκι. Αντικαταστάθηκε ξανά από την ηγεσία με το ξεκίνημα της "τρίτης περιόδου", αλλά έμεινε στο κόμμα ζώντας στην εξορία και υποστήριξε τον Στάλιν. Όταν το Κομμουνιστικό Κόμμα Πολωνίας διαλύθηκε από τον Στάλιν το 1938, ο Βάρσκι εκτελέστηκε σαν "προδότης, κατάσκοπος και πράκτορας του Πιλασούνσκι".

Βελς, Οττο (1879-1939): Δεξιός γερμανός Σοσιαλδημοκράτης, στρατιωτικός διοικητής του Βερολίνου που συνέτριψε την εξέγερση των Σπαρτακιστών τον Δεκέμβρη του 1918 με εντολές του Νόσκε. Ήταν επικεφαλής της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης στον Χίτλερ το 1933, καλώντας σε "νόμιμη

μη βίαια αντιπολίτευση". Εξορίστηκε στη Γαλλία μετά το 1933.

Βίκτορ Εμμανουήλ ΙΙΙ: Βασιλιάς της Ιταλίας από το 1900, συνέχισε να βρίσκεται στο θρόνο και την εποχή του φασιστικού καθεστώτος του Μουσολίνι. Εκθρονίστηκε το 1946.

Βοναπαρτισμός: Μια μεταβατική μορφή εξουσίας ανάμεσα στην κοινοβουλευτική δημοκρατία και τον φασισμό. Μια ισχυρή κυβέρνηση που εμφανίζεται ότι είναι "υπεράνω κομμάτων" και "υπεράνω τάξεων" λόγω της σχετικής ισορροπίας της ανάμεσα στην εργατική και την αστική τάξη.

Γ

Γιανγκ, Σχέδιο: Πρόγραμμα που συντάχθηκε από έναν αμερικανό τραπεζίτη και έγινε αποδεκτό από τη γερμανική κυβέρνηση το 1929. Κατέβασε τις ετησίες πληρωμές αποζημιώσεων σε κατώτερα επίπεδα απ' ό,τι το Σχέδιο Ντόου - αλλά τόνιζε ότι οι πληρωμές θα συνεχιστούν για άλλα 59 χρόνια. Ξεσήκωσε βίαιες αντιδράσεις από τους ακραίους εθνικιστές, τους βιομήχανους και τη *Stahlhelm*. Υποστηρίζοντας αυτές τις κινητοποιήσεις, οι Ναζί άρχισαν να εξασφαλίζουν σημαντική χρηματική ενίσχυση από το μεγάλο κεφάλαιο.

Γαρσολάφσκι, Ε (1878-1943): Συγγραφέας σταλινικών ιστοριών με σκοπό τη διαστρέλωση των γεγονότων.

Γκράμσι, Αντόνιο (1891-1937): Ιδρυτικό μέλος του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Φυλακίστηκε από τους φασίστες το 1926. Η συνεισφορά του στη μαρξιστική θεωρία είναι μεγάλη και είναι γνωστός για τα κείμενα και τα γράμματα που έγραψε φυλακισμένος ("Τετράδια της φυλακής") - αν και τα περισσότερα από αυτά κρατήθηκαν κρυμμένα με ευθύνη της ηγεσίας του κόμματος. Πέθανε στην φυλακή.

Γκρένερ, Βίλχελμ (1867-1939): Στρατηγός που έπαιξε ρόλο στην ανατροπή του Κάιζερ το 1919. Υπουργός Αμυνας στις κυβερνήσεις Μύλερ και Μπρύνινγκ 1928-32. Αναγκάστηκε να παραιτηθεί όταν η Ράιχσπερ αντέδρασε στις προσπάθειές του να βγάλει εκτός νόμου τα ναζιστικά SA και SS.

Γκρζεζίνσκι, Αλμπερτ: Σοσιαλδημοκράτης αρχηγός της αστυνομίας στο κρατίδιο της Πρωσίας, επί Μπράουν και Σέβερινγκ.

Γουάνγκ Τσιν Βέι: Ηγέτης του Κουομιτάνγκ στην Κίνα. Στη διάρκεια του 1926-27, η πολιτική των Στάλιν-Μπουχάριν ήταν η χωρίς όρους και χωρίς κριτική υποστήριξη των κινέζων εθνικιστών αστών, αρχικά του Τσανγκ Καϊ-Σεκ που ανακηρύχθηκε και επίτιμο μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Τρίτης Διεθνούς (Κομιντέρν). Οι κινέζοι κομμουνιστές μπήκαν στην υπηρεσία του

Κουομιτάνγκ έστω κι αν ο Τσανγκ είχε απαγορεύσει τις απεργίες και είχε καταγγείλει τα συνδικάτα και τους αγροτικούς συλλόγους. Οι εργάτες που είχαν καταλάβει την Σανγκάι τον Μάρτη του 1927 πήραν εντολή από το ΚΚ να υποδεχθούν τον Τσανγκ σαν επαναστάτη ηγέτη. Το πρώτο πράγμα που έκανε ο Τσανγκ ήταν να δολοφονήσει τους κομμουνιστές και τους συνδικαλιστές ηγέτες. Παρόλα αυτά, ο Στάλιν κι ο Μπουχάριν συνέχισαν την ίδια πολιτική μετατοπίζοντας την υποστήριξη από τον Τσανγκ στον Γουάνγκ Τσιν Βέι στην επαρχία Βουχάν - που ο Στάλιν την χαρακτήριζε "φρούριο της επανάστασης". Όμως, σχεδόν την ίδια ώρα οι εθνικιστές ηγέτες του Βουχάν έρχονταν σε συμφωνία με τον Τσανγκ και δολοφονούσαν μαζί τους αγωνιστές εργάτες.

Δ

Δυόμισυ Διεθνής: Κεντριστική Διεθνής που ιδρύθηκε από τον Κάουτσκι και τον Όττο Μπάουερ. Συγχωνεύτηκε με τη Δεύτερη Διεθνή το 1923.

Ε

Εθνικός Κομμουνισμός: Ετσι ονομάστηκε η προσπάθεια του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας να κερδίσει την υποστήριξη των ακραίων εθνικιστών χρησιμοποιώντας συνθήματα όπως "Λαϊκή Επανάσταση", "Εθνική Απελευθέρωση" και "Κάτω η Συνθήκη των Βερσαλλιών", παρόμοια με τα συνθήματα των Ναζί. Αρχικά χρησιμοποιήθηκαν από τον Ράντεκ το 1923 και μετά από το KPD στην διάρκεια της "τρίτης περιόδου" για να προσελκύσουν τους οπαδούς των Ναζί.

Εμπερτ, Φρίντριχ (1871-1925): Δεξιός ηγέτης της γερμανικής Σοσιαλδημοκρατίας κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Σιχαινόταν την επανάσταση και ήταν υπέρ της συνταγματικής μοναρχίας. Όμως, έγινε ο πρώτος πρωθυπουργός της Γερμανικής Δημοκρατίας το 1918 και αργότερα ο πρώτος πρόεδρος της. Ήταν ένας από τους υπεύθυνους για τη συμφωνία των Σοσιαλδημοκρατών με το επιτελείο του στρατού που κατέληξε στο τσάκισμα των Σπαρτακιστών και στη δολοφονία της Λούξεμπουργκ και του Λήμπκνεχτ.

Ερκολι (ψευδώνυμο του **Παλμίρο Τολιάτι**): Μέλος της ομάδας των ιταλών σοσιαλιστών του Τορίνο που δημιούργησε ο Γκράμσι. Ιδρυτικό μέλος του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος το 1921. Μπήκε στην ηγεσία μετά την διαγραφή του Μπορντίγκα και την φυλάκιση του Γκράμσι. Γρήγορα έγινε εργαλείο του Στάλιν. Επαιξε κρίσιμο ρόλο το 1945, προσφέροντας αριστερό κάλυμα για να μπορέσει να αποκατασταθεί η καπιταλιστική τάξη στην Ιταλία

μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ζ

Ζαίντενθιτς, Μαξ: Ηγέτης της αριστερής αντιπολίτευσης μέσα στο SPD που αποχώρησε για να φτιάξει το SAP το 1931.

Ζηνόδιεφ, Γκριγκόρι: Παλιός Μπολσεβίκος, ο πιο στενός συνεργάτης του Λένιν στη διάρκεια του Α' Παγκόσμιου Πόλεμου. Μαζί με τον Κάμενεφ ήταν αντίθετος με την εξέγερση του Οκτώβρη το 1917. Πρώτος πρόεδρος της Κομιντέρν και υπεύθυνος για τραγικά λάθη πολιτικής στη Γερμανία, την Βουλγαρία και αλλού. Ανήκε στην τρόικα που διοικούσε τη Ρωσία το 1923-25 μαζί με τον Στάλιν και τον Κάμενεφ και ήταν ο πιο σφοδρός εχθρός του "τροτσκισμού". Ο Στάλιν ήλθε σε ρήξη μαζί του το 1925 και τον έβγαλε από το πόστο του στην Κομιντέρν και τον κομματικό μηχανισμό του Λένινγκραντ. Δημιούργησε την Ενωμένη Αντιπολίτευση με τον Τρότσκι το 1926-27, διαγράφηκε από το κόμμα μαζί με τον Τρότσκι το 1927, αλλά σχεδόν αμέσως υποχώρησε και έγινε ξανά δεκτός στο κόμμα. Ξαναδιαγράφηκε και εξορίστηκε στη Σιβηρία το 1932, αλλά και πάλι επανήλθε στο κόμμα. Φυλακίστηκε μετά τη δολοφονία του Κίροφ το 1935 και ήταν ο βασικός κατηγορούμενος στις δίκες παρωδία της Μόσχας ένα χρόνο αργότερα. Εκτελέστηκε, αφού πρώτα για μια ακόμα φορά υποκλίθηκε στον Στάλιν και παραδέχθηκε ότι ήταν "προδότης" και "φασίστας".

Ζουό, Λεόν (1879-1954): Γενικός Γραμματέας της γαλλικής εργατικής ομοσπονδίας CGT. Υποστηριξε τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ι

Internationale, die: "Διεθνής", επίσημο θεωρητικό περιοδικό του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος.

Κ

Κάουτσκι, Καρλ: Κεντρικός θεωρητικός ηγέτης της Δεύτερης Διεθνούς και του SPD πριν τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Στον μεσοπόλεμο ήταν ο βασικός απολογητής της σοσιαλδημοκρατικής πολιτικής, αν και πάντα χρησιμοποιούσε μαρξιστική φρασεολογία.

Κεντρισμός: Πολιτική θέση που ταλαντεύεται ανάμεσα στον ρεφορμισμό, που είναι η πολιτική της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας, και τον Μαρξισμό, που εκφράζει τα επαναστατικά συμφέροντα της εργατικής τάξης.

Κίνημα του Μάρτη: Η περίοδος του Μάρτη 1921, όταν το νεαρό Κομμου-

νιστικό Κόμμα Γερμανίας (KPD) επιχείρησε να απλώσει μια βίαια απεργία των ανθρακωρύχων της κεντρικής Γερμανίας με την ελπίδα ότι θα οδηγούσε σε μια γενική εξέγερση. Όμως, η μάζα των εργατών παρέμεινε παθητική. Σε πολλές περιπτώσεις, μια μειοψηφία, αποτελούμενη κύρια από ανέργους, προσπαθούσαν να χρησιμοποιήσουν βία για να βγάλουν τους εργάτες από τα εργοστάσια. Το "Κίνημα του Μάρτη" εξασθενήσε την επιρροή του κόμματος ανάμεσα στους εργάτες.

Κόκκινο Δημοψήφισμα: Απόπειρα των Ναζί και των εθνικιστών να ανατρέψουν την σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση της Πρωσίας το 1931. Υποστηρίχθηκε, μετά από κάποιους αρχικούς διαταγμούς, από το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα.

Κουκ, Αρθουρ (1885-1931): Αριστερός ηγέτης της Ομοσπονδίας Ανθρακωρύχων της Βρετανίας πριν και μετά την Γενική Απεργία του 1926.

Κουν, Μπέλα (1886-1939): Αντιπρόσωπος της Κομιντέρν στην Γερμανία κατά τη διάρκεια του καταστροφικού υπερ-αριστερού Κινήματος του Μάρτη το 1921. Μέλος του ΚΚΣΕ σε όλη τη δεκαετία του '30. Τουφεκίστηκε το 1939.

Κουουσίενεν, Οττο: Κομμουνιστής ηγέτης στη Φινλανδία. Διέφυγε στη Ρωσία μετά την αποτυχία της φινλανδικής επανάστασης το 1919. Από το 1924 διεύθυνε τα ζητήματα της Γερμανίας εκ μέρους της Κομιντέρν.

KPD: Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας

Κούρτιους, Γιούλιους: Υπουργός Εξωτερικών της Γερμανίας στις κυβερνήσεις Μύλερ και Μπρύνινγκ 1929-30.

Λ

Λάιπαρτ, Τέοντορ: Ενας από τους ηγέτες των Ελευθέρων (Σοσιαλδημοκρατικών) Συνδικάτων - που αργότερα ονομάστηκαν ADGB. Προσπάθησε να συνεργαστεί με την κυβέρνηση του Χίτλερ, για παράδειγμα στον γιορτασμό της "Εθνικής Μέρας Εργασίας" στις 1 Μάη 1933. Συνελήφθη στις 2 Μάη 1933.

Λασάλ, Φερντινάντ (1825-1864): Ενας από τους θεμελιωτές του εργατικού κινήματος στη Γερμανία. Ο Μαρξ αποκήρυξε την απόψη του Λασάλ ότι όλες οι άλλες τάξεις αποτελούν "μία αντιδραστική μάζα" επειδή αυτή η απόψη τον οδήγησε να υποστηρίξει το απολυταρχικό Πρωσικό καθεστώς ενάντια στους διστακτικούς αντιπολιτευόμενους αστούς πολιτικούς. Οι οπαδοί του ενώθηκαν αργότερα με τους υποστηρικτές του Μαρξ για να δημιουργήσουν το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας.

Λαφολέτ, Ρόμπερτ: Ρεπουμπλικάνος από το Ουισκόνσιν που έβαλε υποψηφιότητα για πρόεδρος των ΗΠΑ με το Προοδευτικό Κόμμα το 1924.

Λεθί, Πάουλ (1883-1930): Σπαρτακιστής και ιδρυτικό μέλος του KPD. Αντιτάχθηκε στο Κίνημα του Μάρτη και μετά παραιτήθηκε.

Λένινμπουντ: Οργάνωση που ιδρύθηκε από τη Φίσερ, τον Μάσλοφ και τον Ούρμπανς μετά τη διαγραφή τους από το KPD το 1927. Συνεργαζόταν με την Αριστερή Αντιπολίτευση μέχρι το 1930, οπότε οι οπαδοί της Αντιπολίτευσης διαγράφηκαν.

Λέντεμπουργκ, Γκέοργκ (1850-1947): Βετεράνος Σοσιαλδημοκράτης που έγινε ιδρυτικό μέλος του USPD και μέλος του εργατικού συμβουλίου του Βερολίνου στην επανάσταση του 1918. Αντιτάχθηκε στις προτάσεις ένταξης του USPD στην Κομιντέρν. Αργότερα έγινε μέλος του SAP.

Λοζόφσκι, Σάλομον (1878-1952): Παλιός Μενσεβίκος, γραμματέας της Κόκκινης Διεθνούς των Εργατικών Συνδικάτων από την ίδρυσή της το 1921. Αργότερα έγινε αναπληρωτής υπουργός Εξωτερικών της ΕΣΣΔ και της Σοβιετικής Υπηρεσίας Πληροφοριών. Τουφεκίστηκε το 1952.

Μ

ΜακΝτόναλντ, Ράμσεϊ (1866-1937): Πρωθυπουργός της πρώτης κυβέρνησης του Εργατικού Κόμματος στη Βρετανία το 1924. Στη δεύτερη περίοδο Εργατικής κυβέρνησης το 1928-31, πρόδωσε το κόμμα του και σχημάτισε κυβέρνηση συνασπισμού με τους Συντηρητικούς.

Μανουίλσκι, Ντ: Παλιός Μπολσεβίκος, που είχε αποχωρήσει από το κόμμα μαζί με τον Μπογκντάνοφ στη διάσπαση του 1909. Ξαναμπήκε στους Μπολσεβίκους μαζί με τον Τρότσκι και την ομάδα Μεζραγιόντσι το καλοκαίρι του 1917. Αργότερα έγινε από τα πιο πιστά στελέχη στον Στάλιν και γενικός γραμματέας της Κομιντέρν κατά τη διάρκεια τη "τρίτης περιόδου". Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν στην Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΣΕ και αντιπρόσωπος της Ουκρανίας στον ΟΗΕ.

Μάσλοφ, Αρκάντι: Μαζί με τη Ρουθ Φίσερ, ήταν επικεφαλής της αριστερής πτέρυγας του KPD και πέτυχαν να πάρουν την ηγεσία μετά την καθάρση του Μπράντλερ από τον Ζηνόβιεφ το 1924. Με τη σειρά τους, αντικαταστάθηκαν κι αυτοί, όταν ο Στάλιν τα έσπασε με τον Ζηνόβιεφ το 1926. Διαγράφηκαν από το κόμμα όταν υποστήριξαν την Ενωμένη Αντιπολίτευση των οπαδών του Τρότσκι και του Ζηνόβιεφ.

Μύντσενμπουργκ, Βίλι (1889-1940): Γραμματέας του Διεθνούς Συνδέσμου Σοσιαλιστικών Νεολαίων και μετά της Διεθνούς των Νέων Κομμουνι-

στών. Ηγετική φυσιογνωμία του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος, ήταν αυτός που κινούσε τα νήματα σαν οργανωτής των διαφόρων "μετώπων". Ηλθε σε ρήξη με το κόμμα μετά τις δίκες της Μόσχας το 1938. Βρέθηκε κρεμασμένος στην Γαλλία μετά από τη δραπέτευσή του από στρατόπεδο συγκέντρωσης το 1940. Ο θάνατός του αποδίδεται από άλλους στη Γκεστάπο και από άλλους στη NKVD (την μυστική αστυνομία του Στάλιν).

Μολότοφ, Βιάτσλαβ: Διεθυντής της Πράβδα πριν το 1917. Εκλέχτηκε στην ΚΕ του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος το 1920 και συμμετείχε με τον Στάλιν. Πρόεδρος του Συμβουλίου των Λαϊκών Κομισάριων τη δεκαετία του '30. Εμεινε στην ηγεσία του κόμματος μέχρι το 1957.

Μπαλαμπάνοφ, Ανγκέλικα (1878-1965): Ρωσο-ιταλίδα ηγέτις του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο που έγινε γραμματέας της Κομιντέρν κάτω από τον Ζηνόβιεφ. Παραιτήθηκε μετά την εξέγερση της Κρονστάνδης και επέστρεψε στο ΙΣΚ.

Μπάουερ, Οττο (1881-1938): Ηγέτης της Αυστριακής Σοσιαλδημοκρατίας μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Θεωρητικός του Αυστρο-μαρξισμού.

Μπέμπελ, Αύγουστος: Ιδρυτικό και ηγετικό στέλεχος του SPD πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Μπερνστάιν, Εντουαρντ (1850-1932): Θεωρητικός της Γερμανικής Σοσιαλδημοκρατίας που υποστήριζε ότι ο Μαρξισμός έπρεπε να "αναθεωρηθεί" (revised - απ' όπου προκύπτει και ο όρος "ρεβιζιονισμός") και ότι ο σοσιαλισμός μπορούσε να έλθει με σταδιακό εκδημοκρατισμό του καπιταλισμού.

Μπέθμαν-Χόλτσεγκ, Τέοπαλντ φον: Γερμανός καγκελάριος και Πρώσος πρωθυπουργός 1909-17.

Μπλουμ, Λεόν (1872-1950): Ηγέτης του Γαλλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, πρωθυπουργός της κυβέρνησης του Λαϊκού Μετώπου 1936-1937.

Μπογκντάνοφ, Α Α (1873-1938): Ο πιο εγκάρδιος υποστηρικτής του Λένιν στη διάσπαση με τους Μενσεβίκους το 1903. Το 1909 οργάνωσε μαζί με τον Λουνάτσάρσκι και τον Γκόρκι μια φράξια στο Μπολσεβίκικο Κόμμα και αργότερα αποχώρησε κατηγορώντας τον Λένιν για οπορτουνισμό στο θέμα της συμμετοχής στην Τσαρική βουλή.

Μπολσεβίκοι - Λενινιστές: Οι οπαδοί της Αριστερής Αντιπολίτευσης στη Γερμανία.

Μπορντίγκα, Αμαντέο (1889-1970): Ηγέτης της αντιπολίτευσης ενάντια στην κεντριστική πολιτική του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος και μετέπειτα βασικό στέλεχος του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος από το 1921 μέχρι το 1924. Διαγράφηκε αργότερα.

Μπράντλερ, Χάινριχ (1881-1967): Οικοδόμος από το Τσέμνιτς, οπαδός της Ρόζας Λούξεμπουργκ από το 1916 και βετεράνος Σπαρτακιστής. Ιδρυτικό μέλος του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος του οποίου ήταν βασικός ηγέτης μαζί με τον Ταλχάιμερ μέχρι την αποτυχημένη εξέγερση του Αμβούργου το 1923. Στην κρίσιμη περίοδο του 1923 ήταν υπουργός στην κυβέρνηση συνεργασίας κομμουνιστών - σοσιαλδημοκρατών στη Σαξονία. Αργότερα έγινε ο αποδιοπομπαίος τράγος για την αποτυχία της εξέγερσης του 1923 και καθαιρέθηκε από την ηγεσία στο συνέδριο της Φρανκφούρτης το 1924. Δημιούργησε μια δεξιά φράξια στο κόμμα από το 1924 μέχρι το 1929, οπότε διαγράφηκε. Μαζί με τον Ταλχάιμερ έφτιαξε μια οργάνωση, το ΚΡΟ. Έκανε οξεία κριτική στην πολιτική του ΚΡD, αλλά αρνιόταν να αναλύσει τις καταβολές αυτής της πολιτικής ή να κριτικάρει το ρόλο του Σταλινισμού στη Ρωσία.

Μπράουν, Οττο: Σοσιαλδημοκράτης πρωθυπουργός της Πρωσίας, απολύθηκε από τον Πάπεν στις 20 Ιούλη 1932.

Μπράτσαϊντ, Ρούντολφ (1874-1944): Υπουργός Εσωτερικών της Γερμανικής Δημοκρατίας 1918-19 και μετά κοινοβουλευτικό στέλεχος των Σοσιαλδημοκρατών. Πέθανε στα χέρια των Ναζί.

Μπρύνινγκ, Χάινριχ (1885-1970): Ηγέτης του γερμανικού Καθολικού Κόμματος του Κέντρου και πρωθυπουργός μιας κυβέρνησης μειοψηφίας (Μάρτης 1930 - Μάης 1932). Κυβέρνησε με έκτακτα διατάγματα με την μισοανοχή από το Ράιχσταγκ. Απολύθηκε από τον Χίντενμπουργκ - την επανεκλογή του οποίου στην προεδρία της χώρας προκάλεσε ο ίδιος - μετά από παρέμβαση του στρατηγού Σλάιχερ. Εγκατέλειψε τη Γερμανία το Μάη του 1933.

Μπουχάριν, Νικολάι (1888-1938): Ο νεώτερος της "παλιάς φρουράς" των Μπολσεβίκων. Μέλος της οργάνωσης Μόσχας του μπολσεβίκικου κόμματος μέχρι να φύγει κυνηγημένος από την τσαρική αστυνομία στο εξωτερικό το 1911. Στη διάρκεια του Α' Παγκόσμιου Πόλεμου συνελήφθη στην Σουηδία για αντιπολεμική δράση και συμμετείχε με τον Τρότσκι στην έκδοση της εφημερίδας *Novy Mir* στις ΗΠΑ. Επέστρεψε στη Ρωσία μετά την επανάσταση του Φλεβάρη 1917. Μέλος της Κεντρικής Επιτροπής από τον Ιούλη του 1917 και αργότερα διευθυντής της *Πράβδα*. Στη διάρκεια της επανάστασης και του εμφύλιου πόλεμου ήταν "Αριστερός Κομμουνιστής". Αντέδρασε στην συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ και κυκλοφόρησε μια φραξιονιστική εφημερίδα, την *Communist*. Ομως, μετά το 1923 υιοθέτησε μια δεξιά πολιτική. Στη Ρωσία,

υποστήριζε το αργό χτίσιμο του "σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα" μέσα από μια πολιτική συμβιβασμών με τους αγρότες. Στη διεθνή σκηνή προωθούσε την υποταγή της ανεξαρτησίας των Κομμουνιστικών Κομμάτων στους εθνικιστές αστούς, στην αριστερή πτέρυγα της Σοσιαλδημοκρατίας και στις γραφειοκρατικές ηγεσίες των συνδικάτων. Ανάμεσα στο 1923 και το 1927, ο Μπουχάριν δούλεψε μαζί με τον Στάλιν ενάντια στην Αριστερή Αντιπολίτευση. Το 1928, ο Στάλιν έσπασε τη συμμαχία. Μετά το 1929, ο Μπουχάριν καθαιρέθηκε από κάθε σημαντικό πόστο στο κόμμα και στην Κομιντέρν. Αφού συνθηκολόγησε τελείως, έγινε ξανά διευθυντής της *Ισβέστια* το 1933, μόνο και μόνο για να δοθεί η δυνατότητα στο Στάλιν να στήσει μια σκευωρία εναντίον του και να τον εκτελέσει στην τελευταία από τις δίκες της Μόσχας το 1938.

N

Νόμαν, Χάιντς: Ηγετικό στέλεχος του KPD και προσωπικός φίλος του Στάλιν. Οργάνωσε την Κομμουνά της Καντώνας το 1927 στην Κίνα. Το 1931 άρχισε σε ιδιωτικές συζητήσεις να αμφισβητεί την επίσημη γραμμή για την Γερμανία και γι' αυτό απολύθηκε από γραμματέας του Τέλμαν και μέλος του Πολιτικού Γραφείου. Στάλθηκε στην Ισπανία, μετά στην Ελβετία και τελικά κλήθηκε στη Μόσχα. Συνελήφθη το 1937 και εξαφανίστηκε. Η γυναίκα του (Μαργκρέτε Μπύντερ-Νόμανν) κλείστηκε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Ρωσία και παραδόθηκε στην Γκεστάπο μετά από το Σύμφωνο Χίτλερ-Στάλιν. Επιβίωσε στο ναζιστικό στρατόπεδο συγκέντρωσης και έγραψε τα απομνημονεύματά της.

Νόσκε, Γκούσταβ (1868-1946): Δεξιός σοσιαλδημοκράτης ηγέτης που υποστηρίξε τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, έγινε υπουργός πολέμου στην δεύτερη κυβέρνηση του Εμπερτ το 1919. Υπεύθυνος για την καταστολή της ανταρσίας του Κίελου και της εξέγερσης του Σπάρτακου, που άφησε 19.000 νεκρούς μέσα σε εννιά μήνες. Αναγκάστηκε να παραιτηθεί μετά το πραξικόπημα του Καпп το 1921. Εζησε στη Γερμανία την εποχή των Ναζί και συνελήφθη δυο φορές το 1944.

Ντόους, Σχέδιο: Το Σχέδιο Ντόους ήταν μια σειρά από μέτρα που έβαλαν τέλος στην γερμανική κρίση του 1923, μειώνοντας το βάρος των πολεμικών αποζημιώσεων που έπρεπε να πληρώνει η Γερμανία. Συνοδεύτηκαν από την διεθνή επιτήρηση της γερμανικής οικονομίας και την άφθονη παροχή δανείων από τις ΗΠΑ.

Ο

Ούρμπανς, Ούγκο: Γερμανός κομμουνιστής που συνδεόταν με τον Μά-σλοφ και τη Φίσερ στην ηγεσία του κόμματος το 1924-26 και αργότερα βρέ-θηκε στην αντιπολίτευση. Εξόριστος στη Σουηδία από το 1933 μέχρι το θά-νατό του.

Π

Παράγραφος 48: Άρθρο του συντάγματος της Βαϊμάρης που επέτρεπε την έκτακτη διακυβέρνηση με προεδρικά διατάγματα χωρίς κοινοβουλευτική αποδοχή.

Πάπεν, φον: Γερμανός πολιτικός και διπλωμάτης που διορίστηκε πρωθυ-πουργός το Μάη του 1932 από τον Χίντενμπουργκ με τις προτροπές του Σλάιχερ που είχε την πολιτική ηγεσία της Ράιχσερ. Νομιμοποίησε τα SA και τα SS. Ανατράπηκε από τον Σλάιχερ στα τέλη του 1932. Μαζί με τον στρατη-γό φον Μπλόμπεργκ και τον ηγέτη του Εθνικιστικού Κόμματος φον Χούγκεν-μπουργκ προέτρεψαν τον Χίντενμπουργκ να κάνει το Χίτλερ πρωθυπουργό.

Πάρσελ, Άλφρεντ: Βρετανός συνδικαλιστής ηγέτης. Συμμετείχε στη Αγγλο-Ρωσική Ενωτική Επιτροπή Συνδικάτων το 1925-26, μια επιτροπή που έπαιξε μεγάλο ρόλο στην πολιτική τη "δεύτερης περιόδου" των Ζηνόνιεφ και Στάλιν και η οποία αποτελείτο από την βρετανική TUC και τα σοβιετικά συν-δικάτα. Με οδηγίες του Στάλιν, το Βρετανικό Κομμουνιστικό Κόμμα σταμάτη-σε κάθε κριτική απέναντι στα "αριστερά" μέλη της επιτροπής που ο ρόλος τους δεν διέφερε και πολύ από το ρόλο των γραφειοκρατών στη διάρκεια της μεγάλης Γενικής Απεργίας του 1926.

Permanente Revolution, die: "Διαρκής Επανάσταση", η εφημερίδα της Αριστερής Αντιπολίτευσης στη Γερμανία.

Πιλσούντσκι, Γιόζεφ (1867-1935): Πολωνός εθνικιστής δικτάτορας. Ιδρυ-τής του Πολωνικού Σοσιαλιστικού Κόμματος το 1893, σε αντιπαράθεση με το διεθνιστικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Ρόζας Λούξεμπουργκ. Οργάνωσε τη συμμετοχή του πολωνικού στρατού στο πλευρό της Αυστροουγγαρίας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Υπουργός Πολέμου στην πολωνική κυβέρνηση το 1916. Φυλακίστηκε από τους Γερμανούς το 1917-18. Ουσιαστικός δικτά-τορας της Πολωνίας το 1918-23 και ξανά, μετά από ένα πραξικόπημα, το 1926. Κυνήγησε το Κομμουνιστικό και το Σοσιαλιστικό Κόμμα όλη τη δεκαε-τία του '30.

P

Ραντεκ, Καρλ: Ενεργό στέλεχος της άκρας αριστεράς στη Γερμανία και στην Πολωνία πριν από τη Ρωσική Επανάσταση. Από το 1917 ανήκε στον στενό ηγετικό κύκλο των Μπολσεβίκων. Ξέφυγε από την εκτέλεση όταν η Ρόζα Λούξεμπουργκ και ο Καρλ Λήμπκνεχτ δολοφονήθηκαν στο Βερολίνο το 1919. Κατηγορήθηκε για την αποτυχία της Γερμανικής επανάστασης του 1923. Ηγετικό στέλεχος της Αριστερής Αντιπολίτευσης μέχρι τη συνθηκολόγησή του με τον Στάλιν το 1929, όταν ο τελευταίος ήλθε σε ρήξη με τον Μπουχάριν. Εγινε προπαγανδιστής του Στάλιν μέχρι τις δίκες της Μόσχας, οπότε καταδικάστηκε σε δέκα χρόνια φυλακή και μετά εξαφανίστηκε.

Ράνιτς, Στέφαν: Κροάτης εθνικιστής ηγέτης που πήρε μέρος στο συνέδριο της Αγροτικής Διεθνούς το 1924 στη Μόσχα.

Ρακόφσκι, Κρίστιαν (1873-1942): Στέλεχος των Μπολσεβίκων και πρόεδρος του Σοβιέτ της Ουκρανίας 1919-23. Διαγράφηκε από το κόμμα με την Αριστερή Αντιπολίτευση το 1927 και εξορίστηκε στη Σιβηρία. Επανήλθε το 1934, αλλά καταδικάστηκε σε είκοσι χρόνια φυλάκιση στις δίκες της Μόσχας.

Reichswehr (Ράιχσβερ): Ο στρατός της γερμανικής Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Σύμφωνα με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών έπρεπε να περιορίζεται στους 100.000 άνδρες. Στην πραγματικότητα, ήταν πολύ μεγαλύτερος και στη δύναμή του ανήκαν μυστικά στρατιωτικά σώματα - η Μαύρη Ράιχσβερ - ενώ ο αποκλεισμός των Κομμουνιστών σήμαινε ότι πολιτικά ο έλεγχος βρισκόταν στα χέρια της δεξιάς.

Reichsbanner: Οργάνωση των Σοσιαλδημοκρατών με 300.000 μέλη που στόχο είχε την υπεράσπιση της Δημοκρατίας ενάντια σε πράξικόπημα. Δεν ήταν ένοπλη, αλλά υποτίθεται ότι θα έπαιρνε όπλα από την Πρωσική αστυνομία αν υπήρχε ανάγκη.

Ρέμμελε, Χέρμαν: Μέλος της ΚΕ του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος, που διέφυγε στη Ρωσία μετά το 1933. Το ότι αρνήθηκε να δεχθεί τη θεωρία της "συντεταγμένης υποχώρησης" του στοίχισε την μετακίνησή του από την ηγεσία. Δολοφονήθηκε από την GPU του Στάλιν το 1937.

RGO: Επαναστατική Συνδικαλιστική Αντιπολίτευση, συνδικαλιστική οργάνωση ελεγχόμενη από τους Κομμουνιστές που στήθηκε σε αντίθεση με την σοσιαλδημοκρατική εργατική ομοσπονδία. Σαν τακτική κατέληξε σε παταγώδη αποτυχία γιατί απομόνωσε τους κομμουνιστές αγωνιστές από την πλειοψηφία των συνδικαλισμένων εργατών.

Ρόζενφελντ, Κούρτ: Αριστερός σοσιαλδημοκράτης βουλευτής που συν-

δέθηκε με την αντιπολίτευση μέσα στο SPD και την δημιουργία του SAP.

Rote Fahne, die: "Κόκκινη Σημαία", καθημερινή εφημερίδα του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας.

Ρόι, Μ Ν (1893-1953): Ινδός κομμουνιστής που πρότεινε τη συνεργασία με τους αστούς εθνικιστές στον αγώνα για την ανεξαρτησία. Υποστηρικτής του Μπουχάριν και της δεξιάς Αντιπολίτευσης. Φυλακίστηκε από την βρετανική κυβέρνηση στην Ινδία.

Σ

SAP: Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Γερμανίας. Ένα κεντριστικό κόμμα που φτιάχτηκε από αριστερούς που έφυγαν από το SPD το 1931, αλλά δεν μπήκαν στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Εμοιαζε σε πολλά σημεία με το Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα Βρετανίας (ILP).

Σάιντεμαν, Φίλιπ (1865-1937): Ηγέτης της δεξιάς πτέρυγας του SPD που υποστηρίξε τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ανακήρυξε τη Δημοκρατία στην επανάσταση του 1918 για να προλάβει τους Σπαρτακιστές. Εξόριστος μετά το 1933.

Σεμάρ, Πιερ (1887-1942): Γάλλος κομμουνιστής ηγέτης.

Σέδερινγκ, Κ Β (1875-1952): Σοσιαλδημοκράτης βουλευτής από το 1907, υπουργός Εσωτερικών της Πρωσικής κυβέρνησης το 1919-26 και το 1930-32. Συνελήφθη για λίγο όταν ο φον Πάπεν ανέτρεψε την κυβέρνηση της Πρωσίας το 1932, έζησε χωρίς να τον πειράξει κανείς στη ναζιστική Γερμανία και συνελήφθη ξανά με τη "συνομοσία των στρατηγών" ενάντια στον Χίτλερ το 1944. Εγινε ξανά βουλευτής του SPD το 1945.

SPD: Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας

Σιδηρούν Μέτωπο: Συνασπισμός για την υπεράσπιση της Δημοκρατίας, που δημιουργήθηκε από διάφορες οργανώσεις που επηρέαζε η σοσιαλδημοκρατία, όπως το ίδιο το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, τα Ελεύθερα Συνδικάτα, τη Reichsbanner και τους σοσιαλδημοκρατικούς αθλητικούς συλλόγους.

Σπαρτακιστές: Ο Σπάρτακος ήταν οργανωμένη ομάδα μέσα στο SPD με την ηγεσία της Ρόζας Λούξεμπουργκ και του Καρλ Λήμπκνεχτ. Ήταν αντίθετοι στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και με την ομάδα τους δημιούργησαν τον πρώτο πυρήνα του μελλοντικού Κομμουνιστικού Κόμματος.

Stahlhelm: Παραστρατιωτική οργάνωση δεξιών γερμανών βετεράνων πολέμου που συγχωνεύτηκε με τα SA μετά τις εκλογές του 1933.

SA (Sturm-Abteilung): "Τάγματα Εφόδου", παραστρατιωτική οργάνωση του Ναζιστικού Κόμματος.

Τ

Τάρνοφ, Φριτς (1880-1954): Σοσιαλδημοκράτης βουλευτής που ήταν ενεργός στο συνδικαλιστικό κίνημα. Εφυγε από το SPD και προσχώρησε στο SAP το 1931. Εξόριστος στη διάρκεια του ναζιστικού καθεστώτος. Ασχολήθηκε με το συνδικαλισμό μέχρι το θάνατό του.

Τέλμαν, Ερνστ (1866-1944): Ηγέτης του γερμανικού κομμουνιστικού κόμματος μετά τη σταλινοποίηση του. Συνελήφθη από τους Ναζί το 1933 και δολοφονήθηκε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης λίγο πριν το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου.

Ταλχάιμερ, Αουγκουστ: Ηγέτης του KPD μαζί με τον Μπράντλερ από το 1921 μέχρι το 1924. Οι πορείες τους ήταν παράλληλες.

Τορέζ, Μορίς (1900-1964): Σταλινικός ηγέτης του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος από το 1930 μέχρι το θάνατό του.

Τουράτι, Φιλίππο (1857-1932): Ιδρυτικό μέλος του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος.

Τσανγκ Κάι-Σεκ: Στρατιωτικός ηγέτης του κινέζικου αστικού-εθνικιστικού Κουομιτάνγκ στη διάρκεια της Κινέζικης Επανάστασης του 1925-27. Με την καθοδήγηση του Στάλιν και του Μπουχάριν, το ΚΚ Κίνας έδωσε άνευ όρων υποστήριξη στο Κουμιτάνγκ και ζητωκράυγασε τον Τσανγκ Κάι-Σεκ σαν μεγάλο επαναστάτη. Όταν εξασφάλισε την σταθεροποίησή του στην εξουσία, ο Τσανγκ Κάι-Σεκ στράφηκε ενάντια στους κομμουνιστές, σφάζοντας τα μέλη του κόμματος και χιλιάδες εργάτες στην Σανγκάη το 1927.

Τσοργκίμπελ, Καρλ: Σοσιαλδημοκράτης αστυνομικός διευθυντής του Βερολίνου. Διέταξε την αστυνομία να επιτεθεί στην Πρωτομαγιάτικη διαδήλωση των Κομμουνιστών το 1929, σκοτώνοντας 25 ανθρώπους.

Φ

Φίσερ, Ρουθ (1895-1961): Ιδρυτικό μέλος του Αυστριακού Κομμουνιστικού Κόμματος, αργότερα ηγέτις (μαζί με τον Μάσλοφ) της "αριστερής" φράξιας του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος και τελικά επικεφαλής του KPD το 1924-25. Το βιβλίο της για την ιστορία του κόμματος τη δεκαετία του '20, με τίτλο "Ο Στάλιν και ο Γερμανικός Κομμουνισμός" είναι ενδιαφέρον, αλλά μη αξιόπιστο όσον αφορά στα γεγονότα.

Φλιν, Βίλχελμ (1877-1945): Στέλεχος των Ναζί, έγινε υπουργός Εσωτερικών το 1933.

Φόρβαρτς (Vorwärts): "Εμπρός", καθημερινή εφημερίδα του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος.

Φρέλιχ, Πάουλ (1884-1953): Ιδρυτικό μέλος του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Εφυγε από το κόμμα για να μπει αρχικά στο ΚΡΟ του Μπράντλερ και μετά στο SAP. Εγκατέλειψε την Γερμανία το 1933. Εγγραψε βιογραφία της Ρόζας Λούξεμπουργκ.

Χ

Χάσσε, Ούγκο (1863-919): Σοσιαλδημοκράτης βουλευτής που ήταν επικεφαλής της κεντριστικής μειοψηφίας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και ίδρυσε το USPD το 1917. Δολοφονήθηκε το 1919.

Χίλφερντινγκ, Ρούντολφ (1877-1944): Βασικός θεωρητικός και οικονομολόγος της Σοσιαλδημοκρατίας, υπουργός Οικονομικών στη κυβέρνηση Μύλερ 1928-30. Συγγραφέας σημαντικών βιβλίων για τον ιμπεριαλισμό και το χρηματιστικό κεφάλαιο. Συνελήφθη το 1940 στη Γαλλία από το δοσίλογο καθεστώς του Βισύ και παραδόθηκε στους Ναζί.

Χιρς, Βέρνερ: Σταλινικός θεωρητικός.

Χίντενμπουργκ (1847-1934): Επικεφαλής του γερμανικού στρατού τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Εκλέχτηκε πρόεδρος της Γερμανίας το 1925 από τον δεξιό συνασπισμό και επανεκλέχτηκε το 1932 από ένα συνασπισμό που συμπεριελάμβανε τους Σοσιαλδημοκράτες και τα μεγαλοκαπιταλιστικά συμφέροντα. Αρχικά δεν πολυήθελε τον Χίτλερ τον οποίο θεωρούσε "νεοπλουτίζοντα αρριβίστα", αλλά τελικά τον έχρισε πρωθυπουργό το 1933 κάτω από την πίεση των μεγαλογαιοκτημόνων, των βιομηχάνων και του στρατού.

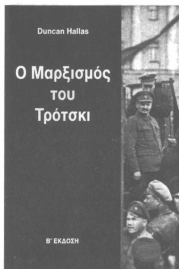
Χούβερ, Μορατόριουμ Χούβερ: Η μονοετής αναστολή για τα πολεμικά χρέη και τις αποζημιώσεις της Γερμανίας, που κηρύχθηκε με πρωτοβουλία του πρόεδρου των ΗΠΑ Χέρμπερτ Χούβερ το 1931.

Κυκλοφορούν από τις εκδόσεις **Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο**

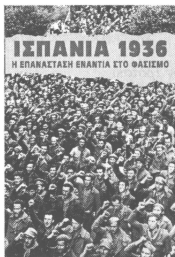
Λέων Τρότσκι
Η Διαρκής Επανάσταση

Ντάνκαν Χάλας
Ο Μαρξισμός του Τρότσκι

Λέων Τρότσκι
Τα Διδάγματα του Οκτώβρη

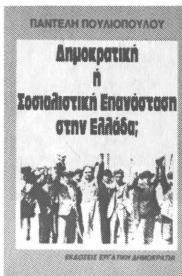
Τρία βιβλία για τη δεκαετία του '30

Τόνι Κλιφ

Ισπανία '36 - Η επανάσταση
ενάντια στο φασισμό

Ιούνης '36 - Γαλλία
Οι καταλήψεις των
εργοστασίων

Παντελής Πουλιόπουλος
Δημοκρατική ή Σοσιαλιστική
Επανάσταση στην Ελλάδα;

Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο
Αναξαγόρα 14Α, Ομόνοια, τηλ. 52 47 584

ΛΕΟΝ ΤΡΟΤΣΚΙ

Η πάλη ενάντια στο φασισμό στη Γερμανία

Η νίκη των Ναζί το 1933 στη Γερμανία καθόρισε με τραγικές συνέπειες τη μοίρα της ανθρωπότητας για τα επόμενα δεκαπέντε χρόνια. Η άνοδος του Χίτλερ ήταν μια συντριπτική ήττα, όχι μόνο για την αριστερά, αλλά για ολόκληρο το εργατικό κίνημα και οδήγησε στον εφιάλτη του Ολοκαυτώματος και στην φρίκη του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου.

Ωστόσο, η επικράτηση του φασισμού δεν ήταν αναπόφευκτη. Στην ίδια την Γερμανία, τα εργατικά κόμματα είχαν την υποστήριξη εκατομμυρίων ανθρώπων και με μια σωστή πολιτική θα μπορούσαν να έχουν τσακίσει τους Ναζί. Υπήρχε μια εναλλακτική προοπτική απέναντι στη φασιστική βαρβαρότητα - το ενιαίο μέτωπο των εργατών και η σοσιαλιστική επανάσταση.

Πουθενά δεν φαίνεται πιο ξεκάθαρα αυτή η προοπτική, απ' ό,τι στα κείμενα του Λέον Τρότσκι, του μεγάλου επαναστάτη που εκείνη την εποχή ζούσε εξόριστος από τη Ρωσία του Στάλιν.

Σήμερα, η εικόνα του πλανήτη στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα, μοιάζει πολύ με τη δεκαετία του '30: η κρίση του καπιταλισμού παράγει φτώχεια, ανεργία, ρατσισμό, πολέμους, απειλητική αναβίωση του φασισμού. Γι' αυτό, η ανάλυση του Τρότσκι για τις ταξικές δυνάμεις και τις πολιτικές που καθόρισαν την σύγκρουση στη Γερμανία, παραμένει επίκαιρη και αναντικατάστατη. Όχι μόνο ενάντια στη φασιστική απειλή, αλλά σαν όπλο στα χέρια των εργατών και της νεολαίας που απλώνουν το αντικαπιταλιστικό κίνημα σ' ολόκληρο τον κόσμο.

ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ISBN: 960-7967-10-0